C. KLITGAARD

HJØRRING BYS HISTORIE

II

I KOMMISSION HOS H. F. SIGETTY, HJØRRING

HJØRRING BYS HISTORIE

HJØRRING BYS HISTORIE

INDTIL DET 19. AARH. MIDTE

AF

C. KLITGAARD

HJØRRING
I KOMMISSION HOS H. F. SIGETTY
EXPRES-TRYKKERIET (TH. JØRGENSEN)
1925

Idet jeg herved udsender „Hjørring Bys Historie", bringer jeg Carlbergfondets Direktion og Hjørring Byraad min ærbødige Tak for den Understøttelse, der har muliggjort Bogens Tilblivelse, og ligeledes takker jeg enhver, der har rakt mig en hjælpende Haand.

I Bogens Tekst er Byens Navn stavet Hjøring, men paa Titelbladet Hjørring; denne tilsyneladende Inkonsekvens hidrører fra, at den sidstnævnte yngre Form nu er blevet godkendt af det af Regeringen nedsatte Stednavneudvalg, ligesom der indenfor Hjørring Byraad er fremkommet Ønske om, at den nyere Stavemaade anvendtes i Bogens Titel.

C. K.

Tilføjelser og Rettelser.

S. 7. I Trap: Danmark, 4. Udg., omtales 4. Bd. S. 125 under S. Olai Sogn en St. Olufs Kilde som Helligkilde. Oplysningerne skyldes J. V. Nissen-Ramtens bekendte Haandskrift om Jyllands Helligkilder (Nationalmuseets II Afd.), og i dette Arbejde angives som Hjemmel en af Bogtrykker N. P. Nielsen, Hjøring, til Museet indsendt Meddelelse om, at der havde »været en St. Olufs Kilde, som udsprang af Grunden ved St. Olai Kirkegaard, løb mod Syd som en aaben Strøm ned til Strømgade. Ikke alene Navnet minder derom, men ældre Folk i Byen mindedes ogsaa Kilden og dens Strøm (o. 1876). 1893 var Stedet drænet, og Vandet blev ledet bort gennem Drænrør den samme Vej«. Denne Beretning tager utvivlsomt Sigte paa det tidligere Vandløb »Strømmen«, men jeg har aldrig set dette omtalt som »St. Olufs Kilde« eller som Helligkilde, og jeg tror ikke paa Rigtigheden heraf, saa meget mindre som en Opfordring i de lokale Aviser til at fremkomme med Erindringer herom ikke har kaldt en eneste frem. Det er »Strømmens« Tilløb østfra — »Korskilden« — der maa formodes at have været Helligkilde, men heller ikke om den har jeg set eller hørt Betegnelsen »St. Olufs Kilde« anvendt.

S. 9, Anm. 1, Hjerte — læs Hjerk. Hørmested Kirke ejede 1485 2 Agre i Nejst Mark, hørende til »Guds Legems Blus« (Jydske Saml. 2 II. 216).

S. 20, Anm. 3, Stol — læs Slot.

S. 37, Linje 15 f. o., Larsen — læs Lassen.

S. 44, »1626 Vor Frue Dag, Børglum Marked stander i Hjøring (Jerslev H. Tgb. 2/8 1632).

S. 55, 1618 — læs 1608.

S. 72, Linje 13 f. n., Bymanden — læs Bysvenden.

S. 86, Linje 5 f. o. Hartvig — læs Harding.

S. 174, Afsnit V — læs V 2.

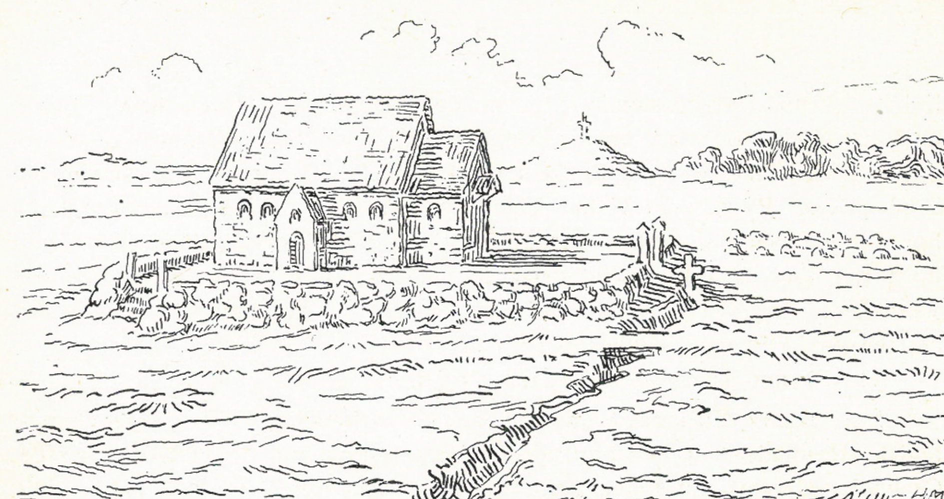
S. 184, Sangen »Yndig er vor gamle Jord« er som bekendt af St. St. Blicher.

S. 205, Linje 11 f. o., romersk — læs romansk.

S. 237, Mogens Kaas til Nielstrup — læs Nibstrup.

S. 256, Thomas Smut, læs Smit.

Indhold.

Paa en isoleret Bakkeknude — en saakaldet Bakkeø —, der fra en Højde af godt et Par Hundrede Fod falder temmelig brat af mod Nord og Vest, mere jævnt mod Syd og Øst, ligger Vendsyssels ældgamle Hovedstad Hjøring.

„Staden paa Bjerget" kunde den kaldes i gamle Dage, da dens hyggelige Smaahuse flankerede Adelgaden, Byens Spiserør, med dens Vom, Torvet, og iøvrigt grupperede sig langs de Smaagader — Gyder og Stræder — som fra Adelgaden og Torvet bugtede sig i Øst og Vest med de tre Kirker: St. Karens, St. Olufs og St. Hans' som Hovedmaal; men ogsaa for Hjøring kom der, efter at Gadebilledet gennem Aarhundreder havde været væsentlig uforandret, en ny Tid, der ganske ændrede Byens Fysiognomi, og navnlig i det sidste halve Hundrede Aar — siden Byen fik Jernbaneforbindelse — har dens Udvikling taget Fart, saa den, der ikke er kendt med Byens Udviklingshistorie, kan have vanskeligt ved at orientere sig, og Hjøring breder sig nu mageligt ned ad Bakkernes Hæld mod Syd og Øst, sprængende saavel den gamle Bygrænse som den Grænse, der blev afstukket 1859[1]) under Hensyn til den daværende Udvikling.

Hvor gammel er Hjøring og hvoraf skal Byens Navn udledes, er de to Spørgsmaal, der først melder sig ved en Omtale af Byens Historie.

Det første Spørgsmaal kan kun besvares med, at Hjøring er ældgammel, saa gammel, at dens Oprindelse ligger forud for historisk Tid og sikkert gaar helt tilbage til Sten- og Broncealderen, det vil sige adskillige Aarhundreder, ja maaske tusinde Aar før Kristi Fødsel og vor nuværende Tidsregnings Begyndelse.

Naturligvis ikke saaledes at forstaa, at her allerede da var en By, en

[1]) I Henhold til Lov af 30. December 1858.

Købstad i moderne Forstand; det var der næppe før i Tiden 1100—1200, da Retsbegrebet Købstad opstod paa hin Tid; men Sten-, Bronce- og Jernalderens Folk havde taget Bakkeøen i Besiddelse og havde her dannet en Boplads eller Bygd, som vi har Vidnesbyrd om i de talrige Gravhøje (Baalhøj, Galgehøjene, Klonhøj, Algiershøj, Tulhøj, Klokhøje, Femhøje, Brøndershøje, Kapelhøj m. fl.), der tidligere laa rundt om Købstaden og navnlig ved Vejene nord og syd paa, men som nu næsten alle har maattet vige Pladsen af Hensyn til Byens Udvidelsestrang[1]).

Vi kommer dernæst til Byens Navn.

Lige siden „den lærde Verden" begyndte at fremkomme med sine etymologiske Resultater i trykt Form, d. v. s. fra Slutningen af 1600erne, har de Gravhøje, der laa om Byen, spillet en fremtrædende Rolle med Hensyn til Forklaring af Bynavnets Oprindelse, muligvis ogsaa fordi man i ældre Tid ofte traf Navnet skrevet Høffring, Høring, latinsk Horinga, Heringa. I Peder Resens „Atlas Danicus" fra 1670—1680, der nu kun haves i Afskrifter[2]), hedder det saaledes (oversat fra Latin):

„Hjoringa. Hieringium, alm. Hiøring, fordum Heuringa, islandsk Hording, nu en lille vendsysselsk Købstad meget berømt ved sin Ælde. Dersom man vil tro Sagnet, maa den anses for at være den ældste af alle i Jylland. Paa Frode 3.s Tid, nemlig Fredegode, antager man den bygget, men anden Forklaring paa Navnet kan man ikke finde. I Begyndelsen maaske Høiring, nemlig kaldet Ringens Høj af hin Guldring, som førnævnte Frode efter Saxos Udsagn skal have ladet nedgrave i Højen for derved ud af Borgernes Lydighed at udforske Tidens Moral."

Og som Resen lægger for med at sætte Høj og Ring i Forbindelse med Bynavnet, har adskillige andre fulgt efter, men denne Tolkning er alde-

[1]) Af Fund fra denne gamle Hjøring Bygd og nærmeste Omegn kan i Følge velvillig Meddelelse fra Hr. Tandlæge Valdemar Friis nævnes en stor og smuk Stenøkse fundet paa Lundergaards Mark, hvor den nye Kirkegaard nu ligger, samt en Hjortetaksøkse, fundet lidt vest for Lundergaard. Ved Gennemgravningen til Vestbanen fandtes endvidere her en Stenalder-Boplads med sædvanligt Flintaffald samt et enkelt helt Spyd. I Højene nord for Byen er fundet 2 store Stenøkser og ved Højene Skole en Grav med et Spyd og en Mængde Pilespidser.

Tæt syd for Byen er fundet 7 Broncespyd og 4 Økser i et Kær tæt ved Jernbanen, og noget vest for Byen er fundet 2 store Halsringe fra Broncealderen.

Fra Vinstruphøjene foreligger flere Broncefund, men fra Højene nærmest Byen haves kun nogle Fund fra Jernalderen. Ved Grundudgravning i Gaderne er bl. a. fundet en Kværnsten fra Stenalderen samt en Middelaldersten, der antagelig hidrører fra en af Kirkerne.

En stor Del af de mægtige Sten, der findes i Kirkegaardsdigerne, stammer antagelig fra Oldtidsmindesmærker, og særlig kan nævnes den store Genforeningssten i Christiansgave, der er taget fra Kirkegaardsdiget, og som har en Mængde af de kendte skaalformede Fordybninger, der antages at forestille Ilden eller Arnen.

[2]) F. Eks. Thott in fol. Nr. 732 og Uldall in fol. Nr. 186 (sidstnævnte med Tegninger).

les uantagelig, og større Værdi tør man næppe heller tillægge et Sagn om, at Byen bar Navn efter en Kong Hjarne Ring, som skal have boet der[1]).

Prokurator Niels Winther siger i sin lille Bog „Bidrag til Hjørring Bys Historie" (Hjøring 1885) S. 5:

„Hvis denne Hjarne er den samme, der oprindelig var Skjald og paa Grund af sin Gravskrift over Kong Frode blev valgt til Konge over Danmarks Rige, men senere maatte flygte til Jylland, hvor han samlede en Hær, og som levede i Slutningen af det 7. Aarhundrede[2]), maa Hjøring jo være en af de ældste Byer i Danmark," men Hjarne Ring saavel som Hjarne Skjald er sikkert for mytiske Personer til, at vi tør knytte dem til Byens Navn, selv om Winther mener, at Navnet Hjarne har Sandsynligheden for sig med Hensyn til Bynavnets Oprindelse og tilføjer, at Hjarne rimeligvis er en Sammentrækning af det oldnordisk Hjarandi; Landskabet Hjarandasysla var den nordligste Del af Jylland. (Det nævnes i Knytlinga Saga 46 under Omtalen af Opstanden mod Knud den Hellige, og skal maaske her ligefrem oversættes ved Hjøring Syssel, skønt Sagaen andet Sted kalder Hjøring Jorungr)[3]). Winther tilføjer yderligere, at der en Milsvej nord for Hjøring paa Tornby Bjerg findes en Stensætning, der kaldes Hjarnehøj, hvor man fortæller, at en Konge ved Navn Hjarne skal være begravet, — men hvorfor skulde Byens Grundlægger eller Navngiver dog begraves i Tornby?

Efter „Danske Atlas" V. Bd., som udkom 1769, og til hvilken Materialet var indsamlet i de foregaaende Tiaar, skal Byen have faaet sit Navn efter en Ring, som skal være bragt for Dagens Lys af et Par Mænd, der vilde grave efter Skatte i Klonhøj nord for Byen. Dette Sagn berettes ogsaa i Albert Thuras Haandskrift „Aalborg Stifts Beskrivelse"[4]) fra o. 1735 efter Indberetning fra Sognepræsten i Hjøring af 1728, men i den ældste Form finder vi vist Sagnet — hvor der dog ikke er Tale om nogen Tilknytning til Byens Navn — i Jens Lauridsen Wolfs „Encomion regni Daniæ" S. 86, hvor der allerede Aar 1654 berettes følgende:[5])

„Det er en Saugen (ɔ: Sagn) oc Tale om Hiøring, at der er 5 Høye, som kaldes Klynhøy; det hafver sig engang tildraget, at nogle Folck hafver reyst om Natten, oc da saae de, at ligesom Høyen stod udi lius Lue oc brende, hvor efter de formeente, at en Drage laa der paa en forborgen Skat; er nogle derfor blefven til Sinds at ville graffve der, om de samme Skat finde kunde, oc bleff dem tilraad, at midler Tjd de graffved, skulle icke den ene tale til den anden, oc der de omsider kom til en Kobber-Kædel, oc fick fat paa en Ring, som var ved samme Kædel, formerckte de, den var meget

[1]) O. L. Grønborg: Optegnelser paa Vendelbomaal S. 176.

[2]) Vedels Oversættelse af Saxo, S. 112.

[3]) Dr. phil. Gudmund Schütte mener, at Hjaranda snarere hentyder til Kong Hjarne. (Danske Studier 1920).

[4]) Thottske Saml. 4o. 1445 i kgl. Bibl.

[5]) Samme Sagn gengives i Resens Atlas.

tung, raabte en u-betenckt oc bad drag stifft[1]); der med slap Ringen løs, den beholdte de, oc det andet forsvantis for dem, at de det aldrig fant. Men Ringen til en ævig Ihukommelse fæstet de i Kirckedøren til at drage Døren til med, naar den skal luckes." [2])

I nyere Tid er dette Sagn blevet omformet saaledes: Den ene af de gravende Mænd saa en Hane, som sparkede til et Hølæs, saa det væltede, og han udbrød da: „Det var Fanden til Spark af en Kok" — og saa sank Skatten i Dybet igen.

„Danske Atlas" ved yderligere at berette, at Ringen endnu i Midten af det 18. Aarhundrede sad i St. Olai Kirkedør. En saadan Dørring har muligt været Stadens „Vartegn" og har hentydet til en naiv Fortolkning af Byens Navn (Høj-Ring) paa samme Maade som en Møllesten, der var Malmøs Vartegn, skulde hentyde til, at en Mø fordum var blevet malet ihjel med den (Mal-mø).[3]) Af andre Gisninger angaaende Bynavnets Oprindelse kan anføres, at Pastor Niels Blicher i „Læsefrugter" for 1824, S. 419, vil aflede det af Hø, jysk Hjø, fordi Byen havde saa godt Høavl, samt at andre har tænkt sig Muligheden af, at Bynavnets første Led var „jór", oldnord. Betegnelse for Hest[4]).

Vi har anført disse forskellige Navnetolkninger for at vise, hvorledes man til forskellige Tider har tumlet med Spørgsmaalet og har søgt at finde en tilfredsstillende Løsning, idet man snart er gaaet ud fra den islandske Form af Navnet og snart fra den danske. I „Knytlinga Saga", der antages sammenskrevet henimod Aar 1280, kaldes Byen „Jórungr", paa en Mønt fra o. 1150 skrives Bynavnet paa Latin Heringa, og i „Valdemars Jordebog" fra ca. 1231 træffer vi Formen „Ihoringy", hvor de to første Bogstaver dog nok ved en Skrivefejl er blevet forbyttede. Navneformen paa Mønten har ingen Interesse udover, at den viser, at Navnet har H som Forlyd, thi Navnet er som nævnt latiniseret, og den islandske Form Jórungr kan heller ikke være rigtig, da den mangler Forlyden H, som jo angives paa Mønten, og som Navnet da ogsaa har bevaret til vor Tid. Men den islandske Sagaskriver har muligt faaet Navnet angivet af en Sjællænder, og man har Vidnesbyrd om, at Sjællænderne allerede tidligt ikke kunde udtale h foran j.

Tilbage bliver saa Navneformen i „Valdemars Jordebog". Jordebogen har adskillige fejlskrevne Navne, og som nævnt er de to første Bogstaver i Hjørings Navn nok ogsaa forbyttede, men Formen Hioringi eller Hiøringi

1) Ryk stærkt.
2) Et ganske lignende Sagn fortælles om Sjøring. (Thisted Amts Aarbog 1921).
3) Se Hugo Matthiessen: Afhandl. om gamle Vartegn i »Vor Fortid« I 21.
4) Lærer P. J. Vittrup har i »Vendsyssel Tidende« 15/12 1922 udtalt sin Overbevisning om, at Navnet betyder den ridende Skjoldmø; hele Artiklen røber imidlertid en særlig for en Lærer saa begrædelig Forvirring, at den næppe kan gøre Fordring paa at blive taget alvorligt, men den nævnes her, fordi den har givet Anledning til, at vor fremragende Stednavneforsker, Dr. phil. Marius Kristensen, har udtalt sig om Hjørings Navn i »Vendsyssel Tidende« 20/1 1923.

kan være rigtig, selv om den jyske Form for Navnet vist kun har haft to Stavelser[1]). Navnet kan, som Dr. Marius Kristensen udtaler[2]), hænge sammen med Hjórr = Sværd, hvilket Ord var almindeligt Forled i flere Mandsnavne (Hjørvard, Hjørgeir o. s. v.). Man kunde tænke sig, at Hjøring havde faaet Navn efter en Slægt med slige Navne, som har haft Sæde her, eller maaske efter en Folkestamme med Sværdet som Stammemærke. Dog vort Bynavn tilhører ligesom de øvrige -ingnavne en saa fjern Tid, at det næppe lader sig tolke med vore nuværende Hjælpemidler; sandsynligvis ligger dets Oprindelse før den store Folkevandringstid, ja maaske før Kimbrernes store Udvandring ca. 150 Aar før Kristi Fødsel, thi -ingnavnene hører sikkert til den ældste Stednavnegruppe og -ingfolkets Afløsere blev -levfolket, der antages indvandret til Jylland fra Sjælland i de første Aarhundreder e. K. —

Endnu skal med Hensyn til Byens Navn kun bemærkes, at Bogstavet H synes at have spillet en vis Rolle i den sakrale Navneskik[3]), og i vor By har der utvivlsomt i Hedenold været en vigtig Offerplads, hvad vi senere skal komme tilbage til.

Medens vi beskæftiger os med Hjøring i den forhistoriske Tid og altsaa bevæger os paa højst usikker Grund, kan der være Anledning til at give et Uddrag af en Beretning, som Peder Dyrskjøt i Marts 1703 sendte Biskop Bircherod, og som han havde optegnet efter Fortælling af Borgmester Jakob Christensen og Raadmand Mads Christensen i Hjøring, der atter havde Traditionerne fra deres Farfader, Hr. Peder Laursen, Præst i Harridslev[4]), forhen Munk i Børglum Kloster og født ca. 1500, samt fra andre gamle Folk. I Beretningen hedder det[5]), at i hedensk Tid dyrkede Vendelboerne baade Solen, Maanen og nogle Stjerner, som de holdt for at være Odins, Thors og Frøjs Billede, og i Hjøring og Vendsyssel nød især Thor Anseelse, saa hans Hammertegn brugtes til at signe med paa samme Maade, som man senere anvendte Korsets Tegn.

Videre fortæller han, at Hjøring By havde en særlig Gudinde kaldet Thisa eller Dissa, som skulde være Byens og Landets (ɔ: Vendsyssels) Forsvar[6]). Hendes Billede stod paa højeste Sted i Byen, og ingen maatte gaa deromkring uden at bøje Knæ for hende, ligesom Karlfolk skulde tage Hatten af og hilse og bede hende om Naade at tale godt for sig hos Solen og de andre Guder. Da Kristendommen blev indført her, „forvendte de samme Billede om, at det skulde være St. Catharina eller St. Karin, og siden var

1) I Molbechs udv. Diplomer Nr. 83 og 85 fra 1401 findes ogsaa Formen Hiøringhe.
2) Vendsyssel Tidende 20. Januar 1923.
3) Gudmund Schütte: Offerpladser i Overlevering og Stedsminder, S. 20.
4) Halvbroder til Vendsyssels første Biskop efter Reformationen Peder Thomsen.
5) Jydske Saml. 1. III. 266.
6) Dis betyder jo en kvindelig Guddom eller en Fylgje (en Skytsaand), og er ikke noget Personnavn, saa Navnet kan ikke tillægges nogen Betydning.

denne St. Karin Byens og Landegnens Patron, og Kirken blev saa bygt efter hendes Navn, og hun blev dyrket ligesom Thisa tilforn." Dyrskjøt giver ogsaa en Skildring af denne Thisas Udseende; hun har Krone paa Hovedet, en Stok i Haanden, og ved hendes Fødder ligger en Mand nedslagen; hendes Kjortel betegnes som rød-guldfarvet ligesom Solen. Som man vil se, er det Hjøring B y v a a b e n, der her spiller ind, og Dyrskjøt siger da ogsaa, at Byen endnu fører hendes Vaaben med kongelig Krone paa; men det Vaaben, der findes i Byens Segl fra 5/4 1469[1]) og ligeledes i et nyere fra 1648[2]), der blev anskaffet nævnte Aar, fordi Svenskerne 1644 havde røvet Byens gamle Segl, har ikke den liggende Mand, der altsaa maa antages at være af nyere Datum. I den af Dyrskjøt givne Beretning om Thisa hed det videre: „Og hun skulle have haft en Konge først til Mand, og hun tog kongelig Krone og Regering fra hannem paa sig over Byen og Landet, og han ligger for hendes Fødder nederslagen, og hun tog hans Krone paa sit Hoved." Manden findes vistnok tidligst i Jens Lauridsen Wolfs Beskrivelse af Byens Vaaben, der udkom 1654[3]), og han kan antages at være fremkommet ved, at Kvindekjortlens nederste Rigdom paa Folder i Seglet fra 1648 er blevet mistydet, og senere er denne Mand nøjere udformet, f. Eks. paa det Byvaaben, som „Hjørring Amtstidende" førte i sit Hoved, medens han endnu i Byvaabnet i „Danske Atlas" (1769)[4]) er ret uudviklet. Her er der iøvrigt ogsaa anbragt et Hjul paa Kvindens Mave. Man-

Hjøring Bysegl 1469.
(Trap: Danmark, IV. Udg.).

(»Hjørring Amtstidende«) 1885

1) Top. Saml. Perg. Vennebjerg Herred 11.
2) Afskrift af Hjøring Privilegium 1505, indsendt til Regeringen 1648; jvf. Hyldinger Nr. 118 c, Nr. 50.
3) Encomion regni Daniæ. 4) Bind V. 200.

dens Klædning skal efter Wolf være skarlagenfarvet med et Gyldenstykke over, og Gulvet, paa hvilket Figurerne er anbragt, er af sorte og gule Astrag (Fliser).

Thisa-Sagnet gaar med Dyrskjøts Kilde tilbage til Reformationstiden, men derfra tilbage til hedensk Tid er jo et Spand paa ca. 500 Aar, saa der kan jo højst være Tale om, at Sagnet kan indeholde en Tradition — et Minde om, at Hjøring har været et hedensk Kultsted[1]).

Derimod er der næppe nogen Grund til at antage, at St. Katrines Billede i Byvaabenet staar i nogen Forbindelse med et hedensk Thisa Billede. I Resens „Atlas Danicus" fra o. 1675, altsaa fra Dyrskjøts Tid, fortælles, at Byens Vaaben forestiller St. Katrine prydet med en Krone og iklædt en purpurfarvet Kjortel; med højre Haand holder hun en Stav med et Hjul og med den venstre et Sværd. — Her er heller ingen Tale om nogen Mand ved hendes Fødder, men kun om Helgenindens almindelige middelalderlige Attributer — Hjul og Sværd, — ved hvilke hun led Martyrdøden 25. Novbr. 307.

Hjøring Bys Segl 1648

Hjørings Byvaaben forestiller altsaa Byens V æ r n e h e l g e n i n d e, til hvem Hovedkirken var indviet; paa samme Maade optog Slagelse St. Mikkel i Byvaabenet, og Sæby valgte Jomfru Marias Billede[2]).

Det er foran nævnt, at Hjøring rimeligvis i Oldtiden havde et Gudehov eller en O f f e r p l a d s, og det forekommer mig sandsynligt, at denne Plads maa søges ved St. O l u f s K i r k e.

Denne Kirke, som nu hører til Landsognet af samme Navn, men som i Middelalderen hørte til Byen, ligger paa et Bakkehæld, der mod Syd og Vest er stensat langs Kirkegaardens Sider for at forhindre Udgliden i de forbiførende Gader: Forlængelsen af „St. Olai Kirkestræde" og „Tinpotten" hvilken Stensætning tidligere kaldtes „Knægaarden"[3]), en Benævnelse, der ogsaa træffes i Skagens Tingbøger.

Ved det sydøstlige Hjørne af Kirkebakken udsprang i ældre Tid et Væld, som kaldtes K o r s k i l d e, og som løb ned forbi „Fiskebakken" for i den nuværende Bassingade at forene sig med et fra Nordvest kommende Vandløb „Strømmen", og de fortsatte derefter i et fælles Løb kaldet „Strømmen" øst om den gamle By og ned i Palleskær. Denne Korskilde, der blandt andet omtales 1648, da Raadmand Laurs Laursen døde ved at falde i den, synes efter Navnet at dømme at have været en Helligkilde i længst forsvunden Tid, og som saadan har den vel hørt til Kultstedet her.

1) At en Tradition kan leve længe ses af, at man i 1922 i Klokhøj ved Jelstrup Kirke har fundet Rester fra en Klokkestøbning, der blev foretaget for ca. 500 Aar siden, og hvorom Sagnet endnu vidste at berette.
2) Sæby hed tidligere ogsaa Mariested, fordi Klostret der var indviet til Vor Frue.
3) Se Kirkens ældste Regnskabsbog 1661, 1666.

Nord for St. Olai Kirke laa i Middelalderen en Kirken tilhørende Volstoft (1683 og senere St. Oles Toft eller Olestoft[1]), paa hvilken Præsten 1543 tog Lovhævd[2]), endvidere nævnes i samme Lovhævd en Vej, der løb nord til Volskors, som formentlig stod paa den 1575 nævnte Korshøj, hvor senere Præstens Vejrmølle stod, og som maaske er den samme som Tulhøj, og en Lokalitet samme Sted kaldtes „Thwoleskov". 1533 tages Tingsvidne af Vennebjerg Herreds Ting, at Biskop Niels Stygge lod forbyde, at nogen huggede i Tolskov, som laa til St. Olai Kirke[3]), og i Præsteindberetning af 1553 nævnes Tolskov endvidere som denne Kirkes Endelsskov[4]). Denne Skov har sagtens strakt sig mod Nord og Øst fra Tulhøj eller Tolhøj[5]) paa Stouns og Hasselagre, men dens Navn forekommer ikke i senere Aktstykker end et kgl. Brev af 28. Juni 1568, hvor den antagelig ved en Fejlskrift kaldes Volskov, og i hvilket det forbydes Præsten og alle andre at hugge i den, saa den er vel gaaet til Grunde ved Midten af det 16. Aarhundrede, idet baade Præsten, Hr. Daniel Chrysostomus, og andre har hugget her[6]). 1543 siges, at den var inddiget til alle 4 Sider med Sten, Bække og Sigefald, og at den var Præstegaards Eng. Navnene Tulhøj og Tolskov synes at kunne sættes i Forbindelse med den hedenske Præstetitel — Tulen —, og de har vel hørt til Offergodens Embedsbesiddelser, der formodentlig senere er blevet Krongods, og som saa er kommet til Præstegaarden, der var Kongens.

Vi ser altsaa, at der i Middelalderen i Nærheden af St. Olufs Kirke var en Korskilde, et Volskors (Oleskors), en Tulhøj og en Tulskov, Lokaliteter, som man maatte vente at kunne finde eller finde Spor af paa de Steder, der i den hedenske Tid var Ting- og Offerpladser; thi det var jo saaledes, at man ved Kristendommens Indførelse ikke helt brød med de gamle Sædvaner, men gav dem kristne Former; Kirkerne byggedes ofte, hvor Gudehovene stod, Kilderne blev viet til en eller anden Helgen, og der rejstes Kors ved dem, som vel her i Hjøring og f. Eks. i Hammer Sogn i Kjær Herred o. s. v., og Oleskorset her, der vist har staaet paa Samlingspladsens nordre Ende, medens Kirken stod paa den søndre, har maaske ogsaa afløst et eller andet hedensk Monument paa Tulhøjen; jvf. den foran af Dyrskjøt omtalte Tradition.

Endnu kan nævnes en Lokalitet her, nemlig 3 smaa Agre, som kaldtes „Blosjord", „Bloes Jord" eller „Blusse Jord" (gl. Matr. Nr. 33), der ligeledes laa i Nærheden af St. Olufs Kirke omgivne af Præsteembedets Jord, men 1543 og 1560 hørende under Asdal og 1657, 1743 og 1746 til Baggesvogn, hvorfra de o. 1800 kom til Byfoged Brandt. Agrene synes at have indtaget

[1]) 1842 Apoteker Langes Medicinhave, senere Brænderiejer Olesens Have.
[2]) Top. Saml. Perg. Hjøring 8/1 1543. [3]) Æ. d. A. III. 87.
[4]) Wulff: Vendelbo Stift 118.
[5]) Matr. 6 aa b, Præstens Ager, kaldet Tulhøj i Klokager Fald, nævnes 1758. Tulhøj nævnes 1683 og oftere.
[6]) Kancelliets Brb. 28/6 1568.

en Særstilling, idet de var Endelsjord tilhørende udenbys Mand, og Navnet kunde lede Tanken hen paa Ofringer — Blót — men det hidrører dog utvivlsomt fra katolsk Tid og betegner nok et Areal, der var henlagt til Bekostning af Kirkens Lys[1]).

At St. Olufs Kirke er den ældste af de nuværende Kirkebygninger i Hjøring er vel uomtvisteligt; dens Bygningstid ansættes til ca. Aar 1200, St. Hans Kirke antages bygget et halvt Hundrede Aar senere, og St. Katrine Kirke er snarest fra noget senere Middelalder[2]). Dette udelukker naturligvis ikke, at der kan have eksisteret Kirker her før de nuværende, idet de ældste Kirkebygninger nok har været af Træ, og særlig gælder dette for St. Olufs Kirkes Vedkommende, fordi den synes at have været Hjørings ældste Kirke, og den, der havde mest Jordegods, ligesom Præsten ogsaa 1543 begynder Indværgningen af sin Præstegaards Jord ved nordre Side af St. Olai Kirkegaard[3]), og Præstegaardens Bygninger synes tidligst at have ligget syd for nævnte Kirke og øst for den nuværende Bassingade[4]).

I Resens Atlas fra o. 1675 berettes[5]), at det skal have været Oluf den Helliges Halvbroder Harald, som byggede denne Kirke, og at han i 7 Aar skal have holdt Vendsyssel undertvunget. Hermed maa sigtes til Harald Sigurdssøns eller Haardraades Kampe med Svend Estridsen o 1050, men Præsten Magister Niels Jylby meddeler 1728 Mag. Albert Thura[6]), at han i et Manuskript havde læst, at St. Olufs Kirke skulde være bygget 1038 af Kong Magnus Olufssøn og at den var kaldet efter hans Fader Kong Oluf den Hellige († 1030), og denne Tradition kunde lyde nok saa sandsynlig. Magnus den Gode regerede vel ikke i Danmark før 1042 († 1047), men 1038 sluttede han dog Overenskomst med Hardeknud om, at den længstlevende skulde herske over begge Rigerne, saa Magnus kunde maaske allerede da have Anledning til at rejse Faderen et Mindesmærke i den Del af Danmark, der laa Norge nærmest og som til alle Tider har staaet i livlig Forbindelse med dette Land. I hvert Fald maa Hjøring utvivlsomt have haft Kirke længe før Aar 1200, thi den var længe før blevet en By af samfundsmæssig Betydning og var blandt andet Møntsted, Bisperesidens og Stedet, hvor Vendelbo Sysselting afholdtes.

I Middelalderen var Landet som bekendt inddelt i Sysler, og Forholdene tyder hen paa, at Syslernes Omraade oprindeligt var Smaariger, hver med sin Folkestamme, men selve Sysselinddelingen er dog nok sket efter Rigets

[1]) Blusager til Oddense Kirke og Blusjord til Hjerte Kirke, se Kronens Skøder II. 621. Bloseng til Føvling Kirke solgtes 1542 for en Afgift af 4 Mk. Voks aarlig o. s. v. se Kronens Skøder I. 15. Skive Kirke havde ligeledes 4 Agre kaldet Blusjord. (Kancelliets Brb. 13/5 1595).
[2]) Stadsarkitekt Fenger i Kirkehist. Samlinger 4. III. 383.
[3]) Top. Saml. Perg. Hjøring 8/1 1543. [4]) Tgb. 11/6 1650.
[5]) Thottske Saml. in fol. 732. [6]) Thottske Saml. 4o 1445.

Samling eller nærmere bestemt i Tiden o. 900, og medens den ældgamle Inddeling i Herreder, der allerede omtales heroppe af den romerske Historiker Tacitus (ca. Aar 130 e. K.), var af militær Oprindelse, skete Sysselinddelingen antagelig af administrative Hensyn[1]).

Syslet forestodes maaske paa Kongens Vegne af en Høvedsmand eller Ombudsmand (Jarl), og der nævnes flere saadanne i Vendsyssel, uden at de dog er historisk sikre, og de bestod næppe heller længe[2]), men det ligger nær at antage, at Ombudsmanden over Vendsyssel oprindelig har boet paa en Kongsgaard i Hjøring, hvor Sysseltinget holdtes, og hvor Byen endnu paa Valdemar Sejrs Tid anføres blandt Kronens Gods[3]). Senere, 1299, da Riget fattedes Penge, udbød Erik Menved en Del vendsysselsk Gods til Salg, og deriblandt var $^1/_6$ af Hjøring[4]), saa Kongsgaarden er maaske blevet afhændet ved denne Lejlighed og vel da til Børglum Bispestol, idet Byen senere synes at have staaet i noget Afhængighedsforhold til Biskoppen[5]). I Aaret 1340 laa Syslet under Høvedsmanden paa Aalborghus, og da han ogsaa havde Himmersyssel og Thysyssel under sig, synes selve Sysseladministrationen allerede da at være undergaaet en betydelig Ændring, en Forandring der vel nærmest maa antages at være foregaaet i Valdemarstiden.

Det er ikke her Stedet at komme ind paa en indgaaende Redegørelse for Sysseltingets Stilling som retslig Instans, og adskillige Punkter er da ogsaa noget omtvistede, men vi maa dog omtale baade Syslet og Sysseltinget noget nærmere. Syslet var ofte som et afsluttet Hele; det havde fælles Leding, fælles Skat og fælles Maal og Vægt, hvilket sidste Forhold iøvrigt vedblev at bestaa indtil sidst i det 17. Aarhundrede, saa f. Eks. 1 Tønde Korn var et højst forskelligt Antal Underenheder (Skæpper) indenfor de forskellige Omraader, som havde udgjort de gamle Sysler. Yderligere havde vist hvert Syssel bevaret sine særlige Retsvedtægter fra Oldtiden af og gennem den tidlige Middelalder, men paa Valdemar Sejrs Tid sammensmeltedes de til de bekendte Landskabslove (Jydske Lov, Sjællandske Lov o. s. v.), og Sysseltingene mistede derved en stor Del af deres Betydning som Overinstans, idet Viborg Landsting blev den for de jydske Sysler fælles Overdomstol. Men „Jydske Lovs" Bestemmelser om Udmeldelse af Kønsnævn, det var 12 Mænd inden 3die Byrd og inden Syssel, hvilket Nævn opkrævedes i Sager angaaende Familieforhold, Arv, Ejendomsforhold m. m., peger tilbage paa en Tid, da Syslet endnu ikke var gaaet ind under Landstinget, og Sysseltinget vedblev da ogsaa i ca. 300 Aar efter den Tid at beskæftige sig med en hel Række forskelligartede Sager.

1) Se herom: O. Nielsen: Om Sysselinddelingen.

2) Johs. Steenstrup: Vidensk. Selsk. Forhandl. 1896 S. 384.

3) Kong Valdemars Jordebog.

4) Script. R. D. VI 359. Stednavnet skrives Hiørning, og i en Note antages det at referere sig til Hørning i Aarhus Stift, men det er Hjøring.

5) I Kronens Skøder $^{31}/_3$ 1641 nævnes Hjøringgaard i St. Hans Sogn som tilhørende Henrik Sandberg til Bøgsted, og nogen Jord paa Gaardens Mark tilhørte Hjøring Kirke, men denne Gaard maa være Hjørnegaard = Høngaard.

Foruden paa Landstinget synes Kongevalgene ogsaa at være foregaaet paa Sysseltingene; det siges i hvert Fald om Kristoffer I, at han blev udvalgt paa disse.

I ældre Tid udøvedes Domsmagten af Tingmændene selv, idet de ældste og „bedste" ɔ: fornemste Mænd dannede et Dommerudvalg, og saaledes har det vel ogsaa oprindeligt været med Hensyn til Sysseltingene; men ligesom Udviklingen medførte, at Ombudsmandens Fuldmægtig kom til at føre Forsædet paa Herredstinget og senere fik Domsmyndigheden overdraget (1466), saaledes gik det vist ogsaa paa Sysseltinget: Biskoppen — som oftest repræsenteret af sin Official (Fuldmægtig) — førte Forsædet paa Tinget og deltog i Domsafsigelsen, i hvert Fald naar det drejede sig om vigtigere Ting. Der forekommer stadigt Domme afsagte af „Biskop og Bygdemænd" (Bygdemænd = Sysselmænd, Bygdeting = Sysselting), og en Forordning af 1475 forbyder andre end „Biskop og Bygdemænd" eller en af Kongen beskikket Dommer at dømme til Galge og Gren.

Et Tingsvidne af Vendelbo Sysselting 1469 ses dog at være udstedt af Borgmestre, Raad og Menighed i Hjøring og er forsynet med Byens Segl[1]), saa da synes Magistraten her at have forestaaet Tinget, men almindeligvis var Byfogden i Hjøring, der ogsaa var Foged paa Sysseltinget, Medudsteder af slige Dokumenter, saa det er maaske en Tilfældighed, at han ikke har været med her.

Den Myndighed, der var tillagt Biskop og Bygdemænd, ophævedes ved Christian II's gejstlige Lov af 1521 (Kap. 19), og hermed fik Sysseltingene, hvis Betydning sikkert allerede da havde tabt sig, vist deres Banesaar; i hvert Fald forsvandt Institutionen paa Christian II.s Tid, og det yngste Aktstykke fra Vendelbo Sysselting var antagelig et Tingsvidne fra 1511 udfærdiget af Byfogden i Hjøring, Magistraten og Kapellanen der m. fl.[2]), Syslets Tingsted var maaske sidst paa Torvet, hvor Bytinget holdtes om Tirsdagen og Sysseltinget om Onsdagen, men det ligger nærmest at antage, at det oprindelige Tingsted har været ved St. Olai Kirke og paa det derværende Højdeplateau — det vi har antaget for en gammel Offerplads.

At Sysseltinget har spillet en meget stor Rolle for Hjøring i Middelalderen skønnes bl. a. deraf, at der til Tinget kom en Mængde Fremmede fra hele Landsdelen, Hanherred indbefattet. 1343 nævnes bl. a. som Vidner paa Tinget Bispens Official i Vendsyssel, Provsten i Børglum, Sysselprovsten, 2 Riddere og 19 Adelsmænd; 1375 nævnes 2 Præster og 6 Adelsmænd, og 1418 anføres Biskoppen, 2 Provster, 3 Priorer, 1 Præst, 1 Ridder og 3 Væb-

1) Top. Saml. Perg. Vennebj. H. Nr. 11.

2) Ny kgl. Saml. 558.

nere som Vidner angaaende en Strid om noget Adelsgods[1], hvis Ejere vel ogsaa har været tilstede foruden Folk, som havde andre Sager for Retten.

En saadan Tilstrømning med kort Tids Mellemrum maatte selvfølgelig mægtigt fremme Næringslivet i Byen, og hertil kom, at med Datidens Samfærdselsmidler var det sikkert ofte nødvendigt for de Tilrejsende at overnatte i Byen, thi Tingene begyndte tidligt paa Dagen for Ædruelighedens Skyld, hvorfor man da ogsaa hyppigt træffer den Oplysning, at Dokumentet er udfærdiget „paa fastende Hjerte".

En anden Omstændighed, der ogsaa maa have haft stor Indflydelse paa Byens Forhold, var, at den til Tider var Sædet for Biskoppen over Vendelbo Stift. 1065 blev Nørrejylland delt i 4 Stifter, og Erik Pontoppidan vil vide[2], at den første Biskop boede i Hjøring, men dette er dog næppe sikkert, thi Vestervig synes at have været det første Bispesæde heroppe; men Biskop Kjeld, der 1134 faldt i Slaget ved Fodevig, kaldes fra Hjøring[3], og adskillige af hans Efterfølgere har nok ogsaa boet her omend ikke til Stadighed, thi „Knytlinga Saga", der er nedskrevet henimod 1280, beretter med Hensyn til Danmarks Inddeling, at vesten[4]) for Limfjorden ligger det Landskab, som kaldes Vendilskaga og strækker sig imod Nord, der er den femte Bispestol i Danmark i den Stad, som hedder „Jórungr", og i „Ganger Rolfs Saga" siges „Vesten for Limfjorden ligger Vendilsskagi, i Jorung er en Hovedstad". I hvert Fald havde Bisperne jo Gaarden Bistrup (Biskopstorp) i Hjøring. Vi ser altsaa, at i det 12. Aarhundrede var Hjøring en By, som var almindelig kendt, og som maa have nydt en vis Anseelse som Syslets Hovedstad og Bispens Residens.

I det foregaaende er fremsat den Gisning, at Omgivelserne ved St Olai Kirke har været et hedensk Kultsted, forinden Kristendommen blev indført, officielt i Harald Blaatands Tid (935—985), reelt i det følgende Aarhundredes første Halvdel.

Det antages almindeligt, at Landsbykirkerne gennemgaaende er ældre end Købstadkirkerne, idet de sidstnævnte som oftest er opstaaet som Kapeller paa Steder, hvor Udviklingen medførte en bymæssig Bebyggelse. Senere blev Rollerne byttede om, saa Købstadkirken blev Hovedkirken og Sognekirken Anneks, og da Købstæderne i Reglen laa paa gammelt Krongods, var de fleste Købstadkirker kongelige[5]). Kristendommen antages at være vedtaget paa Tinge, og efter Dr. O. Nielsens Mening har Tingmændene bygget de saakaldte Herredskirker, der laa i Nærheden af Tingstederne, og som

[1]) Kilderne anføres hos O. Nielsen: Sysselinddelingen S. 92, 32 f. Se iøvrigt min Afhandling om »vendsysselske Ting og Tingsteder« i »Vendsysselske Aarbøger« 1922.
[2]) Kirkehistorien S. 162.
[3]) Knytlinga Saga, der dog ikke tør anses for at være paalidelig i saa Henseende.
[4]) Sagaerne kalder Nordvest for Vest.
[5]) Se P. Severinsens Afhandl. i Hardsyssels Aarbog 1909.

foruden at benyttes til Gudstjeneste før Afholdelse af Tinget blev benyttet i forskellige andre Øjemed vedrørende Retsplejen, og det er sandsynligt, at St. Olai Kirke har været Herredskirke (og Sysselkirke) her.

Den Omstændighed, at nævnte Kirke er den ældste i Bygning og var den, der havde mest Jordegods, ligesom ogsaa, at Præsteembedets Endelsmark laa i Kirkens Nærhed, tyder paa, at den en Gang var Hovedkirke i Hjøring Bygd, og endnu ved Middelalderens Slutning synes den vel at have været i nogen Forbindelse med St. Katrine Kirke, men ikke som Anneks, thi 20. Marts 1524 fik Hr. Hans Skriver kongeligt Følgebrev paa St. Katrine Kirke med Annekser samt St. Olai Kirke ved Hr. Peders Død[1]).

Tager man Kortet for sig, ser man, at Hjøring By og Bymark deler St. Olai Sogn i en nordlig og en sydlig Del, hvilket Forhold kan forklares ud fra det Synspunkt, at Hjøring oprindelig var en gammel Boplads, der efterhaanden voksede til at blive en Bondeby lejret ved St. Olai Kirkebakkes sydlige og vestlige Side og af Betydning som Stedet, hvor de store vendsysselske Tingforsamlinger af religiøs og verdslig Art holdtes.

Hvor store Forsamlinger holdes, er der altid Betingelser for Vareomsætning af forskellig Art — vi ser f. Eks., at vore store middelalderlige Landsbymarkeder fremstod, hvor der var bekendte Helligkilder — og der har sagtens ogsaa været en Markedsplads i Hjøring fra ældgammel Tid.

Lidt efter lidt er der da fremstaaet en Handels- og Haandværkerby — en Købing — syd for den gamle Bondeby, og saaledes er Købstaden Hjøring groet frem som en Akselkøbing (modsat Strandkøbing = Havneby), karakteristisk som en Bydannelse, der inde i Landet er aflejret med Torv og Hovedkirke som Kærne[2]).

Før o. 1150 kan der i Virkeligheden ikke tales om Købstæder med særpræget retslig Karakter, men da Købstad- og Torveanlægenes Stortid oprandt i Slutningen af det 12. Aarhundrede, er der fremstaaet et Købstadsamfund syd for den gamle Bygd og lejret om den Del af Torvet, hvor Raadhuset nu ligger (den sydlige). Til dette Torv, af hvilket en Del jo endnu bærer Navnet Akseltorvet, var Torveprivilegierne formodentlig knyttede, og muligvis har det været adskilt fra den nordlige Del af Bebyggelser; det viser Bybilledet i Resens Atlas i hvert Fald, ligesom han bruger Betegnelsen Gammel Torv om den sydlige Del og Ny Torv om den nordlige; Benævnelser, som jeg ikke har truffet i Byens Tingbøger eller andre af dens Arkivalier[3]), men som kunde tyde paa, at Torverettighederne tidligst kun hævdedes

[1]) Fred. I.s danske Reg. S. 42. St. Katrine Kirkes Annekser var antagelig St. Annæ og St. Knuds hellig Kors' Kapeller, muligt ogsaa St. Hans Kirke.
[2]) Jvf. vor udmærkede Byhistoriker, Inspektør Hugo Matthiessen i »Danmarks Land og Folk« II, 86.
[3]) I Resens Atlas nævnes Peder Dyrskjøt et Par Gange som Kilde, muligt han ogsaa er Kilden her.

af Sydtorvet og først senere ogsaa overførtes til den nordlige Del, i hvilken Henseende Branden 1647 vel direkte eller indirekte kan have spillet en Rolle, idet det gamle Torv indsnævredes ved Nybygninger, som det ses af nedennævnte Tingsvidne.

(Hj. Tgb. 16/4 1672).

Byfoged Hans Johansen gør 1672 vitterligt, at Borgmester Mikkel Madsen har berettet for ham, at han paa Kongens og Byens Vegne er højligen foraarsaget til at lade inkvirere om kgl. Majestæts og Byens Axeltorv efter kgl. Majestæts naadigste Konsumtion og Befaling, hvorledes det udi Formaalstider her udi Byen været haver, og hvorledes det med Huse og Grunder kan være forbygt og tilhævdet, eftersom ingen anden Torv nu skal findes end kgl. Maj. Alfarvej og Stræder ret Vejen igennem Byen, hvorpaa alle Fremmede, her ankommer til de forordnede og naadigst bevilgede Markedstider, deres Boder og Kramvarer nu maa anslaa, Kørselen og Farten for rejsende Mand, Adel, Borger og Bønder, derved forhindrer, og hvis Bodstadpenge til Byen burde at gange derved ogsaa forhindret, saa enhver for sin Grund paa Gaden optager det, som Byen tilkom, [uden?] alene en ringe Kendelse, som de samme forbemeldte Axeltorvs Forbygning gjort haver, villet go [borte af Fugt] ladet opsætte, nemlig naar en Mand for sin Brofjæl paa kgl. Majestæts Alfarstræde af en Bostade i et Marked tager 3—4 maaske vel 5 Mark dansk, derimod fanger Byen intet videre end 16—20—24 Skill., ja højst 2 Mark, hvorfor Borgmesteren formente, at kgl. Majestæts Axeltorv og ret Markedshold burde at udlægges paa sit gamle Arildssted, hvor det i forrige Tider haver været ordineret, Kongens og Byens Alfaregade og Stræder samt Byens naadigste bevilgede Indkomst ikke til nogen Bebygning eller Forhindring i nogen Maader, og hvis (ɔ: hvad) nogen forbemeldte Axeltorv, som formenes, ulovlig bebygt at være, det efter lovlig og gamle Mænds Vidner igen at udlægge og erstatte Skadelidelse og Omkostning, uden sær kgl. Benaadning der paa fremvises og ellers at svare for al Udbygning, kgl. Majestæts Torv saavelsom Byens ordinære Kilde til Byens Nytte og Gavn igen at restitueres. Til kgl. Majestæts Generalfiskal paa kgl. Majestæts Vegne saa og Byens Øvrighed paa Byens Vegne. Thi stævnes alle efterskrevne Mænd (24) for Eders Vidnesbyrd at aflægge her til Hjøring Byting — — — —. Til samme Tid og Sted stævnes 4 Synsmænd, som første April havde været paa Aastedet og foretaget Besigtelse, samt Raadmand Mads Christensens Svigersønner og Arvinger, Anders Pedersen og Melchior Nielsen, til Vidner at paahøre, om de havde dertil noget at svare.

Saa fremkom for Retten Christen Pedersen, der mindedes i 40 Aar, og da var rette Torv vesten for Mads Christensens Gaard, og Tinget stod der og Kaget, og han sagde, at Husene var bygget vester i Gaarden siden den Tid, og det Udskud langs norden Mads Christensens Rolling er bygget for 3 Aar siden, og paa samme Torv byggede Kræmmerne i Markedet, og der, hvor Udskudet er bygget, der byggede Skomagerne (ɔ: der stod Skomagerboderne paa Markedet). Endvidere vidnede han, at Byens Kilde stod ved østre og nordre Hjørne af Tasken, og der var senere bygget et Stykke til østre Ende af Tasken, men om det var bygget over Kilden, vidste han ikke.

Hans Mikkelsen Hjort, der ligeledes mindedes i 40 Aar, sagde, at det vestre Hus var udbygget, men om det var bygget paa Tingstedet, vidste han ikke.

Mads Glarmester, der mindedes i 40 Aar, vidnede, at da havde der intet andet Axeltorv været end vesten til Mads Christensens Gaard, som Niels Christensen da iboede i den vestre Ende, hvor Tinget stod vesten til; men Husene var bygget af ny siden, men han vidste ikke, om der var udbygget paa Tingstedet. En Mængde andre Vidner gav samme Forklaring.

Synsmændene afhjemlede deres den 1/4 tagne Syn; de saa „Torvet er slet, Tinget og Kaget er borte, og syntes de, at vestre Hus er noget udsat paa Torvet; det Udskud norden Mads Christensens Rolling er udbygget paa Kongens Algade, Kvisten er ogsaa udbygget, Byens Kilde syntes de ej at være overbygget, men et Stykke er bygget til østre Ende af Tasken."

Sagen opsat i 6 Uger, men kommer ikke igen senere.

Det var altsaa den 1671 afdøde Raadmand Mads Christensen, der særlig mentes at have indtaget af Torvepladsen; han var en mægtig Mand, der ejede flere Gaarde, og hans formaaende Arvinger, Raadmand Melchior Nielsen Kli og Købmand Andreas Pedersen, har næppe revet Husene ned for at „restituere" Torvepladsen, saa den nordlige Del af Torvet (Nytorv) er maaske snarest taget i Brug paa hin Tid, selv om det maa formodes, at det oprindeligt har dannet ét Hele med den sydlige Del, fra hvilket det saa i Tidens Løb kan være blevet fraskilt ved, at en Række Boder er stivnet over Pladsen, saaledes som det er sket adskillige andre Steder[1]).

Det synes mig altsaa, at Sporene tyder hen paa, at Købstaden Hjøring er opstaaet som et Torveanlæg ved den gamle Bygd, der fra Hedenold var her ved Vendelboernes fornemste Ting- og Offerplads, og antagelig var Nydannelsen henimod Aar 1200 vokset saa stor, at en Udskillelse fra Landsognet var paakrævet, og den fuldbyrdedes da i det følgende Aarhundrede, da den nye Bydel med sit Handelsprivilegium (Torveret) fik sin egen Kirke, St. Katrine, maaske efter at St. Hans Kirke, der først kan have tjent som Bykirke, var brændt.

Lignende Forskydninger i Bylegemet er ikke ualmindelige og kendes jo fra Nutidens Hjøring, da „Springvandspladsen" er blevet Byens Knudepunkt, men ogsaa fra ældre Tid haves der talrige Eksempler, saaledes i Aarhus, Grenaa, Haderslev, Køge o. s. v.[2])

Men som Minde fra en svunden Tid laa endnu 1650 Hjøring Præstegaard oppe ved St. Olufs Kirke; dens store Tilliggende udgjorde ca. 1/7 af Byens Jord, og Indmarken rummede de Lokaliteter, jeg har ment at kunne genkende som hedensk Tempelgods.

— — —

Vennebjerg Herreds Ting, der i det 17. Aarhundrede laa i St. Hans Sogn syd for Hjøring (ved Bagterp Plantage), kaldes 1562 „Hjøring Herreds Ting";[3]) Skibsby i St. Olai Sogn siges 1587 at ligge i Hjøring Sogn[4]), ja, Benæv-

[1]) Hugo Matthiessen: Torv og Hærstræde, IV. Afsnit. [2]) a. St. III. Afsnit.
[3]) Paategning paa Top. Saml. Perg. Hjøring 8/1 1543. [4]) Kronens Skøder 30/3 1587.

nelsen bruges endnu 1646 i Stedet for St. Olai Sogn[1]) — maaske er det sproglige Levn fra den Tid, da Hjøring Sogn endnu ikke var delt i tre.

Vi har foran nævnt, at Hr. Hans Skriver 1524 fik kgl. Følgebrev paa St. Katrine Kirke med Annekser samt St. Olai Kirke, naar den daværende Indehaver af Embedet, Hr. Peder, var død; her figurerer St. Olufs Kirke ikke som Annekskirke. 1468 udstedtes Stokkenævnsvidne af Hjøring Ting, at St. Olai Kirke i Hjøring havde været forlænet af Biskoppen af Børglum og ikke af Kongen[2]), og 1520 udstedtes Tingsvidne af Vennebjerg Herreds Ting, at Bispen af Vendsyssel stedse havde haft St. Olufs og St. Karens Kirker i Hjøring i Forsvar samt deres tilliggende Gods[3]). Ogsaa her fremtræder St. Olai Kirke som en St. Karens Kirke jævnbyrdig Institution, men begge undergivne fælles Forhold — Afhængigheden til Bispen.

Dette Forhold var vel i og for sig naturligt nok, da Biskoppen havde Residensgaard ved Byen, Gaarden Bistrup, der laa midt i den nuværende Østergade paa søndre Side af Gaden (Nr. 52), men endnu i det 19. Aarhundredes Begyndelse udenfor den egentlige By. Om denne Gaard har nogen Forbindelse med en gammel Kongsgaard her (jvf. foran S. 10), skal lades usagt, men det kunde synes naturligt, om en saadan helt eller delvis var blevet afhændet til Bispestolen, og den $^1/_6$ af Byens Jord, som Erik Menved vilde afhænde, kunde nok pege hen paa Bistrups Areal.

Paa Byens Jorder — med Undtagelse af Præstegaarden og Bistrup — hvilede der fra Arildstid af en usædvanlig Landgilde-Afgift — fremfor „alle andre Købstæder i Danmark" — til Kronen (se senere), og dette Forhold finder rettest sin Forklaring i, at Byen er anlagt paa gammelt Krongods; den nævnes jo ogsaa som saadan i „Valdemars Jordebog" (o. 1231). Navnet Bistrup = Biskopstorp tyder vel paa, at denne Gaard har faaet Navn efter at den var kommet i biskoppeligt Eje, men dens Stilling til Byen — den var Enstedgaard og havde Jord baade i Hjøring Mark og i St. Olai Landsogn — forekommer mig at tyde paa, at den saavel som Præstegaarden havde Særrettigheder, som kunde pege hen paa et gammelt „Ornumbol". 1510 toges 24 Mands Tingsvidne om, at det Hus, som var bygget nederst i Bistrup Bispegaard, stod paa Bispedømmets rette Grund[4]). Senere var Gaarden delt i Over Bistrup[5]) og Neder Bistrup, og 1573 blev den skødet fra Kronen til Otto Banner til Asdal, 1642 tilhørte den Jokum Beck til Gladsakse, og fra ham kom den under Odden, hvortil den hørte indtil Aar ca. 1800. Den havde i det 17. Aarhundrede en lille Vandmølle i Palleskær samt en Vejrmølle paa Kummerholm.

Det siges almindeligvis i nyere Topografier, at ogsaa St. Hans Kirke hørte til Hjøring i Middelalderen, og dens Beliggenhed inde i Byen, adskilt fra St. Hans Sogn ved Bymarken, kunde jo ogsaa tyde paa det, ligesom den

[1]) Skagens Tingbog $^{16}/_2$ 1646 [2]) Ældste d. Arkivregistr. III 53. [3]) a St.
[4]) a St. 47. [5]) Antagelig Østergade Nr. 52.

Omstændighed, at St. Knuds Gildegaard og Præstegildetoften laa i dens umiddelbare Nærhed. I det 17. Aarhundrede stod Byens Stormklokke ligeledes her paa Kirkegaarden, der er det højeste Punkt i Byen, og i Bymarken laa 1543 St. Hanses Eng, der hørte til Præsteembedet.

Kirken, der er opført henimod Aar 1250, brændte vist allerede i Middelalderen, men der er dog Kalkmalerier fra omtrent 1300 (overhvidtede) og fra 1450.

Man kunde maaske antage, at Kirken har tjent for den voksende Bybefolkning sammen med St. Olufs Kirke før St. Katrine blev bygget og før det oprindelige Hjøring Sogn deltes i St. Katrine, St. Olai og St. Hans[1]). Bemærkelsesværdig er det i hvert Fald, at St. Hans Sogn 1375 og 1447 kaldes Cristi Sogn, men maaske foreligger her en Forvanskning af Stednavnet Krustrup (i forkortet Form), saa Sognet ved Delingen er blevet kaldt Krustrup Sogn efter Hovedgaarden Krustrup[2]), der laa her i Middelalderens Slutning og 1468 tilhørte en adelig Slægt Berg, som 1476 fik Vidne af Magistraten i Hjøring om, at „det Berg-Slægt (var) gode Riddersmændsmænd (ɔ: Væbnere), der alle var kristnede og døde i Hjøring", hvilket vel vil sige, at de var døbte og begravede i St. Hans Kirke, som altsaa paa denne Tid længe maa have været Kirke eller Kapel for denne udenbys Menighed, men som vist iøvrigt har været underlagt St. Katrine Kirke[3]). St. Hans Kirke tilhører en Gruppe romanske Teglstenskirker i Vendsyssel, der viser en saa mærkelig Overensstemmelse i ydre Dekoration med Ribeegnens Tufstenskirker, at det maa skyldes direkte Paavirkning derfra. (Mackeprang i Aarb. for nord. Oldk. og Hist. 1914).

Det synes ogsaa, som om Landsbyerne i St. Hans og St. Olai Sogne har været knyttet nøjere til Hjøring, i hvert Fald i Middelalderens Slutning, thi blandt Børglum Bispestols Arkivalier fandtes et 24 Mands Vidne fra 1506[4]), hvorefter Bønderne „udi de Byer omkring Høffring Birk haver givet Last og Klage paa den Birkefrihed, som de nylig havde forhvervet til samme Birk"; men hvornaar en saadan Birkejurisdiktion er oprettet og atter nedlagt lader sig ikke oplyse; den omtales ikke i Byens Privilegier fra 1505.

Hjørings forholdsvis store Betydning allerede i den ældre Middelalder godtgøres endvidere ved, at Byen blev brugt som Møntsted indenfor Tidsrummet 1147—1157, da Magten her i Landet var delt mellem de 3 Fyrster Svend, Knud og Valdemar, som stredes om Overtaget. Der blev nemlig 1696

[1]) I Molbechs udvalgte Diplom. Nr. 236 af 27. Aug. 1408 synes der — trods dets Utydelighed — at være et Minde om Tiden før St. Hans Sogn blev helt udskilt fra Købstadsognet, thi Beboerne af Krustruplund synes da at have brugt Jord, som senere hørte under Byen, nemlig Jorden vest for Brydal.
[2]) Gaarden tilhørte o. 1450 Børglum Bispestol.
[3]) Frederik I Reg. 42. [4]) Æ. d. A. III. 49.

eller 1697 paa en Kirkegaard i Aalborg fundet ca. 300 danske Mønter, og der imellem var en Hulmønt, en saakaldt Brakteat, der paa den prægede Side viste et kronet Hoved med Fuldskæg omgivet af 2 Perleringe, og indenfor Ringene stod i Omskrift Heringa, d. v. s. den latinske Benævnelse for Hjøring (se Side 4). Efter sin Type og sit Præg er Mønten præget af Svend Grathes Møntmester[1]), skønt det laa nærmest at antage, at Hertug Valdemar havde Forbindelse med Nordjylland.

Saavel i Aalborg som i Hjøring fandtes der nemlig i Middelalderen St. Knuds Gilder, og de har utvivlsomt været navngivne efter Hertug Valdemars Fader, Knud Lavard, og ikke efter Knud den Hellige. Der kendes ikke meget til Hjøring St. Knuds Gilde, men disse Gilder havde jo deres Blomstring i Valdemarernes Tid[2]), saa dets Oprettelse maa nok føres tilbage til ca. 1200, om ikke noget før, eller den Tid, da Flertallet af vore Byer gik over fra at være Landsbyer til at blive selvstændige Omraader med egne Vedtægter og egen Retspleje. At St. Knuds Gildet i Hjøring var et verdsligt og ikke et gejstlig Gilde ses af, at Henrik Nielsen Gyldenstjerne til Aagaard 20. Maj 1477 pantsatte Gaarden Kajholm i Rubjerg Sogn for 20 rhinske Gylden og 40 Mark danske Penge til Væbneren Thord Thomsen af Dalsgaard i Vidstrup Sogn paa det hjøringske St. Knuds Gildes Vegne, og Thord Thomsen maa derfor formodes at have været Gildets daværende Oldermand[3]).

Foruden den Betydning slige Gilder i Almindelighed havde som Værn for de enkelte Medlemmer — vist en Udløber af de hedenske Fostbroderskaber, med hvilke der spores en Del Slægtskab — havde Gildet i Hjøring en særlig Betydning i Betragtning af, at her var Sysseltinget. Som anført foran spillede Kønsnævnet en betydelig Rolle i de Retssager, der foretoges paa Sysseltinget, men i Stedet for det kødelige Slægtskab kunde Gildebroderskabet træde, saaledes at Gildebrødre betragtedes lige med kødelige Brødre i retslig Henseende. Vi ser det af Viborg Stadsret for 1440 og dens Efterligning Hjøring Privilegier fra 1505; her staar der nemlig, at den Borger, som sigtes for nogen Sag, i hvilken han bør værge sig med sine Frænders Ed (ɔ: Kønsnævn), han skal værge sig med Sancte Knuds Gildebrødres Ed med Loven. Der kan jo ganske vist indvendes, at disse Bestemmelser er fra en yngre Tid — den senere Middelalder — men vi tør vist tro, at det er ældre Vedtægter, der her er blevne kodificerede.

St. Knuds Gildet i Hjøring havde en Gaard, der laa ved Adelgaden, tæt øst for St. Hans Kirkegaardsdige, og som henimod 1650 tilhørte den rige Raadmand Mads Christensen[4]). 23. Juni 1648 kom der om Formiddagen en „Vejrkule“

[1]) P. Hauberg: Danmarks Myntvæsen 1146—1241 S. 35 og Tavle I.

[2]) Ved Købstadordinancen af $^{4}/_{12}$ 1526 ophævedes alle Gilder og Lav.

[3]) Top. Saml. Perg. Vennebjerg H. 16. Jvf. Danske Mag. 3. III. 257 og Danske Atlas V 203.

[4]) Næst sønden for Gildegaarden laa en lille øde Grund ved Kørevejen, hvilken tilfaldt Kongen og Byen for Skatterestance. (Tgb. $^{23}/_{6}$ 1705). 7. Juli 1705 lod

(Kastevind), som nedrev en Del af Tagværket paa „et Hus, kaldet Gildegaarden“, hvorved en Karl blev dræbt og en anden faldt til Jorden „af Forskrækkelse“ (Tgb. 1648 fol. 47), og derefter blev Huset nedrevet for at give Plads til en Nybygning, der brændte 1693. „Gildegaarden“ ejedes efter Mads Christensens Død 1671 af hans Svigersøn Raadmand Melchior Nielsen Kli, der 12. April 1681 boede her og da skødede den med alt Tilbehør til Farver Bertel Rudolf fra Aalborg, hvis Eftermand, Hans Nielsen Farver, senere ejede den. I Skødet fra Melchior Kli 1681 (Tgb. $^{7}/_{7}$ 1705) siges imidlertid, at Gaarden laa næst op ad Inger Henriksdatters Gaard og næst vesten Erik Christensen (Bistrups) Gaard og gik sønder ud til Marken og af Arildstid havde været tvende Boliger. Da en Gaard ved St. Hans Kirkegaard ikke kunde strække sig „sønder ud til Marken“, maa de „tvende Boliger“ forstaas saaledes, at Gildet havde baade et Hus, det oprindelige Gildehus, oppe ved St. Hans Kirke og en Avlsgaard i den sydlige Del af Byen, hvor Gildegaards Agrene udgjorde det Terræn, der ligger nærmest Søndergade mellem Plantagen Christiansgave og Kongensgade. Denne Formodning bestyrkes ved, at Kæmneren 6. August 1650 lod læse Forbud mod at benytte nogle „usædvanlige“ Veje og Stier i Hegnstid, og blandt disse var en Vej, som var lagt fra Gildegaarden og ned over Gildegaards Ager, og en Sti søndenfor over samme Gildegaards Ager og Flodsted. „Gildegaarden“ paa Adelgaden brændte som nævnt 1693, efter at den i Aarene 1688—1693 havde været udlejet til Kapellanbolig, og den synes ikke at være blevet opført paa ny, da Ejeren blev ruineret ved Branden. 1705 forpligtede den tidligere Ejer Bertel Rudolfs Søn, Peter Bertelsen, der ogsaa var Farver, sig ganske vist til at bygge paany, men 1715 laa Grunden endnu øde, og Peter Farver var flyttet til Løgstør.

Lige øst for St. Knuds Gildegaard ved St. Hans Kirke laa endnu i første Halvdel af det 17. Aarhundrede en Gaard, der ligeledes mindede om et middelalderligt Gilde, nemlig Præstegildetoften. Gaarden, der efter Navnet at dømme maa være bygget paa en Toft, der havde tilhørt et Præstegilde her, tilhørte 1636 ligeledes Raadmand Mads Christensen, der 13. September 1636 (Tgb.) „med Kniv og Muld“ skødede til Borger Christen Jensen „den Gaard og Jordsmon“, som han havde solgt ham, og Lænsmanden og Superintendenten (Biskoppen) havde givet Tilladelse til Salget. Gaarden betegnes som liggende næst østen St. Knuds Gildegaard og næst sønden for den Gaard, Mads Christensen nu iboede, Adelgaden imellem, og næst vesten Christen Terkildsens Gaard i Bistrup[1]) og kaldes Præste Gildtoft. Af

Kæmneren afhjemle Syn over en øde Grund, liggende østen St. Hans Kirkegaardsdige norden for Skolens Ejendom, hvilken Grund havde tilhørt Jens Skræder, men havde ligget øde i mange Aar. Der blev nu opført et Vægterhus her (Tgb.), hvilket tilligemed Skolen endnu anføres her i Grundtaksationen 1791. 1805 blev Skole- og Vægterhuspladsen solgt til Postmester Hartmann (Pantepr. fol. 84).

[1]) Chr. Terkildsen havde en Gaard inde i Byen, vist sønden for den nuværende Te-

Gaarden svaredes fra Arildstid Afgift til Byen og Latinskolen, og det var naturligvis derfor, at Stiftsøvrighedens Samtykke til Handelen skulde indhentes. Paa Gaardens Plads maa den i 1548 opførte Bispebolig antagelig have staaet. Det var rimeligt nok, at der i Hjøring, hvor saa mange højere og lavere Gejstlige gav Møde ved Sysseltinget, fandtes et gejstlig Gilde, og dette har ogsaa haft sit Gildehus, hvis Beliggenhed dog ikke angives, men det kan ikke have været det Stenhus i St. Katrine Kirkegaardsmur, der 1549 blev givet til Brug for den nyoprettede Latinskole, hvilket undertiden har været antaget, og Gildehuset har vel ligget paa Præstegildetoften.

Præstegildets Vaaning, Jord og Grund omhandles nemlig i nogle Kongebreve af 7. og 8. Maj 1548[1]), hvori der paabydes, at der skal opføres en Superintendentbolig i Hjøring, og at Kongen til dette Formaal skænker det tidligere Præstegildes Vaaning og Grund; da Bispesædet først 1554[2]) flyttedes til Aalborg, og da Hjøring Latinskole allerede oprettedes 1549, kan her saaledes ikke være Tale om samme Bygning, men Bispegaarden har vel været identisk med den forannævnte Gaard „Præstegildtoft" paa Adelgaden[3]). Derimod blev Præstegildets „Rente" (ɔ: sædvanlige Indtægter) henlagt til Latinskolen, hvorfor der ogsaa som foran nævnt endnu 1639 svaredes Afgift til Skolen af Præstegildtoftgaarden.

Sydvest for Byen laa og ligger der jo endnu en Helligkilde, som rimeligvis har været indviet til St. Knud Hertug, selv om den — i hvert Fald i det 19. Aarh. — besøgtes St. Hansdag og derfor antoges for at være en St. Hans Kilde[4]), thi paa den saakaldte Kapelhøj lidt syd for Kilden, hvilken Høj nævnes 1543[5]) og endnu kaldes saaledes, laa i Middelalderen et St. Knuds hellig Kors Kapel, der omtales i Hjøring Privilegier af 1505 i det Afsnit, der omhandler Byens Grænser. Tidligst har her vel kun staaet et Kors, ligesom ved andre Helligkilder, og dette er saa blevet afløst af et Kapel indviet til St. Knud. Man har antaget[6]), at dette Kapel var identisk med St. Annæ Kapel ved søndre Side af St. Katrine Kirke, idet Kapellet i Slutningen af Middelalderen skulde være flyttet fra Kapelhøjen hertil, men denne Formodning, der 1728 fremsattes af Sognepræsten Niels Jylbye[7]), er

aterbygning, og en anden Gaard, der tilhørte ham, laa ved Søndergade, der da kun var en Markvej.

1) Jvf. Rørdam: Danske Kirkelove.

2) Brev af $^{2}/_{12}$ 1553.

3) 4. April 1553 fik Lænsmanden paa Aalborghus kgl. Brev om, at da det Hus, som Kongen havde ladet bygge i Hjøring til Superintendenten, laa og fordærvedes, skulde han opsætte det til et Kornhus til Aalborg Stol, saa Biskoppen havde vist allerede da taget Ophold i Aalborg

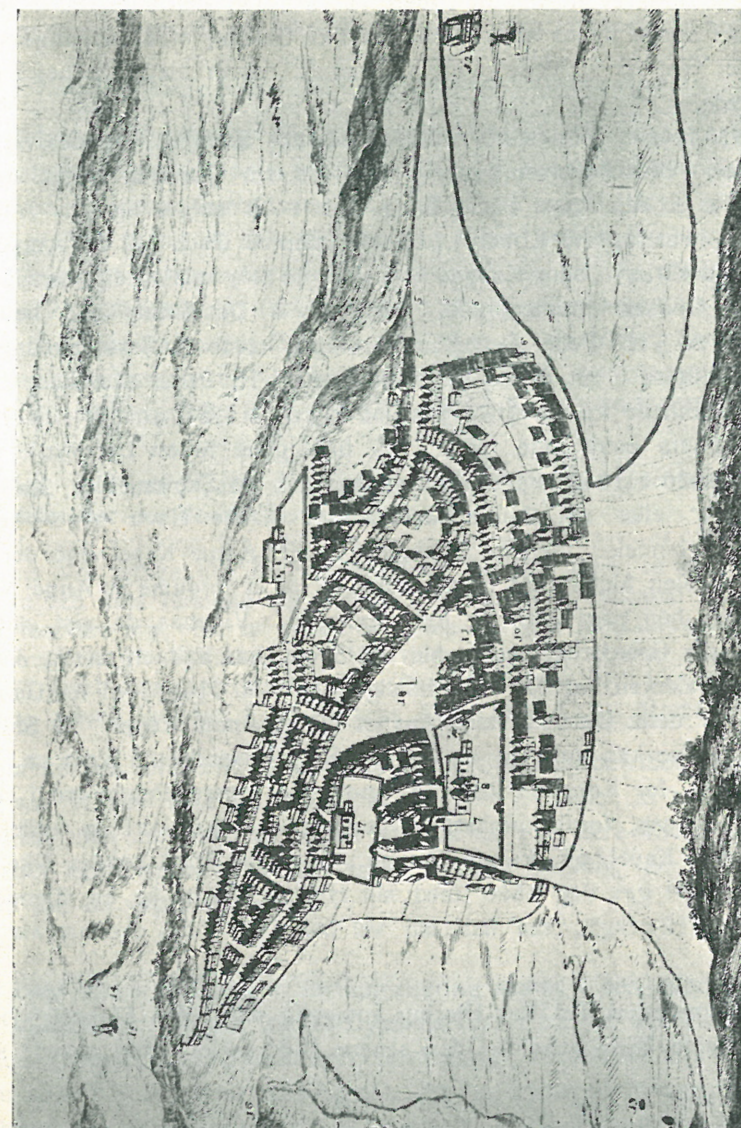
4) I Pastor Jylbyes Beretning fra 1728 kaldes den kun en hellig Kilde.

5) Top. Saml. Perg. Hjøring $^{8}/_{1}$ 1543.

6) Saaledes i Trap: Danmark og i ældre Værker.

7) Alb. Thura: Aalborg Stift. Ny kgl. Saml. 4. 743.

utvivlsomt urigtig; de to Kapeller har næppe haft Samhørighed; St. Knuds hellig Kors Kapel er vel ligesom St. Knudsgildet og Præstegildet gaaet til Grunde paa Reformationstiden, da Sysseltingets Ophør gjorde dem betydningsløse[1]).

Hjøring ca. 1675 (efter Resens Atlas).

1) Et Marked, »Knudsmesse«, der endnu bestod i Hjøring gennem det 17. Aarh., stammede vel ogsaa efter Navnet at dømme fra Middelalderen, men da Markedet afholdtes 10. Juli, Knud Konges Dag, har det aabenbart faaet Navn efter ham og ikke efter Knud Hertug, hvis Dag var 7. Januar.

Rigtigt er det derimod, at der i Middelalderens Slutning, da St. Anna Dyrkelsen særlig florerede, laa et St. Annæ Kapel ved Sydsiden af St. Katrine Kirke, det ses paa Resens Atlas fra ca. 1675 og var med nordre Ende sammenbygget med Kirkens Skib, og det omtales 1728, da Pastor Niels Jylbye beskrev Kirken til Albert Thura[1]), (se nærmere under Kirken), ligesom det ogsaa findes endnu omdannet til Sidefløj med Indgangsdør, thi det var det vest for liggende gamle Vaabenhus, der er blevet fjernet i det 19. Aarhundrede.

Kapellet synes først stiftet i Middelalderens Slutning, og det var stiftet af Præsten[2]) Peder Pedersen, som 1489[3]) lod sin Gravsten lægge her, og som maaske er den Præst Peder Bang, der 1470 solgte og gav Altergods (1 Gaard i Krustrup) til Kirken[4]), vel det samme Gods „til St. Annæ Alter i St. Katrine Kirke", som Kongen 31. Jan. 1551[5]) midlertidigt bevilgede til Hr. Daniel Olufsens Studieophold, men som 5. December 1566 henlagdes til Latinskolen. Hr. Peder Pedersens Arvinger havde Midfaste Søndag 1527 givet Stadfæstelse til St. Annæ Kapel paa det af Hr. Peder skænkede Gods[6]). Paa Resens Billede fra ca. 1675 ses endvidere det „Stenhus" i St. Katrine Kirkegaardsmurs østre Side, som 1549 blev givet til en Latinskole, og af Kirkeregnskaberne 1638 og 1655 fremgaar det, at Skolen blev kaldt „St. Annæ Gaard" eller „St. Annæ Skolegaard". Dette Navn peger hen paa en nøjere Forbindelse mellem Stenhuset og St. Annæ Kapel end der vilde være, om Skolen blot havde nogle Indtægter af et fordums St. Annæ Vikarie, og det peger hen paa Tiden før Reformationen. Vi maa da vist slutte, at den St. Annæ Gaard, der senere blev til Skole, har haft en særlig Anvendelse i Middelalderen, og den har rimeligvis tjent til Hospital for Gamle og Fattige og i dette Øjemed været knyttet til St. Annæ Kapel. Til Støtte for denne Antagelse kan anføres, at Præsten Søren Svendsen i Vraa ca. 1543[7]) havde en Sag for Kongens Retterting mod den senere Raadmand i Hjøring Lambert Didriksen, fordi Lambert havde taget et Hospital og andet Gods fra St. Annæ Kapel og fra de Fattige. Sagens Udfald kendes ikke, men samme Lambert gav dog 1550 med sin Hustrus Samtykke en Ejendom til Latinskolen i Hjøring[8]), saa han har vel haft Pant i det ovennævnte Gods.

— — —

I Valdemarernes Tid har Hjøring antagelig naaet den Skikkelse og den Betydning, som Byen beholdt i den senere Middelalder; den naaede sikkert

[1]) Thottske Saml. 4° 1445. Ny kgl. Saml. 4° 743.
[2]) Hr. Peder kalder sig Plebanus, d. v. s. Præst ved en Stadskirke, der ikke hørte under noget Stift; da baade St. Katrine og St. Olai hørte under Børglum Bisp, maa han formodes at have været Præst ved et Vikarie eller Kapel af selvstændig Art.
[3]) Resen har 1479. [4]) Thottske Saml. 4° 1445.
[5]) Kirkehist. Saml. 3. III 394. Kancell. Brb. [6]) Kirkens Regnskabsbog.
[7]) Danske Magazin 4. I. 57. [8]) Bispearkivet Capsa B, Loc. 8, Fasc. 1.

aldrig at blive, hvad man kalder en folkerig By, thi dens Udstrækning var næppe større den Gang end Aarhundreder senere — man vilde i saa Fald have fundet gamle Kulturlag udenfor de kendte Bebyggelser —, men den var en By, der nød Anseelse og hvor Handel og Haandværk vel kunde trives paa Grundlag af de mange Tilrejsende, selv om Byen ikke — ved sin Beliggenhed i en da ret ufrugtbar Egn og uden Hjælpekilder som Fiskeri, Søfart og andet — kunde naa at komme i Række med vore daværende Storbyer.

I Følge sin Betydning som Syslets Hovedstad, Møntsted og Bispesæde kan Hjøring antages at have nydt Torve- eller Købstadret allerede ved Aar 1200, men vi kender intet til saadanne Rettigheder, og Hjørings ældste kendte Privilegier er givne af Erik Plovpenning i Brev dateret Skelskør 31. Marts 1243[1]). Originaldokumentet kendes ikke mere og er vist gaaet til Grunde i det 16. Aarhundrede om ikke før, thi 1552, Lørdag efter Vor Frues Fødselsdag, lod Jakob Ovesen, Borgmester i Hjøring, paa Viborg Landsting læse Christian I's Stadfæstelse af 1459 paa dette Privilegium, og i nævnte Stadfæstelse er Ordlyden af Kong Eriks Brev optaget[2]). Den lyder i Oversættelse fra Latin saaledes:

„Erik, af Guds Naade de Danskes og Slavers Konge, hilser med Gud alle dem, der ser denne Skrivelse!

Det være vitterligt for alle, der ser nærværende Brev, at Vi, idet Vi vil fremme Vor fattige lille By Hjørings Tarv, forunde Dem, at de i alle Sager og Angreb maa forsvare sig ved de Købstad-Love, hvormed Viborgs Borgere forsvare sig; for at altsaa bemeldte Borgere ikke udover Lovene og de dem fast givne Vedtægter i Eftertiden skal efterstræbes eller bebyrdes, har Vi givet dem selv nærværende Brev bekræftet ved Vort Segls Befæstelse. Givet Skelskør i det Herrens Aar 1243, d. 31. Marts."

Der kendes imidlertid ikke nogen ældre Stadsret for Viborg end den fra 1440, saa vi kan ikke faa noget at vide om Ordlyden af Hjørings ældste Privilegier, men usandsynligt er det ikke, at de som flere andre jyske Byers Stadsretter var formede efter Slesvig Bys gamle Stadsret, der fik stor Indflydelse paa de yngre Byretter.

— — —

Vi ved ellers kun meget lidt om Hjøring saavel i den ældre som i den yngre Middelalder; bortset fra, at Byen nævnes i en hel Del Tingsvidner og lignende Aktstykker fra Sysseltinget, forekommer dens Navn kun sjældent og næsten altid i Forbindelse med Emner, der har mindre Interesse i Henseende til Byhistorien. Vi ser, at Erik af Pommern holdt Retterting i Hjøring 28.

[1]) I Resens Atlas siges, at Byens Privilegier er meget gamle og berettes at være erhvervede paa Biskoppernes Foranledning. Paa Resens Tid kendtes dog intet ældre Privilegium end Kong Hans' fra 1505.
[2]) Hjøring Bys Pergamentsbreve, Landsarkivet i Viborg.

Marts 1396[1]), og 31. Januar 1414 holdtes der ogsaa kongeligt Retterting i Byen, men Kongen ses da ikke at have været nærværende[2]), og de Sager, der forhandledes, angik ikke Byen; men det var naturligvis store Dage for den, ligesom det var en pragtfuld Forsamling, der her mødtes. Ved sidstnævnte Lejlighed træffer vi Bisperne af Børglum og Ribe, 2 Provster, 1 Kannik fra Ribe, 5 Riddere og 8 Væbnere nævnte i et Dokument som tilstedeværende, og de Herrer red ikke alene, saa Byen har utvivlsomt været lige saa belagt som under et Nutids Ungskue.

1406 skødede Elef Elefsen, Katrine, Strange Pedersens Efterleverske, samt Bugge og Henrik Nielsen til Dronning Margrete bl. a. Aastrup Slot og en Jord paa Hjøring Mark, kaldet Fædringsjord[3]), og fra 24. April 1408 har vi et Dokument, hvorved Vichmand Andersen, Bymand i Hjøring, skøder til Dronning Margrete al den Ret, ham var tilfaldet efter hans Morbroder Gerikes Død, i den Gaard i Hjøring, som Gerike boede i[4]); som Medbeseglere nævnes bl. a. Byens 2 daværende Borgmestre (se derunder) samt Tydike Langæ Trøyæ (Langetrøje), Bymand i Hjøring. 1423 skødede Margrete Henriksdatter, Otte Oldelands Enke, blandt andet et Bol i Hjøring til Børglum Kloster[5]), men det siger os jo heller ikke meget om Byen.

De to aarlige Landemoder, Sommer- og Vinterlandemode, hvor Stiftets Gejstlige under Biskoppens eller hans Officials Forsæde behandlede kirkelige Sager, holdtes i den senere Middelalder i Hjøring, i hvert Fald for Vendsyssels og Hanherreds Vedkommende, hvorimod Gejstligheden fra Thy maaske nok samledes paa et mere belejligt Sted.

I det Klageskrift, som Kong Christoffer II lod fremsætte paa Viborg Landsting 1330 over Biskop Tyge, siges bl. a., at Præsten i Raabjerg havde klaget over, at Bispen, iført sin Bispedragt, havde ved Sommerlandemodet skilt ham ved Embedet uden anden Grund end, at han ikke godvilligt vilde fratræde Kaldet til Bispens Broder; her nævnes Hjøring ganske vist ikke som Mødestedet, men det gør Byen derimod 1474, da der ved Præstemodet (Landemodet) her behandledes en Sag vedrørende en Bandsættelse i Hanherred[6]), og disse Landemoder eller Provstemoder blev da ogsaa ved at bestaa her i Byen som et Levn fra fordums Tid længe efter, at den havde tabt sin middelalderlige Betydning, nemlig lige til 1684[7]).

Om Byens Delagtighed i Vendelboernes Rejsning 1438—41 tier Kilderne; Rejsningen endte som bekendt med det blodige Nederlag paa St. Jørgensbjerg i Hanherred 8. Juni 1441, da Vendelboerne efter Visen blev forladt af Thyboerne og Folkene fra Mors.

1) Erslevs Repert 4038. 2) a St. 5323. 3) Æ. d. A. I 22.
4) Erslevs Repert 4963. 5) Æ. d. A. III. 87.
6) Danske Mag. 3. III 269.
7) Ved Forordn. af 1. Maj 1618 bestemtes det, at de skulde holdes i Hjøring 1. Maj og 1. Septbr. (Philips & Jakobs Dag og Ægidius' Dag).

Onsdag efter 3. Søndag i Fasten 1459 stadfæstede Christian I Byens Privilegium af 1243 og maaske senere ukendte. Stadfæstelsen, der er udfærdiget i Aalborg, lyder saaledes med moderniseret Retskrivning:

„Vi Christern, med Guds Naade Danmarks osv. gøre vitterligt (for) alle Mænd, som nu ere og komme skulle, at Vi af vor synderlige Gunst og Naade have taget og undfanget og tage og undfaa med dette Vort aabne Brev Vore elskelige Borgmester[1]), Raadmænd og mene[2]) Almue i Vor Købsted „Hiøringhe" i Vendsyssel liggendes og alle deres Tjenere, Hjon[3]) og Gods udi Vor kongelige Fred, Hegn, Værn og Beskærming besynderlig at forsvare og „fordetinghe"[4]) til rette, og stadfæste Vi og fuldbyrde alle de Privilegia, Friheder og Naader, som de tilforn af Vore „forfarne"[5]) Konninge i Danmark her til haft have, efterdi, som de aabne Breve udvise, som de der paa have, iblandt hvilke Breve det første lyder Ord fra Ord, som herefter følger:
(Her gengives saa Ordlyden af Privilegiet af 1243).
Thi forbyde Vi alle, ihvo de helst ere eller være kunne, og særdeles Vore Fogeder og Embedsmænd foreskrevne Borgmester[6]), Borgere og Menighed i „Hjøringhe" mod denne Vor Naade i nogen Maade at hindre eller hindre lade, „møthe, tøffue eller vforretthe"[7]) i nogen Maade under Vor koninglige Hævn og Vrede."

I Tingsvidnet fra Viborg Landsting anføres, at det var et aabent beseglet Pergamentsbrev, „den ene indlæst i den anden, med et hel og holdendes Indsegl".

2. Paaskedag 1484 meddelte Kong Hans endvidere Stadfæstelse „paa alle de Naader, Friheder og Privilegier, som Vore Forfædre Konninge i Danmark og sammeledes Vor kære Fader Konning Christiern dennom naadelig undt og givet haver, og dette Vort Brev vedhængt er, ved deres fulde Magt blive med alle deres Ord og Artikler, som de Breve derom og upaa gjorte er, indeholde og udvise." Brevet[8]) slutter sig i Ordlyd nær til Kong Christians Stadfæstelse, men i Stedet for den deri forekommende Passus „møde, tøve eller uforrette" har dette Brev „møde, platze[9]) eller — — — uforrette".

Stadfæstelsen er udfærdiget paa Aalborg Slot og efter Kongens Befaling ved Hr. Anders Nielsen (Banner), Ridder, til Asdal; daværende Rigsraad.

Brevet har haft et Segl vedhængt, hvoraf intet er i Behold, thi — som det hedder i Tingsvidnet — „Stjerten[10]) af Alder og Vanvare var frarundet".

Disse Privilegier frembyder jo imidlertid ikke meget af Interesse; vi hører kun at Hjørings Rettigheder var de samme som Viborgs 1243 og disse kendes som nævnt ikke. Derimod var den Stadsret, som Kong Hans gav Byen 30. Oktober 1505, og som kendes gennem en Afskrift, der 1648 afgaves til

1) Skal være Borgmestre. 2) menige. 3) Tyende.
4) Fordagtinge = forhandle, forlige. 5) tidligere, Forfædre.
6) Skal være Borgmestre 7) modvirke, forhale eller undlade at udføre, krænke.
8) Hjøring Bys Pergamentsbreve, Landsarkivet. 9) besvære.
10) Seglremmen eller et Udsnit af Pergamentet til at forsegle paa.

Regeringen i Anledning af de da optagne Forhandlinger om Købstædernes Ophjælpning[1]), ganske interessant i én Henseende; der er nemlig i et af Afsnittene noget særpræget over den. Prokurator Niels Winther har i sit lille Skrift „Bidrag til Hjørring Bys Historie“ (Hjøring 1885) S. 17 ff meddelt et bogstavret Aftryk af denne Kopi, men da den næppe har været en nøjagtig Gengivelse af Originaldokumentet, og da det ikke for vort Formaal har nogen Interesse at bevare det 17. Aarhundredes Stavemaade ved Gengivelsen af Brevets Ordlyd, er der her foretaget en Modernisering. Aktstykket lyder saaledes:

„Vi Hans med Guds Naade Danmarks . . . . gøre alle vitterligt, at Vi af Vor synderlige Gunst og Naade have undt og givet og med dette Vort aabne Brev unde og give Vore Borgere og kære Undersaatter udi Hjøring disse efterskrevne Naader, Friheder og Privilegia, som her nu efterskrevne stander, som Vore kære Undersaatter udi Viborg[2]), at have, nyde og bruge til evig Tid. Som er først,

At hvilken udkommen Mand[3]), som slaar, beriger[4]) eller ihjelslaar nogen Mand inden deres Byfred[5]), skal have forbrudt 40 Mark [til] Os paa Kronens Vegne og 40 Mark til Byen[6]).

Item ingen Sandemand skal gælde mere for sin Boeslod end 6 Mark[7]).

Item om nogen Sandemand kommer af Byen og i hans Bortværelse nogen Sag paa Byens Vegne vorder haandteret, der Sandemænd bør om at sværge eller at skille[8]); om hans Aarsag[9]) vorder lovlig gjort med „thee“[10]) Borgere, saa snart som han igen kommer til Byen, da skulle de skille om den Sag og blive saa aarsaget[11]).

Item Sandemænd der i Byen skulle paa deres Byting skille om Vold, Manddrab, Saar, Afhug[12]) og om Markeskel mellem deres Bymark og anden Mark, og ej andre Sandemænd skulle derom sværge.

Item forskrevne Sandemænd skulle ej falde for deres Boeslod, uden det rygges af Biskop og deres egne Bymænd.

Item ville Vi, at nogen Mand eller Kvinde der i Byen ej skal tage nogen Mand udenbys til Forsvar[13]).

Item ingen Borger eller deres Hjon[14]) der i Byen skal stævnes udaf Byen af Biskop eller af Provsten og ej i Byen uden for Biskops Sag[15]).

Item ingen Landsmand[16]) skal gøre Forprang[17]) af sig, enten med Øksne

1) M. Mackeprang: Dansk Købstadstyrelse S. 26 Anm. 1.

2) Christoffer af Bayrens Stadsret for Viborg 11. April 1440, der ogsaa er Forbillede for Sæby Byret af 1525 og Holstebro Byret af 1552. Hjørings ligner mest sidstnævnte. Se Jydske Saml. X 168 ff.

3) Udenbys Mand. 4) Oldn. berja = lemlæste, prygle. 6) Bygrænse. 6) Mark Sølv.

7) Sandemænd var en Art Nævninger, som opkrævedes til at afsige Kendelse i visse Sager. Blev deres Dom underkendt, kunde de altsaa højst komme til at bøde 6 Mark.

8) Dømme. 9) Undskyldning.

10) Saaledes i Afskriften, skal være to, — thu, jvf. Sæby og Holstebro Byretter.

11) Sagesløs. 12) Lemlæstelse. 13) Til Værge, Formynder. 14) Tyende.

15) Borgerne kunde ikke indstævnes for udenbys gejstlig Ret og kun for gejstlig Ret i Byen i Biskops Sager (ɔ: visse vigtigere Sager).

16) Jordbruger. 17) Opkøb af Landbrugsprodukter.

eller med andet Købmandskab paa to Mile nær deres By, dem til Forfang[1]) i nogen Maade; hvo der imod gør, han skal deles[2]) til deres Byting.

Item vorder nogen fredløs gjort udi deres By, da skal han bøde 40 Mark (til) Kongen og 40 Mark til Byen, om han vil have sin Fred igen.

Item hvo, som der i Byen barnefødt er, er ej skyldig at gælde Arvekøb der i Byen[3]).

Item hvo, som vil være kvit for Arvekøb, betale en Tid[4]) paa Byting 8 Penning i sin Velmagt[5]) eller paa sin Sygeseng med 20 Skillingpenning, hans Arvinger tager hans Gods uden ydermere Arvekøb og ej Fogden.

Item hvo, som kommer til Hjøring By med noget Købmandskab, er ej skyldig at gælde Torveørt[6]) uden en Tid[7]) om Aaret.

Item ingen Borger eller Borgersvende er skyldig for nogen Saar eller Slet[8]) at gælde uden tre Mark (til) Fogeden paa Vores Vegne og (til) Byen tre Mark.

Item om nogen Borgere eller Borgersvende der i Byen eller Landsmand[9]) bryder med Slet eller Saar[10]), de skal ej fanges[11]), om de have Forvaring for dem[12]).

Item vorder nogen Landsmand besøgt med Fogden eller med hans Bud paa nogen Borgers Vegne, at han skal gælde sin Gæld[13]) og aarsager sig ikke[14]) retteligen før han farer bort fortrøden[15]), da skal han gælde Kongen tre Mark og til Byen tre Mark.

Item ingen udkommendes[16]) Gæster maa købe eller sælge af nogen anden Gæst Klæde eller Lærred eller andet Købmandskab uden (i) almindeligt Marked; hvilken her imod gør, han skal give 40 Mark til Kongen og 40 Mark til Byen.

Item ingen udkommendes Gæst maa købe mindre af Borgerne der i Byen end halv Degger[17]) Huder, halv Tønde Smør, halv Tønde Tælle, halv Skippund[18]) Flæsk, halv Hundrede Skind. Hvilke der imod gør, skulle have forbrudt tre Mark til Kongen og tre Mark til Byen[19]).

Item forskrevne Vore Borgere i Hjøring og Borgersvende med deres Købmandskab skulle være fri for Told, „Bundegæld“[20]) og Torvørt[21]) saa vidt, som Vort Rige Danmark er uden Skanør[22]), thi at ind for deres By er ej Indsejling.

1) Hindring. 2) Sagsøges.

3) Skal ikke betale Arveafgift til Byen for at faa sin Arv udført fra Byen.

4) Paa en Gang. 5) Medens han endnu er rask.

6) Torvepenge, Afgift af udenbys Folk for at føre Varer til Torvs.

7) Én Gang. 8) Slag. 9) Avlsbruger, Jorddyrker. 10) Slaar eller saarer.

11) Fængsles. 12) Kan stille Sikkerhed. 13) Betaler sin Gæld.

14) Retter ikke for sig. 15) Modvillig. 16) Fremmede. 17) 1 Decas = 10 Stk.

18) 1 Skippund = 20 Lispund = 160 kg.

19) Sigter til at bevare Detailhandelen for Byens Borgere.

20) Bundegæld er muligt den Afgift, som erlagdes in natura af hvert Fad eller Tønde Vin og fremmed Øl, der udskænkedes i smaa Maal (tysk Bodenzoll), men det antages dog, at det er en Fejlskrift for Vogngæld, ɔ: en Skat paa hvert Læs Varer, som førtes til Byen (se William Christensen: Dansk Statsforvaltning o. s. v. S. 629 og V. A. Secher i Jydske Saml. X 175).

21) Afgift af Varer, som solgtes paa Torvet.

22) Det næsten internationale Marked i Skanør i Skaane i Sildesæsonen var almindeligvis gjort til en Undtagelse i H. t. Skattefriheder.

Item ville Vi og, at hvo, som forskrevne Vore Borgere vil dele[1]) for nogen Sager, Hærværk[2]), Rov og anden saadanne Sager, han skal dem ej forvinde[3]) til Landsting eller til Herredsting, men skal forfølge samme Sag til deres Byting, om det sker inden deres Bys Fred[4]).

Item ville Vi, at hvilken Borger, der i Byen vil dele[1]) anden for Gæld eller for anden Sag, som did bør at forhandles, han skal stævne hannem tre Sinde[5]) til Tinge, og tre Sinde skal han søge hans Hus med hans Høringe[6]), og siden maa han hannem forvinde[3]) med de samme Tinghøringe.

Item hvo, som (af) nogen Borger sigtes for nogen Sag, for hvilken Sag han bør at værge sig med sine Frænders Ed[7]), han skal værge sig med Sankt Knuds Gildebrødre med Loven[8]).

Item naar nogen Borgers Hus brændes til Vaade af hans egen Ild, da skal han gælde hannem, som Ejer er til Huset, tre Mark og Byen (lige) saa meget.

Item ingen Borger skal gøre en anden Forkøb[9]) under tre Marks Bøder.

Item hvo, som lejer Gaarde, anden Borger til Forfang[10]) og giver der flere Penge for, han skal bøde tre Mark.

Item er nogen Gæst rede at fare af Byen, hvilken Borger hannem Gæld skyldig er, hans Hus skal Fogden søge tre samfelde[11]) Dage førend Solen ganger neder og skikke hannem hans Gæld eller fuldt Pant med to Borgere.

Item hvilke Gæster, der kommer til Byen og bliver der hel Vinter over og bruger der deres Købmandskab, de skulle pligtige være at give Skat og Hjælp i Bysens Tynge hvert Aar, de der ligge.

Item ingen udkommen[12]) Kræmer skal længer end tre Dage udslaa sit Kram der i Byen; gør sig nogen imod uden Fogdens og Borgernes Lov, da skal han bøde tre Mark til Kongen og tre Mark til Byen.

Item dør udlændisk[13]) Mand der i Byen, som ingen Arvinger haver og er Gæld skyldig, da skal hans Gæld først betales af hans Gods, og hvad derover er, det faar Konningen, om hans Arvinger ej kommer inden Aar og Dag.

Item ingen Vor „Ombidtzmand"[14]) skal for nogen Vilkaar, som de haver med dem selv indenbyrds og al Byen haver vedtaget [skal][15]) dele dennem til Byting, men det skal Borgmestre og Raad, og de bedste Borgere der i Byen skikke det om[16]), naar Behov gøres, under deres Vide[17]), som ligger imellem dem selv og gammel Sædvane er[18]).

---

1) Sagsøge. 2) Plyndring eller Overfald. 3) Føre Vidne over.
4) Om Gerningen var sket inden for Byens Grænse. 5) Gange. 6) Vidner.
7) Kønsnævn, se Jydske Lov.
8) Medlemmer af St. Knuds Gildet betragtes altsaa som lig med kødelige Slægtninge i Sager, hvor Loven krævede Kønsnævn, det er 12 Mænd inden 3. Byrd (inden for 3 Led beslægtet) og inden Syssel (indenfor samme Sysselomraade, se foran under Omtalen af Sysseltinget).
9) Gøre Overbud i en uafsluttet Handel mellem andre.
10) Forhindring. 11) Samfelde = i Træk. 12) Fremmed, tilrejsende. 13) Udenlandsk.
14) Ombudsmand — kgl. Foged. Winther antager, at det skal være Embedsmand = Haandværker, men det synes ikke at kunne passe.
15) Fejlagtig Gentagelse. 16) Omgøre, forandre. 17) Straf.
18) Forseelser mod Borgernes Vedtægter (Byvedtægter) skulde altsaa ikke paatales af

Item ville Vi, at ingen (af) de Længsmænd, som forskrevne Vor Købsted Hjøring i Forlæning have, skulle ej tvinge Vore Borgere der i Byen med nogen Tynge eller nogen Daggerning (mere), end som gammel Sædvane været haver.

Item ingen Vore Lænsmænd skal sætte der i Byen Borgmestre uden Borgere og Raad der i Byen udvælger.

Item her over unde Vi og forskrevne Vore Undersaatter at nyde deres Byfred om deres By og Mark øster til Aaen, sønder til Bagtrups Mark vedtager[1]) og sønder og vester om Sanct Knuds hellig Kors Kapel, vester for Byen til Krustrup Vad vedtager, nør for Byen til Vellingshøj Bæk vedtager, eftersom været haver af gammel Sædvane, havendes og beholdendes dog den Magt hos Os selv at formere og formindske disse forskrevne Artikler eftersom Behov gøres og forbydes alle andre, hvo de helst er eller være kunne og særdeles Vore Fogeder og Embedsmænd, forskrevne Vore kære Borgere og Undersaatter i Hjøring her imod disse forskrevne Vore Naader og Privilegia at hindre, hindre lade, møde[2]), dele[3]), pladtze[4]), umage[5]) eller i nogen Maade at uforrette[6]) under Vor kongelige Hævn og Vrede.

Givet ude Vor Købstad Randers Sancte Teogare confessoris Dag[7]) Aar efter Guds Byrd 1505. Under Vort Sekret.

De af Kong Hans givne Privilegier skal 1514 være stadfæstede af Christian II.[8]), og paa dem vedblev Byen iøvrigt at leve gennem lange Tider.

Som man ser af Aktstykket, var Byens Omraade i Middelalderen det samme som i Nutiden; det fremgaar af de nævnte Punkter „øster til Aaen", Bagterp Mark, sønden og vesten om Kapelhøjen, Krustrup Vad og Vellingshøj Bæk, selv om der ikke gives nogen detailleret Skelbeskrivelse. Endvidere ses, at St. Knuds hellig Kors Kapel endnu fandtes der ved Middelalderens Slutning, saa det kan ikke være flyttet op til St. Katrine Kirke og der være blevet til St. Annæ Kapel, idet sidstnævnte Kapel fandtes her tidligere; derimod kunde det jo være naturligt, om Materialet fra St. Knuds Kapel ved Nedlæggelsen er blevet anvendt til at forbedre St. Annæ Kapel eller St. Annæ Gaard med.

Og endelig synes at fremgaa af Kong Hans' Privilegier, at Hjøring i hvert Fald til sine Tider har været bortforlænet, idet der siges, at Lænsmænd ikke maa bebyrde Borgerne med yderligere Tynge og Daggerning, end gammel Sædvane har været; men det kan dog være en almindelig Formel. Af de Side 16 anførte Tingvidner fra 1468 og 1520 ses, at Bispen af Børglum har haft Højhedsretten saavel over St. Katrine som over St. Olai Kirker, og muligvis har det da været Sædvane, at han havde Byen til Læn, ligesom han havde Sæby, men dette Forhold lader sig næppe fuldt oplyse. Christian d. II. søgte som bekendt at faa de bortforlænede eller pantsatte Købstæder til-

---

Kongens Ombudsmand, men af Byens Magistrat, og Borgerne havde selv Ret til at ændre Byvedtægten.
1) Begynder. 2) Modsætte. 3) Tiltale ved Retten. 4) Besvære.
5) Ulejlige, forurolige. 6) Forurette. 7) 30. Oktober. 8) Danske Atlas V. 204.

bage under Kronen, men endnu 1523 var Hjøring blandt de Byer, der var bortforlænede, nemlig til Biskop Stygge Krumpen sammen med Aastrup Læn[1]). Den kom dog kort efter under Kronen, thi 31. August 1525 fik Ove Vincentsen Lunge, der da var Lænsmand over Regnskabslænet Aalborghus, Følgebrev til Hjøring By[2]), og den blev saa lagt under dette Læn. Byens Afgift til Lænsmanden var ved denne Tid 30 Pund (= 60 Tdr.) Malt ÷ 10 Skpr., 9 Pund (= 36 Tdr.) ÷ 6 Spr. Havre (Landgilde), 40 Mark aarlig Byskat og 3 Mark 6 Skilling i Daggerningspenge, hvilken sidste Post vel var en nylig afløst Naturalydelse[3]). 1505 „udgjorde" Hjøring Købstad 6 Bønder uden Harnisk til kongelig Tjeneste[4]), og 1532 fik Byen Ordre til at betale 120 Mark for den Fetalie, den skulde udrede til Orlogsskibene, der skulde til Norge[5]); de to andre vendsysselske Købstæder nævnes ikke.

— — —

Vi ser altsaa, at Hjøring ved Middelalderens Slutning var en By med Bisperesidens og Sysseltingsted, med 3 Kirker og 2 Kapeller, med de fornemste Borgere og udenbys Stormænd samlede i et St. Knuds Gilde med eget Gildehus, med et gejstligt Gilde, som ogsaa havde sit eget Gildehus, og med et Hospital for Fattige eller Syge; — en By, hvis Navn var kendt baade inden- og udenlands, en Købstad med „Berømmelse", men sikkert ingen stor By, som undertiden antaget af senere Skribenter; — maa det end formodes, at Hjøring i Middelalderen og til henimod det 17. Aarhundredes Slutning var større, end den var i det 18. Aarhundrede, har Byen dog utvivlsomt i begge Tidsafsnit hørt til vore mindre Købstæder.

I øvrigt er dens topografiske Forhold vanskelige at udrede saavel i ældre som i nyere Tid, fordi de talrige Ildebrande har udslettet alle gamle Spor, og om Gadebilledet vides der derfor ikke meget før i det 17. Aarhundrede.

---

1) Erslev: Len og Lensmænd S. 166. Mackeprang: Dansk Købstadstyrelse S. 216.
2) Fred. I. danske Reg. S. 87.
3) Se Aastrup Læns Jordebog fra Kong Hans Tid (Rigsarkivet, jvf. William Christensen: Dansk Statsforvaltning 430).
4) Styffe: Bidrag til Skandinaviens historia, V. Nr. 40 S. 47. Jvf. W. Christensen: Dansk Statsforvaltning S. 297.
5) Erslev og Mollerup: Fred d. I. danske Reg. S. 461.

II.

Der er foran nævnt (Side 11), at Christian II.s gejstlige Lov af 1521, Kap. 19, ophævede den Domsmyndighed, som Biskop og Bygdemænd hidtil havde haft, og at det formodentlig var denne Bestemmelse, som bragte Sysseltingene til Ophør, efter at deres Betydning længe havde været svindende.

For Hjøring By var Nedlæggelsen af Tingstedet sikkert et smerteligt Tab, der yderligere forøgedes, da Reformationens Bølger skyllede hen over Landet og fejede den mægtige og rige katolske Kirke bort. For vor By var Klostrene i Omegnen (Børglum og Vrejlev) med deres talrige Beboere og Bispen af Børglum med hans Stab af Underordnede sikkert gode Kunder, der ikke paa langt nær kunde opvejes af den fattige protestantiske Gejstlighed, og selv om ogsaa Vendsyssels Biskop efter Reformationen fik Bopæl i Hjøring, og der saaledes ydedes Byen nogen Erstatning for, hvad den havde mistet, kom dog snart den Tid (1554), da ogsaa Bispesædet blev flyttet bort.

Om Hjørings Delagtighed i Klemensfejden, der endte med Johan Rantzaus Storm paa Aalborg 18. December 1534, ved vi ikke meget; men Dyrskjøt siger dog i et af sine Breve[1]), at blandt de Folk, som blev slagne i Skipper Klemens Oprør 1534, var mange „fornemme Borgere af Aalborg og Hjøring, som da og vare i Aalborg. Nogle faa af deres Navne havde jeg, men det er, som bemeldt, raadnet for mig." Ligeledes ses der at være udgaaet kongelige Breve saavel til Hjøring og Skagen som til de vendsysselske Herreder om at erlægge Halsløsningspengene til Claus Iversen Dyre til Boller, saa Byens Borgere maa have delt Skæbne med de vendsysselske Bønder: det vil sige, de maatte punge ud af yderste Formue for at løskøbe deres Liv og tilbagekøbe deres forbrudte Ejendom.

Dyrskjøt bruger Udtrykket „fornemme Borgere", og Hjøring synes virkelig i første Halvdel af det 16. Aarh. at have huset Borgere, der socialt set stod over den Befolkning, som Byen senere havde; saaledes træffer vi 1543 en Borger, senere Raadmand Lambert Didriksen, begr. i St. Katrine Kirke 1551 (se Raadmænd), der utvivlsomt var Søn af Storkøbmanden Didrik Lambertsen i Aalborg; vi træffer en Jokum Bartskær, der 1537 var Borger i Hjøring, og som var gift med en adelig Kvinde, Kirsten Matisdatter Viffert af Torstedlund[2]), og vi finder endog heroppe en af de hanseatiske Købmænd,

---

1) Jydske Saml. I. III 275. 2) Begr. 1577 i Viborg Domkirke.

af hvilke der var saa mange i Landets Storbyer, særlig Havnebyerne, nemlig Jørgen Folmersen von Bergen[1]), der var gift med Raadmand Lambert Didriksens Datter og Aalborg Borgmesteren Hans Lambertsens Søster Helvig, og som selv var Broder til Hamburgs Borgmester Bastian von Bergen[2]).

Da der som bekendt ikke foreligger Folketællinger fra før Slutningen af det 18. Aarhundrede, kan vi med Hensyn til Hjørings Størrelse kun bestemme den relativt, det vil sige i Forhold til andre Byer, og til Belysning heraf skal anføres nogle Tal, der viser Hjøring i Forhold til andre nordjydske Byer, ligesom disse Tal iøvrigt ogsaa viser — hvad der dog ikke fremgaar af det nedenfor anførte, at Hjøring hørte til Landets mindste Købstæder.

1535 blev der udskrevet 6 Baadsmænd og 1 Tømmermand af Hjøring[3]), samtidigt blev der udskrevet 10 Baadsmænd og 2 Tømmermænd af Aalborg, hvilke Tal kunde tyde paa, at Aalborg da næppe var dobbelt saa stor som Hjøring, men en saadan Antagelse vilde dog være fejlagtig, og det lave Tal for Aalborg maa hidrøre fra den Omstændighed, at denne By havde lidt saa overordentlig meget og tildels var afbrændt ved Johan Rantzaus Storm paa Byen 18. Decbr. 1534; vi ser da ogsaa, at da Jakob v. Nørenbergs tyske Landsknægte blev lagt i Borgeleje i jydske Købstæder 1539 fik Hjøring 15, Sæby 10, Skagen 25, Aalborg 50 Knægte at underholde[4]), 1542 skulde Hjøring holde 15 Landsknægte, Sæby 10, Skagen 40 og Aalborg 100[5]), og da der samme Aar udskreves Folk med stærke Klippere (Heste) til Sverige at møde i Engelsholm, skulde Hjøring stille 5 Ryttere, Sæby 6, Skagen 20 og Aalborg 40[6]). Det følgende Aar — 1543 — fik Hjøring 10, Skagen 20 og Aalborg 80 Landsknægte i Borgeleje i Februar Maaned[7]), og da Jakob v. Nørenbergs Løjtnant, Andreas von Koberg, i Oktober s. A. skulde have 400 Landsknægte indkvarterede i Købstæderne i Jylland, maatte Hjøring modtage 30, Skagen 35 og Aalborg 200[8]). Af det fremførte synes at fremgaa, at Hjøring i det 16. Aarh. første Halvdel var mindre end Skagen, men maaske noget større end Sæby, dog var Forskellen paa disse to Byer sikkert

1) Jørgen Folmersen v. Bergen ejede en Gravsten i St. Katrine Kirke med Aarstal 1551, antagelig Lambert Didriksens (Tgb. 2/8 1712). Han blev 1551 Borger i Aalborg og 1569 Gildebroder der og er da vist flyttet fra Hjøring til Aalborg. Af hans Børn kendes en Datter, der var gift med Raadmand og Skræder i Hjøring Alexander Nielsen Hop (med hvem hun havde Datteren Gedsken Alexandersd. Hop, død i Hjøring o. 1660), og endvidere Sønnen Jens Jørgensen Berg, Købmand i Hjøring, gift med Lisbet Danielsdatter Chrysostomus (se Præsten Daniel Olufsen Chrysostomus), død o. 1630, med hvem han havde Børnene Daniel Jensen Berg, Kapellan i Vraa, gift med Anne Olufsdatter Krag (mange Børn) og Kirsten Jensdatter Berg, gift med Niels Ebbesen, København, »fornemme og rige Folk«, siger Dyrskjøt i sine personalhistoriske Optegnelser.

2) Dyrskjøt i Ny kgl. Saml. 4o 746.

3) Danske Mag. 3. V. 276. 4) a St. 3. VI. 309. 5) a St. 3. VI. 349.

6) a St. 3. VI. 357. 7) a St. 4. I. 8. 8) a. St. 4. I. 9.

ikke stor, og den synes udlignet henimod 1550. 1545 havde Hjøring nemlig ligesom Sæby og Skagen 5 Landsknægte i Borgeleje[1]), og 1551 havde Hjøring 6 Landsknægte i Borgeleje, Sæby 6 og Skagen 10, medens Aalborg havde 35[2]). 1559 havde begge de førstnævnte Byer hver 15 Knægte i Borgeleje[3]).

1561 skulde Hjøring sammen med Skagen og Ebeltoft udruste et bemandet Orlogsskib til Rigets Tjeneste, men Fordelingen af Udgiften omtales ikke[4]).

I sidste Halvdel af 16. Aarh. voksede Sæby forbi Hjøring, velsagtens fordi sidstnævnte By gik tilbage. Vi ser det af de aarlige Udskrivninger, af hvilke her til Sammenligning skal anføres nogle.

Udskrivning af Baadsmænd	1561:	Hjøring 6, Sæby 6, Skagen 10, Aalborg 40[5]).
Karle til Orlogstjeneste	1564:	Hjøring 10, Sæby 20, Skagen 15, Aalborg 100[6]).
Udskrivning af Penge	1564:	Hjøring 300 Dlr., Sæby 400, Skagen 800, Aalborg 8000[7]).
—	1565:	Hjøring 150 Dlr., Sæby 200, Skagen 400, Aalborg 2500[8]).
—	1566:	Hjøring 200 Dlr., Sæby 200, Skagen 200, Aalborg 2000.

1566 Udskrivning af 1 Borgmester, 1 Raadmand og — Karle med Harnisk og Værge til Kbh. Slot: Hjøring 5 Karle, Sæby 5 Karle[9]).

1567 Udskrivning af Fetalje til Rigets Brug: Hjøring og Sæby ens med 40 Sider Flæsk, 4 Tdr. Oksekød, 4 Tdr. Faarekød, 1 Td. Smør, 5 Læster Øl, 5 Læster Brød hver, Skagen derimod ca. 25 pCt. mindre[10]).

1568 udskreves 2 Gange 200 Dlr. af hver af Byerne Hjøring, Sæby og Skagen og af Aalborg 2000 + 2500 Dlr.[11]).

1569 var Udskrivningen af Hjøring, Skagen og Sæby 100 Dlr. af hver, men af Aalborg 1000 Dlr.[12]).

De 3 vendsysselske Købstæder synes altsaa i 1560erne at være sunkne ned paa samme Trin, d. v. s. i Armod; for Skagen og Sæbys Vedkommende antagelig paa Grund af daarligt Fiskeri, idet Silden, der en Aarrække havde holdt til under den jydske Kyst, nu søgte over under den svenske[13]).

Dog skulde Hjøring endnu trykkes yderligere ned fremfor de to andre Byer.

1) Danske Mag. 4. I. 253. 2) Kancelliets Brb. 3) a. St. 4) a. St.

5) a. St. 6) a. St. 7) a. St. 8) a. St. 9) a. St. Disse Byer var de lavest takserede i Danmark. 10) a. St. 11) a. St. 12) a. St.

13) C. Klitgaard: Nibe Bys Historie S. 5 ff.

1570	udskreves	250 Dlr.	af Hjøring,	450 af Sæby	og 600 af Skagen
1572	—	100 -	—	, 200 —	- 200 —
1576	—	100 -	—	, 250 —	- 350 —
1588	—	100 -	—	, 250 —	- 300 —
1596	—	50 -	—	, 125 —	- 150 —
1602	—	25 -	—	, $62^1/_2$ —	- 75 — [1]

Da det vilde falde for trættende og formentlig ikke være af videre Værdi for vort Emne, er der ikke medtaget alle de Udskrivninger, der fandt Sted i det 16. Aarh., men formentlig nok til, at man kan danne sig en Mening om Hjørings Størrelse i Forhold til de andre nævnte Byer, til hvilke man kan føje Thisted, der var af omtrent samme Størrelse som Hjøring. Om Grunden til, at Hjøring ca. 1570 gik betydeligt tilbage fremfor Skagen og Sæby skal i det følgende fremsættes en Gisning.

Med Hensyn til Udskrivning af Mandskab fra de nordjydske Byer skal opstilles følgende Oversigt:

	1562	1564	1566
Hjøring	6 Baadsmænd	10 værgagtige Karle	5 Knægte, 10 værg. Karle
Sæby	6 —	20 — —	5 — 10 — —
Skagen	10 —	15 — —	0 — 20 — —
Aalborg	40 —	100 — —	50 — 60 — —

	1567	1569	1582
Hjøring	6 Baadsmd. 1 Spillemd.	som 1567	4 Baadsmd.
Sæby	6 — 1 — 1 Tømmermd., 1 Styrmd.		5 —
Skagen	10 — 0 — 2 —		6 —
Aalborg	40 — 1 — 2 Styrmd., 1 Bartskær		20 —

1556 foretog Lænsmanden paa Aalborghus, Otto Brahe samt Albert Skeel efter kongelig Ordre Mønstring over Vendelbo Stifts Borgere og Bønder[2]. Mønstringen holdtes i Hjøring, og ved denne Lejlighed stillede Byen med 7 Hageskytter, 4 med Harnisk og 45 med Hellebarder og Spyd. Sæby mødte derimod med 48 Hageskytter, 5 med Spidser og Landser og 45 med Hellebarder, og Skagen stillede 15 Hageskytter, 20 med Spidser og Harnisk og 85 med Hellebarder[3]), et Vidnesbyrd om, at Skagen og Sæby ogsaa var Hjøring overlegne i Henseende til Folketal.

1583 stillede til Mønstring fra Hjøring 95 Mand med 30 Langbøsser, 5 stakne Bøsser, 80 Kaarder og Sabler, 5 Harnisker, 50 Spyd og 1 Hellebard[4]), fra Sæby 130 Mand med 58 Langbøsser, 12 stakne Bøsser, 112 Kaarder, 7 Harnisker, 14 Spyd, 35 Hellebarder, 3 Spidser og 3 Slagsværd og fra

1) Oplysningerne findes i Kancelliets Brevbøger.
2) Kancelliets Brb. $^6/_3$ og $^7/_3$ 1556. 3) Danske Saml. II. 145—147.
4) Iberegnet 1 Fork, 1 Vendelbopig, 2 Fjederspyd, 1 Thisack.

Skagen c. 335 Mand med 21 Langbøsser, 1 stakken Bøsse, 51 Kaarder, 28 Spyd, 23 Hellebarder og 4 Slagsværd[1]).

Om Mønstringen i Hjøring hedder det videre i Mønstringsregistret: „Og haver forskrevne Borgere tilbudt og dennem forpligtet, at hvis (ɔ: hvad) der nu kunde mangle paa deres Værger og Rustning udi nogen Maade, vil de med det allerførste oprette og altid findes villige til tilbørligen og bedre at være stafferede. Og som kgl. Majestæts, deres allernaadigste Herres lydige og tro Undersaatter naar og hvor Hans Majestæt dennem behov havde, som de dennem pligtige kendes, fordi at de nu saa hastig udi en Il ikke haver kunnet dennem bedre staffere."

Kongens visse Indtægt af Hjøring var 1574 40 Mark, 54 Tdr. Byg og 32 Tdr. Havre[2]) eller omtrent det samme som i Middelalderens Slutning (se Side 30), men foruden denne almindelige Byskat maatte der ofte udredes Ekstraskatter, som tyngede haardt, og 1572 var Byen kommet i en temmelig stor Restance med de i Aarene 1568—70 paabudne Skatter[3]). Dette var langtfra noget enestaaende Tilfælde, idet en Mængde jydske Byer stod i Restance, men Hjøring Borgere maa antagelig have haft særlig Grund til Efterladenheden, thi efter at der 3. Decbr. 1572 var udgaaet Brev til Byen om snarest at betale Restancerne, udgik der allerede 8. Decbr. s. A. Brev om, at Kongen havde eftergivet Byen 272 Mark 4 Skill. af Skatten mod, at den snarest til Renteskriveren indbetalte de ligeledes manglende 100 enkelte Daler[4]). I sidstnævnte Brev anføres, at Borgerskabet havde erklæret ikke at kunne betale hele det skyldige Beløb, og da der kun er 5 Dage mellem Brevenes Udstedelse, maa Borgerskabets Erklæring være affattet før Udfærdigelsen af Rykkerbrevet, og de maa vel ogsaa have angivet gyldige Grunde for deres Uformuenhed. Vi ved ikke, hvilke disse Grunde var, men der er nogen Sandsynlighed for, at Byen er blevet hærget af en Ildebrand ved denne Tid.

Peder Dyrskjøt fortæller nemlig i sine Breve til Biskop Bircherod[5]), at gamle Folk i hans Ungdom (ɔ: o. 1645) havde fortalt, at kort før den store Pest omkring 1600 „afbrændte saa godt som den hele By". Nu er „kort før" jo et meget ubestemt Begreb, og i gamle Folks Mund kan Udtrykket godt anvendes for en længere Aarrække, ligesom man jo ogsaa kunde tænke sig, at der kan have været anvendt et Udtryk som „noget før" eller lignende; Ildebranden og den store Pest bliver ligesom senere „Kejserens Tid" og „Svenskens" Tid de store Mærkepæle i Befolkningens Tidsregning.

Og endnu en Omstændighed kan anføres til Støtte for den Antagelse, at Hjøring er brændt omved Aar 1570. I sine Optegnelser om Vendsyssels Øvrighed[6]) fortæller Dyrskjøt om Borgmester Jakob Ovesen i Hjøring, at „halve Byen var mestendels hans", men saa kom der Ildebrand, hvorved

1) Danske Kancellis Mønstringsruller over Borgerskab.
2) Erslev: Len og Lensmænd S. 190.
3) Se Kancelliets Brevbøger $^3/_{12}$ 1572. 4) Kancelliets Brb.
5) Jydske Saml. 1. III. 255. 6) Ny kgl. Saml. 4° 746.

han blev saa fattig, at han efter gamle Folks Udsagn selv maatte „rede hans Mad i en Kakkelpotte“. Vi ved, at Jakob Ovesen var Borgmester 1552, og at han var død 1590 (se Borgmestre); er han blevet ruineret ved en Ildebrand, kan det meget godt passe med ca. 1570.

— — —

Som foran nævnt (Side 30) blev Hjøring 1525 lagt under Aalborghus Fadeburslæn, men 1542 siges, at en Lænsmand vilde tilholde sig Hjøring til Slottet og ej lade Byen være under Fadeburet som hidtil[1]); dette lykkedes vel ikke den Gang, og af Christian III.s Rejseruter 1546 og 1552 ses, at Byen skulde yde Kongen Nathold, hvoraf altsaa fremgaar, at den ikke i hans Tid laa til noget Adelslæn. I finansiel Henseende vedblev Byen da vist ogsaa at høre under Aalborghus indtil 1597, men Tilsynet med dens Administration, der i Henhold til Missive 1547[2]) skulde udøves af Lænsmanden paa Aalborghus, blev i Tidens Løb underkastet nogen Forandring 1559 ses Erik Krabbe, Lænsmand paa Aastrup, at have kaldet Præst til Byen sammen med Menigheden[3]), men 8. Juli 1561 fik Otto Brahe, Lænsmand paa Aalborghus, derimod baade Hjøring og de andre vendsysselske Byer i „Forsvar“, d. v. s., at han bl. a. skulde føre Tilsyn med deres Administration. Lænsmanden paa Aalborghus havde saa Byen under sig baade i financiel og administrativ Henseende indtil 1. Maj 1597, da Enevold Kruse til Hjermeslevgaard fik Aastrup Slot og Læn i Forlæning kvit og frit tillige med Afgiften af Hjøring By m. v., og i Lænsbrevet siges, at han skulde have Hjøring By i Forsvar, ligesom der 12. April s. A. udgik Brev til Borgmestre og Raad om at være ham hørige og lydige[4]).

Enevold Kruse beholdt kun Lænet i 3 Aar, og fra 1. Maj 1600 fik Benedikt Rantzau Livsbrev paa det, men Hjøring blev da atter undtaget og blev paany lagt under Aalborghus Læn baade i financiel og administrativ Henseende[5]), og dette Forhold blev saa bestaaende, ligesom det i Lænsbrev paa Aastrup af 7. Marts 1607 til Axel Galt udtrykkelig siges, at han ikke maa befatte sig med Hjøring By[6]).

Vi har foran set (Side 35), at der foruden Byskat af Hjøring svaredes en ikke ubetydelig Kornydelse til Kronen, nemlig 1574 54 Tdr. Byg og 32 Tdr. Havre; det var en saakaldt Landgildeafgift, og dens Oprindelse er skjult, men den maa antages at hidrøre fra, at Byen er anlagt paa gammelt Krongods, og at dens Jord har hørt til en Kongsgaard. Denne Afgift hvilede som sagt paa Byens Jord, der var inddelt i 72 tiendeydende Fjerdin-

1) Erslev: Konge og Lensmand XLIX. Det var utvivlsomt Ove Lunges Arvinger, der havde Aastrup Læn i Pant, som gjorde Krav paa Hjøring.
2) Danske Mag. 4. I. 333. 3) Kancelli Brb. $^{25}/_{9}$ 1559.
4) Kancelliets Brb. $^{12}/_{4}$ 1597. 5) Kancelli Brb. $^{30}/_{10}$ 1599, $^{25}/_{3}$ 1601.
6) Kancelli Brb.

ger, nemlig 18 Bol à 4 Fdg.[1]), (samt 12 Fjerdinger til Præstegaarden og 12 til Bistrup, hvilke sidste ikke regnedes til Byens Jord), og den svaredes i gammelt Maal med 10 Skp. Malt og 6 Skp. Havre af hver Fjerding, hvortil kom 7½ Mark i Toftepenge af nogle Smaatofter paa forskellige Steder. Efter hvad en kgl. Kommission udtalte 1715[2]), var det en „usædvanlig Afgift fra forrige Tider“, som Hjøring var besværet med fremfor „alle andre Købstæder i Danmark“, og at den var en stor Byrde for en fattig By siger sig selv. Afgiften reguleredes ved Forordningen af 30. Aug. 1687 til 61 Tdr. 7 Skp. Malt og 37 Tdr. 1 Skp. Havre; den var 27. Juni 1661 (23 Afgifter, hvoraf 1 svares af 11½ Fdg. Jord, 1 af 6 Fdg., 1 af 5 Fdg., 4 af 4 Fdg., 5 af 3 Fdg., 5 af 2 Fdg., 4 af 1 Fdg., 1 af ½ Fdg., ialt 68 Fdg. og nogle Toftepenge samt 5 Afgifter af Toftevænger, der allerede var blevet udlagt 1650) blevet skødet til Landsdommer Jens Lassen til Dalum, der var en af Kronens store Kreditorer, men Kongen forbeholdt sig Indløsningsret[3]).

Da Jens Larsens Affærer „kom i Forfald“, det vil sige, da han undlod at betale Skat af sit omfattende Jordegods paa ca. 5500 Tdr. Hk., fordi han selv havde store Summer tilgode hos Kronen og saaledes var den egentlige Kreditor i Forholdet mellem ham og Kronen, faldt Rentekammeret over ham og gjorde 3. Marts 1681 Udlæg i Godset, som Kronen saa delvis overtog igen, og Landskylden og Toftepengene af Hjøring kom nu under Aalborghus' Jordebogsindtægter igen. Ved Oprettelsen af Hjøring Amtstue 1801 blev Afgiften henført til dennes Oppebørsler, men 1841 blev den lagt under Byfogden, der skulde aflægge Regnskab for den direkte til Rentekammeret.

I Aarene 1868—70 blev Afgiften konstateret og tinglæst som Heftelse paa de paagældende Matrikulnumre, og den beløb sig herefter til 60 Tdr. 1 Skp. 1 Fdk. Byg og 36 Tdr. 5 Skp. 2 Fdk. Havre — alt efter Kapitelstakst — samt 1 Kr. 18 Øre i Penge. Fra gammel Tid af var det Skik, at Værgen for St. Katrine Kirke opkrævede eller modtog Afgiften sammen med Tienden, og herfor fik han 1880 tillagt et aarligt Vederlag af 80 Kr.; 1911 mente Myndighederne imidlertid, at de 80 Kr. burde spares, naar der skulde antages en ny Kirkeværge, og det blev paalagt Byfogden at oppebære Afgiften uden Kirkeværgens Medvirkning. Efter Byfogedbestillingens Nedlæggelse som Følge af Retsplejeloven kommer Afgiften formentlig til at sortere under Borgmesteren[4]).

1) Præsteindberetning 1599: Af Byens 72 Fjerdinger ejede 1599:

Fru Ingeborg Skeel til Voergaard	2
Ove Lunge til Odden	2
Mads Pedersen i Ø. Gerndrup	10
Præsten Hr. Niels Pedersen i Bjergby	2
salig Chr. Skrivers Enke i Bistrup	2

2) Forretning ang. Hjøring Bys Tilstand og Vilkaar 1715 (Rigsarkivet).
3) Kronens Skøder I. 189 f.
4) Finansministeriets Skr. $^{27}/_{11}$ 1921.

Ved Reformationen kom Vendelbo-Bispens Gaard, Bistrup i Hjøring, under Kronen sammen med meget andet Bispegods, og da de sidste katolske Biskopper næppe nogensinde har resideret der, var Gaardens Bygninger sikkert heller ikke i den Stand, at de passede til Bispegaard. Den første reformerte Superintendent, Peder Thomsen, boede i Thisted, skønt han vist var Vendelbo, men da han 1548 tog sin Afsked og den i Hjøring fødte Oluf Chrysostomus[1]) blev hans Eftermand og ønskede at bo i sin Fødeby, maatte der tilvejebringes en passende Bispebolig.

7. Maj 1548 udgik derfor kongeligt Brev til Axel Juel, Lænsmand paa Aalborghus, at da Kongen havde erfaret, at der ingen bekvem Residens var for Biskoppen i Vendelbo Stift, skulde han straks paa Kongens Vegne lade „opbygge og berede en Gaard, Hus og Vaaning i Hjøring By, paa den Grund og Jord, som laa til Præstegildet der, og af Stiftsskriveren over Vendelbo Stift, Rasmus Pedersen, skulde han lade sig Omkostningerne dække, idet de skulde tages af Stiftets Tiende[2]). Ligeledes udgik Brev til Lænsmanden paa Børglum Kloster, Albert Skeel, om i Børglum Klosters Skove at lade hugge 20 Bjælker, 12 Alen lange, samt 1/2 Tylt store Fyrretræer og andet Smaatømmer til denne Bispebolig, og videre kundgjorde Kongen, at han „den hellige kristelige Religion til Gavn og Formering“, havde undt og givet den „Vaaning, Jord og Grund i Hjøring By, som laa og hørte til Præstegildet der, — — — til en evig Residents og Bolig til Stiftets Superintendent. Samtidig befalede han Borgmester og Raad og Byfoged i Hjøring at udlægge Axel Juel paa Superintendentens Vegne den fornævnte Vaaning, Grund og Jord og være ham behjælpelig med Byggeriet[3]). Denne Gaard maa formodes at have ligget paa Præstegildetoften (se Side 19).

Bisperesidensen blev saa opført, men længe blev den ikke i Brug, thi da Dr. Oluf Chrysostomus var død 8. Septbr. 1553, blev Bispesædet ved kgl. Brev af 2. Decbr. 1553 flyttet fra Hjøring til Aalborg. Bispen havde dog nok i den sidste Tid boet i Aalborg, hvor ogsaa hans Enke, Mette Christensdatter blev boende; thi allerede 4. April 1553, altsaa før Dr. Oles Død, udgik kgl. Brev til Lænsmanden paa Aalborghus, at da det Hus, som Kongen havde ladet bygge i Hjøring til Superintendenten, at han der kunde have sine Værelser, „ligger der for Slottet og fordærves“, skal han opsætte det til et Kornhus „der til Slottet“ [4]), og Husets Materiale er formodentlig saa blevet flyttet til Aalborg.

Fik Byen saaledes kun i kort Tid Æren af at huse Biskoppen, fik den dog ved samme Tid og paa Dr. Oluf Chrysostomus' Foranledning en Institution, som kom til at bestaa i mange Aar, nemlig en Latinskole. Den

[1]) Man kan gætte paa, at han var Søn af Hjøring Borgmesteren Peder Olufsen. (Chrysostomus = Gyldenmund).
[2]) Rørdam: Danske Kirkelove I 279. [3]) a. St. 280.
[4]) Kancelliets Brb.

blev oprettet ved kgl. Brev af 24. Maj 1549 og fik Lokale i et Stenhus, som stod i St. Katrine Kirkegaards Murs østre Side, og som vist i tidligere Tid havde været et Hospital (jvf. foran Side 22). Om Latinskolens Historie henvises iøvrigt til Afsnittet om Skolevæsen. Endvidere fik Byen 1575 en haardt tiltrængt Vejrmølle, hvad den ikke forhen synes at have haft, men Beboerne at have søgt Aastrups og Hæstrupgaards Vandmøller. Det var den nærige Præst, Hr. Daniel Olufsøn Chrysostomus (se Præster), som var Mester for dette Foretagende, hvilket erfares af et Tingsvidne, der i den Anledning blev udstedt, og som lyder saaledes[1]):

Hans Jensen, Borgmester i Hjøring, Jakob Ousen[2]), Niels Jørgensen, Lars Mogensen, Ergisel Mikkelsen, Thomis Badskær, Niels Thomsen, Jørgen Rasmussen, Peder Boldt, Niels Vistisen, Jakob Jespersen, Søren Simonsen, Raadmænd ibm, kendes og gør alle vitterligt med dette vort aabne Brev for os og vore efterkommende Borgmester og Raad her udi forskrevne Hjøring, at vi med menige vore Medborgeres Raad og Samtykke haver undt og bevilget denne Brevviser, hæderlig og vellærde Mand Hr. Daniel Olufsen, vores kære Sogneherre, og hans Arvinger, et Stykke af Byens Jord norden Hjøring, østen for Korshøjen[3]) med sin Længde og Bredde øster, som forskrevet stod, og Vanning[4]) er indstablet med 4 Sten af Borgmester og Raad mellem de fire Veje (?), (som) omkring samme Sted løb der østen, vesten, norden og sønden, — til en Vejrmølle at paasætte, efterdi her er stor Trang for Maling om Sommeren, naar Tørken er, og om Vinteren, naar Frost er, saa man ikke kan fange malet af de her næstomliggende Vandmøller; derfor forskrevne Hr. Daniel Olufsen at skulle have, nyde og beholde til sig og sine Arvinger til evindeligen Ejendom, og kendes vi os og vore efterkommende Borgmester og Raad her udi forskrevne Hjøring ingen Rettighed at have paa Byens Vegne til forskrevne Jord og Vanning efter denne Dag udi nogen Maade uden et Markstykke, som forskrevne Hr. Daniel Olufsen og hans Arvinger skal give (af) her til Byen aarligen paa St. Mortensdagstide. Til hvis ydermere Vidnesbyrd og bedre Forvaring, at saa er i Sandhed, haver vi med menige Mands, vores Medborgeres Raad og Samtykke hængt Byens Indsegl neden dette vort aabne Brev. Datum Hjøring, Tirsdagen næst efter den Søndag Judicia (ɔ: 5. Søndag i Fasten), Anno 1575.

— — —

Christian III rejste jo meget i Jylland og holdt Retterting, og flere Gange var der planlagt Ophold i Hjøring; dette var saaledes Tilfældet i 1546, da det var beregnet, at han vilde overnatte her, hvor Byen da skulde holde ham den ene Dag og Aastrup Læn den anden, og fra Hjøring vilde han muligt tage en Afstikker til Skagen og undervejs overnatte hos Herredsfog-

[1]) Tingbogen 1. Marts 1636.
[2]) Var tidligere Borgmester, og var vist ogsaa 2. Borgmester 1575, da der desuden nævnes de 10 Raadmænd.
[3]) Korshøjen var vist den samme som Tulhøj, thi en Tulhøjsager hørte til Hjøring Mølle.
[4]) Antagelig Vordning = indværget Jord.

den i Horns Herred, Jens Fus i Taagholt[1]). Rejseplanen blev dog forandret, saa Kongen ikke naaede videre end til Aalborg[2]). Bedre gik det ikke 1552, da Kongen i Foraaret rejste i Jylland; han skulde da efter den oprindelige Plan have opholdt sig 3 Døgn i Hjøring, og herfra vilde han saa med nogle faa Folk og ingen Heste tage til Skagen; men heller ikke denne Gang synes han at være kommet længere end til Aalborg[3]).

10. Januar 1584 udgik Ordre til hver Købstad om at sende Borgmestrene, 2 Raadmænd og 4 fornemme Borgere med Byens Segl og Fuldmagt til Hertug Christian (Christian 4de) Hylding. Hyldingen skulde for Jyllands Vedkommende foregaa 14. Juni paa St. Hans Kirkegaard i Viborg, hvor der i dette Øjemed opførtes et „Pallads".

I den Anledning blev der 4. Juni 1584 paa Hjøring Byting udstedt følgende Fuldmagt:

„Vi efterskrevne Lars Mogensen, Lars Nielsen, Thomas Madsen, Jørgen Remsnider, Per Thomsen, Søren Simensen, Niels Mikkelsen, Raadmænd, Jens Villumsen, Per Mikkelsen, Hans Lauridsen, Lars Christensen, Terkel Skomager, Per Salt, Morten Kræmer, Erik Jensen, Per Knudsen, Niels Pedersen, Jens Hansen, Thomas Smed, Anders Tøgersen, Jesper Christensen, Markvor Christensen, Bertel Pedersen og Bertel Jørgensen, Borgere udi Hjøring, kendes og gør for alle vitterligt i dette vort aabne Brev, at vi med menige Borgeres og Indbyggeres Ja, Fuldbyrd og Samtykke haver fuldmyndiggjort og nu i dette vort aabne Brev Fuldmagt giver ærlige Mænd Søren Jensen, vores Borgmester, Thomas Pedersen, Søren Lauridsen, Raadmænd, Oluf Thomsen, Christen Pedersen, Knud Remsnider og Jens Jensen, vores Medborgere, efter Kgl. Majestæts, vor allernaadigste Herres Brev og Befaling at drage til Viborg og der at holde Hans højbaarne Søn Hertug Christian til Danmarks Konge at være og blive efter Hans højbaarne Hr. Faders Død og Afgang, om Gud allermægtigste dette saa forsér, og dennem paa alle vores Vegne at gøre og lade ligervis, som vi selv enhver personlig tilstede var, og udi alle de Sager, som Hans kongelige Majestæt haver at foregive. Til ydermere Vidnesbyrd trykker vi vore Signeter her neden paa dette vort aabne Brev — — — —".

Aktstykket har 24 Segl med Bomærker, men intet Bysegl[4]).

Af ovenstaaende Hyldingsfuldmagt ses, at en Jørgen Remsnider var Raadmand i Hjøring 1584; i Praksis gjaldt endnu paa hin Tid den middelalderlige Regel, at Haandværkere ikke maatte sidde i Raadet, med mindre de opgav deres Haandværk, og foruden Købmænd var antagelig kun Folk som Bryggere, Guldsmede og lignende mere ansete Næringsdrivende valgbare[5]); man maatte herefter antage, at „Remsnider" var et Tilnavn, eller at Manden tidligere havde været Haandværker, men Forholdet var dog vist det

[1]) Danske Magasin 4. I. 152 f.
[2]) Se Emil Madsen i Jydske Saml. 3. III. 429 ff.
[3]) Kancelliets Brb. 1552 S. 153. [4]) Hyldinger (Rigsarkivet).
[5]) Jvf. M. Mackeprang: Dansk Købstadstyrelse S. 80 f.

i Hjøring som i flere andre Smaabyer (f. Eks. Skagen, hvor Raadmændene ofte var Fiskere), at der ikke var Købmænd nok til at besætte Magistratsposterne, og man derfor tog enkelte Haandværkere med; vi ser saaledes, at Thomas Bartskær var Raadmand 1575, Melkior Kli var Bartskær og Raadmand 1612, og Alexander Hop var Skræder og Raadmand 1608 (se Raadmænd).

Hjørings Øvrighed benyttede iøvrigt Lejligheden ved Hyldingsrejsen til at faa deres Bys Privilegier stadfæstede af Kong Frederik II; dette skete ved aabent Brev, dateret Viborg 16. Juni 1584, men Kongen forbeholdt sig Ret til at forandre dem[1]). Dette skete dog ikke i denne Konges Tid, men nogle faa Aar senere mente Hjørings Borgere, at de blev krænkede i Henseende til den sidste Bestemmelse i Kong Hans' Privilegium af 1505, der tilsagde dem at nyde deres Byfred saa vidt Byens Mark strakte sig, „efter som været haver af gammel Sædvane", og endvidere ønskede de nogle særlige Handelsbestemmelser og Oprettelse af en fast Torvedag i Byen. Der udgik da følgende kgl. aabent Brev af 1. Aug. 1590 (Koldinghus):

Eftersom Borgmestre og Raadmænd udi Vor Købstad Høring haver ladet tilkendegive, hvorledes til forskrevne Høring By ingen Indsejling eller Næring bruges uden en ringe Avling af hvis Markjord, de dertil have, hvorpaa de skulle have stadfæstede kongelige Privilegier og Friheder, imod hvilke nogen, som bo udenbys, sig skulle understaa og fordriste, Borgere og Indbyggere udi forskrevne Høring til Skade og Fordærv, at købe og tilforhandle sig af forskrevne Markjord fra Byen, endog der ydes af forskrevne Markjord aarlig Skæppeskyld til Os og Kronen; da paa det, at saadant maa forekommes og afskaffes og forskrevne Vor Købsted des bedre kan blive ved Magt holdet, Os og deraf kan ske den Rettighed og Tynge, som Os deraf bør, ville Vi hermed derom saa forholdet have.

1. At hvilken, som nogen Markjord haver ved forskrevne Vor Købsted Høring og den vil afhænde, da maa han den afhænde til hvilken sine Medborgere, hannem lyster og hannem betale vil, og ingen anden, førend han den tre Tingdage lovligen haver budet til Købs, og dersom da ingen af hans Medborgere vil den købe, da maa han den sælge og afhænde til hvilken anden, med hannem købe vil, for det Værd, sædvanligt er, dog Vor og Kronens Told og Rettighed dermed udi alle Maader uforkrænket, og hvilken, som samme Jord enten herefter køber eller tilforn haver købt, da skulle de deraf gøre og give slig kongelig og Byens Tynge og Rettighed, som det sig bør og hertil sædvanligt haver været, dog skal forskrevne Jord ikke bruges af nogen Udenbysmand udi nogen Maade.

2. Samledes paa det forskrevne Vore Undersaatter udi forskrevne Høring og desbedre kunde have deres Næring og Handel med Købmandskab, da haver Vi undt og tilladt, at efterdi Vore Undersaatter udi Vor Købsted Aalborg handler og købslaar udi forskrevne Høring By og deromkring, da maa de og udi lige Maade handle og købslaa udi Aalborg By og deromkring.

[1]) Kancelliets Brb.

3. Og paa det med Købmandskab og anden Handel kan gaa des rigtigere til, have Vi bevilget altid hver Lørdag maa holdes Torvedag udi vor Købsted Høring[1].

Synderligt mere end hvad her er berettet, vil der næppe være at finde om Hjørings Forhold i det 16. Aarhundrede, naar bortses fra, hvad der er fortalt i de efterfølgende særlige Afsnit om Kirke, Skole, Magistrat o. s. v.; men for den følgende Tids Vedkommende faar vi fastere Grund under Fødderne, idet vi nu naar frem til Tidsafsnit, fra hvilke der er bevaret en Del Arkivalier og da navnlig Tingbøger, der som bekendt er en ypperlig Kilde for Lokalhistorien, idet de saa at sige omhandler alle i det daglige Liv forekommende Emner.

---

1) Kancelliets Brb.

III.

Det 17. Aarhundrede indlededes ildevarslende. Ved Aarhundredskiftet blev store Dele af Europa angrebet af en meget dødelig epidemisk Sygdom, der 1602—1603 ogsaa rasede baade i By og paa Land i Jylland[1]. Vi ved, at denne „Pestilens“ ogsaa optraadte meget hæftigt i Nordjylland, og af Aalborg Bys Regnskaber ses, at Ligene af over 1000 Fattige, hvoraf mange fandtes liggende i Gaderne, begravedes paa Byens Bekostning i store Fællesgrave[2].

Aalborg maa i denne Epidemi antages at have mistet over $^1/_4$ af sine Indbyggere, men om det gik Hjøring lige saa slemt, vides ikke; at Sygdommen dog ogsaa naaede hertil, og at den gjorde saa stærkt Indtryk paa Befolkningen, at den blev en Mærkepæl i Tidsregningen, ses af, at Jesper Andersen 6. Septbr. 1631 paa Hjøring Byting vidnede, at 4 eller 5 Aar „efter Døden, som regerede 1602“, tjente han Borgmesteren — — —.

Blandt Ofrene for denne Epidemi var antagelig Byens Præst, Daniel Chrysostomus, der døde 1602, og ligeledes hører vi, at Niels Nielsen Rød i Hjøring „med hans Hustru og Børn allesammen“ døde i denne „store Pest“[3].

— — —

6. Februar 1604 udgik der Brev til Købstæderne i Jylland, at da Kongen havde bragt i Erfaring, at den gemene Haandtering og Købmandshandel dér mere og mere forringedes i højere Grad end i andre velordnede Stæder, hvilket med Tiden vilde foraarsage stor Armod blandt Borgerne, skulde hver By sende en Borgmester og en forstandig Købmand til Horsens, hvortil Kongen saa vilde sende Fuldmægtige, som den sidste Februar kunde overveje med dem, om ved hvilke Midler Byernes Næringsliv kunde ophjælpes[4]. Paa Kongens Vegne mødte Dr. Jonas Carisius, og paa Hjøring Bys Vegne mødte antagelig Borgmester Svend Pedersen. Rimeligvis er det en Følge af disse Forhandlinger, at der atter 22. Marts 1604 gaves kongelig Stadfæstelse paa Hjøring Købstads Privilegier, hvilke Kongen dog forbeholdt sig at forandre, eftersom det kunde være Kongen og Riget tjenligt[5].

---

1) Se Mansa: Folkesygdommenes Historie 259 ff.
2) Jydske Saml. 1. IX. 112. 3) Tgb. $^{11}/_6$ og $^6/_8$ 1650.
4) Kancelli Brb. 5) a St.

En Sag, der vist ogsaa staar i Forbindelse med Bestræbelserne for at ophjælpe Næringslivet i Byerne efter deres Affolkning ved Pesten, var det aabne Brev, der 12. Maj 1602 udgik om de vendsysselske Markeders Afskaffelse[1]. Kongen havde bragt i Erfaring, at der i Vendsyssel om Sommeren holdtes mange Markeder paa Landsbyerne, hvorover Borgerne i de omliggende Købstæder højligt beklagede sig, og hvorved megen Drukkenskab, Manddrab, Tyveri og anden Synd begaas og Skam og Last tit og ofte foraarsages. Det forbydes derfor at holde andre Markeder i Vendsyssel end Thise, Hundslund, Tolne og Lerup Markeder, og ligeledes forbydes de Markeder, som havde været holdt nærmest ved Sæby[2]) og Hjøring, hvilke nu fremtidig skulde afholdes i disse Byer og paa de samme Dage, som medens de holdtes i Landsbyerne. Til Hjøring blev antagelig flyttet det Marked, som indtil 1598 havde været holdt ved Børglum Kloster, men da det blev flyttet til „Aarslahøj" (vist paa Uslev eller Aarslev Høje ved det nuværende Christiansdal), fordi Bønderne havde klaget over, at det holdtes i deres Høst og var dem meget ubelejligt (Kancelli Brb. $^{26}/_{6}$ 1598).

1608 skulde Hjøring sende Delegerede til Prins Christians Valg i København d. 25. Maj, og i den Anledning udstedtes 24. April 1608 nedenstaaende Fuldmagt[3]):

Svend Pedersøn, Borgmester i Høffringh, Søren Simensøn, Peder Thomissøn, Niels Michilsøn, Thomes Hansøn, Olluf Thomisøn, Melchior Kli, Hendrich Thomisøn, Raadmænd, Christen Pedersøn, Peder Michelsøn, Lauritz Lauritzøn, Peder Nielsøn, Hans Rasmussøn, Niels Ibsøn[4]), Hans Lauritzøn, Lauritz Lauritzøn, Hans Jensøn, Mogens Hansøn, Niels Jensøn og Thomas Suenningssøn, fornemste Borgere udi Hjøring, gør vitterligt, at som Kongelig Majestæt — — — haver ladet sit aabne beseglede Mandat og Brev udgaa til Rigens Stænder om højbaarne Fyrste og Herre, Hr. Christian, Arving til Norge, hans elskelige kære Søns Udvælgelse — — — da haver vi forskrevne disse efterskrevne Dannemænd udnævnt — — — som er erlige og velforstandige Mand Alexander Hop og Tercheldt Chrestensøn, Raadmænd[5]) og Borgere her sammesteds, hvilke forskrevne tvende Dannemænd vi haver givet vores Fuldmagt — — at møde i Copenhagen Trinitatis Søndag nu førstkommende.
Datum Høffring, den 24. Aprilis 1608
(20 Segl med Bomærker)
men intet Bysegl.

Da Raadmændene var i København, benyttede de Lejligheden til at faa udfærdiget et Tillæg til Byens Privilegier, som gik ud paa, at Fremmede, som havde Ejendom i Hjøring, skulde svare borgerlig Tynge deraf.

[1]) a. St. [2]) Det var Hellum og Raasted Markeder, der endnu ikke var flyttede til Sæby 1604 (se Kancelli Brb. $^{6}/_{11}$ 1604). [3]) Hyldinger 63, Rigsarkivet.
[4]) Var Snedker og har skaaret 1604 Prædikestolen i St. Olai Kirke, 1610 Altertavlen i Harridslev Kirke, 1612 Altertavlen og Prædikestolen i St. Hans Kirke m. fl.
[5]) Se Afsnittet om Raadmænd.

Der udgik i den Anledning efternævnte kgl. aabent Brev af 30. Maj 1608[1]):

Eftersom menige Borgerskab udi Vor Købsted Høring haver ladet Os andrage og tilkendegive, hvorledes mange udenbys Folk hidindtil skal have sig tilforhandlet forskrevne Vor Købsteds tilliggende Jorder, og det til des (ɔ: hidtil) haver været enhver frit og uforment for, beklagende at saadant i Længden vilde komme Byen og dens Indbyggere til største Afbræk og Skade udaf den Aarsag, de Fremmede, som samme Ejendom købe, ikke deraf haver udgivet nogen borgerlig og Byens Tynge og Besværing, med Begæring, at sligt Køb herefter ved Vores Forbud maa afskaffes og dennem alene tilstedes slig Ejendom at købe, som deraf til Byen ville gøre og give den Del, de bør at gøre; da efterdi det i sig selv er ubilligt, at Fremmede saadant skulde tilstedes og nogle faa Indvaanere udi Byen alene skulle udstaa al Byens Besværing,

1. bede Vi og byde, saa og hermed strengeligen og alvorligen befale alle og hver, som enten allerede haver sig der udi forskrevne Vor Købsted tilhandlet nogen des Ejendom eller herefter tilforhandlendes vorder, at I tiltænker at lade give og gøre deraf lige Tynge og Besværing ved andre Byens Indvaanere.

2. Bedendes og bydendes Borgemester og Raad udi Vor Købsted Høring, at de derover alvorligen lader holde saa og straffes over dennem, derimod gøre.

Selv om den Hekseepidemi, der i Aarene omkring 1620 hærgede Jylland, og om hvis Forløb der for vor Landsdels Vedkommende er berettet i „Vendsysselske Aarbøger" 1915[2]), ikke direkte kom til at berøre Hjøring By — der ses i hvert Fald ikke at være tiltalt eller domfældt Ofre her fra —, fejler det dog næppe, at den ogsaa her har sat Sindene i stærk Bevægelse, thi man havde jo Begivenhederne saa at sige ind paa Livet, idet Heksene huserede baade i Vraa, Mygdal, Bjergby, Krustrup og andre Steder i Omegnen, og i Forhørene tilstod de, at de efter deres natlige Sammenkomster drog til Hjøring og der gjorde sig tilgode med de bedste Drikke, de kunde finde i Borgmester Svend Pedersens og Raadmændene Peder Nielsen Kræmers og Peder Pedersen Bruns Kældere, ligesom de jo ogsaa drev deres Spil ved St. Hans Kirke her i Byen; men her som andet Steds afledtes Opmærksomheden fra Heksene ved de politiske Begivenheder, der indtraf i Sommeren 1627.

Christian 4.s Indblanding i Trediveaarskrigen i Tyskland medførte som bekendt, at Wallenstein i Eftersommeren 1627 lod sin Feltmarchal, Grev Schlick, rykke ind i Jylland med 8000 Ryttere efterfulgt af Fodfolk for at forfølge den vigende danske Hær, og efter at Schlick 20. Oktober havde slaaet og tilfangetaget Resten af den i Opløsning værende danske Styrke under Oberst Conrad Nelle ved Nørretranders, blev hele den jydske Halvø besat af Fjenden, og Chefen for det sachsen-lauenborgske Rytteri, Oberst-

[1]) Kancelliets Brb. [2]) Jvf. Aalborg Amts Aarbog II. Bd. S. 90.

løjtnant Melchior v. Hatzfeldt blev Øverstkommanderende i Vendsyssel, idet Regimentets egentlige Chef, Oberst Hertug Frantz Albrecht af Sachsen-Lauenburg, kun sjældent opholdt sig heroppe. De kejserlige Tropper kom til Sindal Sogn 31. Okt. 1627[1]), og samme Tid er de vel komne til Hjøring; de blev her derefter til Pinsedag 1629, og det blev en Trængselstid for Befolkningen, selv om det maa anses for en Lykke for Vendsyssel, at Landsdelen fik en saa retsindig og brav Mand som Melchior v. Hatzfeldt til Øverstkommanderende[2]).

Efter at der var foretaget en foreløbig Kvarterfordeling ved en Sammenkomst med nogle af de mest fremragende Beboere, hvilken fandt Sted paa Aagaard ved Fjerritslev, fandt der i Midten af November 1627 en ny Sammenkomst Sted i Hjøring, og her foretoges den endelige Kvarterfordeling, ved hvilken først Sognene og derefter Herregaardene fordeltes til Underhold for de forskellige Troppeafdelinger. Hatzfeldt gjorde sig Umage for at være saa skaansom som muligt, og de Adelsmænd, der var blevet ved deres Gaarde, blev holdt fri for Indkvartering, men de var næsten alle flygtede. Han vilde ogsaa gærne have skaanet Præster og Fogeder for Indkvartering, hvad dog ikke lod sig gøre, og han beordrede, at Bønderne skulde udrette deres Hovarbejde som sædvanligt og passe deres Bedrifter, saa Næringslivet kunde opretholdes, hvilket naturligvis ogsaa laa i Fjendens Interesse, da Tropperne skulde have hele deres Forplejning her. Det ses ogsaa, at han har givet Konfirmation paa Embedsmændenes Bestallingsbreve, og selv om ogsaa Retsplejen (Tingene) i Almindelighed blev suspenderet under Besættelsen, blev der dog undertiden foretaget Rettergang i enkelte Sager af vigtigere Art, f. Eks. Drabssager, og der blev da fulgt de hidtil gældende Lovbestemmelser[3]).

Hjøring Købstad blev tillige med Herregaardene Rønnovsholm, Aastrup og Fuglsig samt Sognene St. Hans, St. Olai, Vennebjerg og Jelstrup udtaget til Underhold for Ritmester Schirstedts Kompagni, og om Schierstedt vides, at da der i Vendsyssel begyndte en stærk Gæring i Befolkningen, saa de Kejserlige frygtede en Rejsning for at afkaste det fjendtlige Aag, fratog han Hjøring Borgerskab deres Borgerfane, som jo var Indbyggernes Samlingsmærke. Oberst Hatzfeldt omtaler iøvrigt i sine Optegnelser, at Hertug Frantz Albrecht d. 10. Maj 1628 holdt en stor Mønstring ved Hjøring over sit hele Rytteri. Foruden de Bidrag, Hatzfeldts Optegnelser[4]) indeholder til Belysning af Forholdene i Vendsyssel i denne Krigstid, faar vi ogsaa et og andet at vide af Hjøring Tingbøger for de nærmest efter Krigen følgende Aar, da

[1]) Jydske Saml. I. V. 84.
[2]) Om de Kejserliges Ophold her henvises til C. Klitgaard: »De kejserlige Tropper i Vendsyssel og Thy« (Hjøring 1911).
[3]) Se f. Eks. Skagens Tingbog 1628.
[4]) Aus dem Leben Melchiors v. Hatzfeldt, ved J. Krebs (Breslau 1910.

Forholdene i mange Henseender skulde trækkes i Lave igen. Vi ser saaledes, at mange af Byens Beboere flygtede bort, og at Indkvarteringsbyrden i Længden blev meget haard, dels fordi Byen jo blev fuldstændig udspist i det lange Tidsrum, Fjenderne var her, og dels fordi Mandstugten vist ogsaa slappedes noget, saa Soldaterne tog selv.

Niels Axelsen, Borger, fik Tingsvidne 1631 (Tgb. fol. 77b) om, at han var jaget fra sit Hus det sidste Aar, Fjenderne var her, af en Trompeter, som laa i Huset, og i Fasten, medens Niels var borte, lod Trompeteren brygge til Gæstebud, og da brændte Huset med alt Indbo, og Byen var i stor Vove og Fare, havde Gud ikke den naadig bevaret.

Byfoged Laurids Poulsen synes at have forladt Hjøring i Ufredstiden, og Hans Thomsen, der 1637 blev Byfoged, fungerede da som saadan i Tiden 1627—29. Han fik Indkvartering af en kejserlig Regimentskvartermesters Frue og hendes „medhavende Folk"[1]).

Den senere Raadmand, Mads Christensen, havde 1631 Proces med en Christen Christensen i Lønstrup, hvis Datter for Betaling skulde være i Mads Christensens Hus. Da Mads Christensen og hans Familie imidlertid blev forjaget af Fjenderne, gav Pigen sig til Rytterne og forødede sammen med dem, hvad Løsøre der var. Mads vilde nu have, at Faderen skulde betale Skaden, men Faderen hævdede, at Pigen var sat i Huset hos Mads Christensens Broder, den senere Byfoged Jesper Christensen, og derfra havde „Pectni, som tjente Hofmesteren" taget hende op med sig til Mads Christensens Hus, hvorfor han ikke vilde betale Skaden[2]).

I St. Katrine Kirke var der endnu 1728 et Minde om de fjendtlige Troppers Besøg heroppe, nemlig et Epitafium over en Bolde Rois, der skal have været Abbedisse, men som efter at have antaget den lutherske Tro blev gift med en Perlestikker og kom til Jylland med Kejserens Folk. Hun maa være bleven boende i Hjøring, thi enkelte gamle Folk kunde endnu 1728 erindre hende, og hun døde vist 1679 (se Kirken).

Der foreligger i Tingbøgerne talrige Vidnesbyrd om Udplyndring af Fjenderne; Folk havde gravet deres Kostbarheder ned, men Rytterne opsnusede Gemmestederne og gravede atter det skjulte op. Ogsaa mellem Beboerne indbyrdes medførte Krigstilstanden stor Uenighed og navnlig talrige Retstrætter om Køer og Heste, som i Fjendetiden var kommet fra deres Ejere, og som andre Folk havde købt af Soldaterne eller faaet paa anden Maade. Som Følge af, at saa mange af Beboerne havde forladt Hus og Hjem — enten af fri Vilje eller bortjaget af Fjenden — skete der ogsaa en Del Uorden, da Fjenden var draget bort, thi disse øde Huse blev nu af Folk fra Omegnen berøvet alt, hvad Fjenden havde levnet[3]). Hjøringegnen var fuldstændig blottet for Korn, og Beboerne i Hjøring maatte med Vogne drage

[1]) Tgb. 1662 fol. 36. [2]) Tgb. 1631 fol. 63.
[3]) Se Tgb. 25/8, 13/10, 28/10 1629.

til Thy og Mors for at faa fat i noget Byg til Livets Ophold[1]), — de fik ogsaa kun lidt saaet i Foraaret 1629. 5. December 1629 stævnede Kæmneren en Del af Indvaanerne til Betaling af Penge, som af Byen var udgivet til de kejserlige Officerer for at frikøbe dem for Plyndring. De vilde imidlertid ikke betale, men lod Sagen gaa til Landstinget, idet de besværede sig over, at Magistraten havde paalagt dem en saadan Skat uanset, at nogle af dem var jaget fra deres Huse og Husene afbrændt med indeværende Løsøre eller nedbrudt og fordærvet, og nogle af dem havde hverken Hus eller Hjem, Ko eller So eller noget, som kunde plyndres fra dem, „aleneste en Hob fattige, nøgne Smaabørn og dertil stor Armod". De mente derfor, at hvis Borgmesteren havde givet den fjendtlige Ritmester eller hans Fuldmægtig noget Guld eller andet, da de drog ud af Landet, da burde Ritmesterens Kvarterværter selv betale det. De fattige Indbyggere havde hver haft Rytterhold, og da Rytterne drog bort, tog de Borgernes fattige Ejendele med.

27. Oktober 1629 toges Tingsvidne af Hjøring Byting om Hjøring Bymænds Avl 1629:

8 Borgere vidner, at de eftersom de var tiltagne paa Tinge at syne og forfare hver Mands Avl i Hjøring, da havde de sidste Torsdag været først i Svend Pedersens, Borgmesters, Lade her sammesteds, og da syntes dennom, at han ikke havde fjerde Parten af hans Avl i Aar, som han plejede at avle de andre Aar, dernæst var de i Søren Iversens Lade, han havde slet intet Byg eller Havre avlet i Aar og havde avlet en ganske ringe Ting af Rug.

Henrik Thomsen (Raadmand) ikke $^1/_2$ Avl. Peder Nielsen Kræmer (Raadmand) ikke uden $^1/_3$ Avl. Laurids Lauridsen (Raadmd. 1640) ikke $^1/_2$ Avl. Hans Jensen (Raadmand 1640) ikke uden $^1/_3$ Avl. Laurids Poulsen (Byfoged) ikke $^1/_3$ Avl. Peder Olufsen (Raadmd., Tolder og Skriver til Vennebjerg H.) ikke uden $^1/_3$ Avl. Thomas Hansen (Raadmand), en ganske ringe Ting saaet i Aar, for han var fra hans Hus og fik saa godt som intet saaet. Dorotek havde ikke $^1/_4$ af hendes Avl. Niels Laursen havde heller ikke $^1/_4$ af sit Avl. Peder Pedersen (Raadmd.) ej $^1/_4$. Jesper Christensen (senere Byfoged) ikke $^1/_4$. Mogens Knudsen (Købmand, solgte 1629 sin Gaard og rejste bort) havde været fra sit Hus og havde ikke avlet uden en ganske ringe Ting. Jakob Christensen (Borgm. 1645) intet Rug og Havre, ganske lidt Byg. Jens Brun, Niels Axelsen, Jens Hansen, Thomes Svenningsen og de andre havde intet uden noget Græs, som ikke var Korn udi. Mads Christensen (senere Raadmd.) havde heller ikke avlet Korn i Aar, men var bortdraget fra alt, det han havde, og hans Hus staar øde, som han iboede.

Skønt „Kejserkrigen" saaledes havde været en streng Tid for Byen som for det øvrige Jylland, synes Hjøring dog at have rettet sig igen forholdsvis hurtigt, og alt tyder paa, at Næringsforholdene her var gode i en Aarrække efter Krigen.

Men saa kom med Aaret 1644 et nyt Stød. Dels var der efter Dyr-

[1]) a. St. 17. Maj 1636 og flere Steder. [2]) Jydske Saml. 1. III. 355.

skjøts Beretning[1]) dette Aar nogen Ildløs, som dog straks blev dæmpet, og dels skete dette Aar Torstensons Indfald i Jylland, hvor Svenskerne blev liggende til Midtsommer 1645.

Da Krigen udbrød i Efteraaret 1643, maatte Hjøring By udruste 30 Ryttere til Landets Forsvar, og da hver Rytter skulde være forsynet med Hest, Sadel, Gevær o. s. v., var det en haard Udskrivning for en saa lille By. Under Oberst Helm Wrangel rykkede Svenskerne i stor Hurtighed op gennem Jylland med deres Rytteri uden at møde Modstand, og 17. Januar 1644 blev Aalborg besat. Paa nordre Side af Limfjorden havde Vendelboerne samlet sig for under Anførsel af Jens Høg til Vang og den gamle Ridefoged til Aalborghus, Lars Dyrskjøt fra Aagaard i Ørum Sogn, at yde Modstand mod Svenskernes Indtrængen i Vendsyssel, men uheldigvis var det faldet i med haard Frost, og om Morgenen d. 18. Januar rykkede det fjendtlige Rytteri frem over Isen paa Fjorden og tilføjede ved Nørresundby den der forsamlede Bondehær et frygteligt Nederlag. Lars Dyrskjøt, der da var 84 Aar gammel, blev skudt i Slaget, og sammen med ham faldt efter Peder Dyrskjøts Beretning 400 Bønder, efter Niels Stampes Udsagn 6 à 700, og en Mængde af de øvrige Folk, deriblandt Jens Høg til Vang, blev taget til Fange[2]). Af de 30 Ryttere fra Hjøring kom kun 4 „løbende hjem" den 18. Januar, de øvrige faldt i Slaget, siger Dyrskjøt, og Byen mistede saaledes næsten hele sin Udrustning.

Efter dette mislykkede Forsvar laa Vendsyssel aabent for Fjenden, og 2 Dage senere — 20. Januar — besatte han Hjøring[3]). Svenskerne synes at have været strenge Herrer til en Begyndelse, thi i et Tingsvidne af Hjøring Byting 20. Oktbr. 1646 (Tgb. fol. 107) siges, at Skriveren til Vennebjerg Herreds Ting, Christen Nielsen, der boede i Hjøring, blev holdt „fanget af Svenskerne en Dag og Nat, og imidlertid opslog de hans Kammersdør og opbrød Skrin og Kister og borttog, hvad Formue han havde, og siden tog ham fangen med ud ad Lejren og saa medhandlede ham, at han næppelig dennom frakom med Livet"; han kunde derfor ikke svare de efter Krigen paabudne Skatter. Svenskerne fratog ogsaa Beboerne Stude, Heste, Kedler og andet, som de overlod eller solgte til andre, og efter Krigen var der talrige Processer mellem de gamle og de nye Ejere. Adskillige af Hjøring Borgere havde dog faaet Lejlighed til inden Fjendens Ankomst at sende deres Gods og Løsøre til Norge, saaledes sendte den senere (1657) Prokurator i Hjøring, Peder Jensen Frost eller Guldsmed, sine Ejendele til Ø. Risør, hvor der 1646 blev gjort Udlæg i dem af Købmand Jesper Christensen i Hjøring (senere Byfoged her[4]), og Købmand Henrik Jensen flygtede til Norge med sin ganske

[1]) Jydske Saml. 1, III. 255.
[2]) Om dette Slag henvises til C. Christensens Afh. i Jydske Saml. 4. I. 43.
[3]) Besigt. paa Lenene i Jylland 1645 (Rigsark.)
[4]) Tgb. 1646, fol. 2b. ff.

Formue. Da han senere vedblev at drive borgerlig Næring under Byens Privilegier og Friheder, blev han 1646 stævnet derfor; antagelig har han ligesom flere andre af hans Samtidige drevet Handel med Ud- og Indskibning ved Skallerup eller Tornby Strand.

Svenskerne synes en Tid at have haft Hovedkvarter i Hjøring, hvor Staben for den vendsysselske Afdeling tog Ophold; der nævnes her en Oberstløjtnant[1]), en Major, en Regimentskvartermester, en Feltskær, en Kvartermester og en Regimentspræst tilligemed deres Oppassere m. fl., ialt over 150 Mand. Muligt er en af Officererne død i Hjøring, thi i St. Katrine Kirkes Regnskab for 1645 anføres, at Kirken havde en Indtægt af 4 Sldlr. og 4 Skill. for et Stykke Sølv paa $6^1/_2$ Lod, som var fundet i Kirken, og som var faldet af en Fane, som de svenske Tropper havde ladet ophænge derinde, og slige Faneophængninger fandt jo ofte Sted ved Officersbegravelser.

Fjenderne udskrev en Plovskat baade her og andet Steds[2]), og desuden foretog de Udskrivning af Heste efter en større Maalestok. Oberstløjtnanten i Hjøring beordrede, at alle Beboerne skulde lade ham se alle de Heste, som duede noget, og de skulde fremstilles uden for hans Kvarter. Her mødte hver Mand med sine Heste, hvorpaa Oberstløjtnanten udtog en hvid og en sort til Plovheste, men ikke flere af alle Byens Heste. „Men ellers blev røvet og frataget hver fattige Mand i Byen alle de Øg og Heste, som duede noget".

I Juni 1644 drog Oberst Wrangel til Holsten med Hovedstyrken, men forinden lagde han mindre Afdelinger af Besættelsestropper hist og her, saaledes paa det befæstede Voergaard og paa Aalborg Slot. Regimentsstaben, der havde haft Domicil i Hjøring, blev vist ved denne Lejlighed flyttet til Voergaard, og faldt her i Hænderne paa det danske Opbud, da det sidst i Juli samme Aar under Kommando af Oberst Vogn Vognsen til Stenshede[3]) indtog Voergaard efter en kort Belejring, skønt Gaarden var sat i Forsvarsstand og forsynet med Kanoner fra Aalborghus[4]). I Efteraaret 1644 rykkede Wrangel op i Jylland igen og besatte Halvøen, men hans Hovedstyrke naaede ikke længere end til Randers, saa Vendsyssel berørtes næppe af den sidste Besættelse, men maatte derimod tage imod en Del af vore egne Tropper.

Efter Skrivelse af $^{28}/_{10}$ 1644 fra Lænsmanden paa Aalborg, Gunde Lange, skulde Hjøring By levere 2 Heste til Artilleriet i Jylland, hvilke skulde leveres i Aalborg 8. Novbr. s. A., og endvidere skulde Byen efter Krigskommissariernes Taksation betale 50 Rdl. i Stedet for Udskrivning af Mandskab med Sidegevær. Hestene leveredes paa Byens Vegne af Raadmand Mads Christensen, dog først 14. Febr. 1645, men Byen evnede ikke at betale ham

[1]) Antagelig Oberstl. Heinrich von Sach, der kommanderede Besættelsestropperne i Vendsyssel; se Indberetning fra Sæby i Kommissionsakten fra 1645.
[2]) Tgb. 1647 fol. 15. [3]) Nu Ottestrup ved Sæby.
[4]) Se Personalh. Tidsskr. 5. I. 159.

for dem, og 1646 stævnede han derfor Magistraten til Betaling af 80 Rdl., subsidiært Tilbagelevering af Hestene[1]).

Hjøring Tingbøger 1643—45 mangler, og det er vel sandsynligt, at de er bortkommen i Fejdetiden, og det vides ogsaa, at Svenskerne borttog Byens Segl og opbrød Byens Kiste[2]).

Selvfølgelig blev der ogsaa Mangler ved Byens Regnskaber i en saadan Tid, og 1648[3]) stævnedes Byens Kæmner i Krigsaaret, Søren Nielsen, for Regnskabet fra hin Tid, „først for nogle Penge, som rester paa de 30 Heste, som kom af Byen for Svenskens Tid, og nogle Penge paa de Heste, som kom til Aalborg Slot". Endvidere nogle Penge, „som rester paa de Skattesedler, de gav de Folk, som kom til Voergaard, nok Skat, som er lagt paa dem, som kom ud til Vejle[4]).

I Byens Tingbog 1647 (fol. 93 b) nævnes i Forbigaaende, at nogle Mænd fra Gjurup og Slotved havde været tilstede 1645 ved St. Hansdag Midtsommer, den Tid de Fanger blev forrettede ved Børglum Herredsting[5]), men om denne Sag staar i Forbindelse med Krigen, vides ikke.

Paa hin Tid laa der en ikke ubetydelig Skov i Asdal Sogn, hvor endnu Stednavnene Skoven og Skovsgaard minder om den; det var antagelig en Egeskov, og Mads Skøt i Rugtved i Asdal havde 1644 16 Svin paa Olden i den[6]). I denne Skov havde flere af Hjøring Borgere skjult deres Gods, men Svenskerne opdagede det og røvede Godset, vistnok bistaaet af nogle af Beboerne i Bjergby. I den Anledning havde Raadmand Mads Christensen og Søren Nielsen i Hjøring 4. Aug. 1648 indstævnet en Række Beboere fra Bjergby Sogn (Dal, Bjergby, Ørnbøl, Skovgaard, Snevre, Bastveden o. fl.) med Hustruer og Børn og Tyende for Tinget i Hjøring.

Peder Rasmussen i Hjøring vidnede, at Lørdag før St. Hansdag 1644 kom Jens Jensen fra Bjergby Dal, Th. Laursen, Peder Pedersen og Anders Nielsen fra Bjergby, ridende ned ad Asdal Skov med 4 af Raadmand Mads Christensens Øg, der var mærkede med hans „Brønde"[7]). Saa spurgte Mads, hvordan det kunde gaa til, at de kom ridende paa hans Øg sammen med Fjenderne, der havde røvet hans Gods; og de medførte til Skoven nogle tomme Sække, som de fyldte med Byg og Gods og red bort med, hvorfor Mads videre sagde til dem: „Vil Gud give os Fred, da skal I vist lide derfor", men de red bort sammen med 2 Dragoner, som de viste Godset. Søren Nielsen, Borger i Hjøring, vidnede ligeledes, og Philippus Sørensen i Hjøring vidnede, at han den samme Dag saa, at Laust Moustsen i Bjergby kom med 2 Dragoner, som han viste ned ad Halkrog, og de kom tilbage med Mads Christensens Øksne, Heste og Øg. Aksel Hellis i Hjøring vidnede, at samme Lørdag om Morgenen tidlig kom 5 af Svenskens Folk til

[1]) Tgb. 1646 fol. 86 b. [2]) Tgb. $^{20}/_{6}$ 1648. [3]) Tgb. fol. 26 b.
[4]) Der omtales ikke, hvad det var for Folk.
[5]) Da paa Rønnebjerg Hede. [6]) Hjøring Tgb. 1646 fol. 93 b. [7]) Brændemærkede.

dem i Asdal Skov og der opslog baade Mads Christensens og andre Godtfolks Kister, Skrin, Tønder og tog saa meget Gods med dem derfra, som de kunde føre paa deres 5 Heste og 2 Vogne, som var Mads Christensens og Søren Nielsens, og det røvede Gods førte de til Bjergby Præstegaard, hvor de delte det indbyrdes; men han saa ogsaa, at Dragonerne gav Anders Nielsen i Bjergby en Hob af Godset, nemlig nogle Linklæder, og han saa ikke, at Anders gav noget derfor.

Endvidere saa han, at Dragonerne kastede et Kvindeskørt til Hans Smed i Bjergby samt en foret Lue af Fjeldfras og nogle Stykker Omhæng, og Hans tog det til sig. Christen Sørensen i Hjøring havde set, at Smeden samme Tid fik en slidt Krave.

Jens Jensen i Bjergby Dal svarede hertil, at han og Thomas Laursen red begge paa ét Øg ind ad Asdal Skov, hvilket Dragonerne tvang dem til, og han havde ikke faaet noget af Godset i Skoven. Peder Pedersen var i Bjergby Præstegaard blevet tvunget til at sidde op paa et Øg sammen med Niels Christensen, og saa red de til Skoven, hvor Peder fik mange Hug og Slag af Dragonerne, men ikke noget af Godset. De øvrige Bjergbyboere, der hørte under Asdal og Odden, vilde ikke svare til Hjøring Byting, men til deres Værneting.

I Hjøring Tingbog 1646 (fol. 67) findes endvidere følgende lille Krigsminde: Christen Christensen fra Vejby Vad vidnede, at da han løb fra Christen Ydesens Hus i Vejby, flyede han 4 smaa Børn af Chr. Ydesens ind i Niels Nielsens Hus i Vejby, hvor de var i en Maaned.

I en Skrivelse, dateret Hjøring Raadhus 25. Juni 1645, til Lænsmanden paa Aalborghus, lyder følgende Klageraab fra Byens Borgerskab: „. . . saa at det udi Sandhed noksom skal findes, ingen Købsted efter sin Lejlighed saa haardt at have været besværet baade med Kontributions Udgift, Gæstebud og anden Besværing, som denne fattige Bys Indbyggere, og over alt da haver vi ogsaa haft den Besværing, at naar Rytterne, som enten skulde bestille Mønstring eller og hvad somhelst Bestilling de havde at udrette tilhobe, de forsamledes . . . . . Rytternes Officerer: Øverster, Over . . . meister, Overofficerer og Underofficerer . . . i denne fattige By, og vi fattige Mænd maatte gælde dennem, hvad heller de kom fra Thy eller anden Steds.“[1])

Efter Fredsslutningen i Brømsebro 13. Aug. 1645 blev der ved kgl. Missive af 7. og 8. Oktober udnævnt Kommissarier til at besigtige Lænene i Jylland efter Svenskens Undvigelse, og Lænsmanden paa Haurballegaard, Erik Grubbe til Tjele, samt Hofjunker Oluf Rosenkrantz til Engholm besaa i November 1645 Forholdene i Vendsyssel. I Kommissionsakterne[2]) findes følgende Beretning fra Magistraten i Hjøring:

[1]) Bilag til Aalborghus Læns Regnskab 1645.
[2]) Rigsarkivet.

„Kendes vi efterskrevne Borgemester og Raad i Hjøring og gør for alle vitterligt; Eftersom kongelig Majestæts Kommissarier, ærlig og velb. Mænd Erik Grubbe, Befalingsmand paa Haurballegaard, Oluf Rosenkrantz, Hofjunker, haver været her udi Hjøring den 13. November 1645 og denne vores ringe og arme Bys Lejlighed at besigtige og erfare, derhos befalet, at vi skulle give tilkende, hvis af de svenske Krigsfolk, som over os (desværre) en Tid lang haver kommanderet, os af dennem er vederfaren.

Da for det første er det svenske Krigsfolk her til Hjøring ankommen 20. Januar 1644, det ganske württembergske Regiment med alle deres medfølgende Trop og her udi Byen indkvarteret sig udi hver Mands Huse, saa de var saa mangfoldig, at Almuen her i Byen kunde ikke indtage dennem, hvor udover de udkastede Korn og Foder af Huse og Lader og indstaldede udi, saa de nu paa ni Dages Tid holdt saa Hus her, at den fattige Almue var mesten fra Hus og Hjem og ude paa Landsbyerne. Og alt, hvis (ɔ: hvad) de havde, Fæmon (mesten i den haarde Vinters Trang) maatte da gaa paa Gaderne og blev „forfrøssit“ og døde.

Imidlertid forholdt enhver sig udi sin Kvarter, saa vidt Borgerskabet var til Stede, med Hug og Slag og aftvingende dennom, hvis Formue de havde, være sig Sølv, Penge, Klæder eller andet, tilmed alle deres Heste og Hopper blev og fra Almuen tagen, som var den største Formue, Byen nogen Tid „aatte“ ɔ: ejede, fordi her er ingen Næring, uden den ringe Avling, de bruger.

Alleneste til den ringe By er otte Gaardes Jord, deriblandt hører Præstegaarden én Gaards Jord til, og Bistrup, er en Bondegaard, ligger inde i Byens Frihed og er Adelens Gods, hører én Gaard til, saa Byen aleneste haver af den Gaard ikke en ringe Skade, men til stor Afbræk; men Byen til Borgerskabet haver seks Gaardes Jord[1]), og af dem giver vi aarligen til Hans Majestæts . . . Læn, Aalborghus, Bygmalt 58 Tønder og 4 Vendelboskæpper, item Havre 35 Tønder. Nok til St. Karens Kirke her i Byen Landgildekorn[2]) 20 Vendelboskæpper Malt og 1 Tønde Havre foruden den sædvanlige Tiende til Kirken og Præsten og alle Hans Majestæts paabudne Skatter. Item haver og siden fremdeles bleven liggende her af de Svenske udi Byen en Oberstløjtnant, en Major, en Regimentskvartermester, en Feltskærer, Kvartermester, Regimentspræst med alle deres Folk, over halvandet Hundrede Mænd, derforuden en Korporal med 16 Vagtryttere, stille, saalænge de Svenske var Landet mægtige. I lige Maade beskattede Byen, saa længe de var herinde, med Plovskat og Pengeskat paa det højeste, saa Byen paa det sidste var saa forarmet, at der resterede af Skatten, den Tid de brækkede op, 13 Rigsdaler, hvilke ingen her formaaede at udlægge, hvorover de tog med dennem til Voergaard fangen en Dannemand her af Byen, som siden der laante forskrevne 13 Rdl. og løste sig med.

Fra den Tid og siden gav vi ud af Byen til bemeldte Oberstløjtnant hver Uge 30 Rdlr., indtil Hans Majestæts Folk belagde Voergaard her ud i Landet[3]). Og derimellem gjorde mange Indfald, skattede og plyndrede Byen nogle Gange. Hvis (ɔ: hvad) vi fattige Folk forgangen Aar tilsatte for Sundby imod Svenskens Indfald og udgav til Hans Majestæts Landkommissarier, er de gode Mænd Kommissarierne og vores gunstige Hr. Lænsmand vel selv bevidst. Men siden fra d. 9. December 1644 kom her igen 80 Ryttere og

[1]) ɔ: efter Beregning i Helgaarde, Halvgaarde og Boel.
[2]) Nemlig af Kirkens Jordareal. [3]) Se Side 50.

Dragoner[1]) og fremdeles indkvarterede sig her i Byen, saa længe der var enten Hø eller Havre; og siden fremdeles, til Vor Herre gav os den ønskelige Fred (Gud være lovet!) haver vi paa adskillige Tider udgivet til det svenske Krigsfolk mesten alt, hvis vi fattige Folk kunde afstedkomme enten at laane eller borge. Kan det beløbe sig udi Sølv og Penge over 3000 Daler, som blev her af Byen til de Svenske udgivet foruden al den store Indkvartering og Frarøvelse, som beløber dobbelt derover. Saa vi derover er meget ganske forarmede og udi stor Borg og Gæld geraadet.

Er derfor højligen fornøden vores Armod og Nød at andrage og give tilkende, haabendes herhos den naadige høje Øvrighed denne vores fattige ringe Lejlighed maatte anses og udi Naade optages og annammes.

Gud allermægtigste vil det igen belønne, og vi fattige Folk med al Pligtskyldighed og Redebonhed underdanigst findes villigen.

Til Vidnesbyrd vores egne Hænder underskrevet.

Actum Hjøring ut supra.

Jacob Christensen[2]) egen Haand. Lauritz Lauritzen[3]) egen Haand. Lauritz Poulsen[3]) egen Haand. Matz Christensen[3]) egen Haand.

Efter Fredsslutningen blev der indkvarteret en Del Rytteri i Hjøring, som laa i Kvarter her fra 18. November 1645 til Januar 1647[4]), og da Byen skulde underholde det, bidrog Indkvarteringen til yderligere Forarmelse. 1648 ses endvidere Vendelbokompagniet af Jydske Regiment at have været indkvarteret i Hjøring og at have haft Løjtnant Henrik Sandberg til Bøgsted til Kompagnichef[5]).

Allerede forinden Fredsslutningen formelt var i Orden, blev der i Henhold til kgl. Brev af 11. August 1645 nedsat en Kommission, der skulde fremkomme med Forslag om, hvorledes man bedst kunde hjælpe Riget paa Fode igen og hvorledes Militærvæsenet og Forsvarsvæsenet burde omordnes, saa Jylland fremtidigt kunde være bedre beskyttet mod fjendtlige Indfald[6]). I den Betænkning, som Landkommissarierne 16. April 1646 afgav til Rigsraadet, blev det bl. a. foreslaaet, at der skulde anlægges en Fæstning paa hver Side af Lillebælt og ligeledes en Fæstning paa hver Side af Limfjorden, nemlig ved Hals og Mov, de sidste Steder for at sikre Forbindelsen med Norge efter Hallands Afstaaelse.

For at faa den planlagte nye By Hals bebygget og bragt paa Fode foresloges der at give den Byprivilegier og 20 eller flere Aars Skattefrihed, men desuden fremsattes følgende Ide: „Borgerne i Hjøring, som ligger midt udi det faste Land og haver ingen Handel til Søs, saavel som de i Sæby, hvis Havn er ganske med Sand opfyldt og fordærvet, kunde did forflyttes, og Bønder i forskrevne tvende Byer igen derhen og paa begge Sider have godt Vederlag for hverandres Ejendom, saa at Hans Majestæt og Kronen intet af den aarlige Indkomst kunde afgaa“.

[1]) Danske Tropper.
[2]) Borgmesteren. [3]) Raadmand [4]) Tgb. 16/2 1647. [5]) Tgb. 1648 fol. 70 b.
[6]) Rigsarkivet. Danske Kongers Historie 89 h, jvf. K. Erslev: Aktstykker til Rigsraadets og Stændernes Historie III 227 ff og C. Klitgaard i Jydske Saml. 4. IV 27 ff

Ved Resolution af 31. Maj s. A. udtalte Kongen sin Interesse for de nye Fæstningsplaner og gav Ordre til, at de nye foreslaaede Steder skulde nærmere besigtiges; der blev da ogsaa senere taget fat paa Anlæg af en befæstet By ved Hals, men Ideen med at flytte Borgerne fra Hjøring og Sæby dertil blev dog ikke bragt til Udførelse.

— — —

Smerterne fra Svenskekrigen var langt fra forvundne, da Hjøring ramtes af en stor Ulykke, nemlig en Ildebrand, som om Aftenen Kl. 6 d. 21. Maj 1647 „Gud naade disværre“ lagde en stor Del af Byen øde. Peder Dyrskjøt, der den Gang var en ung Mand paa 17 Aar og tjente i Aalborg, var tilfældigvis i Hjøring den Dag og saa Ildebranden, og han fortæller i et af sine Breve til Biskop Bircherod[1]), at 17 af de bedste Gaarde omkring Torvet brændte. Af Hjøring Tingbog erfarer vi lidt nærmere om denne Brand, thi 6. Juli 1647 blev der taget Synsvidne angaaende Skaden, og Synsmændene erklærede, at de havde set, at „de bedst byggede 18 Gaarde, som var tilforn her i Hjøring By, var ganske afbrændt, baade Raalinger, Lader, Fæhuse, Stalde, Kældere, Planker (ɔ: Indhegninger — Plankeværker) og andet, saa de ikke saa, der var beholden paa forskrevne 18 Gaardsjordsmon det ringeste,“ og Kampestensgrundvoldene af Husstederne var brændt i Stykker. 13. Juli toges der Syn over de afbrændte Steders Ovne, der ikke fandtes at være saa gode, at de kunde blive staaende, og samme Dag læstes Forbud mod, at Borgerne byggede længere ud paa Gaderne, end der havde været bygget af Arildstid. Blandt de afbrændte Gaarde var Borgmester Jakob Christensens og Raadmand Laurids Lauridsens. Af et Tingsvidne fra 20. Juli 1647 ses endvidere, at der var indebrændt mange Snese „Bæster“, baade Svin og Fæ, og at de Folk, der boede nærmest ved det først antændte Sted, intet Løsøre fik reddet, men næppe undkom derfra med Livet, saa der har antagelig været stærk Blæst. Ildebranden medførte iøvrigt, at der blev ansat en Vægter; han omtales i hvert Fald ikke før efter Branden.

— — —

Christian d. 4. Død medførte, at Byen maatte sende Delegerede til København til Frederik d. 3. Hylding, thi den i Aaret 1618 udvalgte Tronfølger Prins Christian, i hvis Valg Byen havde deltaget, var jo død 1647. Til at deltage i Hyldingen blev udvalgt Borgmesteren samt en Raadmand og en Borger, og da Byen ikke længer havde sit gamle Segl, som Svenskerne havde røvet, maatte et nyt autoriseres.

Paa Tinget 20. Juni 1648 fremkom da disse efterskrevne Borgere og Indvaanere i Hjøring: Laurids Lauridsen, Hans Jensen og Laurids Poulsen, Raadmænd, Christen Terkildsen, Peder Jensen Juel, Jens Andersen, Jens Pedersen, Jesper Christensen, Poul Jensen, Tommes Lauridsen, Christen An-

[1]) Jydske Saml. 1, III. 255.

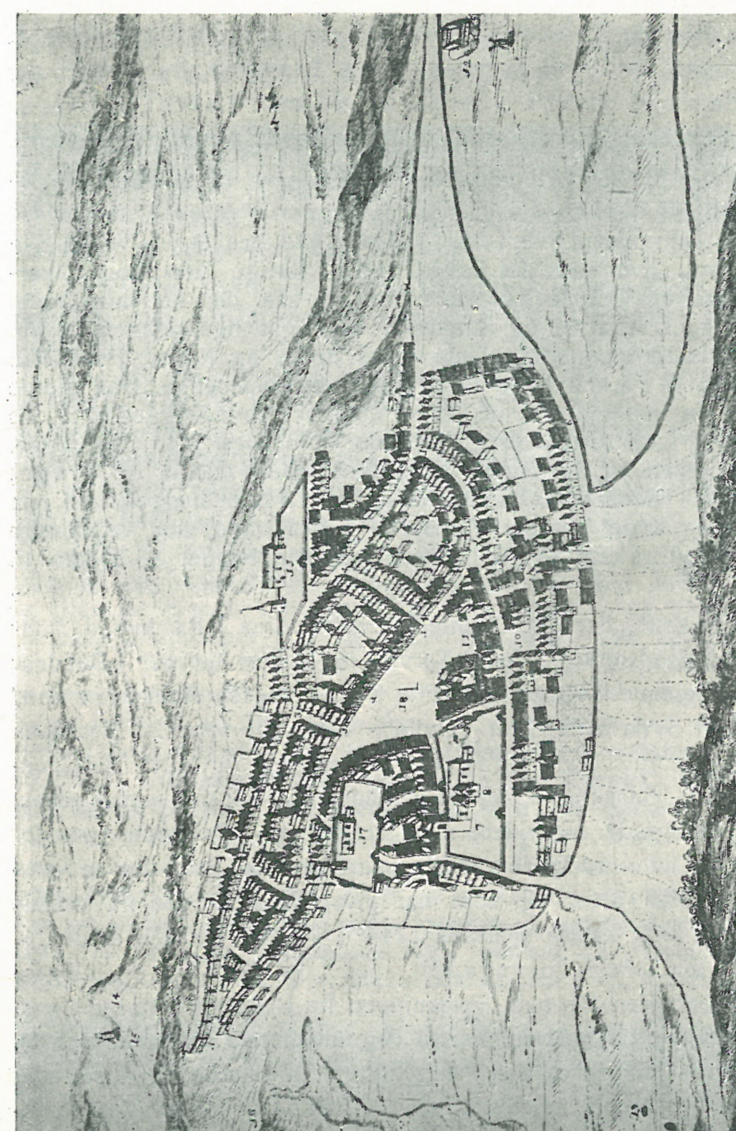
dersen, Thorsten Andersen, Søren Jensen, Oluf Sørensen, Niels Axelsen, Anders Hansen, Peder Jørgensen, Peder Jensen Guldsmed, Erik Madsen, Hans Hansen, Mikkel Thomsen, Jens Madsen, Christen Jensen, Hans Nielsen, Mikkel Allertsen, Jørgen Jakobsen, Thomas Pedersen, Niels Lauridsen, Christen Lauridsen, Kjedelsmed; Mads Pedersen, Christen Pedersen Tømmermand, Christen Bodelsen, Erik Nielsen, Christen Lauridsen, Jakob Pedersen Brun, Laurids Andersen, Mads Lauridsen, Peder Lauridsen, Christen Pedersen, Peder Mikkelsen Hjort, Christen Thomsen, Gregers Christoffersen, Anders Lauridsen, Isak Mortensen, Helmer Sørensen, Claus Andersen, Vogn Poulsen, Niels Villadsen og Niels Sørensen, hvilke tog Borgmester Jakob Christensen, Raadmand Mads Christensen og Thomas Andersen, Borger, i Haand og først, efterdi deres Bys Segl blev dem af Svensken frarøvet og Byens Kiste opbrudt, fuldmyndiggør dette deres medfølgende Bys Segl igen. Dernæst fuldkommeligen paa deres egne og menige Hjøring Borgeres Vegne, Fuldmagt og Myndighed gav og gjorde forskrevne deres Borgmester, Raadmand og Medborger at faa rejse over til Kjøbenhavn efter Rigens højvise Raads Brev, og der paa deres egne og alle Hjøring Borgeres og Indvaaneres Vegne at forfare, hvis til den berammede Tid om denne højbaarne Fyrste og Herre, Hertug Frederik den 3., Danmarks og Norges udvalgte Prins og Herre, hans fyrstelige Naades Hylding bliver foregiven, og der udinden at gøre og samtykke, hvad andre Steder her udi Riget for godt anseendes og gørendes vorder. Hvis (hvad) forskrevne deres Borgmester, Raadmand og Borger derudi lover, samtykker og gøre paa deres Bys og Borgeris Vegne, det ville de alle og enhver særdeles at holde, gøre og efterkomme eller tilsige, saa sandt som Gud og hans hellige Ord skulle hjælpe dem. Og ønskede alle samtligen der hos, at den allerhøjeste Gud vilde velsigne den højbemeldte, højbaarne Fyrste og Herre med en lykkelig Anfang til Regering, langvarende, fredsommeligt og roligt Regimente, den almægtigste Gud til Ære, den højbaarne Fyrste og Herre med sine og det prinselige Hus til Glæde, disse Riger og Lande til bestandig Velstand og Bedste i alle Maader."

Hjøring Bys Segl 1648

Samtidig fik Udsendingene Fuldmagt til at „deliberere og raadslaa om de Postbude[1]), som de gode Mænd, Kommissarierne, her udi Jylland efter deres Missive og Tilskrivelse haver at slutte og gøre efter denne forarmede Bys Vilkaar, saavidt dennem med en god Samvittighed, dette forarmede Borgerskab kan taale efter deris Næring, Handling og Brug."

Vi er hermed naaet frem til Midten af det 17. Aarhundrede, og forinden vi gaar videre med Byens almindelige Historie, skal vi se lidt paa dens

[1]) Jvf. Skagens Tingbog $^{13}/_{11}$ 1648. Skagen skulde give 3 Rdl. aarlig til Postbudløn, men Magistrat og Borgerskab protesterede, da den fattige By ikke havde Nytte af Postgang.

Hjøring efter „Resens Atlas", ca. 1675

1. Algaden.
2. Præstens Kirkevej fra St. Hans Kirke til St. Olufs Kirke.
3. Kirkesti.
4. Tinpotten.
5. Strømmen.
6. Markvejen.
7. St. Karens Kirke.
8. St. Annes Kapel.
9. Skolen (Latinsk).
10. Gammeltorv.
11. Raadhuset.
12. Bistrupgaard.
13. St. Olufs Kirke.
14. Klunhøj.
15. Vejrmøllen.
16. Alodiriis (ɔ: Algiers) høj.
17. St. Hans Kirke.
18. Nytorv.
19. Helligkilde.
20. Kapelhøjen, hvor St. Annes Kapel fordum har standet.

topografiske Forhold, som vi paa dette Tidspunkt saa nogenlunde kan sætte os ind i ved Hjælp af Resens Kort fra ca. 1675 og Oplysninger fra Tingbøgerne, og ligeledes vil det ogsaa være naturligt her at omtale Byens Erhvervsforhold noget nøjere.

Som Kortet viser førte Adelgaden[1] (1) der var en Fortsættelse af de ved Klonhøj nord for Byen sammenløbende Landeveje fra Skagen og Fladstrand (over Skibsby), nord fra noget bugtet ned mod Torvet, der var af meget betydelig Størrelse og vist endda tidligere havde været meget større. Det var nu delt i Gammeltorv (10) og Nytorv (18), og mellem dem laa (indtil 1838) Raadhuset (11).

Byfogden tog som nævnt Side 14 d. 16. April 1672 paa Byens Vegne Syn over Byens Axeltorv, hvorledes det havde været i forrige Tider, og „hvorledes det med Huse og Grunde kan være forbygt, saa der nu intet andet Torv var end Kongens Alfarvej og Stræder“, som gik lige gennem Byen, og paa hvilke Markedskræmmerne havde deres Boder og Kram, Færdselen til Afbræk og Byen til Forkrænkelse med Hensyn til Stadepenge. Han gjorde Paastand om, at den indtagne Del af Torvet atter skulde udlægges og Byens „ordinære Kilde“ igen restitueres. Folk, der mindedes i 40 Aar sagde, at rette Torv var vesten for Raadmand Mads Christensens Gaard, og Tinget og Kaget stod der. Senere var Mads Christensens Huse byggede ud paa Torvet, og Tinget og Kaget var borte[2]). Byens Kilde (Brønd) stod ved nordre og østre Hjørne af „Tasken“, men senere var der bygget et Stykke til østre Ende af „Tasken“, men om det var bygget over Kilden, vidste de ikke.

Dette Hus „Tasken“, der oftere omtales, var et Hus i Raadmand Mads Christensens Gaard paa søndre Side af Torvet, og Navnet betyder i Datidens Sprog en fremspringende Tilbygning. Fra Torvet bøjede Adelgaden mod Øst og førte ned til Strømmen, et Vandløb, der kom oppe fra Vestsiden af St. Olai Kirkebakke (nu Teaterbygningens Gaard) og fortsattes ned gennem den nuværende Bassingade og Strømgade over Springvandspladsen, østlige Ende af Søndergade og videre mod sydøst ned i Palleskær (øst for Jernbanegade). Der, hvor Adelgaden stødte paa Strømmen, var der en Kørebro, som kaldtes Stokbroen, og som har givet Navn til den nuværende Stokbrogade, der først kaldes saaledes 1794[3]); i sidste Halvdel af det 18. Aarh. kaldtes den som oftest Torvegade[4]), men i det 17. Aarh. og tidligere var Adelgaden Betegnelsen for hele Strækningen fra Byens nordre Indkørsel, gennem Stokbrogade og langs Strømmen til den nuværende Springvandsplads, hvor Adelvejen til Aalborg og Sæby begyndte[5]). De Gaarde og Huse, som laa i Nærheden af Stokbroen, kaldtes „paa Stokbroen“[6]) eller „ved Stokbroen“, og Bebyggelserne paa Strømgade kaldtes „ved Strømmen“, idet

[1]) Eller Algade; Benævnelsen Nørregade træffes først 1761 (Tingbogen $^{14}/_{7}$).
[2]) Tgb. 1672 fol. 108. [3]) Tgb. $^{9}/_{12}$ 1794.
[4]) Saaledes i Danske Atlas V. 204 og Hjøring Tgb. $^{9}/_{12}$ 1794.
[5]) Den delte sig østpaa, hvor Bryggeriet »Vendia« nu ligger.
[6]) Tgb. $^{3}/_{2}$ 1664, $^{22}/_{3}$ 1670 o. fl. St.

Betegnelsen Strømgade først træffes i sidste Halvdel af det 18. Aarh., paa hvilken Tid vi ogsaa først træffer Navnene Østergade og Nygade[1]), hvilken sidste dog lige som Vestergade ses paa Resens Billede fra ca. 1670.

Søndergade var indtil sidst i det 17. Aarhundrede kun en Markvej med enkelte Bebyggelser paa nordre Side, og Gadenavnet kendes heller ikke ved Midten af det følgende Aarhundrede, men først hen i det 19. Aarhundrede (efter 1825).

Denne Gade eller Vej sønden om Byen synes i Tidens Løb at have givet Anledning til megen Strid, inden det lykkedes at faa den endelig anerkends som offentlig Færdselsvej, og i Tingbøgerne[2]) findes der adskilligt til Belysning af denne Baggades Historie.

24. Septbr. 1593 tog Christen Skriver i Bistrup Dom over Borger Niels Pedersen, der tilpligtedes at genaabne en Kirkesti for Folkene østen Strømmen.

23. Juli 1605 skødede Borger Mads Pedersen til nævnte Niels Pedersen en Gaard, Toft og Vaaning liggende næst sønden for Hans Jensen Glarmesters Gaard og næst norden for Laurs Kræmers Eng i Palleskær, og denne Gaard tilhørte ved 1614 Niels Bertelsen.

25. Oktbr. 1614 tog Byens Kæmner Tingsvidne om Afpæling af den Vej, som her førte ind til Byen østfra.

8 Mænd vidnede, at de saa og hørte 18 Synsmænd staa paa Tinge og afhjemle en Skelsætning, som de havde foretaget mellem Jemmerstoft og Niels Bertelsens Toft og afpælet en Magevej og Kirkesti imellem Hans (Jensen) Glarmesters Toft og Niels Bertelsens Toft og sønder over Niels Bertelsens Toft ad Palleskjær, og desligeste skal samme Vej gaa øster imellem Niels Bertelsens Gaard og Hans Glarmesters Gaard. Og øster ad Byen satte de en Sten østen den Vej, som løber ned ad Artthollomsig mellem Jemmerstoft og Niels Bertelsens Toft, samme Sten er under Kul og Flint. Ved samme Sten satte de en stor Egepæl, et Skifte øster senere satte de en Egepæl, otte sjællandske Alen nær søndre og vestre Hjørne af Niels Bertelsens Gaards Dige, som nu ligger. Denne Sten og 3 Pæle er rette Skel mellem Jemmerstoft og Niels Bertelsens Toft. Satte de en Pæl østen forskrevne Vej, som løber ad Artthollomsig, skak fra forskrevne Pæl og til den Pæl, som staar i søndre og vestre Hjørne af Hans Glarmesters Toft, er seks sjællandske Alen imellem fra samme Pæl, som staar i søndre og vestre Hjørne af Hans Glarmesters Toft, rebret til den Sten, som staar i søndre Hjørne af Niels Snedkers Kaalhave, og Hans Glarmester skal tage sit Dige op, som nu ligger, og skal lægge det rebret efter samme Pæl og Sten. Øster fra den Pæl, som staar i nør og vestre Hjørne af Niels Bertelsens Toft, satte de en Pæl i Nørside af Niels Bertelsens Toft, fra samme Pæl nord til Hans Glarmesters Steg er $4^1/_2$ sjæll. Alen. Øster mere satte de en Pæl, fra samme Pæl og til de Steg, som staar i Hans Glarmesters Toft, var paa et Kvarter nær 5 sjæll. Alen. Øster mere satte de en Pæl, fra samme Pæl og til Hans Glarmesters Fodsten, som ligger under søndre Ende af hans Lade var $7^1/_2$ sjæll. Alen imellem. Alt dette, som var imellem forskrevne Pæl og Steg, som nu staar, udlagde de til en Kirkesti og Mage-

[1]) Danske Atlas V. 204. Tgb. $^{14}/_{4}$ 1772 og $^{13}/_{7}$ 1756.
[2]) $^{9}/_{7}$ 1650, $^{16}/_{7}$ 1650, $^{23}/_{7}$ 1650, $^{26}/_{3}$ 1672, $^{16}/_{4}$ 1672.

vej, skal blive og være Mand efter Mand mens Verden staar, og skal forskrevne Kirkesti og Magevej siden gaa nord, vesten om forskrevne Hans Glarmesters Toft og ind i Byen mellem Niels Snedkers Gaard og Christen Kræmers Gaard, og desligeste skal ogsaa samme Vej gaa vester, sønden om Byen, som den haver ligget af Arildstid. Næst vesten om forskrevne Niels Bertelsens Lade, som nu staar, udlagde de Vejen sønder til Palleskær og fra, dog Niels Bertelsen skal bruge samme Jord, og han skal ikke formene nogen deres Kørerum, naar de haver Behov i rette Tid med deres Hø af Palleskær, og forskrevne Niels Bertelsen eller hans Efterkommere ikke skal formene dennem dette i nogen Maade. Den Vej, som tilforn har ligget mellem Jemmerstoft og Niels Bertelsens Toft, skal være øde efter denne Dag. Saa mange, som bor østen Strømmen og i Bistrup, skal hver give Niels Bertelsen aarlig 2 Skilling, for han skal holde Ledet ved Magt og stævne aarlig Aar. Saa mange, som bor sønder i Byen, som haver deres Køren igennem samme Leder, skal have dette i hans Minde. Og saa mange, som kører ad samme Magevej, skal holde Vejen ved Magt med Grus, Sand og Ris, naar Behov gøres. Hæderlige og vellærde Mand, Hr. Gert van Achen, Sognepræst i Hjøring, med Borgmester og Raad og Christen Hansen i Bistrup var paa Aastederne da samme Pæl og Sten blev sat og samme Magevej og Kirkesti blev udlagt.

1639 var Niels Bertelsens Gaard kommet i Raadmand Laurids Lauridsens Eje, og han forbød 1. Oktbr. nævnte Aar Kørsel ad Vejen. 17. April 1640 solgte han Gaarden til Christen Jensen fra Ugelbjerg i Dejbjerg Sogn, og det hedder da, at dens Toft laa næst vesten op til Strømmen og næst norden op ad Jemmerstoft og Palleskjær, og den synes herefter at have ligget, hvor Hotel Skandinaviens sydlige Fløj ligger.

1647 tilhørte Gaarden Christen Terkildsen i Bistrup (se Raadmænd), og 1650 havde han Strid med Hjøringboerne om denne Kørevej østen Strømmen, der var udlagt til dem i Stedet for den Vej, der havde ligget sønden om Byen fra Arildstid af og nu var ødelagt. 9. Juli 1650 tog Kæmneren Tingsvidne paa Byens Vegne.

Thomas Svenningsen mindedes i 30 Aar og da havde der været udlagt et Kørerum sønderst af Siden af Hans Jensens Gaard og ud ad sønder Vejen, baade med Hø, Korn, Tørv og hvad anden Kørsel, Borgerne havde fornøden, og den Mand, der boede sønder for, havde aarlig faaet 2 Skill. af hver dem, som boede østen for Strømmen, for at vogte Ledet.

En Del Folk, der mindedes 20—26 Aar, erklærede, at i den Tid havde Byens Borgere holdt Vejen ved Magt med Ris, Sand og Grus. Hertil erklærede Christen Terkildsen, at der havde været Laas og Lukke paa Vejen, før han fik det, fordi fremmede Folk ikke vilde lukke Ledet efter sig.

16. Juli s. A. klagede Kæmneren atter over, at Vejen ikke var holdt ved Magt, saa Borgerne kunde have deres Kørsel der; det havde aldrig været dem forment i tilbørlig Tid at køre frem og tilbage med Korn, Hø, Tørv, Møg, og Borgerne og alle andre havde udenfor Hegnstid fri Kørsel sønden om Byen og øster ind i Gaden, og siden Hjørings Borgere deres fri Køren med Korn, Hø, Græs og Tørv frem og tilbage, naar Behov gjordes, med deres Skovning, Møllerejser, Strandrejser og andre Rejser, hvortil Chr. Terkildsen svarede, at der havde været Laas og Lukke for samme Led, førend han fik dette i Hegnets-Tid, at Kornet kunde faa Hegn, og hans laa nærest for Haanden og langs med Vejen"; hvortil Kæmneren svarede, at dersom Chr. Terkildsen vilde have sin Toft i Hegn, skulde han lukke den ind, saa vidt samme Kørerum naaede, og siden at lukke saa vidt han nu selv bekender for sin Ejendom at være, at det siden udenfor kan enhver køre frem og tilbage udi tilbørlig Tid uden hver Mands Klage efter det Tingsvidne, derpaa gaaet er — — — efter som det er en Toft. Sagen opsat.

23. Juli 1650. Raadmand Mads Christensen tager Tingsvidne.

Borger Poul Laursen vidner, at i Havresæden i Aar før St. Valborg Dag kom han kørende med et Læs Møg ad Adelvejen ud mellem Hans Glarmesters Gaard og Chr. Terkildsens Gaard, som Mads Skøt nu ibor, da var der Led hægtet og laaset, saa han maatte vende og køre tilbage og ikke kunde komme derigennem. Ydermere vidnede han, at Chr. Terkildsen havde ladet sætte en Svingel for Adelgaden uden for samme Led og Gade og holdes der Laas for, menige Mand saavel som den Vejfarende og Hjøring Borgere til Hinder og Skade. Borger Thomas Laursen vidnede, at nu i Tørvebjergningen var hannem samme Kørsel forment, saa han ikke kunde komme igennem med hans Tørv. Knud Madsen, der tjente Raadmand Mads Christensen, vidnede, at han kom kørende med en Vogn; da spurgte han først Chr. Terkildsens Dreng Oluf ad, om han kunde køre ad samme Gade igennem Ledet, da svarede han, at Eske Ovesen havde Nøglen til den. Saa spurgte han Eske, om han kunde køre igennem. Da svarede han: Vil Du give mig (noget), om jeg skal lukke Dig igennem. Da sagde han: Jeg haver intet at give. Saa maatte han køre en anden Vej omkring, fordi Ledet var lukket og Laas for. Christen Madsen tjenende forskrevne Mads Christensen vidnede, at han kom en Gang kørende ad samme Vej med 3 Vogne Tørv, da var der Laas for Ledet, saa der maatte „humme“ Vognene tilbage igen og køre op ad Stokbroen og vesten ud af Byen og sønden ind i forskrevne Mads Christensens Gaard igen. (Karlen er antagelig kørt op ad Nygade, fordi der ikke har været Indkørsel til Mads Christensens Gaard fra Torvet af — navnlig ikke med høje Læs som Hø, Tørv o. s. v.)

Poul Jensen vidnede, at samme forskrevne Gade og Vej nu i Tørvebjergningen var ham ganske forment, saa han maatte køre andet Steds omkring med sine Tørv.

Chr. Terkildsen svarede, at der havde været Laas og Lukke før han fik det.

Raadmand Mads Christensen svarede, „at den Tid den Vej, som efter Tingsvidners Indhold havde ligget sønden om Byen af Arildstid, blev ødelagt, kom den Vej nu i Stedet igen, og i samme Tingsvidne formeldes, at ingen skulde formenes deres Køren, som nu gøres“.

Derefter er Vejen saa nok paany blevet uhindret benyttet.

Ved samme Tid — 6. Aug. 1650 — lod Kæmneren indstævne Byens Magistrat samt alle „menige Borgere i Hjøring, Kvinder, Drenge og Piger“ for Forbud at paahøre, og han forbød dem i Hegnstid at benytte ulovlige Veje over Byens Mark, Ager og Eng, enten til at „køre, ride, gaa eller age“ paa. Der nævnes som ulovlig en Vej, som er lagt over Gildegaarden ned over Gildegaards Ager, en Sti sønden for Gildegaards Ager og over Flodsted; en Vej vesten Byen fra Ledet ved Fruertoften og til Lun-

dergaards Hulvej, en Vej fra St. Hans Kirkegaards Dige og nord over østre Ende af Agrene op til Teglvang og endelig en Sti fra Grydesbjerg Dige og over Øster Nyvang.

1672 var der atter Strid om Færdselen i Søndergades østlige Ende. Christen Terkildsens Søn, Raadmand Erik Christensen Bistrup, ejede da den førnævnte Gaard, og han havde ogsaa holdt Vejen aflaaset, men Christen Larsen øster i Byen brød Ledet ned, og Erik Christensen vilde saa have ham straffet for Vold. I den Anledning fremlagdes i Retten 26. Marts og 16. April 1672 en lang Række Tingsvidner og andre Aktstykker vedrørende Vejens historiske Forhold (jvf. foran), men det oplystes, at nu var Vejen i Henhold til Konsumtionsforordningen autoriseret til Kørsel til Marken som den fjerde Vej til og fra Byen, og hermed var Søndergades Fremtid saa bragt i et roligere Leje.

Skolegade, der jo nu danner Søndergades vestlige Forlængelse, er først blevet bebygget i det 19. Aarh. og har faaet Navnet efter at Byens Skole ca. 1830 blev bygget her (den lave Bygning, der ligger i Museumsgaardens sydlige Side).

Paa Resens Kort ses en Gyde (2), som han betegner som „Præstens Kirkevej fra St. Hans Kirke til St. Olufs Kirke"[1]), men her foreligger sikkert en Fejltagelse. Det nuværende St. Olai Stræde (4) benævner han „Tinpotten", men dette Navn kendes jo endnu som Benævnelsen paa den Gade, der fører vest om St. Olai Kirke, den Resen betegner med 2, og brugtes for 100 Aar siden endvidere om den af Resen som „Kirkestien" betegnede Gade 3, og man maa derfor antage, at Resen eller hans Kilde har faaet Navnene forbyttet. Hvad Navnet Tinpotten angaar, er det sandsynligvis fremkommet ved, at der paa et Hus her har været udhængt en udstukket Træplade med en Tinpotte som Skilt, sandsynligvis for et Værtshus, thi 1639 blev det paabudt, at Købstadborgere, som solgte Øl, Mjød, Vin o. s. v. skulde have et Tegn udenfor deres Døre, et Paabud, der skete af Beskatningshensyn. Allerede i det 17. Aarhundrede var „Tinpotten" dog gaaet over til at blive et Gadenavn, men Huset „Tinpotten" lige nord for St. Olai Kirke (Matr. Nr. 172 og 173 paa Madsens Kort 1842) nævnes endnu 1820[2]). Af samme Oprindelse som Navnet „Tinpotten" var antagelig Navnet Duensgaard, der 1649 anvendtes om Raadmand Laurids Lauridsens Gaard paa Torvet[3]). Af andre Navne paa Gaarde og Huse træffes „Gildegaarden" (se Side 18), Grønborg aller nordligst i Byen[4]), Blæsbjerg, der oftere nævnes i det 17. Aarh., men hvis Beliggenhed er ubekendt, „paa Trappen" (1657 og flere Gange) og Snorren, der nævnes 1686 og oftere[5]). Sidstanførte Navn hidrører antagelig fra, at Huset har ligget ved en „Snurre", en Indretning

1) Den kaldes paa Danske Atlas Kort fra 1769 »St. Olai Kirkestræde«.
2) Pantebogen 1820 fol 188. 3) Tgb. 1649 fol. 33 b.
4) Tgb. 1697 10/8. 5) Tgb. 1686 fol. 176 b.

i Lighed med de Snurrer, der kendes fra Jernbaneovergange og Markhegn, og som antagelig var anbragt her i Byen for at forhindre Indførsel af konsumtionspligtige Varer. Huset laa i St. Olai Stræde[1]) og averteredes 1858 til Salg til Nedbrydning[2]) for at give Plads for Bassingades Gennemførelse til St. Olai Stræde.

Bassingade er nemlig først fremkommet i sidste Halvdel af det 19. Aarhundrede, hvad Navnet jo ogsaa tyder paa, men fra Punktet, hvor Stokbrogade udmunder i Strømgade, førte dog allerede i gammel Tid en Vej langs Strømmens østre Side op til Bydammen.

11. Juni 1650 tog Kæmneren Tingsvidne paa Byens Vegne.

Jens Pedersen Brun vidnede, at han kunde mindes i 52 Aar og da havde det Jordsmon, som ligger østen for Chr. Gregersens Hus og Gaard og vesten for Karen Hjeronimusdatters Hus og Ejendom, altid været til et Kørerum til Hjøring Præstegaards „Magelhoffue" (Mangelhov), til og fra, og havde der altid staaet Led paa samme „Magelhoffue", saa der var frit Kørende til og fra, og havde altid samme Jordsmon fulgt til Præstegaardens „Magelhoffue" ulast og ukæret. Vidner, der mindes i 50—60 Aar, vidner det samme; Præsten havde faaet Jordskyld af denne Jord. Vidnerne erklærede yderligere, at der næst vesten op ad Chr. Gregersens Hus og Ejendom ligger et fuldkommen frit Kørerum fra Byens Dam og ud til Adelgaden saa vidt imellem Christen Gregersens Kaalgaardsdige og Chr. Pedersens Lade, som kan være ungefær 5 Alen bred.

Chr. Gregersen havde solgt sin halve Gaard til Chr. Pedersen og hjemlet ham Kørevej østen om Husene, hvad han ikke kunde, da Jorden her var Præstegaardens.

Det nævnte „frie Kørerum" var antagelig den sydlige Del af den nuværende Bassingade, og den anden omhandlede Vej til Præstegaardens „Magelhoffue" var vist en østligere Vej, thi „Magelhoffue" eller Mangelhov var Terrænet omkring den nuværende Brinck-Seidelinsgade, og Præstegaarden laa oppe i Nærheden af St. Olai Kirke.

Paa Resens Kort ses endvidere Store Kirkestræde, St. Hans Stræde, St. Hans Gyde og Vestergade, men disse Navne er ikke trufne i de gamle Tingbøger. Derimod nævnes efter 1672 ved Byens vestre Bom, som da blev opført af Hensyn til Konsumtionsbeskatningen, et Hus, der blev kaldt „Bøssen", nyere Form „Børsen" (Hellis Kvinde i Bøssen, Hellis Kvinde ved Vesterbom)[3]). Navnet maa utvivlsomt jævnføres med „Sparebøsse", Blikbøsse o. l. og hidrører vel fra, at Bønderne maatte „spytte i Bøssen", ɔ: betale Konsumtionsafgift, naar de passerede Bommen med deres Produkter.

1) Nr. 176 paa Madsens Kort 1842. 2) Hjørring Amtstid. 21/1 1858.
3) Tgb. 1688 4/9, 18/9 og oftere. Det laa paa Hjørnet af Vestergade nærmest ved den gamle Præstegaard og blev 1782 af Pastor Pantlitz Enke solgt til Pastor Lessow. Nu Købmand Jens Nielsens Ejendom.

Senere er Benævnelsen blevet gældende for Gadestrækningen fra Vestergade til Søndergade. Fra Adelgaden førte der i det 17. Aarhundrede en snæver Gyde mod Øst ned til Strømmen, antagelig mellem det nuværende St. Olai Stræde og Stokbrogade; den kaldtes Troldgyde, og Vidner, der mindedes i indtil 60 Aar, erklærede 1704[1]), at Grunden ved Gyden havde hørt til en Poul Jakobsens Ejendom, hvorimod Byfogden mente, at den hørte Byen til, og at de Bodstadepenge, som kom ind her ved Markederne, skulde tilfalde Byen. Andre Vidner erklærede, at Borgerne altid havde haft Drift og Kørsel og Kirkegang derigennem, og at man gennem denne Gyde drev Kreaturerne til Vanding ved Vandtruget og derefter ud paa Kæret. Der havde en Gang staaet et Hus paa Grunden, og da var Gyden kun en Gangsti sønden om Huset, men efter at Huset var blevet nedbrudt, benyttedes hele Grunden som Gyde, hvorfor Grundejerne havde slaaet et Rækværk op, hvilket Borgerne dog atter nedbrød. Huset tilhørte 1671 salig Peder Knivsmeds Arvinger[2]), og derefter hans Søn Mads Pedersen, Degn i Gunderup i Vrejlev Sogn.

I ovenstaaende Beretning nævnes Byens Vandtrug; det stod i den nuværende Bassingade, hvor Baptisternes Forsamlingshus nu ligger.

Oppe fra St. Olai Kirkebakke løb der nemlig som nævnt Side 7 en Kilde, kaldet Korskilde, senere „Vældet“, mod Syd ned forbi Fiskebakken (Navnet er ikke truffet tidligere end 1747[3]) og den forenede sig her med det Vandløb, der kom fra Nordvest (fra den nuværende Teaterbygnings Grund), og som kaldtes Strømmen. 8. Aug. 1648 tog Byfoged Hans Thomsen Synsvidne paa Kongens Vegne til en Kilde østen Strømmen, kaldet Korskilde, i hvilken Raadmand Laurids Lauridsen nylig var faldet og var død deraf[4]). Byfogden spurgte Synsmændene, om Kilden var saa lovlig omlukket, at den kunde være uden Skade og Fare for Mennesker og Dyr, og Synsmændene svarede, at de havde besigtiget Kilden eller Vældet, og der var intet Lukke omkring den, som var over $^1/_2$ Kvarter højt, og Vældet var ved Siden af en Lerbakke og meget farligt baade for Mennesker og Kvæg. Hvor Vandløbene stødte sammen synes der at have været en Dam, der kaldes „Kockedam“ eller „Kochvaddam“, (vel den 1650 nævnte Bydam, se S. 63) og som angives at ligge ved søndre Ende af Algadens østre Side[5]), og her var ogsaa en offentlig Brønd, thi 1702[6]) stævnedes Brødrene Erik Eriksen og Anders Eriksen Bistrup, fordi de havde tilkastet den Brønd, som fra Arildstid havde været udi Strømmen næst vesten for salig Søren Madsens Enkes Hus (ved Kokvaddam), hvilken Brønd havde været til Manges Nytte og Brug. Brødrene Bistrup gjorde gældende, at Brønden laa paa deres Ejendom ved Lom-

1) Tgb. 1704 fol. 87 ɔ: $^{29}/_7$, jvf. $^5/_8$ og $^{12}/_8$ s. A.
2) En Peder Knivsmed blev 1638 dømt fredløs for Manddrab (Byfogedregnskabet).
3) Skøde & Pantebog fol 68. Huset paa Fiskebakken var Nr. 178 paa Madsens Kort 1842.
4) Jvf. Jydske Saml. 1. V. 88.
5) Tgb. $^{25}/_6$ 1673, $^{28}/_7$ 1705. 6) $^4/_7$, $^{11}/_7$, $^{18}/_7$.

merpotten — mon et satirisk Navn for den stinkende Kokvaddam?[1]) — og de vilde ikke lade andre have Adgang dertil[2]).

I Hjøring Byfogedregnskab 1657 nævnes et lille Stykke Jordsmon kaldet Pummis Jord, som tilfaldt Kongen, da der ingen Arvinger var at finde; dets Beliggenhed er ubekendt. 12. Maj 1733 blev givet Auktionsskøde paa en Taske (ɔ: Udbygning) Toppenborg kaldet, men Beliggenhed ubekendt[3]).

Vi har hermed hørt, hvad der er at sige om Byens Gadenet og skal kun tilføje, at der i Slutningen af det 17. Aarhundrede foruden Vestre Bom ogsaa blev anlagt Spærrebomme ved Indkørslen til Byen nordfra (Nordre Bom) og øst fra (Østre Bom), hvilken sidste senere flyttedes længere mod Øst, da Byen udvidedes i den Retning.

I det 17. Aarhundrede var alle Byens Huse tækkede med Straa, og de var vist alle i ét Stokværk, selv om det af Resens Kort kunde se ud, som om en Del af dem var i to Etager. Der fandtes utvivlsomt heller ingen brolagte Gader, men kun et stenlagt Fortov foran Husene eller en Række Trinsten; — Byen lod 1. Aug. 1646 tage Synsvidne over Indvaanernes Stenbroer foran Huse og Gaarde, og da befandtes der mange Steder ingen Sten at være, som man kunde gaa paa, og andre Steder manglede nogle af Trinstenene, ved Byfogdens Hus manglede helt Brolægning[4]).

— — —

Med Hensyn til Hjørings Erhvervskilder kan de i det væsentlige deles i to Grupper, nemlig I: den egentlige Købstadnæring, Handel og Haandværk, og II: Avlsbrug, men derimod vil det være vanskeligt at afgøre, hvilken Gruppe der var den fremherskende i Tiden omkring 1650; i Slutningen af Aarhundredet kom Avlsbruget i Forgrunden, og i det 18. Aarhundrede blev det saa absolut Hovednæringsvejen. Blandt de vestjydske Byer, som Chr. 4. 1622 paatænkte at gøre til Stabelpladser for Salthandelen, var ogsaa Hjøring, men Kommissionen, der skulde undersøge Havneforholdene her, har sikkert ikke anbefalet den.

Vel havde Hjøring „ingen Indsejling“, som det hedder i det aabne Brev af 1. August 1590, men desuagtet handlede adskillige af Borgerne dog direkte paa Udlandet. Der haves adskillige Vidnesbyrd om, at Hjøringborgerne foretog Ind- og Udskibning ved Stranden, Skallerup, Tornby og Kjul[5]), og ligeledes haves der adskillige Beviser for, at de selv sejlede med til Norge for at drive Handel, men Sejladsen foregik i Reglen med lejede norske Skuder, og først senere i Tiden blev det almindeligt, at Beboerne paa disse Kystpladser selv holdt Skuder (1643 gav to Hjøring Borgere 2 Slettedaler til St. Katrine Kirke, da de kom fra Norge[6]), 1647 29. Juni opsagde Jens Chri-

1) Lummer betyder tynd Søle; Navnet skulde maaske være Lummerpøtten.
2) Et Hus østen for Vældet og Strømmen blev $^2/_5$ 1757 solgt til Konsumtionsbetjent Hans Hansen Muhle (Pantebogen fol. 168),
3) Hjøring Skiftepr. fol. 259. 4) Tgb. 5) Saaledes Tgb. $^{23}/_4$ 1650.
6) Kirkens Regnskab.

stensen, Borger i Hjøring, sit Borgerskab (efter Byens Brand) og flyttede til Norge, 10. Marts 1663 fik Jep Nielsen, Borger i Hjøring, Tingsvidne af flere af Hjørings fremragende Mænd, at de i ca. 3 Aar havde kendt den Skude, som han ejede og sejlede med paa Norge, og det var en gammel aaben Farkost, saa ingen Købmandsvarer enten Vaar eller Høst udi Regn, Slud eller anden Vejrlig derudi kan forvares; 1664 fragtedes Tømmer fra Kragerø til „Stranden“, hvor det hentedes med 38 Vogne og brugtes til Kirkens Reparation[1]. Ogsaa med tyske Byer drev Hjøring Købmænd til sine Tider direkte Handel. Købmand Poul Jensen Holst sejlede saaledes 1646 med fragtet Skude fra Sundby til Lübeck for at sælge Kohuder og gøre Indkøb af Købmandsvarer, Skibet frøs inde, og han maatte saa blive i Lübeck Vinteren over[2], og Raadmand Mads Christensen, der døde 1671, stod i Forretningsgæld til Herman Segebod i Lübeck[3]].

Med Hensyn til Haandværkere synes Byen at have været „velassorteret“ i det 17. Aarhundrede. Der forekommer i Tingbøgerne før første Halvdel af Aarhundredet følgende Haandværkere: Kedelsmed, Knivsmed, Guldsmed, Glarmester, Hattemager, Pottemager, Væver, Bødker, Skræder, Sadelmager, Felbereder, Murmester, Skinder, Skomager, Bager og Snedker, og i sidste Halvdel af Aarhundredet nævnes Hanskemager og Farver. Skomagerne var ret talrige, men Næringen synes ikke at have været god for dem, thi de stævnes ideligt for Gæld.

Haandværkerlav forekommer ikke; dertil var Haandværkerne vel for faa indenfor de enkelte Grene.

Her som andet Steds vaagede Øvrigheden over, at Haandværkere og Handlende ikke gjorde sig ublu Profit. 9. Juli 1650 forbød Byens Kæmner saaledes alle, som holdt Brød til Salg, at tage mere end 4 Skilling for 5 Mark (2½ Pund) Brød efter denne Dag „efterdi der er Afslag paa Kornet alle Vegne“, og handlede nogen herimod, vilde Brødet blive konfiskeret og uddelt til de Fattige[4].

Som Følge af det betydelige Jordareal, der hørte til Byen, var Avlsbruget af stor erhvervsmæssig Betydning for Indvaanerne, og efter ca. 1650 blev det mer og mer Byens bærende Erhverv, hvilket det vedblev at være til langt ind i det 19. Aarhundrede.

— — —

Hjøring Mark bestod som tidligere omtalt (Side 36 f.) af 96 Fjerdinger Jord, hvoraf de 12 hørte til Bistrup og ikke svarede Afgift sammen med Byen, og endvidere var der 12 Fjerdinger til Præstegaarden, hvilke var fri for Afgifter; Tiende og Landgildeafgifter kom derfor kun til at hvile paa de 72 Fjerdinger. Yderligere var der paa spredte Steder nogle Smaaagre, der ikke var inde under Fjerdingsberegningen.

1) Kirkens Regnskab. 2) Tgb. 5/4 og 14/6 1653. 3) a. St. 8/12 1672.
4) Tgb.

Byens Jord, Præstegaarden iberegnet, blev ved Matrikuleringen 1688 skyldsat for ca. 89 Tdr. Hk., hvoraf Præstegaarden ejede de 10—5—3—1, og Jorden var delt i 36 Matr. Numre af meget ulige Størrelse[1].

Arealet udgjorde ca. 975 Tdr. Land Ager og Eng, og hertil kom ca. 1300 Tdr. Land uopdyrket Hede, som ikke var skyldsat[2].

Markjorden var delt i følgende Marker, der atter igen var delt i forskellige navngivne Agre, og de Forhold, der bestod ved Jordens Opmaaling og Bonitering 1683 i Anledning af Matrikuleringen, havde rimeligvis bestaaet fra gammel Tid af, hvorfor man her skal gengive følgende efter Markbogen i Matrikulkontorets Arkiv[3]:

LANGAGERS Mark „ligger sønden“[4] for Byen og dyrkedes i 5 Aar, hvorefter den hvilede i 3.

Den deltes i følgende Agre: Langagers Fald, 52 Numre, løb i øst og vest, var god Bygjord af Grus, Sand og sort Muld; Svindamsagre, 9 Numre, løb øst og vest, god Havrejord af sinagtig Grus; Tangelbred, 13 Nr.[5], sønder og nord, god Havrejord af sidagtig Grus, Rødeland[6], 39 Nr., øst og vest, middelmaadig Bygjord af Grus, Sand og noget Muld. Et Fald Jord kaldes Femhøj[7], 48 Nr., syd og nord, middelmaadig Rugjord af Sand og Muld; Ulvgravsagre (Ulvgravene 1646), 22 Nr., syd og nord, ringe Bygjord af kold og død Jord; Ny Vang, 34 Nr., syd og nord, ringe Bygjord af kold og død Jord.

HVIDEVOLDS MARKEN laa øst for Byen, dyrkedes i 5 Aar og hvilede i 3.

Den bestod af følgende Agre: De Agre ved Hvidegaard[8], 122 Nr., løb syd og nord, middelmaadig Bygjord af Grus og noget Muld; Vandsted Sletager, 27 Nr., øst og vest, god Havrejord af kold og død, sid Jord, dyrkedes i 5 Aar og hvilede i 5; Bredefald, 49 Nr., syd og nord, middelmaadig Rugjord af Sand og Muld; Vradsagre[9], 42 Nr., syd og nord, god Rugjord af Sand, Grus og Sten; Brøndeshøj Agre ɔ: Agrene ved Brøndeshøje[10], 57 Nr., syd og nord, herunder tillige de Agre sønden Heden, 2 Nr., øst og vest, dels skarp Havrejord af Sten, Grus og ringe Muld, dels god Rugjord af Grus og graa Muld og dels middelmaadig Havrejord af Sand og Grus; Brøndeshøj Blokker, 35 Nr., øst og vest, dyr-

1) Tgb. 24/12 1743, 1776 fol. 232.
2) Brinck Seidelin: Hjørring Amt S. 200.
3) Hjøring Kjøbstad Byes Protokol 9/10 1683.
4) Her er formodentlig en Fejlskrift, da Langager Fald laa øst for Klokagerfald, og Langager Mark og Klokager Mark udgjorde tidligere Øster Vang.
5) Var Hovedager for Langagers vestre Ende.
6) Vist af Ryd — ryddet Skov.
7) Femhøjene nævnes 1638 i Præsteindberetn. til Ole Worm. Jydske Saml. 4. I 81.
8) Hvidegaard var 1599 »en liden Afbygger ved Byens Markled, som er tilladt lidet føje Jord; Manden deri bor Jens Christensen. (Indberetn. fra Pastor Daniel Olufsen Chrysostomus, Landsarkivet).
9) Kaldtes ogsaa »paa Vrattet« (Tgb. 16/9 1673). Et Vradt = Agerende.
10) Brøndeshøje nævnes i Præsteindberetn. til Ole Worm 1638. Jydske Saml. 4. I 81.

kedes i 3 Aar og hvilede i 6. Ved Brøndeshøj var der i det 17. Aarh. en Del saakaldt „Gribsjord“, d. v. s. Jord, som ikke var beregnet ved Skyldsætningen, men senere var indtaget til Dyrkning (f. Eks. opbrudt Hedejord) af de tilstødende Lodsejere[1].

SØNDERMARKEN eller SØNDERVANG laa syd for Byen og dyrkedes i 5 Aar, hvilede i 3.

Den bestod af Fleskehede Agre[2]), 22 Nr., øst og vest, der var god Havrejord af rødt Sand og Grus, som dog kun kunde dyrkes i 3 Aar, hvorefter de hvilede i 5; Agrene mellem Vejene (kaldes ogsaa Melveisagre), 57 Nr., øst og vest, skarp Rugjord af Grus, Sten og lidt Muld, dyrkedes i 3 Aar, hvilede i 5; Flodsted (sydligst, mellem Plantagen Christiansgave og Dronningensgade) 14 Nr., syd og nord, middelmaadig Bygjord af Grus og noget Muld; Gildegaards Agre, (nordligst mellem Plantagen og Kongensgade) 22 Nr., syd og nord, Bonitet ligesom forrige; Elsagre (vest for Christiansgave Plantage) 46 Nr., syd og nord, middelmaadig Rugjord af Grus og Muld; Ertholm (mellem Dronningensgade og Jernbanegade) 31 Nr., syd og nord, skarp Rugjord af Grus og noget graa Muld.

Store Kummerholm (syd for Svanelunden), 43 Nr., øst og vest, skarp Bygjord af Grus og lidt Muld. Halden (syd for Kummerholm) 54 Nr., øst og vest, middelmaadig Rugjord, bruges 3 Aar, hviler 5; Hjemmes Toft (Jemmers Toft) (nordligste Del af Terrænet mellem Jernbanegade og Kongensgade), 6 Nr., syd og nord, middelmaadig Bygjord af Sand, Grus og noget sort Muld; Mangelhave (Mangelhou, — høj) (mellem Jernbanegade og Brinck-Seidelinsgade), 54 Nr., syd og nord, god Havrejord af rødt Sand og Grus, ringe Rugjord af gruset Jord og Sand; Syderholm, 21 Nr., syd og nord, ringe Bygjord af graa, sandet Jord; Bistrup Mølledams Agre (antagelig Matr. Nr. 11 af Bistrup øst for Halden og Møllebakken), 8 Nr., øst og vest, ringe Bygjord af graa sandet Jord; Lille Kummerholm, 34 Nr., øst og vest, ligesom forrige; andre Flaske Hede Agre (vist = Rytteragre) 27 Nr., øst og vest, dels god Havrejord af hvidgraa Jord og dels skarp Havrejord af hvidt Sand; andre Melvejsagre, 18 Nr., øst og vest, skarp Bygjord af høj Sandjord; et Fald Jord til Præstegaarden i Hjøring, 6 Nr., løber øst og vest, skarp Bygjord af høj Sandjord; Kapelhøj-Fald, 4 Nr., øst og vest, skarp Havrejord af høj Sandjord; Stensagres Fald (nord for Stensodde) 40 Nr., øst og vest, middelmaadig Rugjord af hvid, sandet Jord, dyrkedes 4 Aar, hvilede i 4; Stensodde[3]), 16 Nr., øst og vest, ringe Havrejord af Sand og Grus, dyrkedes 3 Aar, hvilede 5.

KLOKAGER MARK laa norden Byen, dyrkedes 3 Aar, hvilede 5 Aar.

Den bestod af Klokager Fald, 51 Nr., øst og vest, god Havrejord af Grus og rødt Sand; Grysbakken (Grydebak 1673) 12 Nr.; 1—6 øst og vest, 7—12 syd og nord, som forrige, dyrkedes 3 Aar, hvilede 6. Rødelands Blokker, 12 Nr., syd og nord, god Havrejord af Grus og rødt Sand; Grysbakagre, 5 Nr., øst og vest, som forrige; Koldsmeds Agre (Kolsmeds, Kolsmisse) 39 Nr., ringe Havrejord af hvidt Sand[4]); de Agre

[1]) Danske Lov I. 18. 1; V. 10. 10.

[2]) Fleskou (Tgb. 16/9 1673) vist Fleskum af Flask = Sig, Vandpyt; jvf. Fleskum Herred.

[3]) Paa Stensodde var der ogsaa »Gribsjord« (Tgb. 16/9 1673).

[4]) Disse Agre synes at have strakt sig fra St. Olai Kirke til Danmarksgade (tidligere

østen for St. Olai Kirke, 4 Nr., syd og nord, som forrige; et Fald Jord norden Kirken kaldes St. Olufs Toft, 8 Nr., 8 Agre, hørte til Præstegaarden, øst og vest, ringe Havrejord af hvidt Sand. (Volstoft, Olestoft, nævnes som anført S. 8 allerede i Middelalderen, og Benævnelsen holdt sig til langt ind i det 19. Aarhundrede; men paa Bykortet fra 1825 kaldes Toften Apotekets Medicin Have, saa den er da blevet anvendt til Dyrkning af Lægeplanter, medens den i det 18. Aarh. vist benyttedes som Eksercerplads for Landsoldaterne af det omkring Hjøring liggende Kompagni. Nordøst for Toften laa som ligeledes omtalt S. 8 den saakaldte „Bloes Jord“); Tuelhøjs Agre, 22 Nr., øst og vest, ringe Havrejord af hvidt Sand; Stuens Agre (Stounagre 1673[1]), 64 Nr., syd og nord, som forrige; Agrene over Nymark, 31 Nr., syd og nord, god Havrejord af Sten, Grus og rødt Sand; Skibsby Stiagre (vist = Syvspring), 19 Nr., syd og nord, middelmaadig Havrejord af Grus og rødt Sand; Bjergets Agre, 13 Nr., 1—9 øst og vest, 10—13 syd og nord, som forrige; Bjergevangs Agre, 12 Nr., syd og nord, middelmaadig Havrejord af Grus og rødt Sand, kun tjenlig til Dyrkning i 2 Aar og Hvile i 8; Todmals (ɔ: Tøtmose) Agre, 12 Nr, øst og vest, god Havrejord af Sand, Sten og Grus; Agrene ved Vellingshøj Kær, 14 Nr., øst og vest, god Havrejord af Grus og rødt Sand; Agrene norden Bjerget, 17 Nr., syd og nord, ligeledes; nordre Ende af næstforrige en liden Holm, 6 Nr., øst og vest, ligeledes; Agrene norden for Galgebjerget, 27 Nr., syd og nord, ringe Havrejord af hvidt Sand; Stykkerne vesten Galgebjerget, 18 Nr., 1—2, 6—14 øst og vest, 3—5, 15—18 syd og nord, ligeledes: „Forskrevne Stykker vesten Galgebjerget har ikke været brugt udi lang Tid, ej heller til Sæd kan dygtig eragtes, med mindre de skal hvile i 16 Aar og bruges udi 3 Aar.“

BJERGEVANGSMARKEN laa vesten for Byen, dyrkedes i 5 Aar, hvilede i 3.

Den bestod af Kirkegaardsagrene vesten St. Hans Kirke, 61 Nr, øst og vest, middelmaadig Rugjord af graa Muld; Kragtoften[2]), 4 Nr., syd og nord, som forrige; Teglvang, 29 Nr., øst og vest, dyrkes 3 Aar, hviler 5 Aar, ringe Bygjord af klæg, leret Jord, dog noget middelmaadigt

Kolsmissegade). »En Ejendom strækker sig fra Algaden og nord til Koldsmisse Agre« (Tgb. 14/11 1700). Navnets sidste Led er utvivlsomt »med«; jvf. Bjørnsmed, Stensmed, Hørmed, Rørmed, Gaasmed, Rannesmed, Sandmed o. s. v. (Hvetbo H.) oldn. mèd, svensk majd, Mærke (jvf. uden Maal og Med). I overført Betydning vil »med« angive en afgrænset Ager eller Mark, og Kolsmeds Agre, der jo laa nærmest ind mod Byen, har maaske været inddiget eller omgivet med Stensætning — og været anvendt til Kaaldyrkning. En Ager nord for St. Olai Kirke kaldtes »Kaalhovedet« (Tgb. 1737 fol. 412 b).

[1]) Navnet er maaske det oldn. stuf, der betegner et inddiget eller indgrøftet Stykke Jord. Stufjord var særskilt Jord og brugtes som oftest til Bytyren; se ogsaa Danske Lov V. 10. 6. 129. »Stoen, som gaar op ad den høje Bakke i Bjergene«. Hjøring Tgb. 1723 fol. 355.

[2]) Vist = Rakkerkuleagre syd for Algiershøj, der nævnes Tgb. 1723 fol 355. I Følge Chr. II. Ordinans 1522, Art. 68, skulde der uden for alle Købstæder gøres en Rakkerkule til døde Aadsler, som deri skulde nedgraves for ikke at ligge og forgifte Luften og Menneskene. I Følge samme Forordning skulde hver Købstad ogsaa holde en Bøddel og Rakker, men i Hjøring har jeg ikke truffet saadanne Personer bosiddende, derimod Rakker i Taars.

Rugjord af graa Muld; Rishøjagre, 39 Nr., syd og nord, dyrkes og hviler som forrige, ringe Bygjord af klæg og leret Jord; Riberholt, 15 Nr., øst og vest, dyrkes og hviler som forrige, ringe Havrejord af Ler og Sand; Boelhøjs (Baalhøjs) Agre, 44 Nr., øst og vest, som forrige; Mellemskiftagre, 37 Nr., øst og vest, som forrige; de smaa Stykker i Brydal, 14 Nr., øst og vest, god Havrejord af siagtig Jord, dyrkes og hviler som forrige; andre Mellemskiftagre, 54 Nr., øst og vest, ringe Havrejord af hvidt Sand og Ler.

VESTERMARKEN laa vesten Byen, dyrkedes i 5 Aar, hvilede i 3 Aar. Den bestod af Folsted Agre[1]), 46 Nr., syd og nord, middelmaadig Rugjord af Grus og noget graa Muld; Melskift, 29 Nr., syd og nord, ligeledes; anden Part af Mellem Agerskift, 9 Nr., syd og nord, middelmaadig Havrejord af Sand og Sten; tredje Part af Mellem Agerskift, 11 Nr., ligger sønden for næstforrige, syd og nord, god Havrejord af Grus og Stenjord; Neder Skift, 45 Nr., syd og nord, dyrkedes 4 Aar, hvilede i 4, middelmaadig Bygjord af Grus og Muld; Agrene ved Jonstrup Banke, 27 Nr., øst og vest, dyrkedes i 3 Aar, hvilede i 5, middelmaadig Havrejord af sid Grus; Mellemskiftagre, som hører til forrige, 3 Fald, 2 Nr., skarp Bygjord af Grus, Sand og lidt Muld; Folsted Agre, som hører til forrige Folsted, 2 Nr.; Ilsig Fald[2]), 60 Nr., syd og nord, skarp Bygjord som næstforrige; Lundegaards Fald, vestre Del, 27 Nr., syd og nord, middelmaadig Bygjord af Grus, Sand og noget Muld; østre Del, 28 Nr., syd og nord, middelmaadig Rugjord af Grus, Ler og Muld; Vesten Lunden[3]), 15 Nr., øst og vest, middelmaadig Rugjord som næstforrige; Østen Lunden, 12 Nr., øst og vest, god Havrejord af Grus og rødt Sand. Endvidere 8 Agre, 8 Nr. og 7 Agre, 7 Nr., altsammen skarpe Havrejord af hvidt Sand og Grus.

I Vestervang nævnes 1673 Gribsjord, 2 Stykker udstukne[4]).

„Til Byen findes intet Tørveskær eller Tørvemoser, men samtlige Borgere udi Hjøring By maa skære paa Hjørings Hede Splittørv[5]), som der bekommes kan, hvoraf dog Mestepart af samme Hede er opskaaren, saa de der ikke aarligen kan have fornøden Tørveskær. Hvis (ɔ: hvad) videre af Tørveskær enhver fattes, køber de af Bønderne, som dette til dennem indfører. Anden Ildebrand haver de ej, men maa det paa fremmede Steder langvejs købe og dyrere betale. Hjul- og Bygningstømmer køber enhver for sig paa fremmede Steder langvejs borte. Gærdselsstaver til deres Marker findes ej til Byen, men maa deres Marker aarligen med Tørvediger indhegne og Hyrde for Marken holde, at Kvæget Kornet ikke fortærer."

„Hjøring Bys Engbunds Taksering var $73^{1}/_{2}$ Læs $40^{1}/_{2}$ Knipper[6]). Heden og Overdriften strakte sig øst fra Byen og mod Aaen, sønder til Fuglsig Ejendom vedtager og nord til Skibsby og Thirup Hede. „Samme

1) Navnet kan hidrøre fra Fold til Kreaturer.
2) Muligt af Igle, men snarere af ila = Kilde, Væld. Jvf. de talrige Ilbække, Elbække.
3) ɔ: Præstens Lund, i nyere Tid »Provstens Krat«.
4) Tgb. $^{16}/_{9}$. 5) Hedetørv af Lyngskjold.
6) I Beregningen er Knipperne takseret til ca. 3 Læs.

Hede forgravet af Tørv," takseret for 120 Høveders Græsning. „Haver Ildebrand af samme Hede, men ingen Knoptørv[1])." I Fædriften var Bistrup lodtagen.

26. Marts 1646 forbød Magistraten Borgerne at grave Tørv ovenfor Kodams Grund eller nedenfor Hestkærs Sletting samt norden for lille Bredkærs Sletting[2]).

12. Juni 1649 paatales, at der var gravet Tørv i Rødelands Engskifter vester for Ulvgravs Enge. I Tingbøgerne for det 17. Aarhundrede forekommer iøvrigt følgende Engnavne: Ilsig Eng, Kragsig Eng (Kragsig Eng sønder til Oddingen og øster over Bakken var ubrudt 1602, men delvis dyrket 1631[3]); der kørtes Hø fra Helvedes Kær[4]) og vester paa op over Kragsig[5]), Stensodde Eng, Engen ved Jonstrup Spange, Blaasig Eng, Engen ved Øster Aaen[6]) og Palleskær, af hvilket Møldamsengen var en Udløber. Et Stykke syd for Præstens Lund laa en Dam, der benævnes Giærredsdam[7]) (Gærridtzes 1706, Gerriks o. l.) og i det 18. Aarh. Eriks Dam; den tilhørte i en længere Aarrække Byfogderne og benyttedes o. 1700 til Fiskedam af Byfoged Paulin. Endvidere nævnes Tøtmosen og den fælles Hede og Mose ved Tingsig. Foruden de i det foregaaende nævnte Høje forekommer Klonhøj og Algiershøj[8]) samt Rishøjen.

Af et Synsvidne, der 16. Septbr. 1673 blev taget over en Fjerding Jord, ses det, at Jorden laa spredt paa 40 Steder; var en Mand Ejer af flere Fjerdinger og ikke „Rensbroder"[9]) med sig selv, fik han altsaa Jord paa ca. 40 Steder for hver Fjerding, han ejede, — et Forhold, der jo i høj Grad var ubelejligt for Udnyttelsen af Jorden.

Byens Kæmner var Oldermand for Avlsbrugerne og havde som saadan Overopsyn med alt, hvad der vedrørte Markvæsenet; han fæstede Byhyrderne (1 Markmand, der tillige var Øghyrde, 1 Kohyrde og 1 Svinehyrde), han lyste Marken i Hegn og paatalte Overtrædelse af Markvedtægterne, saa det kunde jo være brydsomt nok for ham, men Bestillingen gik paa Omgang med en Tjenesttid, der som Regel var 1 Aar. Markmanden havde for sin Bestilling Brugen af Hulsig Eng i Heden (Græsning og Hø[10]).

Hjøring har selvfølgelig fra gammel Tid af haft et Vide- og Vedtægtsbrev, ogsaa kaldet et Grandebrev; men det kendes ikke; i Foraaret 1686 vilde Byfoged Jens Nielsen have affattet et nyt og lod i den Anledning Borgerskabet sammenkalde paa Raadhuset, hvor den gamle Vedtægt

1) Mosetørv. 2) Tgb. 3) Tgb. 1631 fol. 4 b.
4) Helvede eller alm. Hellede forekommer meget ofte som Kærnavn i Vendsyssel og betyder et blødt, dyndet Terræn; jvf. at gaa i Hel, gaa i Bløde.
5) Tgb. 1736 fol. 389. 6) Biønsbæk Enge, Præstens Eng og flere.
7) Tgb. $^{17}/_{6}$ 1690. 8) Tgb. $^{23}/_{9}$ 1704, $^{19}/_{6}$ 1673, 1646 fol. 84. Jydske Saml. 4. I. 81.
9) Rensbrødre var Benævnelsen for Folk, hvis Agre stødte sammen.
10) Tgb. $^{14}/_{7}$ 1705.

blev oplæst. Et Udkast til en ny Vedtægt blev ogsaa oplæst og skulde derefter ændres noget og renskrives for et Par Dage senere at blive underskrevet, men da Dagen kom, udeblev Byfogden, og endnu 1½ Aar senere havde Borgerne ikke hørt mere til Sagen[1]), og et nyt Grandebrev blev vist ikke udfærdiget før 30. Maj 1698[2]), og dettes Indhold kendes heller ikke; det vides dog, at man fra gammel Tid havde den Bestemmelse, at uskaarne Heste skulde tøjres i Vandsted Sletting, og at uringede Svin ikke maatte gaa løse. Overtrædelse af den sidste Bestemmelse voldte megen Ufred.

Det er tidligere nævnt, at der af Hjøring Jord svaredes Landgilde til Aalborghus (Kongen), og 16. Febr. 1647 stod Byens Magistrat og Fjerdingsejere indstævnet for resterende Landgilde for 1644—46. Jordejerne svarede, at de for Aaret 1644 havde betalt Landgilden til Kommissarierne[3]), skønt Fjenden var Landet mægtig, og straks efter Freden laa det kongelige Rytteri i Indkvartering her fra 18. Novbr. 1645 til 1. Januar 1647 paa omhandlede Markjord, eftersom der da var ingen anden Næring i Byen end Avlsbrug, og derfor havde de fattige Brugere, som lejede Jorden af udenbys Folk, i de 2 Aar svaret vel 10 Gange saa meget, som Landgilden ellers beløb sig til[4]). 16. April 1650 stævnedes Borgerne ligeledes for kongelig Landskyld af de Fjerdinger Jord, de havde, og 23. April s. A. vidnes af Folk, der mindes i indtil 60 Aar, at der aldrig havde været betalt Afgift af de Fjerdinger, der ikke var besaaede, men kun af de besaaede.

— — —

Med Hensyn til det daglige Liv i Byen ved Midten af det 17. Aarhundrede er der ikke meget at bemærke; det formede sig som i andre Smaabyer og bød kun sjældent paa større Begivenheder, naar vi fraregner Ting som Krig og Ildebrand. Selvfølgelig skete der nu og da nogen Uorden med „Parlament“ og „Bordag“[5]), og „Bymanden“ (ɔ: Politibetjenten), der allerede fandtes her 1636, synes ved slige Lejligheder klogelig at have holdt sig borte fra Skuepladsen.

Mikkelsaften 1638 sad Jens Madsen Hald og Niels Skriverdreng, begge tjenende paa Sejlstrup, og drak spansk Vin i Byen, og da de var bleven tilpas fulde, gik de ud paa Gaden og slog Folks Vinduer ind samt stak ind ad Døre og Kælderhalse med deres dragne Værger. Det endte saa med, at Knivsmed Peder Madsen gav Niels Skriverdreng saa mange Prygl, at han døde deraf, og Smeden blev derefter ved Landstinget dømt fredløs og rømte bort[6]).

4. Januar 1642 kom Jens Pedersen fra Klodskov og Jens Jensen fra Bjergby Dal kørende til Hjøring med to Læs Fisk, som de vilde til Aalborg for at sælge. I Hjøring fik de sagtens en Bid Brød og en Dram „eller

[1]) Tgb. 29/11 1687. [2]) a. St. 27/5 1704.
[3]) Antagelig de kongelige Kommissærer, der besigtede Byen efter Krigen og som tidligere er omtalt.
[4]) Tgb. [5]) Skænderi og Slagsmaal. [6]) Tgb. 22/10 fl. 1639.

noget mere“, som det hedder i Datidens diplomatiske Retssprog, for da de fortsatte Rejsen og kom sønden for Vennebjerg Herredsting, der laa paa Heden øst for Bagterp Plantage, kørte Jens Pedersen „flux“ for i Vejen, indtil han kom til Brønderup Mark, hvor han, der var kørende med Vogn, indhentede en Slæde, belæsset med 2 Tønder Øl, hvilken han ikke kunde komme forbi paa den smalle Vej. Han raabte da til Slædens Kusk om at køre „flux“, men da Slæden ikke hurtigt nok gav Plads, greb han sit Spyd, som han altsaa førte med sig, sprang af Vognen og løb hen til Slæden, idet han raabte: „Der skal fare en Djævel i Din Skælm.“ Slædens Kusk var heller ikke rejst vaabenløs ud, men medførte en Fork, med hvilken han værgede sig, og saa sloges de, indtil Jens Klodskov fik et Stik i det ene Øje og faldt om. Da Jens Jensen fra Bjergby kom til, tog han den saarede op i sin Vogn og vendte tilbage til Hjøring med ham for at faa ham under Bartskærs Behandling, men der var da ingen Bartskær i Byen, og Jens Klodskov blev saa indtinget hos en Borger, hvor han døde den følgende Morgen.

Denne Tildragelse gav vist Stødet til, at Hjøring fik sin første Politivedtægt, thi 8. Febr. s. A. stod Byens Kæmner, den senere Raadmand Christen Terkildsen Bistrup paa Tinget paa Borgmesters og Raads Vegne og gav til Kende, „hvorledes den Dannemand, hæderlig og højlærde Mand, Mester Niels Lauridsen, Sognepræst her sammesteds, tit og ofte sig for dennem haver sig beklaget den store Uskikkelighed og Gudsfortørnelse, som gemenlig her udi Menigheden udi denne By øves og bruges med Drik, Dobbel, Sværgen, Banden og Gud, den allermægtigstes, Fortørnelse, og det fast af en Hob ryggesløst Selskab øves og bruges og mener dennem uforment at være Nætter og Dage at øve og bruge, og tit derover sig kan tildrage ulykkeligt Tilfælde med Parlament (ɔ: Slagsmaal), Drab og andet, som her desværre tilforn begaaet er.

Da, paa saadant uordentlige Midler og Gudsfortørnelse og andre Ungdoms Forargelse ikke ske skal, men maa holdes god Politi og Skik her hos os, som udi andre Hans Majestæts Kjøbstæder her udi Riget, da skal herefter være forbuden, at udi ingen Huse, som almindelig Drik og Sværmeri holdes, maa udtappes nogen Slags Drik efter Klokken er ni slagen om Aftenen til nogen saadanne Folk og Tyende eller letfærdige Selskaber, eller nogen dennem at tilstede med nogen Drik eller Dobbel i deres Huse. Saafremt nogen herimod gør i forskrevne Hjørings By, skal derforre straffes med Raadhuskælderen og siden af høje Øvrighed som vedbør. Dog hermed ikke ment ærlige Folk at besøge hverandre eller Fremmede, som kan komme til Byen uforvarendes.

2. August 1642 udvidedes Politivedtægten med en Bestemmelse om, at der ikke efter Kl. 8 Aften maatte sælges eller udskænkes Drikkevarer til de Soldater, der da laa i Byen, og deres Kvarterværter skulde anmelde til Øvrigheden, om nogen Soldat ikke var i sit Kvarter om Natten. Der var nem-

lig da Rettergang angaaende en Soldat, som en Nat i Vinteren 1640 skulde have stjaalet 2 Vædre. Endvidere forbødes at holde Svin gaaende i Gaderne.

Selvfølgelig kunde en saadan Politivedtægt ligesaa lidt den Gang som nu forhindre Udskejelser af forskellig Art, men der er ingen Anledning til at dvæle ved disse mere almindeligt forekommende Tilfælde, og man skal derfor kun anføre, at 21. Novbr. 1648 maatte en Kvinde, der havde Tilhold i Hjøring, paa Tinget forpligte sig til at rømme Byen og ikke mere lade sig finde der — for „adskillige Aarsagers Skyld, som hun haver gjort". Hun havde tidligere været straffet med Byens Halsjern.

— — —

Da Frederik III havde erklæret Sverige Krig 1. Juni 1657, vendte Carl Gustav, der jo var optaget af Krigen i Polen, sig som bekendt mod Danmark med saadan Hast, at han i Slutningen af Juli stod ved Holstens Grænse med 8000 Mand, og i Løbet af August og de første Dage af September besatte Svenskerne Jylland indtil Limfjorden, idet Generalmajor Hans Bøtticher rykkede op gennem Halvøen med et Rytterkorps og naaede Aalborg 9. September. Imidlertid var Vendelboerne blevne rejst af Oberstløjtnanterne Niels Lykke og Friederich Ziegler og havde besat Skanserne ved Hals og Nørresundby samt trukket alle Fartøjer over paa Fjordens Nordside, saa Bøtticher turde ikke vove at forsøge en Overgang til Vendsyssel. Efter en Tid at have forhandlet med de vendsysselske Bønder om Overgivelse, hvilke Forhandlinger strandede paa Vendelboernes stejle Holdning, besluttede Bøtticher at gaa over den smalle Landtange ved Harboøre og saaledes tiltvinge sig Adgangen til Landsdelen. 1. Oktober brød hans Korps op fra Viborg, og om Morgenen 3. Oktober angreb han den Forskansning, som Vendelboerne og Thyboerne havde opkastet ved Nabe, og som holdtes besat af 1000—1500 slet bevæbnede Bønder og ca. 150 af Niels Lykkes Sognerytere, stillede af Præsterne og Sognene i Vendsyssel og Thy. Efter et kort Forsvar, der kostede ca. 200 Bønder og omtrent 80 Ryttere Livet, flygtede Forsvarerne, og denne Landsdel laa nu ogsaa aaben for Svenskerne, som straks besatte den og til en Begyndelse gik ret strængt frem mod Befolkningen, fordi den viste sig saa tvær og opsætsig — de fleste Herremænd, Fogeder o. s. v. var flygtede — men iøvrigt holdt Svenskerne stræng Mandstugt, selv om Uorden og Vold naturligvis ikke helt kunde forhindres[1]). Byens Tingbog for 1657 slutter 17. Novbr., paa hvilken Tid Hjøring altsaa er blevet besat. Med Hensyn til Forholdene i vor By har Krigen ikke sat sig større Spor i de bevarede Tingbøger (fra 1660[2])—62), men vi ved andet Steds fra et og andet om dem. Saaledes erfarer vi af Sagefaldsregnskabet[3]),

[1]) Se Historisk Tidsskrift 6. R. V Bd., 7. R. III Bd. og 8 R. III Bd. Jydske Saml. 3. IV.
[2]) Kun nogle faa Blade. [3]) Rigsarkivet.

at Byens Indtægt 1658 blev aftvunget Byfoged Jesper Christensen ved „allerstørste Ugudelighed" af den svenske Løjtnant Junckhans under Oberst Taubes Dragonregiment. Han vilde ikke tillade, at Byfogden trak Udgifterne fra Indtægterne, men lod ham sætte paa Træhesten, indtil han betalte. Og Sognepræsten Niels Lauridsen Bech i Hjøring vidnede 4. Septbr. 1661, at samme Løjtnant 1658 „om Nattetider sønderhuggede Byfoged Jesper Christensens Kister og borttog Penge, Klæder og Regnskaber deraf" samt aftvang Byfogden en stor Sum Penge, skønt Præsten og andre Godtfolk søgte at bede godt for den gamle Mand[1]). I et Brev til Biskop Bircherod fortæller Peder Dyrskjøt[2]), at der 1658 var en svensk Kaptajn Jon Buchonton, som elskede danske Antikviteter højt og gav gode Penge for gamle Optegnelser og lignende. Dyrskjøt fik selv en Foræring af ham for sligt, og han gav Anledning til, at Dyrskjøt lagde sig efter at optegne gamle Remser. Nævnte Kaptajn, der skriver sig Johan Bukartonn, var iøvrigt 1657 Kommandant i Hals Skanse[3]). I September 1659 udlagde Johanne Pedersdatter i Hjøring en svensk Rytter som Barnefader[4]), og af St. Kathrine Kirkes Regnskab for 1657 ses, at „Svenskens Folk" har givet 4 Slettedaler i Tavlepenge (til Byens Fattige), et lille humant Træk i Krigens Grumhed.

Svenskerne trak sig tilbage først i Maj 1658 efter den for Danmark tunge Fred i Roskilde 26. Febr. 1658, og om Sommeren fik Hjøring danske Tropper i Indkvartering, og i Februar 1659 et Rytterregiments Stab under Oberst Friis, som ogsaa efterlod sig nogle smaa Minder i Byen (Oktober 1659: Maren Bertelsdatter udlagde Rytter Casper von Puereheim under Oberst Friis som Barnefader, 1660: Ingeborg Guldsmeds udlagde Rytter Jakob Bertelsen under Oberst Friis som Barnefader[4]), men da Carl Gustav atter aabnede Fjendtlighederne i Danmark i August Maaned, besatte Svenskerne paany Vendsyssel i Slutningen af nævnte Maaned, og de blev her saa indtil i Oktober, da vore Allierede, Brandenburgerne og Polakkerne rykkede op i Jylland og fordrev dem, men disse Allierede huserede langt værre end Svenskerne og blev til ulidelig Plage for Befolkningen.

Af de optagne Synsvidner efter Svenskekrigen i Jylland og Regnskaberne over de Udgifter, Krigen havde paaført Befolkningen[5]) faaes ret detaillerede Oplysninger, og for Hjøring Bys Vedkommende lyder Opgørelsen saaledes:

Antegnelse paa alle de Kontributioner, som er udgivne af Hjørings By til vores egne, de allierede og svenske:

Til Kgl. Majestæts . . . Artilleri 5 Heste med Forspand og 2 Sadler samt 2 Karle, som blev leveret til Frederiksodde[6])	100 Rdl.
Udmunderet, som Oberstløjtnant Niels Lykke annammede i Sundby, 10 Dragoner med Heste og Gevær og hver Karl 4 Rdl. (som siden blev slagen ved Harboøre[7]) . .	120 Rdl.
	220

[1]) Bilag til Byfogedregnsk. 1661 (Rigsarkivet). [2]) Jydske Saml. 1. III 236.
[3]) Historisk Tidsskr. 8. III 158. [4]) Byfogedregnskabet. [5]) Rigsarkivet.
[6]) Fredericia. [7]) se foran.

Udgivet til det svenske Parti, som først kom her til Byen, som Ritmester Holst og Tinnenberg førte, var 50 Mand stærke, maatte give dem af Byen en ny beslagen Vogn og Penge 100 Rdl.	100 Rdl.
Derforuden tog de alle de Geværer, der var her i Byen med sig for 100 Rdl.	100 Rdl.
Maatte give Oberst Siltmann i Aalborg for et Beskærmelsesbrev	5 Rdl
Brandskat af Hjøring	700 Rdl.
Talpenge og Kvittancepenge	7 Rdl.
Materialskat udi alt efter Specifikation og derfor givet udi rede Penge	122 Rdl. 2 Mk. 10 Sk.
Samme Materialskat skulde have været leveret i Frederiksodde, men blev leveret i Hals Skanse, og maatte give Kommissarien derfor	22 Rdl.
Maatte give til Eksekverer, som kom her til Byen og lagde dem ind til Borgmesters at eksekvere for Resten af Brandskatten og ellers begærede at skulle skaffe et Centner Krudt af Byen og derfor skattede mange Folk, fordi de ej kunde faa det og derfor maatte give dem	12 Rdl
Paabuden Proviantskat 200 Rdl. og derfor akkorderet paa Penge og blev leveret	100 Rdl.
Efter Kommissarius Gau[1]) hans Paabud, at Hjøring skulde give 600 Øltønder[2]), som blev leveret i Aalborg, kostede Penge	150 Rdl.
Udgivet til Oberst Risengrin fra den 20. Novbr. (1657) og til den 1. Maj (1658), han havde Hjøring By i Kvarter, er 5 Maaneder, baade Maanedspenge, Heste, Hopper, Vogne, og til Mundering til ham selv og hans Folk, Salveripenge[3]), med al deres Underholdning og Fortæring til hans Heste, kostede Byen over	800 Rdl.
Den 14. Januar 1658 ankom til Hjøring Oberst Raumstrups Regiment og havde Stabskvarter her 1 Maaned, kostede Byen	300 Rdl.
Lod gøre en ny Rustvogn, som Kommissarius Gau bekom, for han skilte Byen af med den Raumstrupske Indkvartering, kostede over	50 Rdl.
Maatte give Kommissarius Gau for 15 Karle, han havde udskrevet af Hjøring i Hans kgl. Majestæts Tjeneste af Sverige, Penge	30 Rdl.
Givet til en Korporal af Oberst Pitters[4]) Regiment med nogle Ryttere, som eksekverede for Proviantskat, Penge	12 Rdl.

[1]) Den svenske Krigskomm. Henrich Gau, der residerede i Aalborg.

[2]) Svensken slog ved Hjælp af tomme Tønder en Bro over Limfjorden.

[3]) For Beskyttelsesbrev.

[4]) Rytter ɔ: Oberst Peter Kisel, der var slem til at foretage Udpantninger. Jydske Saml. 3, IV 460.

Den 16. Marts 1658 ankom Oberstløjtnant Due (ɔ: Taube) for Dragonerne med 1 Major, 4 Kaptajner, 4 Løjtnanter, 4 Fændriker, 1 Auditør, 1 Præst, 1 Sekretær, 1 Barber, 1 Profos og 1 Stokkeknægt med al deres medhavende Knægte, Folk og Heste og blev liggende her til den 2. Maj og fik al deres Forplejning, saa den arme By maatte udstaa meget med dem, og de ogsaa røvede og tog fra mange godt Folk og tilmed beskattede Byen mange Penge af, som kom Byen til Bekostning mellem 8 à 900 Rdl.	850 Rdl.
Maatte give efter Kommissarius Gau hans Skrivelse til det svenske Artolleri 2 Heste, som kostede . .	30 Rdl.
Den 30. April 1658 kom den ganske Dues (ɔ: Taubes) Eskadron Dragoner og blev liggende til den 2. Maj. De masakrerede og ganske ødelagde, hvad der hos det fattige Borgerskab fandtes, saa mange fattige Borgere ikke beholdt det ringeste til deres Hustruer og Børn, og lider dette Borgerskab denne Gang Skade for mere end	200 Rdl.
Den 20. August (1658) ankom de Svenske atter til Hjøring og begærede paa Kommissarius Jorvios' Vegne Brandskat, og maatte man da give dem .	28 Rdl.
og var samme Folk en Løjtnant ved Navn Thomas Millier med 30 Ryttere, var her 2 Dages Tid og kostede Byen over	20 Rdl.
Ryttere, var her 2 Dages Tid og kostede Byen over .	20 Rdl.
Den 22. Aug. 1658 ankom atter Oberst Rissengrin med 1 Løjtnant og 7 Ryttere og Rustvogn og havde Assignation paa Byen, maatte give ham forud fra d. 20. Aug. og til d. 20. Septbr. . . .	80 Rdl.
Hans Folk Salveripenge	10 Rdl.
Oberstens Traktement med forskrevne hans Folk og Heste kostede Borgerskabet over	120 Rdl.
2. Septbr. 1658 kom en Fændrik til Byen med Eksekverer for svensk Kongeskat, maatte give dem .	10 Rdl.
Udgivet af samme Kongeskat	60 Rdl.
Talpenge	1 Rdl.
Materialskat over	20 Rdl.
Proviantskat	50 Rdl.
(Til Svenskerne ialt 1 Vogn og	4089 Rdl. 2 Mk. 10 Sk.)

foruden det, der blev røvet fra Borgerne.

1658, d. 3. Juli ankom til Hjøring Løjtnant Christoffer v. Ditlev og en Kornet under Brockenhuses Regiment[1]) med 46 Mand og Heste og havde Assignation her paa Byen og 13 Ryttere, som havde Assignation paa Skagen, og bleve saa liggende her tilhobe til d. 9. Juli om Morgenen, kostede Byen	24 Rdl.

[1]) Danske Tropper.

og maatte give forskrevne Officerer, da de brød op . 26 Rdl.
Givet en Løjtnant under velb. Niels Lykkes Regiment ved Navn Hans von Sinden og hans Kvartermester og Korporal, som havde Assignation paa Byen og laa her i 4 Maaneder . . . . 55 Rdl.
Den 18. Februar 1659 fik Oberst Friis med hans Stabspersoner fra fornævnte Dag og til d. 6. Septbr. dette Aar (1661[1]) . . . . 1282 Rdl.
Derforuden Salveri- og Eksekverpenge . . . . 34 Rdl.
En Rustvogn med 4 Heste for . . . . 50 Rdl
En Pasvogn med 2 Heste for . . . . 20 Rdl.
Fra 28. August 1659 til d. 30. December samme Aar er givet til General Fux' Regiments Officerer . . 521 Rdl. 14 Skill.
Fra 17. Novbr. 1659 til d. 30. December 1659 givet til en Oberstløjtnant under Fux' Regiment med hans medhavende Officerer til Servitspenge . . . 60½ Rdl.
Fra 31. December 1659 og til d. 11. August i nærværende Aar (1661[2]), er 7 fulde Maaneder, er givet til General Fux' Officerer, som havde Assignation paa Hjøring, i rede Penge . . . . 945 Rdl.
Desforuden beløber sig for Soldaternes Fortæring, som var indkvarteret her i fornævnte 7 Maaneder, hver Person 9 Skill. danske om Dagen, er ialt . . . . 2558 Rdl. 6 Skill.
Item en Kvittering, dat. Aalborghus d. 17. Marts 1659 til de Allierede for Landets Befrielse og deres Indkvartering . . . . 160 Rdl.
Nok en Kvittering, dat. Aalborghus 22. Marts 1659, for 20 Tdr. Øl og 157½ Lispund Kavringbrød .
En Kvittering, dat. Aalborghus 3. Januar 1660, for . 100 Rdl. til Frederiksoddes Proviantering og Militsens Underholdning.
En Kvittering, dat. Aalborghus d. 20. Febr. 1660, for 40 Par Sko og 40 Par Pindstrømper til Soldaternes Fornødenhed . . . . 30 Rdl.
Givet Oberst Dyres Officerer fra 18. Aug. til d. 13. Oktober 1660 . . . . 141 Rdl. 3 Mk. 14 Sk.
Fourage til 2 Heste . . . . 6 Rdl. 1 Mk.
Givet Officererne under Feltmarskallens Regiment, 2 Løjtnanter, 1 Fændrik, 1 Kornet, 1 Kvartermester og 1 Trompeter fra d. 18. Aug. til d. 4. November 1660 . . . . 224 Rdl. 4 Mk. 12 Sk.
Endvidere fra 4. Novbr. til d. 16. December s. A. . . 120 Rdl. 5 Mk. 13 Sk.
Den 1. Oktober 1660 ankom Oberstløjtnant Petters, som havde Assignation paa Hjøring, givet ham fra den nævnte Dag til den 2. Novbr. s. A. . . . 68 Rdl. 2 Mk.
Fra den 2. Novbr. til den 16. December 1660 givet forskrevne Oberstløjtnant . . . . 98 Rdl. 3 Mk. 12 Sk.

[1]) Skal vist være 1660, men Opgørelsen er dateret 1661.

[2]) Skal være 1660, hvilket ses af Tidsberegningen. jvf. Anmærkningen ovenfor.

samt givet hans underhavende Officerer og Soldater fra d. 17. Oktober til d. 22. Decebr. 1660 . . . 248 Rdl. 2 Mk.
og endvidere givet til 1 Fændrik med sine Officerer og Soldater af Feltherre Schacks Regiment, som var assigneret Hjøring fra d. 17. December 1660 til denne Dag (ɔ: 17. Marts 1661) . . . . 330 Rdl. 1 Ort
Summa er udgivet til vor egen allernaadigste Herres Krigsfolk og Milits anslaaet i Penge 7325 Rdl. 4 Mk. 7 Skil.[1])
(Udgiften til Svenskerne opgør Magistraten kun til 3939 Rdl. 2 Mk. 10 Skill., og den har altsaa her en Fejlregning paa 150 Rdl.)

„Er tilsammen, som denne nu meget forarmede Bys Indbyggere have udgivne nu paa fjerde Aar, anslaaet til Penge 11.265 Rdl. 1 Mk. 1 Skill.[2]), hvorover denne arme Bys Borgerskab er kommen saaledes tilagters, at næppe nogle faa findes, som uden stor Borg og Gæld kan nære sig, men Tid efter anden maa flytte fra Byen, og mange Gaarde og Huse staa ganske øde. At saaledes i bemeldte Tid er udgivet, som forskrevet staar, af Hjøring Bys Indbyggere, vidner vi med vores Signeter paatrykt og Hænders Underskrift.
Actum Hjøring, d. 17. Marts 1661.

Jacob Christensen. Mads Christensen.
Peder Nielsen. Thomas Andersen.[3])

Naar vi ser, at en Rytterhest paa hin Tid kun kostede ca. 8 Rdl., vilde Hjørings Byrder i Krigsaarene udgøre ca. 1450 Heste, en umaadelig Udgift for en lille By med nogle faa Hundrede Indbyggere, og hvor stor Udgiften var for en enkelt Person — Byens Præst — der ikke skattede med de verdslige Borgere eller svarede Bysens Tynge, som det hed, ses af nedenstaaende Indberetning af 22. Aug. 1660 fra Sognepræsten i Hjøring, Magister Niels Lauridsen Bech[4]):

„Anno 1657 om Vaaren udmunderede jeg til velb. Niels Lyckes Kompagni en gerust Hest med Pistoler og alt Tilbehør og lejede en Rytter dertil og gav hannem 20 Slettedaler.

1657 erlagde jeg de 2 første Kvartaler af de maanedlige Skatter, Præsterne i Odense paabudt.

1657 ved Mikkelsdagstid udmunderede jeg fornævnte Rytter, efter at han var kommen fra Bremen, 2. Gang til Niels Lyches Kompagni med Hest og Gevær, og fornævnte Mundering blev ruineret ved Harboøre[5]).

Anno 1557 ved Mikkeldagstid skete det fjendtlige Indfald af de Svenske i Vendsyssel, som kontinuerede næsten det Aar 1658.

Og imidlertid var jeg meget besværet af de svenske Officerer med Diskretioner og Udgifter af Penge, Heste, Hopper, Linklæder og hvis i vor Evne og Formue var.

Og desforuden er alle vitterligt, at alle Eksekver-Ryttere, som Svensken i Hobetal og stærke Partier udsendte at indfordre deres Skatter, de med

[1]) I dette Tal er forglemt medregnet 20 Tdr. Øl og 157½ Lispund Brød.

[2]) Hovedsummen maa dog blive nogle Hundrede Daler højere.

[3]) Førstnævnte var Borgmester, de 3 andre Raadmænd.

[4]) Kirkehist. Saml. 5. III 683.

[5]) I Fægtningen ved Nabe 3. Oktbr. 1657.

deres Ordrer søgte alle til Præsterne og logerede i vore Huse, os til største Skade, Trængsel og Besværing. (1657 ydet paa Aalborghus til Kongens Tjeneste: 13 Tdr. Rug, 11 Tdr. Byg, 6 Tdr. Havre, 1 Td. saltet Kød, 1 Otting Smør, 96 Lispund Kavringer (= 12 Tdr. Brød) og 12 Tdr. Øl og 1660: 4 Tdr. Rug, 4 Tdr. Byg og 6½ Rixdaler).

Anno 1659 udredede jeg 3 Gang en munderet Hest med Pistoler, Sadel og alt Tilbehør og til Rytteren 10 Rdl., og fornævnte Mundering kom til Oberst Brockenhuus' Regiment. Her foruden underdanigst begæres, at min Indkomst store Forringelse maatte anses, eftersom en stor Del af mine Sognefolk formedelst ulidelig Indkvartering eg Beskatning i denne Fejdes Ttd ere meget forarmede og fornedrede, saa de deres Rettighed med Tiende og andet ej udgive kan, som vel videre erfares skal.

Forøvrigt beholdt Byen Indkvartering længe efter Krigens Afslutning, og 11. Januar 1662 ses en Rytter, Ernst Suare, under Oberstvagtmester Schack, „som nu er indkvarteret i Hjøring", at være blevet retslig tiltalt, fordi han sammen med sine Kammerater havde stjaalet Malt fra en Hjøring Borger[1]).

— — —

Da der i Efteraaret 1660 indkaldtes Stænderrepræsentanter til Rigsdagen til Kassationen af Frederik III' Haandfæstning 16. Oktober, sendte Byen ikke som forhen ved lignende højtidelige Lejligheder en eller flere af Magistratspersonerne som Repræsentanter, men derimod en Mand ved Navn Anders Nols, som vist kun var Byens „Tjener", og han var befuldmægtiget til at underskrive Kassationen. Ved Suverænitetsaktens Underskrivelse 10. Januar 1661 mødte der derimod 6 Delegerede fra Hjøring[2]), nemlig Borgmester Jakob Christensen, Raadmændene Peder Nielsen Bagge, Mads Christensen og Thomas Andersen Skagbo samt Borgerne Hans Andersen[3]) og Peder Jensen Frost[4]).

— — —

Skønt det allerede ved Købstadforordningen af 7. April 1619 var blevet paabudt, at der i enhver By skulde indsættes „to fine og formuende Borgere, som er temmelig til Alders", som Overformyndere, havde Hjøring dog endnu 1670 intet Overformynderi, fordi Byen var for fattig til at kunne forskaane Overformynderne for borgerlig Tynge[5]); Magistraten fungerede selv som Overformynder og vedblev vist dermed indtil dens Afskaffelse 1682; thi først i Aarhundredets Slutning træffer man Overformyndere her.

Med Hensyn til Skattevæsenet var Hjøring delt i 4 Roder med hver sin Rodemester (1642), men det er tvivlsomt, om de fra andre Byer kendte Takserborgere (Ligningskommission) har været anvendt her før forholdsvis sent, thi først i Tingbogen for 7. Novbr. 1671 (fol. 65) træffes, at 12 Mænd udmeldes paa Tinget til at paaligne Skat.

Byens Indbyggerantal var 1672 kun 782 og gik senere yderligere tilbage.

[1]) Tgb. [2]) Gehejmearkivets Aarsberetning II 140.
[3]) Senere Raadmand. [4]) Prokurator. [5]) Tgb. fol. 50.

IV.

Følger man By for By Protokollernes Rækker, vil man ikke undgaa det „Indtryk, at Aarene fra 1657—60 danner et Vendepunkt i vore Byers Livsvilkaar, større end noget andet fra Reformationstiden op til vort Aarhundrede". Tiden efter 1660 viser, at „hvor der før var Liv og Udvikling, er der nu Sløvhed og Stilstand, den ene Tid bærer saa umiskendelig Tilbagegangens Præg som den anden Fremgangens". Med disse Ord indleder den udmærkede Kender af vore Købstæders indre Historie i nyere Tid, Dr. P. Munch, andet Kapitel af sin „Købstadstyrelsen i Danmark 1619—1848" (I. S. 67), i hvilket han nærmere behandler den materielle Tilbagegang og det gamle Bylivs Opløsning i Aarene 1657—82, og han fortsætter med, at Forvandlingen ikke skyldes noget Skifte i Styrelsesreglerne, men at derimod den materielle Tilbagegang hidførtes af det sidste svenske Indfald, der gav vore Byers allerede vaklende Velstand det ødelæggende Slag. Saa kom yderligere den skaanske Krig 1675—79 og den store nordiske Krig 1709—1720, som medførte knugende økonomiske Byrder for Landet, og den Tilbagegang i Udviklingen, som kendetegner Tiden omkring Aar 1700, maa vi tilbage til Aarhundredet efter Valdemar Sejr for at finde Sidestykke til.

I dette Tidsrum, Slutningen af det 17. Aarhundrede, var det, at Hjøring fik et Knæk, som Byen brugte 100 Aar og mere om at forvinde.

Nok havde Hjøring maattet punge dygtigt ud i Krigsaarene 1657—60, men de 11—12,000 Rdl. var, hvor trykkende Tabet af dem end kunde være, ikke saa meget, som mange andre Smaabyer maatte yde (Maribo 30,000 Rdl., Stubbekøbing 31,000, Nakskov 300,000), og naar Forholdene i Hjøring blev saa meget ynkeligere end i Flertallet af vore øvrige Byer, naar Hjøring brugte saa uhyre lang Tid til at forvinde Knækket i, medens vore øvrige Byer dog arbejdede sig frem efter 1720—30, nødes man til at søge særlige Forhold her, og saadanne kan vi da ogsaa finde: De store Ildebrande, der rasede 1693 og 1702, og de Forandringer i det vendsysselske Næringsliv, som Konsumtionsbeskatningen medførte. Ildebrandene skal der senere gøres Rede for, men her skal man derimod omtale Konsumtionsbeskatningens Indflydelse paa Byens Erhvervsforhold. Beskatning paa Forbruget blev vel allerede indført 1657, og i 1660erne udkom et Par Konsumtionsforordninger, men først fra 1672 gennemførtes en strængere Beskatning, der virkede meget ødelæggende paa Byerhvervene. Værre endnu blev det, da Konsumtions-

skatten fra 1. Januar 1674 bortforpagtedes for en bestemt Afgift, thi Forpagterne blev nu interesserede i at faa det mest mulige ud af Forpagtningen, og Følgen var den utiltalende Smaalighed og Chikane, der kommer for Dagen gennem det Utal af Konsumtionsprocesser, som Datidens Retsakter allevegne fremviser. Endvidere kom der i de sidste Tiaar af det 17. Aarhundrede efterhaanden en Række Luksusskatter, som satte sine smukkeste Blomster i Skat paa Parykker og Hovedsæt, Ligkister og Giftermaal.

Konsumtionsbeskatningen bidrog utvivlsomt i høj Grad til det Forfald, der kendetegner de allerfleste af vore Købstæder i Tiden henimod Aar 1700, men naar vi mener, at den blev særlig stræng for Hjøring, ligger Grunden i, at der her var særlige Forhold til Stede. Fra gammel Tid af havde norske Skuder sejlet paa Kystpladserne (Blokhus, Fureby, Skallerup, Tornby, Tversted og Kjul), og Hjøring Købmænd havde her ud- og indskibet deres Varer med disse Skibe; nu, da der lagdes Bønderne saa mange Hindringer i Vejen med Hensyn til at afsætte deres Produkter i Købstaden, søgte Befolkningen de Krogveje, der fandtes, og dem var der mange af heroppe; trods Forbud mod Landprang afsatte de deres Varer til de Handelsmænd, som nu bosatte sig paa Kystpladserne, og herfra forsynedes de ogsaa med de Forbrugsartikler, de havde Anvendelse for.

Ganske vist havde disse Strandhandlere eller S k u d e h a n d l e r e kun Ret til at drive en vis begrænset Handel med Grovvarer[1]), men noget effektivt Opsyn hermed blev ikke ført, og Skudehandlerne drev i Virkeligheden Handel med alt, hvad de havde Lyst til, ligesom deres Handel ogsaa for en stor Del gik uden om Toldvæsenet, der ikke magtede at kontrollere den. Det er ingen Tilfældighed, at Løkken, der blev Hjørings værste Konkurrent i henved 200 Aar, netop fremstod som Landsby og Handelsplads i Slutningen af det 17. Aarhundrede[2]), og „Strandsidderne“ i Blokhus, Løkken, Skallerup, Tornby, Tversted og Kjul nævnes oftere som meget skadelige for de nordjydske Købstæders Trivsel.

Fra denne Tid af er det ogsaa, vi i Tingbøgerne træffer talrige Processer vedrørende Handelsforholdene paa Vestkysten, Udsmugling o. l.

25. Juni 1673 findes i Hjøring Tingbog en Proces mellem et Skibningsselskab fra Nørlev og et andet fra Horne, Tornby og Vidstrup angaaende Retten til at skibe.

18. Novbr. 1673 havde Tolderen i Hjøring, Borgmester Mikkel Madsen, indstævnet nogle Mænd fra Nørlev for at vidne angaaende en norsk Skippers Udskibning fra Skallerup Strand og de Trusler, han havde begegnet den kongelige Strandfoged med. 2 Skibningsselskaber fra Lønstrup var ligeledes indstævnede for Opsætsighed og Delagtighed i Toldsvig, idet de havde deltaget i at jage Strandfogden, der skulde paase Skibningen, bort fra Stranden. 1683 handlede Oluf Pedersen Snedker i Nørlev Klit i Skallerup Sogn, men

1) Se herom min Afhandling om den vendsysselske Skudehandel i Vends. Aarb. I 280 ff.

2) Løkken blev anlagt o. 1678. Se Sortfeldts Artikel i Jydske Saml. 4. III 59 f.

havde dog Borgerskab i Hjøring, hvad forøvrigt en hel Del af de ældste Kysthandlere synes at have haft[1]). Han lod da gøre Arrest hos en Skipper og Borger fra Kragerø.

8. Juli 1684 havde den kongelige Strandrider i Hjøring Tolderi, Oluf Troelsen Ulf, indstævnet Laurids Jensen Høgsted for ulovlig Handel. Høgsted, der tjente en Købmand paa Bragernæs (Drammen), opholdt sig hos sin Moder og Broder i Høgsted, men havde i Vendsyssel opkøbt Smør, Fjer, Dun, saltet Makrel og Lærred til sin norske Husbond, og hans Varer blev konfiskeret. Det følgende Aar (19. Aug. og 26. Aug.) rejste Ulf Tiltale mod Søren Thomsen i Houstrup og hans Søn for ulovligt Købmandsskab paa Landet, hvor de handlede med indførte Varer som Tjære og Salt. 13. Jan. 1685 blev Christen Andersen Spilmand, tilholdende i Rakkeby, tiltalt af Toldvæsenet for ulovlig Handel. 7 Borgere fra Hjøring vidnede, at de havde set Christen Andersen paa Markedet i Kragerø og i Risør, hvor han laa ved Sandskuderne[2]) og solgte sit Gods som en anden Friborger, efter at han havde fragtet det ind med en Skude fra Hanneby. Holger Selmer, kgl. Konfiskationsforpagter i Hjøring, fremviste 29. Maj 1685 paa Bytinget en Del Bolster, Dynevaar, Hørgarn, Drejl, Lærred og en tørret Hud, som Strandrideren, Mogens Olsen, havde anholdt ved Fureby Strand hos en Risørskipper, der ikke havde angivet Varerne til Udførsel, og som Skipperen havde ladet i Stikken, da Tolderen uforvarende kom over ham, medens man var ved at sætte hans Skude i Vandet. 12. Juli 1687 udbød Karen Christensdatter, nu i Løkken, til Hjøring Borgere til Salg en Sandskude, som hun havde bragt med sig fra Norge, og 10. Januar 1688 opsagde Christen Andersen i Løkken, født i Rakkeby, sit Borgerskab i Hjøring; formodentlig den Handlende, der som ovenfor nævnt blev tiltalt 1685 for ulovlig Handel. Muligt er han ogsaa den Christen Andersen boende i Vrensted, der 1. Oktober 1689 tiltales for formodet Toldsvig ved Skudehandel ved Fureby Strand, hvor han havde foretaget Udskibning med en Skude fra Nedesnæs (Arendal).

Paa Heden i Asdal Sogn boede ogsaa ved denne Tid en Mand, Christen Pedersen Munk, som drev Skudehandel paa Norge[3]), han flyttede vist til Fureby, thi 12. Novbr. 1689 stævnes Chr. Pedersen Munk i Fureby og hans Hustru af Toldvisiterer Peder Jakobsen Brun i Hjøring for Forhindring i Embeds Udførelse og Trusler, da noget Gods, som skulde have været udført til Norge, blev konfiskeret af Tolderen.

Præstesønnen Iver Rudbeksen Humble fra Vrejlev, der var Forpagter paa Aas, drev Skudehandel fra Krage Strand 1688, men bosatte sig iøvrigt senere som Købmand i Hjøring; fra Skallerup dreves samme Forretning af Præstesønnen Sveder Thøgersen Rosenberg, der 28. Januar 1690 tiltaltes sammen med Christen Pedersen i Skibsby for ulovlig Handel paa Landet og Udsalg med Maal og Vægt, Hjørings Borgere til Fortrængsel, og i Tornby var der to Brødre, Christen og Jakob Sørensen, som ganske vist var Borgere i Hjøring, men som synes at have haft en betydelig Forretning i Tornby, der blev financieret af den rige Ejler Ejlersen Holm til Eskjær, Hedvig Krabbe til Vrejlevkloster og flere[4]).

1) Hjøring Tgb. 23/1 1683. 2) Saaledes kaldtes de smaa Vestkystskuder.

3) Hjøring Tgb. 29/1 1689.

4) Hjøring Tingbog 16/7, 10/12 1689, 1/7 1690. Christen Sørensen var gift med Maren Nielsdatter; det er om ham Peder Dyrskjøt fortæller, at han 1673 ved Krigslist bemægtigede sig to Kaperskibe i Vestersøen under Vendsyssel. Ny kgl. Saml. in fol. Nr. 572.

Peder Jørgensen Alboe, der var gift med en Datterdatter af Raadmand Mads Christensen i Hjøring, fik 18. Januar 1687 Privilegium paa at holde Kro i Linderum i Ugilt Sogn, men i Kraft af dette Privilegium vilde han forhindre Folk i at sælge Tobak og Brændevin paa Landet for Hjøring Borgere, og i den Anledning blev han 1. Oktober og 29. Oktober 1689 stævnet af Byskriver og Konsumtionsforvalter Frederik Olsen i Hjøring.

Af ovenstaaende Notitser vil man se i hvor høj Grad Hjøring var belemret med Handlende i Omegnen og særlig paa Kysten, hvor saadan Handel kun i ringe Omfang eller slet ikke havde fundet Sted tidligere, og en Følge heraf var utvivlsomt, at adskillige Borgere opsagde deres Borgerskab i Byen og flyttede bort. Dette gælder saaledes Købmændene Thomas Ibsen Østerild (17. Juni 1673) og Raadmand Laurids Nielsen Bech (2. August 1673), hvilken sidste gav sig til at være Herregaardsforpagter, endvidere Chr. Christensen Skræder (9. Septbr. 1673), der udtrykkeligt bemærker, at han ikke kunde ernære sig længer i Byen.

Der var dog i de sidste Tiaar af det 17. Aarhundrede over en halv Snes Købmænd i Hjøring, blandt hvilke kan nævnes de 3 Brødre Poul, Frederik og Jens Poulsen Holst[1]), Tyskeren Hans Casper Hach, forhen Feltskær, Jørgen Ernstsen Weidemann, Niels Poulsen Baggi, Christen Knudsen, Jakob Christensen, Iver Rudbeksen Humble, Jens Christensen Karlby, Christen Hansen og Laurids Hansen. Sidstnævnte, der muligt var Søn af Præsten Hans Tancke i Aaby-Biersted, synes at have haft Byens største Forretning, og han drev direkte Handel paa Norge, idet han 1687 (10. Maj) gjorde Forretning med Frederik Børgesen i Arendal og 1688 hentede Tømmerlast fra Tønsberg[2]). Ogsaa Hans Casper Hach drev Handel paa Norge og Lübeck[3]).

Som Følge af Konsumtionsskatten blev Hjøring By vistnok indhegnet med Diger, og der blev anbragt 3 Spærrebomme: Nordrebom, Østerbom og Vesterbom, ved de 3 Indkørsler til Byen; ved Bommene posteredes Konsumtionsbetjente for at passe paa og modtage Afgifter. Da Beskatningssystemet ogsaa medførte, at der skulde betales Afgift af lejede Befordringer, blev Landevejen fra Hjøring til Skagen 1696 opmaalt, og der blev anbragt 26 Egepæle til Mærker, idet der anbragtes en større Pæl for hver fulde Mil[4]). Det var Ole Rømer, der forestod Opmaalingen, men i Vendsyssel og Thy foretoges den af hans Fuldmægtig, Niels Jakobsen Paulin, en Broder til Byfoged Paulin i Hjøring[5]).

Om Næringsforholdene i Hjøring fra sidste Del af det 17. Aarhundrede skal endnu anføres et Par Udtalelser. I Markbogen fra 1683 hedder det, at Beboerne i Byen lader deres Brødkorn male i Hæstrup, Aastrup, Kjærsgaard og Pors Møller, der ligger 1 Mils Vej fra Byen. Nord for Hjøring

1) Sidsnævnte blev Forpagter af Kajholm i Rubjerg.
2) Tgb. 24/1 1688. 3) Tgb. 25/6 1690. 4) Hjøring Byfogedregnskab 1693—97.
5) Jvf. Bircherods Dagbog 9/9 1696.

laa ganske vist en Vejrmølle, men den kunde ikke vedligeholde Byen med Maling. „Vesterstranden, som Borgerne nogen Trafik vel søge skulde, er dennem en stærk Milsvejs frahænde liggendes, hvilket dennem ikke lidet ved Udskibning og Tilforhandling (deres Næring, som dog er ringe) forhindrer. Nordstranden er dennem saa langt afliggende, saa de der ingen Handel bruge kan. Hvis Handel, som i Byen ellers bruges, køber Borgerne fra Aalborg, hvortil samme Handel at fortsætte, de haver 6 Mile, som de over Landet Vogne skal lade køre."

Ved Omtalen af Handelsforholdene i Hjøring i det 17. Aarhundrede kan endelig anføres, at det Marked, der vist fra Middelalderen af havde været holdt i Byen d. 10. Juli, Knud Konges Dag, og som kaldtes Knuds Messe Marked, synes at have været besøgt af mange fremmede Handelsfolk. Magistraten og Byfogden lod 24. Septbr. 1639 tinglæse Forbud mod at købe og sælge før rette Markedsdag indfalder; der nævnes ganske vist ikke her, at Forbudet sigter hen paa Knuds Messe Markedet, saa det er jo muligt, at det gjaldt et Efteraarsmarked, som vel ogsaa da blev holdt, eller Byens Markeder i Almindelighed. Forbudet blev forkyndt specielt for følgende: Bertel Olsen, Peder Madsen, Andreas Mogensen, Maren Jensdatter og Anders Nielsen, alle i Brønderslev, hvilke antagelig har handlet med Jydepotter. Jep Sørensen, Jens Christensen, Anders Andersen, Søren Andersen, Anders Olsen, Hans Jensen, Peder Olsen, Anders Pedersen og Jens Nielsen, alle i Hobro, antagelig Skomagere, thi denne Bys Indvaanere havde 1594 og 1635 faaet kgl. Bevilling til at sælge deres Arbejder paa Markeder i Hanherred og Vendsyssel; endvidere forkyndtes det for Jens Jensen, Maren Jensdatter, Niels Nielsen, Karen Gøgler, Daniel Pottemager, Bertel Pedersen, Jens Pottemager, Jakob Madsen, Jens Rokjær, Jens Lausen, Mads Thomsen, Jens Munch, Poul Læsø, Jens Thomsen, Hans Skomager, Bertel Podemester, Niels Simonsen, Thomas Sørensen, Chr. Povelsen, Peder Jakobsen, Markvor Skuster, Rasmus Sadelmager, Mads Bordmager, Sven Felbereder, Christen Poulsen, Thomas Stub, Maren — — —, Ingeborg Felbereders, Maren Kandestøbers, Gunde — — —, Niels Kedelfører, Søren Hattemager, Jakob Nielsen og Christen — — —, vist alle Markedsfolk i Aalborg.

Af Kirkens Regnskab ser vi, at der 1643 købtes Voks paa Knuds Messe Marked, og 24. Juli 1646 stævnede Byfogden 3 af Byens Skomagere, fordi de havde undladt at efterkomme den Tilsigelse, de havde faaet ved Byens Tjener om at „gaa paa Kongens og Byens Vagt sidste Markedsdag."

Paa Markedet 10. Juli 1654 ihjelslog Anders Knudsen, Skomager i Hjøring, en Kræmer, Hans Pedersen fra Thisted, der stod paa Gaden med sin Kræmerkurv. Anders Knudsen og Søren Olufsen Rask, der var noget drukne, kom gaaende hen ad Gaden og væltede sig ind paa den fremmede Markedsgæst, som bad om at være i Fred. Men saa tog Anders Knudsen en Kobber-Kræmerkølle fra Søren Rask og slog Thistedmanden oven i Hovedet, saa han døde deraf den følgende Nat. Voldsmanden truede yderligere

med at slaa alle Thistedkræmere ihjel, og efter Overfaldet gik Anders Knudsen paa Gaden og „braverede", truede og raabte, med Kaarde og Kølle. Anders blev dømt for Drabet, men rømte, og Søren Rask, der ogsaa skældte Borgmester og Raad ud, blev dømt for Delagtighed. Blandt Markedsgæsterne den Dag nævnes Hartvig Peitersen (Raadmand), Ertmann Grøttmacker og Claus Thomsen Høeg (Raadmand), alle fra Aalborg.

Knuds Messe Markedet nævnes endnu 1690 (Tgb. 18. Marts), og i Pontoppidans „Theatrum Daniæ" fra 1730 anføres det ligeledes under Hjøring Markeder, men det er dog uvist, om det endnu bestod paa hin Tid, thi Pontoppidans Beretning er ikke paalidelig helt igennem; i hvert Fald eksisterede Markedet ikke 1769.

— — —

Ved Forordningen af 28. Januar 1682 afskaffedes Magistraten i Hjøring thi denne By ansaas da for at være saa ringe, at den kunde nøjes med en Byfoged som Øvrighed, idet Stiftamtmanden skulde have Overopsyn med, at alt gik rigtigt til, og ved Forordning af samme Dag indførtes for Købstædernes Vedkommende en Grundskat og Bygningsskat — der delvis traadte i Stedet for en ældre Matrikel- og Saltskat, som Byerne havde erlagt. Der blev udnævnt særlige Kommissioner til at taksere Købstadejendommene, og for Vendsyssel m. m. kom Kommissionen til at bestaa af Stiftamtmand Otto Skeel, Thøger Lassen til Rødslet m. m., Peder Benzon til Havnø og Mathias Pedersen, antagelig den senere Herredsfoged i Kjær-Hvetbo H., da Ejer af Hørbylund. Hans Familienavn var Søltoft. Af Kommissionsforretningen, der findes i Rigsarkivet, fremgaar, at der i Hjøring ialt var 145 Ejendomme, af hvilke 15 takseredes til en Grundtakst af over 10 Rdl, men ingen over 20, hvorimod der i Sæby var 3 Ejendomme mellem 25 og 30 og 1 over 40 Rdl, og 14 Ejendomme i Hjøring stod helt øde. Samtidig toges Købstædernes Regnskaber op til kritisk Revision for Tidsrummet indtil 1. Januar 1680, og der afsløredes herved som oftest en Mængde Misligheder begaaede af Magistratspersonerne, ligesom disse Personers Embedsuduelighed i mange Tilfælde konstateredes. Forholdene i Hjøring var vel ikke værre end mange andre Steder, hvad Misligheder angaar — i Aalborg var de f. Eks. meget værre — men Kommissionen fandt dog adskilligt at gøre Antegnelser til i sin Betænkning af 11. Oktober 1682 (Rigsarkivet):

Borgmester Mikkel Madsen Vendelbo havde oppebaaret de paabudne Kontributioner af Byen for Aarene 1669, 70, 71, 72, 73 og 77. Han havde indkasseret ca. 300 Rdl. mindre end paabudt og undskyldte sig med Uorden i Rodesedlerne samt med, at hans tidligere Medborgmester Søren Bering havde borttaget en Del af dem. Undskyldningen kunde ikke godkendes, og han skulde tilsvare Beløbet.

Borgmester Henrik Josefsen havde oppebaaret Ydelserne for 1674, 75, 76, 79 og 80; der manglede ca. 160 Rdl., for hvilke han gav samme Undskyldning som Mikkel Madsen, men med samme Resultat. For 1680 resterede han endvidere med oppebaarne Skatter og Prinsessestyr til et Beløb af 92½ Rdl. og skulde tilsvare Beløbet. Han havde for sin Umage og for Udlæg til Blæk og Papir i 5 Aar beregnet 40 Rdl., men Kommissionen vilde kun anerkende 20 Rdl. „i Henseende til det ringe, der i Byen falder". I Baadsmandsskat for 1676 havde han opkrævet 52 Rdl, men der var ikke udskrevet Baadsmænd nævnte Aar, hvorfor Borgerskabet skulde have Pengene tilbage.

Kæmneren Ole Pedersen Juel forklarede i sit Regnskab for 1677 at have leveret 443 Rdl. af Krigsstyret til Borgmester Mikkel Madsen, men havde kun Kvittering for 348. Kommissionen kunde ikke faa oplyst, hvem der skyldte Beløbet, Borgmesteren eller Kæmneren, og Restbeløbet udtakseredes der for til Ansvar, saa maatte de selv ved Retten faa Afgørelse om, hvem der skulde betale det.

For 1676 havde Borgmester Mikkel Madsen faaet 9 Rdl. af Skatterne af Kæmneren, men da Borgmester Henrik Josefsen havde oppebaaret Skatten for dette Aar, burde Mikkel Madsen betale Pengene tilbage. Mikkel Madsen havde endvidere oppebaaret 27 Rdl. til Kobberskat, men kun indbetalt 10 Rdl. til Amtsskriveren, og da Beløbet heller ikke androg mere end 18 Rdl., skulde Borgerne have de 9 Rdl. tilbage. I sit Regnskab havde han ført 48 Rdl. til Udgift som anvendt til Bekostning paa Byens Privilegier, men af Rodesedlerne saas, at han ogsaa dertil havde opkrævet Penge — 6 Rdl. — hvilket Beløb han skulde tilbagebetale. Som Løn til Byens Tjener havde han opført 10 Rdl. mere, end han kunde tilkomme, hvorfor han skulde tilsvare Beløbet. Aar 1676—77 skulde Byen have udredet Baadsmænd, men havde ingen sendt; Magistraten undskyldte sig med, at den ikke havde faaet nogen Hjælp til at faa Baadsmændene oversendt til København, men den kgl. Ordre lød paa, at Baadsmændene skulde leveres paa Bremerholm, og Byen burde derfor have sørget for deres Transport, ligesom den jo 1675 havde oversendt 9 Baadsmænd med en Skipper fra Fladstrand. Afgørelsen af dette Spørgsmaal henstillede Kommissionen saa til Kongens Behag. Borgerskabet havde i et Indlæg begæret, at 500 Rdl., som Kongen havde eftergivet Byen, maatte komme dem til Hjælp og Forlindring i deres Skatter, men da Stiftamtmanden havde faaet Ordrer til at uddele Beløbet til de mest Trængende, kunde Kommissionen ikke behandle dette Spørgsmaal. Hvad angik Borgernes Ønske, at ingen, som boede paa Landet, og ikke skattede med Byen, skulde tillades at sejle paa Norge med Købmandsskab, skulde det paalægges dem at rette sig efter kgl. Forordning, d. v. s. Plakat af 4. Septbr. 1680 og Plakat af 9. Oktbr. 1680, hvorefter Kysthandlerne skulde flytte ind til Købstæderne, forsaavidt de ikke boede i Klitmøller, Blokhus eller ved Tornby Strand, hvilke maatte udføre Korn og indføre Tømmer.

Man kan vel ikke sige, at Mislighederne i Hjøring drejede sig om store Beløb, men vi maa ogsaa erindre, at det er en lille fattig By, der omhandles, og i hvert Fald afslørede Kommissionen en ikke ringe Uorden i Magistratens Regnskaber, og samme Uorden finder vi i Konsumtionsvæsenet, da der 1673 blev foretaget militær Eksekution for Restancer. En stor Del af Borgerne havde ikke betalt Konsumtion, saa der resterede 223 Rdl. af August Kvartalskat, hvilket Beløb blev paalignet samtlige Borgere, hvad naturligvis

var en Uretfærdighed. Borgmester Mikkel Madsen havde ikke været at formaa til at gøre Regnskab for Konsumtionsoppebørslen, og han beskyldtes for at have taget 10 Slettedaler af Beløbet til en Københavnsrejse uden Borgerskabets Vidende og Samtykke, og ligeledes havde han taget Penge til andre Rejser. Eksekutionsomkostningerne var ogsaa blevne reparterede paa hele Byen i Stedet for paa Restanterne, og Borgmester Mikkel havde lagt Eksekverer ind paa andre, skønt de var lagt ind paa ham selv. Mange Gange havde Borgmesteren ogsaa tilsagt Borgerne at møde paa Raadstuen til Paahør ved Konsumtionsregnskabets Aflæggelse, men naar de saa mødte, udeblev han, og Borgerskabet, som ofte havde staaet „i skidden Vejr og Regn“, maatte gaa hjem igen[1]). Borgmester Mikkel Madsen døde i Januar 1683, men gik antagelig af som Borgmester noget før Magistratens Afskaffelse 1682. Hans Enke fragik Arv og Gæld, og hans Bo var fuldstændig insolvent. Blandt andet skyldte han 430 Rdl. paa Byens Regnskab efter Kommissionens Antegnelser, sine egne Skatter og Betaling for det ham til Forhandling leverede Stempelpapir, og til Kirken skyldte han en stor Sum Penge, som han i de senere Aar end ikke havde kunnet svare Renter af „formedelst Byens slette Tilstand“[2]). Baade han og hans Formand, Borgmester Jørgen Muus, havde nemlig selv staaet for Kirkens Midler og undladt at sørge for, at der beskikkedes Kirkeværger, eller undertiden taget en af dem selv udvalgt Person til at være det i Forening med dem selv, og at denne Ordning var meget uheldig for Kirken, fremgaar af, at da der 1685 nedsattes en Kommission[3]) til at bringe Rede i Kirkens Regnskabsvæsen, viste det sig, at der slet ikke var aflagt Regnskab for Aarene 1674—80, men at Borgmestrene havde anvendt af Kirkens Midler til egen Nytte[4]). 1680 og de følgende Aar var Forholdene da ogsaa saaledes, at mange af Kirkens Debitorer ikke kunde betale Renter af de Kapitaler, Kirken havde staaende hos dem, og af 48 Fjerdinger Jord kunde der 1680 ikke faas Tiende, fordi Jorden laa udyrket og ubesaaet „formedelst Byens slette Tilstand“; flere af de til Kirken pantsatte Huse var nedfaldne og de forarmede Skyldnere bortdøde.

Fattigdom og Elendighed over det hele og indbyrdes Strid og Kævl i Borgerskabet, det er Hovedindtrykket af Hjøring i Slutningen af det 17. Aarhundrede; ikke engang det forhadte Konsumtionsvæsen magtede at have sine Forhold i Orden, thi 18. Januar 1687 indberettede Konsumtionsforvalteren, Jakob Jakobsen, til Rentekammeret, at Byen laa ganske aaben og uden Grøfter og Bomme, saa enhver kunde indføre foruden Konsumtions Erlæggelse hvad dem lyster. Rentekammeret gav derfor Byfoged Jens Nielsen Ordre til straks at paalægge Borgerskabet at indhegne Byen og forsyne den med de fornødne Grøfter og Bomme, saaledes som Tilfældet tidligere havde været, saa der ikke oftere skal klages derover[5]).

[1]) Tgb. 13/5, 3/6, 10/6 1673. [2]) Kirkens Regnskab. [3]) Forordn. 7/4 1685.
[4]) Kirkens Regnsk. [5]) Aalborg og Viborg Stifters Kopibog 1045 fol. 52 f. (Rigsarkivet).

Og et Tilbageskridt for Hjøring var det ogsaa, da det sidste Minde om Byen som Stiftsstad forsvandt 1684, idet den gejstlige Overrets 2 aarlige Sammenkomster (Landemoderne) flyttedes til Aalborg.

29. Juli 1691 indgik Borgerne med følgende Ansøgning til Kongen:

„Vi underskrevne Eders kgl. Majestæts fattige Undersaatter og Indvaanere i Hjøring højnødtrængende foraarsages vores store Armod og denne Bys synlige Aftagelse allerunderdanigst supplicando at andrage:“

1. Byen har fra gammel Tid skattet af 70 Fjerdinger Jord, 10 Skp. Byg og 1/2 Td. Havre af hver Fdg., men fra Nytaarsdag 1689 er det paabudt, at der af Jorden skal svares Matrikulskat 1 Rdl. aarlig af Tønden, som bedrager sig (undtagen af Præstens og nogle Stkr. Skolejord) til 79 Rdl. 5 Mk. 7 Sk.

   (Beboerne andrager om at være fri baade for Matrikulskat og den ovennævnte Jordskyld).
2. Amtsforvalteren har eksekveret for Jordskyld for Misvækstaaret 1684 og for Toftepenge af Bygrunden, hvilken Afgift 7 Mk. 4 Sk. aarlig ikke var blevet betalt eller affordret i mange Aar, og Grundskatten var her ligesom i andre Byer blevet paalignet ved Matrikuleringen, 1682 til 21 Rdlr. 4 Mk. 11 Sk. aarlig, hvorfor Borgerne ansøger om at maatte forskaanes for Toftepenge.
3. Byens Næring er saa ganske aftaget, at der staar 35 Vaaninger og Gaarde øde og mest af de bedste, og de øvrige Indbyggere kan kun svare lidt eller intet til Kongen og slet intet til Præstens Underhold og Kirkens Vedligeholdelse.

At Tilstanden her var blevet saa slet, skyldtes Konsumtionen, og da Forpagtningen var udløbet med Aaret, androg Beboerne om, at den maatte forundes Byen for en billig Afgift efter Kongens betroede Mænds Skøn.

Ansøgningen er paa egne og samtlige Indbyggeres Vegne underskrevet af:

Jens Nielsen, Frederik Olufsen, Laurids Hansen, Thomas Andersen, Thomas Ibsen Østerild, Chr. Knudsen, Peder Jakobsen Brun, Chr. Eriksøn, J. Ernstsen Weidemann og Mikkel Andersen[1]).

Andragendet var anbefalet af konst. Stiftamtmand Niels Jespersen.

Ved kgl. Resol. af 11. Marts 1693 ophævedes Matrikulskatten, der ialt udgjorde 90 Rdl. 5 Mk. 4 Skill., hvorimod Grundskatten og Landgildeafgiften blev bestaaende.

I sit Skatteregnskab for 1692[2]) giver Byfoged Jens Nielsen følgende Skildring af Tilstanden i Hjøring:

Kopskatten[3]) — — — — „som skulde betales af den saa ringe og

[1]) Rentek. danske Sekr. Indkomne Sager: Hjøring. [2]) Rigsarkivet.
[3]) Kop-, Heste- og Ildstedsskat efter Forordn. af 16/2 1692. Kopskatten svaredes af Mænd, Hustruer, Børn og Tjenestetyende med forskellige Beløb for de forskellige Samfundsklasser.

meget forarmede By, hvis Indvaanere ere saa ganske forarmede og aftagne, at de ikke efter andre Steders Lejlighed kan anses for Borgere, og ganske faa deriblandt findes, som — — — kan svare, men den største Part ere Daglønnere, som arbejde i og omkring Byen, hvor de kunne, og mange husarme — — — —." I Mandtallet anføres dernæst Præsten, Kapellanen, Byfogden og Byskriveren. „Tre Borgere: Johan Wiltmann og hans to Svogre (ɔ: Svigersønner) Jørgen Ernstsen (Weidemann) og Niels (Poulsen) Baggi. Den første ernærer sig af Tapperi af Øl og Brændevin og har ingen Hustru eller Børn, men en Tjenestepige, 2 Heste og 1 Skorsten, Skat 3 Rdl. 4 Mk. De andre to holder Krambod med grove Varer af Tobak, Salt, Humle, Jern, Tjære og andet deslige, og er ej andre her i Byen, som saadan Næring bruger, end disse. Desuden findes i Byen 13 (!) Indvaanere eller Daglønnere", som kan betale Kopskat. „Hos disse fattige optegnede Daglønnere, som sig intet andet end med stor Træl og Arbejde ernærer, findes 26 Stykker gamle, udhungrede Bæster og Kreaturer, hvoraf de bedste ikke kan anses over 1 Rdl Værdi, og den største Part ikke kan gælde 24 Skilling — — — —. Hos dem findes og 13 Ildpalder opbygget af Ler lige af den Beskaffenhed, som hos en Husmand eller Inderste paa Landet — — — — —." Kop-, Heste og Ildstedskat ialt af hele Byen — — — — 83 Rdl. 4 Mk.

„De øvrige Mennesker, som findes her i Byen, er af en saadan Tilstand, at de formedelst Armod befris for Kopskatten efter Forordningens Tilhold — — — efterdi de intet have at give, men betler deres Brød. Denne Stads Vilkaar er saa ringe, som vel kunde synes utroligt for den, som Stedet er ubekendt, men maatte det behage den høje Øvrighed at lade efterse, skal det noksom saa i al Sandhed befindes — — — —."

Selv om Byfogden vel nok af økonomiske Hensyn har brugt den mørke Farve til sin Pensel, kan der dog ikke tvivles om, at Billedet af Datidens Hjøring var lidet lysteligt at skue, og ikke mere tiltalende er det Billede af Borgerskabets indbyrdes Forhold, der oprulles for os gennem de Retsakter, som omhandler Borgmester Søren Bering og hans Samtid; det er fra Tiden 1670erne og skal her gengives efter min Bearbejdelse i „Vendsysselske Aarbøger" 1920.

Medens Hjøring Købstad gennem det 17. Aarhundredes 1. Halvdel kun havde haft én Borgmester ad Gangen, idet den vel heller ikke havde Brug for flere, skete der 28. November 1671 en Forandring i dette Forhold, idet Borgmester Mikkel Madsen Vendelbo, som havde været Borgmester siden 1668, da fik en Medborgmester, formentlig fordi Mikkel — der tillige var Kongelig Majestæts Tolder i Hjøring, og som saadan havde hele Kyststrækningen fra Slette (Ø. Hanherred) til Tversted (Horns Herred) med den da betydelige Ind- og Udskibning, talrige Strandinger m. v., under sig, ligesom han ogsaa sammen med et Par andre Mænd var Konsumtionsforpagter i Hjøring — ikke kunde overkomme Borgmesteriet alene og navnlig ikke altid kunde være i Byen for at præsidere i Raadstueretten. Jeg formoder, at det var disse Omstændigheder, der bevirkede Udnævnelsen af endnu en Borgmester — selve Udnævnelsen i Rigsarkivet indeholder intet derom, og der

er ingen Indlæg dertil — og den nye Mand var Søren Simensen Bering af den kendte Slægt Bering (Bierring) fra Viborg[1]).

Da Bering, der iøvrigt skriver sit Navn Biering, var ugift, førte han ikke eget Hus i Hjøring i de første Maaneder, men lejede sig ind hos Borgmester Mikkels Broder, Raadmand Mikkel Allertsen Holst eller Podemester, der var Gæstgiver, og hans Logement her blev snart Samlingssted for Byens Honoratiores, naar Tørsten kom over dem, ligesom hans Ankomst til Byen synes at have indledet en ny om end ikke mere glorrig Æra i Hjøring Borgerskabs Historie.

Den 31. Juli 1672 noget sent paa Aftenen sad Bering, hans Vært Mikkel Allertsen, Købmændene Jens og Frederik Poulsen Holst samt Ole Pedersen Juel og pokulerede paa Borgmesterens Kammer, og saa kom den ærlige og kunstrige Mand Christian Dolmer fra Aalborg, som var kommet til Hjøring for at staffere Kirkens Solskive, og som begravedes i Hjøring 1673[2]), uden for Døren med en Pibe, som han peb i, og derefter slog han paa Døren og sagde: „Mester, luk op!" Bering gav saa sin Dreng (ɔ: Tjener) Ordre til at lukke op, og Dolmer kom ind i Stuen og blæste igen i Piben, hvortil Bering sagde, at han skulde lade saadant fare, thi hans Værtinde og hendes Datter (sov?), men han skulde sidde ned med de andre og tage til Takke med, hvad Huset bød. Saa „druk" de tilsammen, og Bering rakte ham Kanden igen og sagde, at han skulde gøre Ret (ɔ: drikke ud), thi det var Majestætens Skaal. Derefter tog de hinanden i Haand, og Borgmesteren drillede Kunstneren, idet han sagde: „Det er, ligesom jeg tager en Harefod i min Haand"; men saa tog Dolmer i Borgmesterens Paryk med sin venstre Haand, hvortil Bering sagde, om han var „kommen paa den Maner fra hans Compagni, at han vilde gøre ham affront (Skam, Fornærmelse) og give mig en sofflet (soufflet = Tilrettevisning)", og Borgmesteren gav ham saa „en Ørefigen, saa han slog Hovedet ned mod Bænken bag Jens Poulsens „Røv", hvorpaa Bering sprang tilside paa Gulvet, og Christian Dolmer søgte ud ad Døren uden at faa Hat og Handsker med sig. Senere forlangte Dolmer, at Borgmesteren skulde skikke ham Hat og Handsker, hvilket Bering ikke vilde, „da det var hans Respekt for nær", Dolmer kunde selv komme efter dem, og det endte saa efter et halvt Aarstids Forløb med, at Dolmer gik derhen og gjorde Undskyldning, og saa fik han sine Sager[3]).

Hvorledes Aftenen og Natten forløb, ved vi intet om, men den følgende Dags Eftermiddag (1. August), træffer vi atter en agtet Forsamling af Byens Honoratiores hos „den ærlig, agtbare og velfornemme" Borgmester. Her er nemlig samlede Raadmændene Mikkel Allertsen, der jo var Berings Vært,

1) Se nærmere under Borgmestre.

2) Opholdt sig November 1673 i Jelstrup Præstegaard og underskrev sig Christianus Dolmarus. (Hjøring Tingbog 11. Novbr. 1673).

3) Hjøring Tingbog 14. Januar 1673.

Søren Mogensen, Peder Nielsen Bagi og Melkior Nielsen Kli, Byfoged Hans Johansen og hans Søn Just Hansen, samt Købmændene Ole Pedersen Juel og Aksel Olufsen, af hvilke Mikkel Allertsen og Ole Juel jo ogsaa havde været med den foregaaende Dag, og endelig var Christian Dolmer ogsaa tilstede til Trods for den ublide Behandling, han havde faaet Aftenen i Forvejen.

Medens de gode Mænd sad her og forlystede sig med en Kande Øl eller to, formodentlig af Mikkel Allertsens bekendte gode Slags — om hvilket man endog havde hørt Snak om, at dets Kraft og store Afsætning hidrørte fra, at der var Laarbenet af en i Vennebjerg Herreds Galge hængt Tyv i Øltønden[1]) — kom Raadmand Laurids Nielsen Bechs Tjenestekarl Christoffer uanmeldt ind i Stuen for at tale med Dolmer, og da han var færdig hermed henvendte Borgmesteren sig til Karlen og skældte ham ud, fordi han uden Tilladelse og uden at banke paa Døren var kommet ind til Selskabet. Karlen blev saa næsvis, og Borgmesteren gav ham nogle Prygl og smed ham ud. Men dermed var den Sag ikke endt, thi noget efter kom Laurids Bech derhen og gav Ondt af sig til Borgmester Bering for den Medfart, hans Karl havde faaet i sin Husbonds Ærinde; de kom i Skænderi, og da Bech gik, sagde han, at han ved anden Lejlighed skulde give Borgmesterens Tjener nogle Prygl til Gengæld — alt efter den kendte Recept: „Slaar Du min Jøde, saa slaar jeg Din Jøde".

Vidnerne kunde dog ikke bagefter erindre, hvorledes det hele gik til, thi som Raadmand Melkior Kli og Aksel Olufsen senere erklærede paa Tinget „jeg var drucken" om Aftenen, og flere af de andre tilstedeværende faldt efterhaanden fra og kom hjem i Seng i noget medtaget Tilstand. Hen paa Aftenen — ved 11 Tiden — kom Raadmand Laurids Bech og nogle flere Folk, deriblandt Oluf Ottosen[2]) Borger i Sæby, og Peder Nielsen, Niels Sørensens Søn i Sæby[3]), gaaende hen ad Adelgade (nu Nørregade og da Byens eneste anseelige Gade), og de havde ogsaa holdt en glad Aften, thi de havde Spillemænd gaaende foran sig, og Borgmester Bering siger, at de „gik grassat", hvilket jo var Tegn paa høj Stemning. Da de kom noget hen i Gaden gav Bech Spillemændene Ordre til at holde inde med Spillet, medens de gik forbi Borgmester Jørgen Muus' Enke, Tove Jespersdatters Hus, men da de kom udfor Raadmand Melkior Klis Hus, stemte de atter i.

1) Se Hjøring Tingbog 1. Marts 1653.

2) Borger og Handelsmand i Sæby. † 28. Oktober 1675. G. 1. m. Maren Lauridsdatter Rhuus, 2. m. Kirsten Nielsdatter. (Se Vends. Folk og Ld. III, 49—51, 103; A. Jakobsen: Sæby Købstad 21, 22, 40).

3) Niels Sørensen var Handelsmand og døde som Raadmand 26. August 1672; g. 1. m. Kirsten Steffensdatter, 2. m. Margrethe Lauridsdatter Tamstrup. Han er Stamfader til Slægten Wirenfeldt. (Se Vends. Folk og Land I 46, 50—52, 57, III 52, 53, 57).
NB.: Noterne i Vends. Folk og Land I 46 og III 52 passer ikke; »Søn af« skal være »Fader til«.

Saa sprang der en Streng paa den ene Spillemands Instrument, hvorfor han standsede for at knytte den sammen, men imidlertid fik han snart andet at fæste sin Opmærksomhed ved.

Da Laurids Bech og hans Selskab var naaet til Ole Juels Hus, der laa tæt ved Mikkel Allertsens, bankede de paa Oles Vindue og kaldte paa ham, og Ole, der nu var kommet hjem fra Berings Selskab og var gaaet i Seng, vaagnede ved Larmen. „Stat op Ole og drik en Gang med mig, jeg skal intet Ondt gøre Dig", sagde Raadmand Bech, og saa „skikkede han et Glas Øl ind ad Vinduet, og Ole drak det, takkede og hilsede dem en god Aften". (De maa altsaa have medført Øl paa deres natlige Togt). Selskabet havde vist ogsaa raabt paa Christian Dolmer, det mente et Vidne at have hørt, og muligt er det, at Laurids Bech har raabt udæskende til Borgmester Bering, da de var udenfor Mikkel Allertsens Hus, det siger i hvert Fald Bering, medens det benægtes af andre Vidner. Givet er det, at Bering har hørt Støjen og er kommet i Krigshumør derved, thi han rejste sig i Stuen og vilde ud, og da hans Gæster gjorde Mine til at ville forhindre det, truede han med at stikke dem med sin Stikat (Kaarde), hvis de rørte sig af Pletten, og saa sprang han ud af Døren og lige hen imod Laurids Bech, hvem han gennemborede med sin Kaarde, saa den gik ud gennem Brystet „ovenfor hans højre Patte" og ud af Ryggen ved Skulderbladet. Da Raadmand Bech greb for sig, fik han endvidere et slemt Saar i sin højre Haand, idet Borgmesteren trak Kaarden til sig, og han faldt derefter om paa Gaden. Bering tog saa fat i ham og slæbte ham ind paa sit Værelse, hvor han smed ham paa en Seng. Nogen større Opstandelse synes der dog ikke at være bleven blandt Berings Gæster i den Anledning, men Laurids Bechs Kammerater havde jo bemærket Optrinet ligesom ogsaa andre Nattesværmere og Folk, der fra Vinduerne af iagttog det natlige Gadeliv, og snart kom der Folk til Borgmesterens og fik Raadmanden baaret hjem paa en Løjbænk samt fik sendt Bud til Bartskær, Mester Hans Rutenberg, hvem det sammen med den senere tilkaldte Aalborgbartskær Jokum Blicher lykkedes at helbrede den dødeligt saarede Raadmand, men rigtignok mod det betydelige Honorar af 30 Rigsdaler.

Laurids Nielsen stævnede nu Bering for Byretten for forsøgt Manddrab (Tingbogen 6. og 13. August o. fl.), men inden den kom til Behandling her, rejste Bering, der vel vedkendte sig Gerningen, men som mente at være sket stor Uret, til Thisted og flakkede vist i nogen Tid rundt i Jylland, thi det anføres, at han havde „ingen vis Bopæl", og 18. Oktober 1672 var han i Viborg (Hjøring Tgb. fol. 133 b), hvor han lod en Del Borgere fra Hjøring indstævne for Landstinget som Vidner, forinden der var falden Dom ved Hjemtinget, og en saadan ses heller ikke senere afsagt der. Viborg Landstings Dombøger fra hin Tid haves ikke.

I Begyndelsen af Aaret 1673 træffer vi atter Bering i sit Embede som

Borgmester i Hjøring, og 4. Februar havde han for Bytinget indstævnet de to forannævnte Mænd fra Sæby for nogle „usømmelige Ord“, de havde sagt om ham hin mindeværdige Augustnat, da de i hans Fraværelse var kommet ind paa hans Kammer; han mente, at de savnede Kendskab til ham og derfor ikke kunde tillade sig at omtale ham paa den skete Maade, thi han havde aldrig været i deres Selskab og endnu mindre havde han haft Bud efter dem, da de kom paa hans Værelse. Ved Vidner blev det bevist, at da Bering havde stukket Laurs Raadmand, havde den ene Sæbymand sagt til Berings Vært, Mikkel Allertsen: „Hvad er det for Folk, I har i Logement?“ og den anden Sæbymand havde kaldt Bering for en „Skælm“, hvilket jo paa hin Tid var et ærerørigt Skældsord. For Sæbyfolkene mødte Byskriveren i Sæby, Niels Christensen Skou, som fik Genpart af Tingsvidnet, men iøvrigt ses Sagen ikke at være forfulgt ved Hjøring Byting.

Paa Hjøring Byting havde Raadmand Søren Mogensen 3. Septbr. 1672 vidnet, at han, der den 1. August om Aftenen var i Selskab med Borgmester Bering, ikke havde hørt, at Laurits Bech havde sagt noget til Bering, men at denne overfaldt Bech paa Gaden og stak ham. Imidlertid var Søren Mogensen senere kommet i Trætte med Bering, om hvem han skulde have fortalt, at han havde laant 11 Daler af Konsumtionsskatten, og da Bering stævnede ham for denne Sigtelse, trak Søren Mogensen i Land, og Bering fik ham til at erklære, at baade det, han havde sagt om de 11 Daler, og det, han havde vidnet om Overfaldet, var i Drukkenskab, og at han var bleven „besnellet“ (overlistet) af Laurids Bech. Og da han havde afgivet denne Erklæring skriftlig til Bering, blev han 18. Januar 1673 „venligen og vel forligt“ med ham, og Bering lovede ham, at Historien skulde være glemt. Men nu kom Søren Mogensen galt af Sted med Laurids Bech, idet han saaledes fragik sit aflagte Vidne og yderligere vilde paastaa, at Laurids Bech havde besnellet ham i Drukkenskab til at vidne til sin Fordel, og 25. Marts 1673 stævnede Raadmand Bech denne sin „Kollegiebroder“ for Bytinget i Anledning af den til Bering udstedte Erklæring.

Søren Mogensen tænkte vel: „Kommer Tid, kommer Raad“, thi han begærede straks Sagen udsat i 3 Uger, og da den 29. April kom til Behandling ved Retten igen, fremlagde han et skriftligt Indlæg, i hvilket han vedstod sit Vidneudsagn af 3. Septbr. 1672 og udtalte, at han maaske af Uagtsomhed og muligt Borgmester Bering uvidende, kan have indført nogle Ord i en Kopi af Erklæringen til Bering, uden at de stemte med Originalerklæringen.

Det løber øjensynligt ud i Vrøvl for ham; han er kommet i en farlig Klemme, som han maa se at redde sig ud af paa en eller anden underfundig Maade, thi han er utvivlsomt bange for at blive fældet som Meneder for falsk Vidneafgivelse i Retten. Han er nødt til at vedstaa sit den 3. Septbr. afgivne Vidneudsagn, og han gør det nu baade — skriftligt og mundtligt.

Men om hvorledes han derefter klarede Sagen med Borgmester Bering tier Tingbogen.

1. Februar 1673 købte Søren Bering en Part af en Gaard i Svenstrup Sogn, Hornum Herred, af Raadmand Melkior Nielsen Kli i Hjøring, hvis Svigerfader, Raadmand Mads Christensen, 1669 havde faaet denne Gaardspart udlagt for Gæld fra Fru Sofie Sehesteds, sal. Ulrik Sandbergs, Opbudsbo. Bering skulde give 100 Rdl. for denne Gaardspart, og det var muligvis nok for meget, men Melkior havde forpligtet sig til at tage den igen, om Borgmesteren ikke kunde faa sine Penge ud af den igen, og dette gav Anledning til, at de i Sommeren 1673 kom paa Krigsstien mod hinanden.

Da Borgmesteren 1. Juli gik fra Raadhuset og kom igennem Melkiors Gaard, blev han overfuset af Raadmanden, der skældte ham ud for en Skælm, en Tyv og en sulten Hund, spyttede ad ham 5—6 Gange og sagde, at han skulde ej være Borgmester men være et Skarn, og tilsidst greb Melkior til sin Kniv og truede Bering paa Livet. Det passerede i flere Vidners Overværelse, og 8. Juli havde Borgmesteren Melkior Nielsen indstævnet for Bytinget til Vidners Paahør og om han havde noget dertil at svare. Vidnerne berettede temmelig ensstemmende om Tildragelsen, saadan som den ovenfor er skildret, og ydermere fremlagde Borgmesteren en Erklæring, at Melkiors Hustru, Inger Madsdatter, samt Melkiors Tjenestekarl, Jens Laursen, ogsaa havde set, at det gik til, som Vidnerne havde skildret det.

Men nu fremkom i Retten Melkiors Hustru og vidnede, at hendes Mand aldeles ikke skældte Borgmesteren ud, men at det tvært imod var Borgmesteren, som skældte ham Hæder og Ære fra, og den Seddel, som hun tidligere havde underskrevet, havde Borgmesteren truet hende til at underskrive, ligesom han med Hug og Slag havde truet Karlen dertil.

Melkior selv erklærede i Retten, at han aldeles ikke havde brugt Skældsord mod Borgmesteren, hvem han ikke vidste at sige noget paa.

Ja, hvad skal man nu tro? At Melkior har været beruset, og at hans Hustru ligesom tidligere Raadmand Søren Mogensen har ladet sig paavirke af begge Parter med Hensyn til Erklæringen. Men vi har et Vidne, der ikke kan forkastes, og det var en Pige, Lisbet Jensdatter, der havde set og hørt det hele. Fra hende fremlagdes i Retten 22. Juli et skriftligt Vidneudsagn, hvori hun berettede, at hun hørte Skældsordene og saa, at Melkior truede Borgmesteren med en Kniv, og den arme Pige, der var frugtsommelig, og som samme Dag skulde rejse hjem til sin Moder og havde bestilt Vognen til at komme, blev herover saa forskrækket, at hun blev syg og nedkom for tidligt, saa hun, Gud bedre det, desværre endnu var lidende. Og Lisbet vidnede yderligere, at Melkiors Hustru frivilligt havde givet Borgmesteren sin Underskrift paa Sedlen, og hun havde sagt, at Melkior skøttede ikke om noget; andre Vidner havde ogsaa hørt, at Inger Madsdatter havde sagt, at hun vilde ikke „sværge sin Sjæl bort for sin Mands Skyld“; men denne fornuftige Beslutning synes Inger jo senere at have fraveget.

Om Aftenen, efter at Bering og Melkior Kli havde været sammen paa Tinget, sagde Bering til Borgmester Mikkel Madsen, om han vilde give Melkior Tilhold om at forholde sig noget skikkelig nu til Markedsdagene eller ogsaa stille Borgen for sig i Betragtning af de Trusler, han havde udslynget mod Bering. Borgmester Mikkel begærede saa af Melkior, at han vilde skaffe 2 Garanter for sig eller selv borge (ɔ: lade sig arrestere), men Melkior sagde: „Gud give, Djævelen vilde sætte Borgen!" og saa gik han ud af Raadhuset sammen med nogle andre Personer, og Borgmester Bering gik noget bag efter. Da Bering kom til sine Trinsten (Trinstenene ved hans Bolig), greb Melkior efter ham med sin ene Haand, fik fat paa ham og rystede ham, saa hans Hat faldt af; Melkior holdt derimod den anden Haand i Lommen. Dette huede ikke Bering, og idet han greb en Kæp, som en af de nærmeststaaende Mænd bar, sagde han til Melkior: „Har Du Kniv?" og Melkior sprang saa over Vejen til Raadmand Johan Frederiksen Wiltmanns Hus. Bering slog dog ikke, men baade Melkior og hans Hustru brugte „mange slemme Ord" mod ham, og da Borgmester Mikkel Madsen hørte Spektaklet og ud af Vinduet saa, hvad der var paa Færde, lod han den velagtede og velfornemme Raadmand Melkior Nielsen sætte i Raadhuset som Arrestant, og her sad Melkior endnu 14 Dage senere, da Bering (22. Juli) paa Tinget tilspurgte ham, om han vilde stille Borgen for sig eller give Forpligt fra sig, saa Bering kunde være i Fred for ham til Processens Udgang, i saa Fald kunde han straks blive løsladt af sin Arrest. Melkior svarede, at han intet Ondt havde gjort den ærlige Mand Søren Bering og heller ikke agtede at gøre det, og han vilde dernæst føre Vidner angaaende sin Paastand om, at han ved Arrestationen var bleven truet og slaaet, saa Blodet randt; men Folkene, der anholdt ham, erklærede, at de nok havde set, at han var blodig, men hvorfra Blodet kom, vidste de ikke.

Nogle Dage senere (Tingbogen 29. Juli) betalte Melkior nogle Penge til Bering og overdrog en Obligation paa 50 Daler til ham, saa han har vist faaet Sagen jævnet ad den Vej. Men Gaarden i Svenstrup blev han 2. September 1673 dømt til at tage igen for de 100 Daler, hvis Bering kunde bevise, at han ikke havde kunnet faa 100 Daler for den.

Aldrig saa snart var Bering blevet færdig med sit Klammeri med Melkior Nielsen, før han kom i Spektakler med sin Medborgmester, Mikkel Madsen Vendelbo, angaaende Forpagtningen af Konsumtionen og Folkeskatten i Hjøring.

Mikkel Madsen og nogle flere af Byens fornemste Borgere havde nemlig forpagtet disse Afgifter for Aaret 1672 og havde optaget Borgmester Bering i Kompagniet, men der var sket stor Urigtighed med Regnskaberne, og da Afgiften ikke blev erlagt til Forfaldsdag, blev Byen belagt med militære Eksekverer, som skulde inddrive Restancen, og dette gav Anledning til, at hele Byens Borgerskab kom i indbyrdes Klammeri, og at Borgmester Bering lod udtage Stævning mod Mikkel Vendelbo. Om Eftermiddagen 30. September, efter at Tinget var holdt, sad Mikkel Borgmester i Byskriveren Thomas Andersens Hus sammen med Byfoged Jens Nielsen og Byskriveren og havde nogle Forretninger at afgøre. Saa gik Byskriveren ned til Borgmester Bering for efter dennes Begæring at skrive en Stævning til Borgmester Mikkel Vendelbo, og da den var skrevet, gik Bering op til Byfogden sammen med Byskriveren for at faa Stævningen forseglet, og som Ledsagere havde han endvidere begge de sædvanlige Stævningsmænd, Jens Nielsen Holt og Jens Pedersen Rafn. Efter at Stævningen saa var forseglet, sagde Mikkel Madsen, som endnu sad i Stuen, til sin Kollega Bering: „Hvad heller I stævner mig her eller hjemme, det er mig lige godt", hvad der jo kunde være naturligt nok, men „saa faldt der Borgmestrene nogle Ord imellem", og de Ord har vel ikke været lutter Behageligheder. Imidlertid kom Bertel fra Rønneberg til Døren og vilde tale med Bering, som rejste sig og sagde: „Jeg faar gaa hjem med ham, men jeg kommer straks igen", og noget efter kom han ogsaa igen og sagde ved sin Indtræden: „God Aften! Jeg drak med Eder en Gang tilforn, jeg vil lægge 3 Skilling ud til en Stob Øl". Da Borgmester Mikkel lagde Mærke til, at Søren Bering var udrustet med Kaarde, hvilken man ikke bar ved det dagligdags Samvær, sagde han til sin Kollega, om han vilde rejse ud af Byen, siden han havde Kaarde paa, men dette Spørgsmaal irriterede Bering, der svarede: „Hvad kommer min Kaarde Dig ved?" eller „Hvad haver Du med min Kaarde at bestille? Jeg bærer den som en ærlig Karl og brav Kavaller". Han trak den ud og holdt den over Bordet lige mod Mikkel Madsen og sagde igen: „Du est en Hundsfot, hvad haver Du paa min Kaarde at pretendere?" Saa bandede Mikkel, at han ej spurgte ham ud af anden Grund end for at faa at vide, om han vilde rejse af By, og Byfogden bad Bering stikke Kaarden ind, da det ej var sømmeligt at drage den i fredeligt Lag. „Saa stuk Bering den ind igien", men Mikkel Borgmester, der jo fra tidligere Tid havde Respekt for Berings Kaarde, rejste sig og sagde: „Skal det saa gaa til, saa er det bedst at gaa hjem til Hustru og Børn". Da Bering bad ham om at blive siddende og tilføjede, at han ikke skulde sige et ondt Ord til ham, sagde Mikkel: „Nej, jeg vil ønske jer alle en god Aften!" og saa gik han ud „paa Døren", og Bering fulgte efter, skønt Byfogden bad ham om at blive inde.

Da de var kommet ud, spurgte Bering sin Kollega, om det var ham, der truede Folk paa Vej og Sti, hvortil Mikkel sagde nej, det havde han aldrig gjort. „Hvad har Du da med min Degen at bestille?" sagde Bering, hvortil Mikkel atter svarede: „Ej videre, end at jeg mente, om Du vilde rejse ud af Byen". Saa sagde Bering, der efterhaanden blev mer og mer ophidset: „Dersom Du rører Din store Kæp, Du staar med, saa skal Din Kirkegaard (ɔ: Grav) være gjort, og Du skal være et Dødsens Barn", og dermed trinede han et Par Skridt tilbage — for at faa Plads til at bruge

Kaarden, medens Mikkel nogle Gange bad om at faa Lov til at gaa hjem i Fred. Byskriveren havde imidlertid iagttaget Borgmestrene, og da han saa Sagens Udvikling, vendte han sig ind ad Døren til Byfogden og bad ham om at komme ud, saa de kunde faa de to Magistratsoverhoveder skilte fra hinanden, og medens han var inde, hørte han, at Mikkel Madsen sagde til Bering: „Kan jeg ej være i Fred, skal jeg give Dig saa meget, Du kan have nok", og da Byskriveren atter saa ud, saa han, at Mikkel holdt en Puffert (ɔ: Pistol) i den ene Haand, og Bering stod med en dragen Kaarde. Bering raabte: „Skyd til; dersom Du skyder fejl, skal jeg ej stikke fejl", hvortil Mikkel svarede: „Kom mig ej for nær!" og gik baglænds et Stykke.

Pufferten kølede aabenbart Berings Mod noget; han sagde, at Pufferten var „Skælmsgevær", og gik saa atter ind til Byskriveren, og lidt efter fik han sin Hest for Døren og red bort.

Om hele denne Tildragelse aflagde Byskriver Thomas Andersen Skagbo Vidne 14. Oktober, og saa skulde næste Vidne, Jens Pedersen Rafn, afhøres ved Bytinget efter Borgmester Mikkel Madsens Begæring; men nu blev der saadant Spektakel mellem begge Borgmestrene, at Byfogden „for Ulyds Skyld" gik fra Retten og bad de 8 Tinghørere drages det til Minde.

Foruden de to her nævnte Vidner havde Mikkel Madsen endvidere indstævnet Stævningsmand Jens Nielsen Holt, Jens Villemsen og Senthus Christensen samt sin Tjenestepige Mette Jakobsdatter for at vidne om „den uhørlige Begegning, som Borgmester Bering havde ham medbegegnet", men Vidneførslen kunde altsaa ikke fortsættes den Dag.

Den følgende Retsdag (21. August) førte Byfogden saa de 8 Stokkemænd som Vidner angaaende det, der var passeret, og som havde foranlediget ham til at hæve Tinget; samtidig var begge Borgmestrene indstævnet til Vidners Paahør.

Vidnerne erklærede, at begge Borgmestrene den foregaaende Tingdag stod paa Tinget, og „brugte mange usømmelige Ord, som vi dog ikke kan erindre", mod hinanden; men det var Stokkemændene umuligt at fatte dem, „thi det var saa meget, at der ikke kunde være nogen Lyd (ɔ: Stilhed, Ro) uanset, at Byfogden ikke én Gang, men nogle Gange begærede, at han maatte have Lyd, og vi — som de otte Mænd — kunde give Agt paa, hvad der passerede, at det i Tingbogen kunde indføres". Og efter at Byskriveren havde aflagt sit Vidne angaaende Klammeriet mellem Borgmestrene, fremkom Jens Pedersen Rafn for at vidne; men da Byfogden havde forelagt ham Eden, og han skulde til at vidne, blev der saadan Alarm mellem Borgmestrene, „at hverken Byskriveren kunde fatte at skrive det, som han burde, eller Stokkemændene kunde ret mærke, hvad som blev talt, hvorfor Byfogden maatte nødes til at bryde Retten, da der ikke efter foregaaende Advarsler kunde skaftes Tinglyd". Byfogden og Skriveren havde derefter rejst sig op og taget Stokkemændene til Vidner paa det skete.

Efter at Byfogden havde taget dette Tingsvidne, fortsatte Borgmester Mikkel Madsen saa sin den 14. Oktober afbrudte Vidneførsel angaaende Sammenstødet mellem ham og Bering. De øvrige to Vidner sluttede sig til Byskriver Thomas Andersens Vidne, men tilføjede, at da Bering paa Gaden sprang et Par Favne tilbage fra Mikkel og trak sin Degen ud, trak Mikkel sig tilbage „over Dynd og Dreck[1]) til hans Knæ og raabte om sit Livs Frelse og bad Borgmester Søren Bering blive hannem fra Livet" og bad om Fred. Mikkel kom saa over Gaden til Frederik Poulsens Hjørnehus, hvor der laa en hel Hob Smaasten, som han retirerede bag ved og kom saa hjem i sit Hus fulgt af Jens Nielsen Holt og Jens Pedersen Rafn.

Da Borgmester Bering red hjem fra Byskriverens, var han endnu ikke færdig med at være paa Krigsstien, thi 2 Mænd vidnede, at om Natten ved 11-Tiden kom han udenfor Borgmester Mikkels Vinduer med sin blottede Degen i Haanden, skældte og æskede ud og sagde: Kom ud Mikkel Hundsfot, Mikkel Borgmester, Du Skælm, Du Lurendrejer og Du Lytter, det den onde Mand besætter Dig!" — og saaledes blev han ved mere end én Stund, skønt ingen svarede ham et Ord. Om dette Vidneudsagn ønskede Bering oplyst, hvor Vidnerne opholdt sig paa den Tid, og hertil svarede de, at først laa de i deres Senge, men derefter stod de op og hørte og saa, hvad der forefaldt.

Mette Jakobsdatter vidnede ligeledes, at hun hørte det altsammen, og hun rejste sig af sin Seng og lukkede Sengedøren til for Borgmester Mikkel og hans Hustru, for at de ikke skulde høre noget.

Samme Dag, da Bering var kommet fra Tinget, udtog han Stævning mod Borgmester Mikkel til næste Tingdag (28. Oktober), men da Mikkel ikke mødte i Retten, blev Sagen opsat i 6 Uger, hvilken Opsættelse senere gentoges, og da Tingbogen for 1674 mangler, kan Sagen ikke følges videre. Derimod havde Borgmester Mikkel til den 4. November indstævnet Hjørings menige Borgerskab for at vidne om Borgmester Søren Berings Forhold her i Byen; men da Bering kom med den Udflugt, at han ikke var lovlig stævnet til Vidners Paahør, idet Stævningsmanden — Byens Tjener — ikke havde vidst, hvad han stævnede for, blev ogsaa denne Vidneførsel opsat og ses ikke at være foretaget senere i Aaret 1673 (1674 mangler).

25. November havde Borgmester Bering indstævnet Vicerektor Mads Christensen Brovst fra Hjøring Latinskole, som var gift med Borgmester Jørgen Muus' Enke, Tove Jespersdatter, for uhøflige Ord og Gerninger i Borgmesterens Hus sidste Mortensaften. Mads Brovst henskød sig under gejstlig Jurisdiktion, men Bering førte Vidner om, at Mads Brovst kom med Børnene for at synge, og da Bering havde sagt til Ole Pedersen Juel, der sad i Stuen, at hvis de kom, skulde han sige til dem, at Borgmesteren skulde sende dem Syngepengene den følgende Dag, sagde han det, og saa gik de igen bort.

[1]) Skarn.

Et Par Timers Tid senere sad Ole Juel og Borgmester Bering og „druk en Pibe Tobak sammen“, og saa kom Mads Brovst, der vel imidlertid andetsteds havde faaet mere Traktement, til Døren igen og slog stærkt paa den. Bering gik saa ned ad Kældertrappen og vilde ej lade sig til Syne, hvorpaa Pigen lukkede Døren op, og Mads Brovst og Skoledisciplene kom løbende ind og sang.

Ole Juel bad dem nogle Gange, vel 10, om at holde op med Sangen, thi Borgmesteren havde Sorg, formodentlig i Anledning af den nedennævnte Barnefødsel, men Mads Brovst sang endda „Faltera paa grassatvis“ og truede med en stor Kæp Disciplene til at synge. Imidlertid lod Borgmesteren dem skikke 3 Halvkander Øl, som de drak, og saa sagde Mads Brovst til Disciplene, at nu kunde de gaa, hvorhen de vilde.

Derefter kom Bering, og han og Vicerektoren kom i Skænderi; den sidstnævnte slog Knæp for Borgmesterens Næse og sagde, at han vilde disputere Majestætens Brev. Mads Brovst gik saa ud „paa Døren“ og raabte „paa Hundsfot“; hvem han mente dermed, vidste Ole Juel dog ikke — men det kan man jo tænke sig til.

Laust Ibsen Spillemand, der Mortensaften blev løsladt af Raadhuskælderen, hvor han havde siddet for at afsone en Lejermaalsbøde, havde ogsaa hørt, at Mads Brovst raabte Hundsfot paa Gaden, men hvem han mente dermed, vidste han heller ikke.

Heller ikke Slutningen paa denne Sag kendes, da den gejstlige Justitsprotokol ikke haves.

12. August 1673 købte Søren Bering en halv Gaard ved Strømmen i Hjøring af Anders Nielsen, hvilken han dog atter 16. Decbr. 1673 solgte til Jep Christensen i Hjøring, muligt fordi Hjøring Jord da var ved at blive ham for brændende.

Saa løb Aaret ud, og Julehelg kom, da intet Ting holdtes; men paa det eneste Blad, der er bevaret af Tingbogen for 1674, nemlig for 13. Januar, træffer vi atter Berings Navn og som sædvanlig i en kedelig Affære.

Paa Tinget, hvor Raadmand Erik Christensen Bistrup sad i Dommers Sted, fremstod der „ærlig, agtbare, vis og forstandig Mand“ Jens Nielsen, Byfoged i Hjøring, som fremlagde en saalydende Varselsseddel: „Eftersom mig er kommen for Øren, at Lisbet Jensdatter Biering, som sig en rum Tid her i Hjøring haver opholdet, nu den 2. December sidst afvigte for Sognepræsten, hæderlig og vellærde Mand, Hr. Gert Nielsen Bech her ibidem, samt i andre hæderlig og godt Folks Overværelse haver gjort sin Bekendelse og udlagt for hendes rette Barnefader at være Borgmester Søren Biering her i Hjøring til det Barn, hun nu for nogen Tid siden haver født her i Byen. Hvorfor jeg paa Kongl. Majestæts Vegne foraarsages at lade indkalde til Hjøring Byting — — — Lisbet Jensdatter Biering foromrørte hendes Sigtelse skriftlig eller mundtlig at vedstaa, og det at paahøre citeres vis og velfornemme Mand, Borgmester Søren Biering, om han dertil noget haver at svare — — —[1])“. Ligeledes indstævnedes Sognepræsten Hr. Gert og Hr. Frands Andersen, adjungeret Kapellan, samt Brødrene Jens Poulsen Holst og Frederik Poulsen Holst, som havde paahørt Lisbets Bekendelse.

Endvidere kundgjorde Byfogden, at den 2. December foregaaende Aar kom velvise og velfornemme Frands Biering, Raadmand i Viborg, til Sognepræsten Hr. Gert Bech og bad ham om paa Embedsvegne at paahøre Margrethe Olufsdatter, salig Jens Berings Efterleverske i Viborg, hendes Klagemaal, hvorpaa nævnte Enke fremkom og „med Væmodighed beklagede“, at hendes Datter Lisbet var blevet besovet af Borgmester Søren Bering i Hjøring under Ægteskabsløfte, og for at fornøje den bedrøvede Kvinde, lod Præsten Lisbet kalde til sig i Raadmand Frans Berings, Kapellanens og Brødrene Holsts Overværelse, hvor hun da bekendte, at Borgmester Bering var hendes eneste og rette Barnefader.

Paa Tinget mødte Lisbet ogsaa, men da hun blev tilspurgt, om hun vilde vedstaa sin aflagte Bekendelse, svarede hun — formentlig instrueret af Borgmester B. — at hun ikke her vilde sige, hvem der var hendes Barnefader, men naar hun kom til Viborg, skulde hun gerne sige det til Præsten der og hvem det ellers vedkom. Hun vilde altsaa give det Udseende af, at Barnet var avlet i Viborg; thi Lejermaalsbøden erlagdes, hvor Barnet var undfanget. Forøvrigt oplyste hun, at Borgmesteren og hun var Næstsøskendebørn.

Hun mente, at Hr. Gert Bech heller ikke var berettiget til at tage Vidne efter hendes Mund, d. v. s. efter hendes for ham og de andre afgivne Bekendelse.

Det oplystes imidlertid, at hun havde opholdt sig i Hjøring i $^3/_4$ Aar, hvorfor Byfogden mente, at hun ogsaa var pligtig til at aflægge sin Bekendelse her.

Saa fremkom Borgmester Søren Bering og gjorde af formelle Grunde Indsigelse mod Vidneførslen, og da Lisbet ikke her paa Tinget udlagde ham som Barnefader, havde han heller ikke noget at svare dertil.

Den fungerende Dommer kom imidlertid til det Resultat, at da Lisbet én Gang havde erklæret for Præsten m. fl., at Bering var hendes Barnefader, og da hun ikke her ved Tinget havde villet benægte det, maatte Beskyldningerne staa ved Magt, og hun og Borgmesteren blev saa dømt til at udrede deres Lejermaalsbøder.

Hvad Slægtsskabet mellem dem angik, henvistes denne Sag til Landstingets Kendelse.

Vi kan nu ikke følge Berings Skæbne længer gennem Tingbøgerne, da de mangler i en længere Aarrække, men lidt ved vi dog om ham og hans senere Bedrifter her i Byen.

[1]) Navnlig af Hensyn til Lejermaalsbøderne, som Byfogden indkasserede paa Kongens Vegne.

Den 3. Marts 1674 sendte Stiftamtmand Enevold Parsberg nemlig en saalydende Skrivelse til Kongen:[1])

„Stormægtigste allernaadigste Arvekonge og Herre!

For Hans kgl. Majestæt foraarsages jeg allerunderdanigst at andrage og tilkendegive, hvorledes en Borgmester udi Hjøring, nemlig Søffren Biering, som sig meget utilbørlig og uskikkelig udi sin Bestilling forholder samt ligger udi et skammeligt letfærdigt Levned med sit eget Nærsøskendebarn og med hende avlet Børn, hvilket hans utilbørlige Forhold jeg herefter postvis Hans kgl. Majestæt allerunderdanigst vil referere, og bestaar en Del udi efterskrevne Poster, nemlig:

1. Bevises med et Tingsvidne af Dato 21. Oktober 1673, at han haver søgt den anden Borgmester Mikkel Madsen paa sit Liv med en blottet Degen, truet og undsagt ham paa Livet og udskældet hannem for en Skælm og med mange flere Ukvemsord begegnet ham.
2. Iligemaade bevises med fire Mænds Attest, at forskrevne Søfren Biering haver rendt paa sin Hest frem og tilbage udenfor Borgmester Mikkel Madsens Dør og hannem udskældet for en Skælm og en Lurendrejer.
3. Bevises med otte Mænds Attest, at forskrevne Søfren Biering haver forhindret og ophævet Retten, saa at Mikkel Madsen ej kunde føre sine Vidner imod ham for hans Trusel, Alarm og anden usømmelig Forhold, som han havde for Retten, den dermed at forvilde.
4. Bevises med 30 Mands Attest, at forskrevne Søfren Biering sig saa meget uskikkelig forholder med Drikken, Renden, Skyden og Turnering Nætter og Dage, saa de paa Gader eller i deres Huse ej kan vide sig Livs Frelse for hannem, og truer dennem til at underskrive alt det, han kan paafinde, med anden mere usømmelig Forhold.
5. Bevises med samme Attest, at han haver truet og tvunget Kirkeværgerne med Hug og Slag, at de maatte levere hannem 58 Slettedaler af Kirkens Penge.
6. Haver han bemægtiget sig Byens Regnskaber og oppebaaret alle Byens Penger af Bosteder og Sagefald[2]), som der i Byen falde kunde, og ingen Rigtighed derfor gjort haver.
7. Bevises med trende Mænds Attest, at han haver slaget Borgermester Mikkel Madsen paa Raadstuen, der paa tegnet tvende Synsmænds Vidne, som hannem samme Dag haver besigtiget, og hannem befunden blaa og blodig og et aabent Saaremaal paa hans Halsben og et andet paa hans Albue.
8. Bevises med tvende Mænds Attest, hvorledes han uden nogen Aarsag haver overfaldet en Raadmand der udi Byen og hannem med sin Degen gennemstukket, saa han næppeligen beholdt Livet.

[1]) Indlæg til »Jydske aabne Breve« 9. April 1674. Nr. 34. [2]) Bøder.

9. Haver hans Ærværdighed Bispen mig tilskreven af Dato 27. December 1673, som iblandt andet formelder om forskrevne Borgmester Søfren Bierings uskikkelige Levned og Forhold med saadanne Ord: „Ellers er der en Borgmester udi Hjøring, som haver besovet sit Næstsøskendebarn og ellers er en Mand af et slet Rygte, med hvilken efter kongelige Bogstaver vilde procederes, med mindre Hans Majestæt anderledes derover vilde dispensere; men det er meget forargeligt, at en Øvrighedsmand, som burde at holde mest over Loven, skal være den vitterligt Lovsens Overtrædere, desforuden lever han ilde og ryggesløs.“

Efter saadan Borgmesterens uskikkelige Levned og utilbørlige Forhold jeg underdanigst beder og formoder, at Hans kgl. Majestæt vilde allernaadigst lade sig behage hannem at afskaffe og en anden i hans Sted igen forordne, at den fattige, ringe By ej formedelst hans utilbørlige Forhold ganske skal ruineres, og de bedste Byens Indvaanere derved foraarsages at flytte fra Byen. Herpaa jeg underdanigst Hans kgl. Majestæts allernaadigste Resolution vil forvarte, forblivende — — etc.“

Af denne Indstilling om Berings Afskedigelse ser vi altsaa, at han yderligere drev det til at overfalde sin Medborgmester paa selve Raadhuset, samt at han begik Underslæb med Kirkens og Byens Penge.

Den sidste Omstændighed synes at have sat Prikken over „i“et, thi allerede 20. Marts, altsaa 17 Dage efter, at den første Skrivelse var indgivet, indsendte Stiftamtmanden, der baade den 3. og den 20. Marts opholdt sig i København, en ny Skrivelse[1]), hvori det hedder:

— — — „det tilkendegives, hvorledes at den ene Borgmester i Eders kongelige Majestæts By Hjøring ved Navn Søfren Simensen sig meget uskikkeligen og utilbørligen — — — haver forholdet, da haver jeg for saadan hans umanerlige Forholds Skyld været højligen foraarsaget hannem fra Borgmester-Bestillingen at suspendere og saa længe at arrestere, indtil at han haver gjort Rigtighed, for hvis (ɔ: hvad) Penge, som han baade af Byens og Kirkens i værende Tid haver oppebaaret, — — — derfor begærendes, at en Raadmand der af Byen ved Navn Henrik Josefsen maatte med samme Borgmesters Bestilling af Eders kgl. Majestæt igen benaades, eftersom han er en vederhæftig og god Skatteborger og som altid haver søgt Byens Bedste i alle Maader — — —.“

Under 9 April 1674 erholdt Henrik Josefsen saa kongelig Udnævnelse som Berings Efterfølger i Andenborgmesterembedet, og Berings Virksomhed i Hjøring var afsluttet.

— — —

I Tingbogen for 1. Juni 1686 finder vi ogsaa et lille Vidnesbyrd om, at Byens Bedsteborgere undertiden var ret grovkornede i deres Lystighed.

[1]) ad. »Jydske aabne Breve« 9. April 1674 Nr. 34.

Forvalter Niels Poulsen Vilholt paa Aastrup og Byskriver Frederik Olsen havde nævnte Dag indstævnet Købmændene Laurids Hansen og Niels Poulsen Baggi samt Christen Pedersen, fordi de en Eftermiddag i Maj Maaned, da Frederik Olsen og Niels Poulsen samt nogle andre gode Venner var samlede hos Købmand Jens Poulsen Holst, havde dem „til Fortræd og Affront anfanget med en ganske stor Skyden og mange Skud“ og saaledes forulempet dem i „denne Hans kgl. Majestæts By Hjøring, som med Tag er betaget[1]), hvoraf sig snart Ildebrand og anden Ulempe kunde foraarsages . . . .“ Niels Baggi havde endvidere ladet sig finde paa Gaden med Drik og Opsætsighed og villet yppe Klammeri med Byskriveren. Han havde staaet paa Gaden og slaaet om sig og sagt, at han „var Karl med bare Arme“, og han havde siddet og drukket paa Raadhustrappen. Da Byskriveren saa aabnede Vinduet og sagde: „I holder Eder vel lystig“, svarede Niels: „Ja, det gør jeg, min hjerte Per lille“. „Det var Ret“, sagde Byskriveren, hvorefter han spurgte, om han ikke ogsaa skød i Dag. „Jeg skyder med Skindbøssen, jeg er ingen noget skyldig og sidder og drikker for mine egne Penge“ var Svaret, og saa kom de op at mundhugges om den Ære, de skyldte hinanden.

Naar Byens „Noblesse“, Magistratspersonerne, kunde opføre sig saadan, ligger det nær at antage, at de socialt lavere stillede ogsaa henfaldt til grove „Insolentier“, og selv over Byens Gejstlighed blev der klaget.

Den 24. Maj 1673 skrev Biskop Mathias Foss nemlig følgende Brev til Sognepræsten her, Gert Nielsen Bech:

„Mig er ved hemmelig Advarsel sine die et subscriptione[2]) adverteret, at der passerer adskillig Uskikkelighed paa Stedet, hvor Gud haver betroet Eder sin Vagt og Forgaards Varetægt, og end af dem, som skal være andres Lys og Lærer, ikke aleneste med Embedets skødesløse Forvaltning, men endog med Drik og Fylderi og anden Uform, hvorved Gud lastes af dem, han burde æres og dyrkes af. Og som saadant strækker sig til Himmelens Vanære og Helvedes Opbyggelse foruden deres Fordømmelse, som paafører Gud saa stor en Sorrig og Skade (thi synde vi med fri Vilje, efter at vi have annammet Sandheds Bekendelse, der er der ikke offer[3]) meer tilbage for Syndere, men en gruelig Doms Forventelse og Ildsniid, som skal æde de genstridige, Ebr. X,1), saa kan jeg intet tie længer til saadan Ugudelighed, at jeg jo maa vide Rede derfor, hvorledes de udi Guds Hus omgaas, som ere satte til deres Opvarter og Lærer. Jeg lod vel udi seneste Synode give en alvorlig Formaning om, at den fordømte og forargelige Fylderi, som hos en Del Lærere fandtes, i den faste Forhaabning, at hver vilde rette sig selv og ynkes baade over sine egne saa og deres fattige Tilhøreres Sjæle, som er Christi Blods dyre Køb, og da sparede jeg deres Navne, jeg vel kunde nævne; mens frugter slig intet, jeg skal for Guds Dom være uskyldig, at jeg haver aldrig samtykt eller set igennem Fingre med saadan Fortrædelighed, men skal vove med dem Kjortel og Embede, førend jeg skal lide det Ukrud at overgro Christi Ager. Thi haver I straks at kalde Kapellanen paa Stæden og den anden, som efter Eders egen Forbøn er ham adjungeret til Medarbejder i sin Svaghed og lade dem denne min Formaningsskrivelse læse, og I med dennem tillige skikke mig Brevet af Eder samtlig

[1]) Tækket med Straatag. [2]) Uden Datum og Underskrift. [3]) Bod.

uuderskrevet, at I det læst haver. Jeg skaaner Eder her præpositum[1]) der om at paaminde ne in vulgus eat reatus[2]) og den uskyldige med den skyldige ikke skulde theatriseres[3]). Tilforn er vel for mig klaget over Tjenesternes Ophold og Disordre udi Eders Sogn, men som jeg haaber, det ved sidste Synodi Paamindelse at være nu corrigeret, vil jeg ej videre derom minde, eftersom der er intet for mig klaget siden den Tid.

Men for alting gører Eders Evangelistes Embedes troligen, og erindrer Eder, at I er Guds Sendebud til Menneskerne, og de ved Bøn og Paakaldelse samt flittig Meditation[4]) maa ervarte fra Gud, som Eder haver udsendt, Naade til at tale hans synderlige Ord til hans Folk, hvilket aldrig erlanges cursorio studio[5]) og Skriftens skødesløse Handling.

Og for det sidste: Bedrøver ikke den Helligaand, som haver fraskilt Eder til sin Tjeneste, ved noget uskikkelig og uterlig Levned, men vider, at Dommeren er for Døren, der med den Tjenere, der véd sin Herres Vilje og gør den ikke, ingen Skaansel vil have. Vale. Scripsi animo ægro et zelo domus domini mei inflammato[6]).

Eders tjenstflittige udi Herren, saa længe I ere Herrens

M. Foss.[7])

Brevet bærer Paategning: Den 26. May om Natten ved elleve slet er denne hans Ærværdigheds Skrivelse mig indhændigst, læst og — efter Befaling paaskrevet.

G. N. Bech.
Oluf Jensøn[8]).

Er denne Skrivelse af mig samme dito læst.
Frands Anderssen.“[9]).

Forinden Hr. Gert Bech sendte Skrivelsen tilbage til Biskoppen, lod han den forsyne med nedenstaaende Paategning:

„Anno 1673 d. 27. Maj paa Hjørings Raadstue i Borgmester Søren Bierings, Raadmændene Hans Andersen, Michel Allertsen Podemester, Melchior Nielssøn og Søffren Mogenssøn samt en Del Borgerskab deres Overværelse fremstod hæderlig og vellærde Mand, Hr. Giert Nielsen Bech, Sognepræst her i Byen, Hr. Ole Jenssøn, Kapellan og Skolemester ibm., saa og Hr. Frands Anderssøn, Guds Ords Medtjener ibm., og skriftlig foregav saa som følger: Velvise Borgmester og Raad ombedes paa det tjenstvilligste, de vilde tillige med menige Borgerskab give os, her for Retten staar, Hr. Giert Nielsøn Bech, Sognepræst udi Hjøring med dens annexerede, saa og Hr. Ole Jenssøn, Kapellan og Skolemester her udi Byen, desligeste efter hans Højærværdigheds gode Samtykke adjungerede Hr. Frands Anderssøn, Guds Ords Medtjener, Skudsmaal enhver for sig om deres Levned og Lærdoms Forhold her udi Menigheden, hemmelig eller aabenbarlig, etc.

1. Om nogen gammel eller ung i Menigheden kunde overbevise dem at være Drankere eller at holde eller søge Drikkehuse.
2. Om Tjenesterne udi alle trende Hjørings Kirker, ihvor meget i alle

[1]) Ved Provsten. [2]) For at ikke Beskyldningen skal komme ud blandt Folk.
[3]) I Gabestok, stilles til offentlig Beskuelse. [4]) Overvejelse. [5]) Ved flygtigt Studium.
[6]) Farvel! Jeg har skrevet ud fra et smertefuldt og nidkært Sind, der var brændende for Herrens Hus.
[7]) Bispearkivet, Capsa B, Loc. 8, Fasc 4. (Landsarkivet).
[8]) Se Kapellaner. [9]) Adj. Kapellan, senere Præst paa Hirtsholmene.

Kirkerne er forfaldne at forrette, er forinden Middag forrettet saalænge nu itzige Sognepræst med sin adjungerede dette haver betjent, thi der advares til første Prædiken præcis ved 6 slet og den anden præcis ved 9 slet.

3. Om nogen i Menigheden, læg eller lærd, kan overbevise nogen af os over eller i Skødesløshed Skriftens Ord skødesløs at handle.
4. Om de kender Sognepræsten dygtig saa vel som Kapellanen med sin adjungerede deres Embede at forrette saavel udi Levned som i Lærdom.

Hvortil svarede velbemeldte Borgmester Søffren Biering og forskrevne Raadmændene, at hver af dennem for sig var hel vel fornøjet og tilfreds med deres kære Sognepræst Hr. Giert Nielssøn baade i Levned og Lærdom, saa de ej ved noget usømmeligt ham at paasige, men takker ham godt i alle Maader. I lige Maade svarede de, at de og hel vel var tilfreds med Hr. Ole Jenssøn, Kapellan og Skolemester, saa og med Hr. Frands Anderssøn, som af Hans Ærværdighed Biskoppen er beskikket bemeldte Hr. Ole Jenssøn i hans Svaghed Ordet at betjene, saa de dennem intet usømmeligt kan paasige, men takker dennom i alle Maader godt for god Lærdom og kristeligt Levned. Endnu bekræfter vi underskrevne Borgerskab dette i alle Maader sandt at være, som overbemeldte vores Borgmester og Raadmænd haver svoret, og ingen af os haver sig over forskrevne vores kære Præster at besvære, men takker dennem for god Lærdom og kristeligt Levned godt i alle Maader, saa som forskrevet staar at være begæret og passeret, bekender vi forskrevne med egne Hænders Underskrivelse.

Actum Hjørings Raadstue ut supra.

Bierring. Johan Wildtmann. Jens Poffuelsen.
Hans Michelsen. M. A. H.[1]) Thomis Anderssøn. Frederich Poffuelsen.
Melchior Kli. Oluf Juel. Axel Olufssen. Søffren Mogensen.
Jacob Pedersen. Axel Nielsen. Thomis Søffrensen. Laust Madsøn.
Lauritz Michelsøn. Jacob Nielsen. Claus Madsen. Jørgen Jensen.
Augustinus Jenssøn. N M. NS. N MS. MT. S. P. M. S. H."

— — —

Var Hjøringboerne uskikkelige, kunde det efter Datidens Opfattelse næppe betragtes som andet end et Slag af Herrens straffende Haand, da Byen 1693 ramtes af en skrækkelig Ulykke, en stor Ildebrand.

Om denne Brand fortæller Biskop Bircherod i sin Dagbog under 22. Juli 1693: „Der Klokken var 10 Formiddag optændtes udi Hjøring i Vendsyssel en ulykkelig Ildebrand, hvorved den ganske By (paa nogle faa Huse nær) inden et Par Timers Tid blev jammerligt lagt i Aske. De fleste af Folkene vare samme Tid ude paa Marken at høste, hvorudover de finge ganske lidet af deres Fattigdom reddet. I et Hus blev en gammel Mand med Børnebørn og Tyende selv syvende indebrændt udi en Kælder, hvor de havde tænkt sig for Ilden at ville forbjerge. Skolehuset gik ogsaa af, men Kirkerne bleve ved Guds Forsyn bevarede."

Peder Dyrskjøt omtaler i et Brev til Bircherod af 2. Juni 1702[2]), at

[1]) Mikkel Allertsen Holst, Raadmand. [2]) Jydske Saml. 1. III. 255, jvf. S. 280.

han ved denne Brand mistede 8 mærkelige danske Bøger, som han havde laant sine gode Venner der i Byen, nemlig Byfoged Jens Nielsen og Hustru.

Tingbøgerne fra den Tid er ikke bevarede[1]), men brændte i Byskriver Frederik Olsens Gaard paa Torvet[2]), ved hvilken Lejlighed 3 af hans Børn og 4 andre Personer, deriblandt hans Svigerfader, Raadmand Johan Wiltmann omkom (jvf. ovenfor), saa der kan ikke oplyses meget om Branden, men i Følge Kirkebogen for 1693 „afbrændte den ganske By udi to Timer fra 9—12 slet om Formiddagen formedelst en stærk Vestenvind", og den ældre Kirkebog brændte.

I Kirkens Regnskabsbog hedder det 1693: „At Kirkens Beholdning af Restancer er saaledes vokset, har der været Aarsager nok til paa dette Sted, formedelst de fattige Indvaanere, som dertil skulde have svaret, har først i mangfoldige andre Maader været saa højtbebyrdede med flere daglige store paatrængende Udgifter, som fast utrolig ej havde været at formode, de saalænge har kunnet tilsvare. Og siden lidt den skadelige Ildebrand, (som desværre noksom er bevidst), hvorved den største Part af de skyldige er bragt i saa ringe Tilstand, at det har været og er for dennem ganske umuligt hertil at svare, saasom samme hastigt paakommende ulykkelig Ildebrand har til Aske nedlagt tillige med deres egne Midler, hvis (ɔ: hvad) de af Kirkens Gods ellers kunde have haft i Behold, og det, de i Fremtiden kunde have her udi at svare med — — —." Kirkeværgernes Oppebørsler brændte ogsaa, og foruden Latinskolen, der som tidligere nævnt laa øst for St. Katrine Kirke, brændte ogsaa Præstegaarden, hvorfor Præsten fra Branden af og til 1. Maj 1694 maatte bo paa Lundergaard og derefter i et lejet Hus i Byen. (Se under Præstegaarden).

13. Oktober 1693 indgik Borgerskabet med en saalydende Ansøgning til Kongen:

(Rentek. Deliberationspr. Nr. 24, fol. 56 b).

„Vi underskrevne Eders kgl. Majestæts fattige Undersaatter og Indvaanere i Hjøring højnødtrængendes foraarsages vores meget store Armod og Elendighed i dybeste Underdanighed at andrage, at som den allerhøjeste gode Gud efter sin Guddommelige Vilje haver ladet hjemsøge os, Hans kgl. Majestæts Undersaatter her udi Hjøring, med en ulykkelig Ildebrand, som den 22 Juli sidst afvigte den ganske By der overgaaen (undtagen nogen faa, smaa Hytter), som skete saa hastig formedelst den store Storm, som var samme Tid, at det ikke varede i to Timer fra Ilden antændtes, førend den ganske By laa i Aske, hvorved 7 Mennesker i et Hus blev opbrændt, og mangen det stod knap for at faa Livet reddet, foruden os er blevet be-

[1]) Først 7/1 1696 fik Byen en ny Tingbog autoriseret, fordi Tingbogen for 1692—93 var brændt.

[2]) Han oplyser selv 5/6 1703 (Tgb.) at han ikke alene mistede sine Midler »men ogsaa trende umyndige Børn, som saa ynkelig i Ildebranden blev forbrændt og omkom, hvilket ikke i denne Verden af mig kan forvindes.«

røvet og fratagen de os af Gud laante og meddelte Midler, saa vi deraf intet fik noget reddet, tilmed i saa hastig og uformodentlig en Ulykke er bleven ganske forbrændt alle Byens vedkommende Breve og Dokumenter, Bytingsbog og Protokol, al Underretning om Formynderskab og Skifter saavel som Rigtighed om tilstaaende (Skyld) til vor Bys Kirke, foruden det hende ved denne Ildebrand er sket Skade over for 400 Rdl. Da som vi over saadant udi yderste Armod er geraaden, ved vi — næst Gud — ingen uden Eders kgl. Majestæt i denne vores store Nød og Elendighed at indfly til om nogen Hjælp, hvorfore vi paa egne og samtlige Mednaboeres Vegne os tilfordrister at gøre Ansøgning hos Eders kgl. Majestæt og ved denne vores allerunderdanigste Supplik i underdanigste Ydmyghed begærer, at vi i Naade maatte betænkes og anses med nogen Frihed, som Hans kgl. Majestæt sine Undersaatter i Lemvig (som paa samme Maade ved Ildebrand som vi for nogle Aar siden er bleven forulykket[1]) naadigst forundt og givet haver, eller som Hans kgl. Majestæt anderledes allernaadigst behager, saavel som og, at Eders kgl. Majestæt af sær Naade vilde forhjælpe os med nogen Forskud til vore Gaardes og Huses Opbyggelse, eftersom vores Tilstand er saa slet, at vi det ej ved vor egen Hjælp kan fortsætte. Eders kgl. Majestæt haver og vel vores forrige Tilstand af de allerunderdanigste indgivne Suppliker erfaret; vi lever i den inderlige Forhaabning, at vi af Eders kgl. Majestæt naadigst bliver hjulpne, at vi igen noget kunde komme paa Fode, saa Eders kgl. Majestæt af os og vore Efterkommere kunde i Fremtiden nyde den Ret og Skyldighed, som vi hannem tilforbundne ere, allernaadigst betragtende, at vores By til nu over halvfemte Hundrede Aar har været af fremfarne højlovlige Konger i Danmark privilegeret, som og af Eders kgl. Majestæt allernaadigst er confirmeret, og imidlertid svaret til paabudne Kontributioner efter Evne og Tilstand som andre Købstæder, og hvis Hans kgl. Majestæt os i Naade hermed anser, vil den allerhøjeste Gud vist igen rigelig belønne. At vi ikke førend nu med vores bedrøvelige Andragende for Eders kgl. Majestæt har indkommen, har været Aarsag til Eders kgl. Majestæts Rejse til Holsten, som vi nu har fornummen med Lykke og Velsignelse at være fuldendt. Saa i dybeste Underdanighed til Eders kgl. Majestæt indflyr vi med allerunderdanigste Bøn, at Eders kgl. Majestæt os udi denne vor store Nød og Elendighed i Naade til det bedste vilde anse og forhjælpe, og vil allerunderdanigst vente, Eders kgl. Majestæts naadigste Vilje og Resolution herpaa; den almægtigste Gud skal igen give Eders kgl. Majestæt mange Aars Velsignelse og lykkelig Regering, hvilket vi af Hjertet ønsker, som til Døden er og forbliver Eders kgl. Majestæts allerunderdanigste tro Arveundersaatter og ringe Tjenere.

Hjøring, 13. Oktober 1693.

Paa egne og samtlige Indbyggeres Vegne:

Jens Nielsen, Tøger Ibsen Østerild, Frederik Olufssøn, J. Christensen, Jens Andersen, Jens Poulsen, Niels Poulsen Baggi, Harding Pettersen, C. Knudsen, Jørgen Jensen, C. Christensen Sacstrup, Niels Munck, Laurids Christensen, Chr. Erichsen, Laurids Nielsøn, H. J. S., Jens Joenson.

Denne Ansøgning indsendtes til Stiftamtmanden, og den konstituerede Stiftamtmand videresendte den til Regeringen med følgende Paategning:

[1]) Lemvig havde 20/12 1684 faaet 20 Aars Frihed for Skatter, Konsumtion og Indkvartering.

(Rentek. orig. Resol. 6/2 1694).

Til Eders kgl. Majestæts høje kongelige Naade og store Barmhjærtighed ere disse Eders kgl. Majestæts ældste Købstads udi Vendelbo Stift og samme Stiftes Gejstligheds rette ældgamle Mødested, Hjøring Bys fattige Indvaanere saa mindelig vedtørftig og trængende, som den ulykkelig og dem hastig uformodentlig overkommende Ildebrand (den Gud af Naade fra al Landet mildelig herefter afvende) paa ringere end to Timers Tid uden al Redning i en stærk Storm dem fra Hus og Bopæle samt deres fattige Indbo, der alene var deres største Rigdom, gjorde ganske entblottet og udi saa yderlig Fattigdom styrtede, at de nu hverken for sig, fattige Hustruer, uopfødte Børn, Kvæg og Fænød have enten Skjul eller nødtørftig Føde, eftersom det allerede indavlede Hø og ringe Korn paa Lofterne med Luer opgik, og den Velsignelse, de sig af Agerne ventede, ved Misvækst moxen bortgik Dette udi højædle Hr. Stiftamtmanden Absenze sandfærdig medlidigst attesteres som allerydmygst underdanigst andrages af

Eders kgl. Majestæts

allerunderdanigst tropligtigst ringeste Tjener

Aalborg 23. Okt. 1693. N. Jespersen.

I Henhold hertil indstillede Rentekammeret da 3. Februar 1694 til Kongen, at Byens Skatterestancer, der indtil Nytaar 1683 udgjorde 1404 Rdl., og for hvilke der forgæves var sket Eksekution, helt eftergaves, ligesom 500 Rdlr. Restance for Aarene 1676—1679 i Henhold til kongelig Befaling var blevet eftergivet ved Rentekammerets Skrivelse af 7. August 1680. (De forrige Borgmestre Mikkel Madsen og Henrik Josefsens Uformuenhed og slette Forhold i Bestillingen og siden dødelige Afgang samt Byens meget armelige Tilstand bevirkede, at Eksekutionen ikke havde nyttet noget). Fra Nytaar 1683 til Maj 1693 resterede der endvidere ca. 167 Rdl. i Byskat og ca. 240 Rdl. i Landgilde, og disse Beløb foresloges ogsaa eftergivet. Men da de brandlidte Borgere jo ikke kunde have videre Hjælp af at faa eftergivet en Gæld, som de allerede før Branden var ude af Stand til at betale, henstillede Rentekammeret til Kongens Behag, om der videre skulde bevilges Frihed for Skat, Konsumtion og Landgilde.

Ved kongelig Resolution af 6. Februar 1694 eftergaves Byen saa dens resterende Skatter til Nytaar 1693, ialt $1811^1/_2$ Rdl., og der bevilgedes 12 Aars Frihed fra 1. Januar 1693 for alle Slags Skatter, Konsumtion og Indkvartering og 6 Aars Frihed for Landgildeafgift til Aalborg Amtsstue[1]). Da den sidstnævnte Benaadning var indløbet 1699, ansøgte Beboerne 14. Maj 1699 om dens Fornyelse, men Sagen synes at være blevet henlagt uden Afgørelse, og 1701 indgav Beboerne derfor en ny saalydende Ansøgning:

(Rentek. Deliberationspr. Nr. 37 1696—1701).

„Stormægtigste allernaadigste Arvekonge og Herre!

Saasom vi, Eders kgl. Majestæts allerunderdanigste Undersaatter udi Hjørings By og Købstad, for en rum Tid siden til Eders kgl. Majestæt har supplice-

[1]) Rentekammerets originale Resolutioner.

ret angaaendes, at vi fremdeles maatte nyde nogen Frihed og Forskaanelse paa de Udgifter, som aarligen af vores Bys Marke-Jord udgives, eftersom de 6 Aars Frihed, som os af Eders kgl. Majestæts Hr. Fader allernaadigst var forundt, da havde taget sin Endskab, og som vi nu med tvende Aars Landskyld resterer fra fornævnte 6 Aars Friheds Dato, hvorfor vi af Kgl. Majestæts Amtsforvalter hart ængstes for des Betaling, men som vi stedse haver levet udi den allerunderdanigste Forhaabning, at Eders kgl. Majestæt vilde af sær kongelig Naade have Henseende til den store Skade, som vi fattige Folk haver taget udi den saa uformodentlig overkommende store Ildebrand, hvor udi vi haver mistet baade Huse og Gaarde og alle indehavende Midler og Formue, saa vi intet havde i Behold uden den bare Markejord, og som Gødningen dertil os samme Aar gik fra Hænde udi det Høet, blev opbrændt og Kornet maatte vi føre af Byens Marker, en Del fik vi deraf udi medlidende Menneskers Huse, og en Del stod deruden for og forraadnede, hvorudover, som for er meldt, Gødningen, som vi skulde have til Jorden, os ganske frakom, saa vi for des Aarsags Skyld endnu ikke har faaet Jorden i fuld Brug, som den var tilforn, og ikke heller endnu kan faa i nogle Aar.

Og som vi, som for er meldt, af Amtsforvalteren saa hart anmodes for de 2 Aars resterende Afgifter, og vi fattige Mænd haver nu ikke andet at betale med end som af den ringe Husgeraad, som vi har sammensanket siden Ildebranden, og saa Marken i sig selv, som mindste Delen af er vores, men udenbys Mænd, som Byens Indvaanere formedelst deres armelige Tilstand i Pant og Køb til dennem har afhændet, men Byens Indvaanere maa dog svare deraf til alle paafølgende Udgifter, om de vil have deres Føde. Da som Nøden os fattige Mænd (som har lidt saa megen stor Skade i Ildebranden) saa hart trænger, ved vi ingen anden Middel eller Raad at tilgribe end hermed at gøre allerunderdanigst Ansøgning til Eders kgl. Majestæt, at han os fattige og af Ildebranden forarmede Mænd, som bruger Byens Marke Jord, vilde af kongelig Naade betænke, at vi maatte nyde Frihed for de tvende Aars resterende Afgifter af vores Markes Jord, (og) saa længe, som den anden Frihed varer, som Eders kgl. Majestæts Hr. Fader os allernaadigst haver forundt, som endnu er paa fire Aars Tid, paa det, vi kunde faa Jorden igen i Brug som tilforn, eftersom vi fattige Mænd har intet andet at nære os af end som Jorden. Der er ellers overalt ikke nogen af Eders kgl. Majestæts Købstæder i Danmark, som har Markjord til deres By, som udgiver nogen Udgifter i saa Maade, men det er vores allerunderdanigste Pligt og Skyldighed at tage imod, hvis vore Forfædre deraf er paalagt, Gud give, at Evnen var som Viljen. Vi fattige Mænd paa vores egne og Mednaboers Vegne formoder i allerunderdanigste Ydmyghed, at Eders kgl. Majestæt os af kongelig Naade betænker, saa vi et naadigt og mildt Svar paa denne vores allerunderdanigste Supplik allernaadigst maatte bekomme. Gud den allerhøjeste vil igen styrke og opholde Eders kgl. Majestæt og det ganske kongelige Hus, vi ellers som vores allerunderdanigste Pligt udkræver, stedse er og forbliver Eders kgl. Majestæts allerunderdanigste tro Tjenere og Arveundersaatter. Paa vores egne og saa mange af Hjøring Bymænd, som bruger Markejord: J. Ernstsen, Frederik Olufsen, Niels Poulsen Baggi.

Paa min fattige Moders Vegne: Poul Eriksen.
Paa min fattige Moders Vegne: Samuel Christensøn.
Paa min fattige Moders Vegne: Jørgen Godskesen.

Mikkel Nielsen. Niels Christensen. Christen Hansen. Laurids Nielsen.
Hjøring, 12. Marts 1701.

Ansøgningen anbefaledes af kst. Stiftamtmand Chrf. Bartholin til Kaas, og ved Resol. af 28. Maj 1701 bevilgede Kongen, at Restancen eftergaves, men derimod nægtedes yderligere Frihed.

— — —

I ovennævnte Benaadning er nævnt Indkvartering, og der boede i Slutningen af Aarhundredet Feltskærere i Hjøring; da Byen ingen Læge (Bartskær) havde fra 1687 til Midten af det 18. Aarh., var det jo dog noget, at man havde en Feltskær. Det Infanterikompagni, der laa i Kvarter omkring Hjøring, havde Øvelsesplads paa St. Olestoft nord for St. Olai Kirke, og det vendsysselske Rytteri holdt som Adelsrytteriet i gamle Dage sine store Mønstringer ved Byen. At det just ikke var til ublandet Glæde for Borgerne fremgaar af Tingbogen 17. Juni 1690, hvori Avlsbrugerne lader afhjemle Syn over den Skade, som Dragonernes Heste havde gjort paa Byens Mark og Eng. Ved Østeraa $^1/_2$ Mil fra Byen i nogle bløde Enge kaldet Biønsbæk ansloges Skaden til 28 Læs Hø, i Engen syd derfor var der nedtraadt og opædt 41 Læs, i Præstens Eng 18 Læs. Skaden paa Søndervang, Elsager, Palleskær og fl. var 77 Læs, og Præstens Baarer og Eng ved Lunden havde taget Skade for 16 Læs. Ialt Skade 182 Læs Hø. Skaden paa Kornet kunde ikke takseres.

Kun i én Henseende bød Slutningen af det 17. Aarhundrede paa et Gode for Byen, men der er ikke Grund til at tro, at det vakte nogen særlig Paaskønnelse den Gang. Ved Forordningen af 25. December 1694 blev der nemlig paabudt Oprettelsen af en privat gaaende Bipost fra Aalborg over Hjøring, Sæby, Fladstrand til Skagen; Ruten synes dog ikke at være kommet i Gang før nogle Aar senere, thi Biskop Bircherod noterer 21. Juli 1698 i sin Dagbog: „Med Posten, som i Dag allerførste Gang gik fra Hjøring til Aalborg (eftersom man før denne Tid ingen ordinaire Post i Vendsyssel haver haft) lod jeg skrive hjem om et og andet — — — —"; Bircherod opholdt sig da paa Visitatsrejse i Hjøring. Posten gik fra Hjøring til Aalborg hver Fredag og kom tilbage fra Aalborg Søndag Aften. Byfoged Paulin afholdt selv Bekostningen og forestod Posthuset. En Følge af denne Postrutes Oprettelse var, at Byen samme Aar fik et Posthus (Brevsamlingssted), der godt Hundrede Aar senere (1802) omdannedes til Postkontor[1]).

— — —

I Slutningen af det 17. Aarhundrede havde Hjøring langsomt rejst sig af Asken, men fattig saa den sikkert ud med sine smaa, for en stor Del klinede Huse, alle tækkede med Straa, og endnu var Byen næppe helt genopbygget, da den 5. April 1702 ramtes af en lignende Ulykke som 9 Aar tidligere. Kl. 5 om Eftermiddagen opdagedes der nemlig Ildløs i Taget

[1]) Jydske Saml. 3: III 232.

paa den danske Skole, der beboedes af Laurs Christensen Skolemester, og da det blæste en Storm af Nordost, bredte Ilden sig hurtigt, og der nedbrændte 22 Gaarde og Huse[1]), hvoriblandt Præstegaarden, Byfogdens Gaard, Byskriverens Gaard, Latinskolen, Kirkens Materialhus, den gamle Skolegaard og flere af de bedste Gaarde paa Torvet.

Lars Skolemester havde ikke haft Ild i sit Hus den nævnte Dag, og da Ildebranden desuden var opstaaet i Tagets østre Ende, antoges det, at en Gnist fra Johan Esbaks nordøst for Huset liggende Smedie havde foraarsaget Antændelsen. I et Brev til Biskop Bircherod fortæller Dyrskjøt 2. Juni 1702, at der brændte 11 eller 12 af de bedste Gaarde[2]), saa han har ikke medregnet de brændte Huse; Bircherod selv fortæller i sin Dagbog under 5. April 1702, at Ilden opkom Kl. 4 Em., og at den i Løbet af 3 Timer borttog 15 af de bedste Gaarde.

Hvor grundigt disse to store Ildebrande (1693 og 1702) ryddede op i den gamle By ses af den Indberetning, som Byfogden 1. April 1703 afgav angaaende Byens Genopbyggelse[3]), thi i Følge den var der kun 14 Huse og 3 Lader tilbage fra Tiden før 1693, og de var „gamle og brøstfældige, saasom de i begge Ildebrande ere blevne bestaaende".

Af samme Kilde ses endvidere, at der 1. Maj 1703 var 3 fuldt bebyggede og 8 delvis ($^1/_2$—$^1/_3$) opførte Gaarde samt 45 Huse, hvoraf de 17 med Lader, tilbage af de efter Branden 1693 opførte, men af 43 Grunde var kun de 10 delvis blevne bebyggede igen, og de 33 henlaa helt øde, deriblandt Præstegaarden, Byfogdens Gaard, Latinskolen og den „gamle Skolegaard". Byfogden tilføjer, at det var „disse fattige Folk umuligt at lægge Tagsten paa deres Huse, ej heller nogen har været, saa længe nogen kan mindes", skønt det var blevet paabudt ved Forordningen af 21. Septbr. 1554. Endvidere tilføjer han: „Imidlertid skal jeg gøre min Flid, at de af yderste Evne igen opbygge deres øde Grunde".

1. Maj 1704 indsendte Byfoged Paulin atter Opgørelse over de Bygninger, der var opførte siden sidste Specifikation, og vi ser heraf, at der nu i Aarets Løb var bygget en dansk Skole, en Præstegaard bestaaende af et Raalingshus i to Stokværk og behængt med Tagsten samt med 10 Fag murede Vægge og dertil et Ladehus paa 11 Fag, Byfogdens Gaard paa en Toft vester i Byen[4]), bestaaende af et 12 Fags muret og teglhængt Stuehus, 1 Lade, 1 Fæhus og en Stald, samt 37 andre Ejendomme helt eller delvis bebyggede. Fra 1. Maj 1704 til 1. Maj 1705 forøgedes eller fornyedes Bygningerne paa 13 Grunde, det følgende Aar opførtes der et nyt Vægterhus paa 5 Fag, og 6 Nybygninger eller Tilbygninger opførtes, i 1706 skete der Tilbygning ved 7 Ejendomme, 1707 ved 9, 1708 ved 5,

[1]) Tgb. $^7/_6$ 1702. [2]) Jydske Saml. 1. III 255.
[3]) Bilag til Kommissionsforret. af $^{25}/_6$ 1715 (Rigsarkivet).
[4]) Vist hvor senere Distriktslægen boede, mellem Vestergade og Hirtshalsvejen.

1709 ved 2, hvoriblandt 1 fik Tegltag, 1710 ved 3, 1711 ved 1, 1712 ved 1, 1713 ved 1, 1714 ved 4 og 1715 (indtil 16. Juli) ved 8. Der henlaa paa dette Tidspunkt kun 7 ubebyggede Pladser, af hvilke de 3 tilhørte udenbys Folk.

I Anledning af Ildebranden 1702 indgav Hjøring Borgere atter en Ansøgning om Benaadninger for deres By, og i den Anledning udgik der 26. Maj 1702 følgende kongelige Ordre til Vicestiftamtmand Justitsraad Chrf. Bartholin og Kancelliraad Arnoldus Dyssel:[1])

— — — — — — — — Saasom Vi af en til Os fra Indbyggerne i Vores Kjøbstad Hjøring deres allerunderdanigste indkomne Suplikation maa fornemme, at Byen nu atter d. 5. April sidst forleden skal have taget stor Skade af ulykkelig Ildebrand, og de derfor allerunderdanigst haver været begærendes, at der maatte forordnes Kommissarier til Byens Lejlighed at efterse og overveje, hvorledes den igen kunde opkomme, saa er Vores allernaadigste Vilje og Befaling, at I Eder med forderligste til bemeldte Hjøring begiver, der Byens samt Indbyggernes Tilstand med Flid efterser og overvejer, paa hvad Maade I formene, at den bedst kunde komme paa Fode og Os derom Eders allerunderdanigste Relation og Betænkende med forderligste tilsender.

I Henhold hertil begav Kommissionen sig til Hjøring og besaa Tilstanden og befandtes:

„At Byen foruden denne tilslagne Ulykke (ɔ: de 2 Ildebrande) er en meget slet og elendig Købstad, som haver ingen Herlighed i nogen Maade enten af Sejlads, Fiskeri eller anden saadan Næring, som en Købstad bør at have, men ligger aleneste til Byen 72 Fjerdinger Jorder, deraf en Del andre udenbys Folk tilhører og bortlejes for en vis Afgift om Aaret, som den bruger, der svares Jordskyld af til Eders kgl. Majestæt, hvilket aarlig bedrager sig til $6^2/_3$ Skp. Byg og 4 Skp. Havre af Fjerdingen. Konsumtion plejer at bedrage sig i forrige Aaringer . . . Rdl. ungefær, som Eders kgl, Majestæt af sær Naade haver eftergivet fra den forrige Ildebrand Anno 1693 indtil 1705 — — — —.

Og ere Husene, saavel de, som nu forefindes af ny opbygte, som de andre, opgjort af Ler imellem Træværk og med Straa tækte, og findes udi mange Huse ingen Skorsten, hvilket synes at have været stor Aarsag i denne Ulykke og siden er at forvente, saafremt derpaa ingen Forandring sker.

Byens Indbyggere er af liden Mængde og findes ikke over 4 Mænd i Byen, som kan eragtes at være paa 100 Rdlrs Middel, naar deres Gæld er betalt.

Øvrigheden bestaar af en Byfoged og en Byskriver, og nærer det lidet Borgerskab, som der er, sig af deres Agerdyrken og lidet Øltapperi, under hvilke og er nogle faa Haandværksfolk og 2 à 3 Borgere, som haver ringe Kræmeri af Bændel, Knappenaale og deslige, som Bissekræmere andetsteds bruge, hvilket de dog ikke faar fra første Haand, men maa købe i Aalborg. Dernæst have vi for at overveje efter Eders kgl. Majestæts allernaadigste Befalings Indhold, hvorledes Byen bedst kunde komme paa Fode, forhørt Indbyggernes Forslag dertil ved deres Øvrighed og Byfoged, og synes allerunderdanigst ikke anderledes at kunne ske paa efterfølgende Maade":

[1]) Indlæg til J. Reg. $^{16}/_{12}$ 1702 Nr. 145.

1. Der foreslaas 20 Aars Frihed for Konsumtion og Landskyld, ligesom de afbrændte Byer Lemvig og Hobro m. fl. har faaet „og kan soulagere det fattige Borgerskab, som haver lidt Skade, samt obligere de faa, som ingen Skade haver lidt, til at forblive i Byen og eller animere andre at flytte til Byen for at bygge og bo. Thi ellers er at befrygte, at en og anden skal flytte fra Byen ud paa Landet og de opbrændte Pladser aldrig blive opbygte, og Eders kgl. Majestæt i saa Maade miste sin Indkomst af Byen som af andre Steder, naar deres Friheds-Aaringer ere expirerede."
2. De, som ejer Grunde i Hjøring, og som af Uformuenhed ikke kan eller af andre Grunde ikke vil lade opbygge igen inden 2 Aar, skal forpligtes til at afstaa dem til andre, som vil bygge, for en billig Pris, som Byens Øvrighed finder passende, og som Stiftamtet approberer i Tilfælde af Uenighed.
3. Hvis nogen Ejendom findes ubebygget efter 6 Aars Forløb, eller dersom der nu kan findes Grunde, som ingen vedkender sig, maa de forundes gratis til den, der vil sætte teglhængt Bygning paa dem, og Skøde paa dem udstedes af Byfogden.
4. Ingen Bygning eller Hus maa tillades, uden at der er Skorsten paa dem, og Ejerne af de mange Huse, der nu findes af denne Art, skal tilholdes at opsætte Skorsten inden 3 Maaneder, eller ogsaa skal Huset sælges til den, som vil sætte Skorsten deri, til en Pris, som Øvrigheden fastsætter, og Øvrigheden skal paase, at der ikke bygges Huse uden Skorsten, samt 4 Gange aarlig lade 2 Mænd efterse alle Ildsteder, at de er forsvarlige, „at al Ulykke næst Guds Bistand det mest muligt i Naade kunde afvendes".
5. Saasom der findes adskillige inden 2 Mil fra Hjøring særlig ved Vesterkanten i Fureby, Løkken og andet Steds udi Hjøring Tolderis Distrikt, som baade bruger Købmandskab og sejler paa Norge og andensteds, saa bør det paalægges disse Bønder og Strandsiddere at flytte til Hjøring og der tage Borgerskab samt bygge og bo, „saafremt de noget Købmandsskab ville bruge eller nogen Købstæd-Handel i hvad Navn, det have kunde, under Varernes Konfiskation, og Tolderen ikke at meddele nogen Toldseddel i Hjøring Tolderis Distrikt til saadanne Personer, førend de deres Borgerskabs Brev fra Hjøring fremviser, dog at det bliver de saakaldede Sandskuder, som sejler til og fra Norge, uforment at lægge an paa de Steder, som de plejer, men ingen tilladt at drive nogen Købstæd-Handel eller Sejlads med dem imod Loven, som ikke bor og bygger i Byen.
6. At Markedet, der holdes 20. Oktober og er et Kvægmarked, ogsaa maa blive et Hestemarked, og at det, som i Markedsfærd plejer at udgives af Vogne og Kramboder, maa anvendes til Byens Gærder og Lukkelser samt Raadhusets Reparation og til Byfogden leveres uden andet Regnskab derfor at gøres.
7. „Er udi Byen opbygt et smukt Raadhus eller Tinghus efter Byens Lejlighed behængt med Tegl, hvorudi Byens Ret administreres og Landmilitsens Session — — — holdes, saa tit den foretages, og Herreds Tinghus er ikkun 3 Fjerdingveje derfra ungefær, hvilken Ret og af Byfogden betjenes, saasom han tillige er Herredsfoged, at det Eders kgl. Majestæt da i Naade maatte behage, at Herreds Tings Retten maatte holdes paa bemeldte Raadhus i Hjøring paa de sædvanlige forordnede Tingdage, og Tinghuset at anvendes til Raadhusets Reparation, „hvilket er Almuen til liden eller ingen Besværing, saasom Hjøring ligger næsten midt i Distriktet, men kunde geraade Byen til nogen liden Fordel og Næring."
8. At Byens Markjorder ikke maa bortlejes til nogen udenbys Mand eller bruges af andre end Hjørings Indvaanere og de, som haver taget Borgerskab, — — — og Byens Privilegier konserveres, og Friheden i Marken at forblive ligesom af gammel Tid været haver.
9. At den Smule Bøde og Sagefald, som falder i Byen, maa anvendes til Byens Nytte til Lønning af Fogedsvende, Vægtere og deslige Betjente, saa Byen kunde blive forskaanet for Udgifter hertil
10. „Ellers haver Byfogden i Byen paa samtliges Vegne gjort Forslag om at nyde jus asylii, saa at alle Fallitter, som vilde flytte til Hjøring og der bygge og bo, skulle nyde lige Frihed for deres Kreditorer udi 10 Aar som udi Fredericia, hvilket Eders kgl. Majestæt i Naade behager selv at tage udi nærmere Konsideration." (Kunde ikke bevilges).

Byfogden og Byskriver beretter, at saasom Byfogden og Byskriveren i Fredericia ved Forordningen af 11. Marts 1682 er blevet tillagt fri Jord i Marken formedelst Ildebrand, og Byfogden og Byskriveren i Hjøring har hver 6 Fdg. Jord, som er omtrent 6 Tdr. Hk., at det da maatte behage Kongen, at de fritages for Skat, Landgilde og alle kgl. Kontributioner af disse Fjerdinger, saasom de aldeles intet nyder i Løn for deres Bestillinger.

Sognepræsten Mag. Jørgen Finchenhoff, hvis Præstegaard med indehavende Midler begge Gange er brændt, har indgivet Ansøgning til Kongen om nogen Hjælp til Erstatning for Skaden.

Byfogden angiver, at han i næsten 5 Aar paa egen Bekostning har holdt en Postillon mellem Aalborg og Hjøring for at befordre de offentlige Skrivelser, som skal til og fra Skagen, Fladstrand, Sæby, Læsø og Hjøring i H. t. kgl. Forordn. af 25. Decbr. 1694 § 5, og det falder ham for besværligt, medens det dog er nødvendigt; han anholder derfor om at maatte faa noget aarligt af Amtstuen til dette nyttige Værks Befordring og vil forpligte sig til at forsørge Posten rigtig og føre Protokol over ankommende og afgaaende Breve.

Han søger dernæst om at faa Tolderiet lagt til sin Tjeneste, naar Forpagningstiden er udløbet, mod aarlig at svare 30 Rdl. og uden at gøre Regnskab for Oppebørslerne; han nyder ingen Løn som Byfoged og har fremfor andre taget ubodelig Skade i sidste Ildebrand, idet hans af ny opførte Gaard brændte med Korn og andet, og han led et Tab af 2000 Rdl. Da han ikke kan vente at faa dette Tab erstattet i sin Livstid, selv om han ogsaa opnaadede høj Alder som Byfoged, gør han endvidere Forslag til Kommissionen om at blive Auktionsmester i Aalborg Stift.

Kommissionens Beretning og Forslag er dateret Hjøring 28. Septbr. 1702 og underskrevet af begge Kommissarier, hvorefter de afgav den til Borgerskabet (Byfogden), der indsendte den med Skrivelse 9. Novbr. 1702 til Rentekammeret, som atter sendte den til Danske Kancelli efter at have behandlet de Punkter, som angik Rentekammeret.

Paa Borgerskabets Vegne underskrev Jens Christensen, Rasmus Mikkel-

sen, Samuel Christensen, Peder Madsen, Jens Christensen, Mads Poulsen, Niels Poulsen Bagge og Erik Eriksen Bistrup.

Rentekammeret gav derefter følgende Indstilling til Kongen:[1])

Stormægtigste Konge, allernaadigste Herre!

Med en Del Hjøring Byes Borgeres allerunderdanigste Supplik er her udi Rentekammeret indleveret den efter Eders kgl. Majestæts allernaadigste Befaling dat. 26. Maj sidst afvigte af Hr. Justitsraad Chrf. Bartholin og Hr. Kancelliraad Arnoldus Dyssel forfattede Kommission, dateret 28. Septbr. næstefter, paa hvad Maade de formener Hjøring By, som d. 5. April sidst forleden atter igen er bleven afbrændt, bedst kunde ophjælpes og komme paa Fode.

Og som ikkun 1. 9. og en Del af den 10. Post Eders kgl. Majestæts Rentekammer vedkommer, saa haver vi Originalen udi det kgl. Danske Kancelli, hvor de andre Poster henhører, ladet indlevere og alene ladet tage Kopi af den derudi indførte kgl. Befaling og bemeldte 3. Poster udi Kommissionen, saa følger herhos Litra A., hvilke Eders kgl. Majestæt til allernaadigst Resolution allerunderdanigst forestilles som følger:

Den første bestaar udi, at Eders kgl. Majestæt allernaadigst vilde forunde Byen 20 Aars Frihed for Konsumtion og Landskyld, som kan bedrage efter deres Afgift 710 Rdl., som gaves aarlig af Konsumtionen udi Forpagtning, førend Byen Anno 1693 første Gang afbrændte = 14,200 Rdl. og udi Landskyld aarlig 58 Tdr. Malt, 35 Havre og $2^2/_3$ Rdl. Toftepenge, beløber efter Renteritaksten i Penge 113 Rdl. og udi bemeldte Tid 2260 Rdl., tilsammen 16,460 Rdl., hvorimod Byen formedelst erlidte Skade af bemeldte ulykkelig Ildebrand Aar 1693 efter Eders kgl. Majestæts Hr. Faders — — allernaadigste Resolution af 6. Febr. 1694 blev bevilget 12 Aars Frihed for Indkvartering og alle Slags Skatter, ingen undtagen, saavelsom og for Konsumtion fra 1. Juli 1693 til 1. Juli 1705, som kunde bedrage 8530 Rdl., og for Landskylden udi seks Aar fra 1. Maj 1693 til 1. Maj 1699, aarlig 113 Rdl., er 678 Rdl. derforuden efterladt af adskillige Skatter og af Landskylden, som resterede hos Byen fra Nytaar 1674 til Aarsdag 1693 og formedelst Indbyggernes slette Tilstand ikke ved Eksekution haver været at bekomme, 1811 Rdl. 3 Mk. Endnu haver Eders kgl. Majestæt selv efter allernaadigst Resolution dat. 28. Maj 1701 paa Indbyggernes allerunderdanigste allernaadigst efterladt Landskylden for Anno 1699 og 1700, er 226 Rdl., tilsammen 11,245 Rdl. 5 Mk. Differerer imod den Frihed, som nu af Kommissarierne allerunderdanigst foreslaas, 5214 Rdl. 3 Mk.

Ellers haver Byen til Bedste af de forrige bevilgede 12 Friheds Aar endnu $2^1/_2$ Aar til 1. Juli 1705, hvorimod Landskylden for Aarene 1701 endnu skal være til Restance, og er formodenlig ej heller noget for indeværende Aar 1702 derpaa bleven betalt, saasom Byen d. 5. April afbrændte.

Udi d. 9. Post foreslaas, at det lidet uvisse af Bøder og Sagefald, som falder udi Byen, maa anvendes til Byens Nytte og Gavn for deraf at lønne Fogedsvende, Vægtere og andre Byens Betjente, som ellers à parte Byen maa bebyrdes med, hvilke uvisse Indkomster efter Byfogdens udi Rentekammeret indkomne Regnskaber ikkun haver beløbet for Ao. 1700: 6 Rdl. og Ao 1701: 9 Rdl. 2 Mk. 4 Sk. Men udi de tvende Aaringer næst tilforn, nemlig 1698 og 1699, aldeles intet.

[1]) Deliberationsprotokol 2. fol. 138 ff.

Udi den 10. Post andrages, at som Byfogden for hans Byfogedtjeneste ingen Løn nyder, og han udi denne Ildebrand haver lidt den største Skade, anholder han om, at Tolderens Bestilling til hans Byfogedtjeneste efter Forpagtnings-Aarenes Udgang allernaadigst maatte ham forundes imod 30 Rdl. aarlig Afgift foruden noget videre Regnskab derfor at gøre. Da ihvorvel Tolden i de forrige Aaringer, naar Tolderens Løn er fradragen, fluks mindre haver beløbet, og den nu i 3. Aar fra Nytaar 1701 til Nytaar 1704 er bortforpagtet for $27^1/_2$ Rdl. aarlig og at gøre Regnskab for Overskudet, hvoraf Lønnen, som er aarlig efter Reglementet 30 Rdl., skal betales, saa vides dog ikke, om Eders kgl. Majestæt samme Ansøgning anderledes vil bevilge, end naar Forpagtnings Aarene er til Ende, og Tolden kommer paa ny Auktion, at Byfogden da lader gøre det højeste Bud. Hvilke forskrevne Poster videre i dybeste Underdanighed indstilles til Eders kgl. Majestæts egen allernaadigste Vilje og Resolution.

Rentek. 9. Decbr. 1702

Herpaa fulgte følgende kongelige Resolution:

„Vi haver af sær kgl. Naade og udi allernaadigst Henseende til den ulykkelige Ildebrand, som Indbyggere udi Vores Købstad Hjøring nu atter igen d. 5. April sidst forleden er overfalden med, allernaadigst bevilget:

1. At den Restance af Landskylden, som for Aar 1701 er tilbage staaende, saavelsom hvis endnu af Landskylden til 1. Juli 1705 kunde forfalde, allernaadigst maa være efterladt, og forholdes ellers udi det øvrige med den forhen bevilgede Frihed efter Vores elskelige kære Hr. Faders — — — — — allernaadigst givne Resolution af 6. Febr. 1694.
2. Fra 1. Juli 1705, da forrige Frihed ophører, ville Vi allernaadigst bevilge fornævnte Indbyggere — — — Frihed for Konsumtion og Landskyld udi næst efterfølgende 10 Aar, dog saaledes, at Indbyggerne skal være forbunden af yderste Magt at stræbe og se derhen, at deres Huse og Gaarde Tid efter anden vorder opbygt, saa de kunne være i Stand, naar Friheden expirerer, at svare, hvis dennem udi Skatter og andre Paalæg kunde tilkomme, til hvilken Ende Byfogden der sammesteds straksen haver at forfatte en rigtig Forklaring over de afbrændte Huse og Gaarde og den øvrige Byens Tilstand, som til Rentekammeret skal indsendes, og siden ved hvert Aars Udgang at lade forfærdige en Specifikation over hvis af enhver Indbygger er vorden igen opbygt, hvilken han af Stiftamtmanden skal lade attestere og derefter samme Specifikation til Vores Rentekammer indsende. Skulde da befindes, at Indbyggerne efter deres Pligt ikke stræber med deres Bygninger, men den bevilgede Frihed misbruges, bliver Vi allernaadigst foraarsaget her udi at lade gøre en Forandring.
3. Det uvisse af Bøder og Sagefald, som falder i Byen, haver Vi allernaadigst bevilget at maa tillægges Byen og anvendes til Byens Nytte og Gavn, Fogedsvende, Vægters og deslige Betjenters Belønning, hvilket af Byfogden skal oppebæres og siden ved Regnskabet paa Vores Rentekammer forklares, hvorledes det er blevet anvendt.
4. Om Tolderiet udi Hjøring kan Byfogden angive sig paa Vores Rentekammer, naar Forpagtningen ophører, og sammesteds videre Resolution forvente.

Hvorefter Os elskelige Vores Deputerede ved Vores Finantser sig allerundanigst haver at rette og derom fornøden Anstalt gøre.

12. Decbr. 1702. Friderich."

De øvrige Punkter tog Danske Kancelli under Overvejelse, og Resultatet blev, at der 16. Decbr. 1702 udgik en saalydende kgl. Anordning:

Anordning om adskilligt til Hjøring Byes Opkomst, som af ulykkelig Ildebrand er lagt i Aske.

(Jydske Reg. 16. Decbr. 1702 Nr. 145).

Fr. 4. o. s. v. gør alle vitterligt, at Vi til Vor Købstad Hiøring, som af tvende ulykkelig Ildebrande kort Tid efter hinanden, næsten skal være bleven lagt i Aske, dens desbedre Opkomst allernaadigst haver for godt befunden efterskrevne Anordning derom at gøre.

1.

Skal de, som nu tilhører Ejendomspladser i bemeldte Hjøring By og dem ikke enten af Uformuenhed kunne eller af anden Aarsag ville lade bebygge inden to Aars Forløb, være pligtige til at afstaa dem til de, som der paa ville bygge, for saadan billig Pris, som Byens Øvrighed det skellig eragter, til Stiftsbefalingsmandens videre Approbation, om nogen af Parterne skulle formene sig ved den af Øvrigheden paasatte Takst for nær at være sket.

2.

Hvis nogen Ejendom efter seks Aars Forløb findes ubebygt eller og da saa velsom nu straks kunde findes nogle Pladser, som ingen vedkender sig, maa de foruden ringeste Vederlag forundes dennem, som Bygning derpaa ville lade opsætte og med Tagstene behænge, hvilke og derpaa af Øvrigheden Skøder ved Alenmaal skal meddeles, hvorefter den, som i saa Maader Bygning med Tagsten opsætter, det til Ejendom angerløs beholder.

3.

Maa ingen Bygning eller Huse der i Byen tillades, som jo (ikke) er Skorstene udi, og som mange uden Skorsten nu findes, saa skal Ejermændene hermed være tilholden inden tre Maaneders Forløb at opsætte Skorstene derudi eller og Huset at sælge til dem, som Skorstene derudi ville lade opsætte, efter den Pris, der paa vorder sat af Øvrigheden, som tilbørligen skal holde over, at ingen saadan Huse bliver opsat, og ellers fire Gange om Aaret med tvende Mænd visitere alle Ildsteder der i Byen, om de ere saa forsvarligen dannede, at al Ulykke, det mest muligt er, næst Guds Bistand, kunde afvendes; men hvis de anderledes befindes, da de vedkommende tilholde straks at lade forfærdige, hvis derpaa mangler.

4.

Og som der skal findes adskillige inden to Mile fra Hjøring, særdeles udi Landsbyerne ved Vesterkanten, saasom Fureby, Løkken, og anden Steds udi Hjøring Tolderis Distrikt, som baade bruger Købmandsskab og sejler paa Norge og anden Steds, Borgerskabet i Hjøring i deres Næring til Afbræk og Skade, saa skal deslige Bønder og Strandsiddere være forpligtede at flytte til Hjøring og der tage deres Borgerskab samt bygge og bo, saafremt de nogen Købmandshandel, i hvad Navn det have kunde, ville bruge, under Varernes Konfiskation.

5.

Saasom der og holdes tvende Markeder i Hjøring, saa haver Vi allernaadigst bevilget, at til det ene, som holdes den 20. Oktober om Aaret, og er et Kvæg-Marked, maa og holdes et Heste-Marked, og hvis, som

i Markedsfærd plejer at gives af Vogne og Kramboder, maa anvendes til Byens Gærder og Lukkelser samt Raadhusets Reparation, som til Byfogden skal leveres uden anden Regnskab derfor at gøre.

6.

Og eftersom der i Hjøring By skal være et Raadhus eller Tinghus behængt med Tegl, hvorudi Retten administreres og Landmilitsens Session efter Vores allernaadigste Anordning holdes, saa tit den foretages, og Herredets Tinghus[1]) skal ikkun være ungefær tre Fjerdingsvejs derfra, hvilken Ret af Byfogden i Hjøring, som tillige med er Herredsfoged, betjenes; da i Henseende, at Hjøring ligger næsten midt i Distriktet, maa Herredstingsretten paa Raadhuset i Hjøring holdes og administreres paa de sædvanlige forordnede Tingdage, og Tinghuset til Raadhusets Reparation anvendes.

7.

Maa ingen leje Hjørings Markjorder bort til nogen udenbys Mand, men de alene at bruges af Hjørings Indbyggere og dem, som der Borgerskab lovligen haver vundet; hvorefter alle og enhver Vedkommende sig allerunderdanigst haver at rette, ej gørendes der udi Hinder eller Forfang i nogen Maade under Vor Hyldest og Naade etc. — — —

— — —

Som naturligt var medførte det stærke Byggeri i Hjøring forholdsvis gode Tider for Haandværkerne i Bygningsfagene, men som Ravnene flokkes om et Aadsel, søgte Omegnens Haandværkere ogsaa til Byen for at faa Del i det gode Arbejde, og herover blev Hjøring Haandværkere naturligvis fortrydelige. Misfornøjelsen førte da til, at Byen, der hidtil ikke — som de større Købstæder — havde haft nogen Haandværkerlav, fik et saadant, hvilket kom til at bestaa af en Sammenslutning af alle Haandværk. Om Oprettelsen erfarer vi følgende[2]):

„Andreas Paulin, kgl. Majestæts Byfoged udi Hjøring, og Friderich Olufsøn, Byskriver ibidem, gør vitterligt, at i Dag, som er d. 19. Juni 1703, paa Hjørings Byting fremkom efterskrevne Borgere og Haandværksmænd her i Byen, nemlig: Johan Esbach[3]), Smed, samt Peder Nielsøn, Peter Hardingsøn[4]), Søren Christensøn og Christian Jakobsøn, samtlig Felberedere, Rasmus Mikkelsøn, Skomager, Peder Aagesøn, Murmester, og Jens Mikkelsøn, Hattemager, her sammesteds, som beklagede sig over den Indpas, som dennem sker paa deres Haandværk og det af en Del Bønhaser[5]) og Fuskere[6]) samt og en Del Haandværksfolk uden og omkring Byen, dennem i deres Brøds og Nærings Søgning ikke til ringe Formindskelse og Afbræk tvært imod kgl. Majestæts allernaadigste Forordning og Lovens 3 Bogs 13 Kapt. 23 Art.[7]), som forbyder, at ingen Haandværksmand maa bo paa Landsbyerne undtagen

[1]) Horns og Vennebjerg H. Tinghus laa i Astrup. [2]) Tgb. $^{19}/_{6}$ 1703.

[3]) Skilt fra sin 1. Hustru og gift II, Hjøring 22. Jan. 1697 med Katrine Albrechtsdatter Stamme (se Bartskærere og Læger), med hvem han havde Sønnerne Nikolaj, Albrecht Peter og Henrik, af hvilke de 3 blev Præster og Albrecht Adjunkt (Hører).

[4]) Holst, gift 1699 med Anne Jensdatter, med hvem han havde 3 Børn.

[5]) En til at drive Haandværk uberettiget Person.

[6]) En, der ikke har lært Haandværk. [7]) Danske Lov.

Grovsmede, Tømmermænd, Bødkere, Teglbrændere, Pottemagere, som gør sorte Potter, Hjulmænd, Murmestre, Skindere, Vævere, som væve Vadmel, Blaar- og Hampelærred, Skrædere, som sy Vadmel, og de Skomagere, som syr Bøndersko, og var de samtlig begærende, at slig Misbrug, som sker, dennem til største Skade, maatte sættes til Side og afskaffes, saafremt de, som efterdags bruger nogen Haandværk imod forskrevne Lovens alligerede Artikuler, ikke derfor vil tiltales og — — — undgælde, som vedbør. Item blev fremvist salig højlovlig Kong Christian d. 5tes allernaadigste Forordning om Lavsartikler for Felberederne af Dato Kjøbenhavn 6. Maj 1686, som de sig og i Særdeleshed til reserverede, og tilmed giver samme kongelige Forordning udi den (? — —) og 16. Artikel Anledning til, at den kongelige allernaadigste Forordning af Dato 23. December 1681 saavel som den kongelige Forordning af Dato 6. Maj 1682 skal efterleves. Og til den Henseende vare samtlig forskrevne Haandværksmænd, som alle ere Borgere og bosatte Mænd i Byen, et Lav imellem sig begærende at maatte oprettes og dennem en Oldermand foresættes og forordnes, som alle Tider og i al Ting kunde tage nøje Tilsyn og herved have god Obagt, saavidt kgl. Majestæts naadigste Lov og Forordninger tillader, hvilken deres Begæring ikke syntes dennem at kunne nægtes, og derfor til at være Oldermand det første Aar anordnes af mig, Andreas Paulin, Peter Hardingsøn, Felbereder, Borger og Indvaaner her sammesteds, hos hvem samtlige Lavsbrødre sig kan lade indfinde, naar han det fornødent eragter, til sin egen og Lavsbrødrenes Nytte og Gavn eller og, om nogen Bønhaser eller Fuskere her i Byen kunde findes, som ikke lovlig har lært sit Haandværk, item om nogen sig paa Landet imod forskrevne Artikler udi Loven kunde forse, eller om noget om Svende og Læredrenge skal forhandles efter forskrevne Forordninger, som før er meldt, med videre, og det under Straf efter bemeldte Artikel udi Forordningen, saa hvis Drenge, som efterdags antages til noget Haandværk at lære, skal udi Mesterens og Oldermandens Nærværelse indskrives for Retten paa Hjøring Byting og sammesteds igen udskrives, naar han paa noget Haandværk bliver Svend.

Og ellers udi alt haver forskrevne Oldermand og Lavsbrødre udi Agt at tage, at intet imod Hans kgl. Majestæts allernaadigste Lov og Forordninger vorder handlet; skulde nogen sig derimod forse, enten Bønhaser, Fuskere eller andre Haandværksfolk inden eller uden Byen, haver de dennem at søge og tiltale efter lovlig Medfart og Loven, og det her til Hjørings Byting, hvor alt sligt, som af denne Handel dependerer, skal ordeles[1]) og til Bogs føres.

At dette forskrevne Lavsbrev saaledes af Rettens Middel er forfærdiget og udi Byens Protokol indført, vidner vi med vores underskrevne Hænder og Byens Segl.

Aktum Anno, die et loco et supra.

Andreas Paulin. Friderich Olufsøn, egen Haand."

Den mere direkte Anledning til Haandværkerlavets Oprettelse var, at Christen Sørensen i Snorren i Hjøring var saa alsidig, at han udførte mange forskellige Haandværk. Byens Felbereder lod ham tiltale, fordi han gik dem i Næringen, og det oplystes da, at han ogsaa var Stenpikker, Tækker, Bødker, Soldesætter, Løbemager[2]) og Avlsbruger, kort sagt en alsidig Begavelse.

[1]) Anklages for Retten. [2]) Lavede Halmløber.

Haandværkernes ovenfor anførte Lavsbrev blev 29. April 1705 approberet af konst. Stiftamtmand Bartholin og 25. Febr. 1710 af Stiftamtmand P. Rodsteen, og i nogle Aar holdtes det i Kraft, og det ses bl. a., at Lavets Oldermand, Smed Johan Esbach 3. Novbr. 1705 tiltalte 3 Lavsbrødre for Byretten, fordi de ikke efter Tilsigelse havde givet Møde paa Lavshuset, og 2 andre Haandværkere blev dømt til at indmelde sig i Lavet, men da de store Byggearbejder var forbi, synes Lavet ganske stille at være afgaaet ved Døden. Det hedder herom i en Indberetning fra Byfogden 10. August 1735[1]), at det Lav, der for nogle Aar siden blev oprettet for alle Slags Haandværksfolk, nu i nogle Aar har været nedlagt, men de vilde gærne have det oprettet paany til deres og Byens Opkomst og Forbedring. Dette skete dog ikke. Uden for Lavet stod Haandværkere som Guldsmede, Bagere og Farvere, der ansaas for at være af finere Art, og naturligvis ogsaa Bartskærere eller Barberer.

Guldsmede boede der ikke i Hjøring i hin Forfaldsperiode[2]), men Farverne spillede en vis Rolle. Den første Farver i Byen var vist Bertel Rudolf, der 1681 købte „Gildegaarden" paa Torvet af Raadmand Melchior Kli. Han kunde imidlertid ikke ernære sig her og flyttede derfor til Aalborg før 1688. Hans Enke blev gift med Farver Hans Nielsen, som flyttede til Hjøring og modtog Tøj til Farverne i Aalborg, men vist ogsaa farvede grovere Varer selv, og som ligeledes boede i „Gildegaarden". Den brændte imidlertid 1693[3]), og han gik derved i Armod, hvorfor han samme Aar flyttede til Aalborg og døde der. Men Enken flyttede saa med 8 Børn til Hjøring paany og drev Farveri, og 1705 kom hendes Søn Peter Bertelsen, der havde været Farver i Aalborg, tilbage til Hjøring og fortsatte Farveriet i Forbindelse med Købmandshandel. Imidlertid var der 1694 kommet en Farversvend ved Navn Samuel Christensen Kjærsgaard[4]) fra Aalborg til Hjøring, hvortil han var sendt af Aalborg-Farverne, hos hvem han ogsaa lod finere Ting farve. Han blev 1698 i Hjøring gift med Maren Hansdatter, Datter af en velstaaende Hjøring Borger, Købmand Hans Josefsen[5]), som 1671 var flyttet fra Byen og derefter havde været Herregaardsforpagter, og Samuel Christensen Kjærsgaard, der ogsaa drev Købmandshandel, og som mistede sin Gaard i Branden 1702, synes efterhaanden at være kommet i god Næring, saa han ved sin Død i Maj 1705 kunde efterlade gode Midler, 4 Fjerdinger Jord og Købmandsforretningen til sin Enke og 4 Børn[6]). Hans energiske Enke fortsatte Forretningen og fik 17.

[1]) Vends. Aarbøger I 138.

[2]) 1719 var her dog 2, nemlig Hans Bech, der kom hertil 1713, og Ejler Holm.

[3]) 1688—1693 havde Kapellanen lejet Bolig i denne Gaard.

[4]) Broder til Farver Jakob Christensen Kjærsgaard i Aalborg.

[5]) Broder til Borgmester Henrik Josefsen her.

[6]) Tgb. 23/6, 1/9, 8/9, 22/9, 27/10, 1705.

Juli 1705 kgl. Privilegium paa at være eneste Farver i Hjøring, og da Peter Bertelsen samme Aar flyttede til Hjøring som Farver, kom de straks i Proces om Næringen, idet Peter Bertelsen hævdede, at hans og hans Faders Farveri var det ældste paa Pladsen. Peter Farver flyttede senere til Løgstør. Samuel Farvers Enke, der først døde 1759, fik 1708 Privilegiet udvidet til ogsaa at gælde sin Fæstemand, med hvem hun agtede sig i Ægteskab, og hun ægtede anden Gang 1708 Lars Pedersen, som drev Farveriet til sin Død 1727, hvorefter det overgik til hans Hustrus Søn Christen Samuelsen Kjærsgaard[1]), død 1756, hvis Enke, Ide Marie Rasmusdatter Schiøtt, død 1776, blev gift anden Gang 1757 med Farver Christoffer Bræmer, død 1769. 1776 blev afdøde Madam Bræmers Farvergaard solgt til Købmændene N. B. Agerbech og Niels Riis, og sidstnævnte solgte 1786 Gaarden til Farver Hans Nielsen Lund fra Lemvig, der 1780 fik Borgerskab som Farver i Hjøring, hvor han allerede var 1778 vist som Bestyrer af Farveriet, der laa paa begge Sider af Stokbrogade med Beboelseshus paa venstre Side, naar man kom fra Torvet, og Farvehuset modsat. Fra Farver Lund, der døde 1794, kom det med Enken Karen Deichmann til Poul Søltoft, som 1817 solgte det til Farver P. Svendsen fra Assens, der ejede det i mange Aar. 1778 kom der dog endnu et Farveri til i Byen, idet Farver Peder Pedersen Lerche fra Ridemands Mølle i Himmerland tog Borgerskab her og samme Aar ægtede Maren Bachendrop Jensen Hans Farveri var i en Købmandsgaard, som han 1778 købte af Rasmus Juul Pedersen Brønsdorph og synes at have ligget paa nordre Side af Østergade og ejedes vist o. 1820 af Farver Haugaard.

Med Hensyn til et andet Haandværk, Bageriet, kan oplyses, at der ved Aar 1700 kun var én Bager i Hjøring, nemlig Erik Christensen, og 17. Oktober 1719 klagede Byfogden paa Tinget paa egne og mange Godtfolks Vegne i og udenfor Byen over, at Bageren i Hjøring „saa ilde tillaver og bager sit Brød, at ærlige Folk, som giver deres Penge derfor, finder sig derover brøstholdig“, hvorfor Byfogden og andre maatte lade hente deres Brød fra Aalborg (!). I Retten fremvistes 4 Tvebakker, bagte i Aalborg og solgt for en Skilling, med Begæring, at Erik Bager fremtidig vilde bage lige saa godt Brød, saa fremt han ikke derfor vilde lide og undgælde efter Politiforordningen og fratages sin borgerlige Rettighed som Bager. Endvidere paalagdes det ham ikke alene at holde Hvedebrød til Salg, men ogsaa Rugbrød, hvad Folk klagede over, at han ikke gjorde.

27. Januar 1730 fik (hans Søn?) Poul Eriksen kgl. Privilegium paa at være eneste Bager i Byen. Han skulde bage fint og groft Brød til Salg og skulde være forpligtet til at forsyne Byen med saadant i fornøden Grad. Han døde i Tiden 1730—40, og hans Enke Jytte Pedersdatter Bjæverskov,

[1]) Hans Søster Karen var gift med Pastor Niels Jyelby i Hjøring og Søsteren Apolone med Postmester Hans Jakobsen i Aalborg.

begr. i Hjøring 28. Oktbr. 1760, 78 Aar, Datter af Herredsskriver Peder Jensen Bjæverskov i Saksager i Vrejlev[1]), opsagde saa Bagerprivilegiet 1741[2]).

Ogsaa Købmændene i Hjøring forsøgte samtidig med Haandværkerne at slaa et Slag mod dem, der efter deres Formening gjorde Indgreb i deres Næring, og de rettede navnlig Blikket mod Beboerne i Nybygden Løkken og i Fureby, idet de jo var særlig nævnt i Anordningen af 16. Decbr. 1702. 30. Juni 1705 nedlagde de retsligt Forbud mod, at Folk i Løkken drev Handel paa Norge uden at være Borgere i Hjøring[3]), men Løkkenboerne tog næppe stort Hensyn hertil, thi Forudsætningen for Forbudet, — at Løkken laa mindre end 2 Mil fra Hjøring — var jo urigtig, og der synes ikke at være kommet mere ud af Sagen denne Gang. I 1719 kom Striden op igen, idet Hjøring Borgerskab, som da havde Byens Konsumtion i Forpagtning, krævede, at Beboerne i Løkken og Fureby, som drev Handel, skulde svare Konsumtion og anden borgerlig Tynge med dem eller ogsaa flytte ind til Hjøring og der deltage i Byrderne, men da Generalmajor Møsting til Rønnovsholm, som ejede Jordegodset i Løkken og Fureby, antog sig Fæsternes Sag og protesterede mod Hjøring Borgernes Anbringende, at disse Kystbyer laa Hjøring nærmere end 2 Mil, blev Vejlængden 9. Novbr. opmaalt af 8 ved Retten udmeldte Mænd, og det viste sig da, at der var noget over $2^3/_4$ Mil mellem Hjøring og Løkken[4]), og Punkt 4 i Benaadningsbrevet af 16. Decbr. 1702 var derfor kun af ringe Værd.

Men hvad der utvivlsomt betød en stor Fordel for Byen var Bestemmelsen om, at Horns- og Vennebjerg Herreders Tingsted, der siden 1688 havde været ved Astrup Kirke, skulde flyttes til Hjøring, thi denne Flytning trak jo mange Folk til Byen paa den ugentlige Tingdag, Mandag. Jørgen Bille til Ellinggaard m. m., der stadig laa i Kiv med de vendsysselske Øvrigheder — saavel verdslige som gejstlige — forsøgte vel 1708 at faa Tingstedet fra Hjøring igen, idet han androg Kongen om, at der igen maatte blive opsat et Tinghus midt imellem Horns og Vennebjerg Herreder, men ved kgl. Missive af 14. Septbr. 1708 til Stiftamtmanden i Aalborg gaves der ham Afslag paa Ansøgningen[5]), og Forholdene blev saa uforandret, indtil Horns Herred ved Reskript af 15. Novbr. 1815 fik Tingsted i Frederikshavn, idet samtidig de 2 Herreders Grænser forandredes noget.

— — —

De to rædselsfulde Ildebrande, der med knap en halv Snes Aars Mellemrum havde hjemsøgt Hjøring, bevirkede selvsagt, at Borgerne blev opskræmt overfor Muligheden af ny Ildsvaade og at der blev ført nøje Tilsyn med, at Byens Skorstene og Ildsteder var i Orden, ligesom Vægtervæsenet forbedredes. 7. Juni 1702 stævnede Byfogden paa Kongens, Byens og

[1]) Gift med Anne Børgesdatter af Luxdorphslægten. [2]) Tgb. $^{27}/_{6}$ 1741. [3]) Tgb.
[4]) Jydske Saml. 4. III. 63 f. [5]) Jydske Tegnelser 105/1708.

egne Vegne flere Folk for uagtsom Omgang med Ild, „andre deslige til Eksempel“ og med den Motivering, at Byfogden med andre Folk for saadanne uagtsomme Menneskers Skyld havde maattet forlise deres Midler i den store Brand den foregaaende 5. April. Først tiltaltes Jakob Felbereders Enke og hendes Tjenestepige, fordi Pigen den 30. April havde vist Uagtsomhed og sat Ild paa Huset, men den var dog blevet slukket af Folk, der kom fra Kirke. Endvidere tiltaltes Smed Johan Esbach for hans uforsvarlige Smedehus, der antagelig havde foranlediget den store Brand, og som derefter d. 24. Maj havde sat Byen i stor Fare, „om den naadige Gud det ikke ved stille Vejrlig havde afvendet“. Der var kommet Ild i Mønningen paa Huset, og Stormklokken havde lydt, hvilket havde foraarsaget stor Tumult.

Med Hensyn til Vægterværsenet rettede Borgerskabet 1. Maj 1704 følgende Opfordring til Kgl. Majestæts Byfoged Anders Paulin[1]):

Saasom her i Hjøring udi forrige Øvrigheds Tider ej har gaaet uden én Vægter om Natten, som var Byens Tjener, og det aleneste ikkun om Vinteren, hvilken Vægter, som tillige var Byens Tjener, aarlig fik til Løn af Øvrigheden 10 Slettedaler, som Hr. Byfogden, siden han kom her til Stedet, og har aarlig holdet og betalt. Da i Betragtning denne fattige By saa ofte (desværre) er hjemsøgt med ulykkelig Ildebrand, og det mest om Sommerens Tid, saa er vores tjenstlige Begæring til Hr. Byfoged, at Byens Tjener maa gaa Vægtergang baade Vinter- og Sommernætter, hvorfor han nyder sine 10 Slettedaler af Hr. Byfogden aarlig samt sine sædvanlige 4 Skilling af hvert Ildsted. Desforuden vil vi paa egne og Medborgeres Vegne give hannem noget vist for sin Vægtergang om Sommeren, som vi med hannem billigen selv vil akkordere og imellem os ligne, og derforuden paa samtlig Borgerskabs Vegne og Bekostning erbyder vi os at holde og lønne Jens Vejrmøller, som aarlig baade Vinter og Sommer skal gaa tilligemed Bytjeneren. Samme begge Vægtere skal gaa om Vinternætter fra Kl. . . til Kl. 4 og om Sommernætter fra Kl. 10 til Kl. 3. Dette vi tjenstlig begærer Hr. Byfoged saaledes vil behage at anordne, som er næst Guds Hjælp til den hele Bys Nytte og Frelse. Den allerhøjeste Gud holde sin faderlige Beskærmelse over denne fattige By, og vi stedse forblive Hr. Byfogeds tjenstskyldigste Tjenere. Hjøring, 1. Maj 1704.

Niels Poulsen Bagge, Jens Christensøn, Samuel Christensøn, Peder Bruun, Johan Esbach, Peder Nielsøn, Peter Harder Holst, Rasmus Mikkelsen, Skomager, Christen Hansen, Laurids Jensen, Niels Christensen, Christen Jakobsøn, Poul Jacobsøn, Jørgen Ernstsen, Erich Erichsen Bistrup, Laurids Christensen, Michel Andersøn, Michel Nielsøn, Daniel Hansøn.

Peder Nielsen, Felbereder, blev tilsat at være over Brandvæsenet og Vægtergangen[2]), men Ønsket om at opnaa Fremskridt paa disse Omraader var dog større end Lysten til at afholde de dermed forbundne Omkostninger, og Byfogden maatte oftere dømme Restanter til at betale Vægterpenge, ligesom det kneb med at faa Pengene indkasserede til det Vægterhus, som Kæmneren 1705 paa Byens Vegne havde ladet bygge paa en lille øde Grund

[1]) Tgb. 17/6 1704. [2]) Tgb. 10/6 1704.

næst sønden for Gildegaarden ud mod Kørevejen øst for St. Hans Kirkegaardsdige. Til dette Vægterhus anvendtes ogsaa en Del Politibøder[1]). 30. Septbr. 1704 tiltalte Byfogden en Mængde Folk for Brøstfældighed ved deres Skorstene, Ovne og Køller, og mange Steder manglede helt Skorstene. Det blev forbudt Folk at afbenytte Ildstederne, inden Manglerne var afhjulpet.

Vægterinstitutionen i Hjøring blev iøvrigt ved at bestaa indtil Slutningen af det 19. Aarhundrede, men det var ikke altid let at faa Posterne besat. 1739 maatte Borgerne saaledes selv gaa Vægtergang og Nattevagt, „indtil en Vægter kan faas“[2]), og Grunden hertil var maaske nok den, at Vægterne døjede med at faa deres Betaling af Borgerne; det ses af Tingbogen 2. Okt. 1740, at Byens „12 Mænd“[3]) sammen med Overkæmneren takserede Bor-

De sidste Vægtere i Hjøring o. 1890.

gerne til Løn til Bysvende og Vægter[4]), „siden ingen Belønning i saa Maade før har været fastsat, og ingen vilde sig samme Tjeneste antage, forinden man kunde være forsikret paa sin aarlige Belønning foruden hvis Ekstra, der kan falde“, men det ses ogsaa, at der kunde være andre Grunde end økonomiske, der hindrede Folk i at tage Vægtertjeneste. 31. Januar 1764 læstes nemlig følgende Kundgørelse ved Bytinget:

„Da en Del af Byens Borgere og Børn undertiden haaner Vægteren,

[1]) Tgb. 23/6, 30/6, 7/7 og 4/8 1705. [2]) Tgb. 1/4 1739.
[3]) En Art Ligningskommission.
[4]) Ligningen, der omfatter 129 Personer, beløber sig til 11 Rdl. 10 Sk. Tgb. 20/12 1740.

hans Kone og Børn, fordi han tilligemed sin Vægtertjeneste oppasser Delinkventer[1]), bliver det én Gang for alle tilkendegivet, at hvo, som i Kompagnier eller andre Steder, udlader sig med Gloser om Vægterens Betjening til ham selv, Kone eller Børn, bliver straffet med en Bøde af 2 Rdl., om det er voksne Mennesker; er det smaa Børn straffes de med Ris i Skolen, og er det store Børn skal de i Gabestokken".

Sagen var, at Arrestforvarerens eller Slutterens Arbejde ansaas for at være „uærligt", og adskillige Steder udførtes det af Byens Bøddel eller Natmand, men dette var dog ikke Tilfældet i Hjøring, hvor Natmanden iøvrigt saa at sige ikke omtales, saa man fristes til at tro, at der ingen fast Natmand var, men at Natmanden i Taars besørgede Arbejdet her i Byen, i hvert Fald i en Del af det 17. og hele det 18. Aarhundrede. I Tingbogen 29. Septbr. 1630 forekommer dog en Jens Hansen Kjæltring (ɔ: Natmand), der havde hugget en Mand fordærvet i Ansigtet. Om Natmandsembedet minder ogsaa Rakkerkuleagrene nord for St. Hans Kirke. Ret mærkeligt er det at se, at Byens Organist Carl Dagnes ogsaa var Vægter (1810) og endda maatte stjæle for at eksistere (se Organister).

Hjøring Brandvæsen holdtes iøvrigt i god Orden gennem mange Aar, saa vidt man da kan skønne af Tingbøgerne. 1719 blev det paalagt Beboerne at anskaffe Brandspande, enkelte Borgere skulde anskaffe fra 2 til 4 Spande, andre almindeligvis 1, men i nogle Tilfælde var der indtil 5 Personer om at bekoste 1 Spand. Fortegnelsen over Spandene[2]) udviser, at der skulde være ialt 61. Byen var ogsaa paa hin Tid inddelt i 4 Distrikter med hver sin Brandmester, og der blev gaaet strængt til Værks mod de Folk, der ikke holdt deres Ildsteder i Orden. 2. September 1721 fik 2 Mænd saaledes Paalæg om i Forening med Brandmestrene og Brandbetjentene at efterse de Ildsteder, som der tidligere havde været Mangler ved, og var Manglerne endnu ikke afhjulpne, skulde Ildstederne demoleres for Ejernes Regning, og hvor der paa Lofterne laa Hø eller Tørv i Nærheden af Skorstenene, skulde det smides ud[3]).

Efter Byens Brandvedtægt, hvis Ordlyd dog ikke kendes, skulde Beboerne udsætte Vand i Kar ved deres Ejendomme under langvarig Tørke[4]).

I Januar 1736 genoplivedes Byens Brandvæsen, der da forestodes af 2 Brandmestre. De fornødne Brandstiger og Spande skulde anskaffes, „men at anskaffe videre Brandredskaber som i store Byer, Sprøjter o. desl. formaar denne fattige By ikke, og Byen har heller ikke Vand til en Sprøjte[5]).

I Slutningen af 1710 blev Sjælland (Helsingør) som bekendt smittet af den frygtelige orientalske Byldepest, der det følgende Aar og indtil Foraaret 1712 rasede voldsomt i København. Der blev naturligvis truffet adskillige Foranstaltninger for at forhindre, at den bredte sig ud over Landet,

[1]) ɔ: var Arrestforvarer.

[2]) Tgb. 3/10 1719 [3]) Tgb. 26/8 og 2/9 1721. [4]) Tgb. St. 10/7 1742. [5]) Tgb. 10/1 1736.

og 22. Aug. 1711 udgik der kgl. Befaling til Stiftamtmanden i Aalborg, om at han skulde paalægge Byernes Magistrater at udnævne bestemte Personer, som i H. t. Forordningerne af 1. og 12. Aug. kunde gøre fornødne Anstalter til „precaution mod den grasserende smitsomme Sygdom". I Hjøring, der jo ogsaa laa noget afsides, og som navnlig ikke var Havneby, synes man at have været noget efterladende med at træffe slige Foranstaltninger til Imødegaaelse af Faren, og Stiftamtmand P. Rodsteen sendte derfor 24. Oktober Byfogden en saalydende Opstrammer:

„Saasom jeg hel ugærne maa fornemme, at ingen Vagt udi Eders By holdes for at eksaminere de ankommende Rejsendes Sundhedspasser efter Hans kgl. Majestæts allernaadigste Forordning, saa befales Eder herved udi Hans Majestæts Navn, at I straks paa alle behørige Steder udi Eders By lader udsætte tilforladeligt Sundhedsvagt, (saa aldeles ingen uden) rigtig Sundhedspas sig der indsniger — — — —[1]). Skulle I og selv heri findes forsømmelig, skal jeg Eder straks suspendere og en anden beskikke, der med større Nidkærhed sig Hans Majestæts Befalinger allernaadigst antager, og paa det, I altid kan underrette mig, hvad hos Eder maatte forefalde, hvad Sygdom Folk dør af, hvormange ugentlig dør og ellers, hvad ved Vagterne passere kunde, haver I at tilsige Borgerskabet, at de sig altid hos Eder anmelder, naar de ville rejse til Aalborg, for at medtage, hvad Breve I kunde have at indsende, og det under vedbørlig Straf".

Forøvrigt medførte Pestfaren, at Stiftsøvrigheden i Aalborg (Stiftamtmanden og Biskoppen) udsendte en Rundskrivelse til samtlige Købstæder, i hvilken der nedlagdes Forbud mod Forlystelser m. m. Da dette ganske interessante Aktstykke næppe forhen er trykt, meddeles dets Indhold her efter Hjøring Tingbog 1. Marts 1712.

„Saasom man med Græmmelse fornemmer stor Gudsfortørnelse snart overalt begaas her udi Aalborg Stift, dermed at Søndagen samt andre paabudne Hellig- og Bededage ej med den tilbørlige Andagt og gudelig Øvelse bliver helliget, som de burde, men derimod med Gæstebuder, Gilder, Spillen og Legen, Grassatengang og andre saadanne usømmelige Vaniteter, item med strengt Arbejde, Hoveri, Slagteri, Fiskeprangeri og andet saadant vanhelliges, uagtet Lovens klare Bogstaver derimod af den 6. Bogs 3. Kapitel tvende Gange om Aaret af Prædikestolen bliver oplæst, som saadan Sabbatens Vanhelligelse og Misbrug kunde afværge, om vedkommende Øvrighedsbetjente saadanne og andre kongelige Anstalter med tilbørlig Nidkærhed paaholdte og især den allernaadigste Specialforordning om Sabbatens Helligholdelse, dat. 9. Septbr. 1679, eksekverede, der forbyder alle Gæstebuder, Gilder og store Sammenkomster om Søndagen og andre Helligdage, saavel som alle Vare paa Torvene at falholdes, og i lige Maade paabyder alle Kramboder, Slagterboder, Kroer og Kældere den ganske Dag at være tillukt. Da paa det, at saadan Sabbatens Overtrædelse, hvoraf disse Guds store Straffer og Landeplager, som vi længe haver været truet med, visseligen foraarsages, kan det mest mulige afvendes, og de hellige Dage anvendes til Guds Ære, Menighedens Opbyggelse i den saliggørende Gudskundskab ved Prædikens an-

[1]) Tgb. 27/10 1711. Delvis makuleret af Fugt.

dægtige Hørelse og de unges flittige Øvelse og Undervisning paa de dertil beskikkede Tider i deres Cathechismo og Børnelærdom, at den store Vankundighed, som er Aarsag til alle Laster, kunde aftage, saa ere vi højligen foraarsagede i Købstæderne saa vel som paa Landet efter højbemeldte Kongelig Majestæts allernaadigste Lov og Forordninger anlediget af Bytingene at lade aflyse (— — — borte af Fugt), Gilder og Gæstebud, Spillen, Grassatengang og alle saadanne Usømmeligheder og Forfængeligheder, alle Købmands-Varers offentlig Falholdelse (— — — —), Fiskerier ved Vaad eller Bundgarn, saavel som deres Udredsel samme Dag, alt Salteri, Slagteri og Fiskeprangeri, ingen af ovenmeldte 4 sidste Poster at skal ske eller tillades fra Helligdagens foregaaende Aften til Helligdagens Tjeneste ved Klokken er afklemt og allermindst den første Post, som burde at ophøre fra Helligdagens foregaaende Aften til næste Søgnedags Morgen og besynderlig i disse sørgefulde Tider, hvilke Poster alle og enhver, som vil have Ros af at frygte Gud og ære Kongen, vil holde sig efterrettelig, med mindre alle interesserede, som sig herimod forse, ikke aleneste vil være undergiven Helligbrødes Straf og anden deraf efter Loven og Forordningen paafølgende Tiltale, men og foruden miste og forlise til de Fattige og de dertil behøvende Betjentere alt saadant, som de imod dette Forbud haver med at fare, til hvilken Ende Byfogden ogsaa anmodes efter Kongelig Majestæts allernaadigste Instruktion for Politimesteren i København af Dato 5. Septbr. 1691 alvorlig herover at holde og den derover behøvende Inkvisition ingenlunde at forsømme, saafremt de ikke selv, om de derudi eller paa følgende Eksekution findes forsømmelige, efter Politiinstruksens Forordning vil anses og (for) andre derved sig indsnigende Enormiteter undgælde.

Aalborg, d. 3. Febr. Anno 1712.

P. Rodsteen. F. Thestrup.

I hvor høj Grad Vendelboerne efterkom ovenstaaende Paalæg lader sig naturligvis ikke sige; men man slap for den frygtede Gæst — Pesten.

Da den Konsumtionsfrihed, der var blevet tilstaaet Byen ved kgl. Resol. af 12. Decbr. 1702, udløb 1. Juli 1715, og da Byens Forhold endnu var meget slette, androg Byfoged Paulin 11. Juni 1715 Rentekammeret om at faa udnævnt 2 Kommissarier til atter at undersøge Tilstanden og foreslog Stiftamtmand, Baron Rudolf Gersdorff fra Aalborg samt Regimentsskriver Markus Ulsøe, og ved Rentekammerskrivelsen af 25. Juni s. A. meddeltes der de paagældende Kommissorium, hvorefter de 17. Juli begav sig til Hjøring, hvor de gennem Byfogden havde tilsagt Borgerskabet at være tilstede paa Raadhuset. Her blev der da affattet et Mandtal over alle Byens Familier, „baade gode og ringe", idet 4 af de ældste Borgere, nemlig Jørgen Ernstsen Weidemann, Kræmmer, Johan Esbach, Smed, Mads Poulsen og Christian Hansen, Avlsmænd, blev udvalgt til at give Oplysning om Byens Tilstand. Designationen[1]) over Indbyggerne indeholder Oplysninger om de forskellige Personers Næring og Brug, økonomiske Tilstand og om den Skade, de har lidt i de to store Ildebrande. Den omfatter 76 Familier, der fordeles saaledes:

[1]) Bilag I.

Sognepræst, Kapellan, Klokker og 2 Præsteenker . .	5	Familier
Byfogden, Byskriveren og Tolderen	3	—
Kræmere med Smaakram og Avling	3	—
Haaadværksfolk, hvoraf 3 med Avling	14	—
Øltappere	3	—
Avlsbrugere, mest i Lejejord	26	—
De øvrige, som ere ganske fattige og ingen vis Næring	22	—
Ialt	76	Familier

De 14 Haandværkere fordeler sig paa følgende Maade:

Smede 3, Felberedere 2, Skrædere 1, Bagere 1, Skomagere 1, Brolæggere 1, Murere 1, Snedkere 1, Hattemagere 1, Hanskemagere 1, ubekendt 1. Endvidere 1 Farver, der ikke henregnedes til Haandværkere.

I Kommissionsbetænkningen hedder det videre:

„Siden enhvers Lejlighed og Vilkaar da paa forestaaende Maade var udsøgt og befunden, at Hjøring, som ikke haver nogen Sejlads, fast intet mindre ligner end en Købstad, i Henseende til det ringe Antal Indvaanere, af hvilke mange var i slet og andre i-armelig Tilstand; ja, de faa, som skulle være Handelsmænd, ikun handler med smaa Kram, som de tager fra Aalborg med slet Profit og næppe anderledes kan anses end Bissekram; Haandværksfolkene endog mest søge deres Næring paa Landet, og Resten, som de fleste, ere ej anderledes end maadelige Bønder paa Landet, som nærer dem af Avling, og en Del forarmede, som lidet eller intet kan erhverve.

Saa blev samtlige Borgerskabet tillige med Byfogden foreholdt, om de vidste noget Forslag at gøre til Byens Forbedring og Opkomst, at den hidindtil beviste højkongelige Naade for Byen ikke skulde være forgæves, at den jo herefter kunde kontribuere med andre deslige Købstæder, hvorpaa deres Foredragende faldt ud i efterskrevne Poster:

I.

De bekendte vel med allerunderdanigste Taknemmelighed den store kongelige Naade, dennem hidindtil med Frihed for Konsumtionen var vederfaret; men naar det maatte komme allernaadigst i Konsideration:

1. At det gamle Borgerskab, saa mange endnu leve, som har udstanden de forhen meldte tvende ulykkelige Ildebrande, har mistet deres fattige Formue, hvormed de skulde sætte sig i Næring og Brug, og derfor i paakommende besværlige Tider en Del lidet, og andre dennem ganske intet har kunnet forbedre.
2. Det unge Borgerskab, som er af Byens Indfødte, eller og indfriet dem med de andres efterladte Enker og Børn, har ej heller kunnet naa nogen mærkelig Opkomst i Henseende til den store Skade, Forældrene og Formændene i Ildebranden have taget, som har formindsket, hvis disse ellers kunde sat sig i Stand med til Forbedring.
3. Enhver af yderste Evne endog har stræbt at opbygge de afbrændte Pladser, for hvilke mange endnu sidde gældbunden, men ogsaa mærkelig har svækket dem, ja, bragt det saa vidt, at de fleste derover har til Proprietærer og andre uden Bys maatte afhænde deres Markjorder

og Ejendom, som deres største Næring og Brug og i Stedet for Ejendom nu haver det i Leje mod stor Afgift.

4. At der (noksom bekendt) har været adskillige Misvækst Aaringer i de Tider, Friheden har været, saa at de ved deres Avling, som Byens fornemste Fordel, have ofte fundet slet Udkomst.
5. Saa og udi Krigens Tid, at Kornet har haft slet Aftræk, og Bøndernes ringe Handling der til Byen ogsaa været meget sparsom, og endelig:
6. De ogsaa i Krigens Tider efter deres fattige Vilkaar har kontribueret udi alle ekstraordinære Paabuder ligesom andre Købstæder.

Saa ville de endnu leve i det allerunderdanigste faste Haab, at dennem fremdeles kongelig Naade blev bevist med nogen ydermere Frihed, indtil de ved Guds Forsyn i bedre Tider kunne komme i nogen ønskeligere og bedre Tilstand.

II.

Og som Hjøring Bys Indvaaneres største Næring bestaar udi Avling og Agerdyrkning, som meldt er, ligesom Bønder paa Landet, idet de tilsammen bruger 72 Fjerdinger Jord, som under det Navn er Byens Ejendom, vilde de og formode, det kunde i Længden geraade til Byens Opkomst, om dennem den høj kongelige Naade maatte bevises, (naar endelig Konsumtion af Byen skulde svares), at de for Købstads Folkeskat, Græspenge samt Konsumtion af Skattekorns Læs og Høets Indførsel allernaadigst maatte forskaanes, efterdi de dog siden skulle betale Konsumtion af Kornet, naar det føres til Mølle, og saaledes falde dennem meget tungt at svare baade første og sidste Gang, helst i denne By, som mere end andre Købstæder efter Proportion maa søge deres Næring ved Avling.

III.

Endog at Byen til formenende største Byrde skal være betynget med én usædvanlig Afgift fra forrige Tider, mere end alle andre Købstæder i Danmark, kaldet Landskylds Skat til Aalborg Slot, nemlig af de 72 Fjerdinger Jord til Byen aarlig at betale gammel Maal: Malt 10 Skpr. og Havre 6 Skpr. foruden $7^1/_2$ Mark Toftepenge overalt, som til nyt Maal efter Forordningen om Landgilders og Afgifters Maal og Vægts Ligning af 30. August 1687 tilregnes at være: Malt 61 Tdr. 7 Skpr. og Havre 37 Tdr. 1 Skp: For hvilken Afgift de og allerunderdanigst implorerer om kongelig Naade at maatte forskaanes, som kunde være Byen en mærkelig Tiltagelse. Over hvilke fornævnte Borgerskabets andragende Poster Byfogden som Øvrighed der paa Stedet ogsaa blev erindret at give udførlig Oplysning, hvorpaa han sig og omstændelig forklarede, at han af allerunderdanigste pligtig Nidkærhed for Kongelig Majestæts Tjeneste og Byens Tarv, om Byen i Længden skulde konserveres, ikke kunde dølge sin Sandhed, at det jo i alle Maader desværre forholdt sig efter Borgerskabets Andragende og førte gravamina.

Derhos tillige med Byskriveren og Tolderen Niels Poulsen ogsaa forestillede, at de for deres Bestillinger i den forarmede By intet havde til Løn eller at leve af, og derfor i dybeste Ydmyghed vilde udbede Deres Ekscellences og høje Herrers naadelige Forsorg, at dennem af høj kongelig Naade maatte gives Konsumtion fri, naar Byen skal svare, siden de ellers ingen Fordel i borgerlig Næring tager med Byen, men aleneste for deres Embeder at beobagte maa være i Byen at tære af deres ringe Formue, i den Sted de ellers paa Landet kunde faa dem bedre konserverede.

Endelig, efter at vi ikke kunde vægre at imodtage de anførte Besværinger, Deres Ekscellence og høje Herrer til behagelig Eftertanke allertjenstskyldigst og ydmygst at forestille, haver vi ogsaa begivet os udi Byen for at efterse enhvers Bygning og Lejlighed, saa vidt muligt var. Hvor vi da ej heller kunde andet paaskønne, end jo samme svarer til den forhen eksaminerede Borgernes Tilstand; og følger herved en Specifikation under Byfogdens Haand, som Genpart af hvis han beretter til Deres Ekscell. og høje Herrer at have indsendt om Byens Bygningers Forbedring, ligesom de aarligt have tiltaget.

Og som endnu syv øde og ubebyggede Pladser findes efter samme Specifikations Indhold til Slutning, som de vedkommende hidindtil have undskyldt dennem ej at kunne overkomme, formedelst Mangel af Tømmers Tilførsel i disse besværlige Tider; saa haver Byfogden vedtaget at lægge dennem visse Tid for ved Retten paa et Aar eller og at miste Pladsen for intet, til hvo, der vil bygge i Kraft af den os foreviste kongelig allernaadigste Resolution af 16. December 1702.

Efter hvilke anførte Beskaffenheder vor ringe Betænkning falder derhen, at fornævnte armelig Hjørings Købstad (som er uden Indsejling og derfor ikke kan have synderlig Næring, men Størstedelen bestaar af Avlingsbrug, i Henseende Bønderne, ved hvilke Byen ellers burde have Handling og Næring, mest søger andensteds og fornemmelig Aalborg, som ikun er 6 Mile derfra), højt er trængende til kongelig Naade og videre Frihed, om ellers skal være Forhaabning om Byens Konservation i Længden; thi den første af Borgerskabet andragende Postes Omstændigheder kan vi ikke eragte at være uden Grund, og jo de andre 2de ligeledes at være dennem højst fornøden. Skulde Deres Ekscell. og høje Herrer ikke finde for godt at udvirke høj kongelig Naade til videre at ekstendere Friheden for Konsumtion til Byens Tarv, med hvilken Borgerskabet vel kunde være hjulpen udi lige mange Aar, som de i Krigens Tid nu fast 6 Aar have kontribueret efter deres Formue i alle ekstraordinære allernaadigste Paabuder; da skulle vi uforgribelig eragte, at Byen for det første efter sine ringe Vilkaar blev akkorderet paa visse Aaringer, en vis Sum af 150 eller 200 Rigsdaler i højeste, efter rigtig Ligning udi Stiftbefalingsmandens Overværelse ved Byfogden og 4 af de bedste Borgere i Byen uden Afgang at svares.

Thi, om det nu skulde komme med samme By til Forpagtning, behager vel Deres Ekscell. og høje Herrer uden vor ringe Erindring at betragte, at Forpagteren for den udlovede Summa vil billig være uden Skade og søge sin Fordel for havende Hazard og Besværing, og hvad er det da andet med den fattige By (om vi saa maa melde), end bryde det svage Blomster i Knoppen og siden ingen Frugt forvente.

Hvilket da er alt, hvis vi efter Mulighed i denne Sag har vidst at forrette; det vi ikke har kunnet undlade jo udførlig efter Befindende at forklare, som alt saa vel om Byens som Betjenternes Andragende til Deres Ekscell. og høje Herrers videre gunstbehagelige Godtfindende henstilles.

Aalborg Slot, d. 31. Juli Anno 1715.

R. B. Gersdorff, (L. S.)   M. Ulsøe, (L. S.)

Paa Hjøringborgernes ikke bevarede Ansøgning om vedvarende Benaadning for deres By, hvilken Ansøgning indsendtes til Rentekammeret af Stiftamtmanden sammen med Kommissionsakten, svarede Rentekammeret 14. Marts 1716, at det ej understod sig i at forestille Sagen for Kongen, da Landskylden altid havde været svaret af Byen, og „forundrer vi os ikke lidet over, at bemeldte Solicitanter efter 15 Aars hafte Frihed saavel for Landskylden som for Konsumtionen og andre ordinære Skatter tør understaa sig ydermere i disse Krigstider, da Hans Majestæt saa mange Udgifter er obrueret, at søge nogen videre Forskaaning fremfor andre, hvilket Hr. Baronen (ɔ: Stiftamtmand Gersdorff) ogsaa ville foreholde dem“ [1]).

Saa var der vinket af; men Borgerne fik Konsumtionen af Byen i Forpagtning.

---

[1]) Se Aalborg og Viborg Stifters Kopibog 1715—17 (Rentekamm.) Side 60, 69, 88, 160 og 198

V.

Hjøring skulde altsaa nu til at staa paa egne Ben, og det viste sig ogsaa, at den kunde, skønt Fremgangen i de første Aar var ringe.

Medens der 1715 om Byens 76 Familieoverhoveder anføres, at de 22 er ganske fattige og haver ingen vis Næring, nævnes der i Taksationen 1730 til Brandstyr efter Forordningen af 21. December 1728 (Københavns Opbyggelse) 76 Personer (Familieoverhoveder), som var paalignet Brandstyr og derfor vel ikke kan have været aldeles subsistensløse. Der var blandt andet kommet en Del flere Haandværkere, saaledes at der nu var 2 Smede, 3 Felberedere, 2 Skrædere, 1 Bager, 5 Skomagere, 2 Murere, 3 Snedkere, 2 Hattemagere, 2 Hanskemagere, 1 Urmager, 1 Væver, 1 Kandestøber, 1 Slagter, 1 Bødker samt 1 Farver, 1 Guldsmed[1]) og 1 Barber.

I Følge den kgl. Benaadning i Anledning af Branden blev Hjøring som nævnt fritaget for Konsumtionsafgift indtil Udgangen af Juni 1715, men derefter fik Byen Afgiften i Forpagtning indtil Udgangen af 1721, da den atter bortforpagtedes til Enkeltmand.

Af den Paaligning, der 1719 foretoges for at fordele Byrden paa Byens Indvaanere ses, at der var 105 Familier eller selvstændige Personer[2]), men ved Konsumtionsberegningen har man sikkert ogsaa „skrabt Bunden“, thi som 3 Familieoverhoveder anføres Birgitte Potpige, Karen Potpige og Kirsten Potpige, antagelig Kvinder, der lavede lidt Pottemagerarbejde eller solgte saadant, og af Regnskabet over den uvisse Konsumtion ses, at nogle Kvinder jævnlig betalte 12 Skill. i Konsumtion, f. Eks. Nøgen Mette, Maren Fiskers, Maren Wiborgs og flere; det har antagelig været Kvinder, der gik til eller fra Byen med Handelsvarer, f. Eks. Hvedebrød.

Efter den store nordiske Krigs Afslutning 1720 synes Byen ikke at have faaet Garnison mere, det siges i hvert Fald 1728, at den betalte 14 Rdlr. i Stedet, medens Sæby betalte 36 Rdl. og Skagen 5; nærmest ved Hjøring kom Mariager med 16 Rdlr. og Lemvig med 13[3]); under Krigen havde Byen iøvrigt maattet deltage med det øvrige Land i de af den flydende Byrder, saaledes fik den 8. Marts 1710 Ordre til at yde 10 Baadsmænd eller 24 Rdl. for hver, der manglede[4]), og at den ogsaa maatte deltage i Indkvarte-

[1]) 1719 nævnes her Guldsmedene Hans Beeh og Ejler Holm (Tgb. 26. Aug. 1721).
[2]) Tgb. 26. Aug. 1721. [3]) Aarhus Stiftamts Kopibog II 29. Septbr. og 12. Novbr. 1728.
[4]) Tgb. 25. Februar 1710.

ring af svenske Krigsfanger ses af, at en fanget svensk Kavallerist, Anders Bendikt Røbech, 1719 blev viet i Hjøring til Mette Christensdatter, med hvem han fik flere Børn.

— — —

I Sommeren 1720 besøgte Stiftamtmand G. v. Pentz Byen for at se paa Forholdene her, og han lod sig da forevise Borgerskabsbrevene i H. t. kgl. Befaling af 22. Juli 1720. Men der fremkom kun 3 Borgere (Købmænd) med saadanne; de øvrige Borgere havde ikke taget Borgerskabsbreve, og Byfogden fik derfor et strængt Paalæg om inden 8 Dages Forløb at indsende til Stiftamtmanden en Specifikation og Forklaring over, hvor mange Borgere, der havde Borgerskab i Byen uden at have løst Borgerskabsbreve, samt over de Personer i Byen, som brugte borgerlig Næring uden Borgerskab. Han skulde endvidere hvert Aar indsende Fortegnelse over de i Aarets Løb tagne Borgerskaber samt sørge for, at alle Borgere tog Borgerskabsbreve paa stemplet Papir[1]), en Bestemmelse, der jo tog Sigte paa at gavne Statens Finanser.

— — —

1730 forefaldt i Hjøring en Falskmøntnersag, der vakte betydelig Opsigt her, og som trak meget længe ud.

Frøken Wind til Vrejlev Kloster lod 12. Septbr. 1730 (Tgb.) begære Tiltale mod Karen Mogensdatter Høngaard, der 31. August, Dagen før den rette Markedsdag i Hjøring, havde afkøbt en Bondekone paa hendes Gods, nemlig Birgitte Jensdatter Vedsted af Taars, et Stykke Lærred og havde betalt det med falske Møntstykker. I Retten forklarede Karen, at nævnte Dag var (forhv. Købmand) Henrik Bertelsen i Hjøring kommet til hende og havde bedt hende købe et Stykke Lærred til 2 Skjorter paa Markedet, og hun havde da købt det og var gaaet ned ad øster Bom med det, hvor hun mødte Henrik Bertelsen, der gav hende Pengene for det indsvøbt i en Klud. Hun gav saa Pengene til Birgitte Vedsted, men der manglede 7 Skill. dansk i de $7\frac{1}{2}$ Mark, Lærredet kostede, og dem lagde hun ud af sine egne. Birgitte Vedsted lod imidlertid Folk i Hjøring se Pengene — den enfoldige Kone skulde vel gøre Indkøb paa Markedet — og det kom da frem, at de var falske. Birgittes Søster Maren, der var med, sagde saa senere til Karen Høngaard, om det ikke var hende, der havde betalt med „onde Penge", men det kendte Karen ikke noget til; hun foreslog den anden, at de skulde gaa til Byfogden, hvilket dog ikke blev til noget. Senere paa Dagen gik Karen Høngaard hen til Henrik Bertelsen og spurgte ham, om han havde givet hende falske Penge, hvilket blev sagt. Henrik svarede, at det skulde hun ikke bryde sig om, og kom der nogen til hende og spurgte, skulde hun bare svare nej, thi sagde hun, at hun havde faaet Pengene af Henrik, vilde han benægte det, og hans Nej var da lige saa godt som hendes Ja. Karen blev saa arresteret, men vilde ikke bekende noget; først i Retten 12. September aflagde hun sin Tilstaaelse. Grunden hertil var, at Henrik Bertelsen — der havde haft Adgang til at tale med Karen i Arresten, baade truede og lokkede for, at hun intet maatte røbe; han skulde vel, inden det blev Marked igen, skaffe et Hundrede Daler tilveje, hvortil Karen dog sagde, at blev de ikke bedre end de sidste, maatte Fanden have dem. Den 9. September kom Henrik til hende og vilde tale med hende i Enrum; hun udtalte da sin Frygt for, at hun skulde blive ført andet Steds hen og underkastet „Pine og Fængsel" og Henrik sagde da til hende, at naar hun bare benægtede baade Købet af Lærredet og Kendskab til de falske Penge, kunde ingen gøre hende noget; men kom hun i for stærk Fortræd, skulde hun indrømme Handelen og sige, at hun havde fundet de falske Penge i en Potte ved St. Olufs Kirkegaardsdige ved en Nældebusk; han vilde saa sørge for, at hensætte en saadan Potte ved Diget. 11. September gik Karen imidlertid til Bekendelse; der blev saa sendt 2 Mand hen til St. Olaj Kirke, og omsider fandt de Potten sat ned i Jorden under en Græstørv med en Tøjrepæl igennem; der var intet andet end Jord i den, men i Nærheden gik Henrik Bertelsen, der var med til at tage den frem. Karen har sandsynligvis berettet hele Sagens Sammenhæng, thi nu blev Henrik Bertelsen ogsaa arresteret.

[1]) Tgb. 2. August 1728.

Allerede 17. Juni 1730 havde en Kvinde fra Sindal paa Horns Herreds Ting fremvist 19 Mark 2 Skill. i falske 15, 10 og 8 Skillingsstykker, hvilke hun angav at have faaet i Hjøring for noget Lærred, hun havde solgt til en Person, der angav at være fra Frederikshavn (Tgb. 28. Marts 1731), og da Henrik Bertelsens Bo nu efter hans Arrestation blev registreret (13. September), fandt man ved at grave i Køkkenet 3 Pengestempler af Malm og 1 af Bly samt et med Fr. IV og Krone paa. Endvidere fandt man forskellige Metaller, Tænger, Harpiks, Svovl, Vinsten, Digler og andet til Faget henhørende. Henrik Bertelsen overværede som Fange Undersøgelsen, og efter nogen Vægring tilstod han, at Jens Christensen Skræder eller Sæbesyder af Hjøring var Ophavsmanden til disse falske Mønter. Henrik blev nu belagt med Jern og ført bort, og 4 Mand blev sat til at holde Vagt Natten over ved hans Hus, medens der samtidig blev sat Vagt ved Kapellan Corfits Ernst Mavors Enkes Hus, hvor den anden Falskmøntner havde sit Tilhold, og hans Døre blev forseglede, ligesom hans Bo den næste Dag blev registreret af Øvrigheden. Jens Sæbesyder var nemlig ikke hjemme, men var i Kajholm, hvor han hørte Rygterne om Henrik Bertelsen, og da han saa sneg sig til Hjøring for at hente sit Tøj, blev han anholdt og lagt i Jern paa Hænder og Fødder. Sæbesyderen havde hos Guldsmed Hans Bech i Hjøring set, hvorledes man støbte Knapper og havde laant Forme af ham dertil, men da han saa sammen med Henrik Bertelsen havde støbt nogle Knapper, blev de enige om at ville forsøge at lave Penge, og efter nogen Øvelse fik de ogsaa støbt Penge af Tin.

Tildragelsen vakte selvfølgelig stor Opsigt, og der skete Indberetning til Stiftamtmanden, som atter meldte Sagen til Kancelliet, og da Arrestforholdene i Hjøring var meget slette, saa daarlige, at endog Kvinder kunde brække Muren ned og rømme, blev Arrestanterne et Par Dage senere transporterede til Fængselskælderen paa Aalborghus. Under 10. Febr. 1731 gav Kongen Ordre til Amtmanden om at lade Arrestanterne tiltale ved Aalborg Byting, og Prokurator Severin Brun blev beskikket til Aktor. En medvirkende Grund til denne Foranstaltning var det vel, at Byfoged Rasmus Juel i Hjøring da var meget svagelig, saa han ikke kunde betjene Retten, han døde kort Tid efter, og i Hjøring var der heller ingen beskikket Prokurator paa hin Tid.

Men Vidneafhøringen maatte naturligvis foregaa ved Hjøring Byting og Horns Herredsting, og Arrestanterne blev da efter Stiftamtmandens Ordre transporterede til Hjøring under Ledsagelse af en Aalborg-Slutter, der skulde tage Jernene af dem, naar de fremstilledes i Retten, og atter belægge dem med Lænker, naar Retshandlingen var forbi. Endvidere skulde de befordres paa hver sin Vogn, og hver Vogn skulde ledsages af to bevæbnede Mænd til Hest, saa det var jo et helt Optog, velsagtens med Slutteren i Spidsen, der rullede ind gennem Hjøring paa de Dage, Retsforhandlingen i denne Sag foregik. Tingbogen fra hin Tid (1730—50) er meget makuleret, saa Sagen kan ikke følges i alle Enkeltheder, men vi skal her referere det væsentligste.

Efter Henrik Bertelsens Afrejse stod hans Hus tomt, og St. Hansaften 1731 brækkede Byens Ungdom en hel Del af det ned for at bruge Materialet til Vaageild (Tgb. 17. Juli 1731), hvorfor de tiltaltes ved Retten, men Sagen løb dog vist ud i Sandet. 9. Juni 1731 afsagdes Dom i Falskmøntnersagen ved Aalborg Byting og 26. Marts 1732 var Sagen naaet saavidt, at Dommen kom for Højesteret, og her var Hans Herm Emandinger beskikket Defensor; denne Domstol hjemviste Sagen til Underretten til nøjere Undersøgelse, men først ved Nytaarstid toges der atter fat paa Rettergangen (Tgb. 7. Januar 1733). Sagen var, at de for Falskmøntneri anklagede Personer havde taget deres Tilstaaelse tilbage, idet de sagde, at Byfogdens Fuldmægtig, Henrik Severin Andersen Brønsdorff, med en Kaarde havde truet Henrik til at tilstaa, og at Byfoged Juel havde indvirket paa Vidnerne og truet Arrestanterne med pinligt Forhør, ligesom han ogsaa havde begaaet nogle Formalitetsfejl med Hensyn til Stævnemaal og andet.

Naar Arrestanterne mente, at de kunde opnaa noget ved en Tilbagekaldelse af Tilstaaelsen, var den egentlige Aarsag vist den, at Byfoged Rasmus Juel var afgaaet ved Døden i Foraaret 1731, og endvidere var Hovedvidnet Karen Høngaard omkommet ved Drukning, medens et andet Vidne ligeledes var død.

12. Septbr. 1732 havde Jens Christensen Sæbesyder paa egne og Henrik Bertelsens Vegne sendt Stiftamtmanden en Skrivelse, hvori de beklagede sig over, hvorledes de var „voldigen overfaldet og vores ringe Midler frataget, og os i Vagt og voldsom Tvang med Fængsel og bundne Hænder og Fødder ibragt og dernæst bortført hertil Aalborg Arrest og Fængsel in September 1730 af (nogle) Personer i Hjøring uden nogen lovlig Omgængelses Medfart eller bevislig Skyld og Aarsag og i tvende (Aar?) af Dato her besiddende under samme Arrest med (Jern?) og Baand paa Hænder og Fødder, hvoraf vores Helbreds Kræfter ere forsvækkede og tilsat — — —." Dernæst beklagede de sig over, at de ikke havde hørt noget til Sagens Udfald ved Højesteret undtagen, at Aalborg Magistrats Tjener „i disse Dage" (altsaa 6 Maaneder efter, at Dommen var afsagt) havde fortalt dem, at Højesteret havde tilbagevist Sagen til Underretten, og de beder derfor Stiftamtmanden om, at Højesteretsdommen maa blive forkyndt for dem. Endvidere søger de om at maatte blive løsladt af Fængslet og kun være underkastet Husarrest, medens Sagen foretages paany. Stiftamtmanden forhastede sig ikke med at træffe sin Afgørelse, først 22. Novbr. gav han Ordre til, at Kopi af Højesteretsdommen skulde leveres til Arrestanterne, og at de stedse under Retsforhandlingerne skulde være „løse og ledige", men derimod vilde han ikke give dem fri for Arresten i Aalborg.

Den 7. og 13. Januar, 17.—19 Februar og 27. Maj 1733 behandledes Sagen paany paa Hjøring Byting, men nu efter saa lang Tids Forløb kunde adskillige af Vidnerne ikke ret huske Tildragelsens Enkeltheder, og den nye Undersøgelse synes snarest at være til Arrestanternes Fordel, og de fastholdt da ogsaa stadigt deres Benægtelse af at have haft med Falskmøntneriet at gøre.

7. August 1734 (Tgb. 10. Aug.) blev Arrestanten Henrik Bertelsens Huse synet. Taget paa Laden var aldeles afblæst, Udskud og Gavl borte og Materialerne bortstjaalne og den var faldefærdig, Raalingshuset var ligeledes næsten faldefærdigt, men mentes dog at kunne blive staaende Vinteren over, naar det blev noget repareret.

Arrestanterne havde en god Taalmodighed behov, thi først 1738 faldt der atter Højesteretsdom i Sagen — og de blev da frifunden for Tiltale, idet Beviserne mod dem fandtes for svage, men de havde da siddet arresteret i $7^1/_2$ Aar.

I April 1738 kom Henrik Bertelsen[1]) hjem til Hjøring, og 22. April fik han af Retten udmeldt to Mænd til at syne og taksere hans Ejendom og Løsøre, der hidtil havde været under Arrest.

— — —

I Erik Pontoppidans „Theatrum Daniæ", der udkom i Bremen 1730, siges der S. 446 om Hjøring, hvis Beskrivelse ledsages af en Byplan[2]):

„Hiøring, Hioringia, paa Vestkanten, $3^1/_2$ Mil fra Sæby, 5 fra Skagen og ogsaa 5 fra Aalborg. Det er en lille Landsby, og den har ingen Havn nærmere end en halv Mil[3]), hvor den forbiløbende store Aa udgyder sig i Havet og giver nogen om end ikke god Lejlighed til Skibsfart. Her var for for henved 100 Aar siden den biskoppelige Residens, indtil den af Frederik II blev flyttet til den forhen beskrevne Hovedstad Aalborg. Dog bliver endnu aarlig i denne By paa Philippi Jacobi Dag (ɔ: 1. Maj) og Ægidii Dag (ɔ: 1. Septbr.) holdt Landemode eller Synode af alle de til Stiftet hørende Provster under Forsæde af Biskoppen og Stiftamtmanden[4]):

Forøvrigt er her 3 Aarsmarkeder, nemlig 10. Juli, 1. Septbr. og 20.

---

1) Vedrørende hans personlige Forhold kan iøvrigt oplyses, at han var gift med Karen Jensdatter, Datter af Skudehandler Jens Sørensen i Knolde i Skallerup Sogn, og at han i Begyndelsen af Aarhundredet var Købmand i Hjøring.

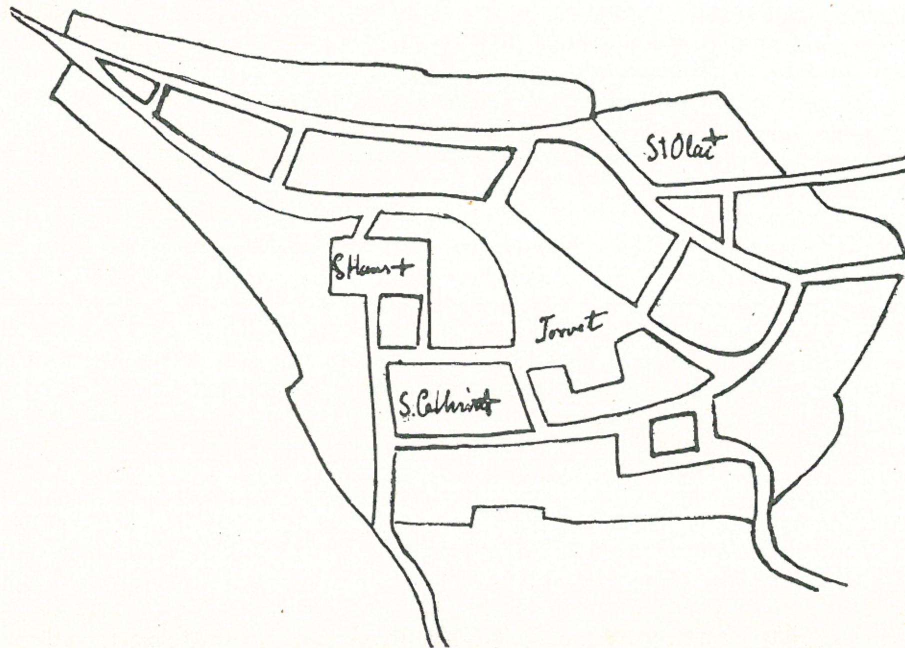
1708 opholdt han sig i Norge et halvt Aarstid i Handelsøjemed, og medens han var her, blev hans Hustru Kæreste med en Karl Jens Thomsen og optog ham i sit Hus. Følgen blev, at hun blev frugtsommelig med ham, og da Manden kom hjem, rejste hun til sin Søster Anne, Enke efter Peder Harder ved Saven i Morland, og her blev hendes Barn døbt 3. Marts 1709. Hun kom saa atter tilbage til Hjøring, men Manden vilde ikke have noget med hende at gøre, og hun opholdt sig senere hos sin Søster paa Villerup. 26. Marts 1710 blev Henrik Bertelsen, der med Hustruen havde faaet 2 Fdg. Jord i Hjøring Mark, stævnet af sin Svoger Anders Christensen Sand i Knolde, der var gift med hans Hustrus Søster Abigael Jensdatter, til at betale Underholdniogsbidrag til Hustru og Børn, da han havde forladt dem og boede hos Klokkeren Christen Bollesen. Sagen kom senere for Tamperretten, ved hvis Dom Ægteskabet blev opløst. (Hj. Tgb. $^{26}/_3$ $^{13}/_5$ $^{2}/_{12}$ 1710).

2) Beskrivelsen er paa Tysk. 3) Dette er jo ganske urigtigt.

4) Denne Oplysning er som foran anført urigtig, idet Landemoderne blev flyttet til Aalborg 1684. (Se Side 24).

Oktober. Byens Vaaben er St. Catharinæ Billede med Krone paa Hovedet og en Stav i Haanden. Den 21. Maj 1647 blev 17 Huse lagt i Aske her i Byen ved Ildebrand, og Anno 1693 blev Stedet næsten ganske fortæret af Ildebrand, men er dog igen i nogen Maade kommet paa Fode."

Mærkeligt nok omtales Branden 1702 ikke, og Topografien er jo i det Hele noget upaalidelig.

Plan over Hjøring.
E. Pontoppidan: Theatrum Daniæ, S. 446. (Bremen 1730).

Et bedre Billede af Byens Forhold ved denne Tid faar vi af en Indberetning, som Byfoged Poul Børglum afgav 10. August 1735 til Brug for Kommercekollegiet[1]). Det hedder heri blandt andet: „Her i denne ringe By, hvis Indbyggere mestendelen ere af ringe og slet Tilstand, dels formedelst dets 3de Gange overgaaede Ildebrand, dels formedelst Tidernes vidt udseende Vanskelighed og Besværlighed og dels de paa denne ringe By vedhængende Udgifter fremfor andre Købstæder, da deres meste Næring bestaar udi Kornavlingen, hvoraf de maa svare haarde Tiender, Kongens aarlige Landskyld og Konsumtioner, desaarsag Indbyggernes slette Tilstand jo mange Steder ubebygget og ubeboet og mesten de bedste Grunde og Ejendomme. De faa Købmænd, som handle med liden Vare foruden deres Avling, ere disse:

1) Sr. Laurits Jensøn[2]), der nu er gammel og haver mange Børn,

[1]) Vends. Aarbøger I 128 ff.

[2]) Laurids Jensen (Thura) f. 16 . ., død i Jelstrup Præstegaard 21. Juni 1753,

haver liden Næring, ejer vel Gaard og Jord, men om han er i Gæld eller ikke vides ej. 2) Sr. Michel Christensøn Aagaard af lige Beskaffenhed[1]). 3) Sr. Niels Dahl paa samme Maade[2]). 4) Sr. Peder Biering[3]), der menes at være af noget bedre Tilstand. 5) Sal. Christen Hansens

tog Borgerskab i Hjøring 14. April 1701. (Tgb. 2. Aug. 1720). Var 1742 gammel og affældig samt i maadelig Tilstand, brugte lidt Høkeri og Jorddyrkning, holdt 2 Drenge, 2 Piger og 2 Heste (Mandtal til Formue og Kopskat m. m.). Gift med Ingeborg Larsdatter, død i Jelstrup Præstegaard 21. Januar 1763. Mange Børn, af hvilke en Del døde som smaa, men følgende blev voksne: Søren Laursen Thura, f. 12. Maj 1712, død 1747 12. August i Hjøring, hvor han var Købmand. Han var gift og havde en Søn, Mikkel Thura, der 30. Novbr. 1781 døde som Degn i Jelstrup (4 Børn), Laurids Lauridsen Thura, døbt Hjøring 22. Juni 1715, død 31. Januar 1777, Præst i Jelstrup, Jens Lauridsen Thura, døbt i Hjøring 29. Juli 1718, cand. theol, død ugift 1754 i Jelstrup Præstegaard, Kirsten Lauridsdatter Thura, gift med Kbm. Niels Dahl i Hjøring (se denne), Maren Laursdatter Thura, døbt Hjøring 17. Januar 1710, gift med Peder Thrane, Degn i Sindal.

[1]) Mikkel Christensøn Aagaard, f. o. 1672, begr. St. Katrine Kirke 10. Maj 1759, 87 Aar. Hans Tilstand var 1743 noget ringere end Laurids Jensens, men han holdt dog 2 Karle, 1 Dreng, 1 Pige og 4 Heste. Gift I med Mette Steffensdatter, død Hjøring 14. Januar 1724, gift II 1725 med Sidsel Christensdatter Holm, f. 1708, begr. Hjøring 17. Septbr. 1766. Børn: Christen Aagaard, f. o. 1730, d. 1819, Købmand i Hjøring, Ejer af Fuglsig; Mette Aagaard, var 1766 paa Sjælland, Maren Aagaard, var 1766 gift med Peder Hvinkel i Snedkerkroen paa Sjælland, Anne Aagaard, var 1759 gift med Degnen i Aalsø ved Ebeltoft og 1766 Enke efter Degnen Thomas Nikolaj i Skødstrup, Peder Aagaard, var 1766 ved Handelskompagniet i Københ, Karen Aagaard, gift Hjøring 15. Juni 1775 med Nikolaj Brorsen Agerbeck, Kbmd. i Hjøring, og Mette Marie Aagaard, var 1766 i Hjemmet i Hjøring.

[2]) Niels Nielsen Dahl, f. Aalborg 4. Juli 1689, død Hjøring 11. Aug. 1755, begr. i St. Katrine Kirke 27. August. Kom som fattigt Barn fra Aalborg til Hjøring og blev opdraget af sin Søster der Maren Jensdatter Dahl (se Biering). Han var 1743 af nogen Formue og holdt 3 Karle 1 Dreng, 3 Piger og 4 Heste. Gift I Hjøring 10. Maj 1718 m. Hedevig Thomasdatter, f. 16 . ., død 1726? Gift II med Kirsten Laursdatter Thura, døbt Hjøring 10. Septbr. 1706, død Harridslev Præstegaard 15. Oktober 1778 (Vennebjerg Herreds gejstl. Skiftepr. 1778, jvf. Aalborg Stiftstidende 35/1779). Børn: Niels Nielsen Dahl, f. o. 1728, Opholdssted ubekendt 1778, Rasmus Nielsen Dahl, i Porsgrund 1778, Lars Nielsen Dahl, rejst til Søs en Del Aar før 1778. Maren Nielsen Dahl, havde tjent hos en Slagter i Helsingør.

[3]) Peder Biering (Bering) f. i Knudstrup i Rinds Herred 22. Febr. 1699, død paa Tidemandsholm 29. Januar 1784, begr. i St. Kathrine Kirke. Købmand i Hjøring og Ejer af Sejlstrup og Tidemandsholm. Brugte 1743 Handel med Grovvarer og holdt 3 Karle, 1 Dreng, 3 Piger og 4 Heste, var af Formue, men da Næringen var ringe i denne fattige By, takseredes han kun til halv Kopskat. Ophørte 1754 med Handelen (Ekstraord. Avertissements til Kbh. Posttidende 47/1754), men var allerede o. 1751 flyttet fra Hjøring til Sejlstrup. Gift I Hjøring 4. Juni 1726 med Maren Jensdatter Dahl, f. Aalborg 26. Januar 1679, død Hjøring 2. Okt. 1743, begr. i St. Katrine Kirke. Hun havde i 7 Aar været gift med Købmand Niels Christensen i Hjøring og i 15 Aar med Rasmus Christensen, Købmd. i Hjøring. Gift II Johanne Marie Rodschou. Flere Børn.

Enke[1]), der ikke bruger eller haver aldeles nu saa god Handel og Næring som Peder Biering og hendes Tilstand derfor ikke saa god. Og ellers overalt er mig umuligt derom videre Forklaring at gøre."

Om Handelen i Hjøring siger Byfoged Børglum videre: „Al Handel og Negotie[2]) — — i denne ringe Købstad haver meget aftaget og allerhelst nu i nogle Aar formedelst den meget slette Tid og ringe Pris paa Korn og alle Slags Kreaturer, saa derover aldeles ringe Penge er blandt Folk, og ingen Handel derfore af nogen Slags Stænder kan drives eller fortsættes — item indfaldende Krigstider i de forbigangne Aaringer" [3]).

Foruden det, der tilførtes Byen fra Vestkysten, nemlig noget Jern og Tømmer, som udskibedes af de paa Norge sejlende Smaafartøjer, indførtes til Hjøring fra Aalborg over Land aarlig ca. 5—600 Pund Tobak, 162 Læster Salt, 1 Oksehoft fransk Vin, 1 à 2 Ankere fransk Brændevin, 1 à 2 Læster Tjære, 263 Skippund[4]) Jern, 162 Skippund Humle samt andre „smaa Kramvarer og liden Specerier, som de saaledes af Aalborg Købmænd tilforhandle, og der bliver frigjort (ɔ: fortoldet), som de med Vogne did over Landet en 6 à 7 Mile hertil maa hjemføre, hvorudover de lidet eller intet kan profittere."

Af privilegerede Haandværkere fandtes kun Farver Christen Samuelsen[5]) og Bager Poul Eriksen, hvis Privilegier vi tidligere har omtalt. (Se Side 122).

Byfogden giver dernæst følgende Specifikation over de øvrige Haandværkere:

FELBEREDERE:

1. Christen Urts Enke (Mette Nielsdatter), bruger Haandværket med en Svend og en Dreng, desforuden liden Avling og ejer sit eget Hus. Hun holdt 1743 1 formuende Svend, 1 Dreng, 1 Pige og 2 Heste.
2. Jens Lauridsen bruger samme Haandværk, har en Svend og en Dreng,

[1]) Margrete Jakobsdatter, gift med Købmand Christen Hansen i Hjøring, som 1690 gik i Hjøring Latinskole og døde før 1730. En Søn Jakob Christensen, f. 17 . ., d. 1750, tog 1738 Borgerskab som Købmand i Hjøring, men var senere Forpagter paa Rønnovsholm, hvor han døde 1750. Margrete Jakobsdatter drev ikke Handel 1743, men derimod lidt Agerbrug og holdt 1 Dreng og en Pige, hun havde nogen Formue. Jakob Christensen var privilegeret Værtshusholder 1743 og holdt 2 Karle, 2 Piger og 4 Heste, men i Henseende til hans ringe Næring med mange smaa uopfødte Børn takseredes han kun til halv Kopskat. Han var gift med Margrete Ide Børglum, Datter af Byfogden her.

[2]) Vareomsætning.

[3]) Meningen med dette sidste er, at den langvarige store nordiske Krig ogsaa har skadet Handelen her.

[4]) à 20 Lispund à 16 Pund.

[5]) Se Side 121. Han var 1743 af god Tilstand og holdt 1 Karl, 3 Piger og 2 Heste. Brugte ikke Handel eller aaben Bod. (Mandtal til Kopskatten).

haver ingen anden Næring, ejer sit eget Hus. 1743 drev han nogen Avling med 1 Karl og 2 Heste og var nogenlunde formuende.

3. Jørgen Gustavsøn bruger samme Haandværk ved sig selv, haver ingen Svende eller Drenge, ejer sit eget Hus. Var 1743 af slet Tilstand og drev kun Jordbrug med 2 Heste.

GARVERE:

1. Niels Gustavsøn, som bruger samme Haandværk og deraf sig nogenlunde ernærer, ejer sit eget Hus. Betegnes 1743 som en fattig Mand, der ikke holdt Folk.

SKOMAGERE:

1. Eskild Poulsøn, en Læredreng, ejer sit eget Hus[1]).
2. Jochum Jensøn Skomager, 2 Læredrenge. Ejer sit eget Hus. Holdt 1743 1 Svend, 1 Dreng, 1 Pige.
3. Peder Nielsøn. Ingen Svende eller Drenge, ejer sit eget Hus. Holdt 1743 1 Svend og 1 Pige.
4. Jakob Jensøn, opholder sig hos sin Svigerfader, arbejder lidet, haver ingen Folk eller Husholdning.
5. Christen Jespersøn, har ingen Svende eller Drenge. Sit iboende Hus er pantsat. 1743 „slet Tilstand".
6. Abraham Rohde, sidder i Lejehus, er nu Enkemand, haver 3 Svende og 2 Drenge[2]).
7. Peder Nielsøn, arbejder lidet selv, haver hverken Svende eller Drenge, ejer sit lidet Hus, dog i slet Tilstand.
8. Jørgen Mus, arbejder lidet selv, haver hverken Svende eller Drenge, ejer sit lidet Hus[3]).

Disse forannævnte otte her i Byen værende Skomagere nærer sig mestendelen af deres Arbejde paa Landet.

SRÆDERE:

1. Niels Nielsøn den gamle. Bruger samme Haandværk med en Svend og en Dreng og desforuden liden Avling i Lejejord og bebor sit eget Hus.
2. Niels Nielsøn den yngre haver en Læredreng og sidder udi Lejehus.
3. Peder Juel haver en Læredreng og bebor sit eget Hus. Brugte 1743 ogsaa lidt Avling, holdt 2 Drenge, 1 Pige og var „af Formue".
4. Niels Christensen Faaborg[4]), haver hverken Svende eller Drenge, bebor vel sit nylig opbygte Hus, men er derfor i Gæld.

[1]) f. o. 1684, død 1760, se Bedemænd.

[2]) Kom til Hjøring 1731 og købte 1732 en Gaard her af Sr. Niels Dahl. Tog Borgerskab 1734, men forlod Byen 1735 paa Grund af Gæld. Gift med Birgitte . . . . . ., d. o. 1735, flere Børn.

[3]) f. 1693 i Tornby, død Hjøring 1766. Søn af Degnen Jørgen Muus i Tornby, se Borgmester Jørgen Muus.

[4]) Død 1737. Skifte 27. Januar 1738. (Tgb. 21. Jan. 1738).

Disse bemeldte 4 Skrædere ernære sig mestendelen ligesom Skomagerne og andre Haandværksfolk med at arbejde paa Landet.

MURMESTRE:

1. Peder Aagesøn, som tillige er Tømmermand, haver ej nu mere end en Dreng, bruger sin Jord og ejer tvende med de bedste Gaarde i Byen[1]). Holdt 1743 1 Dreng og var „af Formue".
2. Christoffer Tommesøn haver nu hverken Svende eller Drenge. Hans Kone kan væve og holder 2 Vævepiger. Bebor sit eget Hus. Holdt 1743 3 Piger og var noget formuende.
3. Anders Hansøn, arbejder hos andre for Dagløn, haver mange Børn, sit Hus pantsat og er i slet Titstand.

HATTEMAGERE:

1. Jens (Pedersen) Hattemager, 1 Læredreng. Bruger foruden Haandværket 2 Fjerdinger Jord til Leje. Bebor sin egen Hus og Gaard. Holdt 1743 2 Drenge, 2 Heste.
2. Niels Jensøn[2]) nærer sig alene af sit Haandværk, har en Læredreng, bebor sit eget Hus, drev 1743 tillige noget Avlsbrug, men havde ingen Tjenestefolk eller Heste, var noget formuende
3. Christen Albretsøn ligeledes nærer sig af sit Haandværk, har en Læredreng, bebor sit eget Hus. 1743 af maadelig Tilstand.
4. Olle Christensøn af lige Beskaffenhed. Formodentlig ham, der i Skattemandtallet 1743 kaldtes Ole Sørensen og som var af slet Tilstand, men holdt en Læredreng.

HANDSKEMAGERE:

1. Peder Jensøn haver 2 Drenge. Hans Kone væver Lærred og Vadmel, haver 2 Vævepiger, bebor sit eget Hus.
2. Søren Mortensøn, ugift, sidder udi en Lejestue, haver hverken Svende eller Drenge.

GØRTLERE:

1. Peder Madsøn nærer sig med lidet Gørtlerflækkeri. Ejer sit eget Hus.

KANDESTØBERE:

1. Niels Jensøn nærer sig alene af Haandværk. Bebor sit eget Hus, haver hverken Svende eller Drenge.

---

[1]) Peder Aagesen Kron, f. o. 1673, begr. i St. Katrine Kirke 7. Marts 1758, 85 Aar. Gift I med Inger Pedersd. Houmann af Skagen (Hj. Tgb. 1724 fol. 403), gift II med Inger Pedersdatter Jul, der 1762 blev mistænkt for at have stukket Ild paa Kbmd. Chr. Aagaards Lade (Tgb. 4. Maj 1762). Peder Aagesen var en af Byens mere fremragende Mænd. Børn: Af 1. Ægteskab: Anne Elisabeth Kron, der 1755 var Enke efter Parykmager Rasmus Sperling i Holstebro, af 2. Ægteskab: Peder Pedersen Kron, 1 58 i Kbh., 1762 i Nyborg. Margrete Pedersd. Kron, var 1758 gift med Murmester Jakob Hansen Høyer i Højen (Skagen).

[2]) Vejrum, f. 1696, d. 1768. Stamfader til den bekendte Konsulfamilie Nielsen fra Hjøring.

KOBBERSMEDE:

1. Poul Lauridsøn bruger samme Haandværk, undertiden lidet med egne Hænders Gerning, derforuden liden Avling i Lejejord. Ejer sit eget Hus. 1743 slet Tilstand, ingen Folk.

GROVSMEDE:

1. Poul Madsøn bruger samme lidet, derforuden 2 Fjerdinger Jord i Leje. Bebor egen Hus og Gaard.
2. Sal. Christen Smeds Enke bruger lidet af Haandværket, har liden Avling til Leje. Bebor sit eget Hus.
3. Bærtel (Jensen) Smed nærer sig alene af Haandværket, er fattig formedelst mange Børn. Sidder i Lejehus. 1743 aldeles forarmet.
4. Adam Adamsøn[1]) nærer sig ligeledes af sit Haandværk, sidder i Lejehus og er fattig.

SNEDKERE:

1. Clement Christensøn, nu gammel, bruger dog Haandværket med en Dreng og derforuden bruger sin ejende Fjerding Jord. Bebor sin egen Hus og Gaard. 1743 maadelig Tilstand, Folkehold 1 Dreng og 1 Pige.
2. Stephen Pedersøn haver en Læredreng. Sin Kone væver og holder 2 Vævpiger i Lære. Sidder i Lejehus. 1743 slet Tilstand og intet Folkehold.
3. Christen Ollesøn haver hverken Svende eller Drenge. Bebor sit eget Hus.

GLARMESTRE:

1. Peder Tommesøn arbejder lidet, sidder udi sit eget Hus, men er pantsat og Tilstanden meget slet.

TØMMERMÆND:

1. Christen Nielsøn, nu gammel, sidder udi en liden Lejehus.
2. Laurids Bagge bebor ligeledes et Lejehus.

BØDKERE:

1. Laurids Erichsøn haver hverken Svende eller Drenge. Bebor sit eget Hus, men er pantsat.
2. Hans Tomesøn haver hverken Svende eller Drenge. Sidder udi Lejehus. 1743 aldeles forarmet og svagelig..

VÆVERE:

1. Daniel Hansøn haver en Pige udi Lære. Bebor sit eget Hus.
2. Tommas Frederichsøn, Landsoldat. Hans Kone tillige Væver og haver en Pige udi Lære. Bebor sit eget Hus.

KNAPMAGER:

1. Aage Johansøn, der foruden den samme Handværk er dansk Skolemester her i Byen. Bebor sit eget Hus.

---

[1]) Søn af Bartskær i Hjøring Adam Casper Galwitz, død 1688, og Katrine Albrektsdatter Stamme.

I Følge denne Opgørelse var der ialt 42 Haandværkere i Byen, men dette Tal gik i Løbet af ca. 30 Aar tilbage til 33. Som man ser, var Haandværksforholdene ikke gode, og i mange Tilfælde maatte Hustruerne hjælpe til at erhverve Opholdet ved Væveri. En Del af de vævede Sager udførtes til Norge.

Om Byens Forhold siger Byfogden videre: „De øvrige Byens Indbyggere, saasom de, der bruge Eje- og Lejejord, dog mestendel ejer selv Huse og Gaarde, deres Næring bestaar alene udi samme Jords Dyrkning og Avling lige med Bønderne paa Landet og dog maa svare, som før er meldt, Tiender, Landskyld, Konsumtion og Jordleje. Der foruden findes og en stor Del, saasom Daglønnere og deslige, dels i Eje- og dels i Lejehuse, som alene ernære sig formedelst denne gode Tid af deres Hænders Arbejde.

Ellers iøvrigt hvad sig anbelanger en Del Enker, saasom forrige Byfoged sal. Rasmus Juels Enke, Madam Kristine Paulin[1]), der ejer sin Gaard med 4 Fjerdinger Markjord og Vejrmølle, Madam, salig Henrich Kierulfs[2]), som sidder udi en Lejegaard, velbaarne Hr. Bugge[3]) tilhørende, sal. Peder Tranholms Enke, Madame Maren Jensdatter, ejer sin egen iboende Gaard, sal. Anders Erichsøns Enke[4]) ligeledes sin iboende Gaard og 2 Fjerdinger Markjord, sal. Christen Baalesøns Enke[5]), iligemaade ejer sin iboende Gaard og 4 Fjerdinger Markjord, sal. Thomas Thomasøns Enke[6]), som og ejer sin iboende Gaard, hvilke bemeldte Vidvers (ɔ: Enkers) Tilstand og Næring vides ikke at være af andet end deres Midler, saasom sal. Thomas Thomasøns Enke og sal. Peder Tranholms Enke ej bruger nogen borgerlig Næring og ej heller sal. Henrich Kierulfs Enke, mens sal. Anders Erichsøns Enke tilligemed sin Broder Poul Jensøn Holst[7]) bruger Købmandskab, Udtapperi og Jords Avling. Sal. Christen Baalesøns Enke bruger og Udtapperi og Jords Avling, men sal. Byfoged Juels Enke bruger ingen Næring undtagen det ustemplede Papir, som haves i Forvaltning.

Hvad sig angaar Præstens, Kapellanens, Klokkerens og udenbys Degnens[8]), som alle er her i Byen residerende, har erklæret deres Tilstand at dependere af Gejstligheden og ej haver nødig under denne Forklaring at anføre.

---

[1]) Se Byfogder.

[2]) Ide Bugge, død 1770, Enke efter Henrik Kjærulf til Linderumgaard og Ormholt, død 1717.

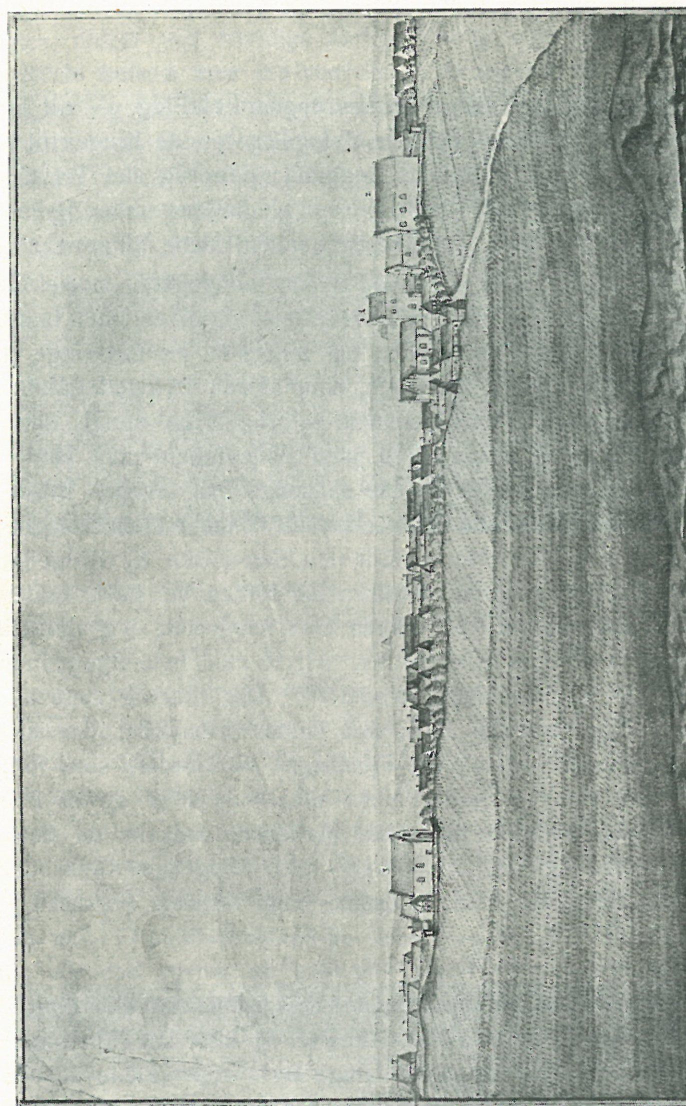
[3]) Antagelig Hans Bugge til Bøgsted.

[4]) Maren Jensdatter Holst, f. o. 1679, død o. 1747, gift med Anders Eriksen Bistrup. Ejer af Over Bistrup.

[5]) Karen Lauridsdatter, død 1740, gift med Klokker Christen Nielsen Bollesen, død 1729. (Se Klokkere).

[6]) Inger Nielsdatter, gift med Thomas Thomsen, Sagfører i Hjøring, død før 1732, vist fra Kærsgaard i Tornby Sogn.

[7]) F. o. 1686, død 1750 (Kirkens Regnsk.) [8]) Degnen til St. Hans og St. Olai.

Hjøring set fra Nord. Efter Frederik V. Atlas 1754.
1. St. Katrine Kirke. 2. St. Hans Kirke. 3. St. Olai Kirke.

Ydermere om denne fattige Bys Tilstand, Handel og Næring at melde i Anledning af 4. Post (ɔ: Om Ind- og Udførsel ad Søvejen), saa er til samme ingen Indsejling eller Skibsfart undtagen de faa Sandskuder, som her udi Hjøring Tolddistrikt paa vester og norder Strand 2, 3 à 4 Mile her fra Byen undertiden indsejler og alene indfører dermed lidet Tømmerlast og Jern, som forhen meldt er."

Angaaende Byens tilliggende Markjorder, som bestod af 72 Fjerdinger samt Præstegaardens 12 Fjdg. og Bistrupgaard 12 Fjdg. — alt landmaalt under Købstadens Omraade — beretter Byfogden, at de bruges til Sæd i 5 Aar og hviler i 3; der var kun lidt Engbund, liden og slet Tørvebjergning og ingen Lyngslet, „men liden Fædrift, som alt bestaar under Byens Fællig, som alene er Hans Majestæts Regalier og hannem alene tilhørende."[1])

„Udi samme Fællig og Fædrift for Byens Indbyggere, saavel de, som ikke ejer Jord, som de, der enten ejer eller lejer Jord, er siden Landmaalingen, ja dels for kort siden, indhegnet og indkastet en Del Enge af nogle formuende her i Byen. Item 2de Enge, som af sal. Byfoged Paulin er bleven saaledes indhegnet og indkastet samt forbrugt, saa længe han levede, til Bestillingen. Og hans Svigersøn[2]), som Betjeningen efter ham i Naade bekom, ligeledes og paa samme Maade saalænge han levede, hvilke forberørte Enge ej alene indbemeldte hans efterladte Enke nu skal tilegne sig til Eje og samme overladt til Monsr. Christen Samuelsen til Brugelighed og muligt solgt, skødet og afhændet, hvorom jeg forhen vel haver underdanigst for Deres Excellence erindret, og derpaa blev resolveret, jeg vilde tilkendegive, hvad Bevis derfor kunde anskaffes, hvilket med hele Byens Indbyggere kan bevises, at det sig saaledes forholder[3]). Der skal og være af en Del opbrudt og nu i Brug havende Jord, som kaldes Gribsjord[4]), der ikke heller tilhører deres lodskiftede og tilkøbte Fjerdinger Markjorder, som formenes i lige Maade at være Hans Majestæt alene tilhørende eller og at komme til lige Deling paa samtlig Byens tilhørende Markjord, saasom de fleste deraf ej noget nydt haver og dog maa svare alle kongelige Kontributioner af hver Fjerding Markjord lige med de bedste uden ringeste Forskel[5])."

I Mandtal til Formue-, Kop-, Heste- og Karosseskatten 1743 er anført 88 Personer, deriblandt Byens 2 Hyrder, og om de øvrige Beboere siges, at det er fattige Enker og andre uformuende, dels formedelst Alderdom og Skrøbelighed og dels Fattige, som nyder Almisse og intet kan fortjene. Der er ingen Luksusheste i „denne ringe og fattige By", men „alene de udslæbede Bæster" som brugtes til Avlsbruget. Heller ikke fandtes der Karosser, Chaiser eller deslige Vogne i Byen.

[1]) Kongen ejede ogsaa Jagtretten her. [2]) Byfoged Rasmus Juel.
[3]) Sigter til nogle Stridigheder om Byens Markjord.
[4]) Jord, som ikke var »rebdelt« og hvoraf enhver kunde indtage til Brug.
[5]) Da Gribsjorden ikke var skyldsat, svaredes der ingen Afgifter deraf.

Ved Forordningen af 24. Septbr. 1708 grundlagdes det danske Fattigvæsen; tidligere havde man kun haft et organiseret Tiggeri i Forbindelse med milde Stiftelser og Gaver (Kirkens Fattigblok m. v.). Nu blev det Kommunernes Pligt at sørge for de Fattiges Underhold, og der udnævntes Fattiginspektører — hvoriblandt Sognepræsten — i hver By. Pengemidlerne tilvejebragtes tildels ved frivillige aarlige Bidrag efter hvers Evne, men med Frivilligheden var det kun saa som saa, thi betalte man ikke det Beløb, man havde tegnet sig for, blev ens Navn oplæst fra Prædikestolen[1]).

Forordningen blev dog kun modvilligt efterkommet, idet Befolkningen mange Steder var misfornøjet med, at Fattigforsørgelsen blev en Tvangssag, og Regeringen maatte derfor 1731 indskærpe Bestemmelserne, og senere gav Forordningen af 5. Marts 1734 Øvrigheden Ret til at ansætte de Beboere i Fattigskat, som ikke selv havde tegnet sig for tilstrækkelige Beløb samt til eventuelt at indrive Beløbene ved Udpantning.

Om Ordningen af Fattigvæsenet her i Byen ser vi af Tingbogen 5. Aug. 1732, at Borgerskabet ikke havde efterkommet Øvrighedens Ordre om paa en vis Dag at give Møde paa Raadhuset for at faa det paabudte Fattigvæsen oprettet, og der blev derfor nu udmeldt 4 Mænd, som skulde taksere de uvillige blandt Borgerskabet for Fattigbidrag.

I Anledning af kgl. Forordn. af 6. Okt. 1731 om Fattigvæsenet, Betlere m. v. blev Hjøring Indvaanere 22. Jan. 1732 endvidere advarede og befalet ikke at huse eller hæle fremmede Tiggere, Omløbere samt andre Fattige og Uvedkommende, „men dennem af Byen udrydde, saafremt de ej vil anses og straffes, til hvilken Ende de have tilkendegivet, om nogen i saa Maade maatte være i Byen eller sig herefter lade indfinde, i Fald nogen modvillig maatte befindes enten dennem at huse eller hæle, eller og de ej godvilligen af Byen ville und(fly?), da de i saa Maade skal nyde vedbørlig Assistance, og er spargerit (spurgt) for kort siden at skal være herbergeret en Del Jøder og Tatter, saa er man foraarsaget i fornøden Tilfælde i Følge Hans Majestæts allernaadigste Lov og Forordning hermed at gøre Forbud for alle og enhver Byens Indvaanere, at de sligt ikke efterdags uden Øvrighedens Tilladelse og Tilkendegivelse ikke tenterer eller prøver under paaholdende Straf og Tiltale — — — —" (Hj. Tgb. $^{22}/_{1}$ 1732). I Henhold til denne Forordning lod Stiftamtmanden ogsaa 24. April 1732 udgaa Ordre til Byfogden i Hjøring, at det skulde tilkendegives samtlige Byens Indvaanere, saavel som i Særdeleshed Overformynderne, „at drage tilbørlig Omsorg for at føje den Anstalt, at ingen af Byens Fattige, Betlere eller Tryglere sig af Byen maatte begive, allerhelst nu i disse Tider, da Hans Majestæt er ventende først i Maj her igennem Landet til Fladstrand, hvor de agter sig at lade indskibe til Deres Majestæters iagthavende norske Rejses videre Fortsættelse[2]), des

[1]) Se herom P. Munch: Købstadstyrelsen i Danmark I 116 f.
[2]) Rejsen blev først foretaget næste Aar (se Vendsysselske Aarbøger 1915).

Aarsag ej nogen Fattige, Betlere eller Tryglere sig lade finde enten paa Landevejene, Byens Gader eller Stræder, hvor højstbemeldte deres Majestæter eller medhavende Suites (ɔ: Følges) Rejser maatte hændes her igennem Landet — —".

Det er forhen nævnt (S. 71), at Byens Kæmner tillige var Oldermand for Avlsbrugerne; men hans Bestillinger blev efterhaanden for byrdefulde, og 1736 ansattes derfor en Underkæmner, som skulde bistaa ham[1]), og i nogle Aar derefter træffer vi baade en Underkæmner og en Overkæmner. Da Stillingerne var ulønnede ligesom andre borgerlige Ombud, f. Eks. Kirkeværger, søgte Borgerne naturligvis at skubbe sig fri for dem, skønt Hvervet sædvanligvis kun varede et Aar ad Gangen, og man gik derfor 1750 over til at antage en lønnet Kæmner. Det hedder herom i Tingbogen 5. Maj:

„Udi den udgaaendes Kæmner Jørgen Muus' Sted bliver igen anordnet, at være Kæmner Jens Pedersen Hattemager, imod at ham af enhver Fjerding Jord betales 4 Skilling og af hver, som betaler Grundskat, ligesaa 4 Skilling, som erlægges til Jens Hattemager fra enhver 14 Dage før Mikaelii[2]) under Straf af Udpantning hos enhver, saasom han, da ingens Byens Kæmner var at faa, sig haver paataget at være staaende Kæmner og saaledes ingen anden Kæmner bestyres (ɔ: beskikkes).

Blandt Kæmnerens Underordnede, som han antog, var Byens Kohyrde, Markmanden, der tillige var Øghyrde, og Svinehyrden, og han førte vist ogsaa Opsyn med Byens Natmænd. Svinepasningen synes ofte at have voldt Kæmneren en Del Bryderier; saaledes fik han 24. April 1736 paa Tinget Tilhold om at forskaffe en Svinehyrde som sædvanligt efter Byens Vedtægt eller og at afskaffe de i Byen værende Svin, som ingenlunde bliver nogen tilladt at holde i Tøjr enten i Byen eller udenfor uden deres i Hus Tagelse; indtil der blev antaget en Svinehyrde, eller Svinene blev afskaffede, skulde de holdes ringede. 1. Maj 1736 antog Overkæmneren saa en Svinehyrde paa 13—14 Aar mod sædvanlig Løn i 3 Aar; men det følgende Aar (Tgb. 4/6 1737) klagedes atter over de mange løsgaaende Svin i Byen, hvilke drev om paa Gaderne om Natten, efterat de var komne hjem til Byen om Aftenen med Hjorden. Markmanden kunde ikke overkomme at tage Svin — og Høns — i Hus, hvorfor Borgerskabet advaredes om at passe paa dem; blev de skudt eller lemlæstede, maatte Folk selv tage Skaden. 14. Juli 1739 gentog Kæmneren Klagen over de løse Svin, og det vedtoges paany, at enhver frit maatte skyde Svin i Byens Kornvænge, hvor Dyrene jo gjorde megen Skade.

Det var iøvrigt en blandet Fornøjelse at være Byens Hyrde, thi efterkom Hyrderne Pligtens Bud og tog Folks Kreaturer i Hus, fik de selvfølgelig Uvenskab med de paagældende Ejere og som oftest tillige Prygl, hvad noksom fremgaar af Tingbøgerne. Særlig slemt gik det 1721 ud over Kohyrden Ib Sørensen, der 29. Juli klagede paa Tinget over den formastelige

1) Tgb. 10. April 1736. 2) Mikkelsdag 29. Septbr.

Medfart, som ham var vederfaret af 3 Øgdrenge paa Hjøring Mark og i Hjøring By paa hans Hjemvej og Drift med Byens Køer. Den ene af „Drengene" var Byfogdens Karl. De havde taget nogle Køer fra ham og slaaet dem med Køller og River samt pryglet Hyrden og slaaet ham omkuld i Strømmen, og da hans Hustru ilede til for at hjælpe ham, fik hun samme Medfart, indtil tililende Folk reddede dem begge for yderligere Overlast. Byfogden tog alvorligt fat paa Synderne og dømte dem til at betale 4 Rdlr. hver i Mulkt og Procesomkostninger eller i Mangel af Betaling Fængselsstraf. Hyrden skulde have de halve Penge for Svie og Smerte. En Karl, der under Kampen havde stimuleret Voldsmændene, maatte bøde 6 Daler til de Fattige i Byen[1]).

Baade Kæmneren og Hyrderne havde ogsaa stadigt Bryderi med, at Byens Folk lod flere Kreaturer komme paa Græs, end Græsningen var takseret til og dertil tog fremmed Kvæg paa Græs, hvilket naturligvis ikke var tilladt. Der maatte ikke komme flere Kreaturer paa Græsningen, end vedkommende Person kunde vinterfodre med egen Avl, og Folk, der ikke drev Avlsbrug, maatte følgelig heller ikke have Kvæg paa den fælles Græsgang. Af et Tingsvidne, som Kæmneren lod optage 12. Juni 1725, ses, at der var 278 Høveder paa Græs i Heden, og deraf var 65 Stkr. fremmed Kvæg og de 55 for meget af Byens Indvaaneres, der skulde kun være 158 Stkr. ialt[2]). Blandt Overtræderne var Byens Præst[3]), Magister Niels Jylbye, der havde antaget 6 Stkr. fremmed Kvæg, og en Enke i Byen havde endog antaget 12 Stkr.

3. August 1734 lod Kæmneren læse Forbud mod, at Byens Husmænd og Inderster saavel af Mand- som af Kvindekøn, bortfæstede sig i Tjeneste hos udenbys Folk, saalænge indenbys Mænd maatte behøve dem til Høstarbejde, og 5. August 1738 lod han paa Tinget Borgerskabet tilsige til en Dag i Ugen at luge deres Korn for de saakaldte Brandenborgerurter[4]) hvilken Urt antages at være kommet hertil Landet med de fremmede Hjælpetropper (Brandenburgere og Polakker) i den sidste Svenskekrig (1658—59).

Hjøring Bys Markvedtægt — Grandebrev — nævnes ofte i Tingbøgerne, men dens Indhold kendes desværre ikke; den nedenstaaende Vedtægt fra 1728[5]) synes kun at handle om enkelte Forhold og maa vel derfor betragtes som en Tillægsvedtægt.

HJØRING BYS MARKVEDTÆGT
af 22. Juli 1728,

som underskrevne Mænd til hver Mænds Nytte haver vedtaget som efterfølger:

Som den gode Gud haver velsignet vore Agre her allesammen paa Marken i dette Aar med sin rundelige Velsignelse paa Jorden, ja den dejlige Bygvang, hvil-

1) Tgb. 12/8 1721. 2) 1721 var der 170 Stude og Fæ paa Græs (Tgb. 5/8 1721).
3) 1721 havde Byfogden taget 8 fremmede Høveder paa Græs imod Vedtægten. (Tgb. 5/8 1721). 4) Morgenfruer, gul Okseøje.
5) Tgb. 14/8 1736 fol. 389.

ken vi aldrig derfor kan fuldtakke, de den gode Gud bør derfor elske og ære, og den udi Agt at tage, saa Gud skulle ikke straffe os [og ikke lade os nyde den Velsignelse, som staar paa Jorden, om vi lod det ride eller køre neder, som sker, om det ej nu bliver afskaffet] først for Gud Synd og for os en stor Skade, og for Fremmede, som det skulde se, en stor Skam, at nogen Øgkreaturer skulde komme udi Bygvangen til Tøjring, førend Bygget kommer deraf. — — — — — — — Straf til de Fattige, af hvo, som herimod gør det, og der foruden — — — — — Vedtægt; ligeledes forbydes den Vej op fra Helvedes Kær igennem Bygvangen ingen med Hø deraf at køre, uden de vil svare til, hvis Skade efter Loven kan paafølge, eftersom der ere saa uforskammede her paa Marken til at nedkøre den Guds Velsignelse, som staar her paa Marken frem for andre Steder, kan ej ses sligt, Kornet at nedkøre.

1. Maa ingen Føløg komme i nogen Korn (vang?) til Tøjring Nat eller Dag, for Føllene ej skal nedtræde Kornet, da at give Markmanden til Indtægt Penge efter Byens Vedtægt.
2. Ingen maa tyre sine Øgkreaturer om Natten i nogen af Rugvangene, uden de derfor vil betale af hvert Øg 8 Skilling, eftersom det nu af os er saaledes vedtaget.
3. I Langagerfald maa ingen Køer eller Faar løse eller i Tøjr indkomme, saasom samtlige Byens Borgerskab det nødvendig til deres Øgkreaturers Tøjring behøver, og hvis Køer, som efter denne Dag der udi findes, betaler til Markmanden af hver Ko 4 Skilling.
4. Hvo, som haver Svin udi Tøjr, maa ingen tøjre uden paa sine egne Baarer, uden de vil betale af Stykket, hver Gang de vorder indtaget, 2 Skilling; de løse Svin, som findes i Kornet, omgaas med, som tilforn paalagt er[1]).
5. Ingen Mands Gæs maa komme paa Baaren, uden de vil betale af hvert Styk 1 Skilling.
6. Saa mange Faar, som findes paa Baaren, tager Markmanden i Hus og nyder til Indtægt Penge af hvert Stk. (?) Skilling.
7. Og til endelig Slutning her paa maa Markmanden vide til Efterretning, at hvis han ikke udi alle disse Poster opagter sin Bestilling, skal han anses som en, der gør imod Byens Vedtægter og ej aleneste straffes for hver Gang, han ser igennem Fingre med nogen, i hvem det kunde være, hver Gang til de Fattige 2 Mark, og skulde det befindes med hannem over tvende Gange, da at straffes med Halsjernet.
8. Alt ovenstaaende er gjort til Byens Gavn og Bedste, og vil tjenstlig formode, at ædle Hr. Byfoged er os herudi assisterlig med dette, saavel som og andet, hvad som kunde være til Alles Nytte og Gavn.

Hjøring, d. 22. Julij 1728.

Og maa alle og enhver her i Byen vide til Efterretning, at eftersom Markmanden nu er her udi paalagt saa stor Straf, at han opagter alle de forskrevne Poster, saa paa det, at samme Markmand kan have noget for sig til Beskærmelse, og maa ingen gøre Markmanden nogen Fortræd med at tage noget Kreatur fra ham, naar han vil tage det udi Hus, men mere at hjælpe hannem og være hannem behjælpelig, og skulde der nogen være saa dumdristig at overfalde Markmanden enten med Skældsord, Hug og Slag, da skal samme, ihvem det endog maatte være, anses og straffes efter Byens

1) Skydes.

Vedtægte for et fuldkommen Vold. Ligeledes er det og at agte, om nogen med Magt eller List paa nogen Maader tager deres Kreaturer af Folden fra Markmanden uden hans Vilje og Minde, underskriver vi to Mænd paa samtlige Borgerskabets Vegne som Byens Kæmnerer testerer under vores Hænder.

Hiøring ut supra.

Christen Nielsen Urt. Thomas Lauritsen.

Efter Begæring underskrives af os underskrevne at efterleve ovenskrevne testeres:

Christen Hansen, Niels Nielsen Dahl, Laurids Jensen, Michel Christensen Aagaard, Erich Christensen Bagger, Peder Biering, Povel Lauridtzen Kobbersmed, Christen Bertelsen, Anders Pedersen Kedelsmed (A. P. S. K.), Madts (M. P. S.) Povelsen, Peder Christoffersen Bistrup, Lorens Lohman. Udi Overværelse Kgl. Majtts. By og Herredsfoged, ædle Rasmus Juels lovlige Fraværelse saaledes, som for er meldt af enhver, som haver underskreven og indgaaet, testerer Johan Friderichsen Wiltman."

Det var heller ikke saa let en Sag at være Markmand i Hjøring, og Tingbøgerne vidner ofte om, at Beboerne tilføjede ham Overlast paa forskellig Maade, naar de overtraadte Vedtægten.

18. Juli 1736 blev Vedtægten delvis fornyet i Anledning af, at der var blevet kørt Hø fra Helvedes Kær over Bygvangen, „op over den dejlige og af Gud velsignede Bygvang, paa det at den paa Jorden staaende Velsignelse ej skulde vorde beskadiget," og 5. Maj 1750 blev paa Tinget „udi menige Byens Indvaaneres Nærværelse agtet og vedtaget om Byens Hegne med hvad andet mere, som efter Byens Vedtægt bør ske, saaledes:

1. De Svin, som enhver i Byen haver, skal de være forbundet at opagte saaledes, at ingen Skade af dennem enten i Mark, Ager eller Eng tilføjes, thi i slig Mangel skal Svinene ingen Frihed have, men efter Vedtægt maa Ejeren af Svinene tilregne sig selv den Skade, om enten Svinene vorder skudt, ihjelslagne eller lemlæstede.
2. Byens Faarehjord skal drives udi Heden og ej at komme paa Baarerne eller Agermarken udi en samlet Hjord efter den foregaaende og oprettede Vedtægt, saa at ingen Faar maa komme paa Baarerne under 8 Skillings Straf for hver Gang det sker.

Af andre Bestemmelser vedrørende Markfællesskabet kan nævnes, at det var forbudt at grave andet end Møntørv til Husene i Hestekær eller Bredkærs Sletting, og ligeledes maatte der ikke graves Tørv indenfor Hvidevolds Diger eller i Hvidevold[1]).

For Resten gav Byens Tørveskær, der kun var ringe, ofte Anledning til store Stridigheder mellem Borgerne.

5. Febr. 1737 var Borgerskabet forsamlet paa Hjøring Raadhus for at træffe Bestemmelse om Tørvegrøft i Hjøring Hede og Kongens og Byens Fælled i Henhold til Stiftamtmandens Ordre af 17. Aug. 1736.

Anledningen var, at de, der ejede eller lejede Jord i Byens Mark, vilde

1) Tgb. $^{27}/_{5}$ 1704

tilholde sig mere Tørveskær end Byens ikke-jorddyrkende Indbyggere, og derover havde disse følt sig forurettede og havde klaget til Stiftamtmanden. Der blev saa udmeldt 4 Jordejere, 4 Jordlejere og 4, som ikke brugte Jord, til at skønne over Tørveskæret. Skønsmændene kom til det Resultat, at enhver, der havde taget Borgerskab, og som svarede borgerlig Tynge, frit maatte grave Tørv til sit Hus' Fornødenhed (Tgb. $^{12}/_{2}$ 1737), men da det var at bibeholde den gamle Ordning, vilde Byens Øvrighed ikke samtykke, men fremsatte følgende Forslag:

1) Det fornemme Borgerskab af Køb- og Handelsmænd med andre, som maatte have tilkøbt sig Jord i Byens Mark, og som maatte svare Tienden deraf og desforuden efter enhvers Handel og Næring fremfor andre ydede de største Skatter, skulde fremfor for de jordløse Indvaanere eller dem, som kun gav en ringe Skat, nyde deres fri Ildebrændsel af Knup- og Sandtørv som hidtil, naar de ikke misbrugte Fælleden. 2) Det øvrige Borgerskab, som beviste at have taget Borgerskaber i Byen, som Haandværkere og andre, der ikke ejede Jord, skulde have Ret til Sand-Tørveskær i Forhold til enhvers Skat, ligesom de hidtil havde haft; men da Knuptørvsskæret var næsten opgravet, maatte Haandværkere, Fjerdingsmænd og andre Borgere kun nyde aarlig 6 Læs Knuptørv hver, saalænge der var Tørvejord tilbage paa de Steder. Blev der fundet Knuptørvejord andre Steder, skulde dermed forholdes efter Øvrighedens og Borgerskabets Samtykke, saa at ikke enhver gravede deri efter sin egen Lyst, som det nu i nogle Aar var sket, og hvorved Tørveskæret var blevet ødelagt. 3) De øvrige Byens Indvaanere, som ikke havde vundet Borgerskab, samt de militære Personer, maatte ikke nyde noget Tørveskær i Kongens og Byens Fælled[1]), der var forbeholdt Byens edsvorne Borgere, som svarede Byens Udgifter. 4) Fattige og uformuende Indvaanere, som ikke havde Evne til at løse Borgerskabsbrev, men dog kunde være blevet Borgere, maatte ogsaa fremtidig nyde fornøden Sandtørvsskær, men skulde have Gravestederne udvist af Kæmneren og 4 Mænd med Byfogdens Samtykke, men de maatte ikke faa Knuptørv. Det paahvilede Kæmneren at paase, at Tørveskæret fremtidig ikke blev misbrugt.

Niels Jensen Kandestøber var ikke tilfreds med Byfogdens Forslag, men vilde have, at alle Borgere skulde have lige Ret til Knuptørvskær, og han krævede derfor, at de udmeldte Mænds Forslag blev indsendt til Stiftamtmandens Approbation.

En saadan er imidlertid ikke fundet i Stiftamtets Resolutionsprotokol for første Halvdel af Aaret 1737.

Det var ikke alene mellem Borgerne indbyrdes, at der nu og da var Stridigheder angaaende Byens Jordtilliggende og navnlig Brugen af Fælleden og Tørveskæret; ogsaa med Brugerne af Bistrup og Fuglsig kom det flere Gange til skarpe Sammenstød. Bistrup havde nemlig ikke alene 12 Fjerdinger Jord i Bymarken og den dertil svarende Brugsret i Fælleden, men havde

1) At Fælleden baade her og i Byfogdens Indberetning 1735 kaldes »Kongens og Byens«, og at Kongen ejede Jagtretten i Hjøring Mark, kan maaske ogsaa tydes som Levn af, at Byen en Gang er anlagt paa en Kongsgaards Tilliggende.

ogsaa Særjord uden for Byens ved Stabel og Sten afgrænsede Mark, og naar Hjøring-Borgernes Kvæg og Faar gik løse, kom de ofte herover, og Bistrupmanden tog dem da i Hus.

En større Strid havde Hjøring med Jens Sand, der 1742 efter at have været Købmand i Hjøring blev Ejer af Fuglsig. Han ejede en halv Snes Fjerdinger Jord i Bymarken samtidig med, at han besad Fuglsig, og da denne Gaards Ejendom stødte op til Byens Tilliggende, kunde der jo let fremkomme Tvistigheder mellem Jens Sand og Byens Borgere. Om disse Stridigheder faar vi nogen Oplysning gennem nedenstaaende Uddrag af Tingbøgerne:

I September 1763 og i Juni-Juli samt November 1764 lod Jens Sand til Fuglsig paa Bytinget og ved Opslag paa Hjøring Kirkedør udbyde til Leje 4 + 2 Fjerdinger Jord paa Hjøring Mark, men da der ingen Lysthavende meldte sig, lod han 27. Novbr. 1764 lovbyde 10 Fjerdinger Jord for samme Pris, som han havde købt dem til, nemlig 625 Rdl. samt Omkostninger[1]). Byens Kæmner Jens Jakobsen lod tilføre Protokollen, at Jens Sand i alt dette havde til Hensigt at fornærme Byen, thi han havde for mange Aar siden begyndt med og havde siden fortsat med at opbryde den til Fuglsig hørende Hede og Fædrift og omdanne den til Agerland, saa at Hovedgaardens Ejendom nu næsten bestod af ene Agerjord, og han havde derfor i mange Aar ikke haft synderlig Fædrift paa sin Ejendom, men „beklageligen desværre fornærmet den fattige Hjøring By" ved at lade sine Hyrder Aar efter Aar drive hans mange og store Øksne paa Græs paa Hjøring Bys Hede og Ejendom, „saa at Byens Kreaturer har maattet flygte fra et Hjørne i eller hen til et andet af Frygt for hans mange og store Øksne; ja, de fattige Borgeres og Indvaaneres Tørv er blevne nedtraadt og ødelagt, hvilket Indvaanerne maa sukke over som Hovedposter og Aarsager til deres armelige Omstændigheder, da de ikke formaar at samle Brødet til dennem og deres og mindre har Evne til at modstaa eller udføre deres Ret imod Sr. Sand, som nu paa adskillige Maader har samlet og befæstet sig saaledes med Midler og Rigdom, at han triumferer og trodser de fattige Indbyggere end og ofte her i Byen Natter og Dage uden Afladelse, mere og mere at berige sig af Byens Fornærmelser. Vel haver Byen udi Aaret 1755 søgt at gøre hannem nogen Modstand udi saadant[2]), men da én af Borgerne ikke kunde være Garant for en Sags Bekostning til Udførelse, og hvers Erklæring for sin Part ej blev anset, saa maatte Indvaanerne tie og taale Aaget." For at befæste sin Stilling havde Jens Sand saa Tid efter anden opkøbt de nu af ham udbudne Fjerdinger Jord til usædvanlig høje Priser, som ikke tilforn var hørt, hvorfor Byens Indvaanere maatte give Afkald paa at er-

1) Tgb. $^{27}/_{11}$ 1764.

2) I Landsarkivet findes en Undersøgelsesforretning angaaende Skellet mellem Hjøring og Fuglsig Ejendomme.

hverve dem, og nu søgte han Opbudstingsvidne under Paaskud af, at ingen vilde købe eller leje hans Jord, men hans Hensigt dermed var kun, at han i sin Begærlighed yderligere og yderligere attraaede Byens Undergang, thi naar han nu kunde „liste sig til“ at faa et saadant Opbudstingsvidne, mener han, at dette vil give ham Adgang til at kunne lade Afgrøden af disse 10 Fjerdinger Jord føre til Fuglsig, og naar saa dette kunde gaa, vilde han købe mere og mere af Byens Jord og underlægge Fuglsig, saa at samme Gaard, der i sig selv kun er lille af Hartkorn, snart kunde blive som de største Herregaarde i Bygning og Avling, saa meget mere, som hans egne Bønder havde dertil maattet afstaa af deres Ejendomme. Kæmneren anmodede Sr. Sand om at bevise det fattige Borgerskab den Bevaagenhed at lade sine begærlige Hensigter fare og at anse saavel de fattige Borgeres Armod som sin egen „synderlig Aventagie“ (ɔ: Fremgang) fra ringe og fattig til Rigdoms Stand.

16. Juli 1765 synes et lignende Kæmnerindlæg at have været fremlagt i Retten i en Sag angaaende Bistrups Forhold til Hjøring Mark, mens Jens Sand protesterede mod, at det protokolleredes, da det var Sagen uvedkommende, og han oplyste, at han ikke havde brugt Fuglsig Drift paa anden Maade end alle de tidligere Ejere fra Jomfru Anne Lange til Kancelliraad Emandinger, og at han havde købt Ejendommen med de Rettigheder, som han brugte. I Anledning af Striden for 10 Aar siden havde Stiftamtmanden ladet foretage en Undersøgelse og afgjort Sagen, hvorved det senere havde haft sit Forblivende. Men Hjøringboerne hævdede vedvarende, at Sand fortrædigede dem og brugte Fædriften langt videre, end han havde Ret til. Sand solgte saa Jorden til sin Svigersøn Christen Aagaard i Hjøring, der 1773 ogsaa blev Ejer af Fuglsig, som han beboede i en Snes Aar.

Forinden vi slutter Omtalen af Byens Markjord skal tilføjes, at Byfoged Brandt 5. Oktober 1795 gav Forslag til Kancelliet om Markens Opmaaling og Fællesskabets Ophør. Han foreslog, at det halve af Heden, der var paa 1300 Tdr. Land, deltes saaledes, at Halvdelen udskiftedes mellem samtlige Byens Grundejere og den anden Halvdel mellem Ejerne af Markjorden, der bestod af 975 Tdr. Land Ager og Eng. Undtagen fra denne Deling skulde dog være de Dele af Heden, hvor Markejerne hidtil ene havde øvet Brug, nemlig Vandsted Slette, Tingsigen, Tøtmosen, Øster Brydals Lyngbakker, Holmens Jord, Bredkær Eng og Lyngbakkerne mellem Hjøring Enge ved Øster Aa og op til det øverste Dige vesten for samme, samt Engene langs med Østeraa og Blaasig Enge. Dette Forslag approberedes 25. Maj 1799[1]), og i Aaret 1800 opmaalte Kaptajn, Landinspektør Ole Munck fra Nibe Arealet[2]).

[1]) Hjøring Udskiftning i Landsarkivet.
[2]) Han var 1806 Ejer af Vorbjerggaard, 1813 paa Hals Skanser, 1816 Prokurator i Hjøring, død 1823.

Det trak dog ud med Udskiftningen, og da Begtrups „Agerdyrkningens Tilstand“, Bind 6, S. 522, der udkom 1806, blev skrevet, var den endnu ikke foretaget. Det hedder nemlig heri: „Hjøring har en stor og god Agermark, Ager og Eng 975 Tdr. Land geom. Maal og ca. 1300 Tdr. Land Hede. Jorden er inddelt i 72 privilegerede Ejendomsfjerdinger, deraf har Sognepræsten som Beneficiarius 8[1]). En Fjerding Jord indeholder af Agerland foruden Heden 14—15 Tdr. Land; efter det herskende Jordbrug af 5 Aars Brug og 3 Aars Hvile kan aarlig saas i 1 Fjerding 2 Tdr. Rug 1½ Td. Byg og 5 Tdr. Havre og af Hø avles 3½ Læs; endvidere kan holdes paa den en Besætning af 3 Køer og 2 Heste. Den gangbare Pris paa slig Fjerding Jord er efter dens Beliggenhed og Kultur 500—1000 Rdl. De mindre Formuende lever af at dyrke en eller flere lejede Fjerdinger Jord tilhørende de mere Velhavende. Den aarlige Udsæd beregnes at være 144 Tdr. Rug, 108 Tdr. Byg og 360 Tdr. Havre, og af Hø avles 250 Læs. Driften er: Der gødes til Byg, derefter tages 2 Kærver Rug og 2 Kærver Havre, derpaa udlægges Jorden til Hvile og Græsning i 3 Aar. Der betales høj Leje af Jorderne, da de er gode, nemlig 10—12 Rdl. af en Tønde Bygland aarlig. Byens Jorder er ikke udskiftede, hvilket var ønskeligt, og der har været Tale derom, ligesom om, at Lodsejerne skulde afstaa ⅛ af Heden til Græsning af de Fattiges Kvæg og Faar.“

Udskiftningen af Markjorden blev foretaget i Sommeren 1806, hvorimod en Del af Heden først udskiftes 1810, men 683 Tdr. dreves dog i Fællesskab indtil 1842, og hver Morgen og Aften gik Byhyrden gennem Gaderne tudende i sit Kohorn for at give Signal til Kreaturernes Ejer om, at nu afgik eller ankom Hjorden. Efter lang Tids Agitation lykkedes det 1842 den energiske Konsul Chr. H. Nielsen at faa vedtaget, at Fællesheden skulde udparcelleres og bortlejes, og Udparcelleringen foretoges derefter af Skolelærer Madsen fra Vejby i 61 Parceller med 5—30 Tdr. Land hver. Parcellerne udlejedes derefter paa 50 Aar, og snart kom Opdyrkningen i Gang. Et Areal paa 200 Tdr. Land bortforpagtedes til Kbmd. Carl Ifversen og overgik senere til A. Wittrup, der her opførte Vittrupgaarden, som Brænderiejer Axel Rosenkrantz Segelche senere erhvervede og kaldte „Mariespris“. Segelcke købte endvidere over 400 Tdr. Land af Heden og opførte 1858 her Gaarden Axelholm, og efterhaanden er der opstaaet en Mængde Bebyggelser paa den forhenværende Hede.

Om Handelsforholdene i Hjøring ved Midten af det 18. Aarhundrede kan oplyses, at der 1738 angaves at være 6 Købmænd, nemlig Niels Dahl, Peder Bjering, Laurids Jensen (Thura), Mikkel Christensen

[1]) Heri synes der at være noget urigtigt eller noget nyt, thi fra gammel Tid af bestod Byens Tilliggende af 72 Fjerdinger Jord foruden Præstegaardens 12 Fjerdinger og Bistrups 12.

Aagaard, Jakob Christensen og Lorentz Sørensen Lohmann[1]). Om de førstnævnte 5 henvises til Side 38 f. Deres Handel bestod utvivlsomt væsentligst i Opkøb af Landbrugsprodukter som Korn, Uld og Skind og Salg af Grovvarer, Tobak og Brændevin; det siges i hvert Fald i „Danmarks Handels Spejl 1766[2]), at de daværende 5 Købmænd alle handlede med Hør og Isenkram samt andre grove Varer, „som ere Bonde-Gadding", og „Spejlet" tilføjer, at Byen „udgjør nu om Stunder næppe ét Kirkesogn".

Da Regeringen 1737 under sin merkantilistiske Kurs oprettede det bekendte „Magasin for Tekstilvarer", hvortil Fabrikanterne kunde indsende deres færdige Varer, og hvorfra de Handlende skulde forsyne sig med Alenvarer, tilvejebragte den Magasinets Grundfond ved en Art Tvangslaan blandt Pensionister, Rangspersoner og Handlende. Hjøring Handlende blev i den Anledning kaldt op paa Raadhuset[3]), hvor de erklærede, at de hellere end gerne vilde tegne frivillige Bidrag dertil, „men for deres ringe Evner det ikke formaa", og de bad derfor om at maatte blive forskaanede. Kun Købmændene Peder Bjering og Niels Dahl tegnede henholdsvis 5 og 4 Rdl., og Farver Chr. Samuelsen 4 Rdl.; det var alt, hvad Hjøring formaaede at yde til Værkets Fremme, men i denne By var Omsætningen med Alenvarer sikkert ogsaa meget ringe, idet den vendsysselske Hjemmeindustri (Husflid) paa hin Tid var saa udbredt, at der herfra Egnen udførtes en Mængde hjemmevævede og hjemmestrikkede Varer (Vadmel, Lærred m. v.) til Norge og til vore oversøiske Kolonier.

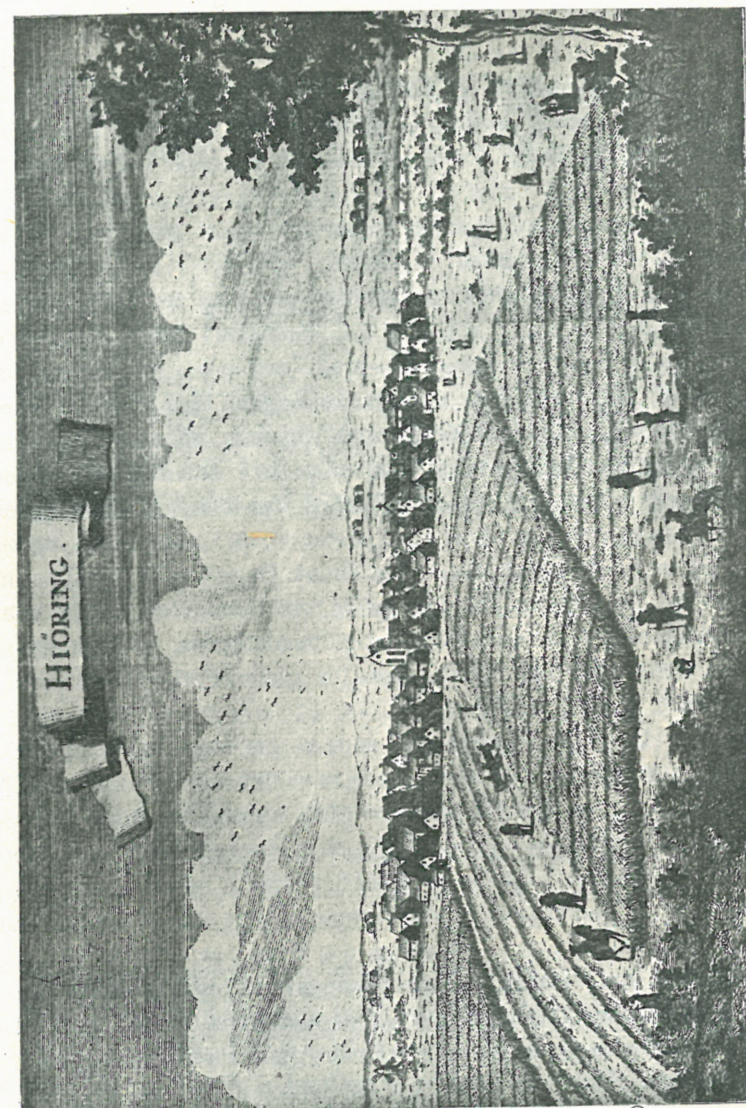
— — —

28. Marts 1757 oprettede Hjørings Købmænd en Slags Handelsvedtægt, der blev fornyet 22. Novbr. 1773. Den gik ud paa, at de ikke paa Søn- og Helligdage „maatte drive noget Slags Købmandsskab i smaa Partier udi deres Huse, hverken ved sig selv eller andre paa deres Vegne, til syge Mennesker og Kvæg undtagne, og ej heller holde Kro paa saadanne Dage med Drikkevarers Salg til Upligt". Nye Købmænd, som vandt Borgerskab i Byen, skulde paa Raadhuset aflægge edelig Forsikring om at ville rette sig efter denne Overenskomst[4]).

Med Hensyn til Byens Markeder skete der i Midten af Aarhundredet en Omlægning. Som anført Side 21 holdtes her fra gammel Tid af, d. v. s. vist fra Middelalderen af, et „Knudsmarked" eller „Knudsmesse" paa

[1]) F. 16 . ., d. 1743; blev 1730 gift med Købmand Jørgen Ernstsen Weidemanns Enke, Mette Katrine Ropers, f. 16 . ., d. 1760. 1741 blev han udlagt som Barnefader af en Pige, der dog tidligere havde udlagt en Soldat, efter hendes Udsigende forledt dertil af Lohmann og hans Hustru. Landsfiskalen fik Nys om Sagen og rejste Tiltale mod Lohmann, hans Hustru og Byfoged Børglum, men da den ulykkelige Pige havde beediget sit første Udsagn, turde Dommeren ikke paalægge Lohmann at fri sig ved Ed. (Tgb. 14/3 1741, 29/8 og 12/9 1741 7/11 1741, 9/1 1742, 27/11 1742).

[2]) S. 219. [3]) Tgb. 24/9 og 1/10 1737. [4]) Tgb 25/4 1786 fol. 458 b.

Hjøring set fra Vest. Efter „Danske Atlas (1768).

Knuds Konges Dag 10. Juli. Det nævnes endnu 1690, men i Følge „Danske Atlas" V. S. 210 holdtes der da (1768) intet Marked paa denne Dag, men derimod et den 4. Juni, hvorimod det af Tingbøgerne fremgaar, at der senere, f. Eks. 1792, er holdt Marked 10. Juli. Det Marked, der 1702 (S. 118) nævnes som faldende paa 20. Oktober, var tillige blevet henlagt til 28. Oktober[1]) hvilken Forandring i Tid er sket i Aarene 1751—1768, thi endnu 1751 holdtes det i Dagene 20.—22. Oktober, og naar Markedsgæsterne sydfra saa kom til Vrejlev Mølle d. 23. paa Hjemvejen, holdt de der et selvgjort Marked, ved hvilket der bl. a. solgtes Brændevin i saa store Mængder, at Konsumtionsforpagter Lybecker i Hjøring klagede over, at det skadede hans Indtægter. 1751 havde der været 10—12 Bøndervogne belæssede med Brændevin, som udtappedes, og Markedet kaldtes da ogsaa et „Svine-, Fæ- og Brændevinsmarked"[2]). Et Marked, ligeledes „selvgjort", men af en nogen anden Art, holdtes Torsdag efter Helligtrekongers Dag ved Børglum-Jerslev Herreders Ting i Nærheden af Nygaard i Serridslev Sogn. Her mødtes „Skovboerne" fra Herredernes østlige Del med Vestboerne, og de førstnævnte medbragfe en Del „Skovvarer", ɔ: ubeslaaede Vogne, Hjul, Træsko, Træredskaber m. m., som de solgte til Vestboerne, ligesom der naturligvis ogsaa kom en Del andre Handelsmænd af forskellig Art: Kræmere, Brændevinsvogne, Pottemagere o. s. v. Ogsaa dette Marked var ildeset af Hjøringboerne, men Herredsfogden oplyste, at det havde været holdt i mange Aar og egentlig var opstaaet ved, at Skovboerne paa denne Dag betalte Vestboerne for det Korn, som de det foregaaende Foraar og om Sommeren havde købt fra de mere korndyrkende Vesteregne. Forøvrigt bemærkedes, at Hjørings Markeder varede i flere Dage end tilladt, saa de gode Hjøringfolk burde ikke klage over andre[3]).

Oktobermarkedet i Hjøring var, som vi har set, oprindelig et Kvægmarked og blev 1702 tillige et Hestemarked, men det var endvidere et Krammarked, og ved Reskript af 26. Oktober 1787 ophævedes det. Men samtidigt oprettedes et nyt Kvæg-, Produkt- og Krammarked, som skulde holdes først i Oktober Maaned[4]). „Danske Atlas" (1768[5]) nævner endvidere et Marked her den 3. September, hvilket ogsaa holdtes Aar 1730 i 3 Dage[6]). Nævnte Værk giver iøvrigt den Oplysning om Byen, at den bestaar af 133 Gaarde og nogle smaa Huse, alle af Bindingsværk og de fleste med klinede Vægge samt straatækkede. Raadhuset, den halve Præstegaard og 2 andre Ejendomme var dog teglhængte. Indbyggerantallet udgjorde 490 Personer over 12 Aar eller 596 ialt, og det fordeltes paa 148 Familier, og det var altsaa omtrent fordoblet siden 1715, da der kun var 76 Familier. (Se Side 128).

(Foruden Øvrigheden (Byfogden, Byskriveren og Tolderen) samt Gejstligheden (Sognepræsten, Kapellanen og 2 Degne), var her 5 Købmænd, 33 Haandværkere[1]), 24 Daglønnere og 13 Avlsbrugere, hvilket giver 82 Erhververe; man fristes til at spørge: Hvad levede de øvrige 66 Familier da af? Der boede nok i Byen nogle Enker og enkelte andre Personer, hvis Næring ikke faldt ind under de ovennævnte Kategorier, saaledes en Kirurg, en Bedemand, en Prokurator, et Postbud m. fl., men de synes dog at have været for faatallige til at kunne tvinge Familieantallet fra 82 op til 148, og det er snarest at antage, at der er en Fejl i „Danske Atlas" Talopgivelser; der var flere Haandværkere end anført (Slagter, Væver, Tinstøber, Sadelmager, Uhrmager, Maler, Møller, Hjulmand), og Tallet paa Avlsbrugerne er ogsaa mistænkeligt.

1) Hvis det da ikke er en Trykfejl.

2) Stiftamtets indk. Breve; Hjøring 1751.

3) a. St.

4) Jydske Efterretn. 39/1791.

5) V, Bd. S. 205.

6) Tgb. 12/9 1730.

Byens samtlige Bygninger, St. Katrine Kirke medregnet, var forsikret i Brandkassen for 27,210 Rdl.

Under Omtalen af Næringsforholdene i Hjøring i det 18. Aarh. kan ogsaa nævnes, at fra 1760 af boede en Repræsentant for det hollandske Kedelførerkompagni her i Byen, og hans Virkefeldt strakte sig antagelig over det meste af Vendsyssel. Der har muligt ogsaa været stationeret en Kedelfører her før denne Tid, men først 1749 blev det paabudt, at de skulde tage Borgerskab i den By, hvor de var bosiddende[2]).

Følgende Kobberførere ses at have taget Borgerskab her:

1760 Reinhard Johan Mollen, født i Herzogenbusch,
1766 Martin Jansen fra Lüiksgestel[3]), opsagt 1794,
1794 Martin Stern fra Lüiksgestel,
1807 Johan Jakobsen fra Landet Luik,
1818 Peter Carstens fra Landet Luik,
1836 Mathias Stern, 26 Aar, fra Lüiksgestel[4]), og
1842 Antonius Freysen fra Lüiksgestel.

Disse Folk var Katoliker og hørte til dette Trossamfunds Menighed i Fredericia; deres Privilegier ophævedes først 1861.

Af andre Udlændinge, der slog sig ned i Hjøring i det 18. Aarh. er truffet Johan Christoffer Hücke, født i Kreibitz i Bøhmen, som 1766 tog Borgerskab paa Galanterihandel[5]); hans Søn, Aloysius Hüche, der ligeledes var født i Bøhmen, tog Købmandsborgerskab i Hjøring 1788, og

1) Nemlig 6 Skomagere, 6 Skrædere, 5 Felberedere, 4 Hattemagere, 2 Smede, 2 Snedkere, 2 Tømrere, 2 Bødkere, 2 Guldsmede, 1 Bager, 1 Farver. Ialt 33.

2) Om dette Kompagnis Historie henvises til Andreas Hansens Afh. i Jydske Saml 3. V. 1 ff.

3) Denne lille sydhollandske Flække var Hjemsted for de fleste af Kompagniets Medlemmer.

4) M. van der Stern boede senere i Nørre Sundby og blandt hans Efterkommere er Violinisten Peder Møller (Se C. Klitgaard: Hvetbo H. II 221).

5) Hans Efterkommere er endnu talrige i Vendsyssel, og flere af dem har været Købmænd i Hjøring.

Chr. Blass fra Mecklenburg-Schwerin tog 1781 Borgerskab som Sadelmager, medens Jean Bomberg, født i Bergen, forhen Guldsmed i dansk Vestindien, nedsatte sig som Guldsmed her 1766. En tysk Musikus, Rasmus Wesselberg, f. 1710, død 1792, boede her i mange Aar.

— — —

I Sommeren 1763 berejste Geologen Niels Thaarup Vendsyssel for paa „Det mineralogiske Selskabs“ Vegne at undersøge Jordbundsforholdene med Henblik paa en mere rationel Udnyttelse af Stoffer som Kalk, Ler og Brunkul. I sin til Selskabet afgivne Beretning, der er affattet i Dagbogsform, og som findes i det kgl Bibliotek (Ny kgl. Saml. in fol. 411), beretter han, at han 10. Juni kom fra Skagen til Hjøring, idet han fulgte Kysten til Tversted, og „ankom til Hjøring med Øjnene fulde af Sand“:

„Hjøring er et Landsted liggende midt i Vendsyssel, nemlig 7 Mile fra Skagen og 7 Mile fra Sundby, som ligger lige overfor Aalborg. De børglumske Bisper har undertiden resideret paa dette Sted. Denne By har betydelige Marker, Engbund og Tørveskær, hvilket er dens eneste Næring, thi Købmandsskab er ikke af nogen Betydning[1]), da det dog som et Sted, der ligger midt i Landet, kunde have anseelig Næring; men det gaar her som paa de øvrige Steder (ↄ: Sæby og Skagen), Brygning og Brænding er af liden Betydelighed, thi Bønderne betage dem (ↄ: Byboerne), Umagen[2]), desaarsag er dette Steds Indvaanere mest fattige Folk. Landprangeri drives heromkring i den allerstørste Grad at Sandskudefarerne, som farer paa Norge fra Kjul, Lønstrup, Løkken, Blokhusene, da de ikke alene indtil Byens Bom opkøbe alt, hvad Bonden har at afsætte, men hjembringer ham igen baade tilladelige og utilladelige Vare. Herover hører man bitter Klagemaal overalt. Det er og i sig selv en Sandhed; saalænge denne Misorden skal regere i dette Stykke, maa alle de smaa Købstæder gaa til Grunde. Jeg saa med Forundring paa et Par af foranførte Steder, hvor Sandskuderne ere, en saa stor Mængde af Brændevin tilføres, at jeg gruede derved paa deres Vegne, som af Kongen er sat til at holde over Lov og Forordninger.

Hjørings ældgamle Købstad har været en anselig, stor og velbebygget By, haft formuende Indbyggere, men Ildebrand har for det første ruineret Byen, dernæst Tidernes Forandring, og nu tilsidst ruineres den af foranførte Aarsager. For nærværende Tid er den kun liden og bestaar af 133 Huse, Vaaninger og Gaarde; heraf er nogle af Bindingsværk 1 Etage høj, nogle med en liden Kvist, de fleste med Lervægge og alle indtil (ↄ: undtagen) 4 à 6 Stykker tækkede med Straatag — — — —. Byens Indvaanere vedligeholder en dansk Skole for Ungdommen. Byen, der forhen har haft Borgmester og Raad, har nu en Byfoged, en Byskriver og en Tolder, som har

[1]) I »Danmarks Handels Spejl« 1766 anføres 5 Købmænd: Chr. Aagaard, Chr. Dahm, Anders Holm, Anders Riis og Jens Wiid, der »handle alle med Hør og Isenkram samt andre grove Varer«.

[2]) Under Skagen har Forfatteren udtalt sig meget stærkt om Bøndernes ulovlige Brændevinsbrænding og det overhaandtagende Landprang, som tog Næringen fra Købstæderne.

de Steder under sit Distrikt, hvor Sandskuderne ere. En Vejmester bor og her, som har Inspektion over Vejene i Vendsyssel og Hanherrederne; dette nytter dog saa meget, at de saakaldte Kongeveje er bedre end paa andre Steder i Jylland. — — — Alle Huse og Gaarde (ↄ: i Hjøring) er forsikrede i den almindelige Brandkasse. Ligesom dette Sted ligger midt i Landet, som forhen er sagt, i Længden, ligger det næsten ligesaa i Bredden, nemlig 4—5 Mil fra den sydlige (ↄ: østlige) og 3 à 4 Mil fra den nordlige Strand.

14 Juni: Besaa Markerne heromkring, om intet in Mineral var at finde, men da denne Egn bestaar af Marker, Enge og Moser, som intet besynderligt har for andre, var her intet at forrette. Knop- og Skudtørvene, som her graves, er af god Art; Lerarterne er af et Slags, nemlig en brunagtig, fed Ler, der til Tegl- og Pottemagerarbejde kan være tjenlig I Byen haver en liden Aa sit Udspring, som løber øster ud af Byen og er godt Vand; det øvrige Vand falder meget blakket.

Midt i Juli kom Forfatteren atter til Hjøring, som han havde forladt 15. Juni for at følge Vestkysten syd paa, og Regnvejret tvang ham da til at opholde sig her nogle Dage, men han har intet yderligere af Interesse at anføre om Byen.

Med Hensyn til Forlystelser bød Hjøring næppe paa mange i det 18. Aarhundrede, og de faa, som Ungdommen satte i Værk, blev forfulgt af Øvrigheden. Dette gjaldt saaledes Fastelavnsløjerne, der maaske ogsaa blev drevet vel vidt. Herom hedder det i Tingbogen 18. Februar og 3. Marts 1744:

„Saasom det er befunden og anklaget, hvorledes en Del Mands- og Kvindepersoner her af Byen næst forløben Fastelavns Søndag Aften og ganske Natten igennem, en Del navngivne og bekendte og en Del endnu unavngivne og ubekendte, saavel af store og voksne Mennesker, som og Drenge og smaa Pøbel, skal uden nogen Videnskab og Tilladelse af nogen paa egen selvraadig, forgribelig og hel ulovlig, dumdristig Maade haver udtaget Hans Majestæts for Byen allenaadigst anpræsenterede Artilleri-Stykheste, og dennem hele Aftenen og Natten ud saaledes forhidset, udkørt og udmattet for Kanen, at de i Dag ved Eftersyn findes udi en ganske slet, miserabel Tilstand, — — — saa det befrygtes, at de bliver uduelige til Kongens Tjeneste,“ — — — indstævnes Stykkusken Henrik Rinckow og 7 andre Karle til Afstraffelse. Rinckow havde været Hovedmanden, og han afbad offenlig sin Forseelse og fik Borgerskabets Tilgivelse, men skulde give en Bøde til Byens Fattige, hvad han dog ikke kunde.

17. Juli 1731 stod 2 Skomagere med flere tiltalt, fordi de St. Hans Aften havde taget en Del Tømmer fra et ubeboet Hus og havde lavet Baal af det, og 8. Juli 1741 var en stor Del af Byens Ungdom og Tyende af begge Køn ligeledes indkaldt for Retten, fordi de St. Hans Aften havde tændt Vaageild paa Algiershøj og der havde leget med hverandre hele Natten. De havde taget en Del Træ fra selve Byfogden og Halm fra Præsten, og til Baalet havde de endvidere faaet fat i nogle Tørv, en Ballie m. v., naturligvis ikke paa retmæssig Maade. Dommen over dem faldt først 19. Septbr., og for „deres forargelige Omgængelse paa en Helligaften“ blev 4 Hoved-

mænd dømt til at betale 9 Mark hver, 14 dømtes til at betale 3 Mark hver (til Byen, til Fattigkassen og til Omkostninger), og Resten, som om Nattetider havde været ude uden Husbondens Tilladelse, og som havde set paa Vaageilden uden at forhindre den, slap med hver at betale 3 Gange 8 Skilling.

Af mere spredte Oplysninger vedrørende Byens Forhold i det 18. Aarh. skal anføres, at 1739 blev dens Latinskole nedlagt sammen med Latinskolerne i en Mængde andre Smaabyer, f. Eks. Skagen, Sæby og Thisted (se om Latinskolen), og 1773 fik Byen vist 4 eligerede Borgere til Deltagelse i Bystyret; de nævnes ganske vist først 19. Oktbr. 1795, men de maa antages indført i H. t. Stiftamtmandens Rundskrivelse af 24. Maj 1775. De valgtes af Borgerne og var paa en Gang en Garanti for dem mod Byfogdens eventuelle Vanrøgt af Byens Sager og en Hjælp for Stiftamtmanden under Udøvelsen af hans Tilsyn med Købstæderne, og de afløste de lejlighedsvise Udmeldelser af Borgere til Deltagelse i Bystyret. Forøvrigt var eligerede Borgere da forlængst indført i Flertallet af vore Købstæder[1]).

13. Juli 1778 besøgte Stiftamtmand A. S. von der Osten[2]) Byen, og i den Anledning lod den herværende Kapellan, Digteren Søren Møller, nedenstaaende Opus indrykke i „Maanedlige Tillæg til Jydske Efterretninger" Nr. 7[3]):

TANKER

om Hiørings ældgamle og nuværende Tilstand ved Anledning af, at Hans Excellence (S. T.) Hr. Greve Osten beærede denne By med sin høje Nærværelse den 13. Jul. a. c., opsatte og overleverede af *S. M.*

Her nær ved den urolig Strand,
Hvor Klittens Sand er tør og Vestenvinde kolde,
Hvor intet ziirligt Flag bepryder bugtet Vande,
Og intet frygtsomt Skyt[4]) bedækker høie Volde;
Hvor Norder-Landet paa den nøgne Slette har
En lille aaben Flæk for Sieldenheder bar
Hvis Port er kun en Bom, hvis Omkreds kun en Gade,
De vil, Hr. Greve! dog til denne sig nedlade.

Her, hvor kun gror en Smule Korn,
Hvad Stort, hvad Nyt, er der for Visdom at udfinde?
Kun det: at Hiøring var berømmelig tilforn,
Hvis Mindesmærker nu maa søges udi Blinde;
Kun det: at Bisper før med Raadmand sad til Giæst,

1) Se P. Munch: Købstadstyrelsen i Danmark I 135 f og 233.
2) Adolph Siegfrid v. d. Osten, født 1726, død 1797. Stiftamtmand i Aalborg 1773—1781.
3) Skønt det er trykt i Vends. Aarbøger I, forekommer det mig dog at burde optages i denne Byhistorie, fordi det har en historisk Kolorit.
4) Frygtindgydende Skyts.

Hvor fattig Bye nu har en Foged og en Præst,
Hvis Øine daglig see det, Hierterne beklager:
At Hiørings Herlighed for kiendelig aftager.

Ak der, hvor Byen før har staaet
Med Bygninger af Muur og kostelige Steder,
Er Brand- og Fiende-Haand og Ploven overgaaet;
Man midt i Hiøring selv om Hiøring gaar og leder,
Omsonst blandt Gravene man søger Bispers Stav,
Man faaer en Stump af Kalk for Indskrift paa en Grav,
Omsonst ved Capell-Høi[1]) man søger Hiørings Ælde,
Hvor matte Draaber kun for Overtroe opqvælde[2]).

Om den saa kaldte Høie Ring[3])
Nysgierrighed omsonst giør Spørsmaal til de Døde,
Forglemt er den forlængst, som en forrustet Ting,
Og blandt Ruinerne begraven i det Øde;
Selv Olufs, Hanses og Cathrines Helgen Liv
Er skiult i Tausheds Nat og Dødningers Archiv,
Hvad Branden efterlod, har Tidens Tand fortæret,
Heu fuit Ilium![4]) — ak Hiøring haver været!

Ney, da var Hiøring stolt og riig,
Da den udstrakte sig paa biergebygte Flade,
Da klare Strømme flød, hvor nu man seer en Siig,
Og høje Alter stod, hvor der nu staaer en Lade.
Da Lunden[5]) blomstrede, hvor Nælder nu opgroe
Og Hiørings Haver gik maaske til Grimsted Broe[6])
Da Skolen Gienlyd gav af Gud-hengivne Drenge,
Og Andagt Kap om Kap bortbygged sine Penge.

1) Møllers Anm. hertil lyder: »Capell-Høi er en sløiffet Bakke en halv Fierdingvei fra Byen, hvor endnu i Grunden vises Rudera af et gammelt Capel, der i fordums Tid skal have været indlemmet i Hiøring, hvoraf man slutter sig til dens daværende Vide og Omfang.« (Denne Slutning er selvfølgelig falsk).
2) Møllers Anm.: »Her findes en saakaldet Hellig Kilde, som endnu besøges hver St. Hans Aften af den overtroiske Almue i Tanke, at dens Vand, som en Universal-Medicin hielper for alle Slags Sygdomme.«
3) Møllers Anm.: »Hiøring skal være det samme som Høiring, kaldes og i gamle Documenter Høffring og siges at have faaet Navn af en Ring funden i en Høi tæt ved Byen, hvilken siden skal være indsat i en af Kirkedørrene.«
4) Ak! Troja har været til. = Der var en Gang —.
5) Møllers Anm: »Den Skov eller Lund, som i gamle Dage stod ved Hiøring, har uden Tvivl givet Navn til Store Lundergaard og Lund, 2de Gaarde i St. Hans Sogn.«
6) Møllers Anm.: Grimsted Broe er en Eng med et Bondested en halv Miil fra Hiøring, beneficeret Sognepræsten sammesteds.

Da muured' man med huggen Steen,
Da reistes Chore op, for Kirkerne at pryde,
Da tog et Sacristie mod de Afdødes Been,
Som nu vanhellig Haand saa gierne vil nedbryde[1]),
Da tvisted Grander ei om blot en Fodbred Jord,
Da tænkte Ædlinger paa stræbsom Klerkes Bord,
Og Oldefædre dem adskilligt Boel indrømte,
Som Sandflugt dels borttog, og Formænd dels forsømte.

Da var Hiørings gyldne Tiid,
Den bar sit Hoved høit med mange ranke Spiire,
Den med sin Nabo da om Fortrin førte Striid
Og vilde ærekiær et Børglum[2]) ikke fire,
Da leved Lægmand høit, og Klærker førte Stat,
Da Bistrup[3]) var Sejour for Canik og Prælat,
Men Bladet er omvendt ved Skiæbnens skiulte Love,
Da Bistrup Herrer nu paa Odden giør til Hove.

O Bistrup, Bispers gamle Stoel,
Man uden Medynk ei sit Øie Dig kan laane;
Tilforn Du skinnede for Landet som en Soel,
Forglemt Du ligner nu en heel formørket Maane;
O I! som førte her den Bispestav og Hat,
Om I nu kiged op af Gravens mørke Nat,
Mon I et Bistrup da paa Bygning kunde kiende,
Var den et straatækt Huus ved Hiørings sandig Ende?

Ak! Fæ inddrives nu i Fold,
Hvor Folk i fordum Tiid forsamledes til Mode,
Og Hyrdedrenge gaae nu legende med Bold,
Hvor Overhyrder før paa Talerstoele stode,
Hvor Lærdom blomstrede, og Smagens Kilde flød,
Er Scenen nu med Sand og Dumhed overstrøed,
Og Bønder dristig gaae og drive deres Plove,
Maaske i hellig Muld, hvor store Mænd indsove.

1) Det Sakristi, der paa Resens Billede Side 57 ses ved Kirkens Østende, har formodentlig saaledes kun været et saakaldt Benhus.

2) Møllers Anm.: »Børglumkloster, der var de gamle Catholske Bispers Residence, er uden Tvivl efterhaanden aftaget, ligesom Hiøring opkom efter Reformationen.«

3) »Bistrup qvasi (ɔ: eller) Bispestrup, nu en stor Bondegaard tæt ved Hiøring, har tilforn været de første Lutherske Bispers Sæde, eller i det Mindste deres Mensale eller Lystgaard, medens Hiøring var Stift-Stædet eller Hovedstaden for Districtet, som da kaldtes Wendelboe-Stift, hvorfor Bistrups Beboere endnu have de bedste Enge og Jorder i Hiørings Marker.«

Om Hiøring før har havt en Havn,
Som er ved Tidens Løb og Sandflugt reent tillukket,
Om man kan slutte det af Stedet Schibsbyes Navn[1]),
Om Havet ogsaa her har sig tilbage trukket,
Om der paa Sletten var tilforn en seilbar Flod,
Som førte Skibe ind til Biergets trygge Fod[2]),
Det høist sandsynligt er, Naturen langt om længe
Giør Floden til en Dal og Fiorder selv til Enge.

Ak Hiøring blev sig selv ei liig,
Da den i Handel fik en altfor mægtig Grande[3]),
Dens Velstand største Deel er plyndret udi Krig,
Og Resten røget op ved tre fatale Brande,
Ei Under, at den da saa Landsby liig udseer,
Ei Under, at den opbygt er af Straae og Leer,
Da Byens Fierdings Mænd[4]) udgiør den største Skare,
Og Tegl og Tømmer er i Hiøring dyre Vare.

Tillad da Deres Excellentz,
Jeg Dem blandt øde Spoer af Hiørings Kreds omleder,
En fordums Hovedstad, og Bispers Residentz,
Den mindste nu omtrent af Landets Handelssteder,
Dens Drift er Agerbrug, den fører ikke Stads,
Den handler maadelig af Mangel paa Seilads,
Blandt Nærings Byrderne, som trykkende besværer,
Den frygter dog sin Gud, og Kongen ogsaa ærer.

Dens Jord er ikke skattefrie,
Den tiender af sin Vang, og af sin Næring tolder,
Fabriker har den ei, dens Kiøbmænd knap er ti,
Skiønt Navnet Hiøring stort med 3de Kirker skrolder[5]).
Dens stolte Naboer tør spørge som for Spot:
Kan der af Nazaret vel komme noget Got?
Men viid, I Stæder, som i Velstand nu opstige,
Om Hundred Aar maaske I Hiøring blive lige.

1) Møllers Anm.: »Schibsbye er en maadelig Bondeby i St. Ols Sogn.« (Navnet har sikkert ikke noget med Skib at gøre og udtales da ogsaa Skisby).

2) Møllers Anm.: »Hiøring, der er bygt paa Siden af et Bierg, er paa de fleste Steder omgivet med en Del krumme og dybe Dale, der tilforn, medens de stode under Vand, har udgjort lige saa mange Canaler.«

3) Aalborg. 4) Avlsbrugere.

5) At skrolde er at synes større end Tingen virkelig er.

O, gid dens Lykkes Period
Med høie Øvrigheds Annærmelse fremrykke!
Dog Hiøring kiender sin Stiftamtmands Ædelmod,
Og ønsker sig med hans Nærværelse til Lykke.
Den bøier sig i Støv, og kysser paa hans Fod
Med Tak, for han til den saa naadig sig nedlod,
Og overlader til hans Viisdom at bestemme,
Hvorledes Byens Tarv kan være at forfremme.

Ja, skiønt man ei med Konst og Pragt
Kan Deres Agtsomhed, Hr. Greve! underholde!
Dog see vor glade Mark, Naturen selv betragt!
For Dem skal Hiordene sin Frugtbarhed udfolde,
For Dem skal Vangene opdække deres Frugt,
For Dem skal Engene udbrede deres Lugt,
For Dem skal Vindene til Himlen sig forføje,
Om De for Udsigt vil bestige vore Høie.

Det Navn skal ævig være sort
Som slavisk ville for saa mildt et Aasyn flygte,
O, kommer Borgere! da Tiden er kun kort,
Opvarter ham, der har saa mildt, saa stort et Rygte!
Udvikler Eders Drift, udkaster Eders Plan,
Aflægger Fordom og den gamle Slentrian,
Giør Anlæg til Forsøg og Plantninger med Nytte,
Og troe, hans Forbøn skal den Matte understøtte.

Forsmaa, Hr. Greve! ei den Tak,
Som glade Borgere og Embedsmænd frembyder
Fra Hiøring, Fladstrand og fra selve Schagerak,
Som smagte Deres Blik og kiendte Deres Dyder,
Naar Vivat skingrer høit, og Hierterne giør eet,
For De har sat sin Fod paa vor afsides Plet,
Tillad da en Levit at nynne midt i Skaren:
I'Dag er denne Bye en Naade vederfaren."

Som man vil se, løber den velmenende Poets Fantasi noget løbsk med ham i Skildringen af Hjørings Fortidsstorhed, „Byens Haver" har aldrig strakt sig til „Grimsted Bro", ligesaa lidt som Byen har naaet ud til Kapelhøjen, tvertimod var Byen større i Omfang i Slutningen af det 18. Aarhundrede, end den nogensinde tidligere havde været, idet den havde udviklet sig mod Syd og Øst, hvor Strømgade og Østergade var fremstaaet.

Det følgende Aar (1779) havde Hjøring ogsaa Besøg af en celeber Person, nemlig Etatsraad August Hennings, der af Regeringen var blevet sendt til Jylland for paa Kommercekollegiets Vegne at undersøge Næringsforholdene her med særligt Henblik paa Sildefiskeriet i Limfjorden, Tobaksdyrkning, Hanskemageri, Felberederi, Farveri, Væveri, Spinderi, Husflid o. a.

De Iagttagelser, Hennings gjorde paa denne Rejse, offentliggjorde han 1786 under Titel „Økonomische Beobachtungen einer im Jahre 1779 auf Befehl unternommenen Reise durch Jütland", og angaaende Hjøring beretter han (oversat fra Tysk[1]):

„Den Bemærkning, som Konferensraad Hofman gør i sin Fortsættelse af „Danske Atlas", at Hjøring paa Grund af den i Omegnen producerede Mængde af Uld og de talrige Fattigfolk synes meget skikket for Anlæg af et Spinderi, foranledigede mig til at tilbringe en Dag paa dette lille ubetydelige Sted og at forhøre mig om Indbyggernes Erhverv.

Byen har megen Markjord, hvorfor Borgerne lever af Agerbrug, hvilket paa Grund af den daarlige Fordeling af de mellem hverandre liggende Ejendomme falder meget besværligt og ogsaa hindrer Dyrkning af Tobak, der her kunde drives med Udbytte[2]). De fleste Borgere har modsat sig Udskiftningen af Jorden, da man gjorde dem Tilbud derom.

Af Næringsdrivende har jeg fundet en Trykker[3]), en Farver[4]), en Hanskemager og nogle Felberedere og Hattemagere. Trykkeren trykker paa Lærred og farver ogsaa. — — — De mest afsættelige Varer er Tørklæder, som Kvinderne bærer for Munden, naar de gaar ud, samt Forklæder og Kjoler. Glanslærred bliver i ordinære Farver solgt for 18 Skilling, i Safflor (en Art rød Farve) for 28 Skilling. Det skorter paa Glans, fordi Lærredet er for groft og tykt, og fortjener maaske derfor Ophjælpning, thi Trykkeren i Hjøring (en ung Begynder, der synes at være flittig, og som selv skærer sine Forme) har hverken Toldfrihed eller Monopol. Han trykker ogsaa i Zinnober med Olie og andre Farver paa Lærred og Læder eller Lammeskind, som først bliver farvede, og som anvendes til Livstykker. Jeg saa hos ham en Slags Forklæder, paa hvilke Mønstret bliver sammensyet, og som derefter bliver trukne gennem Farvekarret, hvilke ser ret nette ud til almindelige Folk.

Vadmel bliver af Bønderne valket med Hænderne paa et riflet Brædt og derefter bragt til Farveren for at farves og presses. Det er altsaa tyndt i Valkningen og erholder Glans og Stivhed gennem Pressen. For mig syntes dette Vadmel blødere og behageligere end det, der bliver valket paa Møllen, og det var maaske tilraadeligt at sende en Prøve deraf til Vestindien." Hennings udtaler sig derefter lidt nærmere om Vadmelstilvirkningen, men tror ikke, at der foreløbig vil kunne drives et Spinderi i Hjøring, thi „Indbyggerne i Hjøring tænke ikke videre end paa den lille Plet af Landet, paa hvilken de selv lever, og det falder dem ligesaa lidt ind at arbejde paa anden Maade for hverandre, end de gør for Bonden og for sig selv, som det falder dem ind at plante Træer, som de aldrig har set paa deres Marker. Man maa altsaa først bringe dem paa Idéen, og det kan ikke ske paa anden Maade end ved, at man forlanger disse Varer af dem og derved leder dem til selv at hidføre en forbedret og forøget Frembringelse.

1) Jvf. »Vendsysselske Aarbøger« II 251 ff.
2) Hjøring Jorder saavel som Klimaet her er dog næppe egnet for Tobaksavl.
3) ɔ: Lærredstrykker og Farver Peder Pedersen Lerche. Se Side 122.
4) Hans Nielsen Lund. Se Side 122.

Transporten til Fladstrand eller Aalborg kan ikke være af Betydning, da Indbyggerne i Hjøring selv holder Heste og Vogne til deres Agerbrug.

Anlæg af en Valkemølle, hvortil der ellers er Lejlighed ved en Mølle kaldet Aastrup, anser Farveren for at være imod hans Interesse, fordi en Stampemølle indvalker Vadmelet mere, end Valkning med Hænderne gør, og følgelig kræves der mere Farve til Farvning."

Indtil der foreligger Erfaringer fra Valkemøllen ved Sæby, anser Hennings det heller ikke for tilraadeligt at anlægge nogen Valkemølle ved Hjøring.

„Hanskemageren er en ung Begynder, der hverken havde Skind eller Hansker færdige, af hvilken jeg kunde bedømme hans Arbejde. Et Degger Skind bliver solgt for 2 Daler 8 Skilling, og et Dusin Hansker efter god Model for 9 Mark pr. Dusin eller 12 Skill. dansk Parret.

I København koster et Skind uden Uld $13^1/_2$ Skilling, i Hjøring kun 10 Skilling. Hvorfra denne Prisforskel hidrører, maa nøjere undersøges ved Sammenligning af Skindene. Damehansker koster 14 Skilling Parret eller 10 Mark 8 Skilling Dusinet.

Da Byfogden i Hjøring[1]) er rørt af Slag og Mælet berøvet, og Førstepræsten[2]) formedelst Alder ikke giver sig af med Forretning, henvendte jeg mig til Kapellanen Møller[3]), der gennem et i Vers skrevet Maanedsblad er bekendt som Digter, for at tale med ham om Muligheden for et Spinderi. Han mente, at et saadant Anlæg i Hjøring, hvor der slet ikke er sørget for de Fattige, meget godt kunde gaa, naar Regeringen vilde bekoste den første Indretning, og Folkene blev overtydet om den Fordel, de havde derved, som ved et frit Arbejde. Han sagde mig, at der fandtes mange Fattige i Hjøring, som om Lørdagen havde deres Dag, paa hvilken de gik rundt i Byen og tiggede. De beraaber sig til dels paa deres talrige Familie for at vække Folks Medlidenhed. Alle disse kunde sættes til Spinding. Skolen bestaar af 30 Børn. Disse kunde Skolelærerens Hustru, der skal være egnet dertil, undervise i Spinding, naar hun først selv var blevet undervist, saa at Børnene kunde afløse hverandre og spinde nogle Timer. Til denne Indretning hører et Hus, hvilket i Hjøring kan lejes for 4 Daler aarlig. Den første Undervisning i Spinding maatte ydes til Hjøring fra Sæby, som Hjemstedet for Uldindustrien i Vendsyssel.

Kapellan Møller forsikrede mig om, at han gerne vilde være behjælpelig med at realisere dette Forslag. Til Indkøb af Uld, Betaling af Spindeløn, Vadmelets Vævning og Forsendelse til København udkræves en Købmand, og dertil findes velstaaende og solide Mænd."

(Herefter følger nogle Udtalelser om Spindeløn, Garnets Kvaliteter o. s. v. Hennings mener, at paa Grund af de politiske Forhold i Udlandet (den nordamerikanske Frihedskrig) er det nu netop det lykkeligste Tidspunkt til Ophjælpning af Jyllands Industri). Saa meget er vist, siger han, at Lærredstilvirkningen hører hjemme i Jylland, Spinding og Vævning er kendetegnende for Befolkningen lige fra Godsejerinden til Bondens Kvinde, og de er meget lærvillige og efterligner gerne alle Nyheder i Mønstre og Stoffer. Arbejdslønnen er ringe, og meget regnes slet ikke; naar en Fattig tjener 4 Skilling,

1) Oluf Worm, f. 1729, d. 1781, se Byfogder.

2) Johan Chr. Pantlitz, f. 1720, d. 1780, se Præster. 3) Søren Møller, se Kapellaner.

er han tilfreds med sit Dagværk. Med denne Flid og Sparsommelighed er det ogsaa uden Støtte kommet saa vidt, at der i Aalborgs Toldlister angives udført Lærreder til en Værdi af 50,000 Daler, medens den virkelige Værdi deraf anslaas til henimod 85,000 Daler[1]), og dette er, synes det mig, tilstrækkeligt til at godtgøre, at Jylland er egnet for Lærredsfabrikation.

— — —

Som Følge af, at Hjøring Bygrunde ofte var blevet delt i forskellige Parceller, uden at den paa Hovedparcellen hvilende Grundtakst var blevet delt og de offentlige Byrder, f. Eks. Indkvarteringsskatten, derfor vanskeligt lod sig fordele, indgav Byfoged A. Brychmann 1787 et Forslag til Stiftamtet om at faa alle Byens Grunde og Huse opmaalt. Stiftamtmand Levetzau indsendte 2. Juli 1787 Forslag herom til Kancelliet, som 8. Septbr. s. A. gav Ordre til at lade Opmaalingen foretage ved 4 af Byfogden inden Retten udmeldte Mænd, og 14. Septbr. lod Stiftamtmanden Ordren gaa videre til Byfogden. Byens gamle Grundskal 356 Rdl. skulde bibeholdes, men Fordelingen omlægges. Landmaaler Rasmus Gram fra Hvirrekjær i Bjergby Sogn foretog Opmaalingen, der dog først skete i Sommeren 1791, men med Sagens Afslutning trak det længe ud, og først i Sommeren 1799 blev den endelige Beregning fremlagt til Beboernes Eftersyn, hvorefter den 6. Februar 1800 approberedes af Stiftamtet. I Rigsarkivet findes den originale Opmaalingsforretning af 1791, der giver meget detaillerede Oplysninger om Byens Ejendomme og deres Anvendelse, men desværre er den ikke bilagt med noget Kort.

I Slutningen af Aarhundredet tilflød der Byen tre store Goder; 1778 oprettedes der nemlig her et Distriktskirurgikat, hvilket utvivlsomt trak en Del Folk til Byen, ligesom det 1794 oprettede Apothek, og 11. Septbr. 1793 oprettedes Hjøring Amt fra 1. Januar 1794, hvilket medførte, at Byen blev Residens for en Amtmand, fik et Amtskontor og fra 1. Januar 1801 endvidere en Amtstue.

— — —

Medens Byen efter den store Brand 1702 blev forskaanet for større Ildsvaader gennem mere end et halvt Hundrede Aar, indtraf der i sidste Halvdel af det 18. Aarh. adskillige saadanne, saa den Angst for Ildebrand, der saa stærkt lod sig til Syne i Aarene omkring 1700, paany kom til Vækst. 6. Juni 1761 brændte Kapellans Winthers Hus i Nørregades østre Side og Nabohusene tog en Del Skade[2]), og om Morgenen 18. Januar 1762 brændte Købmand Chr. Aagaards og Købmand Rasmus Henriksens store Gaarde samt endnu en Gaard, og den hele By var i stor Fare[3]).

1) Fra andre Kilder ved vi, at de fleste Husflidsprodukter, der udførtes over Aalborg, kom fra Vendsyssel, og at Hjemmeindustrien overhovedet stod højt her. Meget af det, der lavedes, udførtes jo ogsaa med Vestkystens Skuder til Norge.

2) Tgb. $^{14}/_7$ 1761. 3) Indk. Breve, Aalborg Stiftamt 1762. Jvt. Hjøring Tgb. $^{26}/_1$ og $^4/_5$ 1762.

Ilden opstod i Købmand Chr. Aagaards Lade, og han led stor Skade paa Varer i Pakhus og Kælder; Rasmus Henriksen reddede intet af sit Bohave, og hans Hustru og 4 Børn var nær indebrændt. En af Byens fornemme Kvinder, Inger Pedersdatter Juel, Enke efter Murmester Peder Aagesen Kron, blev mistænkt for at have paasat Ilden for at hævne sig paa Aagaard, der havde rejst Tiltale mod hende for Konsumtionssvig, idet han nemlig var Konsumtionsforpagter. 31. Marts 1767 brændte endvidere Kirurg J. M. Nicolajsens Gaard i Nygade tilligemed det meste af hans Løsøre[1]) og om Morgenen Kl. 3 den 20. Juni 1779 opkom i stærk Søndenvind en Ildebrand, som hurtigt lagde 6 Steder i Aske, deraf 2[2]) Gaarde og 1 Hus paa vestre Side af Strømgade og 1 Gaard[3]) og 2 Huse paa østre Side. Vinden var saa vestlig, at Ilden stod tværs over Gaden og ud mod den aabne Mark, hvorved den begrænsedes og blev standset ved Købmand N. B. Agerbechs store Købmandsgaard. En Meddeler tll „Jydske Efterretninger"[4]) slutte sin Beretning med: „Herrens Navn være lovet, som i Vrede tænkte paa Naade og viste paa nogle faa, hvad han kunde have gjort i det Heele". Ilden opkom i et lille Hus, som beboedes af en Enke, hos hvem der opholdt sig en fordrukken og tyvagtig Kvinde Gertrud Mikkelsdatter, der var forvist Byen, men dog havde sneget sig herind og havde stjaalet paany. Hun blev arresteret og maatte vedgaa, at hun ved Uforsigtighed havde foraarsaget Skorstensbrand, som saa havde antændt Taget. Skønt hun sad lænket i Raadhuskælderen, lykkedes det hende en Nat at faa Lænkerne af og grave sig ud under Muren, hvorefter hun flakkede om i Vendsyssel næsten et helt Aar, inden hun atter blev paagrebet i Vidstrup. 15. Aug. 1780 dømtes hun for skødesløs Omgang med Ild, for Tyveri og for Flugt fra Arresten til at kagstryges og erstatte det stjaalne samt have sin Hovedlod forbrudt til Kongen. Da hun intet ejede og skulde afsone $107^1/_2$ Rdl. foruden Erstatning for Brandskade, kom hun 12 Aar i Viborg Tugthus. 9 Personer, der havde afkøbt hende Tyvekoster, deriblandt fornemme Personer, maatte vedtage Bøder for deres Forhold[5]).

Hjøring Mølle, der 1575 var blevet anlagt af Præsten Daniel Chrysostomus nord for Byen, var vist allerede i det 17. Aarh. flyttet længere mod Nord (Resens Kort); den tilhørte 1636 Chr. Terkildsen i Bistrup, død 1657, derefter Claus Unger til Villerup, efter hvem den 1699 købtes af Byfoged Anders Paulin i Hjøring, hvis Datter Kirstine, gift med Byfoged Rasmus Juel, ejede den 1735. Hun døde 1739 og Møllen tilhørte 1743 Christen Nielsen, Møller i Aastrup Mølle, med hvis Enke, Apolone Andersdatter Sand, den 1748 kom til hendes anden Mand Købmand og Avlsbruger Jens Wiid, f. Nibe 1722, død Hjøring 1783, der atter afhændede den til Købmand Christen Aagaard, som 1778 (Tgb. $^{31}/_6$) skødede den med Hus og 1 Tulhøjager[6])

[1]) Tgb. $^7/_4$ 1767. [2]) Christen Poulsens og Vejmester Morten Kjærulfs Enkes.
[3]) Kobbersmed Frederik Holsts. [4]) 27/1779. [5]) Tgb. $^{22}/_6$, $^{29}/_6$ o. fr. $^{30}/_{11}$ 1779, $^{20}/_6$, $^{15}/_8$ 1780.
[6]) Samt 2 Fjerdinger Jord i Marken, kaldet »Aaby Jord« (Nr. 25).

til Prokurator Jens Laursen Østrup (se Prokuratorer), der atter 1807 solgte Møllen med Møllegaarden til Rasmus Høberg, som kaldte Gaarden Christiansminde i Henhold til Bevilling af $^{15}/_2$ 1811. 1778 bestod Møllen ligesom 1807 baade af Vind- og Hestemølle, og ca. 1789 byggede Prokurator Østrup endvidere her et Bryggeri, et Bageri og et Brændevinsbrænderi med Kølle, men i en stærk Storm 21. Septbr. 1791 brændte baade Bryggeriet og Bageriet, hvorimod det lykkedes at redde de øvrige Bygninger. Østrups 4 Karle mistede deres Løsøre, hvorfor der foretoges en offentlig Indsamling i Byen og Omegnen; den indbragte 60 Rdlr., for hvilke Østrup bragte en lang Taksigelse i Avisen[1]). Christiansminde Mølle, Lade og Stald brændte iøvrigt igen ved Lynnedslag 12. Juli 1836.

10. Juli 1792 holdtes Knudsmarkedet i Byen, og en Mængde Folk saavel fra Omegnen som Handlende fra Aalborg og andre Byer var samlede her. Henimod Kl. 6 om Aftenen fyldtes Byen pludselig med Røg, og der opstod en „græsselig Forvirring i Folkemængden", da først et og snart efter flere af Husene paa Torvet stod i Brand. Byens Sprøjte var ubrugelig, og Brandredskaberne maadelig, men da der var saa mange Folk tilstede, som man kunde faa til at bære Vand, lykkedes det dog at begrænse Ilden, saa kun 4 Beboelseshuse med Udbygninger samt en Lade og en Stald af en 5. Gaard blev Luernes Rov. Markedsgæsterne maatte hurtigst nedrive deres Boder og køre deres Sager ud paa Markerne, og for dem var det jo en slem Afbrydelse af Handelen.

Aarsagen til Ildens Opkomst blev ikke opklaret, men der havde til dette Marked indfundet sig ualmindelig mange Løsgængere fra andre Egne, hvilke i Flokke laa skjult omkring paa Byens Kirkegaarde, „ligesom de kunde have lagt sig der for at vente paa noget". De overhængte Folk med Tiggeri, og fik de intet, var de næsvise; nogle af dem anstillede sig ogsaa som „krumpe" og halte, men under Branden fejlede de intet, siger en Meddeler i „Jydske Efterretninger" Nr. 31/1792, og han slutter med et hvast Angreb paa disse Landstrygere, der i lang Tid efter Branden vedblev at gøre Hjøringegnen usikker, og hvem han ansaa for at have paasat Ilden for at fiske i rørt Vande under den almindelige Forvirring.

Der gik kun en halv Snes Maaneder inden en større Ildsvaade atter overgik Byen. Det var Pinselørdag 18. Maj 1793, at Alarmtrommen atter gik i Byen og Stormklokken lød. Ilden opkom ved „Nordre Bom" nordligst i Algade eller Nørregade Kl. 11 om Aftenen, og da det blæste en stærk Storm, bredte den sig hurtigt langs Gadens vestre Side og fortærede i Løbet af en Times Tid alle Bygningerne ned til den Gyde[2]), der da gik til østre Ende af St. Katrine Kirkegaard, saa 22 Familier blev husvilde. Der gik ogsaa Ild i St. Katrine Kirkes Tag, hvis søndre Side nylig var blevet forsynet med nyt Bly, og Taget nedbrændte, ligesom Kirkens Indre tog stor Skade.

[1]) Jydske Efterretninger 40/1791. [2]) Lille Kirkestræde.

Det smeltede Bly flød som Vand ned ad Tagrenderne og vanskeliggjorde Slukningsarbejdet. Ved vestre Ende af Præstegaarden blev en Gaard helt lagt i Aske[1]), og øst for Præstegaarden brændte et Hus, medens det lykkedes at redde Præstegaarden, skønt Tagets nordre Side ofte var antændt af Gnister fra Kirken. Der brændte ialt 17 Gaarde og Huse, deriblandt Skolen[2]), og mange Mennesker blev helt forarmede, bl. a. brændte den gamle Tolder Peder Kjærs hele Indbo tilligemed Toldregnskaberne, og selv var han nær indebrændt. Meddeleren til „Jydske Efterretninger“ tilføjer: „Det var at ønske, at Byen kunde være formuende og endrægtige til at holde de fornødne Sprøjter og Brandredskaber, saa vilde mange Ildsvaader hastigen vorde dæmpede og forekomne.“

Efter denne Brand fik Byen da ogsaa sit Brandvæsen i bedre Orden og fik anskaffet 2 Sprøjter, men om Aftenen 19. Marts 1794 opkom der Ild i en Lade, og 2 Gaarde blev helt lagt i Aske, medens Udhusene til 2 andre Gaarde nedbrændte. Om Natten drejede Vinden sig heldigvis, og der var saa ikke længer Fare for den øvrige By. Foruden Byens 2 Sprøjter kom ogsaa Præsten i Ugilt, Konsistorialraad Traps Sprøjte fra Hvidstedgaard og deltog i Slukningsarbejdet[3]). Nogle Maaneder senere, om Natten Kl. 2 d. 8. Juli 1794 opstod der Ildløs i Købmand og Guldsmed Bertel Stausholms Ladebygning paa Østergades søndre Side og i kort Tid nedbrændte hans Gaard med Løsøre og 2 Køer, ligesom det meste af Toldinspektør Lybeckers Løsøre brændte i samme Gaard. Dernæst antændtes Købmand Lembergs Gaard, hvis østre Hus afbrændte, men hen paa Formiddagen lykkedes det omsider at blive Herre over Ilden.

Denne Kæde af tildels meget omfattende Ildebrande, der nu i en Aarrække havde hærget Byen, førte omsider til, at der paa Foranstaltning af Amtmanden blev oprettet en Brandvagt, og 27. Februar 1795 udgik der følgende kgl. Reskript til Amtmand over Hjøring Amt, Justitsraad Johan Ludvig Lybecker:

„Vor Bevaagenhed tilforn: Udi en fra Dig til Vort Danske Cancelli indkommen Skrivelse har Du berettet, at Du — i Anledning af de i Vor Kiøbstad Hiøring i et Par Aars Tid indtrufne mange Ildebrande, af hvilke nogle i Henseende til Stederne, Tiden og Maaden, skal have været forbunden med saadanne Omstændigheder, at der næsten ingen Tvivl kan være om, at de jo har været foranledigede ved Mordbrand, samt da 2de Vægtere, formedelst Byens vanskelige Situation med Gyder og Smutter, umulig kunne bestride Opsynet, som paa nærværende Tiid anses fornødent — har indtil videre foranstaltet en Brandvagt, først af 4 og sidst af 2 Personer under Bestyrelse af Byfogden og Brandinspecteuren, hvilken Vagt har patrouilleret hver Nat

1) Denne Gaard benævnes i Opmaalingsforretningen 1791 »Børsen« og laa paa Hjørnet af Vestergade og den Gade, der nu kaldes Børsen; den daværende Præstegaard laa længere mod Vest end den nuværende, der er en gammel Købmandsgaard, som da tilhørte Anders Sand.

2) Jydske Efterretn. 21—22/1793. 3) a. St. 24/1794.

paa Gaderne for at paaagte, om fordægtige Personer lade sig finde paa Gaderne om Natten samt for at afværge Ildebrand eller i det mindste straks at gøre Anskrig og Advarsel, saasnart nogen mærkes. For endvidere at bringe denne Sag paa en ordentlig Fod har Du derhos foreslaaet følgende Poster:

1) At bemeldte Brandvagt skulde vedblive, saa længe Byfogden og Byens eligerede Mænd tilligemed Dig ansee samme nødvendig, samt holdes ved 2de eller 4re Personer, ligesom det efter Omstændighederne og især om Vinteren til Afløsning findes sikrest.

2) At Vagten fra 1. September til 1. Maj skulde udgaae om Aftenen Kl. 9 og vedblive til Kl. 6 om Morgenen, men fra 1. Maj til 1. September udgaae om Aftenen Kl. 11 og vedblive indtil Kl. 3 om Morgenen.

3) At alle Huseiere uden Forskiel skulle forrette eller lade forrette denne Brandvagt, samt at de, som ikke selv ville eller kunne, skulle sende vidnefaste og paalidelige Folk for sig.

4) At Brandinspecteuren skulde ved Rodemesteren besørge Tilsigelsen og have Opsyn med, baade at paalidelige Folk sendes, saa og at disse holde sig de bestemte Klokkeslet til Ankomst paa Vagten og Bortgang der fra saa vel som deres øvrige Pligter efterrettelige, samt at han skulde være bemyndiget til i den Udeblivendes Sted at leje en anden for billig Betaling, hvilken i Mangel af mindelig Erstatning skulde udpantes ligesom andre offentlige Paalæg.

5) At det skulde være Byefogden og de eligerede Mænd tilladt, i Fald de befinde een eller anden Huuseier af saadanne Vilkaar, at de ikke selv personlig formedelst Alderdom og Svaghed kunne forrette denne Vagt, eller formedelst Fattigdom ikke ere i Stand til at leie andre i deres Sted, da enten at sammenlægge 2 til 3 Huuse til Brandvagtens Bestridelse eller og ganske forbiegaa dem, alt efter befindende Omstændigheder; og

6) At Brandinspekteuren skulde holde en Bog, hvori han hver Aften skulde indføre, hvilke Huuseiere, der forrette Brandvagten, paa det, at der kan haves Vished om, at den fornødne Orden og rigtige Omgang holdes imellem Indvaanerne, samt ingen fornærmes; til hvilken Ende og de Huuseiere deri skulle anmærkes, som enten ere bleven samlede eller ganske befriede. Og skulde denne Bog ligge til Reede til Eftersyn af enhver, som maatte forlange det.

Da Vi nu finde den af Dig føiede Foranstaltning og de i samme Henseende giorte Forslag, der sigte til Eiendommenes Sikkerhed, at være nyttige for det Almindelige, saa give Vi Dig herved tilkiende, at Vi i et og alt ville have det approberet.

Derefter Du Dig allerunderdanigst haver at rette, og Vedkommende saadant til Efterretning at tilkiendegive. Befalende Dig Gud! — — — —“

Herefter maa det vel formodes, at Brandvagten, der af Lybecker var oprettet som en midlertidig Foranstaltning, er indgaaet som fast Led i Byorganisationen.

V.

Vi har foran hørt, at Hjøring gik ind i det 19. Aarhundrede som en By i Fremdrift og som Amtshovedstad[1]) med hvad deraf „dependerer", med Distriktslæge og Apotek o. s. v., og Indbyggerantallet var 1801 steget til 744 eller omtrent samme Antal som 1672.

Af Hensyn til Amtmandens Embedsforretninger blev der endvidere ved kgl. Resol. af 29. Jan. 1802 oprettet et Postkontor i Byen, hvilket aabnedes 1. Maj 1802 i Nørregade Nr. 8, og i Stedet for det hidtilværende private gaaende Postbud[2]) til Aalborg, blev der etableret ridende Post til Aalborg og Fladstrand 2 Gange om Ugen samt kørende Pakkepost 1 Gang om — Maaneden, senere udvidet til hver 14. Dag og 1841 til 1 Gang ugentlig.

Hidtil havde Byens Handelsstand lidt haardt under Konkurrencen med de Handlende paa Vestkystpladserne — særlig Løkken —, men under den langvarige Krig med England standsede Vestkysthandelen aldeles, og efter Tabet af Norge varede det lige til 1826, inden en Handelstraktat med dette Land atter fik den i Gang.

Dette Mellemrum kom Hjøring til Gode; dens Handel tog et stort Opsving nu, da Folk ikke længer kunde afsætte deres Produkter og forsyne sig med Nødvendighedsartikler paa Vestkystpladserne, og da Handelen paa Vestkysten atter genoptoges, byggede flere af Hjøring Købmænd Pakhuse her og holdt selv Skuder til Ind- og Udførsel. Dette var saaledes Tilfældet med Konsul Lars Christensen Schibsbye, der havde Pakhus i Løkken[3]), og med Købmand Chr. H. Nielsen, der havde Pakhus i Lønstrup.

Brinck-Seidelin siger i sin Beskrivelse af Hjøring Amt 1828[4]), at der vel da ikke købtes meget Korn i Hjøring By, men derimod en Mængde Huder, Skind, Uld og noget Smør, hvilke Varer mest førtes til Aalborg pr.

---

[1]) Amtsmandsboligen var i første Halvdel af det 19. Aarh. i det senere Hotel du Nord (Theaterbygningen).

[2]) I Jydske Efterretninger Nr. 8 1789 findes følgende Klage: Hjøring Post bier ikke i Aalborg efter den københavnske Post, og derfor udretter han intet for dem, han burde. Enten bør han være ordentlig Post og ej narre Folk eller afsættes. Hans Mislighed kan han ikke betale.« I Bladet Nr 14 protesterer Postbud Christen Nielsen energisk mod denne Beskyldning.

[3]) Fik 10. Juni 1825 Bevilling til Handel i Løkken mod aarlig at betale 10 Rdl. Sølv til Hjøring Kæmnerkasse. [4]) S. 201.

Vogn, men ogsaa noget til Løkken, hvor det udskibedes til Altona for Hjøring Købmænds Regning.

I Tiden fra 1801 til 1825 steg Byens Indbyggerantal da ogsaa fra 744 til 1100, og henved en Snes Personer tog Borgerskab som Købmænd her, deriblandt Stifterne af de i Aarhundredet kendte Handelshuse: Nielsen (Konsulfamilien), Høygaard, Høyrup, Ejersted og Schibsbye, medens af de i Slutningen af det 18. Aarhundrede førende Handelshuse: Aagaard, Sand, Riis og Høgsted kun det sidstnævnte fortsatte op i det 19. Aarhundrede.

Var Byen end saaledes i en lykkelig Opkomst, blev den dog ikke helt skaanet for Modgang. 1815 flyttedes Horns Herreds Tingsted fra Hjøring til Frederikshavn (Fladstrand), hvilket naturligvis bevirkede, at der ikke længer kom saa mange Horns Herreds Folk til Byen; men efter en halv Snes Aars Forløb (1825) fik Hjøring rigelig Erstatning, idet Børglum Herreds Tingsted da flyttedes hertil fra Sæby.

Der berettes endvidere i adskillige trykte Værker, at Hjøring 1816 blev hjemsøgt af en svær Ildebrand, men herom er intet fundet, og Beretningen skyldes utvivlsomt en Trykfejl; det er Ildebranden 1819, der ved Omstilling af et Tal er blevet til 2 Brande, thi en mindre Brand paa Fiskebakken 2. Septbr. 1810 kan ikke anses for nogen større Hjemsøgelse.

— — —

I sidste Halvdel af det 18. Aarh. og i Begyndelsen af det 19. var Byens Udvidelse i det væsentlige sket i østlig Retning — en Fortsættelse af den Udvikling, der tidligere havde medført Bebyggelsen paa begge Sider af Strømmen og her skabt den nuværende Strømgade. Hvor Strømgade mødtes med den nuværende Søndergade (Springvandspladsen) førte en Vej mod Øst for at komme uden om Palleskjær, inden den drejede mod Syd (ad Aalborg til), og langs denne Vej, den nuværende Østergade, var der henimod Aar 1800 paa begge Sider blevet opført sammenhængende Rækker af Huse ud til „Østre Bom", der laa ved „Klemmen" (søndre Ende af Kolsmedsgade, nu Danmarksgade), og her uden for var der endvidere nogle Smaahuse, „Poldene", der bøjede af fra Vejen i nordøstlig Retning (Overgade). Af større Gaarde i Gaden fandtes Købmand Jørgen Høygaards (nu Vendsysssel Bank) og Amtsforvalter Brinck Seidelins (senere Amtmandsbolig), og paa nordre Side laa Købmand Høgsteds og Justitsraadinde Brandts (Byfogedenke) Gaarde (nu Østergade 15 og 17).

Ved Middagstid d. 25. Aug. 1819 opstod der ved Bagning Ild i Rebslager Peder Pedersens Gaard, der laa, hvor nu Jernbanegade udmunder i Springvandspladsen, og fra denne Ejendom bredte Ilden sig i den stærke Blæst af Sydvest med rivende Hast, saa den i Løbet af en Times Tid fortærede det meste af Østergades sydlige Side. Man havde nok Sprøjte, men intet Vand, da der i lang Tid havde hersket Tørke, og et Forsøg med at hente Vand i de Byen nærmest liggende Landsbyer nyttede naturligvis ikke meget. Fra Amtsforvalterens straatækkede Gaard (Østergade 12) sprang Il-

den derpaa over Gaden og antændte Justitsraadinde Brandts Gaard (Nr. 15), og saa raserede den Bygningerne østen ud ad Gaden og ud ad „Poldene“. Ialt brændte der 36 Gaarde og Huse[1]), hvorved vel menes selvstændige Ejendomme, thi af Taksationen over den skete Skade ses, at der brændte 38 Bygninger paa søndre Side af Gaden og 19 paa nordre, og kun enkelte teglhængte Bygninger reddedes og adskillige af de teglhængte brændte. Et Held var det, at samtlige Ejendomme kort forinden (Januar 1818) var bleven omtakserede til Brandassurance, men de fleste Beboere havde sikkert ikke deres Løsøre forsikret, saa Tabet for dem var stort nok endda.

Med Nutidens Bygningsværdier for Øje forbavses man over at se, at Skaden paa Bygninger kun androg 19,397 Rbdl. (de brændte Bygningers Forsikringssum var 25,210 Rbdl.), men Pengene havde jo større Værdi den Gang end nu.

Samme Dag, Branden fandt Sted, udsendte Provst Abel og Byfoged Selgen Poulsen et Opraab til Byens Beboere om at komme de Brandlidte til Hjælp med Penge og Fødevarer, og 28. August udsendtes da et Opraab til den store Offentlighed, og der blev foretaget Kollekter i Landets Kirker. Af disse Gaver kan nævnes 500 Rbd. fra Kongen, 227 fra Hobro, 50 Rbd. og 9 Tdr. Rug, 9 Tdr. Byg fra Kammerherre Skeel, Birkelse, 60 Rbd. fra P. B. Wilsbech til Villerup, 50 Rbd. fra Kammerraad Høyer til Sejlstrup o. s. v. Ialt indkom der 1141 Rbd., 110 Tdr. Rug og 109 Tdr. Byg samt en Del Fødevarer[2]), og de uddeltes dels af Indsamlingskomiteen og dels af Amtmanden.

Branden satte sig iøvrigt et Spor i Literaturen, idet Pastor Søren Møller i Ørting, tidligere Kapellan i Hjøring, skrev et større Digt: „Tanker ved Kiøbstaden Hiørings sørgelige Ildebrand d. 25. August 1819“[3]), der dog ikke frembyder noget af Interesse.

Takket være Brandassurancen blev denne Brands Følger ret hurtigt overvundne, og i 1820erne ser vi ikke alene Byen genrejst, men ogsaa forskellige mer eller mindre paakrævede private eller offentlige Foranstaltninger udført; men Brandskrækken var atter kommet i Beboerne, og en Brand 14. Juni 1827, der fortærede den saakaldte „Mejlstedsgaard“ og et Hus, samt en Ildløs samme Aar hos Købmand Blichfeld (nu Hotel „Skandinavien“) opskræmmede i høj Grad Sindene.

Fra disse Aar har vi et Par Udtalelser om Byens Forhold, saaledes som de tog sig ud fra Tilrejsendes Synspunkter.

1819 foretog Etatsraad Aagesen en Embedsrejse, fra hvilken han til Regeringen indsendte en Beretning, hvori det hedder, at Byens Folkemængde er 750—770 Personer og Antallet af dens Borgere 73. Deres Næringsveje var Landhandel, nogen Brændevinsbrænden, Værtshushold og Haandværk, men især Jordbrug.

1) Borchs Avis 109/1819. 2) Dokumenter vedrørende Branden (i Museet i Hjøring).
3) Trykt Aalborg 1820.

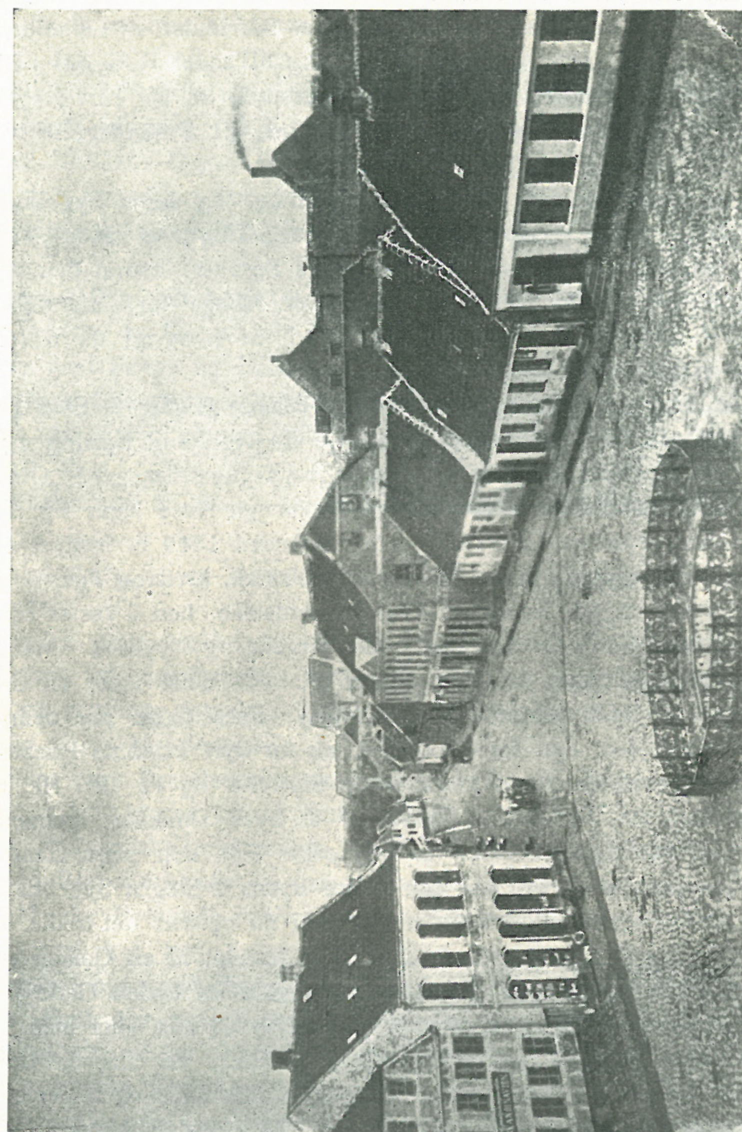
„Indvaanerne har ikke indladt sig i overdrevne Spekulationer eller deslige[1]) som frembyder saa paafaldende Scener i de større Stæder, men de slaar sig jævnt igennem, og nogle er velhavende. De er rosværdige for deres Flid, Sparsomhed og gode Sæder.“

1818 var Antallet af Folk under Fattigforsørgelse 29 og var ikke i Stigning, og Aagesen saa heller ikke nogen Betler her under sit Ophold, hvorfor han da heller ikke mente, at der var Trang til noget Fattighus i Hjøring og endnu mindre til en Arbejdsanstalt (Arbejdsstue), thi der blev draget Omsorg for, at de Fattige, som kunde bestille noget, fik Beskæftigelse hjemme i Husene.

Byen var efter Branden under Genopbygning, og nogle Bygninger var allerede færdige, „hvoraf nogle af godt Udseende; Tinghuset havde „for Sundheden uskadelige Arrester“, og Byen havde 3 Sprøjter, hvoraf den ene var særdeles god. Men i én Henseende stod Byen tilbage for „alle Købstæder i Jylland“ — Gaderne var ikke brolagte, hvad de forøvrigt da heller ikke var eller er i Skagen.

1824 foretog den 76aarige Pastor Niels Blicher (Fader til Sten Stensen Blicher) en Rejse til Vendsyssel eller rettere fra Hobro til Hjøring og Lønstrup, og om denne har han fortalt i Elmqvists „Læsefrugter“. Om Byen siger han bl. a., at den med sine mange teglhængte Huse tager sig ret godt ud fra den søndre Side, og at den siden Branden 1819 er fornyet og forskønnet med velbyggede Huse. „Den har en smuk, bred og lige, dog ikke brolagt Gade, der stryger fra Øster, hvor Indfærdselen, hen i Vester og bøjer saa om lige mod Nord (ɔ: Østergade, Søndergade og Nygade). Man kommer til det brolagte Torv, hvor Raadhuset er. Fra dette løber en Gade til Udfarten fra Byen mod Vesten (ɔ: Vestergade). Først ligger paa denne Gades søndre Side den nye for 7000 Rbd. alt for dyrt indkøbte Præste-, nu Provsteresidens med en Have af passende Størrelse og 12 Tdr. Hk. Jorder paa Byens Mark. — — — Fra Torvet af er Byen smukkest igennem den lige og brede Nørregade. Her er paa østre Side den store Gaard, der beboes af Amtmanden[2]), og paa den vestre Byens 2-Etages Sygehus. Kun et Hus til af to Etager havde Byen hidtil, men nu opføres det tredie, største og skønneste paa Østergade, som skal være bestemt til en Gæstgivergaard og Klubhus. Fra Torvet paa Østergade[3]) gaar en anden Gade[4]) op til Raadhus-Torvet, som vel er nærmere, men befærdes kun lidet med Vogne, da den er ujævn og altid hjasket formedelst en Bæk, der har sit Udspring fra St. Olufs Kirkegaard, løber langs igennem denne Gade og under en Stenkiste paa Østergade udgyde sig i en Eng ved Rebslagerbanen[5]). Denne

1) Det var jo i hin Tid, de store Spekulationer i Jordegods, som ruinerede saa mange, fandt Sted.
2) Senere Hotel du Nord. 3) Det er Springvandspladsen. 4) Strømgade.
5) Senere Brænderiejer Segelckes Have.

Strømgade ca. 1860

Gade kaldes Strømmen og er kun maadelig bebygget.“ — Om Forholdene i denne Gade fortæller Redaktør Niels Winther bl. a. følgende i „Hjørring Amtstidende“ 1872[1]):

„For omtrent 40 Aar siden eller omkring ved 1830 løb der gennem dette Strøg en saakaldt Strøm, der i daglig Tale kaldtes Stræmmi. Den havde, ligesom Springvandet her i Byen, sit Udspring fra Foden af St. Olai Kirkebakke og forøgedes ved Kilder eller Væld fra Fiskerbakken (ɔ: Korskilde). Denne Strøm fortsatte sit Løb gennem den Strækning, hvor den nuværende Strømgade er anlagt, forbi det Sted, hvor Springvandet nu er, mellem dette og det nuværende Hotel „Skandinavien“, og løb ud, hvor den endnu har sit Udløb, nemlig vesten for Segelckes Brænderi; men saa snart Strømmen var naaet dertil, kaldtes den ikke længer „Stræmmi“, men Bækken, hvis Vand ligesom den Dag i Dag fortsatte sit Løb til Aastrup Mølledam. Naar man i de Tider havde Storvask, maatte man drage ned til Vesterbro ved Aastrup Bro og tørre Tøjet i Krattet paa de Fattiges Jord. Omsider anlagdes Bassinet og Springvandet, der dog den Gang langt fra var saa smukt som nu[2]), og Strømmen brolagdes fra Stokbroen helt Syd efter. — Man kunde altsaa nu gaa tørskoet paa dette Sted, medens man tidligere for at komme frem, maatte springe fra en løst henkastet Sten til en anden. For Damer — men dem, siger vor Meddeler, havde vi da heller ingen af paa den Tid — var det aldeles umuligt at færdes gennem Strømmen, med mindre de vilde tage store Mandsstøvler paa. Naar der var Bal hos Niels Løth[3]), nu Hotel „Skandinavien“, eller i den gamle Skole paa Nørregade, hvor der senere (1822—32) var Sygehus og nu er Asyl[4]), maatte derfor enhver af Balkavalererne tage sin Dame paa Ryggen og for at komme gennem Strømmen springe om med hende fra den ene Sten til den anden. Var han lille af Vækst, var det tidt vanskeligt for ham at føre sin Rytterske uskadt gennem Strømmen. Midt om Sommeren og naar det i nogen Tid ikke havde været Regnvejr, kunde imidlertid den kvindelige Del af Hjørringboerne nogenlunde komme frem gennem Strømmen, men i saa Fald maatte man have Træsko paa, en Fodbeklædning, der den Gang var den mest almindelige undtagen for nogle enkelte,

Hotel »Skandinavien« ca. 1850

1) Vendsyssel Folk og Land VIII 45 f.

2) 1858 blev der nemlig anbragt et smukt Jerngitter om Springvandet.

3) Købmand Niels Løth boede senere (1842) paa søndre Side af Skolegade, og det er om ham der fortælles den bekendte Historie om en regnskabsmæssig Forveksling af en Ost og en Slibesten. (Se Camillo Bruun i »Fædrelandet« 1. og 2. Oktober 1868).

4) Den 2-Etages Bindingsværksbygning paa vestre Side af Gaden, Nr. 15. Se Side 181.

der hørte til Embedsstanden og ikke vilde nedlade sig til at benytte samme Slags Fodtøj som „de Indfødte".

Paa det Sted, hvor det nuværende Bassin er[1], var der den Gang ingen Brolægning; endnu for noget over 20 Aar siden, eller omkring ved 1850, var der et saadant Uføre og Søle, hvilket Indbyggerne den Gang kaldte Bladder eller Bladren, at en Mand fra Kjøbenhavn, der kom hertil for at besøge sin Søn, og som ikke tvivlede om, at man jo maatte kunne køre i lukket Vogn gennem Byen, kørte fast paa Fiskebakken; han maatte derfor lade spænde fra og vade i Land, hvorefter Vognen som andet strandet Gods maatte bjerges ud af Sølen."

Efter at have gengivet denne lille Skildring af Forholdene i Strømgade og Bassingade o. 1825[2], vender vi atter tilbage til Niels Blichers Omtale af Byen:

„Af Hjørings Størrelse og de for mig opgivne Data at slutte, maa den have henved 1000 Indvaanere. Der sagdes at være 23 Skomagere og en halv Snes Købmænd, 2 Vægtere — — —

Den nye Kirkegaard (anlagt 1821; tidligere var Begravelsespladsen omkring Kirken) støder til den nordvestre Ende af Byen tæt ved den vestre Side af Nørreport[3]). Den er ret skøn, vel indhegnet og omplantet med unge Træer i god Grøde. Den ligger højt ligesom det hele Strøg norden for Byen. Man nyder her en fri og skøn Udsigt over Staden og den hele velbyggede Omegn. Man ser Vesterhavet og vel en Snes Kirker fjern og nær; man ser skønne og engrige Dale ved vestre og søndre Side, der forsynede Byen med flere Hundrede Læs godt Hø — — — — — — — — —

Blandt flere smukke nyanlagte Haver udmærker sig den af samme værdige Distriktslæge (ɔ: Peter Vilh. Sünchenberg 1790—1859) med stor Bekostning anlagte, der tager sig saare fordelagtigt ud ved den nordvestre Side af Byen[4])". Videre omtaler Blicher, at Amtsforvalter Brinck-Seidelin med megen Bekostning har „anlagt en skøn Have med et yndigt Lysthus, hvorover læses: „Curarum dulce levamen" (Behagelig Lettelse for Bekymringer). Samme Have staar i Forbindelse med en yndig Plantage anlagt paa en temmelig lang og dybt nedhældende Bakke, der vender mod Østen. Fra den derunder liggende skønne Engdal til det øverste af det derover liggende høje Jordstrøg er vel den perpendikulære Højde en 12 til 20 Alen. Det hele Stykke er beplantet med mange Slags Træer, der staar i fuld Grøde[5]). Det hele Anlæg er forsynet med mange bugtede Gange og behagelige Lysthuse. Anlæget er vel indhegnet, dog nægtes anstændige Lysthavere ikke Adgang dertil, thi Ejeren er en human og elskværdig Mand — — — —."

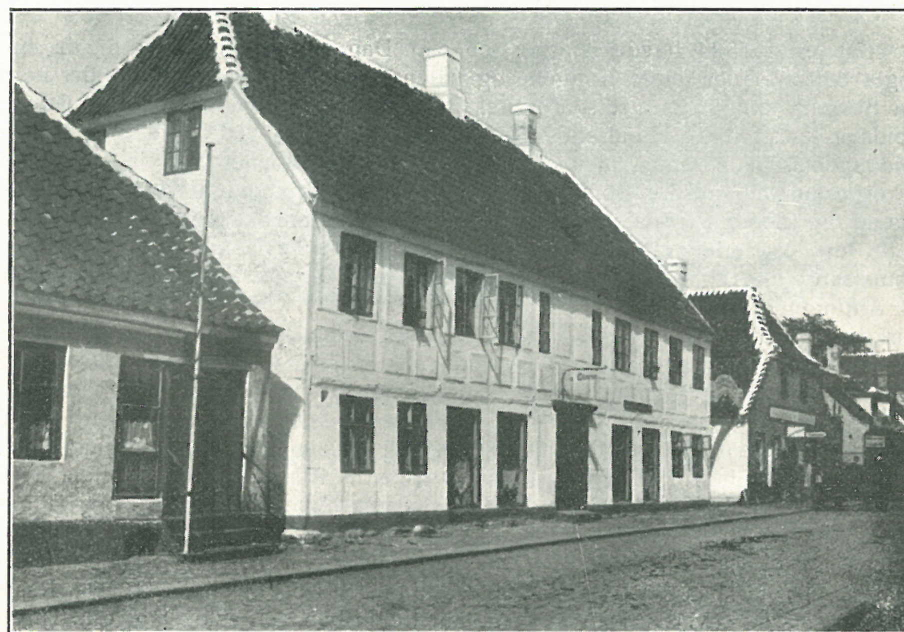
Ogsaa om Byfoged Selgen Poulsen fortæller Blicher, at han har gjort sig fortjent af Staden ved at opelske en lang Strækning af Egebuske, ligeledes ved Siden af en Skrænt nogle Hundrede Skridt sønden for den ovenmeldte Plantage. „Der staar nu flere Tusinde ranke Ege, hvoraf de fleste allerede haver 4 til 6 Alens Højde. Dette skønne Parti har Ejeren forsynet

[1]) Ved vestre Side af Bassingade, hvor nu Baptisternes Kirke er.
[2]) Winther siger o. 1830, men hans Hjemmelsmand maa huske fejl.
[3]) Nogen Byport har der ikke været, men en Konsumtionsbom.
[4]) Mellem Børsen og Løkkensvejen. [5]) Det er den senere Amtmandshave.

med 3 bugtede Lystgange og smukke Hvilebænke. Det staar stedse aabent for enhver Lysthaver." [1])

Og endelig omtaler Forfatteren, at Skaberen af Hjøring Industri, Thomas Pedersen, var i Færd med at anlægge en temmelig stor Plantage.

Man ser heraf, at der fra privat Side udrettedes en hel Del til Byens Forskønnelse ved Plantningsanlæg; ogsaa fra Statens Side støttedes disse Bestræbelser, idet der 1821 paa Fattigjorden syd for Byen anlagdes en Planteskole paa omtrent 7 Tdr. Land, hvilken Kongen 1843 forærede til Byen, hvorfor denne Plantage, der 1827 tilplantedes, fik Navnet „Christiansgave". Af mere nyttige Foranstaltninger maa nævnes Oprettelsen af et Sygehus

Sygehus 1822—32

1822 som Følge af den i Amtet grasserende Folkesyphilis, der særlig hjemsøgte Saltum Sogn. I de første 5 Aar indlagdes her over 100 Patienter aarlig for denne Sygdom, og under Koppeepidemien 1824 indtoges ligeledes en Mængde koppebefængte Børn. Niels Blicher omtaler Sygehuset som en 2-Etages Bygning paa vestre Side af Nørregade, men i Følge Smidt og Bladt: „Den danske Lægestand" var det kun et gammelt fugtigt Pakhus[2]), der først 1832 afløstes af en Bygning (med 22 Senge) i Skolegade (Hjørnet af Skolegyde).

[1]) Denne Plantning laa vist paa Skrænterne sydøst for Jernbanestationen.
[2]) Købmand Niels Riis' Pakhus og derefter »Danske Skole«. Er vist opført 1793.

Af Blichers Skildring ser vi, at Torvet var brolagt før 1824, men antagelig var det ogsaa Byens eneste Brolægning. I nogle Optegnelser af „Morten Betjenter“[1]) hedder det, at i næstforrige Aars Sommer (ɔ: 1825) blev først begyndt med Gadernes Brolægning, med Østergades Fortovsomlægning, Stokbroen og Torvet, og blev ogsaa Træerne plantet i Østergade forrige Aar, og „i dette Efteraar (ɔ: 1827) blev Springvandet anlagt i Østergade, og Strømgade brolagt“. Naar Morten Betjenter her ogsaa omtaler Torvets Brolægning, maa dette vel forstaas som en Udvidelse af den tidligere Brolægning, der maaske kun har omfattet Akseltorvet. Østergades Brolægning ud til Østre Bom blev først fuldendt i Efteraaret 1846.

— — —

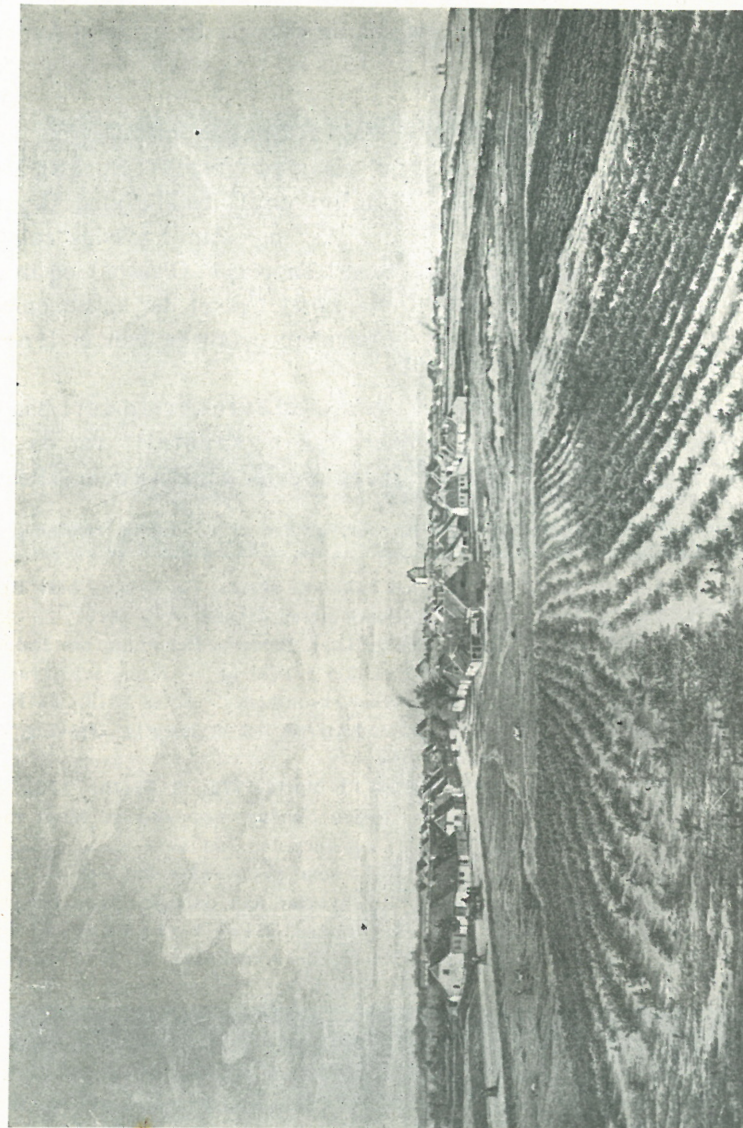
20. Juni 1824 havde Hjøring en stor Dag, idet Frederik 6. da besøgte den, vel det første Kongebesøg siden Middelalderen. Kongen, der kom fra Skagen, modtoges ved Varbro af By- og Herredsfoged Selgen Poulsen i Spidsen for et halvt Hundrede beredne Landboere, og ved 2 Tiden om Eftermiddagen rullede hans med 6 Heste forspændte Wienervogn ind gennem Æresporten ved nordre Bom, hvor han bødes velkommen af Byens Embedsmænd og deres eligerede Borgere. Ved Æresporten var oprejst Telt, og i dette tog Kongen Plads, medens 12 unge, hvidklædte Damer afsang en Velkomstsang til Akkompagnement af Blæsemusik. Derpaa kørte Kongen videre til Amtmand Graahs Gaard (Hotel „du Nord“) under Klokkeringning fra Byens Kirker, og ankommen hertil inspicerede han Embedsprotokoller og Regnskaber, hvorpaa han begav sig ud i Byen og lod sig forevise Raadhuset med Arresterne, Byens Brandkorps med Sprøjterne, der var stillet op i Østergade, Kirken samt Sygehuset, som han altsammen besaa med Tilfredshed. Ved Middagstaflet hos Amtmanden drak Kongen paa Amtets og Byens Velgaaende, og Kl. 5 om Eftermiddagen kørte han videre til Børglum Kloster under Ledsagelse af beredne Embedsmænd fra Byen samt Landboere[2]). Forøvrigt besøgte Kongen atter Byen $^{20}/_{6}$ 1830 sammen med den senere Frederik 7., idet de paa Rejse fra Skagen til Børglum Kloster var her nogle Timer. Christian 8. var her paa Rejse til Skagen 23. Juni 1831 og 14. Juli 1842 paa Rejse fra Skagen og overnattede hos Konsul Schibsbye. Næste Dag gik Turen videre til Birkelse, og Frederik 7. var her atter som Prins 19. April 1846 paa Rejse fra Birkelse til Frederikshavn og med Grevinde Danner 1852 — Begivenheder, som fyldte Sindene stærkt, thi „Intet er at ligne ved den Glæde, enhver tilstedeværende god dansk Borger og Undersaat følte ved at se sin hulde Konge“[3]).

— — —

Med Hensyn til Næringsforholdene her ser vi, at der i det 19. Aarhundrede lidt efter lidt fremstod en ikke ubetydelig industriel Virksomhed. Niels Blicher nævner 1824 Peter Petersens store Rebslageri, „der skal have en ganske udbredt Afsætning; man sagde for en halv Snes Tusinde Rbdlr. aarlig“. Reberbanen, der laa bag Søndergade i Retning Nord—Syd

1) Museets Arkiv. Manden hed Morten Nielsen.

2) Aalborg Stiftstidende 75/1824. 3) Morten Betjenters Optegnelse.

Hjøring 1863 set fra Øst (Efter Fotografi af F. Weicht)

var den længste, Blicher nogensinde havde set, og Indretningen og Oplaget var ligeledes det største, han havde set. Byens Farverier var betydelige, P. Svendsens[1]) i Stokbrogade, Matr. Nr. 195, og Haugaards i Østergade, og 1828 var her 5 Brændevinsbrænderier, hvoraf et var saa stort, at det producerede ca. 25,000 Potter Brændevin aarlig eller ca. det halve af Amtets lovhjemlede Produktion[2]). Endvidere var her 1824 en Vognfabrik samt et Teglværk, fra hvilket Byen og Omegnen forsynedes med Mur- og Tagsten, og som meget bidrog til at fremme Ombytning af Straatag med Tegltag i Byen. Begge de sidstnævnte Virksomheder var anlagte af Smed Thomas Pedersen[3]), der ogsaa ved hin Tid havde anlagt en Oliemølle med Grynmølle, Savværk og Stampepresse ude ved Liver Aa, og som ligeledes anlagde et stort Brændevinsbrænderi i Nørregade (senere Thomas P. Olesens) og to Jernstøberier (Heidemanns og Th. C. Nielsens) af hvilket det sidste oprettedes ca. 1845 paa vestre Side af Nygade. Endvidere oprettede han et Hørsvingeri i Højene i St. Olai Sogn.

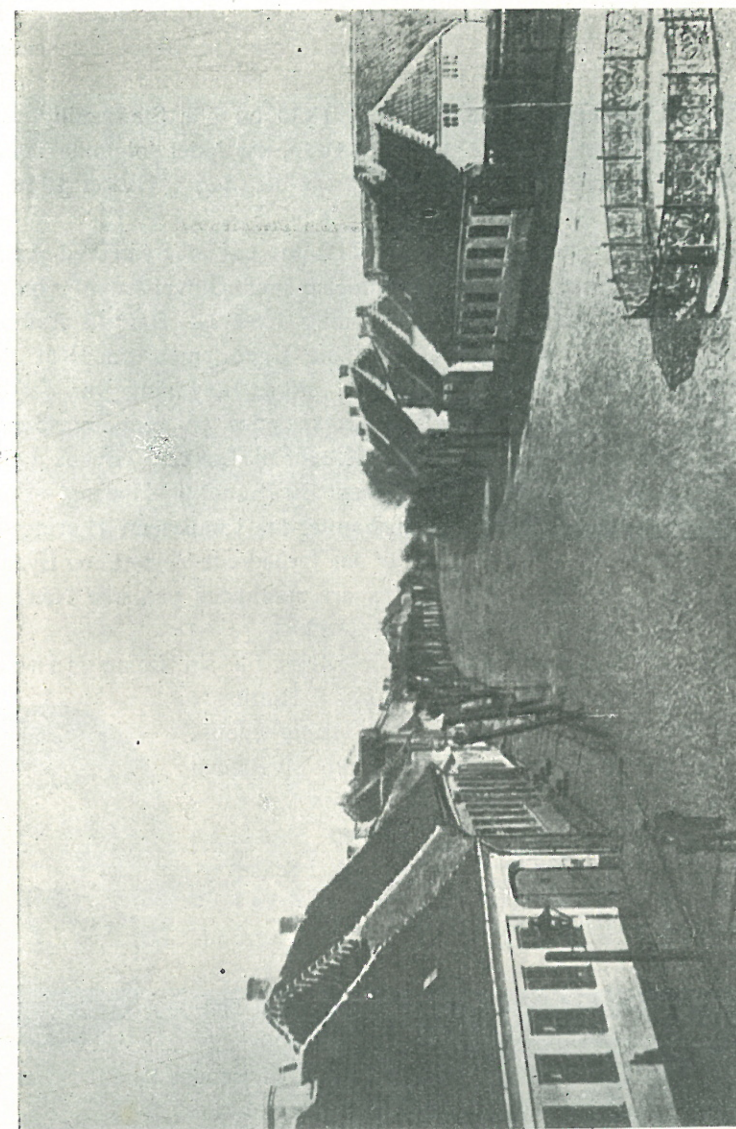
1841 blev der anlagt et stort Aktie-Brændevinsbrænderi paa vestre Side af Nørregade, og en „Kludeopkradsningsanstalt" var da projekteret[4]) og blev vist oprettet kort efter af den ovenfor omtalte Thomas Pedersen.

1) Om Farver Peter Svendsen siger Niels Blicher, at han er en duelig, retsindig og billig Mand. Han spiller desuden meget godt paa Violin og Fløjte. Det var ved dette elskværdige Ægtepars Bryllup 1818, at den bekendte skønne Farversang blev til: »Yndige vor gamle Jord«. Svendsen købte Ejendommen (Skøde) $^{30}/_{12}$ 1819.

2) Brinck-Seidelin Hjøring Amt S. 195. I Følge O. I. Rawerts Beretning om Industriens Tilstand 1820 S. 17, var der da ingen Fabriker i Hjøring — Brændevinsbrænderier, Farverier o. l. regnede han ikke til Fabriksvirksomheder. Efter 1843, da Hjemmetilvirkningen af Brændevin ophørte, tog Brænderierne her et mægtigt Opsving, og 1846 produceredes ca. 260,000 Potter.

3) Denne Mand var født i Sønder Harridslev 15. Marts 1772; 2. Septbr. 1794 tog han Borgerskab i Hjøring som Smed og med anden Næring (hans daglige Navn var Thomas Smed) og havde da Skudsmaal fra Sognepræsten om ikke alene upaaklagelig, men endog udmærket Opførsel. Han var — som vi ovenfor har set — en meget virksom Mand og en god Borger for sin By, hvorfor han da ogsaa blev Dannebrogsmand. Han døde 24. Jan. 1850. Om hans Hustru, Else Larsdatter, fortæller Camillo Bruun i »Fra Vendsyssel«, S. 35, følgende Annekdote, at da Frederik d. 6. havde gæstet Hjøring og havde faaet Øjnene op for Thomas Smeds Fortjenester af det Offentlige, sendte han et Dannebrogskors til Amtmanden, for at denne kunde hæfte det paa Smeden. Thomas blev altsaa tilsagt til at møde hos Amtmand Graah, der med velvalgte Ord hæftede Dekorationen paa ham. Glædestraalende ilede Thomas hjem til sin Else, idet han holdt Haanden for Prydelsen, og saa snart hun saa ham, spurgte hun, hvad »Amtskaali« vilde. (Amtmanden var ugift og kaldtes derfor Karl). Thomas var helt betaget af Glæde og vedblev at holde Haanden for Korset, men omsider tog han den bort og saa i Spænding paa Hustruens Ansigt. Men ak — hun saa fra Manden paa Korset og fra Korset paa Manden og sagde saa med et beklagende Skuldertræk: »Hør ved Du hvad, Thomas, Du har alle Dine Dage været en Nar!«

4) Aalborg Stiftstidende 173/1841.

Østergade ca. 1860

Ved samme Tid fik Byen ogsaa et Trykkeri, og P. Konnerup i Hjøring oprettede 1842 sammen med C. F. Severin, Frederikshavn, et Ugeblad „Den jydske Borger og Bondeven", som fra 7. Marts 1843 omdøbtes til „Hjørring Amtstidende", og som det følgende Aar solgtes til Camillo Bruun, under hvis lange Ejertid Bladet vandt megen Anseelse i Presseverdenen. En Tobaksfabrik blev anlagt 1845, men Byen havde dog ogsaa en saadan allerede 1825. I Tidsrummet 1801 til 1825 steg Byens Indbyggerantal fra 744 til 1100, derefter kom der 1825 til 1830 en lille Standsning, men fra 1830 til 1840 gik det frem fra 1109 til 1556, og i det følgende Tiaar (1840—1850) til 1914, men størst Fremgang var der dog i Tiaaret 1850—1860, idet Folketallet da steg til 2807.

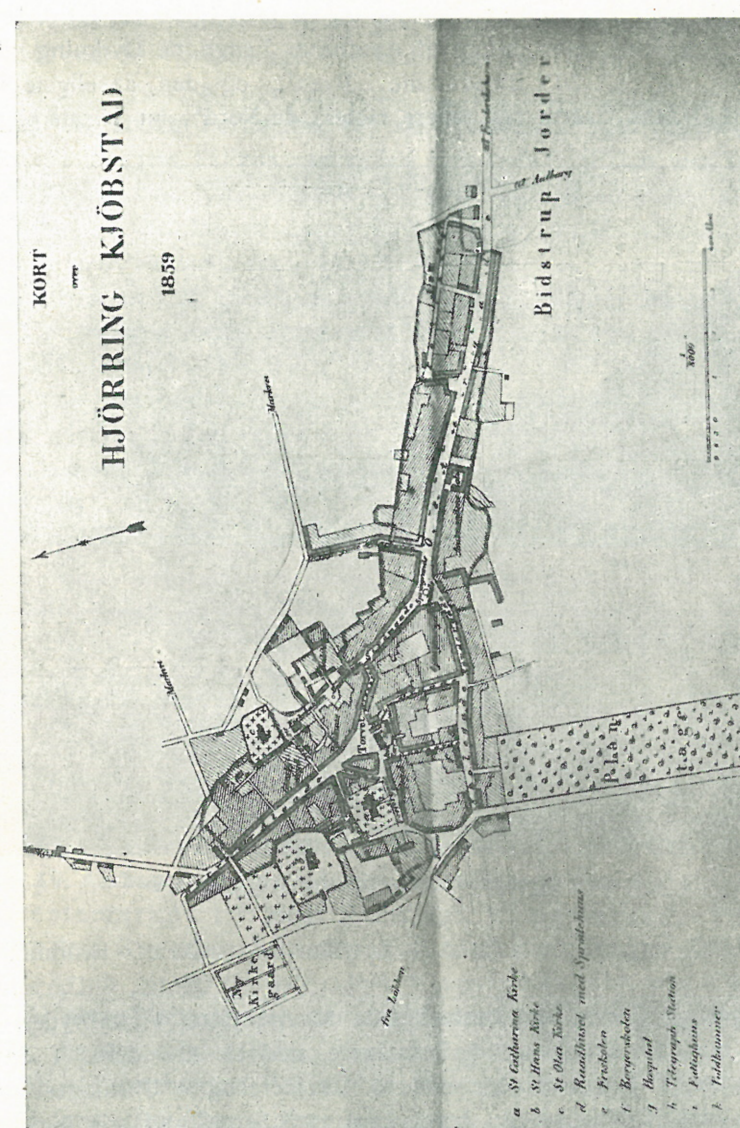
Denne stærke Opkomst hidrørte utvivlsomt fra, at Byen ved Aarhundredets Midte var kommet i bedre Forbindelse med Omverdenen. Indtil 1841 havde Hjøring kun kørende Post 1 Gang hver 14. Dag til Aalborg (Nr. Sundby) og ridende Post et Par Gange om Ugen, men fra 1841 fik Byen kørende Post til Aalborg hver Uge. Af større Betydning var det dog, at det berygtede vendsysselske Vejnæt underkastedes en gennemgribende Forbedring i Aarene henimod 1850. Chausseen til Løkken, Byens Ladeplads, blev anlagt 1844—46, Chausseen mellem Nr. Sundby—Hjøring—Frederikshavn 1845—1849, og ved samme Tid anlagdes Chausseen Hjøring—Sæby; Hjøring var blevet et Knudepunkt i det forbedrede Vejnæt, og Byen havde faaet Fangarme til alle Sider, hvilket snart mærkedes paa alle Næringslivets Omraader.

Det var da ogsaa i hine Aar, at Byen fik sin første Handelsforening, „Den merkantilistiske Forening i Hjøring", der for Medlemmerne skulde virke til „Enighedens, Nyttens og Behagelighedens Formaal"; den oprettedes 1. Juni 1846, men der vides intet om dens Virksomhed; § 21 i Vedtægten: „Hvo, som med Stød eller Slag overfalder Nogen, maa straks forlade Localet — — —" synes at vidne om, at de parlamentariske Former for Selskabelighed endnu ikke var rigtig grundfæstede hos Byens Bedsteborgere, af hvilke antagelig Konsul Chr. H. Nielsen[1]), den Mand, der afløste Thomas Smed som Byens Foregangsmand, og som mer end nogen anden Enkeltmand har bidraget til dens Opkomst, har været blandt Foreningens bærende Kræfter.

Konsul Chr. H. Nielsen

Tager vi Bykortet fra 1842 for os[2]), ser vi, at vestre Side af Nygade da var ubebygget, ligesom der heller ikke var Huse paa Skolegydens vestre Side, hvor nu Museet og Centralbiblioteket har til Huse i tidligere

[1]) F. Hjøring 1809, død Hjøring 1881, se Bricka: Dansk biografisk Leksikon.
[2]) I Raadhusarkivet.

Skolebygninger. Bassingade, der fik sit Navn 1827, da Bydammen blev omdannet til et Bassin, naaede ikke længere end til Fiskebakken, men blev 1858 ført igennem til St. Olai Kirke. Bryggergade hed Markgyde og var heller ikke bebygget, men 1852 fik Byen et stort Ølbryggeri, der laa ved denne Gade og gav den Navn. Nord for St. Olai Kirke laa St. Oles Toft, der 1825 og 1842 blev brugt af Apotheker Lange til Dyrkning af Lægeurter. Der var ialt 205 Ejendomme i Byen[1]), og den anseligste var vist Amtmand Graahs Gaard, det senere Hotel „du Nord", nu Theaterbygningen.

Raadhuset med Præstegaarden i Baggrunden

I Aaret 1847 fandtes der i Byen 4 Brændevinsbrænderier, hvoraf 2 dreves ved Damp[2]), der var 7[3]) Farvere, 1 Felbereder og Garver, 3 Garvere, samt 1 Rebslager og Garver, der beskæftigede 10 Arbejdere, 1 Hørbryder, 3 Jernstøberier med 19 Arbejdere, 4 Rebslagere med 12 Arbejdere, 1 Savmølle, 3 Teglværker, 1 Tobaksspinder med 15 Arbejdere og 4 Uhrmagere, og desuden var der 1 Valseværk; hertil kom 1851 en Cigarfabrik og 1852 en Sæbefabrik og et Ølbryggeri og desuden ved samme Tid en Badeanstalt paa Fiskebakken. Medens „Hjøring Sparekasse" allerede blev oprettet 1844,

1) De var 1847 takserede til 550,000 Rdl. Assurance.
2) O. I. Rawert: Danm. industrielle Forhold, S. 769.
3) Dette Tal er urigtigt, skal vist være 4.

fik Byen sit første Bankinstitut „Diskontobanken" 1855, og 1857 — i det berygtede Kriseaar — blev der Telegrafstation her. Et nyt Raadhus havde man allerede faaet 1834 i Stedet for det gamle, der laa frit ude paa Torvet nord for det nuværende.

Og „Aandslivet" florerede. 1841 gav det „Titchenske Skuespillerselskab" ikke mindre end 12 Forestillinger for fuldt Hus her i Byen; navnlig var Tilstrømningen til „Preciosa" overvældende, og Korrespondenten siger, at det var en ganske anden Fornøjelse end det Væddeløb, som Aalborgpost til Hest og en Toldbetjent til Fods undertiden forlystede Publikum med fra Østerbom til Posthuset (paa Nørregade)[1]). — 1827 havde Byen Besøg af en Løber, der i 61 Minutter løb 12 Gange mellem Nørre og Østre Bom, men han havde paataget sig at gøre det i 59 Minutter[2]).

En „Forlystelse" af en nogen anden Art havde Byens Borgere 22. Juli 1822, da Gaardejer Thomas Thomsen Bisp af Brovst Sogn blev halshugget paa Galgebakken norden for Byen, Kroppen lagt paa Stejle og Hovedet sat paa Stage over Kroppen. Han havde efter sin Tjenestepiges Tilskyndelse forgivet sin Hustru for at kunne ægte Pigen. Natten mellem 22.—23. Juli blev hans jordiske Dele nedtaget af Stejlen for at jordes. Det var en utilladelig Handling, og Jordfæstelsen foregik i Hemmelighed paa et ubekendt Sted, men den skete „formodentlig efter alles Ønske", skriver den tidligere nævnte Morten Betjenter, thi det var jo intet opbyggeligt Syn med denne Stejle lige ved Landevejen. I Aaret 1900 blev der i Nærheden af Retterstedet fundet et Kranium med Spigerhul i, det var formodentlig af hin Morder, og det havde været anbragt paa en Stage med et langt Spiger drevet ned gennem Hovedet.

I Universitetsbiblioteket findes „Thomas Thomsens Bisps Afskedssang", trykt hos J. Breinholm, Kbh. 1822, i hvilken Forbrydelsen nærmere omhandles.

— — —

I det 19. Aarhundredes første Del var der mange Markeder i Hjøring; der var Hestemarked i Februar, Marts Juli, Kvægmarkeder Foraar og Efteraar og flere Krammarkeder[3]), hvoraf et stort i Juli, antagelig det gamle „St. Knuds Messe Marked", der oprindelig holdtes Knuds Kongesdag 10. Juli. Til disse Markeder og især til Krammarkederne kom der en Mængde Mennesker, og der solgtes bl. a. „Træværk og Bøndernes linnede og uldne Tøjer"[4]). Til et Hestemarked $^{11}/_{7}$ 1871 ses der at have været 28 Læs Tørfisk og 11 Læs fersk Fisk, og til Krammarkedet s. A. 18.—19. Juli var der 5 Karusseller, en Mængde Kramboder, Gøglere, 18 Læs Tørfisk, flere Læs saltede Aal o. s. v., og saaledes var Forholdet ogsaa ved Aarhundredets Midte.

1) Aalborg Stiftstid, 126/1841.
2) I Hjøring boede der iøvrigt i Aarene 1713 og 1721 en »Komediantspiller« Johan Sillich eller Schillert, der var gift med Regine Junckern, med hvem han havde flere Børn, døbte i Hjøring.
3) Brinck-Seidelin: Hjøring Amt S. 201. 4) a. St.

VI.

Det har ikke været min Opgave at føre „Hjøring Bys Historie“ længere frem end til Midten af det 19. Aarhundrede eller at følge Udviklingen videre end til dette Tidspunkt, da Hjøring — som det siges — var blevet forvandlet „fra en stor Landsby med ufarbare Veje til en brolagt Købstad med Gadebelysning“[1]); — Udviklingen i den nyere Tid har, som det vil være almindeligt kendt — været saa stor og mangesidet, at en detailleret Redegørelse herfor kunde fylde et særligt Skrift; men bortset fra de Vanskeligheder af økonomisk Art, der vilde frembyde sig, om Byens nyeste Historie ogsaa skulde medtages, forekommer det mig, at en saadan Skildring tør udelades under Hensyn til dette Arbejdes rent historiske Karakter og til, at der i nyere og let tilgængelige Haandbøger som Trap: „Kongeriget Danmark“, Daniel Bruun: „Danmarks Land og Folk“ o. fl.[2]) gives en Række Oplysninger af historisk-topografisk-statistisk Art, der kan tjene som Støttepunkt for den, som vil søge nøjere Oplysning om Hjørings Udvikling i sidste Halvdel af forrige Aarhundrede og Begyndelsen af vort; — den store Mærkepæl mellem den gamle og den nye Tid kan vel siges at være blevet sat hin 15. August 1871, da Jernbanen bragte Byen i Forbindelse med andre Egne og bragte Forstyrrelse i Byens Bebyggelsesforhold, idet dens sydøstlige Del med Springvandspladsen som Centrum fra nu af trængte den gamle Bydel om Torvet i Baggrunden, en Forskydning, der siden er blevet fortsat.

Til Slut skal paa Grundlag af en gammel Hjøringborgers[3]) Meddelelse gives en Skildring af Hjøring, saaledes som den tog sig ud sidst i 1860erne. Vilde man fra Nord betræde Byens gamle Hovedgade, beliggende i en snæver Dal mellem St. Hans og St. Olai Kirkepladser, havde man tilvenstre et lille Hus, der stod et Par Alen ude i Gaden, saaledes at kun én Vogn ad Gangen kunde passere — her var tidligere Byens „Nordre Bom“, hvor der erlagdes Konsumtionsafgift af alt, hvad der førtes til Byen[4]). Paa samme

1) Bricka: Biogr. Leksikon, Artiklen om Chr. H. Nielsen.
2) Som særlig Kilde kan nævnes en længere Artikel (af C. G.) i Vends. Tidende 16/12—22/12 1923.
3) Faktor Carl Glotz, der velvilligst har meddelt mig sine Erindringer om Byen.
4) Portkonsumtionen ophævedes 1850.

Side var Thomas P. Olesens anselige Gaard med Brændevinsbrænderi, og tilhøjre bemærkede man en 2-Etages Bindingsværksbygning fra det 18. Aarhundrede; her havde oprindelig været Pakhus, derefter baade Sygehus, Dansk Skole, Ballokale og Asyl. Paa Gadens vestre Side laa ligeledes stødende op til St. Hans Kirkegaard Jens Nielsens store Brænderigaard, der senere kaldtes „Aktiebrænderiet“, hvis Ejer — en solid og selvbevidst Bondeskikkelse — var en af Byens rigeste Mænd; Byens 3 Brændevinsbrændere stod iøvrigt øverst paa Skattelisten. Paa den modsatte Side af Gaden laa ligeledes en anselig Gaard med et efter Forholdene mægtigt Stuehus til Gaden; det var den tidligere Amtmandsgaard, der nu var omdannet til Hotel (du' Nord), og syd herfor laa et lille smukt Hus, hvor Hjøring og Omegns Sparekasse havde Kontor. Saa naaede man — paa samme Side af Gaden (østre) Postgaarden (nu Landmandshotellet), hvor Justitsraad Henrik Hartmann regerede, efter 1866 at have afgivet Postmesterembedet til Ritmester v. Bülow.

Paa vestre Side af Gaden boede nærmest syd for Jens Nielsens Brænderi Læge F. J. Hornemann — en lille Herre med et Bismarck-Ansigt — og derefter fulgte Konsul Lars Schibsbyes Enkes statelige 2 Etages Ejendom paa Hjørnet af Nørregade og Store Kirkestræde, hvor bl. a. Christian 8. overnattede, da han 1842 var her i Byen. Her residerede Herredsfogden i Børglum Herred, Peter Johan Uldall († 1869), en lille firskaaren Mand med et robust Ansigt og en ikke særlig venlig Optræden overfor Kontorets Klienter. Lod man fra dette Gadehjørne Blikket glide op ad Lille Kirkestræde med de smaa „Legetøjshuse“ og de toppede Brosten til det stødte paa Vestergade, fængsledes Øjet af en lang Bindingsværksbygning, hvis Midtparti og smukt udskaarne Gadedør gjorde et fornemt Indtryk — det var Præstegaarden med dens store, prægtige Have, og her boede Provst C. P. G. Kampmann, en lille rødmusset, skægløs Mand med gammelpræstelig Fremtræden. Præstegaarden var en gammel Købmandsgaard, købt til Præstegaard 1818, og den østlige Ende af Stuehuset var en selvstændig Ejendom, som 1761 blev skænket til Bolig for den residerende Kapellan[1]), men som ved Kapellaniets Nedlæggelse 1824 blev sammenbygget med Præstegaardens Vaaningshus. Paa Torvet syd for Postgaarden laa Bankdirektør Hans Høyrups store Købmandsgaard med Bindingsværks Facade paa meget høj Sokkel af utilhugget Kampesten og med Butiksdøren bevogtet af en stor og trofast Pudelhund, der fordrede Hensyntagen, og syd for Høyrups Gaard laa atter Købmand og Konsul Frantz Dusinius Hanckes Ejendom med Butik med store Spejlglasruder, de eneste af denne Art i Byen. Paa Torvets søndre Side dominerede den Gang som nu øst for Akseltorvet Byens Raadhus med Festsal, Byraads- og Amtsraadslokaler, og i hvis Kælderetage der var

1) Herom henvises til Byhistoriens II Del (Præsteembedet).

Arrester¹). Langs med Husets Facade var der opført en Vold, saa det saa ud, som om Raadhuset laa paa lige Terræn trods Torvets stærke Fald mod Øst, og paa denne Vold gik Børn og unge Mennesker ofte og kiggede ind til Arrestanterne eller stak Skraatobak og andet ind til dem gennem Lufthuller i Muren. Senere blev disse Forhold dog ændrede.

Østen for Raadhuset laa Jørgensens Bageri med Byens eneste Konditori i den beskedne Kælder, hvor der kun var et Par Siddepladser.

Naar man fra Torvet gik ned ad Stokbrogade, havde man paa højre Haand en Bindingsværksbygning, der stod en Alen ud i Gaden, og paa venstre Haand P. Svendsens store Farverigaard med høj Stentrappe foran. Saa kom man ned til Strømgade.

Til venstre i et 2 Etages Hus boede Forfatter, Bogtrykker og Boghandler Thøger Petersen, og lidt syd paa i Gaden laa paa højre Side en gammel Brakke, i hvilken der var Butik med lerstampet Gulv og Pottemagervarer. Huset, der tidligere ejedes af Alloysius Josef Hücke, blev 1868 solgt til Farver P. D. Swendsen, som her opførte en 2 Etages Ejendom, hvor Manufakturhandler H. Nathansen havde Forretning. Paa østre Side af Gaden laa der som nu den lave Bygning (Nr. 6), hvor S. P. Petersen 1845 aabnede sit Farveri, som han 1855 solgte til Poul Didrik Swendsen (nu Bechs Klædefabrik). Ved Siden af Farveriet lod Uhrmager Fimb omkring Aaret 1843 opføre en statelig 2 Etagers Bygning med smukt Midtparti. Denne Gaard købtes 1858 af Brødrene Schibbye. I Husets sydøstlige Halvdel drev den ene af Brødrene, cand. pharm. J. Chr. Schibbye, i mange Aar Byens største Kolonial- og Delikatessehandel, medens Broderen, Købmand og Sparekassedirektør P. Schibbye, havde en indbringende Manufakturforretning i Husets nordvestlige Halvdel. Saa gik man videre til Springvandspladsen. Her laa mod Vest Gæstgivergaarden „Skandinavien", hvis lange Stald stod en Alen ud i Søndergade. Paa Springvandspladsens sydlige Side laa en meget stor Ejendom, der tilhørte Brænderiejer Axel Rosenkrantz Segelcke. Den pyntede ikke. Paa den ubebyggede Plads ud mod Gaden laa store Kulbunker. Paa Brænderiet var der et Taarn med fladt Tag, hvor Ejeren ved Hjælp af en Kikkert

Segelckes Brænderi o. 1860 paa Springvandspladsen

¹) Raadhuset indviedes $^{28}/_{1}$ 1834 (Fr. 6.s Fødselsdag); det tidligere Raadhus laa frit ude paa Torvet. Herom henvises til II Del (Raadhuset).

kunde iagttage, hvad man foretog sig paa hans store Landejendom, Axelholm, en halv Mil øst for Byen. Ved Siden af Segelckes Ejendom laa en Bindingsværksgaard. I denne havde Obels Tobaksfabrik, som bestyredes af Henrik Jensen, Forretning. Denne Ejendom nedreves 1870 for at afgive Plads til den nye Jernbanegade, som forøvrigt anlagdes paa en Del af Segelckes Markjord.

Midt paa Pladsen saas Byens eneste Springvand, efter hvilket Pladsen havde Navn. Det var kun ubetydeligt. Her stod en Opstander, hvor Folk kunde hente Vand. Springvandet var omgivet af et smukt Jerngelænder. Naar Byen ved højtidelige Lejligheder var smykket, blev dette Gelænder pyntet med Guirlander og Flag og afgav et festligt Skue.

Øst for Tobaksfabriken laa en stor Købmandsgaard (nu Vendsyssel Bank), som tilhørte Konsul Chr. H. Nielsen og derefter Sønnen Jørgen H. Nielsen. Lidt længere mod Øst laa et stort Patricierhus med Have. Det var Amtmandsboligen, opført omkring 1820 af den for Vendsyssels Opkomst højt fortjente Amtsforvalter Brinck-Seidelin.

Ved Østergades nordre Side laa en Række større 1-Etages Gaarde. Den første var Apoteket, den næste Kancelliraad Nissens (nu Forsamlingsbygningen), den tredie Farver Haugaards og den fjerde Bankdirektør, Købmand Vilhelm Høgsteds.

Yderst i Østergade eller rettere lidt udenfor laa paa nordre Side Heidemanns Jernstøberi.

I Søndergade — da Byens sydligste Gade — var der ingen større Bygninger med Undtagelse af Amtssygehuset (nu Rektorbolig), men i Nygade fandtes T. C. Nielsens Jernstøberi og Maskinfabrik, i Skolegyde — nu Museumsgade — var paa østre Side en 2 Etages Bygning, hvor „Hjørring Amtstidende" og dens Redaktør Camillo Bruun havde tilhuse, og i Skolegade lagde man særligt Mærke til den lange, lave Skolebygning med Træerne foran.

Paa Hjørnet af Skolegade og det Gadestykke, som nu bærer Navnet „Børsen" efter et Hus, der laa ved „Vestre Bom", hvor Købmand Jens Nielsen nu bor, laa endelig en stor, men lav og uanselig Købmandsgaard med Maltgøreri; den tilhørte Købmand Lauritz Schibsbye, der her drev en stor Forretning. Gaardens tidligere Ejer (o. 1850) var Tømrermester Jens Vadum.

Og endelig laa vest for St. Katrine Kirke Distriktslæge J. P. Hansens anselige Bolig omgivet af en stor Frugthave, der fristede Byens Ungdom.

— — —

Saaledes var Byen henimod 1870; den var vel ikke imponerende, men den var hyggelig og — den var i velsignede Omstændigheder. Lokomotivets

Fløjtetoner hørtes i Skumringens Stilhed, — Banens Anlæg nærmede sig Byen.

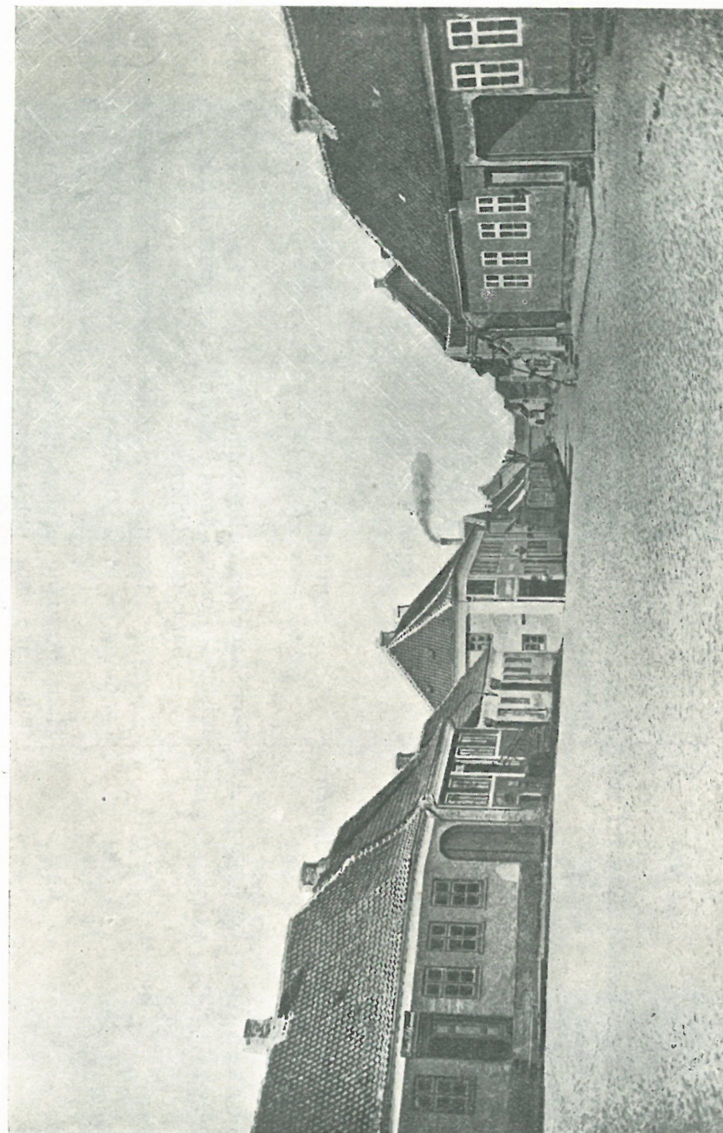
— — —

„Jeg er fra Hjørring!“ Begyndelsen er noget storpralende, men tilgiv mig, jeg føler mit Menneskeværd betydelig hævet ved Bevidstheden om, at jeg er fra Hjørring“ — saaledes indleder Forfatteren, Redaktør Camillo Bruun, sit morsomme Kauseri i „Fædrelandet“ for 1. og 2. Oktober 1868.

Og han kunde ogsaa føle berettiget Stolthed over sin By — ikke alene fordi den var blevet „berømt“ over hele Landet for sin til Tider romantiske Tilværelse under Sneen — men ogsaa fordi den efter Aarhundreders Stilstand og Søvn var vaagnet af Dvale og atter skulde være „Staden paa Bjerget“ — Vendelboernes Tempelstad i moderne Forstand, — Vendsyssels Hjerte.

Hjøring under Sne

Nørregade o. 1860

Bilag I.

Hjøring Indbyggeres Tilstand 1715.

(Se foran Side 128).

Navn	Borger og hvor længe	Taget Skade i Ildebrand og igen opbygget	Næring og Brug	Tilstand
1. Mag. Jørg. Finckenhoff[1]) Sognepræst	Præst ungefæhr 27 Aar	Begge Gange stor Skade, nu vel bygget.	Embedet.	Indvaanernes slette Tilstand har ej kunnet kontribuere til synderlig Forbedring, ellers er dog Tilstanden temmelig god.
2. Hr. Diderich Madsen Kapellan[2])	Været i Byen i 7 Aar	Ingen Skade og bor i Lejehus.	Embedet.	Som forrige.
3. Sal. Hr. Gunders Enke af Børglum[3])	Nogle Aar	Ingen.	Ingen.	Har et lidet Hus og lever af hendes ringe Pension, men uvist hvor længe hun her kan subsistere og vil forblive.
4. Sal. Hr. Palles Enke af Sindal[4])	Nogle Aar	Ingen.	Ingen.	Af Beskaffenhed som næstforrige og Huset pantsat for Gæld.
5. Klokkeren Christen Nielsen[5])	Ligesom Kapellanen	Som forrige.	Embedet	Ingen Middel og ikun 20 Rdl. af Kirken at leve af.
6. Sal. Fred. Olesens Enke[6])	Været her i mange Aar	Stor Skade i begge Ildebrande og mistet al Formue samt 3 Børn, har bygget Udhuse.	Ejer 2 Fdg. Jord og ej anden Brug	Maadelig Tilstand.
7. Anders Rasmussen	Borger i 16 Aar	Ingen.	Nærer sig af Avling dog Lejejord	Slet Tilstand som en liden Bolsmand paa Landet.
8. Morten Joensen	16 Aar	Ingen.	Bruger Avling med Lejejord.	Tilstand som næstforrige
9. Søren Felbereder	1 Aar	Hans Formand af lige Navn, hvis Enke han har, tog stor Skade i begge Ildebrande, nu bygget igen.	Haandværket.	Maadelig Tilstand og nærer sig nogenledes.

1) Se Sognepræster. 2) Se Kapellaner. 3) Anne Laursdatter Winde, † 1734, Enke efter Præsten Gunde Nielsen Thorup i Børglum, † 1708.
4) Sofie Eversdatter Røring, Enke efter Præsten Palle Hansen Mosbjerg i Sindal. 5) Se Klokkere og Kordegne. 6) Se Byskriver Fred. Olesen.

Navn	Borger og hvor længe	Taget Skade i Ildebrand og igen opbygget	Næring og Brug	Tilstand
10. Michel Skræder	12 Aar	Ingen Skade i de store Ildebrande men Ralingen dog afbrændt 1714 og vel bygget igen.	Haandværket og lidet Øltapperi.	Maadelig Tilstand og nærer sig nogenledes.
11. Erich Bagger[1])	7 Aar	Ingen Skade af Ildebrand i hans Tid.	Haandværket	Ligeledes.
12. Anders Eriksen[2])	8 Aar	Brændte for hans Forældre første Gang, hvis Hus han nu har og har opbygget.	Avling i Lejejord.	Ligeledes.
13. Helvig Thomasdatter[3])	Ugift og sidder i Moderens Hus, som hun har arvet med Gæld	Tog Skade i første Ildebrand og nu igen opbygget.	Øltapperi.	Ligeledes.
14. Chr. Nielsen Tæcker[4])	4 Aar	Ingen Skade i hans Tid.	Bruger Avling af Lejejord.	Slet Tilstand som en Bolsmand paa Landet.
15. Jens Nielsen Skomager	2 Aar	Ingen Skade i hans Tid.	Haandværket.	Nogenledes hjælper sig og har mange Børn.
16. Maren Jensdatter	—	—	—	Af Beskaffenhed som Nr. 13 og Forældrene taget Skade i begge Ildebrande.
17. Laurids Pedersen nør i Byen	6 Aar	Brændt for Enken, som han nu har, den sidste Gang og nu bygt igen.	Avling ved liden Jord.	Som Nr. 7.
18. Johan Smed[5])	19 Aar	Ingen.	Haandværk og bruger derhos Avling i Lejejord.	Hjælper sig temmelig, dog har mange Børn.
19. Peder Aggesen, Murmester[6])	14 Aar	Ingen Skade men kjøbt en afbrændt Plads og har vel bygget.	Haandværket.	Nogenledes god Tilstand og har mest Haandværksnæring paa Landet

1) Se Side 122. 2) Se Side 144. 3) Se Side 139, Helvig = Hedevig. 4) Søn af Niels Laursen T., Degn i Jelstrup. 5) Se Side 119. 6) Side 142.

Navn	Borger og hvor længe	Taget Skade i Ildebrand og igen opbygget	Næring og Brug	Tilstand
20 Clemen Snedker[1])	9 Aar	Ingen Skade i hans Tid.	Haandværket.	Som næst forrige.
21. Hans Beck[2])	2 Aar	Ingen Skade i hans Tid.	Lidet Øltapperi.	Temmelig Tilstand.
22. Henrick Bertelsen[3])	16 Aar	Ingen Skade, en god Bygning.	Ingen Næring uden Smaapluk med Løben i Landet.	Hel slet Tilstand.
23. Ole Felbereder	2 Aar	Ingen Skade, en god Bygning.	Haandværket.	Nogenledes god.
24. Christen i Snorren[4])	16 Aar	Ingen Skade og god Bygning.	Brolæggerhaandvk	Temmelig.
25. Michel Kock	Nylig nedsat og ugift	Dito som forrige.	Avling i Lejejord.	Slet Tilstand.
26. Laurs Christensen	Over 50 Aar	Første Ildebrand taget Skade og igjen bygget.	Avling i Lejejord.	Slet Tilstand og hel gammel.
27. Niels Bollersen	Borger i 40 Aar	Første Gang og igjen bygget.	Avling i Lejejord.	Slet Tilstand.
28. Christen Jensen ved Strømmen	Borger i 30 Aar	Første Gang og igjen bygget.	Avling i Lejejord.	Temmelig.
29. Peder Rasmussen	Borger i 12 Aar	Ingen Skade i hans Tid.	Bruger Avling og Lejejord.	Temmelig.
30. Thomas Jensen	24 Aar	Første Gang og igjen bygget.	Bruger Lejejord.	Armelig Tilstand.
31. Anders Pedersen	16 Aar	Ingen Skade.	do.	Temmelig.
32. Mickel Nielsen	30 Aar	Første Gang og igjen bygget.	do.	Temmelig.
33. Jørgen Mortensen	9 Aar	Ingen Skade i hans Tid.	do.	Slet Tilstand.
34. Lauritz Munck	12 Aar	Ingen Skade i hans Tid.	do.	Armelig Tilstand.
35. Niels Nielsen Skriver	11 Aar	Første Gang og igjen bygget.	do.	Armelig Tilstand.
36. Christen Hattemager[5])	6 Aar	Ingen Skade siden han kom.	Haandværk.	Temmelig.
37. Rasmus Christensen[6])	15 Aar	Ingen Skade.	Af smaa Kræmeri.	God Tilstand.
38. Hans Jensen	24 Aar	Første Gang og igjen bygget.	Avling og Lejejord.	Slet Tilstand.
39. Lauritz Christensen	28 Aar	Første Gang og igjen bygget.	do.	Temmelig god Tilstand.
40. Christen Jensen	10 Aar	Første Gang for hans Kones Forældre, hvor han nu har Stedet igjen opbygt.	do.	Armelig.
41. Peder Bidstrup[7])	30 Aar	Første Gang og igjen opbygget.	Avling og Lejejord.	Maadelig Tilstand.

[1]) Se Side 143. [2]) Se Side 121, Note 2. [3]) Se Side 134 ff. [4]) Sørensen. † 1725. [5]) Se Side 142. [6]) Se Side 139. [7]) Christoffersen.

Navn.	Borger og hvor længe	Taget Skade i Ildebrand og igen opbygget	Næring og Brug	Tilstand
42. Jens Christensen Smed	16 Aar	Brændte i den første Ildebrand for hans Forældre, hvor han nu har opbygt samme Sted.	Haandværk og Avling i Lejejord.	Temmelig Tilstand.
43. Peder Madsen paa Bakken	40 Aar	Første Gang og igjen bygget.	Avling tilforn, men nu intet.	Armelig og højaldrende.
44. Mads Povlsen	38 Aar	Første Gang og igjen bygget.	Avling udi Lejejord.	Temmelig Tilstand.
45. Christen Christensen ved Strømmen	7 Aar	Ingen Skade siden han kom.	do	Temmelig Tilstand.
46. Christen Bertelsen	6 Aar	Ingen Skade.	Daglønner.	Ringe Tilstand.
47. Povl Michelsen	5 Aar	Ingen Skade.	Avling udi Lejejord.	Fattig.
48. Ole Handschemager	12 Aar	Sidste Gang brændt og igjen bygget.	Haandværket.	Slet.
49. Jørgen Erstesen[1])	38 Aar	Begge Gange.	Smaa Kræmeri og nogen Avling i egen Jord.	Temmelig god Tilstand.
50. Hans Christensen	22 Aar	Ingen Skade men sat temmelig god Bygning.	Avling, som er sin egen.	Dog temmelig Tilstand.
51. Laurs Pedersen, Farver[2])	8 Aar	Første Gang hans Hustrus Moders Hus, som hans Formand igjen har ladet opbygge, som han nu bebor.	Farveri og Avling.	God Tilstand.
52. Michel Rasmussen	Ung Person og nylig nedsat sig	Første Gang brændt for hans Fader, som igjen er opbygt.	Haandværk.	Temmelig Tilstand.
53. Lauritz Jensen[3])	12 Aar	Ingen Skade i hans Tid.	Smaa Kræmeri og lejer Jord.	Maadelig Tilstand.
54. Christen Hansen[4])	15 Aar	Første Gang for hans Fader, som han igjen har opbygt og nu bebor.	Avling og lejer Jord.	Temmelig Tilstand.
55. Niels Bertelsen	3 Aar	Ingen Skade i hans Tid.	do.	Temmelig slet Tilstand.
56. Byfoged Paulin[5])	18 Aar	Sidste Gang og igjen bygget.	Embedet og nogen Avling.	Temmelig god Tilst. dog efter forrige Commissionsforretning 1702 taget Skade i Ildebranden over 2000 Rdlr.

[1]) Weidemann se Side 89 f, 156 og under Raadmand Wiltmann. [2]) Se Side 122. [3]) Side 138. [4]) Se Side 140.
[5]) Se Byfogder.

Navn	Borger og hvor længe.	Taget Skade i Ildebrand og igen opbygget	Næring og Brug	Tilstand
57. West Jensen, Byskriver[1])	3 Aar	Ingen Skade.	Embedet.	Temmelig Tilstand, har mange smaa Børn.
58. Niels Povlsen Kierulf, Tolder[2]).	18 Aar	Ingen Skade, men bygget temmelig vel.	Embedet.	Maadelig Tilstand.
Endnu befindes disse Efterskrevne, som er af armelig og slet Tilstand.				
59. Christoffer Murmester	Nylig bleven	Intet	Haandværk	Staar dog til Forbedring, som han er ung.
60. Jens Sørensen	Er ingen Borger		Stævner for Folk	og har intet.
61. Thomas Glarmester	Over 40 Aar	Intet	Haandværk.	Gammel og kan intet fortjene.
62. Christen Povlsen Tækker	Er en gammel svag	Mand, som intet kan fortjene.		
63. Chatarina Baggers[3])	Ved Dom fratagen Hus	og Gaard og hvad hun ejer.		
64. Jens Skomager	18 Aar	Intet	Flikker Sko.	Er ellers gammel og armelig og har mange smaa Børn.
65. Christen Bødker	4 Aar	Intet	Haandværk.	Kan være Haab til Forbedring siden han ej er ret gammet.
66. Peder Sadelmager	12 Aar	Intet	Haandværk.	Ligesaa og arbejder paa Landet.
67. Anders Hagen			Meget gammelMand, som intet kan fortjene	
68. Jacob Hansen			Af lige Beskaffenhed.	
69. Christen Marckmand			Daglønner	og har intet.
70. Gustav Nielsens Enke				Forarmet.

[1]) Se Byskrivere. [2]) Se Toldere. [3]) Katrine Johansdr. Wiltmann, Enke efter Købmd. Niels Poulsen Bagge (se Raadmand Wiltmann).

Navn	Borger og hvor længe	Taget Skade i Ildebrand og igen opbygget	Næring og Brug	Tilstand
71. Daniel Vefver[1])	30 Aar	Intet.	Haandværk.	Fattig Tilstand.
72. Niels Snedker	6 Aar	Intet.	Haandværk.	Dog nærer gamle Moder og en vanfør Søster, desaarsag udi slet Tilstand.
73. Morten Bødker		Er en gammel svag Mand og	kan intet fortjene.	
74. Jørgen Røe		Af lige Beskaffenhed.		
75. Madtz Hjulmand	6 Aar	Dog udi slet Tilstand og gaar	som Daglønner.	
76 Christen Pedersen	En gammel udlevet	Mand, som intet kan fortjene.		
77. Christen Møller	Bor straks udenfor Byen	og nærer sig af en Vejrmølle, er	ej Borger, dog efter	Beretning her anføres.

[1]) Se Side 143.

Bestaar saa Byen af følgende Familier.

1. De Gejstlige med de 2 Enker 5
2. Kræmere med smaa Kram og Avl 3
3. Haandværksfolk, hvoraf 3 med Avl 14
4. Øltappere 3
5. De som bruger Avling alene og mest i Lejejord 26
6. Bestillingsmænd 3
7. De øvrige, som er ganske fattige og ingen vis Næring 22

Er..... 76 Familier.

Fortegnelse over Hjøring Markjorder.

(Tingbog 24/12 1743 fol. 596).

Bilag II
(ad. S. 67).

Matr. Nr.	Hartkorn	Antal Fdg.	Tidligere Ejer	Nuværende Ejer	Bruger
1	3-1-1-2	3	Jens Nielsen i Aasen i Sindal S.	2 Niels Andersen i Bakken i Tolne 1 Chr Bertelsens Enke i Hjøring (Anne Jensd.)	Mikkel Aagaard i Hjøring selv
2	1-7-3-1	2	Axel Olufsen † 1687	Hjøring Kirke	Jonas (Ulriksen) Felbereder Niels Dahl Skomager
3 4	5-5-3-2 1-4-1-1	8	Anne Lauridsdatter Inger Henriksdatter o. 1670	2 Christen Samuelsen, Farver 2 Commerceraad Morten Jensens Enke i Aalborg 2 Hr. Niels Mygind i Raabjerg 2 Christen Blichfeld i Hj.	selv Poul Madsen Smed i Hj. bortlejet til Byens Indbyggere Jens Pedersen Skomager
5	6-6-1-1	6	Hr. Knud Christensen og Stedbørn	2 Niels Dahl i Hj. 2 Jakob Christensen i Hj. 2 Mikkel Aagaard i Hj.	selv selv selv
6	2-1-2-1	2	Frederik Ungers Arvinger eller Melkior Nielsen o. 1690	1 Peder Juel, Skræder i Hj. 1 Christen Nielsen i Hj.	selv selv
7	3-3-3-0	4	Johan Wiltmann † 1693	2 Jakob Christensen i Hj. 2 sal. Lorenz Lohmanns Enke	selv Peder Biering i Hj.
8	1-1-1-1	1	sal. Evert Gertsens Arvinger (ɔ: norske Jord)	Claus Ermandinger, Vrejlev Kl.	Chr. Christens. i Hj. } Agrene har ej været at finde efter Matr. Nr.
9	4-2-3-0	4	Laurids Mortensen Friis i Ribe (Byfoged i Ribe)	2 Poul Bagers Enke i Hj. 1 Christen Bertelsens Enke i Hj. 1 Claus Ermandinger	Niels Skræder i Hj Morten Thomsen i Hj. Christen Christensen i Hj.
10	4-4-1-2	4	Niels Poulsen	2 Jakob Christensen i Hj. 2 Niels Poulsens Arvinger	selv Peder Rasmussen
11	10-5-3-1	12	Hjøring Præstegaard	Præstegaarden	Sognepræsten
12	3-6-3-1	4	Laurids Nielsen (Bech) paa Aggersborggd- o. 1680	2 Jørgen Gustavsen 2 Chr. Nielsen Felbereder	selv Christen Urtes Enke (ɔ: Ejerens Enke).
13	2-2-3-2	2	Inger Henriksdatter o. 1670	Laurids Jensen i Hj.	selv
14	2-2 (?-?)	2	sal. Hr. Hans Thøgersøn (? Rosenberg i Vadum † 1709)	Kommerceraad Morten Jensens Enke i Aalborg	Jens Lauridsen og Søren Møller
15	3-3 (1-1)	4	Frederik Poulsen og Stedbørn o. 1700	2 Niels Dahl i Hj. 1 Jørgen Gustavsen i Hj. 1 Christen Mogensen i Hj.	selv selv selv

Matr. Nr.	Hartkorn	Antal Fdg.	Tidligere Ejer	Nuværende Ejer	Bruger
16	2-2-1-0	2	Christen Nielsen	Laurids Pedersen i Hj.	selv
17	4-2-1-1	4	Laurids Hansen	2 Peder Biering i Hj 1 Laurids Pedersen i Hj. 1 Clemen — — — — i Hj.	selv selv selv
18	4-5-1-1	4	Erik Christensen (Bistrup)	2 Hans Bugge til Bøgsted 2 Hans Raa paa Dronninglund	Christen Jensen og Niels Jens Dahl i Hj.
19	1-6-0-0	2	(Jens Poul)søn i Kajholm	Laurids Jensen i Hj.	selv
20	2-7-1-0	2	Frederik Olsen o. 1700	Peder Aagesen Murmester	selv
21	1-3-0-0	1	Fredr. Poulsens Stedbørn o. 1700	Jakob Christensen i Hj.	Niels?
22	2-(0-3-0)	2	Jens Nielsen Byfoged o. 1700	1 Jakob Skomager i Hj. 1 Christen Nielsen i Hj.	selv selv
23	0-2-1-0	3 Agre under Nr. 56, 57, 58	Borgmesterembedet	56-57 bruges af Byfogden, 58, som er den bedste, er frataget og skal tilhøre Niels Dahl	som bruger den selv
24	3-6-3-1	4	Hr. Hans Tancke i Aaby	Peder Worm i Aalborg	udlejes stykvis til Byens Indvaanere
25	2-3-0-0	2	Mette Poulsdatter (ɔ: Aaby Jord)	Peder Biering	selv
26	1-0-1-1	1	De fattige husarme	de Fattige	Jens Christensen[1])
27	2-2-1-0	2	Jens Sørensen i Knolde	Christen Blichfeld	selv
28	0-3-3-0	1 Ager	Lars Jensen	har ikke været at finde	
29	0-3-0-2	nogle Agre paa 2 Steder	Den latinske Skolemester	Kapellanen	selv eller bortlejes til Byens Folk
30 31	0-0-3-0 0-0-3-0		Peder Christensen Jakob Nielsen }	Christen Thomsen i Hj.	bortlejes til Byens Folk
32	0-1-2-0	nogle Agre	Mogens Skeel til Odden	Oddens Ejere	Bistrup Beboere
33	0-0-3-1	3 Agre	Jomfru Anne Kruse (ɔ: Blusjord)	Baggesvogns Ejere	Søren Post
34	0-0-1-0	1 Ager	Fru Ide Skeel til Asdal	Er bortsolgt af Byfoged Rasmus Juels Enke til Peder Christensen paa Rønnovsholm, men nu tilhører Chr. Pedersen i Aastrup Mølle	Christen Madsen i Hj. Vejrmølle
35	0-0-1-0	nogle Agre ved Vejrmøllen	Jens Jensen i Vejrmøllen	Christen Møller i Aastrup Mølle	Christen Madsen i Hj. Vejrmølle
36	0-0-0-1		Peder Murmester	Hvorom ingen Oplysning kan faas, hvor eller	hvem tilhører

84 Fdg., hvoraf 12 til Præstegaarden, endvidere nogle Agre.

Om de fleste af Personerne henvises til Navneregistret.

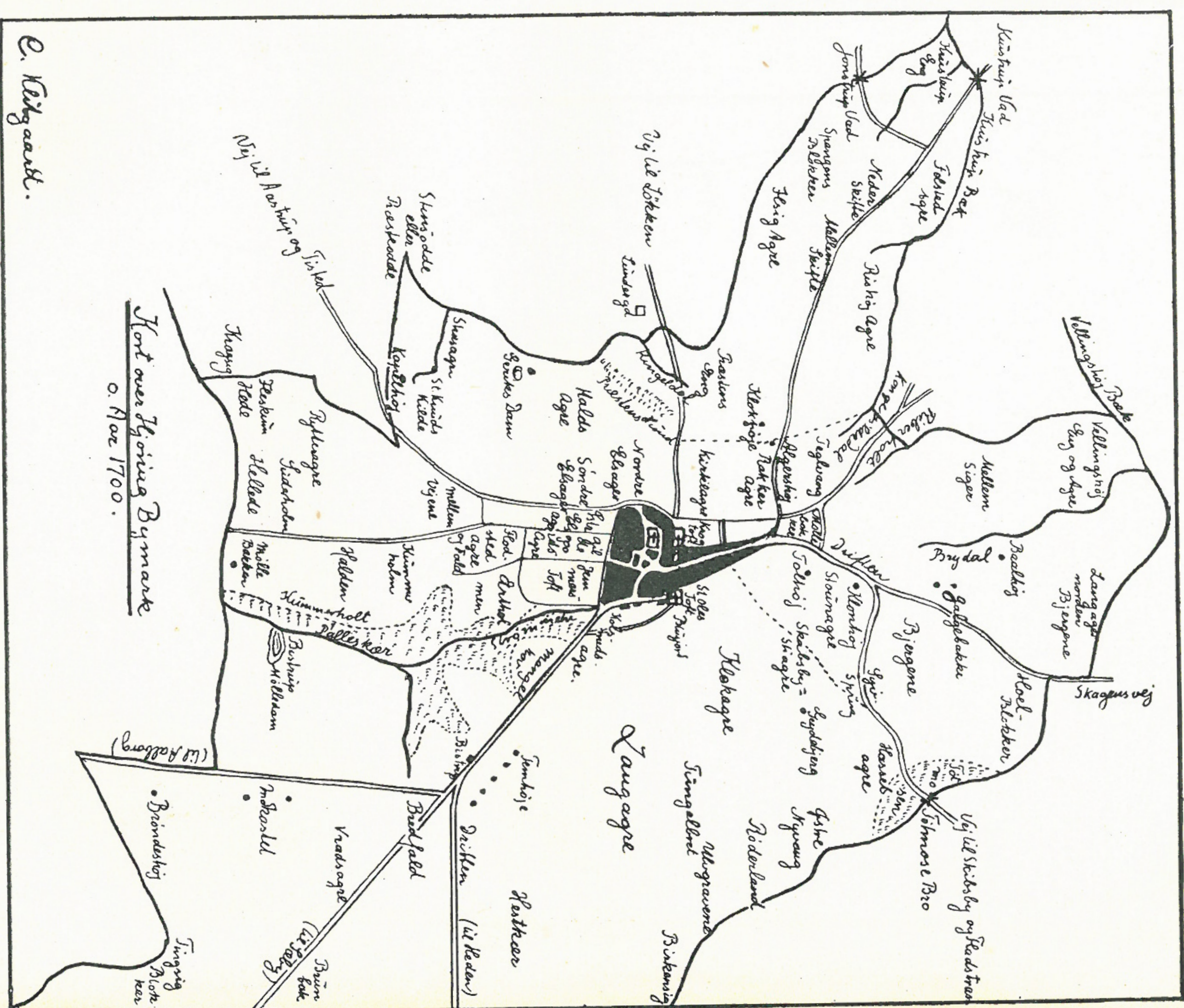
1) Jens Christensen Viid skødede 7/8 1751 1 Fdg. Jord i Hjøring Mark til Hjøring Fattigvæsen for 40 Rdlr. (Hofm. Fund. IV 344).

Specifikation over Hjøring Købstads matrikulerede Jorder 1776.
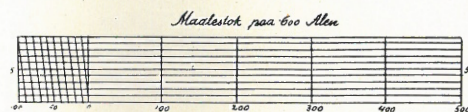
(Tingbogen fol. 232).

Bilag III.
(ad. S 67).

Matr.-Nr.	Ejer					Bruger 1776
1	Niels Andersens Enke i Tolne og Anders Riis i Hj.	3	1	1	1	Madam Bræmers Stervbo og Anders Riis
2	St. Katrine Kirke	1	7	3	1	Christen Poulsen
3-4	Chr. Hattemager, Peder Post Søn og Erik Høg	7	2	1	-	Bræmers Enkes Stervbo, Erik Høeg, Niels Dahl Skomager og Christian Hattemager
5	Anders Riis, Hans Højer, Peder Jørgensen Felbereder	6	6	1	1	Ejerne
6	Peder Juels Søn i Linderum Mølle ved Navn Peder, som er hos sin Formynder Bertel Juel i Hjøring	2	6	2	1	Niels Riis i Hjøring
7	Byfoged Oluf Worm og Anders Riis	3	3	3	-	Byfoged Chr. Worms Stervbo og Anders Riis
8	Tolder Kjær	1	1	1	1	Ejeren
9	Chr. Dam og Laurs Felbereder	4	4	1	2	Ejeren
10	Anders Holm og Hans Høyer i Hjøring	4	4	1	2	Jens Holm, Jesper Post og Hans Høyer
11	Præstegaarden	10	5	3	1	Sognepræsten
12-13-14	Madame Kjær og Chr. Aagaard	8	4	1	1	Mdm. Kjær, Mdm. Jessen, Laurs i Snorren, Niels Andersen, Poul Hattemager
15	Erik Høeg og Niels Dahl Skomager	3	3	1	1	Anders Smed og Ejerne
16	Bertel Juul	2	2	1	-	Ejerne
17	Jens Eriksen Snedker	4	2	1	1	do.
18	Nikolaj Brorson Aggerbech og Morten Kjærulfs Enke	4	5	1	1	do.
19	Christen Aagaard (1778 Sten Dyrskjøt)	1	6	-	-	Christian Hattemager
20	Anders Riis	2	7	1	-	ligeledes
21	De Fattige i Hjøring	1	3	-	-	Hans Hvidegaard
22	Erik Høeg	2	-	3	-	Ejerne
23	Byfogedembedet	-	2	1	-	Byfoged Oluf Worm
24	Tolder Kjær	3	6	3	1	Ejeren samt Chr. Brønde.up og Niels Vigelsens Enke
25	Chr. Aagaard	2	3	-	-	Poul Smed
26	De Fattige i Hjøring	1	-	1	1	Hans Hvidegaard
27	Madam Kjær og Anders Riis	2	-	2	1	Mdm. Kjær og Jens Thomsen
28	Ejeren ubekendt. formodes henlagt til et andet Nr.	-	3	3	-	ubekendt
29	Kapellanen Hr. Hopp (1778 Kapellan Møller)	-	3	-	-	Kapellanen
30-31	Chr. Aagaard	-	1	2	-	Nikolaj Brorson Aggerbech
32	Pors Munk til Odden	-	1	3	-	Mads Smed
33	Mourids Gleerup til Baggesvogn (ɔ: Blusjord)	-	-	3	1	Anders Riis
34-35	Christen Aagaard ligeledes Hjøring Vejrmølleskyld 2 Td. 1 Skp.	-	-	2	-	Nikolaj Brorson Aggerbech
36	Ubekendt ligesom Nr. 28	-			1	ubekendt
		Ialt 88	7	0	1	

PLAN
af
HJØRING
optagen
1825

Nota

- - - - belegner Consumtiones Linien

——— den approberede Consumtions Linie og

× nedgravede Pæle med det kongelige Navneciffer

Christiansminde Mölle

Mölle gaarden

Mölle Bakkerne

Fra Hörlu

Pedersens

Mark

Bjeregaards Toft

Nye Kirkegaard

Apotekets Medicin Have

Vej fra Lökken

Vej fra Lönstrup

Vestergade

Markvej

Klok agrene

Hogsteds Toft

Dagnes Toft

Greens Toft

Haugaards Enkes Toft

Bendts Toft

Westerbyes Toft

Haugaards Mark

Nissens Mark

Borgens Mark

Brandts Mark

Aagaards Mark

Pedersens Toft

Rebsbane

Peter Andersens Gade

Pollerne

Seidelins Mark

Löthes Mark

Pallerskjær

Bidstrups Mark

Biskop

Vej til Sæby og Frederikshavn

Vej til Heden

Vej fra Aalborg

Reduceret og copieret af S. J. Hjorth.

St. Katrine Kirke.

Som omtalt under Byens almindelige Historie havde Hjøring i Middelalderen 3 Kirker, af hvilke St. Olai Kirke var den ældste og antagelig var Byens oprindelige Hovedkirke, medens St. Hans Kirke muligvis i sin Oprindelse har været et Kapel for Beboerne af Herregaarden Krustrup og dens Fæstebønder. Begge disse Kirker er stærkt ombyggede i Middelalderen, bl. a. fordi St. Hans Kirke delvis brændte[1]).

Af yngre Oprindelse er antagelig St. Katrine eller St. Karens Kirke, hvis Værnehelgen var den alexandrinske Jomfru St. Katrine, død 307, Helgendag 25. Novbr.

Kirken bestod oprindelig kun af Skib og Kor, og Nationalmuseets Bygningsforskere ansætter dens Bygningstid til ca. 1250. Den er opført i romersk Tid af røde Munkesten i Munkeskifte — de to andre Kirker har været bygget af tilhugget Kamp — og paa Sydsiden er bevaret en Rest af den oprindelige Sokkel med en derpaa hvilende Pilaster, af hvilken ses, at den tidligere har været af samme Type som St. Hans Kirke.

Om Opførelsen fortælles i det 17. Aarhundrede følgende Anekdote, som kun har Interesse, fordi den indeholder en Tradition om, at St. Katrine Kirke er den yngste af de 3: To Præster begærede begge samme Jomfru til Ægte, og hun lovede at tage den, der hurtigst byggede den smukkeste Kirke. De byggedes saa St. Hans og St. Olai Kirker, som fik Navn efter dem, men Jomfruen faldt fra sit Løfte og byggede selv en større og prægtigere Kirke, som af hende fik Navnet St. Katrine[2]).

I Slutningen af Middelalderen blev der foretaget store Ombygninger ved Kirken, saaledes tilbyggedes i det 15. Aarhundrede den sydlige Korsarm, det saakaldte St. Annæ Kapel, der er overhvælvet og forbundet med Skibet ved en Spidsbue. Fra ca. 1829 til 1909 var Hovedindgangen til Kirken gennem Kapellet, men derefter flyttedes den til Taarnets Vestside.

Kapellet stod antagelig i Tilknytning til et Hospital, den saakaldte „St.

---

1) Jvf. Trap: Danmark IV Udg. Om Kalkmalerier fra ca. 1300 i St. Hans Kirke se Danske Magazin 4. V. 234 og Magnus Petersen: »Kalkmalerier« S. 55, og om Kalkmalerier i St. Olai Kirke (1576) se Troels Lund: »Dagligt Liv« V. 262.

2) Vends. Aarbøger 1921, S. 383.

Annæ Gaard", et Stenhus ved østre Kirkegaardsdige, hvilket efter Reformationen blev omdannet til Latinskole (se Latinskolen), thi Præsten Søren Svendsen i Vraa, der vistnok var Provst, havde ca. 1543 Proces med Raadmand Lambret Didriksen i Hjøring angaaende et Hospital og andet Gods, som han havde taget fra St. Annæ Kapel og de Fattige, og de skulde i den Anledning møde for Kongens Retterting[1].

Kapellet blev stiftet af Præsten Peder Pedersen (Bang?), der 1489 blev begravet i det, og hvis Arvinger 1527 stadfæstede hans Gavebrev (se Præster). Han havde ogsaa 1470 solgt og givet en Gaard i Krustrup til St. Katrine Kirke for en syngende Messe af Vor Frue at holde hver Aften, og ligeledes havde han 1469 af den adelige Jomfru Ingeborg Berg faaet Skøde paa hendes Part af Krustruplund, saaledes at denne Part skulde tilhøre Guds Legems Alter i St. Katrine Kirke, mod at hun blev forsørget med Klæder og Føde i sin Livstid, og naar hun var død, skulde der bedes for hende og hendes Faders Sjæl i alle de Messer og Gudstjenester, som holdes ved nævnte Alter[2].

Antagelig er det denne Gaard i Krustrup, som Biskop Stygge Krumpen paa Reformationstiden pantsatte til Forstanderen for Hellig Kors[3]) og St. Annæ Kapeller og som senere kom til Latinskolen[4].

Det har været antaget, at der paa Sydsiden af St. Katrine Kirke har været endnu et Kapel, og det forholder sig ogsaa saaledes, at der paa Resens Byplan ses endnu en Tilbygning, men denne var intet Kapel, det var Kirkens Vaabenhus, som laa lige vest for St. Annæ Kapel, saa der kun var en smal Rende imellem Bygningerne, hvilken ofte vakte Kvaler, fordi der samlede sig Fugtighed i den, som beskadigede Murene. Begge Bygninger stod endnu 1805, og Vaabenhuset blev ikke nedrevet før ca. 1829, da der foran St. Annæ Kapel byggedes en lille Forhal med svære murede Søjler, og Hovedindgangen til Kirken blev henlagt hertil. Vaabenhuset stammede antagelig ogsaa fra Middelalderen.

I Kapellet var der oprindelig Plads til 11 Mandsstole, men 1751 blev de 2 indrettet til en lukket Stol, der ejedes af Farver Christen Samuelsen Kjærsgaard († 1756), og 2 blev 1758 mod aarlig Afgift bevilget til en lukket Stol for Pastor Pantlitzs Hustru. 1686 fik Familien Lange til Fuglsig et Pulpitur over Døren til Kapellet.

Senere end Opførelsen af St. Annæ Kapel blev Kirkens oprindelige Kor, der maaske havde Apsis, nedrevet og erstattet med det nuværende langt større, der overhvælvedes og fik en tresidet Afslutning i Øst, og noget senere igen fik Skibet 3 Hvælvinger, Murene forhøjedes, og det anselige Taarn, hvis stjernehvælvede Underrum forbandtes med Kirken ved en Spidsbue, til-

1) Danske Magazin 4. I. 57. 2) Top. Saml. Perg. Vennebj. H. 11.
3) ɔ: St. Knuds hellig Kors Kapel sønden for Byen.
4) Bispearkivet Capsa B. Loc. 8.

føjedes. Der ses Spor af, at det har været paatænkt at overhvælve Taarnet i to Stokværk. I Slutningen af Middelalderen tilføjedes ligeledes det overhvælvede Sakristi ved Korets Nordside, og efter Reformationstiden fik Koret Kalkmalerier (Tilbedelsen af Guldkalven m. m.), der afdækkedes 1906, men atter overhvidtedes.

Gennem Kirkens Regnskabsbøger, der begynder 1584, kan vi saa saa nogenlunde følge en Del af de senere Byggearbejder:

1622 foretoges en større Reparation af Taarnet, der blev tækket med Bly. Kirken kom i den Anledning til at skylde 55 Sldlr. til Borgmester Svend Pedersen, 133 til Raadmand Laurids Lauridsen, 67 til Raadmand Peder Nielsen og 14 til den ene Kirkeværge, hvilket Beløb skulde afdrages efter Kirkens Lejlighed, og det skete i Løbet af et Par Aar. Der blev anvendt 625 Lispund nyt Bly.

1636 blev Taarnet atter repareret, der blev lagt nyt Loft og flere Bjælker blev fornyet. Vaabenhuset tækkedes, og der lagdes Stenbro udenfor Kirkedøren.

1638 repareredes Vinduerne i Kapellet, og Vaabenhuset tækkedes med Tegl og fik nyt Loft samt Gulv af Teglsten. Hvælvingen i Taarnet istandsattes.

1639 blev der lagt 30 Skippund (à 20 Lispund) Bly paa Kirkens Tag, og der blev sat Staalstænger i Sakristivinduerne. Altergulvet, der var sunket ned i en Grav, rettedes op, og Graven blev tilkastet med Sand.

1641 istandsattes Taarnet atter og 2 Murankre indsattes.

1643 lavedes der en Dør i Muren paa Kapellet.

1644 lavedes en Vand-Rende mellem Kapellet og Vaabenhuset.

1645 gjordes stor Bekostning paa Taarnet.

Ca. 1650 nedbrødes Muren mellem Skib og Kor, og Rundbuen „forfærdigedes", hvorefter der sattes Jernstænger — vel et Tralværk — mellem Kor og Skib og lavedes en Kordør, ogsaa kaldet Brigsdøren. En Vindeltrappe i Koret blev nedbrudt, og Hvælvingen derover „færdigedes" (istandsattes).

1651 ombyggedes vestre Side af Vaabenhuset, og der lagdes 36 Skippund Bly paa Kirken.

1653 lagdes Blytag paa Sakristiet, efter at Tagkonstruktionen var blevet fornyet.

1656 foretoges atter en Hovedreparation af Taarnet, der var for svagt til at bære den 1639 støbte store Klokke.

1661 købtes ca. 80 Tdr. Kalk og 2000 Mursten til en Pille. Stenene hentedes med 40 Vogne paa Sæbygaard. Kalk hentedes oftest i Sæby, enkelte Gange i Fladstrand, Blokhus eller Aalborg, Mursten købtes i det 17. Aarh. paa Voergaard, Høgholt, Stenshede, (Ottestrup), Sæbygaard, Baggesvogn eller i Aalborg, 1749 paa Rødslet Teglværk, 1759 i N. Kjul og 1760 ved Dronninglund Teglgaard. Tømmer hentedes forskellige Steder paa Vestkysten: Fureby, Skallerup, Tornby, Lønstrup og Horsnab i Tversted.

1662 købtes 240 Tdr. Kalk til Brug ved forskellige Byggearbejder ved Skolen og Kalkhuset. Taarnets 2 Lofter fornyedes og ligeledes Taarntrappen, og hertil købtes Tømmer i Norge, der fragtedes fra Saven til Kragerø og derfra til Vendsyssels Vestkyst, hvor det hentedes med 38 Vogne.

1665 opførtes 2 Piller paa Taarnets søndre Side; hertil hentedes paa

Sæbygaard 4000 Sten med 80 Vogne. Endvidere hentedes 6 Læs Sand ved Rubjerg Strand og 3 Læs Mursand i Snevre i Bjergby Sogn. Der sattes Aarstal paa Taarnet.

1673 sattes en ny Fløj (Vejrhane) paa Kapellet.

1675 toges der Syn over Kirkens Bygfældighed, der ansloges til 1500 Rdl.

I Aaret 1700 blev Kirkens Ydre istandsat og Tømmerværket i Taarnet fornyet.

Fra 1713 til 1747 findes der ikke bevaret Regnskabsbøger for Kirken, men i Tingbogen 23. Januar 1722 træffes en Synsforretning afhjemlet, og vi ser deraf, at Kirken da var meget forfalden baade ud- og indvendig.

Gavlen paa Kapellet truede med at falde ned og maatte befæstes med Ankre; Vaabenhusets Kamme skulde repareres. I Altergulvet var en aaben Begravelse (Præsternes), som strakte sig fra søndre til nordre Side af Kirken, og herover var Træværket ganske raaddent, ligesom Muren under Alteret var saa brøstfældig, at man frygtede for, at den skulde falde ned. Over Begravelsen laa flere Gravsten.

Kirkegaardsdiget var meget havareret især i østre Side, hvor Latinskolen tilforn stod og lukkede for Kirkegaarden. Der var i Stedet for lagt Digetørv, som dog ikke kunde afværge, at Svin og Kreaturer gjorde stor Skade paa de dødes Grave, som med Gravtræer eller Jord „ere opsatte og bliver Aar efter Aar ganske ukendelige, saa at Kirkegaarden synes ligere end Fold end en Kirkegaard."

Det er dog tvivlsomt, om der blev gjort noget videre ved Kirken, men 1748—59 blev den underkastet en Hovedreparation. Der købtes 1747 192 Tdr. Kalk og 6000 Flensborg Mursten, som hentedes i Fladstrand, og 4000 dobbelte Flensborg Mursten, som hentedes i Aalborg. Endvidere købtes Jern i Løkken hos Erik Pedersen Schmidt, Tømmer ved Fladstrand og Lønstrup, og 1749 købtes der 10500 Flensborg Mursten og 120 Tdr. Kalk i Aalborg samt 200 Mursten til „Begravelsets Reparation" paa Rødslet Teglværk. 1752 lagdes der nyt Bly paa Kirken, og Kirkegaardsdigets østre Side repareredes foreløbig med Digetørv for at holde Svinene ude; Istandsættelsen med Kampesten varede 1½ Aar, fordi man ikke kunde faa samlet de fornødne Sten.

I Sommeren 1767 arbejdede 2 Kalkslagere ved Kirken i 86 Dage, og der foretoges atter store Istandsættelsesarbejder, der endnu spores i Aarstallet 1767 paa Taarnets Side. Taarnet fik atter 1777 en grundig Istandsættelse, og Langskibet repareredes ind- og udvendig 1789. Kirken var paa hin Tid forsikret i Brandkassen for 12000 Rdlr. Ved den store Ildebrand, der Natten mellem 18. og 19. Maj 1793 hjemsøgte Byen, led Kirken stor Skade, idet dens Tagværk og delvis dens Indre brændte.

8. Juni s. A. fik Kirkeværgen, Købmand Niels Andersen Riis, Ordre fra „Direktionen for det publike Væsen" i Aalborg om at lade Skaden syne, og det viste sig da, den nordre Mur havde taget megen Skade, skønt den

saa stærk ud. Synsmændene forklarede, at Skaden hidrørte fra, at Murene indvendig var fyldt med løse Stenstykker, den saakaldte Fyldekalk, uden at den var sammenbundet med den ½ Stens Murstensforkalkning, der var baade paa ud- og indvendig Side, og der var derfor intet andet, der sammenbandt Kirkens udvendige Mure paa begge Sider, end 4 Egebjælker, som gik fra den ene Mur til den anden tværs gennem Kirken under Hvælvingerne. Disse Bjælker var brændt over, og da Murene derfor mistede deres Styrke, skred nordre Mur ud. Alle Kirkens Vinduer og Kirkedøren blev ligeledes ødelagt ved Branden, og da Taget brændte, smeltede Blyet og løb som Vand ned paa Kirkegaarden.

10. August 1793 fik Præsten Ordre fra Stiftsøvrigheden om at faa udmeldt Synsmænd af Retten til at taksere Kirkens Værdi, som den var i Aaret 1791 og som den var nu efter Branden, og der blev saa udmeldt 4 Haandværkere til i Overværelse af Byskriveren at syne Kirkeruinen, men Synet blev ikke godkendt af Øvrigheden, og 31. Januar 1794 udgik kgl. Reskript til Kirkeinspektionen i Hjøring (Præst og Byfoged) om at lade tage nyt Syn, hvorefter der udmeldtes 7 udenbys Haandværkere som Synsmænd. Istandsættelsen lod dog vente længe paa sig og mødte Vanskeligheder af forskellig Art, og medens Kirken var ubrugbar, maatte Byens Borgere benytte St. Hans og St. Olai Kirker.

Endelig tog Landvæsenskommissær, Kaptajn Poul Uttermøhlen Byggearbejdet i Entreprise for 5250 Rdlr., og 22. Septbr. 1795 udmeldtes Synsmænd til at besigtige den nu istandsatte Kirke[1]), der havde lidt yderligere ved, at en muret Gavl paa St. Annæ Kapel i Januar 1794 nedblæste og nedslog Hvælvingen, Fuglsig Pulpitur, Daaben (Baptisteriet) og flere Stole[2]).

I Erstatning fra Købstædernes Brandkasse blev der udbetalt	3914	Rdl.
En Kollekt Jylland over indbragte	1280	„
Og der solgtes gammelt Bly for	890	„
Ialt	6084	Rdl.
Kirkens Reparation kostede ved Licitation	5250	Rdl.
I Behold blev	834	Rdl.

Kirken blev ved denne Istandsættelse belagt med Tagsten, men Taarnet forblev blytækket.

Ved Kirkens Istandsættelse blev Gavlkammene og Gesimserne opført i Rokokostil; paa Taarngavlene staar forøvrigt Aarstallene 1789—93, saa de er vel blevet ombygget før Branden.

Som tidligere nævnt blev Vaabenhuset nedrevet ca. 1829, da Hoved-

1) Hj. Tgb. 1793 fol. 598, 606, 1794 fol. 629 b.
2) Jens Jensen Ulstrups Optegnelser i Landsarkivet.

St. Katrine Kirke set fra Sydvest

St. Katrine Kirke set fra Sydøst

indgangen blev gennem St. Annæ Kapel[1]), og 1855 byggedes den nordlige overhvælvede Korsarm, ligesom Korbuen udvidedes. 1867 indsattes der store rundbuede Vinduer i Kirken, og 1876 tilføjedes Bygningen til Varmeapparatet. 1908—09 gennembrødes Muren paa Taarnets Vestside, og der dannedes en spidsbuet Indgangsportal efter Arkitekt Harilds Tegning. En større Udvidelse af Kirken er forestaaende.

I den gamle danske Legende om St. Karen hedder det, at der af hendes Grav rinder en Kilde, som Syge faar Lægedom af, naar de to sig deri, og det antages, at den mest bekendte Helligkilde her i Landet, St. Helene Kilde i Tisvilde, oprindelig har været viet til St. Karen (Fra Arkiv og Museum II Serie, I 329). Muligt har vor Kirke ogsaa haft en St. Karens Brønd, thi da Taarngulvet i Sommeren 1903 blev fornyet, fandt Haandværkerne under Gulvet 4 Ligkister, der stammede fra Byfogedfamilien Børglums Begravelse, men under den ene Kiste fandtes noget firkantet Murværk af Munkesten, indvendigt Maal hhv. 5 og 7 Kvarter. Det var ca. $1^1/_2$ Alen højt og stod paa store Grundsten, og i Bunden fandtes Rester af et grønt glasseret Lerkar. Man mente, at Murværket var af en gammel Brønd, indviet til Kirkens Helgeninde, og hvori man kunde tage Vand til Daabs- og Vievand (Vendsyssel Tidende Juli 1903).

— — —

1584 angives Kirkens faste Indkomst saaledes:

Korntiende 20 Tdr. Rug, 20 Tdr. Byg og 8 Tdr. Havre. 1747 angives den til 18 Tdr. Rug, 18 Tdr. Byg og 9 Tdr. Havre af ialt 72 Fjerdinger Jord samt 2 Tdr. Rug og 2 Tdr. Byg af Bistrup og 2 Skp. Rug, 2 Skp. Byg af Hvidegaard[2]).

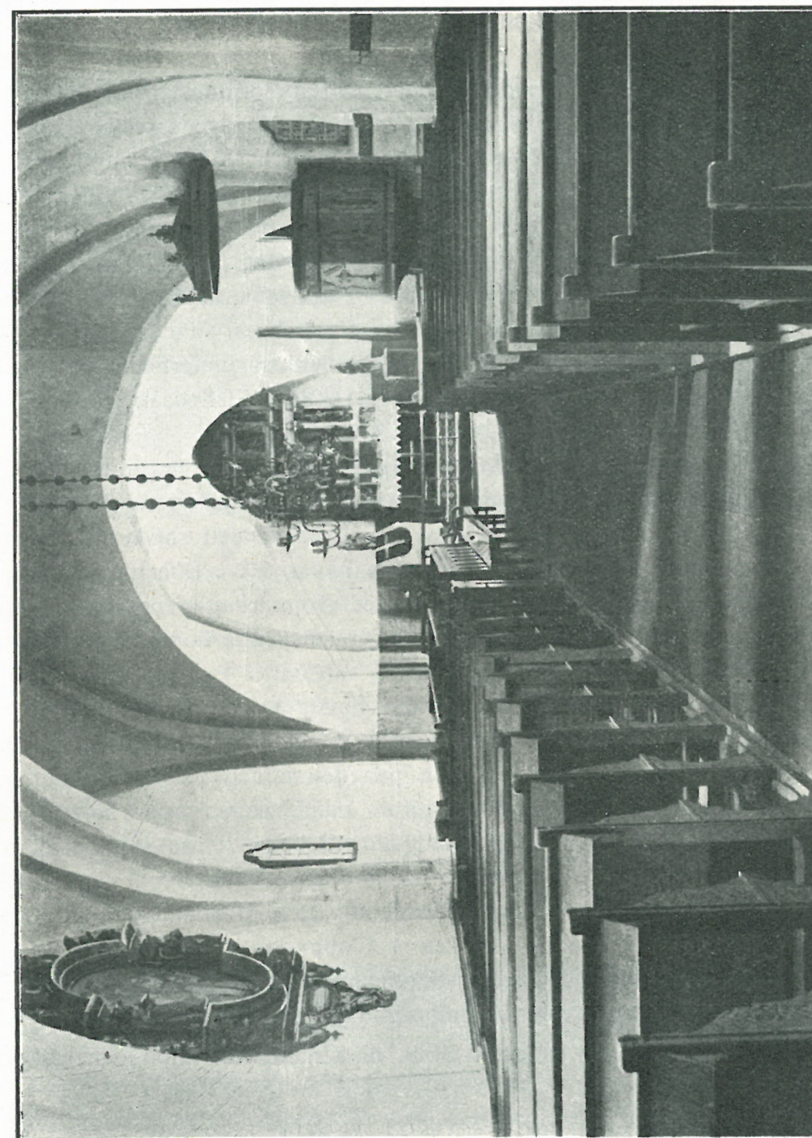
Landgildeafgift af 2 Fjerdinger Jord i Bymarken 10 Skp. Malt (senere Rug) og 6 Skp. Havre (senere Byg) af hver. Disse 2 Fjerdinger brugtes af Borgmesteren og Byfogden og synes ogsaa senere at være blevet brugt af Byens Øvrighed.

Endvidere ejede Kirken Landgilden af et Bol i Klastrup, 16 Skp. Rug og 4 Tdr. Byg, samt af en halv Gaard i Skibsby, hvilken 1584 kun svarede 9 Skp. Byg, men ved Midten af det 17. Aarhundrede 3 Tdr.

Dette Gods havde Kirkeværgerne ikke lutter Glæde af, thi 1635 blev Bolet i Klastrup øde, og Konen, der havde det i Fæste, drog bort; 1644 maatte Skyldkornet afkortes for begge Ejendommene for »Svenskens Indfalds« Skyld, 1649 afkortedes Afgiften af Klastrup i Regnskabet, da Fæsteren hverken havde saaet eller høstet dette Aar, og 1650—1653 stod Bolet øde. 1661 var Klastrupmanden forarmet og Bolet øde, og Halvdelen af Kirkens Halvgaard i Skibsby var ligeledes øde. 1685 var der Misvækst, saa Fæsterne ingen Afgift kunde svare, og samme Aar blev Godset saa bortsolgt efter Stifts-

[1]) Ved denne Lejlighed synes adskillige af Kirkens gamle Gravsten at være blevet borttaget for at tjene til Underlag for den lille Tilbygnings Søjler, og ved Restaurationen 1855 solgtes næsten alle de øvrige gamle Gravsten ved Auktion. I Landsarkivet i Viborg findes nogle Oplysninger om Kirken fra ca. 1790 af Jens Jensen Ulstrup, og heri findes gengivet en Del af Gravskrifternes Tekst. En Del af Gravstenene var allerede da flyttet ud af Kirken.

[2]) Hvidegaard i St. Katrine Sogn var et lille Afbyggersted ved Byens Markled, som var bevilget »lidet føje Jord«. Stedet, der blev bygget ca. 1595, blev 1596 sat i Tiende, nemlig 3 Skp. Rug og 3 Skp. Byg (Præsteindberetning 1599).

Det Indre af St. Katrine Kirke

øvrighedens Foranstaltning. Johan Urne til Nibstrup købte Bolet i Klastrup, paa hvilket han 1688 fik Skøde af Kronen[1]), og Rasmus Jørgensen i Dal købte Halvgaarden i Skibsby.

$^{30}/_{4}$ 1641 fik Henrik Sandberg til Bøgsted Skøde af Kronen paa nogen Jord paa Hjøringgaards (Høngaards?) Mark i St. Hans Sogn imod sædvanlig Fæste og aarlig Afgift, hvilken Jord tilhørte Hjøring Kirke.

I Hjøring By ejede Kirken 16 Smaatofter, der brugtes o. 1584 af forskellige, deriblandt Præstens Kaalgaard og det halve af Borgmester Jakob Ovesens Gaard. Af Tofterne erlagdes aarlig ialt 2 Mark Toftepenge, hvilke regnedes til Kirkens uvisse Indtægter, der iøvrigt bestod af Penge i Blokken, Leje af Tiendeladen, Sjælegift eller Sjælegave (ɔ: Begravelsespenge)[2]), Borgerskabspenge, Stolestadepenge samt Kvægtiende. Af disse vekslende Indtægter var Kvægtienden den betydeligste, men udgjorde dog 1584 kun 6 Lam à $^{1}/_{2}$ Mark, 2 Kalve à 10 Skill. og 2 Grise à 4 Skill.; 1587: 1 Føl, 2 Kalve, 2 Grise og 8 Lam, undertiden ogsaa 1 Bistade. Ogsaa naar Folk kom fra Rejse, fik Kirken undertiden Gaver, saaledes gav Hans Lauridsen og Poul Lauridsen 1643 to Slettedaler, da de kom fra Norge.

Endelig hørtes til Kirkens uvisse Indtægter en Afgift, som erlagdes for Vin og Brød til Nadveren af de Borgere, der ikke svarede Tiende. De erlagde 4 Skilling hver, og det ses, at der 1598 var 40 saadanne Borgere, medens Tiendeydernes Antal (Avlsbrugernes) var 35. Efter Byens Brand 1693 blev de ikke agerdyrkende Borgere ved Dom fritaget for Afgiften, men Tiendeyderne gav saa ikke saa meget i Lejerstedspenge som de øvrige Borgere (1747).

Derimod er det tvivlsomt, om Kirken havde nogen Indtægt af de Udlaan af Kalk og Bly og andet, som skete i ret stor Stil, thi der føres intet til Indtægt derfor i Regnskaberne, men paa den anden Side synes det lidet sandsynligt, at Kirken eller Kirkeværgerne uden nogen som helst Fordel skulde udlaane Kalk til Byens og Omegnens Beboere i saa stor Maalestok, som Regnskaberne viser; saaledes ser vi, at 1588 laante Byen nogle Brædder af Kirken til Anvendelse i Raadhuskælderen, 1590 udlaante den 20 Daler, 1592 skyldte Byfoged Svend Pedersen 1 Skippund = 20 Lispund Bly til Kirken, og 1593 skyldte Borgmester Søren Jensen 6 Skippund Bly og 6 Tdr. Kalk. Blyet, der skulde leveres i Aalborg, tilbagebetaltes først 1597.

1616 skyldte Byen 54 Daler 14 Skill. til Kirken, hvorimod Kirken skyldte

[1]) Kronens Skøder II 647.

[2]) Benævnelsen stammer fra katolsk Tid, da man ydede Gaver til Kirken, naar Døden var nær. 1599 $^{12}/_{7}$ gav Maren Mogensdatter i Bistrup efter sin Mands Befaling 2 Vokslys, som var 1 Pund (= 6 kg) Voks i, til Kirken, »som var for Sjælegave efter salig Christen Skriver i Bistrup«. Chr. Eriksen Skriver var Stamfader til den store Familie Bistrup, af hvilken mange Medlemmer var Præster.

6 Snese og 10 Mursten til Byen. 1617 havde Kirken i sin Beholdning bl. a. 18 Hammelreb, 4 „Leggereb“ og 3 Grimer, antagelig konfiskerede Sager.

Kirken havde i det 18. Aarhundrede foruden de foran nævnte uvisse Indtægter ogsaa Fæsteafgift af nogle lukkede Stole og Pulpiturer. Foran er omtalt et Par lukkede Stole i St. Annæ Kapel; en lukket Stol anskaffedes 1752 af Mourits Børglums Enke, Gunhild Mortensd. Helles og én 1769 af Kbmd. Chr. Aagaard. 1757 fik Pastor Niels Jylbyes Døtre en lukket Stol i Kirken, nemlig det Pulpitur i Kirkens Vestside, som tidligere (1747) havde tilhørt Købmand Peder Bering, der var flyttet til Sejlstrupgaard; 1768 tilhørte det Købmd. Anders Riis og 1796 hans Svigersøn, Købmd. Hans Jakobsen Høyer. Et andet Pulpitur i Kirkens Vestende blev 1738 opsat af Købmand Jakob Christensen og Hustru, Margrethe Ide Børglum. Efter Jakob Christensens Død 1750 tilhørte det hans Svoger Byskriver Fibiger, og senere dennes Enke, fra hvem det ved hendes Død 1759 kom til Svigersønnen, Toldkontrollør Peder Kjær, død 1801.

Af hvert Pulpitur svaredes en Afgift af 1 Rdl. aarlig til Kirken.

Af Kirkens Stole svaredes som nævnt ogsaa en mindre aarlig Afgift samt Indfæstning; de øverste 3 Stole var forbeholdt Byens Gejstlighed og verdslige Øvrighed, og Stol Nr. 3 var Magistratens.

Medens vi omtaler Stolestaderne skal nævnes, at der ogsaa her i Byen forefaldt de sædvanlige Tvistigheder om Pladser i Stolestader; de kendes jo fra saa at sige alle Sogne og grasserede i det 18. Aarhundrede. Det var en Strid om, hvem der var den fornemste og som saadan skulde sidde yderst, og det var vist altid Kvinder, som stredes om Forrangen. 1752 var der saaledes Strid mellem Vejmester Morten Kjærulfs Enke og Christen Mortensens Hustru i Bistrup, om hvem der skulde sidde yderst i Stolestadet. I Henhold til Resol. af 17. Febr. 1740 havde Beboerne af Bistrup faaet udvist 2 Mands og 2 Kvindesæder i Stolene, men de betalte ikke Stolestadepenge, hvad Vejmesterens Enke derimod gjorde.

Stiftsøvrigheden resolverede 20. Maj 1752, at Bistrupfolkene „burde som Bønder lade sig nøje med de inderste Stolestader og ikke betage Borgerne eller deres Hustruer, som havde fæstet eller var forundt de yderste Stader, den dem tilkommende Præference, men derimod begegne hinanden med Høflighed og sømmelig Opførsel uden videre Forargelse.“ Det var ikke ualmindeligt, at disse Skænderier førte til Slagsmaal i Kirken mellem de paagældende Kvinder.

I det 16. Aarhundrede aflagde Kirkeværgerne Regnskab i Overværelse af Lænsmandens Fuldmægtig, Provsten, Præsterne, Magistraten og menige Almue; Almuen nævnes ikke efter 1608, og længere hen i Aarhundredet foregik Regnskabsaflæggelsen ikke saa højtideligt. Den egentlige Regnskabsdag var 25. Novbr., St. Karens Dag (se Regnskabsbogen 1631). Kirkens rede Penge opbevaredes paa Raadhuset i Byens Skrin (1615) og Regnskabsbogen i Byens Kirke (1637).

Blandt Kirkens faste Udgifter kan i det 17. Aarhundrede nævnes: For Messesærken at vaske og Lysestagerne at skure til Højtiderne 12 Skilling hver Gang, en Udgift, der ogsaa kommer igen ved fornemme Bryllupper og Begravelser. Endvidere købtes stedse Majris (Bøgegrene) til at pryde Kirken med Pinseaften og Porsris til at pynte med St. Hans Aften.

1645 maatte Kirkeværgen selv lade Majrisene hente i Skoven, „for jeg kunde ingen faa til Købs paa Gaden", og 1750 blev Kirken først pyntet med Majris St. Hans Dag, „siden samme ej var at faa, tilmed ikke heller udsprungen til Pinsefesten". Dette gentog sig iøvrigt oftere. I det følgende skal meddeles nogle spredte Uddrag af Regnskabsbøgerne.

1642 havde Raadmand Laurids Lauridsen udlovet en Sum Penge for sin Ligsten i Kirken, men der opkom Trætte om Stenen, hvorfor Beløbet ikke skulde føres til Indtægt, før Sagen var endt, og Raadmanden fik vist ikke den gamle Gravsten.

1645 havde Kirken en ekstraordinær Indtægt, nemlig 1 Stykke Sølv paa $6^1/_2$ Lod, som var fundet i Kirken, og som var faldet af en Fane, som de svenske Tropper havde ophængt derinde, antagelig en Æresfane for en afdød Officer.

1646 sluttedes Forlig i Kirken mellem nogle Borgere i Overværelse af Præsten, Magistraten og Byfogden (Tgb. 1646, fol. 19 b).

1647 blev der ringet med 2 Klokker i Taarnet i $17^1/_2$ Uge i Anledning af den udvalgte Konge, Prins Christians Død. Samme Aar blev Kirken fejet „til Fruens Begravelse af Fuglsig".

1648 betaltes $9^1/_2$ Mark til den, „som vækker Folkene i Kirken, medens Prædikenen varer", men 1649 betaltes kun 4 Mark til den, „der gik omkring Kirkegulvet og vækkede Folkene", senere synes Forordningen om en saadan Vækker ikke at være blevet overholdt.

1655 gav Raadmand Peder Nielsen Baggi 12 Lispund Jern for at blive fri for at være Kirkeværge, og det følgende Aar købte Raadmand Johan Wiltmann sig ligeledes fri for 6 Slettedaler.

1657 fik Kirken ingen Tiende som Følge af Krigen, men derimod ses, at Svenskens Folk gav 4 Slettedaler i Tavlepenge (af Tavlepengene fik de Fattige Halvdelen).

1661 fik en fattig Præst, Hr. Christen Klim, en Almisse paa 6 Mark efter kgl. Benaadning.

1665 havde Kirkeværgen, Borgmester Jørgen Muus, laant noget af Kirkens Tømmer, hvilket den anden Kirkeværge, Raadmand Mads Christensen, ikke vilde godkende, „som dog er latterligt", og „hvorom den utrolige Alarm blev gjort". Muus leverede det tilbage og tog Tingsvidne derom.
I Anledning af de store Byggearbejder, som foregik dette Aar ved Kirken og Skolen, fik Bysvenden et Par Sko for at tilsige Folk til Pligtarbejde.

1684 kastedes Sne fra Kirkegaardsdiget, „paa det Svinene kunde blive derfra".

1687 laante Wolf Unger til Hæstrupgaard 90 Daler af Kirken paa nogle Maaneder, men beholdt dem mange Aar.

1692 brugtes 34 Potter Vin til Nadveren.

1698 blev Kirken Ejer af Præstegaardens Bygning (se Præstegaarden).

1699 fastsattes med Stiftsøvrighedens Samtykke en Takst for Begravelsessteder i Kirken og paa Kirkegaarden samt for Benyttelse af Klokkerne, for Stolestader m. v.
En Grav i Koret kostede 4 Rdl., midt i Kirken og ved Døbefonten 3 Rdl., nede i Kirken og i Taarnet 2 Rdl. Jorden paa Kirkegaarden var dyrest sønden og østen for Kirken, billigere vesten for og ved Kalkhuset, og nord for Kirken var den frie Fattigjord.

Begravelser i Kirker ophørte henimod Aar 1800, og 1821 blev der anlagt en Kirkegaard udenfor Byen, hvorefter den gamle omkring Kirken nedlagdes og senere blev jævnet.

I November 1782 begravedes paa Kirkegaarden vest for Kirken 5 hollandske Matroser fra det ved Tversted strandede hollandske Orlogsskib „Zierkzee" [1]).

— — —

1664 paatog Borgmester Jørgen Muus sig sammen med Raadmand Mads Christensen at være Kirkeværger for det følgende Aar, i hvilket der forestod store Byggearbejder, som alt var i Gang 1664, men dette Forhold blev ikke til Gavn for Kirken, thi Muus kunde ikke forliges med Raadmanden, og Følgen var, at Muus blev eneraadende. Da Muus døde 1668, skyldte han 94 Rdl. til Kirken, for hvilke hans Enke, Tove Jespersdatter, pantsatte deres Gaard, og 1673 skyldte Borgmester Mikkel Madsen Vendelbo 110 Slettedaler til Kirken, hvilket Beløb han havde lovet Jørgen Muus' Enke at tilsvare; han pantsatte herfor sin Gaard i Hjøring; formodentlig havde han købt den af Muus' Enke. Men saa blev Tiderne onde, og 1680 og mange efterfølgende Aar kunde en hel Del af Kirkens Debitorer ikke betale Rente af de Kapitaler, den havde staaende hos dem, og af de 48 Fjerdinger af Byens 72 Fjerdinger Markjord kunde der 1680 hverken faas Tiende eller Landgilde, fordi de laa udyrket og ubesaaet „formedelst Byens slette Tilstand". Blandt de Debitorer, der ikke kunde betale Renter, var forhenværende Borgmester Mikkel Madsen Vendelbo, som skulde betale 8 Dlr. aarlig, og Borgmester Henrik Josefsen, som ikke kunde betale 2 Mark og 9 Skilling i Rente. Flere af de Huse, Kirken havde i Pant, var nedfaldne, og de forarmede Folk bortdøde. Da Kirkens Regnskaber var kommet i stor Uorden, blev der i Henhold til kgl. Forordning af 7. April 1685 nedsat en Kommission, bestaaende af Sognepræsten Laurids Pedersen og Byfogden Jens Nielsen, til Undersøgelse af Sagen, og efter at have anvendt Sommeren til Undersøgelse, affattede de 4. December 1685 et Regnskab for de foregaaende Aar, men skønt de „af høyeste Fliid haver bemøyet sig", kunde de dog ikke tilvejebringe nogen Rigtighed for Aarene 1674, da det sidst aflagte Regnskab endte, og til 1680, fordi de tidligere Borgmestre selv — den ene efter den anden — havde paataget sig Kirkeværgeriet og Kirkens Indkomst sammen med en

[1]) Vends. Aarbøger I. 183.

anden Kirkeværge, som de til sig havde taget, og 1677 og 1679 havde der slet ingen Kirkeværge været, fordi de ikke kunde enes derom. Følgelig havde Kirken heller ikke faaet sin fulde Indkomst, og hvad der i alle disse Aar var oppebaaret, havde Borgmestrene anvendt til egen Nytte, naar fraregnes det, der var bekostet paa Kirken.

Det udtales, at den største Del af Kirkens Tilgodehavende for Aarene 1675—85 ikke kunde faas, og de andre Debitorer vilde blive ødelagt, om Betalingen skulde inddrives ad Rettens Vej.

Saa skred man til at sælge Kirkens Gods i Skibsby og Klastrup samt nogle øde Vaaninger og Grunde i Byen, men det indbragte kun lidet.

Købmand Axel Olsen, der skyldte Kirken Penge, døde, og 1687 høstede Kirken hans Avl og fik hans Jord udlagt.

1688 fik den udlagt 2 Fdg. Jord fra Raadmand Erik Christensens Bo i Bistrup; han efterlod sig kun en øde Ejendom, som Kirken ikke kunde være tjent med at tage.

1689 blev salig Borgmester Mikkel Madsen Vendelbos øde Plads og Ejendom, som Kirken havde faaet udlagt for 133 Dtr., solgt til Klokker Niels Lauridsen for 40 Slettedaler, da Kirken ikke havde en Skillings Nytte af den.

1693 hedder det videre, „at Kirkens Beholdning og Restancer saaledes er vokset, har der været Aarsager nok til paa dette Sted, formedelst de fattige Indvaanere, som dertil skulde have svaret, har først i mangfoldige andre Maader været saa højtbebyrdede med flere daglige, store paatrængende Udgifter, som fast utroligt ej havde været at formode, de saalænge har kunnet tilsvare. Og siden lidt den skadelige Ildebrand (som desværre noksom er bevidst), hvorved den største Part af de skyldige er bragt i saa ringe Tilstand, at det har været og er for dennem ganske umuligt hertil at svare, saasom samme hastigt paakommende ulykkelige Ildebrand har til Aske nedlagt tilligemed deres egne Midler, hvis de af Kirkens Gods ellers kunde have haft i Behold og det, de i Fremtiden kunde have herudi at svare med."

Det er den store Ildebrand 22. Juli 1693, der her sigtes til. Kirkeværgernes Oppebørsler brændte, og de søgte derfor 30. Oktober om Fritagelse for at tilsvare dem. Endvidere brændte ogsaa nogle Huse, som Kirken havde i Pant af Borgmester Jørgen Muus' Enke.

1694 solgte Degnen Morten Olsen Tvilling i Horne-Asdal $^1/_2$ Fdg. Jord i Hjøring til Kirken.

13. Februar 1703 blev paa Raadhuset ved Auktion bortsolgt nogle øde Grunde i Hjøring, som Kirken ejede som ufyldestgjort Panthaver, nemlig salig Peder Bertelsen, Tove Jespersdatters (ɔ: Borgmester Muus' Enke), sal. Inger Henriksdatters (ɔ: Enke efter Borgmester Anders Nielsen i Skagen), Hans Vævers Toft og 2 Stykker Jord i Tøtmosen, hvilke sidste solgtes til Byfoged Anders Paulin.

O. 1733 paatog Byfoged Børglums Søstersøn, Skomager Eskild Poulsen, sig at være Kirkeværge i en Aarrække imod at faa Beskikkelse som Bedemand, og han var da Værge indtil 1747, men blev saa afsat paa Grund af Underslæb, 146 Rdl., og Biskoppen udtalte sin Forundring over, at Byfogden som Kirkeinspektør havde ladet sligt passere. Der blev gjort Udlæg hos Eskild Poulsen, og hans Ejendele blev solgt ved Auktion, men der kom dog til at mangle 30 Rdl. Stiftsøvrigheden paalagde Præsten og Byfogden at erstatte Beløbet, men det kom de dog ikke til; Eskild Poulsen afdrog lidt efterhaanden, og da han 1760 døde og hans Bo var fallit, blev Restgælden afskrevet som tabt for Kirken.

— — —

I det 18. Aarhundrede og indtil 1868 betalte Kirken Lysepenge til Raabjerg og Rubjerg Skoler, men hvorledes denne Afgift er opstaaet, kan ikke ses; den hidrører formodentlig fra det gamle St. Annæ Vikariegods, der 1566 blev tillagt Kapellanen og Rektoren; blandt dette Gods var nemlig noget i Rubjerg og Raabjerg Sogne (se Skolen).

SAKRISTIET.

1635 købte Niels Lange til Rønnovsholm Sakristiet til Gravkapel for 100 Speciedaler[1]), „dog det øverste af samme Kapel at blive til Sakristiet", og Sakristiet er vel derefter blevet delt, saa der fremkom den nuværende hvælvede Gravkælder, i hvilken Niels Langes Lig blev hensat 1640, hvorimod hans Hustru, Jøllen Jespersdatter Vognsen af Hæstrupgaard, ikke synes at være blevet begravet her. Niels Langes Søn, Henrik Nielsen Lange, f. 1611, død 23. Marts 1671, købte 1670 Sakristiets øverste Del og udstedte 6. Decbr. s. A. følgende Gældsbrev til Kirken:

„Jeg Henrik Lange til Fuglsig kendes og hermed for alle gør vitterligt, at jeg af ret vitterlig Gæld skyldig er til Sanct Karinæ Kirke udi Hjøring 1 Hundrede Rigsdaler, som er for Sakristiet norden paa bemeldte Sct. Karinæ Kirke, som Sognepræsten, Hr. Gert Nielsøn Bech med Borgmester Mikkel Madsen og Raadmændene i Hjøring haver solgt mig og mine Arvinger paa Hans Majestæts naadigste Behag efter deres til mig givne Breves videre Formelding. . . . "

Til Sikkerhed for Beløbet pantsatte han et Bol i Sønderlev i Skallerup Sogn. Beløbet anvendtes paa Sakristiet. Hans Enke, Hypolita Hahn, oprettede 31. Oktober 1674 følgende Fundats for Kapellet:

Fru Hypolita Hahnes Gavebrev til Hjøring Kirke 1674.

(Hofm. Fund. IV 340).

Jeg Hypolita Hahne, Sal. Henrich Langes til Fugsig, kiendes og hermed for alle giør vitterligt, at saasom vor HErre ved den timelige Død haver bortkaldet min hierte kiære nu Salig Hosbonde, Henrich Lange til Fuglsig, og han selv udi levende Liv haver tilforhandlet sig det lidet Capell

1) Beløbet blev anvendt til Kirkens Gavn. 2) Danske Atlas V. 206.

eller Sacristi ved Sancte Karens Kirke i Hiøring, nemlig det gevelbte Rum oven over Salig Niels Langes Begravelse, for sig selv, mig, vores Børn og Arvinger, til et Begravelses-Sted, og det af Hiørings Kirkes Værgere, med Sogne-Præstens, og samtlige Borgmestere og Raad deres Samtykke, efter deres underskrevne Brevs og Contractes videre Formelding, som lyder blant andet i Meening om Hans Kongl. Majestæt det Naadigst ville bevilge, hvorpaa jeg siden efter allerunderdanigst Ansøgning Naadigst paa samme Sacristie og Begravelses-Sted har bekommet Kongl. Confirmation; da, paa det samme Sacristie og Begravelses-Sted, baade nu i min Velmagts og efter min dødelige Afgang kand være forsikret, at være holdet vedlige og Magt, da haver jeg for mig og Arvinger til fornævnte Sacristi hengivet, og med dette mit Brevs Kraft testamenterer og hengiver tvende halve Gaarde, beliggende i Venneberg Herred i St. Hans Sogn i Giørup-Bye, den eene, som Christen Andersen og hans Moder nu paaboer, og den anden, som Sal. Søren Sørensens Enke nu paaboer, og skylder tilsammen aarlig Byg otte Tønder, Smør to Pund, fire Marker, Svin et, Foerstud een, Gaas een, Høns to, hvilke fornævnte halve Gaarde med ald sin tilliggendes Ejendom, som der nu og af Arilds Tid tilligget har og bør dertil at ligge med Rette, med Skyld, Landgilde og ald anden Rettighed, det Uvisse tilligemed det Visse, skal følge og svare aarligen og ævindelig til fornævnte Begravelses og Sacristies Vedligeholdelse for ævindelig Eyendom. Dog mig forbeholden, at samme tvende halve Gaarde svarer til Fuglsig med Skyld, Landgilde, Ægt og Arbeyde min Livs Tid, og efter min Død udi alt at svare til fornævnte Begravelses-Sted, som før er melt, undertagen Ægt og Arbeyde af samme tvende halve Gaarde, som skal følge og svare til Fuglsig min og mine Børns Livs Tid og ikke længere, dog at Arbeydet ikke eskes høyere end som Bønderne det vel kand taale, saa Gaarden bliver ved Magt; Mens om det hendte sig, at nogen anden Fremmed blev Fuglsig mægtig for Eye efter min eller mine Børns dødelige Afgang, da skal ingen Fremmed eller videre Udarving nyde nogen Arbeyde af samme tvende halve Gaarde, mens dennem tillige med Landgilde og ald anden Herlighed og Rettighed, visse og uvisse, at lade svare til fornævnte Begravelses-Sted, og skulle Sogne-Præsten udi Hjøring tillige med Borgmester og Raad sammesteds holde rigtig Regnskab paa Indtægt og Udgift af samme Gaarde, og udi deres aarlig Kirkes Regnskab indføre, og fornemmelig drage den Christelig Omsorg, at vores Begravelses-Sted vorder forsvarligen vedligeholden, til hvilken Ende Hans Velærværdighed Biskopen udi Windelboe-Stift for sig og sine Efterkommere venlig ombedes, at han udi sine Visitationer vilde have den Christelige Opsyn til vores Begravelses Vedligeholdelse, og tilmed af Kirkernes aarlig Regnskab hos Sogne-Præsten, Borgemester og Raad, tage nøyagtig og fuld Information om Indkomstens lovlig Administration, og om nogen Feyl derudi skulle findes, det jeg ikke formoder, da paa Rettens vegne tale derpaa, og holde derover, at denne min velmeente Gave maa vel og forsvarligen anlegges. Dette saaledes uryggeligen skal holdes og efterkommes for mig, mine Børns og Arvinger, bekræfter jeg med mit Zignette og egen Haand og venligen ombedet min hierte kiære Broder, den Høyædle og Velbaarne Vincentz Joachim Hahne til Abrahamstrup — — — — saasom mine Børns Formyndere og min kiære Broder, Ærlig og Velbaarne Mand Niels Lange til Rønnovsholms, med mig til Vitterlighed og Bekræftning at underskrive, og er ovenmelte Testamente udi to eenslydende Instrumenter forfattede, og det eene af dem Hans Velærværdighed Biskopen Mag. Matthias Foss leveret, i Stifts-Kirken at indlegge, og det andet, som velbemelte Hr. Biskop, samt Borgemester og Raad, til Efterretning underskriver, at blive hos den ældste af mine Børn og deres Arvinger, som, og naar dennem lyster, bør og skal have Opsyn til bemelte Capell og dertil lagde Godses Conservation og Vedligeholdelse.

Actum Kiøbenhavn, d. 31. Oktobr. 1674.

Sal. Henrich Langes nachgelassen Wittwe
Hypolita Hahne.
Vincentz Hahne.
Geh. Bechius.

Efter Fru Hypolita Hahns Død 1693 blev Fuglsig solgt til Jomfru Anne Lange († 1717), og 13. Febr. 1700 fik hun kongelig Tilladelse til at købe de to Halvgaarde i Gjurup for 450 Rdl., hvilket Beløb skulde forrentes til Kirken med 5 pCt. aarlig og være prioriteret i Fuglsig med Gods, mod at Kirken overtog Gravkapellets Vedligeholdelse. Ved Pantebrev af 22. April 1700[1]) gav Jomfru Lange saa Kirken Sikkerhed for Beløbet, idet hun til den pantsatte de to nævnte Halvgaarde i Gjurup (Hk. 10 Tdr. 6 Skp.) samt 1 Bol (beboet af 2 Mænd) i Skibsby (Hk. 2 Tdr. 5 Skpr.).

Pantebrevet er medunderskrevet af Ove Budde til Lengsholm og Iver Seefeld til Mølgaard i Ugilt. Samtidigt fik hun saa Skøde paa de to Halvgaarde. Anne Langes Panteobligation fornyedes efterhaanden af de følgende Ejere af Fuglsig (Generalmajor Chr. Georg v. Møsting, Ingeborg Juul, Johan Ludvig v. Holstein og Claus Edv. Ermandinger). Da Købmand Jens Sand i Hjøring købte Fuglsig 7. Septbr. 1742, udstedte han ny Panteobligation til Kirken, idet han i Stedet for Bolet i Skibsby pantsatte en Halvgaard i Gjurup, og Kirken havde altsaa herefter Pant i 3 Halvgaarde her med ialt 16 Tdr. 2 Skp. Hk.[2]). Saaledes blev Forholdet bestaaende indtil 10. Febr. 1799, da Fuglsigs Ejer, Søren Richter, i H. t. Stiftsøvrighedens Resolution af 13. Juni 1798 pantsatte 10 Tdr. Hk. af Fuglsiggaard til Kirken i Stedet for de 3 Halvgaarde. 13. Oktbr. 1851 vedtog Kirkeinspektionen at indhente Fuglsigs Ejers Samtykke til at lade de i det Langeske Kapel henstaaende Ligkister nedsætte under Gulvet, hvor Niels Langes Kiste jo var blevet hensat 1640. Kirkeinspektionen vilde saa benytte det øverste Rum til Skriftestol, og som Vederlag for Legatet, der indbragte 22 Rdl. 3 Mk. aarlig, vilde det vedblivende vedligeholde Gravkapellet og de deri værende Mindesmærker. Dette vilde Fuglsigs Ejer dog ikke samtykke i, men mente, at naar Gravkapellet anvendtes som Skriftestol, maatte hans Afgift bortfalde, og Kirkeinspektionen vedtog saa at gøre det Forslag, at Fuglsigs Ejer skulde give Afkald baade paa Grapkapellet og paa Pulpituret i St. Annæ Kapel mod at Kirken gav Afkald paa Legatrenten[3]). Dette Forslag førte dog heller ikke til noget, idet Kirkeministeriet 28. Decbr. 1853 meddelte, at Gravkapellet ikke

[1]) Kirkens Arkiv. [2]) Kirkens Arkiv, jvf. Hofmans Fund. IV 340.
[3]) Kirkeinspektionsprotokollen 13/10 1851, 21/7 1853, 27/1 1854.

kunde nedlægges, men Pulpituret kunde derimod nok fjernes uden Fuglsigs Ejers Samtykke.

Kirkeinspektionen vedtog da at søge Ministeriets Tilladelse til at fjerne de gamle Ligkister fra Kapellet og nedsænke dem, og 1855 blev Kisterne flyttet ned i den underste Gravhvælvning, men nu mente Brødrene Treschou til Fuglsig, at de som Følge heraf ikke var pligtig til at betale Legatrenten og protesterede mod Kirkeinspektionens Krav herpaa. Efter flere Aars Strid kom Sagen for Retten, og ved Dom af 4. Oktbr. 1858 blev Fuglsigs Ejere tilpligtet at betale de skyldige Renter af Legatet. Ogsaa med den senere Ejer af Fuglsig, Lauritz Lassen, havde Kirkeinspektionen Retssag om Legatrenten, og det endte med, at han 1876 med Ministeriets Billigelse indbetalte hele Legatsummen 900 Kr. til Kirken, der henlagde Beløbet som en særlig Sum til Kapellets Vedligeholdelse[1].

1855 blev altsaa de i Sakristiets øverste Del henstaaende Kister nedsatte i Gravhvælvingen, hvor de nu staar, og 1892 underkastedes de en Undersøgelse. Der fandtes Ligene af Niels Lange til Rønnovsholm, død 1640, Henrik Lange til Fuglsig, død 23. Marts 1671, hans Hustruer Anne Ahlefeldt, død 18. Febr. 1655, og Hypolita Hahn, død 7. Juli 1693, endvidere af Løjtnant Niels Lange til Rønnovsholm, død 28. Febr. 1694, Jomfru Anne Katrine Lange til Fuglsig, død 24. Maj 1694, Jomfru Anne Christensdtr. Lange til Rønnovsholm og Fuglsig, død 1717, og Fru Maren Kruse, f. 1606, død paa Aastrup 16 . ., gift I med Erik Krabbe, † 1659, II med Kaptajn F. V. v. Møsting, † 1723.

I Kirkens Kor hang der 3 Mindefaner vedrørende Slægten Lange; de var dog allerede 1730 saa gamle, at de ikke taalte at blive oprullet, og man kunde derfor ikke læse deres Paaskrift[2]), der vel har været biografiske Data vedrørende militære Personer.

Kaa Kormuren udenfor Sakristiet var en trekantet Plade med Gravskrift over Henrik Lange og hans to Hustruer[3]), og i St. Anna Kapel havde Familien som nævnt et Pulpitur over Døren ved Døbefonten. Paa Pulpituret stod:

En gudhengiven Sjæl lod, Gud til Ære, dette,
hos Daaben, Jordans Flood, som Stammers Steene sætte.
Josv. 5,8. H. L. — H. P. H.

Vaabener: Vind, Lange, Vognsen, Ahlefeldt, Brockenhus,
Jernskæg, Emmiksen, Breyde — 1686.

1899 blev de ovenfor omtalte 3 Fanestænger samt et Egetræsskab med Langernes Vaaben og Levninger fra Kisterne opstillet i Sakristiet.

KIRKENS KLOKKER.

Fra gammel Tid af har Kirken haft 3 Klokker: „Den store Klokke“ eller „Stormklokken“, „den lille Klokke“ og „Tolvklokken“; de nævnes saaledes

1) Kirkeinspektionsprotokollen. 2) Vends. Aarbøger 1921 S. 111 f. 3) a St.

alle i Regnskabet for 1648. Den „lille Klokke“, der nu findes i Kirken, er af ny Datum, idet den er støbt 1841 af Klokkestøber Peder Mejlstrup (junior) fra Randers, og den har saaledes ingen Historie, men muligt er der til den anvendt Metallet fra Kirkens tidligere „lille Klokke“, der 1685 betegnes som „1 liden gammel Klokke, som er ganske breched oc ubrugelig“, og som i 1687 blev omstøbt i Aalborg af Rudolph Melchior. Det er maaske den, der nævnes blandt Kirkens Inventar Aar 1700 som „1 liden Metalklokke med Aarstal 1687, hængende i Taarnet, givet af Byfogden for en Toft nord i Byen“; den vejede 21 Skaalpund og slog fulde Slag nede i Kirken, naar Klokken i Taarnet (Kirkeuret?) slog fulde Slag. Blandt Kirkens Ornamenter nævnes 1802 en lille Malmklokke, der staar i Taarnet, „og som maaske ikke har været brugt i 100 Aar og ikke før har været observeret.“

Om den mellemste Klokke, „Tolvklokken“, oplyser vor første Kender paa dette Omraade, Arkitekt F. Uldall i Randers, følgende[1]): „Den har en temmelig langstrakt Form, idet dens hele Højde er omtrent 1 Alen og 11 Tommer og dens største Diameter 1 Alen og 6½ Tomme. Her mangler alle Oplysninger angaaende Støberens Navn eller Tiden, paa hvilken han udførte sit Arbejde; dog maa man ved Sammenligning med den Række Klokker i det nordlige Jylland, hvortil den nævnte hører, særlig af Formen slutte, at den maa skrive sig omtrent fra det 14. Aarhundredes Slutning. Mellem et Par Rundstave nær Klokkens øvre Rand staar en kort, ulæselig Indskrift med de saakaldte „Minuskler“, dog med en enkelt „Majuskel“ som Begyndelsesbogstav; dernæst følger i samme Linie 3 latinske Kors eller lignende og 5 cirkeldannede, svagt ophøjede Figurer, der bringer Tanken hen paa det ene af Kirkens Helgenindes Symboler, Hjulet. Mulig skulle de nævnte Kors betyde lige saa mange Sværd, hvad de for Formens Skyld ganske vist lige saa godt kunde kaldes, thi Sværdet var jo som bekendt det Vaaben, hvormed St. Katarina led Martyrdøden.“

Endnu skal nævnes et enkelt, ejendommeligt, af fine Streger bestaaende Tegn, der findes imellem Korsene eller Sværdene og Hjulene, og som rimeligvis er Støberens Mærke, idet samme blandt andet forekommer paa de lignende Klokker i Vennebjerg ved Hjøring, Aaby ved Aalborg, Kollerup i Vester-Hanherred og Hvidbjerg vesten Aa i Hassing Herred m. fl.

Om Stormklokken udtaler Uldall, at den har en Højde af 1 Alen og 11 Tommer og en tilsvarende Diameter forneden og følgende Indskrift med store latinske Bogstaver, den saakaldte Lapidarstil: SOLI . DEO . GLORIA (ɔ.: Gud alene Æren) ANNO 1. 6. 3. 9. P. I. S. K. - T. L. S.[2]). Paa Nordvestsiden staar lige under Indskriftens Begyndelse et Støbermærke, bestaaende af et Skjold, inden i hvilken ses en Kirkeklokke, ved hvis Side findes Bogstaverne F. V.[3]). Under Skjoldet er anbragt en ottekantet Stjerne, og udenfor

1) Hjørring Amtstidende 26/10 1889. 2) ɔ: Kirkeværgerne Poul Jensen og Thomas Laursen.
3) Frands Klokkestøber var 1639 i Slagsmaal her (Tgb. fol. 78).

det førstnævnte er Bogstaverne F. V. gentagne betydeligt større. Paa Østsiden staar ligeledes umiddelbart under Indskriften et andet Støbermærke, nemlig en Krans dannet af et Par Palmegrene, indeni hvilken en meget lille Klokke med en femkantet Stjerne over og en Roset under samt Bogstaverne C. V. ved Siderne. Ogsaa her gentages de samme Bogstaver i større Maal udenfor Mærket.

Klokken er rigt udstyret med Ornamenter m. v. Ovenover Indskriften findes saaledes en smuk Frise, dannet afvekslende af smaa Englehoveder og Lavrbærgrene, og mod Syd ses i samme Højde som Støbermærkerne et omtrent 1½ Tomme højt Brystbillede i Relief af Christus, endvidere paa den modsatte Side et større Englehoved. Et mindre saadant tilligemed 4 ottekantede Stjerner og et Par udstrakte Hænder ere anvendte som Adskillelsestegn i selve Indskriften. Endelig ses nederst paa Klokken mod Nordvest et Kors oprejst paa et højt Fodstykke, saa det hele har Lighed med et Alter, samt paa den modsatte Side ligeledes forneden en Haand, der peger opad.

Arkitekt Uldall fortsætter derefter med, at vi ikke ved Navnene paa de tvende Støbere, der har forfærdiget Klokken, ligesom det heller ikke er angivet, hvor den er støbt, men vi tør sikkert slutte, at dette er sket i Viborg, thi paa Klokken i Bejstrup i Ø. Han-Herred, hvor vi genfinder ganske det samme Reliefbillede af Christus tilligemed Frisen af Englehoveder og Lavrbærgrene i Forbindelse med Støbermærket C. V., staar blandt andet, at den er omstøbt i Viborg 1641, og mindst 10—11 forskellige jyske Kirkeklokker er udgaaet fra det samme Støberværksted i Viborg i Aarene 1638—42; en Del af dem har kun det ene Støbermærke, Resten begge.

Saavidt Uldall, hvis Oplysninger om Støberne ikke er uden Interesse for det følgende, selv om de ikke er holdbare helt igennem, hvilket vil fremgaa af det, vi her skal fortælle om den gamle Klokke.

1638 var St. Karens Kirkes „store Klokke" sprunget, og der skulde anskaffes en ny. I den Anledning blev der foreskrevet en Klokkestøber — efter det foranstaaende formentlig fra Viborg, hans Fornavn var Frands — og af 500 Mursten byggedes en Ovn paa St Katrine Kirkegaard til at smelte Metallet i. Til Støbningen anvendtes 14 Læs Ler og Sand, 5 Læs tørt Træ og 2 Læs grønt Træ, og af Metal ses der til Metallet fra den gamle Klokke at være indkøbt 4 Pund (ɔ: Lispund) Kedelkobber, 1 Pund Messing, 33 Mark (à ½ Pd.) Tin, noget Jern samt 236 Skaalpund Malm for „Modens Storhed og Skikkelses Skyld", hvilket vel vil sige for at kunne udfylde den af Klokkestøberen lavede Model, til hvilket der blandt andet var medgaaet Hamp, Voks, Tælle, Hønseæg m. m. Om Fremgangsmaaden ved Klokkestøbning maa vi nøjes med at henvise til Beskrivelsen i Uldalls Værk: Danmarks middelalderlige Kirkeklokker. Klokkestøberen fik 70 Slettedaler for Støbningen, men holdt sig selv ved Kost, medens den stod paa, og ialt kostede den nye Klokke 215 Slettedaler eller Værdien af godt 100 Td. Byg. Da man

nu havde faaet en Ovn bygget og en Klokkestøber hidkaldt, benyttede man Lejligheden til samtidigt at støbe en Klokke til St. Olufs Kirke i Hjøring, hvis Klokke ogsaa var sprunget, og til Hørby Kirke, for hvilken Benyttelse de respektive Kirker betalte 4 og 3 Slettedaler. St. Olufs Klokke blev støbt af 2 „gamle brækkede Klokker", og Støberen fik Arbejdsløn 45 Daler „og kunde ikke ringere fortinges"; der medgik bl. a. 1 Ol Æg til Modellen (St. Olai Regnskabsbog S. 35 b.) og Klokken ophængtes i et „Klangers" paa Kirkegaarden.

Nu havde St. Karens Kirke faaet sig en ny Klokke, og derefter skulde den altsaa bringes paa Plads i Taarnet; det var dog ikke saa let en Sag, og der var ingen i Hjøring, der turde paatage sig at lede Arbejdet. Man akkorderede saa med Klokkestøberen derom, og for en Betaling af 2 Slettedaler paatog han sig det. Heller ikke havde man i Hjøring et Tov, der var langt og stærkt nok til dette Foretagende; men denne Vanskelighed kom man om ved ved at laane et Kabeltov paa Odden. Selve Arbejdet med Ophejsningen blev naturligvis udført af Folk fra Hjøring og uden Betaling; men Kirken ofrede 21 Kander otteskillings Øl paa dem, saa de har vel ikke tørstet.

Kirken havde ikke i Øjeblikket Penge til at afholde denne store Bekostning med, men Godtfolk laante og forstrakte den med de fornødne. Præsten, Magister Niels Lauridsen Bech, ydede 9 Slettedaler, Borgmester Jakob Christensen 30, Raadmand Henrik Thomsen 18, Raadmand Peder Nielsen 20, Byfoged Jesper Christensen 6, og Raadmand Laurids Lauridsen 15 Rigsdaler.

Uheldigvis var Klokken for svær for Taarnet, og efter at have været benyttet i nogle Aar maatte den nedtages, vist 1651, thi da der blev ringet over Liget af Mads Christensens Søn, en Ungkarl, der ved ulykkelig Hændelse var blevet ihjelstukket, revnede Taarnet. Den blev saa 1657 flyttet op paa St. Hans Kirkegaard, hvor den benyttedes saavel til at slaa Alarm med, naar der var Ildebrand, som til at ringe over Lig med, naar nogen af Byens Borgere blev begravet, og at det var Byens Klokke og ikke St. Hans Kirkes pointeredes ved, at der ikke af Byens Folk erlagdes Betaling for dens Brug ved Begravelse[1]). Her hang den saa til 1724, da Frederik Kjær til Børglum Kloster, som dette Aar købte St. Hans Kirke af Kongen, fik Tilladelse til at nedtage den og anvende den i Børglum Kirke. Om Flytningen har jeg i Børglum Klosters Arkiv, hvortil jeg ved Godsejer Rottbølls Velvilje har haft Adgang, fundet følgende ikke uinteressante Aktstykker.

Først et Brev til Kancelliraad Frederik Kjær fra Borgerskabet i Hjøring, halvvejs krybende, halvvejs truende i Tone og Form:

Velædle og Velbiurdige Hr. Kancellie-Raad!

Som er os kommen for Ørene, at Deres Velbiurdighed skulle være sindet at lade os faa voris Storum-Klocke igien, som ungefæhr for 4re Aar

[1]) Bispearkivet Capsa B. Loc. 8.

siiden er bortført til Børglum Closter fra St. Hans Kirchis Klouchuus, hvor dend og stedtze har verrit hengende, siiden dend blef nedtaged af Ste. Cathrine Kierchis Torn her i Hiøring og der paa bemelte St. Hans Kierchegaard igien ophengt, som før er meldt, formedelst den var for svær for Taarnet at bæhre; dog samme Forflyttelse sigis at skal være skeed efter Hans Maiestæts allernaadigste Dennem dertil gifne Tilladelse og Bevilgning, som og muligt kand hafve bleven udvirchet ved een vrang Berettning, eller og der ved samme Ansøgning iche heller er gifuet hans Kongelige Mayestæt tilkiende, at samme var Hiørings Byes Storum Kloche, som hen imod Hundrede Aar har dertil verrit brugelig. Thi da vel muuelig, om Hr. Cancellie-Raad saadant udi sin allerunderdanigste Ansøgning havde til Hans Mayestæt anmeldet — som billig burde verrit skeed — havde vel Hr. Cancellie-Raad iche faaet Tilladelse af Hans Kongelige Mayestæt saaledis at bortføre vorris Kloche førend det først havde kommen til Stedetz Øvrigheds og voris Ærklæring; icke desto mindere vil vi denne Sinde alt sligt forbigaae og ved denne vorris udsendte Beskickelse allertjenstlig tilbede os velædle og velbiurdige Hr. Cancellie-Raads udførlige Svar, om hand i Minde og Kierlighed vil lade os faae forbemeldte voris Storrum-Kloche igien her til Hiøring; hvis icke nødis vi til imod vorris Villie at andrage dette for Hans Kongelige Mayestæt, paa hvad Maade dend er os frakommen, og er vi fuld forsichret, at dersom Hr. Cancellie-Raad havde vist dend rette Sammenheng om, at dend var Hiøring Byes Storrum-Klocke, havde hand aldrig enten søgt eller forlangit saa urimmelig en Bigiæring. Skulde Deres Velbiurdighed icke finde for got at lade os faae oftebemeldte vorris Klocke igien uden videre Andragende for Hans Mayestæt, som vi dog icke formoder, er vi da allertienstlig begierrende, at os maatte ved disse forbemelte voris udskichede medehlis en videmeerit Copie af Hans Kgl. Majestæts allernaadigste Dem gifvene Tilladelse paa at maatte transfirere samme vorris Kloche til Børglum Closter, paa det at vi med samme kand godtgiøre og fuldkommen beviise, hvor samme vorris Kloche er afbleven og henkommen, som og billigen burde have verrit overleverit ved Klochens Affordring fra Hiøring til Øvrigheden eller Borgerskabet her paa Stedit; thi ellers maatte baade Over- og Underøvrighed i sin Tiid kunde indbilde sig, at Klochen paa en anden u-billig Maade kunde verre fra Byen bort-practicerit. Vil derfor tienstligen have Deris Velbiurdighed ombedet, at hand gifver os sin udførlig Svar enten med Paaskrift under sin Haand eller det muntlig til vorris udskichede. Dette skeer alleniste for at viise, ded vi icke u-afvidende sligt for Hans Mayestæt vil andrage, førend Hr. Cancellie-Raad først derom er vorden vidende og Deris endelige Erklæring herpaa erholdet.

Forblivende
velædle og velbiurdige
Hiøring, 15. Martii 1728. Hr. Cancellie-Raads tiennistskyldige.
Paa egen og samtlig Hiøring Borgerskabs og Beboeres Vegne:
P. Biering, Christen Hansen, Ch. Samuelsen,
Niels Dahl, Johan Friederich Wiltmann,
Mikkel Christensen, Chr. Nielsen Urt, Christen Jensen.

Kancelliraaden var dog ikke saa let at forskrække, og det var sikkert ogsaa imod hans Natur godvilligt at give noget fra sig, som han en Gang var kommet i Besiddelse af. Han medgav Sendebudene fra Hjøring følgende Brev til Borgerskabet, i hvilket han henholder sig til den ham under 31.

Januar 1724 meddelte kongelige Bevilling til at flytte den største af Hjøring St. Hans Kirkes 2 Klokker til Børglum Kirke for at bruge den der. Af Bevillingen ses, at St. Hans Kirke havde en større og en mindre Klokke hængende i et Klokhus paa Kirkegaarden, og at den største, „som fast var uden Brug“, „var Kirken mere til Skade end til Nytte“ (!), hvorfor Stiftsøvrigheden heller ikke havde haft noget at erindre mod, at den fjernedes.

Tienstligt Giensvar.

Jeg hafde mindst tengt at seet nogit fra I gode Hiørings Borgere i dend Materia, som ieg her maa fornemme, des Aarsag, ieg maa føre Dem til Eftertancke:

1. Dersom dend Klocke, som I behager udi Eders her saakaldet Beskichelse at melde om, skulde hafve tilhørt Hiøring Bye, hafde Hiøring Byes Borgere vel, da Hans Kongelige Mayestæt allernaadigst ved Placater lod bekiendtgiøre, det St. Hans Kircke med alle sine Ornamenter skulde ved offentlig Auction bortselgis, giort allerunderdanigst Ansøgning om samme Klocke, og nu meere da en Dehl af Hiøring Byes Borgere, ia nogle af dem, som nu denne Beskichelse har undertegnet, personlig var tilstede ved Auctionen, da Kiercken med alle sine da derved værende Ornamenter blef solt, og icke da giorde ringeste Paastand eller Ændring om samme Klocke til de af Hans Kongelige Mayestæt allernaadigst til samme Auctions Holdelse beskickede Commissarier.

2. Saa blef da St. Hans Kiercke uden for Hiøring Bye ligende med alle sine Ornamenter paa den kongelige Auction bortsolt og Hans Kongelige Mayestæts allernaadigste Skiøde der paa til mig udgifven.

3. Saa er og Hans Kongelige Mayestæts allernaadigste Bevilling og Tilladelse mig gifven at forfløtte at være skeed paa vrang Beretning, saa skriver Deres Peen derudi u-forsvarligt og det, som De ingen Føie hafver til; thi vil Di erkyndige Dem hos Hr. Stiftamtmanden og Hr. Biskoppen udi Aalborg, hvor min allerunderdanigste Ansøgning har verrit til deres Erklæring, kommer De derom i bedre Oplysning.

4. I gode Borgere maa self tilstaae, at I hafuer intet reel eller louskicket, hvormed I louformelig kan bevise Klocken har hørt Hiøring Bye til, og ingen kan mindis — af dem, som nu lever — Klocken hafuer hørt Hiøring Bye til eller verrit ved anden Kiercke end som St. Hans Kircke, hvor dend med Kiercken blef af Hans Kongelige Mayestæt bortsolt.

Nu maa I gode Hiørings Borgere og ald Verden tilstaae mig, at Hans Kongelige Mayestæts allerunderdanigste Skiøde og Adkomst er nok for mig, og saa har ieg ingen Strid med I gode Hiørings Borgere om samme Klocke; thi ieg har icke bemegtiget mig videre, end som mit eget, og det som mig af Hans Kongelige Mayestæt allernaadigst er solt, skiødet og tilladt at maatte forfløtte. Behager I gode Hiørings Borgere at vil see. Hans Kongelige Maystæts mig allernaadigst gifne Skiøde derpaa og Tilladelse paa Klocken at forfløtte, skal det ikke blifue Eder negtet, naar I vil giøre mig dend Ære at komme her til mig.

I det Mening er jeg dend, som stedse forblifver
de velfornemme Borgeres tienstberedvilligste Tiener
F. Kiær.
Børglum Kloster, d. 16. Marti 1728.

Det ses ikke, hvorledes Sagen er endt, men Hjøring Kirke har i hvert Fald faaet sin Klokke tilbage.

— — —

Kirkens Alter blev 1636 malet rødt og 1651 ommuret; 1671 blev det fornyet, og det gamle Alter hensattes nede i Kirken, vel i Taarnrummet. Samtidigt lavedes der et Skab bag Alteret. 1698 blev Alteret malet af Maler Laurs Jensen fra Sdr. Harreslev, og 1700 restaureredes det tilligemed Sprinkelværk, Knæfald m. v.

Altertavlen er i Renæssancestil og skaaret i Egetræ 1651 af en Christen Billedsnider, som udførte Arbejdet i Maren Nielsdatters Stue i Løbet af 16 Uger og 4 Dage for en Betaling af 130 Slettedaler. Billedskæreren har vel saaledes ikke været fra Hjøring. Den bærer Fremstillinger af Nadveren, Korsfæstelsen, Opstandelsen og Himmelfarten, de 4 Evangelister m. v. Ved Siden af Alteret er opstillet udskaarne Figurer af St. Katrine og Apostlen Peter, Rester af den gamle katolske Altertavle fra ca. 1500. 1652 blev den nye Altertavle stafferet af Johannes Kontrafejer fra Aalborg, som herfor fik 165 Slettedaler, og 1661 blev Altertavlen repareret af Anders Kontrafejer efter Magistratens Begæring.

1762 repareredes Altertavlen atter med en Bekostning af 34 Rdl., den var af Ælde og Røg kulsort og 1905 blev den igen restaureret.

Alterstagerne er af Messing uden Indskrift. En syvarmet Lysestage blev Pinsedag 1922 skænket af Kirkens Venner.

Alterkanden blev istandsat 1644, men 1. Januar 1740 fik Kirken en ny Alterkande, af Vægt 83 Lod, foræret af Farver Christen Samuelsen og Hustru Maren Rasmusdatter. Paa Kanden staar foruden deres Navne og Aarstallet samt Datum:

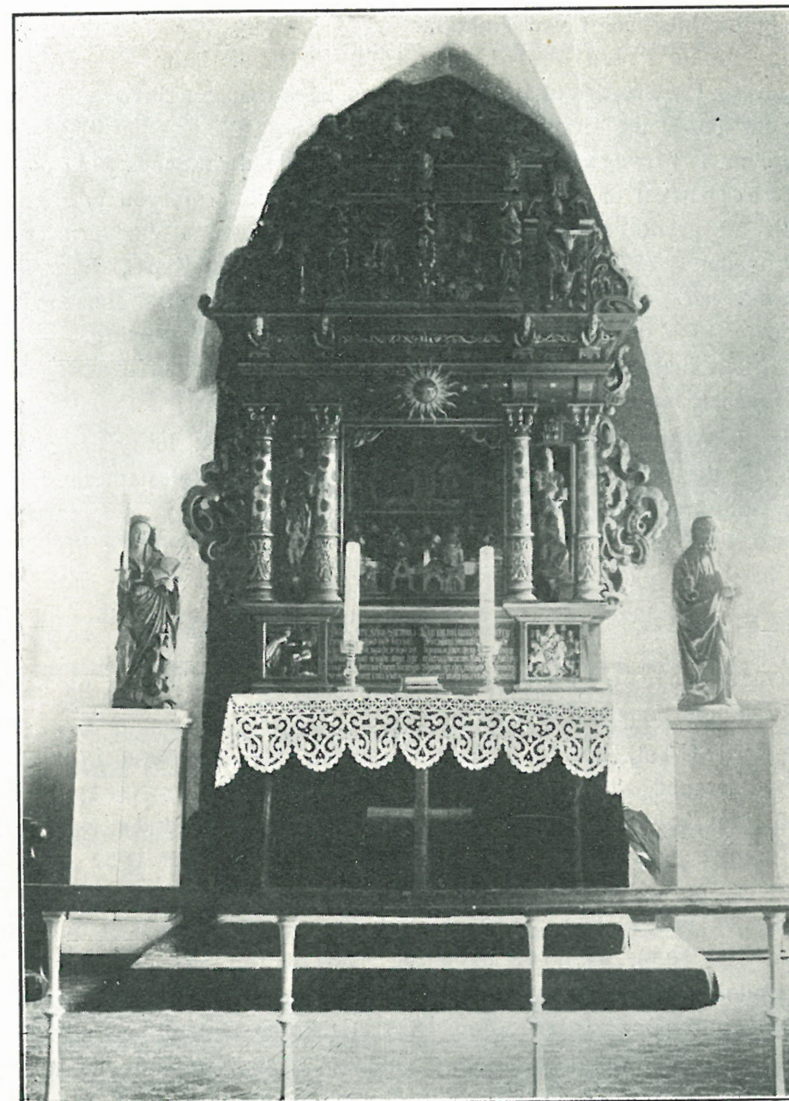
»En Mese Kande Staar til Viin paa Herrens Bord
Af Christi Blod dets Kraft Lægedom hvo Troer,
Hvo udi Nadveren Den værdig til sig Tar
I, Mad og under Viin hand Christi Blod vist har.«

En Sølvæske til Alterbrødet blev 1702 givet af Byfoged Anders Paulin og Hustru.

Alterklædet. 1649 købtes i Hamburg ved en Aalborgborger „Kaffa“ til et nyt Alterklæde, nemlig 12 Alen rødt Tøj; endvidere købtes 39 Alen Guldsnore, 11 Alen fine, brede Guldkniplinger samt 6 Alen rødblommet Fløjl til en Messehagel. I Aaret 1700 anskaffedes igen et Fløjls-Alterklæde til 223 Rdl. og med Aarstal paa, og Biskop Thestrup giver i den Anledning 1714 Regnskabet Paategning om, at „denne Omkostning paa dette Alterklæde synes svar megen, og var mindst fornøden at leje Vogn til det at hente, som kunde ske ved anden Lejlighed.“

1777[1]) gav Vejmester Morten Kjærulfs Enke, Ane Kirstine Anders-

[1]) Se Jydske Efterretninger, Maanedlige Tillæg 1/1778.

Altertavlen i St. Katrine Kirke

datter Sand et meget kostbart Alterklæde til Kirken, hvilket frelstes ved Kirkens Brand 1793.

En Sølvflaske med Skrueprop blev ca. Aar 1700 givet af Pastor Jørgen Finckenhoff og Hustru, hvis Navne stod paa dem. 1747 var den ubrugelig og blev solgt ved Auktion.

Den gamle Prædikestol blev 1698 malet af Laurs Jensen fra Sdr. Harreslev og 1762 repareret af Anders Jensen Ejersted; den nuværende Prædikestol er fra 1855, da Kirken ogsaa fik nye Stole. Til Prædikestolens Inventar hørte et 4 Timers Glas indfattet i Foderal; det nævnes 1747 og senere.

Døbefonten er fra det 13. Aarh. og i Bægerform; den er af gullandsk Kalksten og prydet med Rundbuefrise og paa Foden et Vædderhoved og 3 Mandehoveder. 1674 blev den flyttet hen i St. Annæ Kapel, hvor der sattes Sprinkelværk om den. 1698 blev den malet af Laurs Jensen fra Sdr. Harreslev. 1748 havde Kirken 2 Døbebækkener af Messing.

I Kirken hænger et Trækrucifiks fra Slutningen af det 13. Aarhundrede, maaske fra Kirkens Bygningstid.

Kirkestolene og Dørene samt andet Træværk fornyedes 1636 og 1652. Da der var stor Trængsel og Uenighed om Stolestaderne i Kirkens Skib, afstod Magistraten 1652 med forventet Samtykke af Lænsmanden indtil videre den ene af Raadmandsstolene. 1698 fæstede Poul Iversen Vilholt til Aastrup det halve af Pulpituret i Kirkens nordre Side, hvilket samme Aar blev malet af Laurs Jensen fra S. Harreslev. 1855 fik Kirken nye Stole.

Skriftestolene fornyedes 1652 og atter 1762 med Pilarer og Kapitæler lavet af Anders Jensen Ejersted.

Et Epitafium, der hang over Kordøren, blev repareret 1762 efter at det var faldet ned; det var muligt over Raadmand Peder Nielsen Baggi (død 16. Maj 1674) og Hustru Maren Pedersdatter (død 4. Novbr. 1661), og det hænger i saa Fald endnu i Kirken; det er skaaret 1652 af Christen Billedsnider, og det blev 1898 restaureret af Prof. Magnus Petersen. I Kirken var der endvidere ca. 1735 et Epitafium over Borgmester Svend Pedersen, død 1639, og 1790 hang der over Bistrup Stol nedenfor Kirkedøren et Epitafium opsat 1652 over Niels Hansen i Bistrup, død 1665, og Hustru Else Andersdatter, død 1687. (Ulstrups Optegn.). Endvidere var der ca. 1735 et „Monument“ som et Spejl over en Abbedisse Bolde Rois, der skal have været en Perlestikkers Hustru, som kom med de kejserlige Tropper til Jylland 1627 og antog den lutherske Tro. Ældgamle Folk kunde endnu o. 1730 erindre hende, og hun er vist død 1679 i en Alder af 81 Aar. Paa Monumentet stod:

»It nyt mees Spegel lader Gud betee
I denne Figur, som ij her see,
Bolde Rois ved Navn, en Christen Gudfrygtig Qvinde,

anden Nydtmessedagh til sig Gud kallit hende
til Himmeriges Rige ved hindis Troo,
Som hindis Siæl nu er ij Liise og evig Rov[1]).

Kirken har 3 Lysekroner. En Lysekrone nævnes første Gang i Regnskabet 1639, men den findes ikke længer. 1748 nævnes 2 Lysekroner til henholdsvis 16 og 12 Lys; den ene af dem hænger i Koret og er forsynet med St. Katrines Billede, og den blev 1732 skænket Gud til Ære og Kirken til Zir af Købmand i Aalborg Jacob Christiansen Højer og Hustru Anne Kirstine M·kkelsdatter Helbech[2]).

Den anden Lysekrone, der hænger i den vestre Korsarm, er af Malm og bærer Indskriften: „Herrens Fred, Fryd og Glæde være udi Denne Guds Tempel Stedse og Evindelig. Ønskes af Denne Krones Gifvere til St. Catrine Kiercke udi Hiøring“. (Herefter Navnene paa Giverne: Byfoged Poul Nielsen Børglum og Hustru Anne Bertelsdatter, Købmand Peder Biering og Hustru Maren Jensdatter Dahl, Købmand Niels Nielsen Dahl og Hustru Kirsten Lauridsdatter (ɔ: Thura) „Gud, som er Fredens og Kiærlighedens Gud, Han give os sin Hillig Aands Naade, Lycke og Velsignelse her paa Jorden og omsider den Uforgiengelige Ærens Krone udi Himlen. Hiøring den 24. December 1740“. Den har endvidere Billede af en flakt Ørn uden Vinger.

Endelig hænger der i Kirkens Kor en tredje Lysekrone, der har følgende Oprindelse: 8. Marts 1797 indløb der til Hjøring et Brev med en tvetydig Adresse, og som, da det blev aabnet, indeholdt en Udskrift af en Johannsens Disposition med den Efterretning, at en for Hjøring Kirke bestemt Sum 863 Rdl. og 1 Skill. var til Udbetaling hos Eksekutorerne Kindt og Thiis i Øster Risør. Brevet blev derefter sendt til Stiftsøvrigheden, og Kirken fik Beløbet udbetalt (Regnskabsbogen 1800 fol. 399 b f). For 108 Rdl. af disse Penge købtes 1798 en Lysekrone i København. Om Anledningen til denne testamentariske Gave oplyses intet, men en i norske Arkiver foretaget Undersøgelse viser, at Testator maa være Frederik Johansen, der døde i Risør, begr. 14. Juli 1796, 79 Aar gammel, og da Lysekronen bærer Paaskrift „Foræret af Frederik Johansen, født i Hiøring den 13. Novbr. 1717“, kan man udfinde, at Giveren var Frederik Christoffer Johannsen, Søn af Konsumtionsfuldmægtig og Prokurator i Hjøring Johan Wiltmann Frederiksen (Søn af Byskriver her Frederik Olsen og Geske Johansdr. Wiltmann) og Else Marie Christoffersdatter Bistrup. Frederik Johansens Morbroder, Jakob Chri-

[1]) Vends. Aarbøger 1921 S. 109, Danske Atlas V. 207.

[2]) Navnene hos Thura (Vends. Aarbøger 1921 S. 106) er urigtige, forsaavidt som de ikke stemmer med Indskriften, men muligt har Anne Kirstine Helbechs Søster, Else Margrethe, der var gift med Mathias Høberg i Aalborg, ydet Bidrag til den eller ogsaa har Pastor Jylbye husket fejl af de to Søstre, der var Døtre af Købmd. Mikkel Poulsen Helbech i Aalborg og Margrete Kuur, hvilken sidstnævnte døde i Hjøring 5. Marts 1761.

stoffersen Bistrup, var Købmand og boede først i Tvedestrand, men døde 1764 i Ø. Risør.

I Kirkerne var der som bekendt i tidligere Tid Tavlepunge, der benyttedes til Pengeindsamling. 1651 fik Hjøring Kirke nye, der stafferedes med Sølvgalloner og Bjælder; Latinskolehøreren Christens Hustru lavede Syarbejdet. 13. Oktbr. 1851 vedtog Kirkeinspektionen at afskaffe Tavlebæringen fra Nytaar 1852 og i Stedet for hensætte Blokke ved Kirkens Indgang.

Der var 4 Stenter i Kirkegaardsmuren, en mod hvert Verdenshjørne, og 1636 var de alle overbygget; de fornyedes 1638 tilligemed Risterne.

Blandt Inventaret Aar 1700 nævnes 4 Læderspande og 5 Brandhager, og efter Branden 1702 fik Kirken sin egen Brønd med Pumpeværk samt efter Branden 1793 en ny Sprøjte.

Til Kirken hørte et Kalkhus, der vist laa nordvest for Kirken, det tækkedes 1634, opbyggedes af nyt 1663, men brændte 5. April 1702 og ligeledes 19. Maj 1793.

1650 købtes en Egestolpe til Gabestokken paa Kirkegaarden. Dette Instrument, — der anvendtes ved Straf for forskellige Forbrydelser og Forseelser af mindre betydelig Art eller over for Personer, der paa Grund af Alder eller Svagelighed ikke kunde taale haardere Straf — hørte altsaa i Hjøring under Kirkens Omraade. Den fornyedes 1694, reparerede atter 1702 og blev igen fornyet 1703 for Kirkens Regning; men da Biskop Thestrup 1714 reviderede Regnskabet, gav han det Paategning, at „slig Udgift maa ej paaføres Kirken", og efter den Tid blev Gabestokken vel saa en verdslig Institution.

Før 1666 synes Kirken intet Orgel at have haft, men nævnte Aar købte Borgmester Jørgen Muus et lille Orgelværk til Kirken af Præsten Axel Jensen Bjørn i Børglum. Det anbragtes vistnok paa Pulpituret i Kirken, der ogsaa kaldes Orgelmesterens Kor. Til Hjælp til Betaling af Orgelværket gav Hans Pedersen Kolding, Fuldmægtig hos Landsdommer Jens Lassen, 20. Maj 1667 to Rigsdaler, hvilket han selv noterede bag i Regnskabsbogen. Menigheden fik dog ikke stor Glæde af Orgelet, thi da Jørgen Muus døde 1668 som Kirkens Skyldner, var det ikke betalt, og Provsten, Præsten og Kirkeværgerne fandt, at det var for dyrt købt og begærede derfor Afslag af Axel Bjørn. Dette synes han dog ikke at være gaaet ind paa, og Enden blev, at han ca. 1685 fik Spilleværket igen for de Penge, der stod til Rest. Det havde da i mange Aar staaet ubenyttet, vistnok fordi Menigheden ikke vilde lønne en Organist.

I Kirkens Regnskabsbog ligger en løs Seddel, dateret 14. Febr. 1671, og som formentlig er et Minde om et forgæves Forsøg paa ad Frivillighedens Vej at skaffe Løn til en Organist, og da den formodentlig indeholder Navnene paa alle Byens nogenlunde godt situerede Folk — Bedsteborgerskabet — paa hin Tid, skal dens Indhold gengives:

„Tjenstvilligen at Sognepræsten Hr. Gert Nielsen samt Borgmestre og Raad med en Del bedste Borgerskabets Samtykke begærendes af enhver Borger efter sin egen gode Vilje, som udi Menigheden er, vilde her vedtegnet, hvad enhver til Guds Ære til Orgelmesteren, som Orgelet skal betjene, vilde give aarligen."

Derefter anføres Navnene og hvad enhver har tegnet sig for:

Hr. Gert Nielsen Bech (Præsten) 2 Dlr. Hr. Oluf Jensen (Aarhus, Kappellan) intet. Borgmester Jakob Christensen intet. Borgmester Mikkel Madsen Vendelbo 1 Rdl. (Raadmand) Mads Christensen intet. (Raadmand) Peder (Nielsen) Baggi 1 Dlr. 2 Mark. (Raadmand) Laurids Nielsen (Bech) 1 Dlr. 2 Mark. (Raadmand) Johan Wiltmann 1 Dlr. (Raadmand) Hans Andersen intet. Byfoged Hans Johansen intet. (Købmand) Thomas Østerild 1 Dlr. 2 Mark. Mikkel (Allertsen) Podemester (Gæstgiver) intet. Anders Pedersen 1 Dlr. Jens Poulsen (Holst) intet. Anne, salig Christen Thomsens 1 Mark. Søren Mogensen (senere Raadmand) 1 Mark. Christoffer (Henriksen) i Bistrup intet. Erik Christensen i Bistrup intet. Jakob (Pedersen) Brun 12 Skilling. Christen Brun (Raadstueskriver) 1 Mark. Axel Olufsen 12 Skilling. Oluf Pedersen (Jul) 10 Skilling. Peder Kedelsmed 10 Skilling. Anders Nielsen intet. Didrik Thiel 24 Skilling. Hans (Mikkelsen) Hjort 8 Skilling. David Kedelsmed 6 Skilling. Hans Skræder 12 Skilling. Peder Bendtsen 8 Skilling. Thomas Sørensen intet. Peder Christensen Murmester intet. Niels Jensen Rød (Murmester) 8 Skilling. Albret Johan Stamme (Bartskær) intet. Laurids Mikkelsen intet. Jakob Jensen 8 Skilling. Laurids Christensen intet. Christen Mølsmand 12 Skilling. Jakob Felbereder 4 Skilling. Chr. Ringholt Smed intet. Chr. Iversen 12 Skilling. Anders Mikkelsen intet. Melkior Nielsen (Kli, Raadmand) intet. Axel Nielsen 8 Skilling. Oluf Jensen intet. Peder (Pedersen) Juel 10 Skilling. Chr. Bollesen (Klokker) 4 Skilling. Niels Munch 6 Skilling,

Da Totalsummen kun udgør 9 Rigsdaler, idet de tegnede Dalere formentlig var Slettedaler à 4 Mk., var den næppe tilstrækkelig til at lønne en Organist med, og Hr. Axel Bjørn fik altsaa sit Orgel igen.

Først 1698 fik man købt et saadant Instrument igen; det forskreves fra København, — havde 7 Stemmer og kostede 150 Rdl. Der antoges samme Aar en Organist.

Men efter Branden 1702 ophørte Spillet vist igen og kom — synes det — ikke paany i Gang før 1783, da der købtes et nyt Orgel med 7 Stemmer og antoges en Organist.

Det nye Orgel bekostedes af Byens Beboere og fik Plads mellem de to Pulpiturer nederst i Kirken.

Men heller ikke denne Gang vilde det rigtig gaa med at holde en saadan, og 19. Marts 1787 indstævnede Organist Carl Dagnes en hel Del af Byens Beboere for resterende Organistløn for Aarene 1783—86 i Henhold

til en Løntegning af 21. Juli 1782[1]) og mundtlige Løfter. Borgerne kom med forskellige Udflugter, og forinden Sagen sluttedes, henvendte „Organistpartiet" sig til Kancelliet, som ved Skrivelse af 15. Septbr. 1787 paalagde de modvillige at betale.

29. Januar 1788 gik der saa Dom i Sagen i Henhold til Kancelliskrivelse. Ordningen vakte dog fremdeles Misfornøjelse, og Resultatet blev, at man 17. Oktb. 1788 maatte erhverve følgende kongelige Resolution om Organistløn[2]).

Christian 7. o. s. v. Vor synderlige Gunst tilforn. Os er allerunderdanigst bleven foredraget, hvorledes Kirkens Inspektører, Kirkeværgerne og de mest formuende Indvaanere udi . . . Hjøring haver udi Aaret 1782 paa egen Bekostning anskaffet et nyt Orgelværk paa 7 Stemmer i Stedet for et der før henværende lidet Orgel, samt dertil antaget Organisten Carl Dagnes med 50 Rdl. aarlig Løn, hvilken Løn de fleste af Indvaanerne skriftlig skal have forbunden sig til indbyrdes at udrede indtil Organistlønnen enten ved Gaver til Kirken eller paa anden Maade kunde lettes for Byen, men at saadan endnu ikke skal være indtruffen, undtagen for saa vidt, at den for 3 Aar siden antagne Kordegn har for sin Levetid tilstaaet Organisten 5 Rdl. aarlig for at have Hjælp ved den nye Psalmebogs Brug, og at Hvidegaard, som ligger paa Byens Grund, svarer aarlig 2 Rdl., saa at der mangler endnu 43 Rdl., hvilke vanskelig skal kunne faas indsamlede, da nogle, som skriftligt have forbundet sig til det omtalte Bidrag, allerede skal være modvillige og have paadraget sig Søgsmaal for Restancen, andre af Borgerne være insuffisante (usolide), nogle døde og Resten, som ej skriftlig har forbunden sig til Bidrag, skal formene sig derfor fritagen. Da nu bemeldte Organist Dagnes desaarsag allerunderdanigst haver begæret at forvisses om den ham tilstaaede Løn, og I som Kirkens Direktører derhos have meldet, at dette Orgelværk er til Kirkens Zir og Menighedens fælles Opbyggelse, hvorfore I ønsker en Indstilning, som kunde forvisse Organisten om de ham tilstaaede 50 Rdl. Løn aarlig — saa ville Vi efter Eders i den Anledning allerunderdanigst gjorte Forslag, hermed . . have bevilget, at enhver Tjenestekarl maa paalægges at betale aarlig 4 Skill., en Dreng, som tjener halv Løn 2 Skill. og en Tjenestepige 2 Skill., hvilken Indtægt Kirkens Værger besørger indfordret — — — —. Det øvrige, som ikke paa den Maade af Tjenestetyende kan indkomme, maa dem som andre Byens Skatter paalignes — — —.

Kirkens nuværende Orgel er fra 1899 og er anbragt i Taarnrummet.

Jeg har medtaget de faa Oplysninger, jeg har fundet om Organisterne.

1. Frederik Christian Nikolaj er utvivlsomt identisk med den „Frederik Orgelmester", der nævnes i Kirkens Regnskabsbog 1668, og som vel ansattes, da Kirken 1666 fik et Orgel. Han stævnedes for Gæld 15. Febr. 1670 og er vist afgaaet eller død samme Aar. Formentlig var han gift med den Inger, „Organistens Hustru", der døde her 24. April 1700, 89 Aar gl. Han havde kun 4 Slettedaler i Løn af Kirken.

[1]) De bedste Borgere var tegnet for 6 Rdl. aarlig, andre for 3, 2, 1 osv. nedad til nogle Skilling.

[2]) Tgb. $^{28}/_{10}$ 1788, fol. 492.

2. Jens Orgelmester blev begravet 1671, og paa Graven anbragtes et Ligtræ, som tilligemed Begravelsen bekostedes af hans tilgodehavende Løn hos Kirken. Hans Arving var en Jens Jensen i Aalborg (Kirkens Regnskab).

3. Peder Bjerring, Hører ved Latinskolen, blev 1698 tillige Organist. Hans Løn var 10 Slettedaler aarlig, og han var misfornøjet med den.

4. Carl Dagnes var født i Lemvig ca. 1750 som det yngste af Organist Jacob Dagnes og Sidsel Carlsdatters 14 Børn[1]). Da han var 5 Aar gammel, kom han ud blandt fremmede, blev konfirmeret i N. Nissum og kom senere til Slægtninge i Holstebro, hvor han var i 8 Aar og lærte Orgelspil; blev dernæst af Grev Jørgen Tramp ansat som Organist ved Urup Kirke, hvor han var i ca. 5 Aar, blev saa Organist i Nykøbing paa Mors og kom derfra til Hjøring, hvor han for at eksistere tillige maatte paatage sig Vægterbestillingen og være privat gaaende Bud. Han var yderst fattig, og 19. Maj 1810 blev han overbevist om Tyveri og Bedrageri, hvorfor han arresteredes tilligemed sin Hustru, der havde været delagtig i Tyverierne[2]). Han døde i Hjøring 15. Novbr. 1819. Han var gift I med Anne Marie Thomasdatter og II o. 1808 med Mette Jensdatter, f. o. 1782, Datter af Gaardmand Jens Pedersen i Terpet i Tversted. Der var i begge Ægteskaber en Del Børn, af hvilke Thomas Dagnes, døbt Hjøring 29. Juli 1791, tog Borgerskab som Skomager i Hjøring 1813.

Efter 1810 blev Organisttjenesten udført af en af Skolelærerne.

— — —

Den gamle Kirkegaard omkring Kirken nedlagdes 1821 efter at en ny Kirkegaard nord for St. Hans Kirke var blevet indviet d. 12. Aug. 1821. Hertil blev 30. Oktbr. 1821 overflyttet 4 Lig fra den gamle Kirkegaard, og det første Lig, som ikke havde været begravet andet Steds, blev jordet her 21. Decbr. s. A. En i flere Aar paatænkt Udvidelse vest for Kirkegaardsvej iværksattes 1869. Grunden til Udsættelsen var, at ingen vilde være den første, som lod en Afdød begrave paa nyt Sted — en i tidligere Tid almindelig Uvilje —, men først i Aaret 1869 jordede man saa Liget af et gammelt Fattiglem — en Kvinde kaldet „Halvfems" — her, og da kort efter Snedker Riis blev begravet her, sagde Folkevittigheden, at nu var der begravet 91. Kirkegaarden udvidedes atter 1887, 1895 og 1902, og den omfatter nu et Areal af over 6 Tdr. Land. Paa den nye Kirkegaard er 1887 opført et Ligkapel og 1893 et Epidemilighus.

BEGRAVELSER I KIRKEN.

Regnskabsbøgerne giver adskillige gode Oplysninger om de Personer, der er begravet i Kirken saavel som paa Kirkegaarden, og da Kirkebøgerne

[1]) Organist Jakob Dagnes Datter Karen var antagelig Moder til Bertel Thorvaldsen. (Personalh. Tidsskr. 6. VI. 161).

[2]) Hjøring Justitspr. $^{19}/_{5}$ og $^{29}/_{5}$ 1810.

kun haves fra 1693[1]) til 1726 og fra 1753 og fremefter, er de en god Kilde til Byens Personalia. For Præsters og Kapellaners Begravelser er der naturligvis intet betalt.

1551 blev Raadmand Lambert Didriksen begravet foran Alteret. (Danske Atlas). Hans Gravsted købtes 1668 af Borgmester Jørgen Muus. Det var formodentlig gaaet i Arv til Lamberts Svigersøn, Jørgen v. Bergen, da dennes Arvinger var Sælgerne. Claus Andersen og Jens Andersen, Brødre, Borgere i Hjøring, skødede $^{26}/_{1}$ 1668 til Jørgen Muus og Hustru en Ligsten eller Begravelsessten i St. Katrine Kirke, som deres salig Moder, Gedsken Alexandersdatter (ɔ: Datter af Raadmand Alex. Hop) havde arvet efter hendes salig Moders Fader Jørgen van Bergen. Stenen laa næst sønden for Borgmesterens egen Begravelsessten og var paahugget Aarstallet 1551. Anna Olufsdatter, salig Hr. Daniel Jensens Efterleverske i Vraa, samt Jens Danielsen, Jørgen D., Anders D.. Peder D., Lisbet D., Anne D. og Ole D. solgte ligeledes $^{28}/_{3}$ 1668 deres Part i en Sten over deres salig Faders Faders Fader Jørgen v. Bergen, paahugget Aarstallet 1551 (Tgb. $^{2}/_{8}$ 1712). Det er antagelig en Misforstaaelse i sidste Passus, at Stenen var „over" Jørgen v. Bergen, thi han levede endnu 1569 i Aalborg.

Borgmester Jakob Ovesen og Hustru Maren Mogensdatter og deres 3 Børn (Ove, Maren og Anne) er begravet i St. Anna Kapel under en 8 kantet Sten med Aarstal 1590[2]). Den laa før under Døbefonten, men er for nogle Aar siden opstillet mod Muren i St. Annæ Kapel.

1599 gav Maren Mogensdatter i Bistrup efter sin Mands Befaling Sjælegave efter salig Christen Skriver i Bistrup 2 Vokslys.

1618 gav velb. Anders Friis til Kirken for salig Peder Skrams Lejersted 10 Slettedaler.

1623 gav Kirkeværge Peder Pedersen for sin Hustrus Begravelse 10 Stettedaler.

1630 gav (Raadmand) Henrik Thomsen for sin Moders Lejersted 10 Slettedaler.

1635 gav velb. Niels Lange til Rønnovsholm for sit Begravelsessted 100 Slettedaler.

1638 gav velb. Jens Bildt til Hæstrupgaard 4 Tdr. Rug for velb. Christoffer Kaas' Begravelse, = 10 Slettedaler.

1639 gav Borgmester Svend Pedersens Arvinger for hans Lejersted 10 Rigsdaler.

1640 gav Raadmand Hans Jensen for sin salig Kones Lejersted i Kapellet 6 Daler.

1640 gav Raadmand Henrik Thomsens Enke (Anne Andersdatter) og Arvinger for hans og Hustrus Lejersted 18 Slettedaler.

1) Den ældre Kirkebog brændte 1693.

2) Aarstallet er ikke oprindeligt.

1641 Begravelsespenge for salig Jens Svendsen 2 Slettedaler.

1641 gav Borgmester Jakob Christensen for sin salig Hustrus Lejersted under hans Sten 6 Slettedaler.

1644 betaltes for salig (Raadmand) Peder Nielsens Begravelse i Kirken 6 Slettedaler.

1645 betalt for Anders Nielsens[1]) salig Barn i Skagen, som blev begravet under Henrik Thomsens Sten, 2 Rigsdaler.

1645 Maren Pedersdatters salig Barns Lejersted under hendes egen Sten 3 Slettedaler.

1645 Poul Jensens (Holsts) Barns Lejersted 3 Slettedaler.

1648 betalt for salig (Raadmand) Laurids Lauridsens Begravelse (omkom ved Ulykkestilfælde $^{28}/_{7}$) 6 Slettedaler.

1648 gav salig Henrik Thomsens Enke, Anne Andersdatter, og hendes Børn for salig Anders Henriksens Lejersted 40 Slettedaler.

1653 betalt for Jesper Christensens Datter 1 Rigsdaler. (Byfoged Jesper Christensen gav 1662 to Agre i Tytmose til Kirken og skulde herfor nyde Lejersted i den. Agrene solgtes 1685 til Byfogden. (Jvf. Hofm. Fund. IV 344).

1653 betalt for salig Niels Thomsen, Hører, 1 Rigsdaler

1653 betalt for Podemester Mikkel Allertsens Barn 1 Rigsdaler.

1654 Thomas Andersen, Borger i Hjøring, gav for hans Ligsten at indlægge i Kirken 10 Rigsdaler.

1654 givet til Kirken og for Klokkerne at ringe med for salig velb. Mogens Kaas Lig til Nielstrup og for hans Begravelsessted her udi Kirken og blev staaende her til anden Dag, 10 Rigsdaler.

1657 betalt for Anne Andersdatter (ɔ: Henrik Thomsens Enke, se ovenfor) 4 Rigsdaler.

1657 betalt for Hans Glarmester 4 Rigsdaler.

1657 betalt for Niels Riber 12 Slettedaler.

1658 Anders Nielsen 11 Slettedaler.

1659 (Raadmand) Peder Nielsen Baggis Steddatter 4 Rigsdaler.

1661 Daniel Hansen, Bartskær, 15 Sldlr.

1661 (Raadmand) Peder Baggis Hustru (ɔ: Maren Pedersdatter; Epith. i Kirken, død 4. November, 54 Aar), 6 Slettedaler.

1662 annammet af velb. Folmers Arvinger (ɔ: Folmer Urne til Linderumgaard) for hans Lig — Klokkerne og Kirken — 6 Rdl. og et Par Vokslys.

1665 betalt for Niels Hansen fra Bistrup (84 Aar, Ridefoged til Odden, Eskjær og Høgholt, f. 1581 i Arild i Slesvig [Hj. Tgb. $^{18}/_{9}$ 1649] gift med Else Andersdatter Hjøring af Horne Præstegaard) — 12 Rigsdl.

1) Borgmester i Skagen, gift med Inger Henriksdatter Hjøring.

1666 annammet af salig velb. Jørgen Kruses (til Kjærsgaard) Arvinger for hans Lig stod en Nat i Kirken — 15 Daler. (Han blev begr. i Tornby Kirke, men Begravelsesgildet stod $^{22}/_{11}$ 1666 i Hjøring. Danske Atlas V. 260. Jydske Saml. 1. V. 87).
1668 betalt for Bagge Thomsen 4 Rdlr.
1668 betalt for Borgmester Jørgen Muus 2 Agre Jord. (Begravet under Korgulvet).

Han købte 5 Agre i Øster Brydal af salig Anders Nielsens Arvinger, og henlagde dem til sit Begravelsessteds Vedligeholdelse. Agrene blev udvist paany $^{15}/_{7}$ 1709, de laa allersønderst i Øster Brydal og var 1 Hovedager i Syd og Nord langs med Brydals Dige og paa østre Side af Diget, og mellem Ageren og Diget var en gammel Markvej. Ved nordre Ende gik Ageren ned til en Sig. 3 Agre i Øst og Vest stødte med vestre Ende mod nævnte Hovedager og med østre Ende op ad Galgebjerget. 1 Krogenager øst for Hovedageren gik mellem Bakkerne og stødte med nordre Ende mod de 3 forannævnte Agre (Tgb. $^{2}/_{8}$ 1712). Saalænge Muus eller hans Arvinger vilde beholde Jorden for bestemt Leje, skulde de have den fremfor nogen anden, og Kirken skulde have 18 Skp. Byg hver Mortensdagsaften, „saalænge Verden staar“, men de 3 Aar, Jorden hvilede, skulde der ikke leveres Korn, men betales efter Kapitelstakst. Kun de 5 Aar, Jorden brugtes, skulde der ydes Korn. „Forbandet være den, samme Jord fra Kirken enten forvilder, borttager eller formindsker“. For Gaven skulde Jørgen Muus Begravelse være urørt under og over Jorden, saalænge nogen af hans Afkom var til — og de lever vist endnu.

I Kirkeregnskabet nævnes kun 2 Agre, her i Aktstykkerne nævnes 5, men antagelig hidrørte Uoverensstemmelsen fra, at de 5 Stk. Jord er blevet regnet for 2 Agre af normal Størrelse. Gaven kom dog ikke Kirken tilgode, thi 14. Oktober 1703 skødede Rektor Niels Muus i Sæby og hans Moder, Borgmesterens Enke, til Byfoged Anders Paulin et Begravelesssted under Altergulvet i Kirken, hvilket Borgmester Jørgen Muus havde ladet opmure tilligemed sin salig Formand (ɔ: Hustrus 1. Mand) Niels Ribers og gjort til ét Begravelse. Skødet ratificeredes 11. Decbr. af Stiftsøvrigheden[1]), og der tales ikke om Kirkens Krav paa Agrene, hvilke Byfogden senere besad. Fra ham kom de til hans Svigersøn og Eftermand, Byfoged Rasmus Juul, med hvis Enke de kom til Pastor Thomas Kjærsgaard i Mosbjerg. Han lod Begravelsen reparere, men 1778 var den atter forfalden, og den, der da ejede Begravelsen med Agrene, indkaldtes i Aviserne. Mødte han ikke, vilde Agrene blive anvendt til Kirkens Fordel[2]).

1670 betalt for Hr. Oluf Jensens (ɔ: Kapellanen) Kones Lejersted, som han godvillig gav en Stud for — 6 Daler.

1) Tgb. $^{2}/_{8}$ 1712. 2) Jydske Efterretn. 48/ 1778.

1670 betalte Sognepræsten Gert Nielsen Bech for Jorden at bryde til hans Moders Lejersted — et Par Vokslys.
1670 af Hans Andersen (Raadmand) for et lidet Barn, han nedsatte under Borgmester Jakob Christensens Sten — 1 Daler.
1671 lovede ærlige og mandhaftige Fændrik Christian Frost for sin Hustru Clara Cramers og deres Barn Just Carsten Frosts Begravelse i Kapellet, (hvor han ogsaa skulde nyde Lejersted, om han døde i Hjøring) med Tiden at betale en billig Diskretion til Kirken.
1674 blev Raadmand Peder Nielsen Baggi begravet i Kirken (død 16. Maj, 59 Aar, Epith.), men da Kirkens Regnskaber paa hin Tid ikke blev ført, er der intet ført til Indtægt.
1676 Anders Thomsen og Hustru, Johanne Steffensdtr. (Lengnick).
1680 betalt for Rasmus Lauridsens (Tversteds) Kone 3 Daler.
1684 betalt for Else Andersdatter (Hjøring; se 1665) i Bistrup 3 Daler.
1686 betalt for salig Thomas Andersens (Byskriver) Hustru (se 1654) 4 Daler 2 Mark.
1690 betaltes for Christoffer Henriksens 2 Børn fra Bistrup 2 Daler.
1694 betaltes for sammes Barn 1 Daler.
1694 betaltes for Byfoged Jens Nielsens (død 1697) Begravelse i det Gravsted i Gangen mellem Stolene nede ved Kirkedøren, som havde tilhørt salig Raadmand Henrik Thomsen, 20 Rigsdaler.
1694 betaltes for 3 adelig Lig fra Fuglsig, jvf. foran under Sakristiet, 13 Rigsdaler 2 Mark.
1697 betaltes for Jens Christensens (Karlebys) Barn, jvf. 1700 og 1706, 2 Daler 1 Mark.
1699 betaltes for Christoffer Henriksen i Bistrup 5 Dlr.

I Korgulvet var der en aaben Begravelse for Præsterne og under Taarnet lod Byfoged Poul Børglum 1747 bygge en aaben Begravelse for sin Familie.

— — —

Otto Albretsens Olsdorfs Gave til St. Katrine Kirke.

(Hofm. Fund. IV. 342).

„I gudelig Betragtning om dette Skriftens Sprog: „Beskik Dit Huus, thi Du skal døe“; Saa ikke alleneste efter Frihed af Vores Allernaadigste Konges Lov, men endog efter den mig given Tilladelse, efter det imellem min Elskeligste, nu Salig Hustrue, Christiana Susanna Christens Datter Dannaton[1]), og mig oprettede Testamente, af Dato Kornumgaard, d. 3. Novembr. 1714, og derpaa fulgte Allern. Confirmation, dat. Kiøbenhavn, d. 30. Nov. samme Aar, haver jeg underskrevne Otto Albretsøn Olsdorf, nu zidtzhaftig i Hiøring, legeret og i den Hellige Tre-Eenigheds Navn givet, som

1) Begravedes $^{10}/_{4}$ 1726 midt paa Kirkegulvet i Borgmester Svend Pedersens Begravelse, ca. 60 Aar.

jeg og hermed giver og legerer efter min Død til Sancte Catherine Kirke i fornævnte Hiøring (hvorudi ermelte min Salig Kone ligger begraven) reede Penge To Hundrede Rixdaler Danske Croner, siger 200 Rdlr., hver Rixdaler til 96 Skilling Danske beregnet, forud af de Penge, jeg nu haver staaendes paa Rente hos Velædle og Velbaarne Hr. Justitz- og Cancellie-Raad de Jesperson til Høgholt, Seilstrup etc., efter hans til mig given Pante-Obligation, af Dato Høgholt, 2den April 1726, saa fremt at jeg derimod (som mig synes ikke ubilligt) maa nyde mit fri Leyersted ved Siden af min Salig Hustrue efter min Død, udi bemelte Kirke, hvilke fornævnte 200 Rdlr. stedse skal blive staaendes paa Rente, enten hos en eller anden sufficient Person imod vedbørlig Pant og Forskrivning, efter Kirkens Høy-anfortroede Inspecteurers og Vedkommendes Bestbefindende, af hvilken Capital 200 Rdlr. Kirken da skal nyde den tilbørlig faldende Rente, som de Vedkommende vilde paa Kirkens Vegne drage Christelig Omsorg for at indcassere, og fornævnte Kirke til gode opføre og i Kirkens Regnskaber aarlig includere, saaledes, som enhver for Gud agter at være ansvarlig. Og at samme min Legation efter min Død strax skal begyndes, og siden, som melt er, stedse og altid, uden nogen, enten min gode Salig Hustrues eller mine Arvingers optænkelige Diversion vedligeholdes, haver jeg dette med god og Christelig Eftertanke baade skrevet og underskrevet, og mit Zignet hostrykt — — — — — —
Datum Hiøring, d. 6te Januarii, som var Hellig Tre Kongers Dag 1727.

Otto Albretsøn Olsdorf.[1])

---

1) Født i Volstrup Præstegaard o. 1670, Student Aalborg 1688. Var forhen Forpagter paa Kornumgaard, bosatte sig 1724 i Hjøring.

Tingsted og Raadhus m. v.

Hjøring Byting og Byens Straffeinstrument, Kaget, stod paa Gammel-Torv eller Akseltorvet, der sikkert oprindeligt var større end det senere blev. Tingdagen var Tirsdag. 1663 omtales Tinget, der bestod af en firkantet Stensætning med „Stokke" eller Planker over til at sidde paa, som stærkt medtaget af Tidens Tand; Tingstokkene var ganske forraadnet, og der fandtes ingen Skrue (ɔ: Skærm eller Halvtag til Tingskriveren at sidde under), „saa det syntes ej tjenligt, at Retten derpaa udi noget Vejrlig kunde betjenes" [1]). Der nævnes ikke noget om Tingstedets Fornyelse, men 1672 var det helt borte tilligemed Kaget[2]). Man synes dog at være vedblevet at holde Ting ude paa Torvet, thi 30. Septbr. 1673 siges, at Bytinget holdtes i Byfogdens Hus, fordi det var Regnvejr, og denne Udtalelse forudsætter jo, at det i godt Vejr holdtes paa det sædvanlige Sted. Saaledes var Forholdene antagelig til 1682, da Byens Magistrat og Raadstueret[3]) afskaffedes, og efter den Tid er Bytinget utvivlsomt blevet afholdt paa Raadhuset[4]).

Dette laa indtil 1834 længere mod Nord end nu og frit ude paa Torvet, saa man fra Vestergade til Stokbroen kom sønden om Raadhuset (se Resens Kort fra ca. 1675 og Bykortet fra 1875), og i Raadhuset var ogsaa Byens Arrestkælder, som det ses af en Sag 1657[5]):

Felbereder Knud Andersen og hans Hustru og Datter var indsatte i Raadhuskælderen for Hæleri med en kvindelig Tyv fra Skelum; Tyvekvinden flygtede af Arresten, og Knud Andersen erklærede, at han ønskede sig i en Tyvegalge, om der var Tyve eller Tyvekoster i hans Hus, og hans Hustru og Datter ønskede, at de maatte blive spedalske og komme i Fandens Rige, om der var nogen af Delene i deres Hus — og der var dog begge Dele.

Forøvrigt synes Arresten at have udmærket sig ved den Lethed, hvormed Fanger flygtede fra den, og det gælder for baade det 17. og 18. Aarhundredes Vedkommende.

Om en Flugt 1663 skal berettes lidt nærmere[6]):

---

1) Tgb. 21. Juli 1663. 2) a. St. 1672 fol. 108.
3) Raadstuerettens Arkivalier er gaaet til Grunde.
4) Billede af Raadhuset se Side 188. 5) Tgb. fol. 50 b.
6) Tgb. 10/2 17/2 24/2 3/3 10/3 7/4 21/7 8/9 1663, fol. 20 1664.

I Januar blev Maren Christensdatter fra Horsens i Kjær Herred grebet i Hjøring for en Mængde Tyverier omkring Hjøring og blev derefter hensat i Raadhuskælderen. Anden Dag efter hendes Fængsling kom Mogens Sørensens Hustru i Høngaard til hende ved Kælderdøren og sagde, at hvis hun blev spurgt om, hvem hun var frugtsommelig med, maatte hun ikke angive Mogens Sørensen, men skulde sige, at det var deres Tjenestekarl, saa skulde Mogens nok ordne Sagen med Karlen, og hun skulde ikke sørge over, at hun var blevet fængslet, hun skulde nok komme ud igen. Nogle Nætter senere kom Mogens Sørensen og en Mand til og gik ind paa den inderste Raadstue, hvor Byens Kiste[1]) stod; den flyttede de til Side, skrabte Leret af Gulvet og savede et Hul i Gulvet saa stort, at en Person kunde krybe igennem det, og saa kravlede Mogens ned til Kvinden, der sad lænket paa Hænder og Fødder. Med en Hammer eller Økse slog han Laasen for hendes »Haandknuder« i Stykker, og ligeledes slog han den Bolt i Stykker, som var stukket gennem en Egestolpe, og hvori hendes Fødder var sluttet, og tog Bolten af hendes Ben, hvorefter han løftede hende op gennem Hullet og derpaa selv kravlede op medtagende hendes Tyvekoster, som var henlagt hos hende i Kælderen (som Bevismateriale). Imidlertid var der nogen, der raabte paa Gaden, hvorover Mogens og hans Medhjælper blev forskrækket og løb ud af Raadhusets vestre Dør, og kort derefter listede Maren sig ud og gik om Natten til et lille Jordhus ved Hunderup, i hvilket der boede et Par Kvinder, og her fik hun sine Tyvekoster gemt. Næste Aften kom 6 Karle til Huset, og da de mente at genkende hende, vilde de føre hende bunden til Hjøring, men kun købte sig fri ved at give dem de Tyvekoster, hun endnu havde i Behold, hvilke Koster Karlene atter kastede fra sig og ind i Huset igen, da Maren næste Dag var blevet fængslet paany. Hun tilstod nu, at hun var født i V. Brønderslev, og at hun hed Anne Christensdatter. Der blev saa anstillet Undersøgelse angaaende hvorvidt hun, som hun havde angivet, var frugtsommelig eller ej, men Jordemødrene kunde ikke finde noget Tegn herpaa, og Anne havde formodentlig sagt det for at faa Galgenfrist.

24. Febr. afsagdes den Dom, at hun for sine Tyverier skulde miste sin Hals ved Sværdet. Saa vel Byfogden som Magistraten sad Retten i denne Sag, men da ikke alle Sagens Momenter blev indført i Dommen, vilde Borgmester og Raad ikke medforsegle Dommen. Den synes ikke at være gaaet til Landstingets Stadfæstelse, thi 3. Marts var Anne allerede henrettet[2]). For Mogens Sørensen i Høngaard, der havde hælet med Kvinden, blev det en vidtløftig Sag, og et Par Gange, naar Udsigterne for ham var for truende, rømte han bort, men efterhaanden blev han dog mere kry — da Hovedvidnet var borte — og 1664 stævnede han Tingskriveren i Vennebjerg Herred for falsk Føring af Tingbogen.

I Henhold til kgl. Resol. af 16. Decbr. 1702, ved hvilken Tingstedet for Horns og Vennebjerg Herreder flyttedes til Hjøring, hvor Retten skulde holdes i Byens Raadhus, der var Tingsted for Byen, medens Herredstinghuset i Astrup skulde nedbrydes og Materialet anvendes til Raadhusets Reparation, lod Byfoged Paulin 1703 nævnte teglhængte Raadhus reparere, men forinden lod han tage Syn over dets Brøstfældighed[3]). Der var slet intet Loft; Gavlene var brøstfældige; den vestre Side samt Enden af Raadhuset, som var klinet, vilde udkræve 1000 nye Mursten, om det skulde opmures, foruden de gamle Sten fra Tinghuset i Astrup, som mestendels var i Stykker, og hertil kom

---

[1]) I denne opbevaredes Byens og Kirkens Dokumenter.

[2]) Hjøring synes ikke at have haft Bøddel, men Byen betalte i det 18. Aarh. 5 Rdl. aarlig i Løn til Skarpretteren i Aalborg (Tgb. 19/7 1745).

[3]) Tgb. 8/5 1703.

Vognleje fra Høgholt eller Haven, hvor Stenene skulde hentes. Til Træværkets Reparation vilde endvidere kræves 12 Tylter „Deller" (Planker) foruden de gamle fra Tinghuset, hvilke skulde hentes ved Stranden med lejede Vogne. Yderligere vilde udkræves 1000 Søm og 1½ Læst Kalk (ca. 18 Tdr.) at hente med Vogn i Fladstrand eller Sæby, og Reparationen vilde ialt koste 78 Slettedaler. Byfoged Paulin indgav derfor Forslag til konst. Stiftamtmand Chrf. Bartholin om, at da det gamle Tinghus' Tømmer ikke var af over 16 Rdlr. Værdi, og da Paulin selv havde ladet opbygge Raadhuset, hvortil han havde forstrakt en Del af sin egne Midler, ønskede han at maatte bortsælge Tømret fra det gamle Tinghus for egen Regning, mod paa egen Bekostning at lade Raadhuset reparere[1]), men Stiftamtet resolverede, at Byfogden skulde lade 2 Mænd vurdere og bortsælge Tinghustømret, hvorefter Pengene skulde anvendes til Raadhusets fremtidige Istandsættelse, og Tømret vurderedes derefter for 36 Sldlr. 15. April 1705 toges der Syn over Reparationen; der var lagt nyt Loft, og søndre Ende var opmuret; Bekostningen var 56 Sldr.; det gamle Tinghustømmer var udbragt i 36 Sldlr., og til Rest blev altsaa 20 Sldr. at betale. Da Fangerne som nævnt meget ofte brød ud[2]), blev Raadhuset og Arrestkælderne efter Stiftamtmandens Ordre atter repareret 1743, hvilket kostede det betydelige Beløb 277 Rdl., hvoraf Byen skulde betale de 152 Rdl., og 1744 foretoges yderligere Reparation, hvilken medførte en Udgift paa 286 Rdlr. Borgerne klagede saa til Stiftamtet over Murerens Regning, og efter endt Undersøgelse og vidtløftige Forhandlinger blev der afkortet 51 Rdl. i Vognleje m. v.[3])

I „Danske Atlas" V. 208 siges 1769, at Raadhuset var af Bindingsværk med murede Vægge og gode Arrestlokaler, men det kunde ligesaa lidt den Gang som forhen holde paa sine ufrivillige Gæster, og ofte flygtede Fangerne derfra[4]). Saa blev der 1790 opført et nyt Raadhus paa det gamles Plads ude paa Torvet; Bygmesteren var Tømrermester Jens Boss fra Aalborg, og den nye Bygning indviedes 10. Januar 1791 med en Tale[5]) af Byfoged A. Brychmann.

I det nye Raadhus' „for Sundheden uskadelige" Arrester (se Side 177) synes Forholdene at have været helt hyggelige for Arrestanterne; vi ser, at Mordere og andre Forbrydere af begge Køn færdedes ret frit omkring indenfor Arresten, hvis Yderdør kunde blæse op og give dem Adgang til Friheden[6]), hvad de da ogsaa benyttede sig af, medens Stephan Madsen var Arrestforvarer.

Raadhuset synes da heller ikke at have været bygget med stor Varighed for Øje, thi allerede 40 Aar senere kom der Planer frem om at bygge et

---

[1]) Tgb. 8/5 1703. [2]) Se Tgb. 8/9 1744 ang. en Bondekones Flugt.

[3]) Aalborg Stiftamt Indk. Breve: Hjøring 1745.

[4]) Tgb. 11/2 og 15/4 1777 samt fol 307 1779. [5]) Trykt Aalborg 1791.

[6]) Vends. Aarbøger 1918 S. 272 ff.

nyt og rykke det tilbage syd for Linien Vestergade—Stokbrogade, saa Torvet blev aflastet for det, og ved Skøde af 20. Juli 1831 erhvervede man her en Ejendom tilhørende Avlsbruger Søren Thøgersen, paa hvilken Grund det nuværende Raadhus opførtes 1833 og 28. Januar (Fred. 6.s Fødselsdag) 1834 indviedes med en Kantate, af hvilken et Eksemplar (haandskrevet) tidligere har været i Hjøring Museum. Denne Bygning — det nuværende Raadhus — er senere underkastet gennemgribende Forandringer, idet bl. a. Ting- og Arrestlokalerne er taget i Brug til Administrationslokaler, efter at der 1886 er blevet opført et Ting- og Arresthus i Jernbanegade, og en ny Ombygning af Raadhusets Indre har fundet Sted i Sommeren 1921 efter at Opførelsen af en ny Administrationsbygning foreløbig er blevet opgivet.

Øvrighed og Magistrat.

BORGMESTRE.

I Middelalderens Slutning var der 2 Borgmestre i Hjøring ligesom i saa mange andre Købstæder og som ogsaa paabudt i Kong Hans' Stadsret, Art. 2; men senere var der almindeligvis kun 1, saaledes 1584[1]), og i Følge Forordningen af 28. Januar 1682 nedlagdes Borgmesterembedet i denne By før først at genopstaa 1. Januar 1869.

Fra 1. Januar 1869 til 1. Oktober 1919 var Borgmesteren kongevalgt, d. v. s. at Byfogden tillige var Borgmester (ɔ: Formand for Byraadet), men fra 1. Oktbr. 1919 blev Borgmesteren her folkevalgt.

Fra 28. Novbr. 1671 til Borgmesterbestillingens Nedlæggelse 1682 var der som i Middelalderen 2 Borgmestre, hvilket vist var foranlediget ved, at første Borgmesteren havde flere Embeder at bestride. Om samtlige Øvrigheds- og Magistratspersoner gælder det, at de som Regel indtil Stutningen af det 18. Aarhundrede ogsaa drev borgerligt Erhverv som Købmænd og Avlsbrugere, da Embedsindtægterne ikke kunde føde sin Mand.

Af Borgmestre kendes følgende:

1. Jens Pedersen, medbeseglede 24. April 1408 et Skøde fra Vichman Andersen, Borger i Hjøring, til Dronning Margrete paa en Gaard i Hjøring[2]).

2. Svend Høvets, medbeseglede 1408 det under Nr. 1 omtalte Skøde[3]).

3. Hans Tuesen, var Borgmester 1427, da han medbeseglede Maren Pedersdatters Pantsættelsesbrev paa en Gaard i Tornby[4]). Han kunde tænkes at være Søn af den Adelsmand, Tue Bagge, der 1418 var Kongens Foged (Lensmand?) i Horns Herred, og som ejede Aagaard i Bindslev og nævnes i Hjøring 1414, som nærværende paa Kongens Retterting[5]). Se den følgende Borgmester.

4. Poul Ibsen (Jepsen, Jacobsen) var Borgmester her i Tiden 1450 og 1462, da han oftere forekommer som Medforsegler af Dokumenter vedrørende Linderumgaard, hvilke vist er tinglæst ved Sysseltinget[6]). Han synes

---

1) Hyldingsfuldmagten. 2) Erslevs Repert. Nr. 4963. 3) a St.
4) Stubberklosters Arkiv, Danske Mag. 5. II 29.
5) Jydske Saml. 3. VI 12. Jvf. Erslevs Repert. Nr. 5323.
6) Ny kgl. Saml. in fol. Nr. 558. Jvf Jydske Saml. 3. VI 488 ff.

at have været af Adelsæt, thi 1480 var han Arving efter en Tue Bagge sammen med Hans Bagge og Jep Bagge[1]), sammen med hvilke han ogsaa forsegler 1451[2]). I Erslevs Repert. Nr. 8048 kaldes han med Ny kgl. Saml. in fol. Nr. 558, Bl. 14, som Kilde Poul Nielsen, men dette er utvivlsomt en Fejlskrift eller Fejllæsning af Klevenfelds Afskriver, da han i andre Afskrifter af Dyrskjøts Samlinger kaldes Poul Jepsen (Ibsen, Jacobsen). 1511 nævnes en Raadmand Jep Poulsen i Hjøring, der kunde tænkes at være en Søn.

5. Mikkel Pedersen nævnes som Borgmester 1478 i Dyrskjøts Optegnelser om Vendsyssels Øvrighed[3]).

6. Svend Schancke nævnes af Dyrskjøt som Borgmester 1484. Han nævnes endvidere 1480 som Byfoged her[4]) og var sandsynligvis i Slægt med Olaf og Lars Schancke, der 1511 var Vidner paa Vennebjerg Herreds Ting[5]). En Peder Schancke nævnes paa Vennebjerg H. Ting 1543[6]).

7. Jens Studtz nævnes ligeledes af Dyrskjøt som Borgmester ca. 1490.

8. Niels Lauridsen nævnes af samme Kilde som Borgmester 1496.

9. Laurids Thøgersen anføres af Dyrskjøt som Byfoged her 1491 og som Borgmester 1504 og 1517. Han udstedte 1511 Tingsvidne af Vendelbo Byting, ɔ: Sysselting, sammen med Byfoged Lars Christensen og 2 Raadmænd[7]), hvilket antagelig er det yngste Tingsvidne, der kendes fra Sysseltinget her.

10. Peder Olufsen, „som var Borgmester", ɔ: havde været Borgmester, nævnes 1543 og synes da at have levet[8]). Han kunde tænkes at være Fader til Biskop Oluf Chrysostomus, der jo skal være født i Hjøring.

11. Hans Jensen var efter Dyrskjøt Borgmester her 1550[9]), og 1575 var han det ligeledes[10]). Han var gift med . . . . Olufsdatter Chrysostomus, Datter af Biskoppen og altsaa Søster til Hr. Daniel, Præst i Hjøring. Af Borgmesterens Afkom levede endnu nogle i det 17. Aarhundrede — i Følge Dyrskjøt —, men de var da „fattige og øde blevne"; blandt disse Efterkommere var vist Væver Daniel Hansen (1698). I Mønstringsregistret 1583[11]) nævnes Susanne, Hans Jensens Hustru, forsynet med et Spyd og 1 Degen, sandsynligvis var det Borgmesterens Hustru eller Enke.

12. Jakob Ovesen nævnes som Borgmester her 1552[12]) og havde forhen (1537) været Byfoged. 1556 blev han Medlem af Købmandsgildet „Guds Legems Lav" i Aalborg[13]), og han nævnes endvidere som Borgmester 1556 og 1562. Derimod nævnes han kun som første Raadmand 1575[14]),

[1]) Danm. Adels Aarbog 1897 S. 481. [2]) Jydske Saml. 3. VI 488.
[3]) Ny kgl. Saml., 4° Nr. 746. [4]) a. St. samt Ny kgl. Saml. in fol. Nr. 558.
[5]) Jydske Saml. 3. VI 499 f. [6]) Top. Saml. Perg. Hjøring 8/1 1543.
[7]) Jydske Saml. 3. VI 500. [8]) Top Saml. Perg. Hjøring 8/1 1543 (Rigsarkivet).
[9]) Ny kgl. Saml. 4° 746. [10]) Hjøring Tgb. 1/3 1636. [11]) Rigsarkivet.
[12]) Hjøring Bys Pergamentsbreve (Landsarkivet). [13]) Gildets »liber vivorum«.
[14]) Bispearkivet Capsa B. Loc. 8. Fasc. 1.

hvilken Stilling han dog kan have beklædt samtidig med at være anden Borgmester. Han deltog i Mønstringen 1583 med 1 Langbøsse, 1 Stakketbøsse og 1 Sabel[1]), men var heller ikke da Borgmester. Ligeledes nævnes han i St. Katrine Kirkes Regnskabsbog 1584 som Bruger af en Fjerding Jord, hvis Skyld tilhørte Kirken, men han anføres ikke blandt dem, der har betalt for Lejersted i Kirken, og har vel derfor købt et saadant før 1584. 9. Januar 1587 bortskødede han en Gaard i Hjøring[2]), og han døde antagelig 1590. Peder Dyrskjøt fortæller om ham, at han var en „mægtig Mand, halve Byen var mestendel hans", men saa kom der Ildebrand — uvist hvilket Aar —, hvorved han blev saa fattig, at han efter gamle Folks Fortælling selv maatte „rede hans Mad i en Kakkelpotte"[3]). Denne Brand fandt antagelig Sted o. 1570, se Byens alm. Historie. Jakob Ovesen var gift med Marine Mogensdatter, og de havde 3 Børn, der dog alle døde før Forældrene, thi 26. Septbr. 1560 fik han kgl. Stadfæstelsesbrev paa, at han, der ingen Børn havde, med sin Hustrus Samtykke havde lyst Niels Paal i Kuld og Køn og inden Tinge havde gjort ham til sit rette Barn og Arving paa den Betingelse, at han skulde være ham lydig som Fader og holde hans beseglede Testamente og andre beseglede Breve[4]) (Adoption). Denne Adoptivsøn var antagelig i Slægt med Thomas Paal, gift 1631 med Sofie Nielsdatter i Bjergby Præstegaard, og Niels Thomsen Paal, der var Kapellan i Harreslev og 1683 blev Præst der[5]).

Jakob Ovesens Grav var i den søndre Korsarm (St. Annæ Kapel), og Døbefonten skjulte indtil 1906 Gravstenen, der nu er opstillet mod nævnte Kapels Væg. Den er ottekantet og af Sandsten og bærer følgende Indskrift:

„Her under ligher Jacob Ovesen, Borgmester ij Hiøring
met sijn Høstru Maren Mogensdatter oc deris Børn
Ove, Anne oc Maren 1590[6]). Spres unica nostra Christus."[7])
(Bomærke).

13. Søren Jensen var Borgmester 1583, da han som saadan deltog i Mønstringen bevæbnet med 1 Langbøsse og 1 Degen. Nævnes endvidere som Borgmester 1584 og 1593 i Kirkens Regnskabsbog og 1599, da han solgte 1 Fjerding Jord i Bymarken til Christen Eriksen, Skriver i Bistrup[8]). 1584 deltog han i Christian 4.s Hylding i Viborg[9]). Var gift med N. N. Danielsdatter Chrysostomus, Datter af Sognepræsten i Hjøring[10]), og han var saaledes Svoger til Oluf Danielsen, Kapellan i Hjøring og senere Præst i Rubjerg, samt til Købmand Jens Jørgensen Berg (v. Bergen) i Hjøring, gift med Lisbet Danielsdtr.

[1]) Mønstringsregistret. [2]) Hj. Tgb. 1673 fol. 66. [3]) Ny kgl. Saml. 4° Nr. 746.
[4]) Kancelliets Brb [5]) Jydske Saml. 1. V. 85 og 2. II 405.
[6]) Aarstallet er ikke hugget oprindeligt, Stenen er fra ca. 1560.
[7]) Kristus er vort eneste Haab.. [8]) Tgb. 12. Dcebr. 1654. [9]) Hyldingsfuldmagt
[10]) Ny kgl. Saml. 4° Nr. 746.

14. Jakob Jespersen var Borgmester ca. 1600 efter 1575 at have været 10. Raadmand[1]). Han var gift med Inger Pedersdatter, der ægtede den følgende Borgmester (Nr. 15). En Datter, Marie Jakobsdatter, var gift med Byfoged Christen Pedersen her.

15. Svend Pedersen blev Borgmester her ca. 1604 efter tidligere at have været Byfoged. Han nævnes som Borgmester 1604[2]), medens han i Kirkens Regnskabsbog ikke kaldes Borgmester 1603, da han blev Kirkeværge, hvilket han ogsaa havde været 1596 og 1598, og allerede 1592 anføres han i Regnskabet som Kirkens Skyldner for 1 Skippund Bly, hvorimod han 1622 overlod Kirken 11 Skippund Bly „at betale ad Aare, naar den kan“[3]).

Dyrskjøt fortæller, at han var født i Bagterp og han døde 1638 i en Alder af 87 Aar[4]). Dødsaaret er imidlertid urigtigt, thi han døde i Maj 1639, hvilket fremgaar af Hjøring Tingbog 25. Oktbr. 1687, og han skulde altsaa være født omkring 1552. I St. Katrine Kirke har der tidligere (o. 1730) været et Epitafium over ham og Hustru[5]).

Han kaldes endnu i Aarene 1636 og 1637 Borgmester, men det er muligvis kun en Titel, han har beholdt.

Han var gift 1. med den foregaaende Borgmesters Enke, Inger Pedersdatter, og Paaskedag 1617 gav de 120 Rdl. til Byens Latinskole[6]). 5. April 1636 skødede han „med Kniv og Muld“ en Gaard i Hjøring, nærmest Byfoged Jesper Christensens Gaard, til Poul Jensen Holst[7]), men foruden denne Gaard havde han adskillige andre Ejendomme her, hvilke blev solgt efter hans 2. Hustrus Død, og han ejede ikke mindre end 11 Fjerdinger Jord i Bymarken samt Andel i Palleskjær, hvilket han havde købt 1612 af Mads Pedersens Arvinger i Øster Gerndrup[8]), en Storbonde, som ofte nævnes i Begyndelsen af det 17. Aarhundrede, og som maa have været af Hjøringslægt, da Jorden her i Byen ikke kunde sælges til udenbys Mænd. I Følge Dyrskjøt[9]) var Svend Pedersen da ogsaa en rig Mand, og da han ingen Børn havde, arvedes han at sine Broderbørn i Bagterp, Gjurup, Hjøring, Rubjerg o. fl. Steder[10]). Skifte efter ham blev afholdt 10. Juni 1639 af Sognepræsten, Ridefogden til Aalborghus, Søren Jørgensen, og den samlede Magistrat (1 Borgmester og 6 Raadmænd)[11]).

Han blev begravet i St. Katrine Kirke, og for hans Gravsted blev betalt det anselige Beløb af 10 Rdlr; 1688 blev Gravstedet istandsat[12]).

Han var som foran nævnt gift I med Inger Pedersdatter, der døde

1) Ny kgl. Saml. 4° Nr. 746. Hj. Tgb. 1/3 1636.
2) Bispearkivet, Capsa B. Loc. 8. Fasc. 2. 3) Kirkens Regnsk.
4) Ny kgl. Saml. 4° Nr. 446. Ogsaa Lengnick angiver i sine Kirkebogsuddrag (Rigsarkivet) Dødsaaret til 1639 (efter Gravsten) men Dødsdagen til 31/3.
5) Se Vends. Aarbøger 1921, S. 112, efter Alb. Thura: Aalborg Stifts Beskrivelse.
6) Capsa B. Loc. 8. 7) Tgb. 5/4 1636. 8) Tgb. 19/2, 12/3, 21/5, 25/6 og 3/7 1639.
9) Ny kgl. Saml. 4° Nr. 746. 10) Tgb. 1646 fol. 27 b, 11) Tgb. 25. Oktbr. 1687.
12) Kirkens Regnsk.

21. Maj 1617[1]), og derpaa ægtede han II Margrete Hansdatter, som døde 4. Marts 1645[2]), og som vist var Enke efter Præsten Evert Melchiorsen i Aggersborg, død 1625, thi Præstens Børn arvede hende[3]), og de solgte en Del af deres faste Ejendomme her til Præsten Magister Niels Lauridsen Bech, der 1647 skødede den til Købmand Poul Jensen Holst[4]). Svend Pedersens Arvinger solgte deres Gaarde og Jord til Raadmand Mads Christensen[5]).

16. Jakob Christensen, der var Byfoged 1631—37, og som drev Handel og Bryggeri, blev vist Borgmester 1637 og var det i hvert Fald 8. Januar 1639. Han fik ligesom sin Formand en meget lang Embedstid, idet han først afgik 1665[6]). Som Borgmester underskrev han Suverænitetsakten 10. Jan. 1661, da han sammen med 5 andre Delegerede fra Hjøring var i København[7]). Var en velstaaende Mand, der 1639 forstrakte St. Katrine Kirke med 30 Slettedaler; han synes at have drevet stor Købmandshandel, og han fik ofte Pant i Ejendomme i Byen, navnlig 1646.

Han var Søn af Byfoged her Christen Pedersen og Marie Jakobsdatter og var „en fornemme Mand i alle Raadslag“, som Dyrskjøt siger[8]) Sammen med sin Broder, Raadmand Mads Christensen, fortalte han Dyrskjøt en hel Del om den gamle hedenske Gudsdyrkelse i Hjøring m. v.; se herom „Jydske Saml.“ III 266 ff.

23. April 1636 betalte han efter høje Øvrigheds (Lensmandens) Benaadning $13^{1}/_{2}$ Slettedaler i Lejermaalsbøde[9]), og han var paa dette Tidspunkt Ægtemand. 1665 fæstede han et Stolestade (Kvindestol) i St. Katrine Kirke til sine Børn.

Hans Dødstid er ikke oplyst; han mødte paa Bytinget 16. Septbr. 1673, men senere har jeg ikke fundet ham nævnt (Tingbøgerne 1674—83 haves ikke), og han er i hvert Fald død før 10. Febr. 1685. Han var (1630) gift med Maren Madsdatter, Datter af Mads Andersen og Maren Mikkels-

1) Lengnick (efter Gravsten). 2) Tgb. 1646 fol. 84.
3) Disse Børn var Thomas Evertsen, der 1653—54 boede paa Hedemarken i Norge[10]), Hr. Jørgen Evertsen, Præst i Aggersborg, Hr. Melchior Evertsen, Præst i Vrensted og Thise, Magdalene Evertsdatter, gift med Præsten Chr. Nielsen Morsing i Hjardemaal, Helvig Eversdatter og Kirsten Evertsdatter.

Ovennævnte Thomas Evertsen ejede Jord i Hjøring Bymark, den saakaldte »norske Jord«, og blandt hans Arvinger synes Byfoged Laurids Mortensen Friis i Ribe at have været, thi han havde 1683 og 1691 Andel i den norske Jord. (Tgb. 1683, fol. 44, 1691 14/7) Friis var 1685 gift med Anne Hansdatter Rahr (se Wiberg: Pastor Hans Friis i Alslev), og 17. Juni 1700 blev han dømt fra sit Embede af Højesteret, men fik 27. Juli s. A. kgl. Benaadning til at beholde det. Han havde afsagt en urigtig Dom mellem Borgmesteren og 2 Raadmænd.
4) Tgb. 1647 fol. 54 b. 5) Tgb. 1646 fol. 27 b. 6) Tgb. 1670 fol. 50.
7) Aarsberetn. fra Gehejmearkivet II 140. 8) Ny kgl. Saml. 4° Nr. 746.
9) Tgb. 10) Tgb. 19/4 1653, 31/1 1654.

datter paa Knudseje[1]), og hun døde o. 1641, da Borgmesteren dette Aar ses at have betalt 6 Slettedaler for hendes Lejersted under hans Sten i Kirken[2]). Han havde altsaa tidligere købt Gravsted her, hvorfor der da heller ikke ses at være betalt noget til Kirken ved hans Død. I samme Gravsted blev 1670 begravet Raadmand Hans Andersens lille Barn, saa Raadmanden har rimeligvis været gift med Borgmesterens Datter, Raadmanden maa da være identisk med Raadmand Hans Andersen i Skagen, der 1652 blev gift med Inger Jakobsdatter. Foruden denne Datter havde Jakob Christensen en Datter, Marie Jakobsdatter, der o. 1658 ægtede Købmand Ernst Jørgensen Weidemann i Aalborg, som døde 1682 i fattige Omstændigheder og efterlod sig Enke og flere Børn, af hvilke Sønnen, Jørgen Ernstsen Weidemann, blev en betydelig Købmand i Hjøring, hvor han døde 1724 i en Alder af 65 Aar[3]). En anden Søn, Jakob Ernstsen Weidemann, boede ogsaa en Tid i Hjøring.

17. Jørgen Nielsen Muus blev Borgmester her 11. Oktober 1665 efter siden 19. Oktbr. 1661 at have været Købmand og Byfoged her. Han var Søn af Sorenskriver paa Hedemarken i Norge Niels Rasmussen Muus og Marie Dideriksdatter Nøff[4]), men Familien Muus stammede vist fra Sjælland, skønt en Hans Laursen Muus nævnes som Kirkeværge i Hjøring 1610 og en Niels Laursen Muus som Kirkeværge her 1674, ligesom der ogsaa i det 17. Aarhundrede fandtes Personer af Navnet Muus i og ved Nibe samt i Skagen. En Søster til Borgmesteren var vist den Anne Nielsdatter Muus af norsk Slægt, der var gift med Brygger Jakob Riis i Kbhvn., hvis Søn, Niels Jakobsen, Præst i Kerteminde, antog Navnet Muus efter Morfaderen og blev Stamfader til den bekendte Købmandsslægt Muus fra Assens.

Som Byfoged var Jørgen Muus Medunderskriver af Suverænitetsakten 10. Januar 1661. 28. Juli 1663 udbød Jørgen Muus til Byens Borgere sit Købmandsgods, da han fra denne Dag ikke vilde drive Handel længer. 1665 var han Værge for St. Katrine Kirke og havde da laant noget Tømmer af den, hvilket den anden Kirkeværge, Raadmand Mads Christensen, ikke vilde samtykke i, „som dog er latterligt“, og „hvorom den uhørlige Alarm blev gjort“[5]). Han leverede saa det laante tilbage (se iøvrigt under Kirken).

Jørgen Muus døde som en ung Mand i Efteraaret 1668 (Skiftereg. 22. Oktbr.)[6]) og blev begravet i en muret Begravelse i St. Katrine Kirkes Korgulv[7]). Ved sin Død skyldte Jørgen Muus 94 Rdl. til Kirken, og hans Enke maatte herfor pantsætte sin Gaard i Hjøring; senere ses hun at have pantsat nogle andre Ejendomme til Kirken, hvilke brændte 1693, og ligeledes ses, at den følgende Borgmester (1673) havde pantsat sin Gaardtil Kirken, fordi

[1]) Tgb. 26. Novbr. 1630. [2]) Kirkens Regnskab.
[3]) Til ham stod Borgmester Jakob Christensen Fadder i Budolfi Kirke i Aalborg 1659.
[4]) Ny kgl. Saml. 4° 746. [5]) Kirkens Regnsk. [6]) Tgb. 7. Juni 1670.
[7]) Se Side 238.

han havde lovet at tilsvare Jørgen Muus' Enkes Gæld til den; formodentlig har han overtaget hendes Gaard med den paahvilende Hæftelse[1]). 5. Marts 1673 blev Jørgen Muus' Enke stævnet af Laurids Brix i Norge for Penge, som Brix havde tilgode for Hamp; ved Skiftet 5. Marts 1669 udviste Borgmesterens Bo dog et Overskud af 471 Slettedaler til Deling mellem Enken og 4 Børn[2]).

Han blev 1660 gift med Tove Jespersdatter, Datter af Byfoged her Jesper Christensen og Maren Nielsdatter. Hun havde først været gift med Købmand Niels Jensen Riber[3]), begravet i St. Katrine Kirke 1657, med hvem hun havde Sønnen Jens Nielsen Riber, der kom til sin Farbroder, Christen Riber i Nibe[4]). Efter Borgmester Muus' Død ægtede hun (før $^{5}/_{3}$ 1672) Studiosus Mads Christensen Brovst, Degn til St. Hans og St. Olai og Vicerektor i Hjøring. Efter hans Død 1698 boede hun hos sin Datter Marichen[5]) og er antagelig flyttet fra Hjøring sammen med hende. Hun levede endnu 1703, da hun som foran nævnt skødede 5 Agre til Byfoged Paulin. Med Jørgen Muus havde hun 3 Sønner og 1 Datter, nemlig:

1. Niels Jørgensen Muus, f. Hjøring 1662, begr. Sæby 9. Januar 1716, først Hører ved Latinskolen i Hjøring, senere i Aalborg, 1687 adj. Rektor i Hjøring og 1694 Rektor i Sæby. Tog 1704 Magistergraden og var en dygtig Mand, men han pryglede Børnene saa slemt, at Biskoppen maatte give ham en Advarsel, fordi Børnene af den Grund blev taget ud af Skolen[6]). Gift I Aalborg 10. Maj 1694 med Sidsel Thomasdatter, f. 1662, død Sæby 23. Januar 1706, begr. i Kirken, gift II med Christine Olufsdatter Meyer, der overlevede ham. Rektor Muus efterlod sig ikke Børn.

2. Jesper Jørgensen Muus, f. Hjøring o. 1663, død 1716 uden Livsarvinger.

3. Jørgen Jørgensen Muus, f. Hjøring Novbr. 1664, begr. Tornby 8. Oktbr. 1734, blev 1687 Degn i Tornby og Vidstrup. Solgte 28. Juli 1698 en Gaard i Hjøring til sin Slægtning Jesper Christensen[7]). Gift I Gertrud Sørensdatter, f. o. 1660, begr. Tornby 9. Decbr. 1728; gift II Tornby 31. Juli 1729 med Ide Jensdatter Hosbond, døbt Tolstrup 20. Juni 1675, begr. Tornby 13. Marts 1740, Datter af Pastor Jens Pedersen Hosbond og Anna Pedersdatter Brøndlund. Ide Hosbond var Enke, da Muus ægtede hende.

I første Ægteskab havde Degnen 9 Børn, hvis Efterkommere dels boede som Smaakaarsfolk i Hjøring og dels som Bønder i Tornby og sandsynligvis endnu findes der.

4. Marichen Jørgensdatter Muus, f. o. 1660, død Skagen 1744, gift I Hjøring 26. Oktober 1698 med Herman Drøes og II med Ole Fuur,

[1]) Kirkens Regnsk. [2]) Tgb. 1672 fol. 78.
[3]) Tgb. $^{7}/_{6}$ 1670. [4]) a St. Skifte $^{26}/_{8}$ 1660. [5]) Tgb. $^{28}/_{7}$ 1698.
[6]) Bispearkivets Skiftebreve VIII 15, Bispearkivet Capsa B. Loc. 8. Fasc. 2. Hundrup: Program Aalborg Skole 1871 S. 39 f. [7]) Tgb.

død før 1716. Hun boede 1720 som fattig Enke i Aalborg og havde ofret alle sine Midler paa at faa sine Børn i Vej, hvorfor hun havde pantsat sit Indbo[1]). Boede senere hos Sønnen. Den under Byfoged Jens Nielsen omtalte Junker Adam Ernst Pentz fra Aastrup efterstræbte ogsaa Jomfru Muus, og ved ham fødte hun 1694 en Søn, der fik Navnet Ernst Henrik Hjøring. Han kom 1704 i Aalborg Skole og blev 1714 Student der fra, blev 1719 cand. theol. og samme Aar Hører ved Sæby Latinskole, 1725 res. Kapellan der, hvorfra han 1731 kom til Skagen som residerende Kapellan og Rektor. I Mandtal til Kopskatten 1743 siges, at han havde ringe Indkomst og var i slet Tilstand med 8 uopfødte Børn, hvorfor han kun kunde give halv Skat. Han døde paa en Rejse til Pinsemarked i Aalborg og blev begravet der 10. Juni 1748. Gift i Sæby 5. Novbr. 1722 med Anne Katrine Bentsdatter Rhinners, f. 7. Septbr. 1697, begr. Aalborg 25. Juni 1766[2]).

18. Mikkel Madsen Vendelbo blev udnævnt til Borgmester her 9. Oktbr. 1668[3]) og havde tidligere været Raadmand og Byfoged her. Endvidere var han Tolder (1662) og havde som saadan Opsyn med Kystdistriktet fra Tversted til Slettestrand, og da han ofte var fraværende i Toldforretninger, kunde han antagelig ikke overkomme Borgmesterbestillingen, thi i Størstedelen af Tiden fra 28. Novbr. 1671 til 1682, da Magistraten her afskaffedes, var der 2 Borgmestre.

Hvem Mikkel Vendelbo var en Søn af, vides ikke, men sandsynligvis har han opholdt sig i andre Egne i sin Ungdom — maaske i Udlandet — siden han kaldte sig Vendelbo. Han var Broder til Raadmand her Mikkel Allertsen Podemester eller Holst, med hvem han vel har haft fælles Moder[4]).

1661 fæstede han Stolestade i St. Katrine Kirke til sin Hustru, 1668 blev han Kirkeværge, og 1673 pantsatte han sin Gaard i Hjøring til Kirken for 110 Slettedaler, som han havde lovet at tilsvare for sin Formand Jørgen Muus' Enke, og for hvilket Beløb nævnte Enke havde pantsat sin Gaard; det maa derfor formodes, at Mikkel Vendelbo har overtaget Enkens Gaard. 1680 og følgende Aar anføres han blandt de Skyldnere til Kirken, der formedelst Byens slette Tilstand ikke kunde betale deres Renter; han kaldes da „forrige Borgmester" og er formentlig afgaaet fra Embedet o. 1680. 4. Oktbr. 1670 tog han Skudsmaal af menige Borgerskab om sit Forhold som Borgmester paa 2 Aars Tid m. m. Raadmændene og Borgerskabet vidnede, at han havde skikket sig som en ærlig Mand, og de vidste ikke, at han havde forurettet nogen[5]). Han døde 5. Januar 1683 og blev begravet 11. Januar, antagelig i Kirken, skønt der ikke ses at være blevet betalt noget for Gravsted der.

Hans første Hustru, der levede 1673[6]), hed Margrete Kok og var i

[1]) Aalborg Pantepr. 1720 fol. 81.
[2]) Hundrup: Program for Aalborg Skole 1871 S. 32. [3]) Kgl. Konfirm. 25. Jan. 1671.
[4]) Tgb. 1662, fol. 147. [5]) Tgb. [6]) Tgb. 3/6 1673.

Følge Dyrskjøt Datter af Broforpagter Bertel Kok i Nørresundby. Efter hendes Død ægtede Borgmesteren 1676 Anne Pedersdatter Galskyt, f. o. 1644 paa Kornumgaard, begr. V. Brønderslev 14. Maj 1719, Datter af Peder Thomsen Galskyt og Kirsten Pedersdatter Kjærulf.

Paa Bytinget 13. Januar 1683 fragik hun Arv og Gæld efter Borgmesteren[1]), og hans Bo var da ogsaa insolvent. Men hun slap ikke for en Del Processer ved Byting og Landsting og andet Bryderi med Mandens Kreditorer[2]). I Maj 1683 blev hun saaledes stævnet af Byfoged Laurids Mortensen Friis i Ribe for hendes Mands Lejeafgift af den saakaldte „norske Jord" i Hjøring Mark[3]), og ved samme Tid rejstes der Tiltale mod hende for uredelig Omgang med Dødsboets Midler. 22. Maj 1683 vidnede en Mand, at der hos ham stod en Ko, som Anne Galskyt havde bedt ham om at huse og om at udgive for sin egen. En anden Mand vidnede, at en Jernkakkelovn, der havde staaet i Borgmesterens store Stue, var blevet nedbrudt efter hans Død og at Enken havde fjernet et Skiftebrev og et Tingsvidne fra den afdøde Mands mange Papirer. Et tredje Vidne forklarede, at den sidste Dag, Borgmesteren levede, red Bartskær Daniel Hansen vester ud af Byen med en Hest, som Borgmesterens havde, og Anne Galskyts Søster var med ham ud af Byen. Og endelig vidnede en Kvinde, at der i hendes Hus stod et Klavikordium samt et Spejl, som Anne Galskyt havde bedt hende huse[4]).

Boet skyldte bl. a. 430 Rdl. paa Byens Regnskab efter de kongelige Kommissariers Antegnelser samt Mikkel Vendelbos eget Kontingent af Skatter[5]) og Betaling for det ham som Forhandler leverede Stempelpapir. St. Katrine Kirke overtog hans Gaard og en øde Plads for sit Tilgodehavende, men Ejendommene gav slet ingen Indtægt, og 1689 var de kommen til at staa Kirken i 133 Daler; de blev da efter uvildige Mænds Taksering solgt for 40 Slettedaler til Degnen Niels Lauridsen Tecker.

Anne Galskyt flyttede til V. Brønderslev, hvor hun fæstede et Hus af Aalborg Hospital og hvor hun 10. August 1687 ægtede Søren Andersen (Kjærulf?), der mishandlede hende[6]).

Peder Dyrskjøt siger, at Borgmester Mikkel Madsens Børn „bleve slet øde", hvormed han mener, at de nedsank i Fattigdom og social Ubemærkethed, men dette er dog ikke ganske korrekt. Af Børn kendes kun Sønnen Thomas Mikkelsen, der antog Moderens Familienavn Galskyt, og som 1710 blev Byskriver i Holbæk, hvor han blev begravet 3. Juli 1725. Han var gift med Johanne Gurie Lund og havde en Søn, Jacob Sparre Galschiøt, Præst til Brahetrolleborg, hvis Efterkommere endnu lever[7]).

[1]) Tgb. 1683 fol. 11. [2]) Tgb. 15/1 1684. [3]) Se Side 249.
[4]) Tgb. 1683 fol. 14 f.
[5]) Jvf. Kommission af 28/1 1682 til Fastsættelse af Byens Grundtakst og Kommissionens Relation om Byens Regnskaber (Rigsarkivet).
[6]) Jerslev H. gejstlige Justitspr. 1696, fol. 38.
[7]) Jvf. min Afh. om Familien Galskyt i Personalh. Tidsskr. 6. IV 167 ff og 7. III 155.

Om Borgmester Mikkel Vendelbos Forhold til sin Medborgmester Søren Bering se Byens almindelige Historie Side 96.

19. Søren Simensen Bering blev udnævnt til Borgmester 28. Novbr. 1671 og var derefter 2. Borgmester indtil 1674, da han blev afskediget paa Grund af sine mange Udskejelser; iøvrigt henvises til Afsnittet om Byens almindelige Historie Side 91 ff. Han var af den kendte store Slægt Bering fra Viborg[1]) og var vist Søn af Simon Madsen Bering i Hobro. Var ugift medens han opholdt sig i Hjøring, men fik et Barn med sin Slægtning Lisbet Bering, Datter af Raadmand „store" Jens Bering i Viborg. Hans Skæbne efter 1674 er ukendt.

20. Henrik Josefsen blev udnævnt til 2. Borgmester 9. April 1674 efter tidligere at have været Raadmand her. Stiftamtmanden indstillede ham til Embedet med Bemærkning om, at han var en vederhæftig og god Skatteborger, som altid havde søgt Byens Bedste i alle Maader[2]).

Da Kommissionen af 28. Jan. 1682 reviderede Byens Regnskaber, befandtes han dog at have betydelige Mangler, og ligesom 1. Borgmester Mikkel Vendelbo søgte han at snakke sig fra dem ved at sige, at der havde været Uorden i Skatteregnskaberne og at Borgmester Bering havde borttaget nogle af dem. Endvidere havde han til Blæk og Papir beregnet sig 40 Rdlr. for 5 Aar, medens Kommissionen kun vilde tilstaa ham 20 Rdl. „i Henseende til det ringe, der i Byen falder". Hans Underslæb udgjorde ialt 324 Rdl., hvilket jo var et betydeligt Beløb i hin Tid[3]).

I Henhold til Forordningen af 28. Januar 1682 afgik han som Borgmester nævnte Aar, men blev boende i Hjøring, hvor han døde i Slutningen af 1685 eller Begyndelsen af 1686. Hans Enke, hvis Navn ikke kendes, nævnes 16. Marts 1686 i Hjøring[4]), og hun var utvivlsomt forarmet, thi Henrik Josefsen kunde i Aarene 1683—85 end ikke betale 2—3 Mark i aarlig Rente af Penge, som han skyldte Kirken.

Hans Familieforhold er ubekendt udover, at han havde en Broder, Hans Josefsen, som 1662 og indtil 1671 var Købmand i Hjøring; han opsagde $^{16}/_{3}$ 1671 sit Borgerskab, fordi en Del af Borgerne eftertragtede ham, og han flyttede saa til Lerbæk, som han havde i Forpagtning, og senere blev han Godsforvalter paa Ellinggaard, død før 5. Juni 1683, da hans Enke, Anne Lauridsdatter, boede i Hjøring, hvor hun ejede 3 Fjerdinger Jord[5]).

RAADMÆND.

Raadmændenes Antal her i Byen synes at have varieret en Del til de forskellige Tider; 1484 nævnes saaledes i et Dokument 5, men der var dog

[1]) Vitus Bering. De Beringers Families og Paarørendes Slægtregister (Kbh. 1749). Kirkehist. Saml. 1887 og Hist. Tidsskr. 5. I. 1 f.
[2]) Indlæg til »Jydske aabne Breve« $^{9}/_{4}$ 1674 Nr. 34.
[3]) Kommissionsakten i Rigsarkivet. [4]) Tgb. $^{11}/_{5}$ og $^{1}/_{6}$ 1686.
[5]) Tgb. 1663 fol. 31 b $^{18}/_{6}$ 1672, $^{12}/_{7}$ 1687, $^{26}/_{3}$ 1689.

muligvis flere. Kong Hans' Stadsret, Art. 2, paabød 10, og 1656 nævnes der da ogsaa 9, hvilket tillige var Tilfældet 1584; i et Aktstykke fra 1575[1]) nævnes derimod 11, men den førstnævnte Raadmand, Jakob Ovesen, var antagelig 2. Borgmester. I Begyndelsen af det 17. Aarh. var Raadmændenes Antal 6, men i Tiden henimod Magistratens Afskaffelse (1682) synes der kun at have været 4.

1. Hans Knudsen var Raadmand 1484[2]).
2. Lars Jensen var Raadmand 1484[3]) og var o. 1480 Gildebroder i Guds Legems Lav i Aalborg[4]).
3. Anders Madsen var Raadmand 1484[5]).
4. Jens Svendsen var Raadmand 1484[6]).
5. Niels Maller var Raadmand 1484[7]).
6. Peder Lausen var Raadmand 1511[8]).
7. Jeppe Poulsen var Raadmand 1511[9]).
8. Lambert Didriksen var Raadmand 1550, da han med sin Hustrus Samtykke gav en Ejendom til Latinskolen[10]). Han nævnes i Hjøring 1543[11]) og tiltaltes ved samme Tid af Præsten Søren Svendsen i Vraa for et Hospital og andet Gods, han havde taget fra St. Annæ Kapel og de Fattige i Hjøring, og han skulde i den Anledning møde for Kongens Retterting. Han kaldes da Borger i Hjøring[12]). Sandsynligvis var han Søn af Aalborgkøbmanden Didrik Lambertsen og Hustru Berete. Han døde 1551 og blev begravet i St. Katrine Kirke[13]).

Han var Fader til Borgmester Hans Lambertsen i Aalborg samt til Helvig Lambertsdatter, gift med Jørgen Folmersen van Bergen her og senere i Aalborg[14]), og til Johanne Lambertsdatter[15]).

9. Peder Jensen var Raadmand 1556[16]).
10. Christen Tuesen var Raadmand 1556.
11. Simon Pedersen var Raadmand 1556.
12. Niels Vistisen var Raadmand 1556 og ligeledes 1575[17]).
13. Hans Rasmussen var Raadmand 1556.
14. Bertel Johansen var Raadmand 1556.
15. Søren Mikkelsen var Raadmand 1556.
16. Ergisel Mikkelsen var Raadmand 1556, ligeledes 1575[17]), deltog i Mønstringen 1583 med Spyd og Degen.
17. Lars Mogensen var Raadmand 1556, 1575 og 1584[18]). Deltog 1583 i Mønstringen med Spyd og Degen.

[1]) Tgb. $^{1}/_{8}$ 1636. [2]) Ny kgl. Saml. in fol. 558. [3]) a. St.
[4]) Gildets »liber vivorum«. [5]) Ny kgl. Saml. in fol. 558. [6]) a St.
[7]) a St. [8]) Jydske Saml. 3. VI 500. [9]) a St. [10]) Capsa B. Loc. 8 Fasc 1.
[11]) Top. Saml. Perg. Hjøring. [12]) Danske Mag. 4. I 57. [13]) Se Side 236.
[14]) Se Side 32. [15]) Ny kgl. Saml. 4° Nr. 746. [16]) Capsa B. Loc. 8.
[17]) Tgb. $^{1}/_{8}$ 1636. [18]) a St. samt Hyldingsfuldm.

18. Thomas Snut var Raadmand 1550[1]), deltog i Mønstringen 1583 med Spyd og Degen, levede 1584, men var da afgaaet som Raadmand.

19. Hans Nielsen var Raadmand 1550[2]), blev senere Byfoged og er formodentlig ham, der deltog i Mønstringen 1583 med Spyd og Degen.

20. Jakob Ovesen nævnes som 1. Raadmand 1575, men da han allerede var Borgmester 1552, er det muligt en Fejlskrift; der nævnes nemlig 10 Raadmænd foruden ham[3]). Se iøvrigt Borgmestre.

21. Thomis Bartskær var Raadmand 1575[4]), deltog i Mønstringen 1583 med Langbøsse og Degen, levede endnu 1614.

22. Niels Jørgensen var Raadmand 1575[5]). Da Navnene Jens og Niels brugtes i Flæng paa hin Tid, er han maaske identisk med Jens Jørgensen v. Bergen, gift med Lisbet Danielsdatter Chrysostomus, se Side 32.

23. Søren Brender var Raadmand 1562, da han blev Medlem af Guds Legems Lav i Aalborg. Var maaske Fader til Lars Brender, der 1583 deltog i Mønstringen med en Vendelbopig og en Degen.

24. Niels Thomsen var Raadmand 1575, deltog i Mønstringen 1583 med Fork og Degen.

25. Jørgen Rasmussen var Raadmand 1575, er vist den Jørgen Remsnider, der var Raadmand 1584, og som 1583 deltog i Mønstringen med Spyd og Degen.

26. Peder Boldt var Raadmand 1575, vist identisk med Peder Thomsen, der var Raadmand 1584 og endnu 1608[6]). Peder Boldt deltog i Mønstringen 1583 med Spyd og Degen.

27. Jakob Jespersen var Raadmand 1575 og blev senere Borgmester.

28. Søren Simonsen var Raadmand 1575, 1584, 1608 og 1612[7]). Mødte ved Mønstringen 1583 med Langbøsse og Degen.

29. Thomas Madsen nævnes som Raadmand i Hyldingsfuldmagten 1584 og deltog 1583 i Mønstringen med Langbøsse og Degen. Var antagelig Fader til de under Raadmand Nr. 36 omtalte Søskende, Thomas, Henrik, Peder og Inge.

30. Lars Nielsen nævnes som Raadmand i Hyldingsfuldm. 1584.

31. Søren Lauridsen var Raadmand 1584, da han deltog i Christian 4. Hylding i Viborg.

32. Niels Mikkelsen Brun var Raadmand 1584 og 1608, mødte ved Mønstring 1583 med Langbøsse og Degen, var 1588 Kirkeværge.

33. Thomas Pedersen deltog 1584 som Raadmand i Christian 4. Hylding i Viborg, mødte 1583 ved Mønstringen med Langbøsse, Stakkenbøsse og Degen.

1) a. St. 2) a. St. 3) Tgb. 1/3 1636. 4) a. St. 5) a. St. 6) Hyldingen.
7) a. St. samt Tgb. 1/3 1636 og 12/3 1639.

34. Alexander Nielsen Hop (Hoep) var Raadmand 1608 og deltog i Stændermødet i Kbh. 22. Maj som Byens Fuldmægtig sammen med Raadmand Nr. 35[1]). Var Skræder og var 1612 og 1615 Kirkeværge. Han var gift med en Datter af Købmand Jørgen Folmersen v. Bergen og Helvig Lambertsdatter og havde en Datter, Gedsken Alexandersdatter, død o. 1660, der var gift med Anders . . . . . i Hjøring[2]). Hun havde 1657 en Toft i Fæste af St. Olai Kirke[3]).

35. Terkild Christensen var Raadmand 1608 og deltog sammen med ovennævnte som Byens Fuldmægtig i Prins Christians Hylding 22. Maj i København[4]). Var formodentlig Fader til Christen Terkildsen Bistrup, Raadmand Nr. 50.

36. Henrik Thomsen var Raadmand 1608, nævnes som saadan 1629 og 1639, død 5. Febr. 1640; var Kirkeværge 1609, 1614 og 1622. Var sandsynligvis Søn af Raadmand Nr. 29. Hans Moder, Johanne Laursdatter, blev 1630 begravet i St. Katrine Kirke, hvor ogsaa han blev begravet i et Gravsted, som hans Enke og Arvinger 1640 købte for 18 Slettedaler[5]).

Han var Broder til Anders Thomsen Hjøring, Præst i Horne-Asdal og til Peder Thomsen Hjøring, Rektor i Skagen, død 1665, og en tredje Broder var Thomas Thomsen paa Skagen, hvis Søn Niels Thomsen boede paa Skagen 1646[6]). Hans Søster, Inge Thomasdatter, † før 1669, var gift I o. 1612 med Præsten Peder Laursen i Tornby, † 1618[7]), og II 9/5 1619 med Thomas Nielsen, Præst i Tornby, død 1646.

Henrik Thomsen var gift med Anne Andersdatter, død 1657, begr. i Kirken, Datter af Anders . . . . og Else Jørgensdatter[8]). Med hende havde han følgende Børn:

1. Thomas Henriksen Hjøring, død o. 1662, Præst i Aaby-Biersted 1639, gift Gertrud Nielsdatter Ferslev, med hvem han havde Sønnerne Peder Thomsen Aaby og Hr. Hans Thomsen Aaby, i Aaby o. 1700[9]).

2. Anders Henriksen Hjøring, gik 1642 i Viborg Skole og havde forhen gaaet i Sæby og Aalborg Latinskoler, d. 1648, begr. i St. Katrine Kirke; for Gravstedet gav hans Moder 40 Sldlr., saa hun maa have været bemidlet.

3. Inger Henriksdatter, død o. 1703, gift med Anders Nielsen, Borgmester i Skagen, der o. 1659 flyttede til Hjøring og døde der 1664[10]). Se Byskriver Thomas Andersen Skagbo i Hjøring. Hendes Hus i Hjøring brændte 1702, og hun er da muligvis flyttet til sin Søn Jens i Fladstrand. Hun pantsatte 1669 sin Gaard i Hjøring til Hans Josefsen, Forpagter paa Lerbæk[11]).

37. Thomas Hansen var Raadmand 1608[12]) og var endnu i Stillingen 1630, men omtales da som gammel[13]).

1) Hyldinger Nr. 62. 2) Tgb. 1646 fol. 16 og 26 b. 3) St. Olai Kirkes Regnsk. 1657.
4) a. St. 5) Kirkens Regnsk. 6) Hj. Tgb. 1646 fol. 94, se Raadmd. Nr. 42.
7) Hj. Tgb. 1639 fol. 131 b og 28/4 1646.
8) Tgb. 1642 fol. 109 b og 119, 1646, fol. 94, Kirkens Regnsk.
9) Dyrskjøts Breve. J. S. 1 III 240. 10) Hj. Tgb. 15/3 1670, Skagen Tgb. 2/5 1664.
11) Tgb. 16/6 1672. 12) Hyldingen. 13) Tgb. 23/3 1630.

38. Oluf Thomsen var Raadmand 1608 og 1612[1]). Han var antagelig Byfoged 1582 og 1587, deltog i Mønstringen 1583 som Feltfører bevæbnet med Stakkenbøsse, Fjederspyd og Degen og deltog 1584 i Christian 4. Hylding i Viborg. 1616 var han Kirkeværge.

39. Melkior Kli var Raadmand 1608 og 1612, levede 1623, men var død før 1630[2]). Var Bartskærer og 1600 Kirkeværge. Hans Datter? Ide Melkiorsdatter, var Bartskærer her, og han var formodentlig Bedstefader til den senere Raadmand Melchior Nielsen Kli.

40. Peder Olsen var Raadmand 1629 og var tillige Skriver i Vennebjerg Herred[3]), var 1631 endvidere Tolder[4]); han levede endnu 1635, men var død før 1639[5]). Gift med Abel Nielsdatter, der endnu levede 1642. Børn: 1. Niels, 2. Ole, 3. Karen, 4. Margrete.

41. Peder Nielsen Kræmer var Raadmand 1629, død 1644, begravet i Kirken. Var 1583 i Københ. og mødte derfor ikke ved Mønstringen. Nogle Hekse angav 1623, at de drak af det bedste i hans Kælder[6]).

Var gift med Maren Pedersdatter[7]).

42. Laurs Laursen, Købmand og Brygger, var Raadmand 1629 og 1646, død 28. Juli 1648[8]), begr. i Kirken. 1642 havde han udlovet nogle Penge til St. Katrine Kirke for en Gravsten — i Følge Lensmandens Skrivelse — men der opkom Strid om den[9]). Han omkom ved at falde i Byens offentlige Vandsted „Korskilde“ og blev 1. August begravet[10]). Hans Gaard hed „Duensgaard“[11]), vel efter et Skilt.

Han var gift I med Anne Simonsdatter, død før 5. April 1630[12]), Datter af Raadmand Simon Sørensen i Skagen og tidligere gift med Thomas Thomsen Hjøring paa Skagen (Broder til Raadmand Nr. 36), med hvem hun havde Børnene Mads Thomsen, død 1648 som Præst i Blære[13]), Niels Thomsen, der 1646 (Tgb. fol. 85) gav Laurs Laursen Afkald for Fædrenearv, og maaske Thomas Thomsen, der 1611 sammen med Mads Thomsen blev immatrikuleret som Student fra Hjøring. 2. Gang var Laurs Laursen gift (før $^{5}/_{4}$ 1630) med Karen Lauridsdatter Tversted, Datter af Præsten Laurids Mikkelsen i Tversted og Ingeborg Christensdatter Bistrup[14]). Karen havde været gift I. med Borgmester Niels Jensen i Skagen, død 1621, med hvem hun havde en Søn, Niels „Tagensen“, der arvede en Gaard i Skagen[15]), som Laurs Laursen $^{12}/_{3}$ 1632 skødede til Raadmand Anders Nielsen der. I første Ægteskab havde Laurs Laursen 2 Døtre: Johanne, gift med Raadmand Nr. 43 og Karen, gift med Raadmand Nr. 47.

---

1) Hyldingen og Tgb. $^{12}/_{3}$ 1639. 2) Tgb. $^{23}/_{3}$ 1630. 3) Tgb. $^{27}/_{10}$ 1629.
4) a. St. $^{3}/_{5}$ 1631. 5) Tgb. $^{6}/_{8}$ 1639. 6) Vends. Aarbøger I 67.
7) Tgb. 1647 fol. 8 b. 8) Lengnick har 25. Juli (efter Gravsten), 9) Kirkens Regnskab.
10) Jydske Saml. 1, V. 88. Om Korskilden se Byens alm. Historie Side 7.
11) Tgb. 1649 fol. 33 b. 12) Skagen Tgb. $^{5}/_{4}$ 1630, $^{13}/_{3}$ 1632.
13) Hj. Tgb. 1648 fol. 118. 14) Tgb. 1649 fol. 6 f.
15) Skagens Tgb. $^{5}/_{4}$ 1630, $^{12}/_{3}$ 1632.

43. Peder Pedersen Brun[1]) var Købmand her 1623 og samme Aar Kirkeværge, var Raadmand 1629 og 1636, død før 1639. Nogle Hekse angav 1623, at de drak det bedste, de kunde finde i hans Kælder[2]). Var gift med Johanne Laursdatter, begr. i St. Katrine Kirke 1623, Datter af Raadmand Nr. 42. Han havde 2 Sønner, Christen og Peder, der 1639 solgte deres Gaard i Hjøring, og 1648 gav Christen sin Morfader, Laurs Laursen, Afkald for Arv efter Forældrene[3]).

44. Hans Jensen Glarmester var Raadmand 1630[4]) og 1646 og døde 1657, begr. i St. Katrine Kirke, hvor hans Hustru, hvis Navn ikke kendes, blev begr. 1640. Da han ikke ønskede, at hendes Plads i Kirkens Stolestader bortfæstedes til andre, fæstede han den selv[5]). Hans Moder hed Dorte Hansdatter[6]).

45. Peder Nielsen Baggi var Raadmand og Købmand 1642 og døde 16. Maj 1674, 59 Aar gl., begr. i Kirken, hvor der findes Epitafium over ham og 1. Hustru. 1655 gav han 12 Lispund Jern for at blive fri for at være Kirkeværge, og 1671 tegnede han sig for 1 Dlr. og 2 Mrk. aarlig i Organistløn. 10. Januar 1661 medunderskrev han i Kbh. paa Byens Vegne Suverænitetsakten[7]). Han var gift I med Enke Maren Pedersdatter, f. o. 1607, død 4. Novbr. 1661, begr. i Kirken, og II med Margrethe Nielsdatter Bech, f. 16 . ., d. 1681, Datter af Præsten Niels Lauridsen Bech her. Hun ægtede 2. Gang Rektor Knud Christen Schytte, senere Præst i Horne-Asdal. Peder Baggis første Hustru havde en Datter, som 1659 blev begr. i St. Katrine Kirke, og med Peder Baggi havde hun Sønnen Niels Pedersen Baggi, der 1687 var Købmand i Hjøring[8]), men 1691 solgte han sin Halvdel af sin salige Forældres Gaard i Hjøring og flyttede til Horne[9]).

46. Laurids Poulsen var Raadmand 1639 og 1650 og havde tidligere været Byfoged her. Sandsynligvis død 1651—52. Skødede 14. Novbr. 1648 1 Fdg. Jord i Bymarken til Borgmester Jakob Christensen[10]) og pantsatte s. A. sin Gaard til samme, men solgte den til sin Svigersøn, Jens Nielsen, Borger i Hjøring[11]).

47. Mads Christensen var Raadmand 1637—1671, død 6. Juni 1671 efter længere Tids Svagelighed[12]).

Var Søn af Byfoged her Christen Pedersen og Broder til Borgmester Jakob Christensen. Han var Købmand og drev en betydelig Handel, ligesom han ejede adskillige Gaarde og Jorder, bl. a. „Gildegaarden“ paa Adelgade. 1630 blev han tiltalt for Vold mod Jørgen Apoteker fra Sæby og Vogn Poulsen[13]). Sandsynligvis er han den Mads Christensen, der var Kirke-

---

1) Havde en Broder, Jens Pedersen Brun. 2) Vends. Aarbøger I 67.
3) Tgb. $^{29}/_{1}$ 1639, 1648 fol. 91, 1649 fol. 33 b. 4) Tgb. $^{16}/_{2}$ 1630.
5) Kirkens Regnsk. 6) Tgb. $^{11}/_{6}$ og $^{6}/_{8}$ 1650. 7) Gehejmearkivets Aarsberetn, II 140.
8) Tgb. $^{10}/_{5}$ 1687. 9) Tgb. $^{24}/_{2}$ 1691. 10) Tgb. 11) Tgb. 1648 fol. 15 b.
12) Tgb. $^{4}/_{10}$ 1670, 1671 fol. 62 b og 84. 13) Tgb. $^{31}/_{8}$ 1630.

værge 1617, og han var i hvert Fald Borger her i 1620erne. I Kejserkrigen 1627—29 blev han og hans Familie jaget fra Hus og Hjem og hans Ejendele forødt af Fjenderne, særlig af en ved Navn Pectni, som tjente den fjendtlige Hovmester, og som havde taget en Pige fra Lønstrup til sig, hvilken Pige havde tjent i Mads Christensens Hus og sammen med Fjenden ødt hans Gods[1]. 10. Januar 1661 underskrev han Suverænitetsakten som en af Byens Delegerede[2]. Han fortalte Dyrskjøt en hel Del om den gamle vendsysselske Gudedyrkelse, hvorom henvises til Jydske Saml. 1. III 269. Efterlod sig store Midler, som Arvingerne stredes om[3]. Han var gift o. 1620 med Karen Laursdatter, Datter af Raadmand Nr. 42. Hun var sandsynligvis noget sindssyg, thi 2. Novbr. 1642 lod Mads Christensen paa Tinget læse Klage over, at hun i 16—18 Aar hvert Aar 1, 2 eller 3 Gange var løbet fra hans Hus og havde frataget ham Bo og Boskab, Klæder m. m., saavel hans som hans Børns Klæder, Fyld af Sengeklæder m. v., hvormed hun havde opholdt sig paa andre Steder hos „en Hob af hendes letfærdige Købmænd", undertiden 6—8 Uger, og havde ikke søgt sit Hus eller tilset Børnene, som en Dannekvinde burde. Han forbød alle og enhver at handle med hende, da hans Formue deraf flux svækkedes, saa han og Børnene kunde geraade i Armod. Hun overlevede ham.

Hans Arvinger stævnedes $^{3}/_{12}$ 1672 for 54 Rdl. af Hermann Segebod i Lübeck, med hvem Mads Christensen havde staaet i Handelsforbindelse.

Han synes at have haft 4 Børn:

1. Christen Madsen, der 14. Juli 1646 mødte paa Tinget paa Faderens Vegne, men som døde ugift o. 1651, ihjelstukket ved ulykkelig Hændelse. Da der ved Begravelsen blev ringet med Kirkens store Klokke, revnede Taarnet, hvorfor Klokken maatte nedtages. Han var trolovet, og hans Fæstemø fik 1650 et Barn ved ham.

2. Anne Madsdatter, gift I med Anders Pedersen, en velhavende Borger i Hjøring, efter hvem der afholdtes Skifte $^{15}/_{6}$ 1672 og $^{28}/_{1}$ 1673[4]. Gift II 1676 med Frederik Poulsen Holst, Købmand i Hjøring.

3. Inge Madsdatter, gift med Raadmand Melkior Nielsen Kli, se Nr. 53.

4. Datter gift med Byskriver Nr. 6, Christen Nielsen, men død uden Livsarvinger før Faderen.

48. Thomas Laursen var Raadmand 1653 og 1662, men afgaaet før $^{31}/_{10}$ 1671; levede endnu 1672 som Borger i Hjøring[5]. Skyldte 1660 40 Rdlr. til St. Katrine Kirke (Legatpenge); hans Mormoder, Inger Pedersdatter,

[1] Tgb. 1631 fol. 63. [2] Aarsberetn. fra Gehejmearkivet II 140. [3] Tgb. $^{30}/_{4}$ 1672.
[4] Tgb. $^{16}/_{6}$ og $^{3}/_{12}$ 1672. 3 Døtre: Maren, gift med Peder Jørgen Albo i Linderum, Dorte, gift med Peder Christensen i Hjøring (Skifte 1688) og Anne, gift med Underofficer Claus Clausen Hess (Tgb. $^{28}/_{8}$ 1683, $^{8}/_{6}$ 1686, $^{16}/_{7}$ 1689, $^{4}/_{2}$ og $^{18}/_{2}$ 1690).
[5] Tgb. 1672 fol. 83.

forrentede de 20 og Raadmand Mads Christensen de 20. For Beløbet var pantsat en Fdg. Jord, som Thomas Laursen solgte[1]. Havde 2 Døtre: Inger og Anne, sidstnævnte var 1661 gift med Niels Christensen i Hjøring[2].

49. Anders Hansen var Raadmand 1653, død 1655, Skifte $^{15}/_{3}$[3]. Blev formodentlig 17. Marts 1639 trolovet og 1640 gift med Anne Christensdtr. Bistrup[4], Datter af Raadmand Nr. 50. Havde en Datter, Karen, der var gift med Handelsmand Jakob Jørgensen Kram i Hjøring.

50. Christen Terkildsen Bistrup var Raadmand 1653 og døde i Embedet 1657[5]. Han var antagelig Søn af Raadmand Nr. 35. Boede først i Bistrup og var 1619 og 1632 Værge for St. Katrine Kirke, men kaldes 1649 Borger i Hjøring. Gift med Karen Christensdatter Bistrup, Datter af Christen Eriksen Skriver i Bistrup († 1599) og Elle Mogensdatter († 1610), og hun var saaledes Søster til Præsten Erik Christensen Bistrup i Sindal m. fl. Børn:

1. Erik Christensen Bistrup, se Raadmand Nr. 57.

2. Anne, gift 1640 med Anders Hansen, vist Raadmand Nr. 49.

3. Niels Christensen Bistrup, f. 16 . ., d. 1656, Præst paa Hirtsholmene, Faderen arvede ham.

4. Maren, f. 16 . ., d. 1666i Hjøring uden Børn[6].

5. Ingeborg, f. 16 . ., d. 1686, gift med Christen Christensen Sæby, Kapellan i Sæby o. 1655, Præst i Horne Asdal 1662, d. 1688.

6. Christen Christensen Bistrup, f. 16 . ., d 1660, Rektor i Sæby og 1642 Sognepræst der; gift Inger Jensdatter Ursin. En Søn, Jens Christensen Bistrup, var Student og 1666—68 i Jerslev Præstegaard.

7. Elle, f. 16 . ., levede 1672, gift (1649) med Byfoged og Tolder her Hans Thomsen.

51. Thomas Andersen Skagbo var Raadmand $^{10}/_{1}$ 1661, da han underskrev Suverænitetsakten, ligeledes 1670 og 1672[7], var tillige 1668—1683 Byskriver, se derunder.

52. Mikkel Madsen Vendelbo var Raadmand 1661, se Borgmester Nr. 18.

53. Melkior Nielsen Kli var Raadmand i Aarene omkring 1670. Han var formodentlig Sønne- eller Dattersøn af Raadmand Nr. 39, og han levede endnu 1686. 1681 solgte han sin iboende Gaard „Gildegaarden" til Farver Bertel Rudolf fra Aalborg[8], og 18. Novbr. 1684 skødede han 2 Fdg. Jord i Bymarken til Frederik Unger til Egebjerg. Han var gift med Inger Madsdatter, Datter af Raadmand Nr. 47, og hun var en ret mandhaftig Kvinde, der viste Øvrigheden ud med Skældsord, da den vilde undersøge hendes afdøde Faders Efterladenskaber for at se, om der var nogen af Byens

[1] Kirkens Regnskab. [2] Tgb. $^{26}/_{11}$ 1661. [3] Tgb. $^{28}/_{10}$ 1673.
[4] Chr. Staphensens Aarbog (kgl. Bibl.) [5] Tgb. $^{28}/_{8}$ 1657. [6] Tgb, $^{25}/_{5}$ 1670.
[7] Tgb. $^{16}/_{8}$ 1670, $^{13}/_{15}$ 1673. [8] Tgb. $^{23}/_{6}$ 1705.

Sager deriblandt[1]). Dà hendes Mand ofte var beruset og endog blev sat i Raadhuskælderen for sin Uskikkeligheds Skyld, kunde hendes Myndighed maaske ogsaa tiltrænges.

54. Mikkel Allertsen Podemester eller Holst[2]) var Raadmand her 1672 og 1677, død før 1687. Han var Gæstgiver og Brygger og var allerede 1651 Kirkeværge. Hans Gaard laa mellem Adelgaden (Nørregade) og St. Hàns Kirkegaardsdige, altsaa ved Siden af „Gildegaarden". Han var Broder til Borgmester Mikkel Madsen Vendelbo[3]), med hvem han vel har haft fælles Moder. Gift med Anne Sørensdatter[4]), med hvem han vist kun havde et Barn, der blev begravet i Kirken 1653. Han underskrev sig M. A. H. og 1660 betalte han 3 Mark i Bøde for Slagsmaal med Mogens Sørensen i Høngaard[5]).

Mikkels Hus var ofte Samlingsstedet for Byens fornemme Folk, der her flittigt tømte Krusene, og til hans Øl knytter der sig en kuriøs Historie[6]).

En Sommeraften 1652 sad Byfoged Hans Thomsen med flere Godtfolk og drak Øl inde hos Tolderen Christen Thomsen. Saa spurgte en af Deltagerne, Købmand Poul Jensen Holst, om hvis Øl det var af, de drak, og hertil svarede Værten, at det var af Mikkel Allertsens. Poul Holst sagde saa: „Da drikker jeg intet deraf", og da Tolderen spurgte om Grunden, svarede Poul: „Det er sagt i mit Hus, at de skal have et Tyvelaar i deres Øl, derfor vil jeg intet drikke deraf". Formodentlig har det øvrige Selskab ogsaa mistet Tørsten ved Tanken om, at der var et Tyvelaar i Øltønden, men da Mikkel fik Rygterne at høre, blev han selvfølgelig krænket og indstævnede Poul Holst for Landstinget for Ærekrænkelse. Her vilde Poul forsøge at klare sig med at sige, at Mikkels Øl behagede ham ikke, og at han derfor lod hente Øl andre Steder, da han var i Tolderens Hus, men uheldigvis havde Poul Holst ogsaa været for aabenmundet en Dag, han var paa Aastrup for at købe Heste, thi der havde han spurgt om, hvem der havde slagtet Gaardens Stude, og da Folkene nævnede Mandens Navn, havde Poul sagt, at han burde ikke slagte for ærlige Folk, for det var ham, der havde skaaret Benet af den Tyv, der hængte i Vennebjerg Herreds Galge (syd for Hjøring), og havde givet Mikkel Allertsen og hans Hustru det. Overfor denne Vidneførsel maatte Poul saa give op; han erklærede, at hvis han havde udtalt sig saaledes, maatte det være sket i Drukkenskab og Ubetænksomhed — den sædvanlige Udflugt — og han vidste ikke andet end ærligt og godt at sige om Mikkel og hans Hustru og deres ganske Hus. Mikkel lod saa Tiltalen falde mod, at Poul Holst bødede 3 Mark til Byens Kasse; — men tilbage bliver Spørgsmaalet: Hvor er Tyvens Ben blevet af? Thi at det er blevet afskaaret i Hemmelighed for at benyttes til at komme i Øl for at skaffe større Afsætning er der næppe Tvivl om; Tyvefingre og Tyvetæer var jo meget eftertragtede til dette Brug, og har Hjøring Borgere ikke faaet „Kraften" af det i Mikkels Øl, har de sandsynligvis faaet det i en andens.

55. Laurids Nielsen Bech var Raadmand her 1671 og 1672 og var endvidere Købmand. Han var Søn af Pastor Niels Lauridsen Bech her

1) Tgb. $^{9}/_{15}$, $^{20}/_{1}$ 1672. 2) Tgb. $^{6}/_{9}$ 1670. 3) Tgb. 1662 fol. 147. 4) a. St. 1672 fol. 128.
5) Byfogedregnsk. 6) Tgb. $^{1}/_{3}$ 1653.

og Hustru Helvig Gertsdatter v. Achen. Natten mellem 1.—2. Aug. 1672 blev han paa Gaden overfaldet af Borgmester Søren Bering, der gennemstak ham med en Kaarde, men Bech kom sig dog igen[1]). 2. Aug. 1673 opsagde han sit Borgerskab som Købmand og flyttede til Kjærsgaard i Tornby, som han forpagtede; herfra kom han som Forpagter til Aggersborggaard (1683)[2]) og derefter 1684 til Nordentoft i Thy[3]), senere (1697 og 1701) Forpagter paa Slettegaard i Hanherred.

1672 købte han nogen Jord i Hjøring af sin Svoger Peder Thomsen Aaby[4]), der var Sønnesøn af Raadmand Nr. 36.

Han var gift med Ida Rudbeksdatter Humble, Præstedatter fra Vrejlev.

56. Hans Andersen var Raadmand 1671 og 1677; underskrev som Borger Suverænitetsakten $^{10}/_{1}$ 1661 og solgte 2 Fdg. Jord i Bymarken til Niels Poulsen paa Overklit[5]). Var gift med Inger Jakobsdtr., Datter af Borgmester Jakob Christensen. 1670 fik han et lille Barn begravet under Borgmesterens Gravsten i St. Katrine Kirke, og Borgmesteren levede da endnu.

Hans Andersen var 1647 og 1654 Raadmand i Skagen og gift I med Maren Poulsdtr. Guldsmed, Datter af Skagens Præst, Poul Nielsen Guldsmed. En Søn, Anders, født i Skagen 1654.

57. Søren Mogensen var Raadmand 1672, død 1676, begravet i Kirken. Gift I med Enke Anne Pedersdatter fra Horne, død før 1672[6]), Gift II med Margrete Thomasdatter[7]).

58. Erik Christensen Bistrup var Raadmand o. 1672, død før 1688. Boede i Hjøring 1654, men i Bistrup 1668 og 1671. Var Søn af Raadmand Nr. 50. Efterlod sig kun en øde Ejendom, som Kirken ikke kunde være tjent med at overtage, hvorfor den 1688 fik udlagt 2 Fdg. Jord for sit Tilgodehavende hos ham.

Gift I med Abelone Andersdatter, til hvem han 1668 fæstede Stol i St. Katrine Kirke; gift II med Karen Nielsdatter, f. o. 1630, begr. i St. Katrine Kirke 31. Aug. 1706.

Af Børn kendes: Erik Eriksen Bistrup[8]) og Anders Eriksen Bistrup[9]), der begge boede i Hjøring o. 1700 og der ejede en Gaard „ved Lommerpotten".

59. Henrik Josefsen var Raadmand 1674 og blev da 2. Borgmester, se Borgmester Nr. 20.

60. Christen Madsen Ringsholt var Raadmand 1680, var død 1683, Boet fallit.

1) Se Byens alm. Historie S. 92. 2) Tgb. 1684 fol. 44. 3) Tgb. $^{3}/_{6}$ 1684.
4) Tgb. fol. 93. 5) Tgb. $^{27}/_{7}$ 1697. 6) Tgb. $^{30}/_{4}$ 1672. 7) Lengnick (efter Gravsten).
8) Toldfuldm, 1705 og 1710 Sagfører, men vist uden Bestalling.
9) Død før 1735. Gæstgiver. Ejede Over Bistrup, som hans Enke, Maren Jensd. Holst, solgte $^{16}/_{9}$ 1739. (S. v. Pb.).

61. Johan Frederiksen Wiltmann var Raadmand 1671 og døde 1693, idet han omkom i sin Svigersøn Byskriver Frederik Olsens Hus i den store Ildebrand tilligemed Byskriverens 3 Børn. Han blev begravet ude paa Kirkegaarden. 1656 betalte han 6 Slettedaler for at blive forskaanet for at være Kirkeværge. Hans Hustrus Navn er ikke fundet, men han havde 4 Døtre, nemlig:

1. Gedske, f. o. 1660, d. Hjøring 23. April 1716, gift o. 1685 med Byskriver Frederik Olsen her.

2. Marichen, f. o. 1662, begr. 6. Oktbr. 1706, $44^1/_2$ Aar, var først trolovet med Købmand Niels Nielsen i Hjøring, der døde 1682[1]. Han havde nylig overtaget afdøde Købmand Jep Christensens Forretning[2]. 1685 ægtede hun Købmand Jørgen Ernstsen Weidemann, f. Aalborg, døbt Budolfi 9. Oktbr. 1659, begr. Hjøring 11. Jan. 1724, Dattersøn af Borgmester Jakob Christensen i Hjøring. De tiltaltes $^3/_{11}$ 1685, fordi Hustruen kom for tidlig i Barselseng.

3. Katrine, f. 16 . ., d. . ., trolovet $^{10}/_{11}$ 1686, gift 1687 med Købmand Niels Poulsen Baggi i Hjøring, f. 1660, d. Hjøring 13. Maj 1706, $45^1/_2$ Aar. De tiltaltes $^{14}/_6$ 1687, fordi Hustruen kom i Barselseng efter 6 Maaneders Trolovelse. Børn: Maren, Johanne, Johan, Frederik, Rebekka.[3]

4. N. N., f. 16 . ., d. . ., gift (1688) med Jakob Jakobsen, Konsumtionsforpagter i Hjøring, 1706 Forvalter paa Albæk.

BYFOGEDER.

Byfogederne her i Byen var i Middelalderen tillige Fogeder paa Vendelbo Sysselting[4]) samt fra 28. Maj 1668 til 15. Novbr. 1815 Herredsfogeder i Horns Herred og fra 26. Novbr. 1687 til 1. Oktober 1919 Herredsfogeder i Vennebjerg Herred. Fra 15. Novbr. 1815 til Oktbr. 1919 var Byfogeden tillige Byskriver og Skriver i Vennebjerg Herred.

Som oftest var Byfogedstillingen et Gennemgangsled til Borgmesterværdigheden, indtil sidstnævnte Stilling afskaffedes 1682 for først at opstaa i ny Skikkelse i det 19. Aarhundrede, da Byfogden tillige blev Borgmester (ɔ: Formand for Byraadet). I ældre Tid var adskillige af Byfogederne tillige Toldere.

Byfogedlønnen var $^1/_{10}$ af Byens Indkomst samt nogle Sportler og Begunstigelser, men det hele blev ikke til meget, og det var derfor nødvendigt, at Byfogeden havde andre Erhverv.

1. Anders Tuesen var Byfoged 1467 og 1468[5]) og Foged paa Sysseltinget. Han er antagelig den Anders Ebbesen, som Dyrskjøt omtaler som Byfoged 1463[1]), idet Ebbesen formodentlig er en Læsefejl.

[1]) Tgb. $^{25}/_3$ $^{22}/_4$ $^{21}/_{10}$ 1684.

[2]) Jep Christensen var gift med Mette Poulsdatter, Søster til Niels Poulsen paa Aastrup, senere Ejer af Overklit.

[3]) Tgb. $^4/_{11}$ 1710, $^{26}/_1$ 1712.

[4]) Sidst kendte Tilfælde 1511. J. S. 3. VI 500.

[5]) Kongl. foghet. Mourids Nielsen Gyldenstj. Papirer, P. S. Pap. Rigsark.

2. Svend Andersen var Foged paa Vendelbo Bygdeting (ɔ: Sysselting) 28. Oktbr. 1478[2]),

3. Svend Schancke nævnes som Byfoged 1480, senere Borgmester[3]).

4. Jens Sten var 1484 Foged paa Sysseltinget, da Hr. Anders Nielsen af Asdal indværgede sin Hovedgaard Neest m. m.[4]).

5. Lars Christensen, „Byfoged til Vendelbo Byting“ 1511[5]).

6. Jakob Ovesen var Byfoged 1537, da en Mand, som havde begaaet Saarmaal og ikke vilde stille Borgen, blev sat i Aalborg Slotsarrest[6]); var ligeledes Byfoged 1545, da han fik kgl. Bevilling til at forfølge en forældet Tyvssag mod Jens Steffensen i Grynderup, der havde stjaalet Klæder fra Jakobs Dreng (ɔ: Karl[7]). Blev senere Borgmester.

7. Jørgen Wraa nævnes af Dyrskjøt som Byfoged 1550[8]).

8. Hans Nielsen nævnes i samme Kilde 1572.

9. Thomis Carlsen nævnes i samme Kilde ca. 1575.

10. Oluf Thomsen nævnes ligeledes af Dyrskjøt som Byfoged 1580, var 1583 Feltfører ved Borgerskabets Mønstring og medførte da Stakkenbøsse, Fjederspyd og Degen; resterede 22. Oktbr. 1587 med Regnskab for sit Embede efter 4. Marts 1582, da han sidst havde gjort Regnskab med Renteskriver Hans Nielsen; han fik Tilhold om snarest at klarere[9]), men 1592 resterede han endnu med Regnskabet fra 1581—1588, paa hvilket han dog havde indbetalt $10^1/_2$ Daler[10]). Han maa før den Tid have faaet en Medhjælper, nedennævnte Søren Lavridsen, thi i det kgl. Brev nævnes „Byfogderne i Hjøring“, ligesom det ogsaa tydeligt fremgaar, at der var 2 baade før og efter 1588. 20. Decbr. 1594 opføres atter blandt Restancer Byfogedregnskabet fra Hjøring fra 1581 til 4. Marts 1582[11]), saa der maa have været noget muggent ved Sagen, da det yngre Regnskab altsaa var klareret. Afgik formentlig som Byfoged 1592.

Er antagelig den Oluf Thomsen, der var Raadmand 1608 og 1612[12]) og som 1616 var Kirkeværge.

11. Søren Lavridsen nævnes af Dyrskjøt som Byfoged 1585, var Byfoged 1588[13]), rykkedes 1592 sammen med sin Medbyfoged, Oluf Thomsen (se foran), for Byfogedregnskaberne indtil 1588, paa hvilke han dog $^{14}/_{12}$ 1587 havde indbetalt godt 17 Daler for Tiden $^{17}/_{11}$ 1584 til $^{14}/_{12}$ 1587[14]); han maa formenlig

[1]) Ny kgl. 4o 746. [2]) Danske Selsk. Membr. (Rigsark.).
[3]) Ny kgl. Saml. 4o Nr. 746. [4]) Ny kgl. Saml. fol. Nr. 558.
[5]) Jydske Saml. 3. VI 500. [6]) Uldall 4o 259 I. 73 (kgl. Bibl.).
[7]) Danske Mag. 4. I 148; jvf. Herredagsdombogen 1546. [8]) Ny kgl. Saml. 4o 746.
[9]) Kancelliets Brb. $^{22}/_{10}$ 1587. [10]) a. St. $^8/_4$ 1592. [11]) a. St. $^{20}/_{12}$ 1594,
[12]) Hyldingen og Tgb. $^{12}/_3$ 1639. [13]) Tgb. $^3/_5$ 1631. [14]) Kancel. Brb. $^8/_4$ 1592.

derfor være bleven Medbyfoged 1584. Forøvrigt blev han allerede igen 17. Decbr. 1591 rykket for Regnskabet for den Tid, han havde været Byfoged[1]. Afgik antagelig 1592.

12. Svend Pedersen var Byfoged 1592[2], 1596[3] og o. 1600. Blev derefter Borgmester o. 1604.

13. Christen Pedersen nævnes af Dyrskjøt som Byfoged her 1605[4] og optraadte som saadan 1612 og 1614[5]. Er sandsynligvis den Chr. Pedersen, der 1584 deltog i Christian 4. Hylding i Viborg. Han var født i Harreslev Præstegaard o. 1550 som Søn af Præsten Peder Laursen, som havde været Munk, og som var Halvbroder til Vendelbo Stifts første Biskop efter Reformationen, Peder Thomsen, der ligeledes havde været Munk i Børglum[6]. Christen Pedersen afgik ca. 1615 fra Byfogedembedet og døde 1626; han var gift med Marie Jakobsdatter, Datter af Borgmester Nr. 14, og havde med hende 4 Sønner, der kom til at spille en meget fremtrædende Rolle i Hjøring i det 17. Aarhundrede, nemlig:

1. Jakob Christensen, Byfoged og Borgmester her,
2. Jens Christensen, Byskriver her,
3. Jesper Christensen, Byfoged her, og
4. Mads Christensen, Raadmand her.

Om deres Efterkommere, siger Dyrskjøt, der personlig kendte disse Brødre, ca. 1700[7], „dog er deres Børn og Afkom nu slet fattige og øde, og alt Forældrenes Rigdom øde bleven, uden én af Borgmester Jakobs Døtre, Marie, som fik Ernst Wedemann Jørgensen i Aalborg.“ [8]

14. Hans Thidemann nævnes af Dyrskjøt som Byfoged 1615, og han afgik som saadan 1. August 1620.

15. Søren Iversen blev Byfoged 1. August 1620, men afgik igen 2. Marts 1624 og fik 31. Januar 1625 Rentekammerkvittering for sit Regnskab; var død før 1639[9]. Gift med Johanne Jespersdatter, der endnu levede 21. Juni 1642[10]. Børn: Anne, var 1639 gift med Peder Nielsen i Hjøring; 2. Johanne, 3. Maren, 4. Inge, 5. Jesper, 6. Iver.

16. Laurids Poulsen blev Byfoged 2. Marts 1624[11] og nævnes som saadan 1629[12]. Afgik 1631. Under de kejserlige Troppers Besættelse af Byen 1627—29 var den senere Byfoged Nr. 19 Byfoged her, formentlig fordi Laurids Poulsen var flygtet. Han blev senere Raadmand, se Nr. 46.

17. Jakob Christensen blev Byfoged 16. Marts 1631[13] og beklædte Embedet til 1637, da han blev Borgmester.

---

1) Kancelliets Brb. 2) Kirkens Regnsk. 3) Regnskab fra 1597 i Rigsark.
4) Ny kgl. Saml. 4o 746. 5) Tgb. $^{12}/_{3}$ 1639 og $^{9}/_{7}$ 1650. 6) J. Saml. 1 III 266.
7) Ny kgl. Saml. 4o 746.
8) Ernst Weidemann døde dog i Aalborg 1682 i fattige Omstændigheder.
9) Tgb. $^{6}/_{8}$ 1639. 10) Tgb. 11) Byfoged Regnsk. 1624—25.
12) Bispearkivet Capsa B. Loc. 8. Fasc. 1. 13) Byfogedregnsk. 1631—34.

18. Hans Thomsen blev Byfoged 1. Maj 1637 og afgik 1654, var sidste Gang Dommer 24. Oktober d. A. Under Kejserkrigen 1627—29 fungerede han som Byfoged, og en kejserlig Regimentskvartermesters Frue og hendes medhavende Folk var indkvarteret hos ham[1]. 2. April 1639 lyste han paa Bytinget efter sit Signet, der var bortkommet, og han vitterliggjorde, at han ikke vilde svare til de Breve, som herefter forsegledes med det. 1636 drev han Bryggeri, og han var antagelig Købmand. 1642 var han endvidere Tolder. 3. Oktober 1648 tog han Skudsmaal af Magistrat og menige Borgerskab angaaende, hvorledes han havde forholdt sig paa 12 Aars Tid, medens han havde været Byfoged, og han fik et godt Skudsmaal[2]. 1649 solgte han med sin Hustrus Samtykke 1 Fdg. Jord i Bymarken for 100 Sldlr. til Raadmand Mads Christensen[3]. Han døde først i 1660erne. Gift (1649) med Elle Christensdtr. Bistrup, Søster til Raadmand Nr. 58. Hun levede endnu 4. Febr. 1673. Af Børn nævnes 1653 Thomas Hansen[4].

19. Jesper Christensen blev Byfoged Novbr. 1654, afgik atter som saadan 1661 og døde 1664, Skifte $^{15}/_{6}$[5], begr. i St. Katrine Kirke. Han var Søn af fornævnte Byfoged Nr. 13 og var altsaa Broder til Borgmester Jakob Christensen m. fl. Gift I med Enke Lisbet Hansdatter og II 1637 med Maren Nielsdatter[6], der endnu levede 1670, men „i Nød og Trang“ hos sin Datter Tove, og som derfor ikke kunde betale en Gæld til Gert Isachsen fra Øster Risør, Borger i Christianssand, efter et Gældsbrev, som hun 4. Juli 1664 havde udstedt til Isach Lauridsen i Brevik, Borger i Skien, for 13. Tdr. Rug, 13 Tdr. Byg og 1 Fedesvin, og hvorpaa der endnu resterede 5 Tdr. Rug og 13 Tdr. Byg[7].

Om hans første Hustru vides, at hun af 1. Ægteskab havde en Datter Inger Jensdatter, født i København, som 3. April 1648 gav Jesper Christensen Afkald for sin Mødrenearv[8], samt at Moderen døde i Hjøring. 1631 var Jesper Christensen Lavværge for og nærmeste Frænde til Johanne Jespersdatter og Børn og lovbød deres 2 Fdg. Jord i Hjøring Mark[9].

22. Januar 1639 fik han Kvittering af Niels Laursen i Vennebjerg og hans Moder, Inger Jakobsdatter, og Søster, Else Laursdatter, for den Part, de kunde tilkomme i Mandebod efter deres salig Fader, som var blevet ihjelslaaet[10].

28. April 1657 lovbød han 2 Gaarde i Hjøring (den østerste af hans Gaarde og den nord i Byen) samt 2 Fjerdinger Jord i Bymarken for at faa Penge til at betale sin Gæld med, og hans Status blev næppe forbedret i de efterfølgende Krigsaar, thi som foran nævnt døde hans Enke i Armod.

---

1) Tgb. 1662 fol. 36. 2) Tgb.
3) a. St. $^{10}/_{4}$ 1649. 4) Tgb. $^{9}/_{4}$ og $^{7}/_{6}$ 1653, $^{4}/_{2}$ 1673.
5) Var Byfoged $^{1}/_{5}$ 1661 men »i Byfogeds Sted« $^{26}/_{11}$ 1661 (Tgb. 1662 fol. 73) Tgb. 1670 fol. 80. 6) Tgb. $^{31}/_{1}$ 1654. 7) Tgb. 1670 fol. 76 ff. 8) Tgb. 1648 fol. 63.
9) Tgb. 1631 fol. 63 b. 10) Tgb.

derfor være bleven Medbyfoged 1584. Forøvrigt blev han allerede igen 17. Decbr. 1591 rykket for Regnskabet for den Tid, han havde været Byfoged[1]. Afgik antagelig 1592.

12. Svend Pedersen var Byfoged 1592[2]), 1596[3]) og o. 1600. Blev derefter Borgmester o. 1604.

13. Christen Pedersen nævnes af Dyrskjøt som Byfoged her 1605[4]) og optraadte som saadan 1612 og 1614[5]). Er sandsynligvis den Chr. Pedersen, der 1584 deltog i Christian 4. Hylding i Viborg. Han var født i Harreslev Præstegaard o. 1550 som Søn af Præsten Peder Laursen, som havde været Munk, og som var Halvbroder til Vendelbo Stifts første Biskop efter Reformationen, Peder Thomsen, der ligeledes havde været Munk i Børglum[6]). Christen Pedersen afgik ca. 1615 fra Byfogedembedet og døde 1626; han var gift med Marie Jakobsdatter, Datter af Borgmester Nr. 14, og havde med hende 4 Sønner, der kom til at spille en meget fremtrædende Rolle i Hjøring i det 17. Aarhundrede, nemlig:

1. Jakob Christensen, Byfoged og Borgmester her,
2. Jens Christensen, Byskriver her,
3. Jesper Christensen, Byfoged her, og
4. Mads Christensen, Raadmand her.

Om deres Efterkommere, siger Dyrskjøt, der personlig kendte disse Brødre, ca. 1700[7]), „dog er deres Børn og Afkom nu slet fattige og øde, og alt Forældrenes Rigdom øde bleven, uden én af Borgmester Jakobs Døtre, Marie, som fik Ernst Wedemann Jørgensen i Aalborg.“ [8])

14. Hans Thidemann nævnes af Dyrskjøt som Byfoged 1615, og han afgik som saadan 1. August 1620.

15. Søren Iversen blev Byfoged 1. August 1620, men afgik igen 2. Marts 1624 og fik 31. Januar 1625 Rentekammerkvittering for sit Regnskab; var død før 1639[9]). Gift med Johanne Jespersdatter, der endnu levede 21. Juni 1642[10]). Børn: Anne, var 1639 gift med Peder Nielsen i Hjøring; 2. Johanne, 3. Maren, 4. Inge, 5. Jesper, 6. Iver.

16. Laurids Poulsen blev Byfoged 2. Marts 1624[11]) og nævnes som saadan 1629[12]). Afgik 1631. Under de kejserlige Troppers Besættelse af Byen 1627—29 var den senere Byfoged Nr. 19 Byfoged her, formentlig fordi Laurids Poulsen var flygtet. Han blev senere Raadmand, se Nr. 46.

17. Jakob Christensen blev Byfoged 16. Marts 1631[13]) og beklædte Embedet til 1637, da han blev Borgmester.

---

1) Kancelliets Brb. 2) Kirkens Regnsk. 3) Regnskab fra 1597 i Rigsark.
4) Ny kgl. Saml. 4o 746. 5) Tgb. $^{12}/_{3}$ 1639 og $^{9}/_{7}$ 1650. 6) J. Saml. 1 III 266.
7) Ny kgl. Saml. 4o 746.
8) Ernst Weidemann døde dog i Aalborg 1682 i fattige Omstændigheder.
9) Tgb. $^{6}/_{8}$ 1639. 10) Tgb. 11) Byfoged Regnsk. 1624—25.
12) Bispearkivet Capsa B. Loc. 8. Fasc. 1. 13) Byfogedregnsk. 1631—34.

18. Hans Thomsen blev Byfoged 1. Maj 1637 og afgik 1654, var sidste Gang Dommer 24. Oktober d. A. Under Kejserkrigen 1627—29 fungerede han som Byfoged, og en kejserlig Regimentskvartermesters Frue og hendes medhavende Folk var indkvarteret hos ham[1]). 2. April 1639 lyste han paa Bytinget efter sit Signet, der var bortkommet, og han vitterliggjorde, at han ikke vilde svare til de Breve, som herefter forsegledes med det. 1636 drev han Bryggeri, og han var antagelig Købmand. 1642 var han endvidere Tolder. 3. Oktober 1648 tog han Skudsmaal af Magistrat og menige Borgerskab angaaende, hvorledes han havde forholdt sig paa 12 Aars Tid, medens han havde været Byfoged, og han fik et godt Skudsmaal[2]). 1649 solgte han med sin Hustrus Samtykke 1 Fdg. Jord i Bymarken for 100 Sldlr. til Raadmand Mads Christensen[3]). Han døde først i 1660erne. Gift (1649) med Elle Christensdtr. Bistrup, Søster til Raadmand Nr. 58. Hun levede endnu 4. Febr. 1673. Af Børn nævnes 1653 Thomas Hansen[4]).

19. Jesper Christensen blev Byfoged Novbr. 1654, afgik atter som saadan 1661 og døde 1664, Skifte $^{15}/_{6}$[5]), begr. i St. Katrine Kirke. Han var Søn af fornævnte Byfoged Nr. 13 og var altsaa Broder til Borgmester Jakob Christensen m. fl. Gift I med Enke Lisbet Hansdatter og II 1637 med Maren Nielsdatter[6]), der endnu levede 1670, men „i Nød og Trang“ hos sin Datter Tove, og som derfor ikke kunde betale en Gæld til Gert Isachsen fra Øster Risør, Borger i Christianssand, efter et Gældsbrev, som hun 4. Juli 1664 havde udstedt til Isach Lauridsen i Brevik, Borger i Skien, for 13. Tdr. Rug, 13 Tdr. Byg og 1 Fedesvin, og hvorpaa der endnu resterede 5 Tdr. Rug og 13 Tdr. Byg[7]).

Om hans første Hustru vides, at hun af 1. Ægteskab havde en Datter Inger Jensdatter, født i København, som 3. April 1648 gav Jesper Christensen Afkald for sin Mødrenearv[8]), samt at Moderen døde i Hjøring. 1631 var Jesper Christensen Lavværge for og nærmeste Frænde til Johanne Jespersdatter og Børn og lovbød deres 2 Fdg. Jord i Hjøring Mark[9]).

22. Januar 1639 fik han Kvittering af Niels Laursen i Vennebjerg og hans Moder, Inger Jakobsdatter, og Søster, Else Laursdatter, for den Part, de kunde tilkomme i Mandebod efter deres salig Fader, som var blevet ihjelslaaet[10]).

28. April 1657 lovbød han 2 Gaarde i Hjøring (den østerste af hans Gaarde og den nord i Byen) samt 2 Fjerdinger Jord i Bymarken for at faa Penge til at betale sin Gæld med, og hans Status blev næppe forbedret i de efterfølgende Krigsaar, thi som foran nævnt døde hans Enke i Armod.

---

1) Tgb. 1662 fol. 36. 2) Tgb.
3) a. St. $^{10}/_{4}$ 1649. 4) Tgb. $^{9}/_{4}$ og $^{7}/_{6}$ 1653, $^{4}/_{2}$ 1673.
5) Var Byfoged $^{1}/_{5}$ 1661 men »i Byfogeds Sted« $^{26}/_{11}$ 1661 (Tgb. 1662 fol. 73) Tgb. 1670 fol. 80. 6) Tgb. $^{31}/_{1}$ 1654. 7) Tgb. 1670 fol. 76 ff. 8) Tgb. 1648 fol. 63.
9) Tgb. 1631 fol. 63 b. 10) Tgb.

Dog kunde han 29. Marts 1662 for sit Lejersted i St. Katrine Kirke give 2 Agre i Hjøring Mark, de laa lige nord for Byen i Nyvang ved Kongens Adelvej, som løber til Tirup[1]), og til fattige Skolebørn gav han de 2 sønderste Agre af fornævnte Jorder. De sidste siges ogsaa at ligge i Tytmose, og de brugtes af Kapellanen, der tillige var Rektor ved Latinskolen[2]).

Foruden en Datter, der 1653 blev begravet i St. Katrine Kirke, og som muligvis er den ovennævnte Steddatter, havde han kun Datteren Tove Jespersdatter, se Eftermanden.

I Følge Jesper Christensens Byfogedregnskab var Indtægten af Byen for 1657 kun 31 Sldlr. 3 Mrk. og for Aarene 1659—61 var Indtægten 20 Sldlr. 3 Mrk. 8 Sk. ÷ Udgift 19 Sldlr. 1 Skill., saa Udbyttet blev kun ca. 2 Slettedaler. Byens Indkomst for 1657 blev 1658 „ved allerstørste Ugudelighed“ aftvunget Byfogden af den svenske Løjtnant Junckhans[3]). 9. Septbr. 1661 anfører Jesper Christensen, at han rejste fra Hjøring til København med Byens Regnskaber og beregner 10 Rdl. i Omkostninger, men Rentekammerets Revision gør den Antegnelse, at man ved „ikke, hvad dette kan være, eftersom tilforn ingen Regnskab derfra hid til Rentekammeret er kommen“[4]).

20. Jørgen Nielsen Muus blev Byfoged 19. Oktober 1661 efter sin ovennævnte Svigerfader[5]), men afgik allerede 1665 fra Embedet, da han blev Borgmester her, se derunder.

21. Mikkel Madsen Vendelbo blev udnævnt 20. Novbr. 1665, men afgik 1666 og blev 1668 Borgmester, se derunder.

22. Lütke Clausen blev udnævnt til Byfoged 5. Oktober 1666, men da Tingbøgerne 1666—68 er meget makulerede, vides intet om ham; han synes at være afgaaet i Foraaret 1668, da Raadmand Melkior Nielsen Kli fungerede som Byfoged 20. Maj og da Eftermandens Udnævnelse er fra 28. Maj.

23. Hans Johansen blev udnævnt til Byfoged 28. Maj 1668 og var den første Byfoged, der tillige var Herredsfoged i Horns Herred. Hans Byfogedudnævnelse er konfirmeret 29. Novbr. 1670, men i Følge Dyrskjøt skal han være blevet afsat 1672[6]). Han afgik som Byfoged nævnte Aar, men Tingbogen indeholder intet om Grunden hertil, og han vedblev en Tid at bo i Hjøring.

Om hans personlige Forhold kan oplyses, at han 1656 boede i Over-Thestrup i Lysgaard Herred og da udstedte Gældsbrev til et Par Viborgborgere, som 1672 stævnede ham for Gælden[7]). Han var gift med Ane Justdatter og havde i hvert Fald Sønnen Just Hansen, der 1672 optraadte som Vidne paa Hjøring Byting[8]).

[1]) Tgb. 8/4 1662, jvf. Hofm. Fund. IV 344. [2]) Kirkens Regnskabsbog. [3]) Se Side 75. [4]) Byfogedregnsk. 1661. [5]) Tgb. 1662 fol. 108. [6]) Ny kgl. Saml. 4° Nr. 746. [7]) Tgb. 1/10 og 8/10 1672. [8]) Tgb. fol. 125.

24. Jens Nielsen Rosenlund (?) blev udnævnt til Byfoged i Hjøring og Herredsfoged i Horns Herred 5. Juni 1672[1]) og blev 26. Novbr. 1687 tillige udnævnt til Herredsfoged i Vennebjerg Herred. Var tillige Tolder samt Aalborghus Læns Ridefoged i Horns Herred. Ved kgl. Brev af 10. Febr. 1694 fik han i Løn som Byfoged 20 Rdlr. af Byens uvisse Indtægter og 6 Rdlr. til en Fogedsvend[2]).

I Følge Dyrskjøt var Jens Nielsen født paa Sjælland[3]), og efter Angivelsen ved hans Død skulde han være født 24. Maj 1635. 1663 var han Forpagter paa Gudumholm. Han døde i Hjøring Natten mellem 28. og 29. Novbr. 1697 og blev 7. Decbr. begravet i St. Katrine Kirke i Gangen mellem Stolene ved Kirkedøren, hvilket Gravsted tidligere havde tilhørt Raadmand Henrik Thomsen[4]). Gift 1663 i Aalborg med Karen Rasmusdatter Holst, døbt Aalborg 22. Septbr. 1642, begr. i Hjøring 11. Marts 1724; Datter af Raadmand og Slotsskriver Rasmus Jensen Holst og Margrete Christensdatter[5]).

22. Maj 1683 fik han Skøde af Købmand Chr. Laursen Hobro i Aalborg paa 2 Fdg. Jord i Hjøring Mark, hvilke Sælgeren havde faaet udlagt i et Dødsbo[6]). I Hjørings Brand 1693 brændte Jens Nielsens Gaard, og i Byens Brand 1702 brændte Udhusene til hans Enkes Gaard, hvorved hun blev yderligere forarmet[7]). 1704 skødede hun Gaarden til Byfoged Anders Paulin[8]). I Tingbogen 3. April 1699 findes indført Skifte efter Jens Nielsen, og af dette ses, at hans Bo havde Aktiver for 625 Rdl. og Passiver for 1067, saa Boet var fallit.

1685—86 havde han Proces med Junker Adam Ernst Pentz til Aastrup, der da boede i Hjøring, i Anledning af, at Junkeren havde været uforskammet over for hans Hustru og Datter. Vægter Jens Nielsen vidnede 22. Decbr. 1685[9]), at Søndag d. 13. Decbr. om Aftenen efter at han havde raabt 9, hørte og saa han, at Pentz var ved Byfogdens Dør, og Pentz Tjener ved Nørrestue Vindue. De spurgte, om Moder (ɔ: Byfogdens Hustru) var inde, og hun svarede: „Ja, hvad vil I mig?“ Tjeneren sagde saa: „Jeg vil tale med Eders Datter, vil hun lade sig klaa (ɔ: klø)?“ Hertil svarede Byfogdens Hustru: „Var I en køn Karl, da kom I ikke saa til Nats paa saadan Maade at tale ærlige Folk til; kan vi ikke have Fred for Eder?“ Saa smeldte og skældte Pentz paa hende og kaldte hende en Caronie med meget mere, hvorpaa hun lukkede Vinduet. Pentz sagde saa: „Nu ser jeg et Hoved inden for Vinduet“, og han skød saa 2—3 Skud ind, men Bøssen klikkede hver Gang, saa der skete ingen Skade. Saa sagde han: „Faar Du det ikke denne Gang, skal Du vel faa det en anden; gid der fare en Djævel i Dine store Øjne, for Bøssen kan ikke gaa af, fordi Du staar og ser paa mig.“ Saa gik han en Vending op ad Gaden, men kom igen til Byfogdens Hus og skød et Skud af. Kl. 10 forlod Vægteren sin Vagt og „gik hjem formedelst

[1]) Tgb. 1672 fol. 120 b. [2]) Byens Regnskab 1693—97. [3]) Ny kgl. Saml. 4° 746. [4]) Kirkens Regnskab. [5]) A. H. Nielsen: Embeds- og Bestillingsmænd S. 136. [6]) Tgb. [7]) Tgb. 19/9 1702 og 7/10 1704. [8]) a. St. 10/6 1704. [9]) Jvf. Tgb. 3/2 1686.

Frygt", som han saa aabenhjertigt siger. Han havde ogsaa nogle Gange tilforn hørt, at Pentz havde skudt uden for Byfogdens Hus, og han havde været Vægter i 28 Aar, men aldrig før i Fredstid hørt saadan Tumult paa Gaden. Pentz sagde i Retten, at han ikke havde gjort Byfogden affront, men han havde gaaet paa Algade for Tidsfordriv, og paa sin Gang fra Gaden til sit Logis ved St. Olufs Kirke kom han forbi Byfogdens Hus, og der saa han en Ugle, som sad og saa paa ham, og den truede han ad, men han havde hverken Bøsse eller Pistol hos sig. Hans Udflugter hjalp ham dog intet; heller ikke, at han protesterede mod, at Chr. Lauritsen, Forpagter paa Boller, blev beskikket som Sættedommer — han mente, at der vel nok i Hjøring kunde findes kompetente Mænd. Ved Dommen blev Byfogden kendt berettiget til at forfølge Sagen paa sine tilbørlige Steder (Landstinget).

Jens Nielsen og Hustru havde følgende Børn[1]).

1. Rasmus Jensen Holst, f. 16.., d. 17.., Købmand i Hjøring, gift Hjøring 30. Juni 1706 med Enke Birgitte Frandsdatter Storup, en Præstedatter fra Hirsholmene, med hvem han havde Datteren Elsebet, døbt Hjøring 17. Januar 1714. 2. Niels Jensen Rosenlund[2]) var i Hjøring 1704. 3. Otto Jensen; 4. Ulrik Jensen Wiingaard[3]); 5. Else Jensdatter, ikke myndig 1699; 6. Hans Jensen; ikke myndig 1699, var 1697 i Amsterdam; 7. Knud Jensen, ikke myndig 1699.

25. Anders (Andreas) Paulin blev udnævnt til Byfoged her og Foged i Horns og Vennebjerg Herreder 7. Decbr. 1697. Han var født i Aalborg som Søn af Pastor Jakob Poulsen ved Frue Kirke og Anne Bering, og han var 1684 og 1694 Fuldmægtig ved Konsumtionsvæsenet i Nibe[4]). I sine sidste Leveaar var han svagelig, og en Thomas Thomsen optraadte i Reglen paa Bytinget i hans Sted. Død i Hjøring 5. April 1725, begravet under Altergulvet i St. Katrine Kirke.

Han ejede en Gaard vester i Byen, og han drev et ret betydeligt Avlsbrug. Gaarden brændte i Byens Brand 1702, og han led derved et Tab paa over 2000 Rdl.; men desuagtet betegnes hans Formueforhold 1715 som temmelig godt[5]). 1703 genopbyggede han Gaarden med et muret og teglhængt Vaaningshus paa 12 Fag. hvilket han det følgende Aar forlængede med 3 Fag af samme Beskaffenhed. 1703 købte han 5 Agre i Brydal af Borgmester Jørgen Muus' Enke, og 1704 købte han 1 Gaard paa Adelgade af sin Formands Enke, ligesom han 14. Januar 1699 paa Auktion efter Claus Unger til Villerup købte 1 Vejrmølle udenfor Hjøring.

8. Juni 1706 klagede han over, at Folk stjal Gedder og andre Fisk af hans Dam, kaldet „Gærridtzes Dam", og en anden Gang beklagede han sig over, at der blev stjaalet Frugt i hans Have.

[1]) Tgb. 3/4 1699. [2]) Tgb. 10/6 1704. [3]) Børglum Kl. Birks Tgb. 1693 fol. 124.
[4]) Jvf. min Nibe Bys Historie S. 127, 129 og 340.
[5]) Kommissionsakt i H. t. kgl. Ordre af 25/6 1715.

1700 fik han og Hustru Forlæningsbrev paa Varbro i Horns Herred imod af Indkomsten at vedligeholde Broen[1]). Han havde i sin Ansøgning gjort gældende, at Broen i mange Aar har ligget øde, saa at hverken Tømmer, Vase eller ringeste Træ der skal være at se, og Vice-Stiftamtmand Bartholin havde oplyst, at Broen laa paa Alfarvej, og at der var et stort Vandløb dertil, saa ingen om Vinteren i Is og Tøbrud, ja næppe om Sommeren kunde komme derover. Det var derfor højlig fornøden, at Broen blev genopbygget. Til dens Vedligeholdelse maatte Paulin aarlig nyde en strøgen Skæppe Byg af hver Helgaard i Horns Herred og 1/2 af hver Halvgaard og hvert Bol, dog undtagen Ejendommene i Astrup og Sindal Sogne, der svarede Brokorn til Aasted Bro.

Paa Bytinget 23. Septbr. 1721 skødede Anders Paulin sin Gaard i Hjøring med 4 Fjerdinger Jord for 400 Rdl. til sin Svigersøn, Rasmus Juel. Paulins „kære Svoger", Pastor Jakob Kjærulf i Skallerup, og Paulins „Svigersøn", Herredsfoged Erik Emmiksen fra Kjær Herred medunderskrev til Vitterlighed. Paulins Hustru, Johanne Naschou, var imidlertid misfornøjet med denne Transaktion, og af Tingbogen 7. Oktbr. 1721 fremgaar det, at Byfogden da spillede hende et Puds. Han siger, at hun var misfornøjet, „dog uden nogen billig eller lovlig Føje i ringeste Maade i Henseende, at Gaarden og Ejendommen var min og ikke hendes, før jeg med hende kom udi Ægteskab; ikke desto mindre haver jeg dog for at undgaa hendes haarde Medfart (!) imod mig udi vores Ægteskab maattet lade mig af hende overtale til at udgive et Dokument paa stemplet Papir, hvorved jeg skal have givet bemeldte min Hustru 4 andre Fjerdinger Jord udi Hjøring Mark tilligemed Hjøring Vejrmølle og et Hus i Raabjerg Sogn i Ulstrup By — — — og det uden noget Vederlag i ringeste Maade. Da saadant mit af Frygt for ondt Forligelsesmaal udgivne Dokument ikke alene strider imod Loven, men endog imod en af mig og min Hustru forhen udgiven Revers til fornævnte Rasmus Juel af Dato 5. April sidst afvigte, finder jeg mig til min og mine Børns Konservation højst beføjet at igenkalde og — — — tilintetgøre samme til min Hustru — — — af mig imod Loven udgivne Dokument paa forskrevne Ejendom, — — — saa at det skal være som uskrevet, død og magtesløs." Med Paulins Midler skulde efter hans Død forholdes efter den forhen af ham og Hustru udgivne Revers til Rasmus Juel, og en Genpart af den her omhandlede Deklaration blev indsendt til Kongen for at forhindre, at hans Hustru fik kgl. Konfirmation paa det andet Dokument, om hun søgte saadan.

Byfoged Paulin var gift I med Charlotte Amalie Barabang, f. 1671, d. i Hjøring 16. December 1718, begr. i Egetræskiste i St. Katrine Kirke. Hun havde formodentligt været gift tidligere med en Niendahl, med hvem hun havde Datteren Johanne Frederikke von Niendahl, der var gift

[1]) Jydske Reg. 113/1700.

med Herredsfoged Erik Emmiksen (Kjær-Hvetbo Herreder) hvem Byfoged Paulin kalder sin Svigersøn[1]).

Byfogdens 2. Hustru (gift Hjøring 13. Marts 1721) var Johanne Pedersdatter Naschou, f. 16 . ., d. Hjøring 1739, gift I med Pastor Jørgen Hildebrandt i Nørhaa i Thy.

I første Ægteskab havde Paulin følgende Børn:

1. Maren, døbt Hjøring 13. Oktbr. 1699, død Hjøring 2. April 1703.

2. Kirstine, døbt Hjøring 26. Febr. 1701, se Byfoged Nr. 26.

26. Rasmus Juel blev 3. April 1722 udnævnt til sukcederende Byfoged her og Herredsfoged i Horns og Vennebjerg Herreder, og ved Paulins Sygdomsforfald 1722 overtog han Embederne i H. t. Stiftamtets Skrivelse af 27. Maj 1722. Han døde i Hjøring i Foraaret 1731. I Følge Stiftamtmand Jørgen Billes Udsagn[2]) havde han været kongelig Lakaj og var af den Grund 1719 blevet Fyrforvalter ved Skagen og Anholt Fyr, hvilken Stilling indbragte ham 600 Rdl. aarlig i Fortjeneste paa Kulleverance, da han havde sluttet Akkord med en anden om at holde Fyrene vedlige dermed. Bille tilføjer om ham, at han er en ulovkyndig Dommer om end tilsyneladende en ærlig Mand, og han dømte snarere efter eget Skøn end efter Love og Forordninger. Der maa dog hertil bemærkes, at Jørgen Bille ofte var uretfærdig i sin Bedømmelse af Folk.

Rasmus Juel vedblev ogsaa at være Fyrforvalter efter at han var blevet Byfoged.

Gift I med? . . . . . . , gift II Hjøring 5. Juli 1720 i Huset efter kgl. Bevill med Kirstine Paulin, døbt Hjøring 26. Febr. 1701, begr. Mosbjerg 27. Januar 1739, Datter af Byfoged Nr. 25 og gift II o. 1736 med Pastor Thomas Thomsen Kjærsgaard i Mosbjerg, f. 1703, d. 1773.

Børn:

1. Abigael Juel, døbt Hjøring 30. Juni 1723.

2. Ane Sofie Juel, døbt Hjøring 19. April 1726, begr. Hjøring 10. Oktbr. s. A.

27. Poul Nielsen Børglum blev udnævnt til Byfoged her og Foged i Horns og Vennebjerg Herreder 22. Juni 1731. Han var født paa Hæstrupgaard 20. Maj 1680 som Søn af Forvalter Niels Poulsen (senere Forpagter paa Aastrup og sidst Ejer af Overklit) og Hustru Maren Knudsdatter[3]). 1707 var han Foged paa Tidemandsholm, 1709 Fæster af Agdrup i Taars Sogn og 1716—20 Forpagter af Taars Præstegaard og derefter Forpagter af Tidemandsholm, indtil han 23. Marts 1729 blev Tolder i Hjøring. I sin Ansøgning om By- og Herredsfogedembedet siger han, at da Byfoged Rasmus

[1]) En Broder til Byfogdens Hustru var Guldsmed Isak Barabang i Nibe, og en anden Broder var maaske den Jakob Barabang, som i 1720erne var i Hjøring, 1725 Ridefoged til Villerup og 1745 og 1756 Skoleholder i Taars.

[2]) Danske Saml. I. IV. 197. [3]) Se min Hvetbo Herred I. 229.

Juel nu er død, og da „Deres kgl. Majestæt haver været saa naadig og forhen givet mig fattige Mand denne liden Toldertjeneste her ved Hjøring, hvorved falder aarlig 30 Rdl. i Løn, som ere lidet til Levneds Ophold for mig med fattige Hustru og mange Børn, thi haver jeg efter Guds Indskydelse dristet mig til udi dybeste Underdanighed at nedkaste mig for Deres kongelige Majestæts høje Trone med aller ydmygeligste Bøn og Begæring, Deres kongelige Majestæt fremdeles vilde lægge Naade til Naade og give mig en af ovenbemeldte Rasmus Juels Bestillinger[1]) — — — allerhelst det haver behaget den almægtige gode Gud at velsigne vores Ægteskab med 2de maalløse og vankundige Børn[2]).

I Mandtal til Kopskatten m. m. 1743 siges, at han er en fattig og uformuende Mand med 2 spetaculøse Børn og kan ej nær bringe sine Akcidencer til 100 Rdl. aarlig, hvorfor han kun takseres til halv Skat. Han holdt 1 Dreng (Karl), 2 Piger og 2 Heste.

Han var iøvrigt en meget selvraadig og stridbar Mand, og der blev ofte klaget til Stiftamtmanden over hans Embedsforhold. 13. Novbr 1753 blev han selv tiltalt for Overtrædelse af Konsumtionsforordningen, og der siges da, at han var en haard og streng Mand og ubarmhjertig, hvor han havde noget at sige. Han døde 4. Febr. 1756 og blev begravet i St. Katrine Kirkes Taarnrum, hvor han 1747 havde købt Begravelsessted for 50 Rdl. kurant; Skiftet efter ham udviste et Overskud paa ca. 4000 Rdl., saa hans Kaar har ikke været saa ringe, som han gerne vilde give det Udseende af.

1745 indsendte han en saalydende Ansøgning[3]):

„Formedelst jeg underskrevne Byfoged i Hjøring — — — er af Guds Haand hjemsøgt med tvende Børn, den ene en Søn, den anden en Datter, som begge ere vanvittige og maalløse, saa at de ikke uden stor Bekostning og Fare kan underholdes og beskærmes; jeg og min Kone nu ere ved en høj Alder og ikke i Henseende til Embedets ringe Indkomster af nogen Formue, hvorved jeg og Kone tilligemed de tvende elendige Børn i Tiden kan underholdes med dagligt Brød, saa maa jeg — — — — bede, at Deres kgl. Majestæt — — — — — adjungerer Christian Worm, som i mange Aar haver tjent for Ridefoged hos adskillige Herskaber, og om hvis Redelighed og Dygtighed i Lov og Ret jeg noksom kan vidne, til at forrette og være mig bistandig udi Byfogedtjenesten i Hjøring og Herredsfogedtjenesten for Horns og Vennebjerg Herreder, saalænge Gud vil jeg maa leve og efter min dødelige Afgang allernaadigst være beskikket By- og Herredsfoged sammesteds, efterdi jeg ikke af Embedernes ringe Indkomster og formedelst Kone og Børns Underholdning kan taale at give hannem noget aarlig for den Assistens, han skulde gøre mig i Embedet.“

Worm fik saa Ventebrev paa Embedet, men Forholdet mellem ham og Børglum var ikke godt, og da Worm 1749 fik Ordre til at udføre Embedets

[1]) Nemlig enten Fyrforvaltnings- eller By og Herredsfogedembedet.

[2]) Indlæg til Jydske aabne Breve $^{20}/_{6}$ 1731.

[3]) Indlæg til Jydske aabne Breve 290/1745.

Forretninger, fordi Børglum var for gammel, vilde Børglum ikke aflevere Embedets Bøger og Arkivalier til ham.

Byfoged Børglum blev 1704 gift i — —? med Anne Bertelsdatter Mørch, født i Hunderup 1678, død i Hjøring 16. Marts 1751, begr. i Kirken[1]). Med hende havde han 7 Børn:

1. Maren Børglum, f. o. 1705, begravet i Hjøring Kirke 5. Marts 1765, Idiot.

2. Niels Poulsen Børglum, f. Agdrup i Taars 11. Novbr. 1709, død 21. Juli 1746, begr. i Hjøring Kirke, 1739—42 Foged paa Baggesvogn, senere Fuldmægtig hos Faderen. Gift med Ane Margrete Nygaard, gift II med Ole Pedersen i Hjøring[2]).

3. Bertel Poulsen Børglum, f. Taars 4. Januar 1712, død Hjøring 24. Maj 1745, begr. i St. Katrine Kirke, ugift, Medhjælper hos Faderen og i Aarene o. 1730—1745 Prokurator i Hjøring.

4. Helmik Poulsen Børglum, f. 1713, begr. i Hjøring Kirke 26. April 1765, Idiot.

5. Margrete Ida Børglum, f. o. 1715, død Rønnovsholm Jan. 1751, begravet sønden for Hjøring Kirke, gift (1740) med Jakob Christensen, f. 17 . ., død Rønnovsholm 1750, begr. sønden for Hjøring Kirke, Købmand i Hjøring (Borgerskab $^{30}/_{9}$ 1738) og senere Forpagter paa Rønnovsholm.

6. Else Kirstine Børglum, f. Taars 5. Juli 1718, se Byskriver Nr. 12.

7. Mourits Poulsen Børglum, f. Taars 10. April 1720, død Hjøring Maj 1750, tog 11. Septbr. 1742 Borgerskab der som Købmand og Skudehandler. Gift Norge (Arendal?) 12. Juni 1744 med Gunnild Mortensdatter Helles af Arendal, der anden Gang ægtede Købmand Hans Dahl i Hjøring.

Børn:

a. Bertel Mouritsen Børglum, f. Hjøring 174 ., d.
gift Hjøring $^{10}/_{4}$ 1766 med Maren Nielsdatter Lindgaard, f. o. 1735, død Hjøring 16. Septbr. 1785 (Skifte). Købte 1766 et Hus af Degnen Mathias Thestrup (Tgb. $^{18}/_{3}$ 1766). Var 1775 Konsumtionsbetjent i Hjøring, var 1785 saa vidt man vidste Rytter i Holbæk (Skiftet efter Hustruen). Skødede 1767 $^{19}/_{5}$ en Gaard i Hjøring til Konsumtionsforpagter Erik Jakobsen Høg.

Børn: Mourits Poul Børglum, døbt Hj. 26. Decbr. 1766, opholdt sig 1785 hos sin Morbroder Kbmd. Rasmus Lund i Randers.
Niels Christian Børglum, døbt Hj. 8. Oktb. 1769, begr. 6. Novbr. 1770.
Niels Christian Børglum, døbt Hj. 10 April 1772.
Elisabeth Sofie Børglum, døbt Hj. 12. Marts 1775, begr. Hj. 2. Marts 1780.

1) Lengnick, efter nu forsvunden Gravsten. 2) Tgb. 1750, fol. 738 b — 40.

b. Mouritzia Mouritsdatter Børglum, f. Hjøring 174 ., tjente 1767 hos Kirurg Nikolajsen i Hjøring (Tgb. $^{7}/_{4}$ 1767).

28. Christian Knudsen Worm blev i Henhold til den under Formanden omtalte Ansøgning udnævnt til adjungeret og sukcederende By- og Herredsfoged 17. Decbr. 1745. Han var Søn af Gaardejer Knud Worm i Røgelhede i Hellevad Sogn og Anne Pedersdatter og var født paa Kraghede (Ørum Sogn) 7. Septbr. 1695[1]). Som ung kom han i Tjeneste hos Otto Krabbe til Bjerregaard i Aale Sogn ved Horsens, hvor han var Foged 1724—33, og derefter var han 1733—$^{1}/_{5}$ 1746 Ridefoged til Børglum Kloster. Efter sin Udnævnelse til adj. og sukc. Byfoged i Hjøring bosatte han sig i Vrensted, hvor han havde Ophold, indtil han 1749 overtog Embedet i Hjøring i H. t. Stiftsamtets Ordre. Forholdet mellem ham og den gamle Byfoged Børglum var meget daarligt. Worm afgik fra Embedet 1768 og døde i Hjøring 23. Marts 1776, begr. 1. April i St. Katrine Kirke[2]). 1726 blev han i Skibet Sogn trolovet med Maren Sørensdatter Saxild, der da var Fruerpige paa Haraldskær ved Vejle; hun var født 15. Febr. 1697[3]) og døde 19. Jan. 1779 i Skallerup Præstegaard, begr. i Hjøring Kirke 25. Jan. 1779.

1756 blev Byfoged Worm udlagt som Barnefader af en Pige, men hun tilbagekaldte senere Angivelsen og udlagde en Markedskræmer, som hverken hun eller andre kendte, hvorfor Biskop Brorson da ogsaa formodede, at han var en fingeret Person. Biskoppen havde Kvinden for sig i Ugilt, men kunde ikke komme til Klarhed over Sagen[4]).

Byfoged Worm havde følgende Børn:

1. Godske Worm, f. Aale 1727, begr. Hjøring 7. April 1770, ugift, Fuldmægtig hos Faderen.

2. Ida Sofie Worm, f. Aale 1729, død Aale 1730.

3. Oluf Worm, se Eftermanden.

4. Johan Peter Worm, døbt Aale 30. Septbr. 1731, begr. Hørby 16. Oktbr. 1792, ugift; 1750 Toldfuldm. i Skagen, 1766 Foged paa Buderupholm, 1779 paa Bannerslund, 1782 i Haandbæk i Flade og 1792 i Fladstrand[5]).

5. Knud Worm, døbt Aale 7. Septbr. 1733, begr. Vang 20. Januar 1772. Ejer af Thorshaug i Vang paa Hedemarken, gift, se nærmere min Artikel i Personalh. Tidsskr. 6. I. 269.

6. Søren Worm, døbt Børglum 30. Maj 1735, død 1776, boede paa Risøen i Norge, gift, se nærmere Personalh. Tidsskr. 6. I. 269.

7. Christian Worm, f. o. 1738, død før 1821[6]), ugift; var 1801 Skoleholder i Kolbjørnsvik ved Arendal.

1) Personalh. Tidsskr. 6. I. 267 og Lengnicks Kirkegaardsuddrag (efter Gravsten).
2) Hjøring Skiftepr. 1777 fol. 284 og Aalborghus Skiftebreve Nr. 673.
3) Lengnick (efter Gravsten).
4) Brorsons Visitatsindberetning i Vends. Aarbøger 1922, S. 190.
5) Aalborghus Skiftepr. 8, fol. 85. 6) Jydske Efterretn. 46/1821.

8. Appelone Worm, f. Børglum Kloster 19. Januar 1740, død 23. Febr. 1821, gift Hjøring 25. Juni 1778 med Pastor Christian Frederik Wiinholt i Skallerup-Vennebjerg.

29. Oluf Worm blev udnævnt til Byfoged i Hjøring og Foged i Horns og Vennebjerg Herreder 18. Marts 1768. Han var Søn af Formanden og var døbt i Aale Sogn 7. Novbr. 1729. Før han blev Byfoged var han en Tid Ridefoged paa Knudseje i Skæve Sogn og 1749 Toldfuldmægtig i Skagen. 1771 blev han beskikket til ogsaa at være Birkedommer og Skriver ved Vrejlev Kloster Birk. 1779 ramtes han af et apoplektisk Anfald og mistede Mælet, og 8. Marts 1780 blev hans Eftermand beskikket til at være adjungeret og sukcederende By- og Herredsfoged. Worm døde i Hjøring 1781 og blev begravet der 2. Januar 1782.

9. Juni 1769 ægtede han i Hørby Mette Margrete Mejling, døbt Ugilt 10. Marts 1737, begravet Hjøring 27. April 1784, Datter af Peder Nielsen Mejling, Forpagter paa Egebjerg og senere paa Haven. Med hende havde Worm 6 Børn, af hvilke kun Datteren, Madsen (!) Worm, døbt Hjøring 10. Okt. 1777, død Aalborg 8. Febr. 1857, blev voksen. Hun ægtede 15. Oktbr. 1800 i Hørby Pastor Hans Severin Rafn i Albæk Voer, med hvem hun havde 15 Børn.

30. Andreas Brychmann blev 8. Marts 1780 udnævnt til adj. og sukc. By- og Herredsfoged her, var tidligere Forvalter ved Asdal og Birkedommer ved Asdal eller Gaardbo Birk. 23. Maj 1794 tog han Afsked fra Embedet mod at nyde 200 Rdl. i Pension af Eftermanden.

Hans Fødested og Slægtsforhold er mig ikke bekendt, men efter sin Afsked boede han i Ugilt, hvor han døde 2. April 1797 i en Alder af 76 Aar. Han ejede den senere Amtmandsgaard (Hotel du Nord) i Nørregade. Han var gift I med Anne Katrine Aall, f. Hjøring 1728, begr. der 6. Marts 1789, Datter af Kapellan her Christian Aall, og anden Gang, Hjøring 24. Maj 1793, ægtede han Jomfru Birgitte Birch, der døde i Hjøring 19/12 1821. Farver Poul Søltoft arvede Huset.

31. Michael Brandt blev udnævnt til By- og Herredsfoged her 23. Maj 1794 mod aarlig at svare 200 Rdl. i Pension til Formanden og 100 Rdl til Herredsfoged og Skriver i Stevns og Fakse A. C. v. Holstein. Tidligere var han Birkeskriver ved Vilhelmsborg Birk og Landvæsenskommissær. Blev efterhaanden Kancelliraad og Justitsraad og deltog stærkt i de Godsspekulationer, der særpræger Begyndelsen af det 19. Aarh. Saaledes ejede han en Tid sammen med den bekendte „Herregaardsslagter" Arent Hassel Rasmussen og flere Bøgsted og Hørbylund m. m., og han havde ligeledes flere Ejendomme i Hjøring, saaledes den Købmandsgaard, der nu er Præstegaard. I Begyndelsen af 1812 tog han sin Afsked paa Grund af Svagelighed, og 10. Maj 1812 døde han her i en Alder af 59 Aar[1]). Han efterlod

[1]) Hans Moder, Madame Thomsen, blev begravet i Hjøring 29. Januar 1799, 67 Aar.

sig 17,800 Rdl. og undgik saaledes ved sin tidlige Død det økonomiske Skibbrud, der ramte Flertallet af Datidens Godsspekulanter.

Han var gift med Mette Marie Fædder, f. o. 1756, død Hjøring 28. Okt. 1840, og havde i hvert Fald efternævnte Børn:

1. Frederikke Marie B., f. 1782, død Hjøring 2. Marts 1797.
2. Frederik Julius Christian B., f. 17.., levede 1820.
3. Jens Jørgen B., f. 1791, død Hjøring 6. April 1824, Maanedsløjtnant og Skipper, Strandingskommissær, Dbm., ugift, Borgerskab 1814.
4. Hans Frederik B., f. 17.., levede 1820.
5. Petrea Nicoline B., f. 17.., var 1820 gift med en Proprietær Bruun.
6. Christian Nicolaj Munck B., døbt Hjøring 28. Decbr. 1796, levede 1820.
7. Frederikke Marie Salome B., døbt Hjøring 20. Maj 1798, død 6. Januar 1881, gift med Niels Carl Amdrup, Ass. ved Auktionskontoret.
8. Ane Katrine Marie B., døbt Hjøring 14. Okt. 1799, død Hjøring 20. Juni 1826, ugift.

32. Henrik Christian Hansen blev udnævnt til By- og Herredsfoged her 28. April 1812. Han var født 31. Aug. 1785 i Viborg som Søn af Stiftsfysikus, Professor Jørgen Hansen og Hustru Ane Kirstine Marie Hoff, blev cand. jur. 1805 og var 1806—12 Auditør. Han skulde ligesom sin Formand svare aarlig 100 Rdl. Pension til fhv. Herredsfoged i Fakse, A. C. v. Holstein, og endvidere skulde han svare 1000 Rdl. i Pension til Brandt, hvilken Pension dog bortfaldt ved dennes hurtigt paafølgende Død. Ved Reskript af 15. Novbr. 1815 blev i Henhold til Byfoged Hansens og By- og Herredsskriver Selgen Poulsens Indstilling foretaget den Forandring ved Embederne paa Grund af Distriktets store Udstrækning, at der blev oprettet et særligt Herredsfoged- og Herredsskriver-Embede for Horns Herred med Tingsted i Fladstrand og et andet Embede omfattende Byfoged og Byskriverembedet i Hjøring samt Herredsfoged- og Herredsskriverembedet i Vennebjerg Herred, som hidtil med Tingsted i Hjøring, og det førstnævnte af disse Embeder blev overdraget H. C. Hansen. Det følgende Aar blev han Byfoged m. m. i Odense og 1819 Birkedommer m. m. i Kbh. søndre Birk. 1822 Justitsraad, død Kbh. 18. Juni 1822.

Gift 10. Novbr. 1813 i Kbh. med Ane Cathrine Thoager.

Om dem og deres Efterkommere henvises til de udførlige Biografier i Sofus Elvius: Hans Jørgen Hansen og hans Slægt, S. 43 ff.

33. Selgen Poulsen blev 15. Novbr. 1815 udnævnt til Byfoged og Skriver i Hjøring samt Foged og Skriver i Vennebjerg Herred efter siden 1812 at have været Byskriver i Hjøring og Skriver i Vennebjerg Herred. 19. Novbr. 1830 blev han Byskriver i Randers og Herredsskriver i Nørhald m. fl. Herreder samt Raadmand. R* af Dbg. og Justitsraad. Han angives født i Hjøring

26. Septbr. 1777, men ses ikke døbt der, var fra 1800 til 1808 Fuldmægtig hos Byfoged Brandt her og blev 1802 exam. juris; Landvæsenskommissær. Død Randers 10. Febr. 1858.

Gift I Aalborg Bud. 22. April 1814 med Sara Marie Børglum, f. o. 1788, d. i Barselseng i Hjøring 14. Maj 1820, 32 Aar[1]).

Gift II Aalborg Bud. 9. Novbr. 1821 med Anne Marie Friis.

34. Hans Georg Koefoed, f. Aalborg 4. Januar 1792 som Søn af Stiftsfysikus K., Student Aalborg 1809, cand. jur. 1814, derefter Auditør i Aalborg, Byfoged i Nibe og udnævnt til Byfoged og Byskriver i Hjøring samt Foged og Skriver i Vennebjerg Herred 23. Febr. 1831. Afsked 19. Juli 1847, død Kbh. 16. Septbr. 1854, Justitsraad. Ejer af Vrejlevkloster 1835.

Gift 15. Septbr. 1820 med Nicoline Jespare Hillerup, f. Aalborg 21. Juni 1795, død Kbh. 11. Jan. 1879. 3 Sønner, 3 Døtre.

35. Carl Nicolai Petersen, udnævnt 27. Aug. 1847 til Byfoged m. m. her. Tidligere Byfoged i Holstebro. Blev 1851 Birkedommer i Kbh. Amts søndre Birk. Politiker, Etatsraad. Død 9. Aug. 1876. Gift med Augusta Alexandrine Flensborg. Se Biogr. Leksikon XIII 20.

36. Frederik Ulrik Timm blev 17. Decbr. 1851 udnævnt til Byfoged og Byskriver i Hjøring og Herredsfoged og Skriver i Vennebjerg Herred efter tidligere at have været Herredsfoged i Kjær Herred. Blev 1856 Borgmester i Randers, hvor han døde 8. April 1860. Politiker, Justitsraad. Gift med Thea Hertz. Se Biogr. Leksikon XVII 414 og Chr. Petresch Christensen: Nørresundbys Historie II 81 f.

BYSKRIVERE.

Indtil Magistratens Afskaffelse 1682 var Byskriveren i Hjøring almindeligvis ogsaa Raadstueskriver, idet der kun i Aarene 1660?—1682 var en særlig Raadstueskriver. Fra 14. Aug. 1705 til 15. Novbr. 1815 var Byskriveren tillige Herredsskriver i Horns Herred og fra 7. Maj 1668 til 26. Novbr. 1687 samt fra 14. Aug. 1705 til Nutiden Skriver i Vennebjerg Herred. By- og Herredskriverembedet blev 15. Novbr. 1815 sammenlagt med Byfogedembedet.

1. Jakob Skriver nævnes 1609 og var 1613 Kirkeværge[2]), men der siges dog ikke, at han var Byskriver.

2. Jens Hansen var Byskriver 1612[3]), var muligvis Søn af Borgmester Hans Jensen og Fader til Raadmand Hans Jensen.

3. Mikkel Thomsen var Byskriver 1630[4]).

4. Jens Christensen var Byskriver 1639[5]) og 1646, men synes ikke at have fungeret som saadan 1642. Var Søn af Byfoged Nr. 13 og altsaa Broder til 3 ansete Borgere.

1) En Søn, Hans Frederik P. var St. St. Blichers Modstander.
2) Kirkens Regnsk. 3) Tgb. 12/3 1639. 4) Tgb. 5) Tgb. fol. 131.

5. Niels Jensen var Byskriver 1647 og 1649. Hans Enke ægtede Borger Peder Mikkelsen Hjorth her, som 18. Marts 1673 fik Arveafkald af sine Stedsønner for deres fædrene Arv[1]). Børn:

1. Anders Nielsen, født i Hjøring, var 1696 i Kbh.

2. Peder Nielsen, født i Hjøring, var 1696 i Kbh. De var 1696 Arvinger efter Hr. Laurids Pedersen, Sognepræst i Hjøring[2]).

6. Christen Nielsen var Byskriver 1653, gift med Datter af Raadmand Nr. 47 Mads Christensen.

7. Knud Christensen aflagde Ed som Byskriver 10. Novbr. 1661 og fik samme Dag en ny Tingbog autoriseret. Var endnu i Embedet 26. April 1664[3]).

8. Jørgen Johan Tiemand blev udnævnt til Byskriver 23. Januar 1665, men videre om ham er ikke fundet, da Tingbøgerne for de nærmest følgende Aar er saa makulerede, at de ikke lader sig benytte.

9. Thomas Andersen Skagbo blev udnævnt til Byskriver her samt Skriver i Vennebjerg Herred 7. Maj 1668 og beklædte Embedet til 1683[4]), da han blev afskediget paa Grund af Klage over ham. Han nævnes endnu i Byen 1686 og ligeledes i Specifikation over Byens Bygninger 1703, men 1704 nævnes hans Enke.

Han var Søn af Borgmester i Skagen, Anders Nielsen, der døde i Hjøring 1664, og Inger Henriksdatter Hjøring[5]), og før han blev Byskriver her, var han Raadmand, hvilket han vedblev at være, i hvert Fald til 1672.

Underskrev som Raadmand Suverænitetsakten 10. Januar 1661[6]).

Allerede 1654 købte han Gravsted i St. Katrine Kirke og lod Gravsten anbringe[7]).

Thomas Andersen havde en Broder, Jens Andersen i Hjøring, der 1687 stævnedes for Gæld af sin Svoger, Hans Poulsen Tancke, Præst i Aaby-Biersted[8]), og som 1703 boede i Fladstrand; endvidere havde han en Broder, Studiosus Henrik Andersen, der 1703 var i Tversted, samt en Broder, Christen Andersen Skagbo, der o. 1660 døde som Præst paa Omø[9]). En Halvbroder, Laurids Andersen, nævnes 1653[10]), da han gav sin Fader Afkald for mødrene Arv.

Thomas Skagbo var gift I med . . . ., der 1686 blev begravet i St. Katrine Kirke og II med Maren Christensdatter[11]), der endnu levede 1704 i Hjøring.

10. Frederik Olsen blev udnævnt til Byskriver i Hjøring og Skriver

1) Tgb. 2) Aalborg Bispearkivs Skifter Pk. V. Nr. 17. 3) Tgb.
4) Tgb. 6/11 1683 og Landsarkivets Fortegnelse over Retsbetjente.
5) Datter af Raadmand Henrik Thomsen i Hjøring.
6) Aarsberetn. fra Gehejmearkivet II. 140. 7) Kirkens Regnsk.
8) Tgb. 1/8 1687. 9) Tgb. 12/7 1687 og 8/5 1703. 10) Skagens Tingbog 16/5 1653.
11) Tgb. 24/10 1702.

i Vennebjerg Herred 23. Juni 1683, men afgik atter fra den sidstnævnte Stilling 26. Novbr. 1687; 14. August 1705 blev han dog atter Skriver i dette Herred og nu tillige i Horns Herred. Var endvidere i 1680erne Konsumtionsforvalter. Hans Gaard med Indbo brændte i Byens Brand 1693, ved hvilken Lejlighed hans 3 Børn og hans Svigerfader omkom, og 1702 brændte ligeledes hans Gaard paa Torvet, hvorefter han boede i Gaarden „Bøssen" (Børsen) ved vestre Bom, hvilken han ejede tilligemed Huset Snorren (i den senere Bassingade) og flere Steder[1]).

5. Juni 1703 saa han sig foranlediget til at kundgøre følgende paa Tinget: Da han i Ildebrandene havde mistet ikke alene sine Midler, men ogsaa trende umyndige Børn, som ynkelig blev forbrændt og omkom, hvilket „ikke i denne Verden af mig kan forvindes", da han tillige havde bygget saa mange Huse paa sin Ejendom, som han havde Behov for og formaaede, og da han ikke nu efter Branden evnede at opføre dem paany, eftersom hans faste Embedsindtægt af Kongen og Byen end ikke indbragte saa meget som til at bekoste Protokoller for (!), langt mindre til Føde og Klæder til ham og Familie, og da han ikke brugte borgerlig Næring, „fordi jeg har ingen Forstand derpaa", udbød han sine Grunde ved Adelgade og Torvet tilligemed de tilbageværende Huse til Salg. Hans brændte Huse var over 1000 Rdl. værd; de tilbageværende, der var opført efter Branden 1693, var murede af Ege- og Fyrre-Bindingsværk. Han vilde sælge det hele for 400 Rdl., skønt der paa Husene foruden Indkøbet var anvendt 1550 Rdl. Gaarden havde i sin Tid tilhørt Raadmand Nr. 47 Mads Christensens Arvinger[2]).

Frederik Olsen, der selv drev et betydeligt Avlsbrug, vaagede strængt over Markfreden. En Dag, da han gik paa Jagt efter Svin i Kornet, skød han 2 Svin paa Klokager, og da det ene tilhørte Byfoged Jens Nielsen, opstod der en bitter Proces, som endte med, at Byskriveren blev dømt til at bøde 3 Gange 40 Lod Sølv i Henhold til Danske Lov, 6. Bog, 20 Kap., Stk. 2 (Hvo som forsætlig dræber anden Mands Kvæg . . . . .). Frederik Olsen insinuerede, at Byfogden tragtede efter at „gribe det Stykke Brød, som Gud haver givet mig"[3]). Ogsaa med andre af Borgerne i Hjøring havde han Processer, fordi han skød deres løsgaaende Svin. Da han en Dag 1704 gik paa Jagt efter dem nord for St. Hans Kirke, kom han i Trætte med Smed Johan Esbach, der truede med at skyde Byskriveren ned med sin Puffert, „saa Dampen skal staa af Din Næse". Kort Tid efter, da Smeden og Familie sad og spiste til Aften, blev der skudt ind gennem hans Vinduer, og Smeden sigtede Byskriveren derfor, men denne nægtede, og der var ingen Vidner[4]).

---

1) Tgb. 2/8 1712. 2) Tgb. 5/6 1703 og 2/8 1708. 3) Tgb. 6/9 og 18/10 1687.
4) Tgb. 23/9 1704.

Frederik Olsen var født o. 1651 og døde 3. Maj 1712, 61 Aar gl. Han førte en staaende Fugl i sit Segl.

Blev 1683—88 gift med Gedske Johansdatter Wiltmann, født o. 1660, død Hjøring 23. April 1716, Datter af Raadmand Nr. 61. Efter sin Mands Død levede hun af Avlsbrug, og hendes Tilstand var 1715 maadelig. Foruden de 3 smaa Børn, der omkom i Branden 1693, var der en Søn, Johan Wiltmann[1]), som i Aarene 1709—12 ofte var Byskriver i Faderens Sted; i 1720 var han Fuldmægtig ved Konsumtionen og Stempelpapirsforhandler, og i 1730erne og 1740erne var han Sagfører i Hjøring.

11. West Jensen blev udnævnt til By- og Herredsskriver 30. Maj 1712. Han var Dattersøn af Rasmus Jørgensen i Dal i Tolne, og hans Moster Birgitte var gift med Pastor Enevold Lauridsen i Raabjerg.

1710 boede West Jensen i Øster Elling, hvor han drev Sagførervirksomhed[2]). Han havde tidligere tjent hos fornemme Folk og var anbefalet af Stiftamtmand Rodsten i Aalborg[3]). 1715 siges, at han levede af sit Embede og var i „temmelig Tilstand", men havde mange smaa Børn[4]).

1721 havde han Proces med Oluf Kopman af Strandby (der da boede i Hjøring, hvor han 5. Juli 1715 blev gift med Anne Pallesd. Sindalin af Sindal Præstegaard). Striden drejede sig om Kortspil, idet Kopman beskyldte Byskriveren for Snyderi og slog ham et Glas og et Stenkrus i Panden, saa han segnede om haardt saaret. West Jensen døde hastigt og ulykkeligt ca. 11. Novbr. 1735[5]), men hans Dødsmaade er ubekendt.

Han var gift med Anne Christensdatter, Datter af Christen Laursen og Sofie Rasmusdatter i Hjøring, og Ægteparret havde følgende Børn:

1. Jens West, f. 10. Marts 1709, død Hobro 22. Febr. 1785, Byskriver i Hobro 28. August 1771[6]).
2. Rasmus West, f. 1711, død Hjøring 21. Marts 1717.
3. Else Sofie West, f. Hjøring 20. Marts 1713, død Hjøring 27. Januar 1714.
4. Enevold West, f. 1714, død Hjøring 10. Marts 1717.
5. Oluf West, døbt Hjøring 15. April 1715.
6. Mette Kirstine West, døbt Hjøring 15. Januar 1717.
7. Rasmus West, døbt Hjøring 7. Marts 1718.
8. Sofie West, døbt Hjøring 11. Maj 1719.
9. Johannes West, døbt Hjøring 25. Juni 1720, maaske = Jørgen West, der 1735 var i København.
10. Else West, døbt Hjøring 6. Oktbr. 1721.
11. West West, døbt Hjøring 17. Nobr. 1722.

---

1) 26/7 1712. 2) Horns Herreds Tgb. 3) Kancelliets Gratialprotokol 1712.
4) Design. over Indvaanernes Tilst. efter Branden. 5) Tgb. 24. Septbr. 1754.
6) Jydske Efter. 9/1785.

12. Gotfred Fibiger blev udnævnt til By- og Herredsskriver 2. Decbr. 1735. Han var født i København 1705 som Søn af Hoftrompeter Christian Fibiger og døde i Hjøring 29. Juni 1752, begr. sønden for St. Katrine Kirke.

Naar Chr. Thomsen Hjelm, Byskriver i Nykjøbing Jylland 1745—1767, siger, at han i 10 Aar har været konstitueret Byskriver i Hjøring, hvor hans Søn, Frederik Christian, blev født 21. Febr. 1736[1]), kan dette næppe være rigtigt, men han har vel været Fuldmægtig hos Fibiger og som saadan været konstitueret under dennes Forfald.

Fibiger var gift med Else Kirstine Børglum, f. Taars 5. Juli 1718, død Hjøring 27. August 1759[2]), Datter af Byfoged Nr. 27, og efter Mandens Død havde hun Stempelpapirsudsalg. I Mandtal til Kopskatten m. v. 1743 oplyses om Fibiger, at han holdt en Tjenestepige, men ingen Heste, samt at han formedelst sine ringe Indkomster og sin slette Tilstand kun formaaede at udgive halv Skat. Af hans Børn kendes følgende:

1. Christian Fibiger, f. 1739, kmf. Hjøring 1753, 14 Aar, død før 1759.

2. Anna Fibiger, f. o. 1740, konfirm. 1754, 14 Aar, gift Hjøring 9. Decbr. 1756 med Konsumtionskontrollør her Peder Nielsen Kjær, f. o. 1714, død Hjøring 1801.

3. Gotfred Fibiger, f. 1742, Student Aalborg 1764, Prokurator og Transportforvalter, død Snoghøj 22. Januar 1795, Stamfader til Officers- og Forfatterfamilien Fibiger.

4. . . . . . . Fibiger, f. o. 1748, begr. Hjøring 1750 (Kirkens Regnsk).

5. Margrete Ide Fibiger, f. o. 1752, begr. Hjøring i St. Katrine Kirkes Taarn 18. Januar 1753, 1 Aar.

De to sidstnævnte Børns Kister, der var hensatte i Byfoged Børglums Begravelsessted i Kirkens Taarn, blev 1755 nedsatte i Kirkegaarden ved Faderens Kiste.

13. Søren Becker blev udnævnt til By- og Herredsskriver 29. Septbr. 1752. Han var født o. 1718 og døde ca. 16. Juli 1754, begr. 22. Juli sønden for Kirken ved østre Side af Kapellet. Da han døde „hastig og uformodentlig“ blev der indhentet Tilladelse fra Stiftamtmanden til at give ham en kristelig Jordefærd[3]). Hans Bo var fallit, og hans Slægtninge nævnes ikke i Skiftet, men han var ved sin Død forlovet med Jomfru Elisabet Sofie Mortensdatter Helles fra Arendal, f. 6. Febr. 1723, død Hjøring 14. Februar 1757, gift Hjøring 5. Decbr. 1755 med Købmand her Christen Mikkelsen Aagaard.

14. Niels Jensen Rafn blev udnævnt 30. Septbr. 1754. Han var født o. 1718[4]) og døde Hjøring 18. Marts, begr. Hjøring 24. Marts 1772. Var

[1]) Villads Christensen: Nykjøb. Jyll. S. 219. [2]) Lengnick efter Gravsten.
[3]) Aalborg Stiftsamts Kopibog.
[4]) Antagelig født i Kbh. Hans Slægtninge omtales i Hjøring Tingbog 1770, fol. 121 f.

gift med Jytte Andreasdatter, f. o. 1726, død Hjøring 23. Decbr. 1777. Børn:

1. Jens Conrad Rafn, f. Hjøring 1756, død Hjøring 1757.
2. Carl Emilius Rafn, f. Hjøring 1757, død Hjøring 1758.
3. Bartholin Rafn, f. Hjøring 1759, død Hjøring 1759.
4. Charlotte Amalie Rafn, døbt Hjøring 7. Juni 1761.
5. Gertrud Rafn, døbt Hjøring 7. Juni 1761.

Børnene blev efter Forældrenes Død sendt til deres Moster i København.

Byskriver Rafn synes at have haft en poetisk Aare. Tingbogen 1764 begynder han saaledes:

„I Jesu Christi Navn — vi bede Dig saa saare —
giv os et fredeligt Aare,
Dig til Ære, os til Gavn.“

Hjøring Tingbog 1766 slutter han med følgende Ord:

»O store Gud, vi love Dig med Hjerte, Mund og Tunge,
O, store Gud, vi prise Dig, og vil Din Priis udsiunge,
O, store Gud, vi takker Dig for det afvigte Aar,
O, store Gud, vi bede Dig, Du ey vor Tak forsmaar.«

Eenfoldig og velmeent sluttet dette Aar 1766 med disse gudelige Tanker af Byskriver Rafn.

Tingbogen for 1767 indledes saaledes:

»Her er en Bog samt Pen og Blæk, her er en Mand som Skriver,
Her er en Ræt af Kongen sadt, naar Rætten indlyst bliver,
Her finder I en Dommere, som pleyer Kongens Rætt,
Her finder I en Skrivere, som skriver sandt og rett.
Enhver, som hører Byen til og trykkes af sin Næste,
Tael selv, hvis icke beed en Mand at taele for Jer bæste,
Kryb ey i Skiul for Skillingen, thi der vil Penge til,
Saa vel til det, som andet, naar man noget kiøbe vil.
Betenk de Mænd, som sidder her, har ey i Løn en Skilling
Og dog skal leve skikkelig, enhver af sin Bestilling.
Hvad vi fortiener bliver io hos Køb- og Handverks Mand
Fortæret i vor egen Bye og i vort eget Land.
Gak derfor ey fortrydelig til Rætten med de Sager,
Som nu og da kan trykke Dig af dem og de, som plager;
I mine Tanker lovligst er, enhver forsvarer sit,
Saa fremmes Lovens Øjemed, saa fremmes mit og dit.
Saa vil vi da i Jesu Navn vor Byetings Rætt begynde,
I samme søde Jesu Navn os vogte for at synde,
Saa vil vi da i Jesu Navn indføre Aar og Dag,
I samme søde Jesu Navn er vi nu til Behag.

15. Simon Christian Hjorth blev udnævnt 14. Maj 1772. Var født 1748 og døde i Hjøring 19. Maj 1775, antagelig ugift Han ejede den Gaard, der nu er Præstegaard.

16. Hans Jensen Læssø blev udnævnt 19. Juli 1775 og blev til-

lige Birkedommer og Skriver ved Børglum Kloster Birk. Han var født o. 1736 og havde haft Tjeneste i Norge som konstitueret Sorenskriver i Nordhordlen ved Bergen, hvilken Stilling han forlod 1773 og rejste til København. Han døde i Hjøring 28. Oktober 1778 og arvedes af sine 3. Søstre, hvoraf den ene var gift med Fred. Chr. Lang til Hveisel ved Horsens og en opholdt sig paa Mattrup.

1. Maj 1776 blev Læssø gift i Skagen med Maren Jakobsdatter Høyer, døbt Skagen 10. Decbr. 1757, død Dronninglund 7. Marts 1813, Datter af Jakob Hansen Høyer. Hun ægtede 2. Febr. 1780 i Hjøring Kirurg ved Dronninglund Gods Martin Georg Zachoun, f. Tyskland o. 1730, død Dronninglund 12. Juni 1806. Maren Høyer praktiserede 1801 som Jordemoder i Dronninglund.

17. Peder Johan Esback blev udnævnt 13. Januar 1779. Var født i Ulsted 1740, Søn af Pastor Peder Esback og Johanne Pallesdtr. Kjærulf. 1772 exam. juris, 1777 Prokurator ved alle Retter i Danmark undtagen ved Højesteret efter at have tjent ca. 7 Aar hos Prokuratorer i København[1]). Tog Bopæl i Hjøring. 1811 tog han sin Afsked som By- og Herredsskriver paa Grund af Svagelighed og døde i Hjøring 19. Marts 1816.

Gift Greve 30. Juli 1779 med Birgitte Magdalene Eskildsen, f. o. 1732, død Hjøring 14. Juli 1816.

18. Selgen Poulsen blev udnævnt 28. April 1812 og blev 15. Novbr. 1815 Byfoged her, se derunder.

RAADSTUESKRIVERE.

En kort Tid var der i det 17. Aarhundrede en særlig Magistratsskriver, ellers var Byskriveren tillige Raadstueskriver.

1. Niels Andersen var Raadstueskriver 1664[2]). Var gift med Anne Nielsdatter, der som Enke 23. Maj 1702 skødede sit Hus vesten Strømmen til sin Svoger Søren Christensen Felbereder. En Søn var Niels Nielsen (Skriver), der blev Borger ca. 1704, og som 1715 levede af Lejejord og var i armelig Tilstand.

2. Christen Christensen Brun fik 25. Juli 1671 kgl. Udnævnelse som Raadstueskriver[3]) og afgik som saadan, da Magistraten 1682 afskaffedes her i Byen. Var senere Sagfører her og drev tillige Avlsbrug. 1685—86 rejste han flere Gange til Norge for at indkræve Penge for Folk og havde Anbefalingskrivelse med fra Amtmand Otto Skeel[4]).

---

1) Meddelt af Postkontrollør Hjorth-Nielsen. 2) Tgb. 1670 fol. 77.
3) Tgb. 16/4 1672. 4) a. St. 22/6 1686.

Præsteembedet, Præstegaarden og Kapellanboligen.

PRÆSTEEMBEDET OG PRÆSTEGAARDEN.

Torsdag før Jul 1542 indværgede Præsten Hans Brodersen sin Præstegaards Tilliggende med Lovhævd i Overværelse af 2 Lovhævdshøringer, velbyrdige Vogn Pedersen Vognsen til Hæstrupgaard og Anders Pedersen i Tofte, der o. 1530 havde været Herredsfoged i Vennebjerg Herred. Mandag efter Julehelg 1543 (ɔ: Mandag efter Helligtrekongers Dag) = 8. Januar, lod Hr. Hans sin Lovhævd afhjemle paa Vennebjerg Herredsting og fik udstedt et Tingsvidne herom af nedennævnte Indhold[1]):

Alle Mænd, dette Brev ser eller hører læse, kundgører vi: Peder Smid i Lundergaard, Foged til Vennebjerg Herreds Ting, Vogn Pedersen[2]) til Hæstrup, Jens Markvorsen[3]) til Lengsholm, Væbnere, Anders Pedersen i Tofte, Niels Jensen i Dalsgaard, Erik Smid i Ulstrup, Niels Brun i Bagterp, Niels Henriksen i Lundergaard, Simon Svendsen i Sønderlev og Anders Bertelsen i Skibsby med dette vort aabne Brev, Anno domini 1543, Mandagen næst efter Jul paa Vennebjerg Herreds Snapsting[4]) var skikket hæderlig og fornumstig Mand Hr. Hans Brodersen, Sognepræst i Hjøring, og lovlig bad et uvildigt Tingsvidne af otte lovfaste Dannemænd, som er Erik Smid i Ulstrup, Niels Brun i Bagterp, Christen Jespersen i Gyrdrup (ɔ: Gjurup), Lars Jensen ibm., Simon Svendsen i Sønderlev, Niels Jensen i Dalsgaard, Jens Tordsen i Vinstrup og Anders Bertelsen i Skibsby, hvilke forskrevne otte Dannemænd alle endrægtelig vunde (ɔ: vidnede) paa Tro og Sanden med oprakte Fingre, at de saa og hørte i Dag her inden Vennebjerg Herreds Ting for menige Tings Dom 2 æraftige, lovfaste Dannemænd, som var forskrevne Hr. Hans Brodersens Lovhævdhøringe, som er velbyrdige Mand Vogn Pedersen til Hæstrup og Anders Pedersen i Tofte, hvilke der kundgjorde og lydelig tilstod, at de var i Hjøring paa den Torsdag næst før Jul nu sidstforleden, saa og lydelig hørte, at forskrevne Hr. Hans stod paa sin Præstegaards rette Grund og gjorde sin Lovhævd, som han blev lovlig tilfunden af Fogden inden Tinge.

Udi første Begyndelse indværgede forskrevne Hr. Hans sin Præstegaard udi Hjøring, han ibor, med sin Længde, Vidde og Bredde, som han nu forefunden [er] og haver været af Arildstid med sin rette Tilliggelse, Jord, Ager og Eng, som er Volstoft liggende norden for Sancti Olufs

---

1) Top. Saml. Perg. 8. Jan. 1543. Hjøring (Rigsarkivet). Gengivelsen sker paa moderniseret Sprog.
2) Vognsen. 3) Rodsten. 4) 1. Ting efter Julehelg.

Kirkegaard vester ned til den gamle Lykke, nord ud med Diget indtil Peder Olufsens Ager vedtager, som var Borgmester, sønden ud med hans Ager, øster op til Vrattet[1]) vedtager, sønden med Vrattet indtil Blussejorden[2]) vedtager, norden ud med Blussejorden, øster indtil den Markvej løbende nord til Volskors, sønder og med forskrevne Vej indtil Jens Tordsens Klokkeager vedtager, sønden ud med forskrevne Ager, øster indtil Jens Bolttes Klokkeager vedtager, vesten om forskrevne Jens Bolttes Klokkeager, sønden ud med forskrevne Ager, øster indtil de andre Klokkeagres Ender, sønder op med Klokkeagers Ender indtil den Markvej løbendes til Langeager. norden ud med forskrevne Vej, vester op indtil det sydøst Hjørne paa S. Olufs Kirkegaards Dige, østen om Kirkegaardsdiget og nord indtil som forskrevne Hr. Hans begyndte; dette indværgede han for sin Præstegaards fri Endel undtagen derinden 3 Agre, som kaldes Blussejord, liggende tilhobe og løbe fra Vejen vester indtil Diget, som høre til Asdal.

Indværgede han for sin Præstegaards fri Endel Kragetoft nord ud med Sancti Hans Kirkegaards Dige indtil det nordvest Hjørne paa Diget, nord fra det nordvest Hjørne indtil Skelstenen, nord for Skelstenen indtil den gamle Hulvej vedtager, sønder ud med Hulvejen, øster indtil Diget, sønder op med Diget indtil den nørre Stente paa S. Hans Kirkegaards Dige.

Indværgede han for sin Præstegaards fri Endel Mongerhov øster fra Peder Olufsens Gaard, som var Borgmester, ud med det nørre Dige indtil det Dige, som ligger imellem Bistrup Jord og Mongerhov, sønder ned med Hampedal udi Kæret, op ad Kæret, siden op ad Kæret til forskrevne Peder Olufsens Gaards Dige.

Indværgede han for sin Præstegaards fri Endel Jemmerstoft sønden med Jens Morissens Toft, øster indtil Lambert Didriksens Ager vedtager, vesten med forskrevne Lambert Didriksens Ager, sønder til Vrattet, siden vester ned ad Kæret til Midtstrøm, vester op af Kæret midt ad det Gærde liggendes imellem Niels Skrædders Ager og forskrevne Jemmerstoft, nord indtil forskrevne Jens Morissens Toft igen vedtager.

Indværgede han for sin Præstegaards fri Endel en Toft liggende vesten op til Kringeldal nord for Lundergaards Vad, ud med Diget, norden om Højen med Diget, norden ud med Lundergaards Vej, vester indtil Lundergaards Toft vedtager.

Indværgede han for sin Præstegaards fri Endel Præsteodde norden ud med Jens Sørensens Ager liggende norden op til den Vej, som løber til Vandsted, vester ad den Dal liggende imellem Vandsted Jord og forskrevne Præsteodde, ned udi Bækken liggende imellem forskrevne Præsteodde og Store Lundergaards Mark, nord og øster op med Bækken til Midtstrøm, nordøst om Kapelhøjen, sønden op med Niels Christensens Ager, øster indtil Bagterps Vej vedtager og sønder med Vejen, indtil Vandsteds Jord vedtager, norden ud med Vandsteds Jord, vester over den Hedeknøs liggende norden op til Vandsted Jord, vester indtil Vejen, sønden med Vejen østen om forskrevne Jens Sørensens Ager.

Indværgede han for sin Præstegaards rette Jord en Ager liggende udi Kringeldal og løber nord til Præstegaardens Jord og løber sønder ad og støder paa Lars Morissens Ager udi sin Længde og Bredde, som han (ↄ: Ageren) nu forefunden er og haver været; item en Ager liggende østen op til Bagterps Vej, løbende sønder til Vandsted Jord og nord til Peder Skanckes Ager, udi sin Længde og Bredde, som han nu forefunden er og haver været.

[1]) Skel mellem Agerenderne. [2]) Om Blusjorden eller Bloesjorden se Side 8.

Item indværgede forskrevne Hr. Hans for sin Præstegaards rette Endels-Eng Froverholm liggende i Vandsted Mark og er indgrøftet med gamle Diger paa østre og søndre Sider, vester ned i Aaen, vester op af Aaen ad den Sig liggende imellem forskrevne Froverholm og Nis Havgaards Eng, vester op til det vestre Dige, nord med Diget og ned med det nørre Dige indtil en gammel Pæl staaende i Aabredden udi Aaen, øster op af Aaen og op ad Bækken til østre Dige.

Indværgede han for sin Præstegaards Endel en Eng, kaldet Kieldeeng, løbende øster af Aaen med det Sigefald liggende imellem Jep Morsings Eng og forskrevne Kieldeeng op til Heden, østen om Harken, sønder til Jens Sørensens Eng, vester ned til den Pæl, som staar i Aabredden, og Aaen til Midtstrøm.

Indværgede han for sin Præstegaards Endels-Eng en Eng i Gyrdrups (ↄ: Gjurups) Mark, kaldet Harken, løbende nord fra Jens Tordsens Eng, øster med Lars Jensens Eng, nord til den Bæk til Midtstrøm liggende imellem Gyrdrups Mark og Hørnegaards (ↄ: Høngaard) Mark, øster op ad Bækken, indtil forskrevne Lars Jensens Eng igen vedtager, sønder op østen med det de gamle Lergrave og igen til forskrevne Jens Tordsens Eng.

Indværgede han til sin Præstegaard fire Endels Baarer i Gyrdrups Aakær og løbe øster af Aaen op til Heden, østen om Harken, sønder og vester ned i Aaen til Midtstrøm.

Indværgede han til sin Præstegaard en Eng, kaldes Sancti Hanses Eng, vester op ad Aaen, ad den Sig løbende imellem Bistrup Eng og S. Hanses Eng op i Heden, vesten om Harken, nord til den søndre Nabing (ↄ: Spids) paa Volden.

Indværgede han til sin Præstegaard en Eng, kaldet Santi Olufs Eng, nord fra den søndre Nabing paa Volden, østen om Volden, vester op, norden med Nis Christensens Eng, vesten om Harken, nord til den Sig liggende mellem Peder Olufsens Eng og forskrevne S. Olufs Eng, øster udi Aaen til Midtstrøm.

Indværgede han til sin Præstegaard en Eng liggende i Blaasig sønden for Bistrup Eng, norden for Jens Andersens Eng, øster til Tirups Mark vedtager, vester til Heden vedtager i Hjørings Mark.

Item indværgede forskrevne Hr. Hans til sin Præstegaard alle Præstegaardens rette lodskiftede Agre over al Hjørings Mark baade i Indmark og Udmark, som nu ere og været haver til forskrevne Præstegaard og findes kan med Rette.

Item indværgede han til forskrevne Præstegaard fri Fællig og Del med Fædrift, Tørvegrøft, Lyngslet, Fiskevand, med al anden Bjerring over al Hjørings Mark baade i Indmark og Udmark, saa vidt og meget som Præstegaardens Lod og Del kan taale og findes der iblandt.

[Item indværgede han til sin Præstegaard for Gaards Eng fri Endel Thwoleskoff (ↄ: Tolskov), som er indstablet, enemærket og inddiget med Sten, Bække og Sigefald alle 4 Vegne til Markemode].

Item indværgede han til sin Præstegaard en Gaard i Crustrup, som Tommes Vilde nu ibor, med al sin Udgift, i og af at sætte, med Skyld, Landgilde og al anden Bede undtagen Gæsteri.

Indværgede han til sin Præstegaard et Bol i Crustrup, som Per Tracker nu ibor, med Ægt, Daggerninger, Skovsvin, i og af at sætte, undtagen Kornskylden, som gives til St. Hans Kirke, undtagen og Gæsteri.

Indværgede han til sin Præstegaard et Bol i Skibsby, som Staffen Knudsen nu ibor, med Ægt, Daggerninger, Skovsvin, i og af at sætte, undtagen Kornskylden, som gives til St. Olufs Kirke, undtagen og Gæsteri.

Indværgede han til sin Præstegaard en Gaard i Skibsby, som Jakob Christensen nu ibor, med Ægt, Daggerninger, Skovsvin, i og af at sætte, med halv Kornskyld, og gives [den] anden halve Kornskyld til St. Karens Kirke, undtagen og Gæsteri.

Indværgede han til sin Præstegaard de tvende Tirupper, som Johan Nielsen og Jørgen Tordsen nu ibor, med Ægt, Daggerninger, Kornskyld, Skovsvin, i og af at sætte, undtagen Gæsteri.

Indværgede han til sin Præstegaard et øde Bygge i Tirups Mark med sin rette Tilliggelse.

Item indværgede han Lille Lundergaard med sin fri Endelsmark, Ager og Eng, for sin rette Præstegaard til St. Hans Kirke, med den Toft liggende nord fra Per Smids Gaards Dige, med sin Ager og Eng i Gyrdrups Mark, saa meget, som findes kan der i Marken med Rette.

Dette indværgede forskrevne Hr. Hans til sine Præstegaarde lovtiddags (ɔ: til rette Tid) selv tolvte, Præster og gode jordegne Bønder (ɔ: Selvejerbønder), som hannem blev tilfundet af Fogden inden Tinge, som han og fremfarne Sognepræster i Hjøring have haft i Haand og Hævd til forskrevne Præstegaarde, og sagde hans Lovhævdshøringer ham lovlig Lov af Hænde, og meldte de den Lovhævd stadig og fast at blive fuldelig ved Magt og ej til Falds, uden hun (ɔ: Lovhævden) fældes af gode Mænd efter Loven (ɔ: omstødes af en højere Instans).

Vunde (ɔ: vidnede) og forskrevne otte Mænd, at forskrevne Hr. Hans lod lovlig tilbyde sin Lovhævd 3. samfulde Tingdage her inden Tinge og mældte Dag og Sted, paa hvilke han gjorde sin Hævd, og blev lovlig tilfunden af Fogden inden Tinge at gøre sin Lovhævd, paa hvilken Dag og Sted han gjorde den Hævd; og udi samme 3 Tingdage her inden Tinge lod han lydelig æske alle Ejersbreve, Bevisning og Adkomst før, som kunde kende sig at have Lod eller Del derhos; da ej mødte her Breve eller Bevisning derimod i nogen Maade.

At saa er i Sandhed, som forskrevet stander, hænger vi vore Indsegl neden for dette Brev.

Datum anno, die et loco at supra patet pp. pp.

(6 vedhængende Segl, 3 Seglremme uden Segl, en Seglrem affalden).

Lovhævden bærer Paategning om at være læst paa Hjøring (!) Herredsting Mandag næst før St. Karens Dag 1562.

For vor Tid er Lovhævds-Tingsvidnet noget vanskeligt at forstaa, fordi vi ikke kender alle de deri nævnte Lokaliteter, men i sin Tid var det sikkert fyldestgørende, og det viser, at Hjøring Præstegaard havde et betydeligt Tilliggende af Endelsjord foruden sine Rettigheder i Fællesjorden. Selve Præstegaardens Beliggenhed omtales ikke, men da Indværgningen begyndte ved Toften ved St. Olai Kirke, har Præstegaarden sikkert ligget her i Nærheden, vist syd for St. Olai Kirkebakke.

Fra 1553 har vi efterfølgende Indberetning, som Hr. Hans Brodersen har afgivet:

Præsteindberetning 1553.

(Landsarkivet, jvf. Wulff: Stat. Bidrag : Vendelbo Stift S. 118).

Hjøring Præstekald.

Hr. Hans. Hans Præstegaards Sæd: Rug 11 Pund[1]), stundom mere og stundom mindre, ligesom Vangen indtages til, Byg 7 Pund, Havre 6 Pund[2]), Enge 8[3]) Læs (ɔ: Hø). Mensalia $9^1/_2$ Pund Byg og Herligheden til Sejlstrup uden al Dom og Ret; og en anden Gaard i Krustrup, og er al Herligheden borttaget og Smaabeder, item en Bol i Vellingshøj, som Bisp Styge borttog med al Herlighed foruden Gæsteri. Item en liden Endelsskov til Præstegaarden, hedder Tolskov.

Korntiende: Rug 12 Pund ÷ 6 Skp., Byg 13 Pund ÷ 2 Skp., Havre 10 Tdr., Kvægtiende: Lam 12, Grise 6, Kid 1, Pengetiende: 3 Skill.

Med al denne her samme Tiende lønner han sin Kapellan med, hedder Hr. Peder, med Halvdelen Offer.

St. Hans Kirke i Hjøring: Er der en liden Præstegaard, som skylder 3 Tdr. Byg. Tiende: Rug 6 Pund $5^1/_2$ Skp., Byg 7 Pund 3 Skp., Havre 8 Tdr. 2 Skp., Kvægtiende: Lam 21, Kalve 2, Tiendepenge 8 Skill.

St. Olufs Kirke i Hjøring: Ingen Præstegaard. Tiende: Rug $9^1/_2$ Pund, Byg 9 Pund, Havre 7 Tdr. Kvægtiende: Lam 14, Kalve 2.

Offerpenge overalt Aaret igennem i alle disse 3 Sogne 6 Mark i de 3 Fester.

Fra 1571 haves nedenstaaende Præsteindberetning, afgivet af Daniel Olufsen Chrysostomus.

(Landsarkivet, jvf. Wulff: Stat. Bidrag: Vendelbo Stift S. 118).

Hjøring Præstekald.

Hr. Daniel haver 3 Sogne og 2 Præstegaarde i Hjøring, St. Hans og St. Olai.

Kan han saa Rug 22 Tdr., Byg 12 Tønder, Havre 20 Tdr., Eng 80 Læs. Beklager han sig, at en Eng i Vellingshøj Mark er borthævdet fra Hjøring Præstegaard og ligger nu til Vellingshøj.

Korntiende af Hjøring: Rug 8 Tdr., Byg 5 Tdr., Havre 8 Tdr., Kvægtiende: Lam 5, Offer 4 Mk.

St. Hans Sogns Præstegaard kan han saa: Rug 1 Td., Byg 1 Td., Havre 2 Tdr., Eng 0.

Korntiende: Rug 12 Tdr., Byg 4 Pund (= 8 Tdr.), Havre 8 Tdr., Kvægtiende: Lam 10, Offer 4 Mk.

St. Olufs Kirkesogn: Korntiende: Rug 8 Tdr., Byg 10 Tdr., Havre 8 Tdr., Kvægtiende: Lam 10, Offer 4 Mk.

Degnen haver ingen Degnebolig, hans Rente: Rug 9 Tdr., Byg 47 Tdr., Havre 12 Tdr., Penge 12 Mk. 4 Sk., Grise? 1, Høns 2, Hellegies(?) 20, Oste 6 Pund (a 3 kg), Æg 5 Ol, Lam 3.

Et Jordlæg i Aalborg 3 Skill. Gæsteri. Item beklager Hr. Kield, Skolemester i Hjøring, sig, at et Bol i Ulstrup er fordærvet af Sand og

[1]) à 2 Tdr. [2]) à 4 Tdr. [3]) Vist fejl, da der 1571 havdes 80 Læs.

staar øde, desligeste en Gaard i Ulstsup, som tilforn haver skyldet 3 Pund Korn med andre Bede, er saa fordærvet, at den nu ikke mere skylder end 1 Mk. 1 Pund Korn. Saaledes beklager han, at meget Jordskyld er forrykt og henhævdet, førend han fik St. Annæ Gods (ɔ: Latinskolens Gods).

Daniel Olufsen. Kield Andersen.

Fra 1599 haves endvidere en Indberetning fra Hr. Daniel Olufsen, i hvilken dog kun oplyses, at Hjørings tiendeydende Markjord er 18 Bol à 4 Fjerdinger, og at Tiendeydernes Antal er 35. For St. Hans og St. Olai Sogns Vedkommende anfører Indberetningen alle Beboernes Navne.

1625 afgives følgende

Præsteindberetning.

(Landsarkivet; jvf. Wulff: Stat. Bidrag: Vendelbo Stift S. 119).

Hjøring Præstekald.

Gert von Acken, Præst udi Hjøring, haver trende Kirker: Hjøring, St. Hans, St. Olufs. Min Residens-Præstegaard ligger udi Hjøring og kan saa til den: Rug 9 Tdr., Byg 5 og undertiden 6 Tdr., Havre 12 Tdr., Eng 40 Læs, hvilket Vand tager bort udi vaade Aaringer.

Annekspræstegaarden til St. Olai Kirke skylder mig Byg 6 Tdr., 1 Skovsvin, 2 Mark Gæsteripenge. Et lidet Værsted kaldes lille Lundergaard, liggende udi St. Hans Sogn, skylder mig 2 Tdr. Byg og ingen anden Præstegaard udi samme Sogn. En Gaard udi Krustrup ligende til Sejlstrup, Halvparten stander øde; den, som bor i den anden Halvpart, yder mig sin Skyld, Byg 3 Tdr.

Korntiende, som ydes mig i Kærven, er uvis, som Afgrøden er til, beløber sig dog gemenlig af Hjøring Rug 14, Byg 16, Havre 6 Tdr., af St. Hans Sogn: Rug 13, Byg 19, Havre 9 Tdr., af St. Olai Sogn: Rug 12, Byg 18, Havre 8 Tdr. Kvægtiende beløber sig udi Penge beregnet forgangen St. Hans Dag af Hjøring 10 Mark, St. Hans Sogn 9 Mk. 12 Skill., St. Olai Sogn 9 Mk.

Undertiden kan det beløbe sig en ringe Ting over denne Summa, og undertiden er den ringere. Offer, som er uvis, kan dog beløbe ungefær af Hjøring 5 Daler, St. Hans Sogn 3 Daler, St. Olai Sogn 3 Daler.

Datum Hiøring d. 4. Mai Aar 1625.

Gertt von Acken.

1627 havde Raadmand Mads Christensen lejet de 3 søndre Huse i den gamle Præstegaard, hvor Raadmand Peder Olufsen Skriver tog noget af hans Gødning og førte paa sin Mark (Tgb. $^{27}/_{10}$ 1629). Der omtales ikke, hvor Præstegaarden laa, men Præsten boede i en Gaard ved Strømmen.

5. April 1636 lod Ridefogden til Aalborghus som Lænsmandens Fuldmægtig tage Syn over Præstegaarden i Anledning af, at Borgerskabet havde ladet den forfalde, medens Gert v. Achen var Præst her og havde den i Brug. Hr. Gerts Arvinger — Enke og Børn — samt Borgmesteren og 6 Raadmænd og 2 Kirkeværger indstævnedes for at paahøre Synsforretningens Afhjemling (Tgb.).

Raalingshusets nordre Side duede ikke, men var ganske farlam undtagen Kvisten og noget over Porten. Alle Udskud skulde laves af ny med Fødder og Remme, der var ingen Syld under, men nogle faa Sten og Pæle; 4 Bindinger af Udskudet vesten for Kvisten skulde fornyes. Paa Husets søndre Side skulde der ligeledes laves nye Udskud og Remmene paa denne Side duede ikke undtagen paa 3 Bindinger ved vestre Ende. Foden var meste Parten raadden og 18 Løsholter i søndre Side samt hele Loftet med Undtagelse af Loftet over Kvisten. I den store Stue var der 4 Lægter og i Kvisten 2 for Bjælkernes Svagheds Skyld, Ovnen var ubrugelig, og der var ingen Kølle. Østre Gavl skulde gøres af ny. En Jordkælder sat med Sten var ved Magt. 14 Døre i Raalingen „onde og gode" hængt i Kroge og Jærn, 20 Vinduer var noget farlamme (9 i den store Stue, 6 i Kvisten, 3 i den lille Stue, 2 i Stegerset), Udvæggene var klinede. I vestre Side af Gaarden havde der været et Hus, som var faldet ned. I samme Side af Gaarden var 10 Bindinger Fæhus. 24 Bindinger Hus der syd for var slet øde og borte, der stod kun nogle Pæle igen, som havde staaet uden for Stenbroen. Laden var ved Magt. Borgmesteren vidnede 17. Maj, at Gud og Øvrigheden havde tillagt Præsten Korntienden af 3 Sogne samt en saa god Avling, som findes ikke Mage til i Vendsyssel. Borgerskabet eller Hjøring Kirker plejede ikke at vedligeholde Præstegaarden, men Præsten selv.

Vi træffer altsaa her det samme Forhold som paa Landet, at Præstegaardens Bygninger var Præstens Ejendom, der dog gik fra Præst til Præst mod Erlæggelse af en Indløsningssum.

Det ses heller ikke af dette Tingsvidne, hvor Præstegaardens Bygninger stod, men den maa herefter være blevet istandsat, og det synes efter Bygningernes Beliggenhed at dømme, at det er den samme Gaard, der omtales i nedennævnte Indberetning:

Præsteindberetning 1690.

(Wulff: Stat. Bidrag til Aalborg Stifts Hist. S. 99).

II. Decimantes (ɔ: Tiendeydere) skulle være ungefær 50, Korntiende 20 Tdr. Rug, 60 Tdr. Byg, 40 Tdr. Havre, Kvægtiende 16—20 Lam, 4 Sldlr.

III. Reditus festivales (Højtidsoffer). Offer til de 3 store Højtider 40 Sldlr., St. Hansrente 3 Sldr., Paaskerente 3 Sldr.

IV. Ædificia (Bygningsvæsen). Paa Præstegaarden er 3 Huse, et Raalingshus norden i Gaarden, næsten 24 Bindinger, meget brøstfældig uden og inden og snar ubrugeligt, et Ladehus sønden i Gaarden, 12 Bindinger, som er nogenledes ved min store Bekostning ved Magt holden, et Fæhus vesten i Gaarden, 30 Bindinger, som er slet forfalden og i 3 Præsters Tid har staaet og staar endnu paa Støtter. Kongens og Kirkens Præstegaard har hidtil været fri for Grundskat, Kvartalsskat etc. Nok sønden Laden ud til Marken et øde og ubrugeligt Kaalhavested. Dens Takst (Hartkorn) 10—5—3—1. Dens Køb og Værdi, saa har den hverken været købt eller solgt. Til Præstegaarden ligger i St. Hans Sogn lille Lundergaard med 2 smaa Huse paa, et Raalingshus og en Lade og Fæhus, en lille Have norden til. Dens Takst 1—0—3—0. Er fri for halv Skat. Annexgaarden i St. Olufs Sogn udi Skibsby er i sin Bygning temmelig vel ved Magt holden med Ralingshus, Lade til Hø og Korn, Fæhus etc. Landgilden

er 6 Tdr. Byg, 1 Skovsvin. Sæden er 8 Tdr. Vinterrug, 6 Tdr. Havre og 10 Tdr. Blanding. Gadehusene til Gaarden ere 2, det ene skatter af 2 Fk. 1 Alb., det andet har ingen Jord og staar nu øde.

V. Beneficia (Benaadninger). Mensalia have været til Kaldet i gamle Dage, men ere tagne derfra og lagte en Del til Kapellaniet, noget er hjemfaldet til Kronen for Skattens Restance, saa jeg ved intet tilovers uden 3 Tdr. Bygskyld af en Gaard i Skibsby. Halv Kongens Tiende i St. Hans og St. Olufs Sogne. I St. Hans Sogn ligger Aastrup Herregaard, som har været et kongeligt Len, og da gav Præsten aarlig 3 Tdr. Rug, 4 Tdr. Byg, 4 Tdr. Havre; men siden nød min Formand intet, jeg ej heller i nogle Aar, lader sig anse herefter ikke meget at skal nyde. I samme Sogn en Herregaard Vandsted, som for faa Aar siden er opbygget af en liden Landsby, som er lagt øde[1]). Proprietæren er vel forenet med Præsten at skal give aarlig 4 Tdr. Rug, 3 Tdr. Byg, 3 Tdr. Havre; om det kunde bekommes, var det dog lidet imod saa meget andet langt bedre, som Præsten tilforn nød af Landsbyen. Af Fuglsig Herregaard i St. Olufs Sogn gives ingen Afgift uden sædvanligt Offer.

Noget ringe Ildebrand af Overtørv ungefær en Milsvej her fra.

VI. Gravamina (Byrder): Pension til Enken 8 Tdr. Rug, 8 Tdr. Byg, 7 Sldlr., 2 Mk. og 2 Køer paa Foder.

Decimantium (ɔ: Tiende) Formindskelse er saa stor, at Aar efter andet blive og staa mange endog af de bedste Boliger øde, besynderlig her udi Hjøring, og de overblivende ere saa forarmede, at, om de end vilde betale Præsten, formaa de dog ikke det.

Mangel paa Hø og Foder er her ikke, naar Gud giver Afgrøde, og man kan beholde den i Fred.

VII. Hospitia pauperum (ɔ: Fattighuse) er ingen her i Byen undtagen hver Mands Hus.

Scolæ publicæ (offentlige Skoler) er her snart hverken danske eller Latin for Indbyggernes store Armods Skyld.

L. Pederssøn.

Ved Byens Brand 22. Juli 1693 nedbrændte Præstegaarden, og fra Ildebranden til 1. Maj 1694 boede Præsten i Lundergaard og derefter i et lejet Hus i Byen, indtil han fik en ny Gaard opført. De nye Bygninger blev 28. Januar 1696 takseret for 202 Rdl., og de laa i Vestergade vest for den nuværende Præstegaard mellem denne og Stedet „Børsen“, som ogsaa i sidste Halvdel af det 18. Aarhundrede ejedes af Præsterne. 1698 fik Pastor Finckenhoff Stiftsøvrighedens Samtykke til at afhænde Præstegaardens Bygninger til Kirken mod i Stedet at faa en Kirken tilhørende Obligation paa 100 Rdl. udstedt af Karen Nielsdatter 11. Septbr. 1688; Kirken skulde altsaa fremtidig holde Præstegaarden vedlige, ligesom det vår Sædvane i andre Købstæder. (Tgb. $^{24}/_4$ og $^{30}/_4$ 1737, fol. 467 b).

Saa kom Ildebranden 5. April 1702, der paany lagde Gaarden i Aske

1) Landsbyen Vandsted blev af Jomfru Ingeborg Kirstine Pentz fra Aastrup sammenlagt til en Gaard ca. 1680, hendes Mand, Henrik Bille, solgte 1692 den (19 Td. Hk.) og en Del Gods til Peder Jensen til Bøgsted (Bispearkivet Capsa B. Loc. 8. Fasc. 2).

saa nær som Fæhuset, og den blev derefter genopført med et toetagers muret Stuehus paa 10 Fag og teglhængt og en Lade paa 11 Fag. Til Gaardens Genopbyggelse, fik Kirken Hjælp af de øvrige Kirker i Aalborg Stift i H. t. Bevilling af 14. Aug. 1702.

De nye Bygninger synes dog ikke at have været særlig solide, og da Niels Jylbye 1721 blev Præst her, var Præstegaarden meget forfalden og han gjorde stor Bekostning paa den. Men Julenat 1722 opkom der et „Guds Vejrlig“, som omkastede en Del af Stuehuset, Fæhusene og en Del af Laden, hvorfor Præsten maatte bo andet Steds i Byen, indtil han i Sommeren 1723 kunde faa Gaarden opført paany. Det var jo ganske vist Kirken, der skulde foretage Genopførslen, men dens Forhold var ikke saaledes, at den kunde magte det, og Pastor Jylbye maatte derfor gøre Udlæg af egen Lomme. 1730 søgte han Stiftsøvrigheden om at faa sine Vedligeholdelsesudgifter fra 1722 til 1730 refunderet, men han fik til Svar, at den ikke turde bebyrde Kirken med en saa stor og evigvarende Udgift, da Kirkens Vilkaar ikke tillod det, men da Præstegaarden tilforn ligesom Præstegaarde paa Landet havde været vedligeholdt af Præsterne og var blevet indløst af den ene Præst efter den anden efter Vurdering, vilde man foreslaa Kongen, at en lignende Ordning nu igen blev truffet her.

1737 ansøgte han igen om nogen Refusion i Betragtning af de store Bekostninger, han havde haft paa Præstegaarden, og han fik 24. April 1737 udmeldt uvildige Synsmænd, som 30 April s. A. afhjemlede deres Synsforretning, der udviste, at der udenfor Gaarden havde været en Brønd med Træsætning, hvilken var blevet saa forfalden, at den var ubrugelig, hvorfor Pastor Jylbye havde ladet lave en ny Brønd inde i Gaarden takseret til 96 Rdl. og opført af Kampesten. Laden med Stald i østre Ende var 12 Bindinger og takseret til 209 Rdl.; et Fæhus vester i Gaarden, 15 Bindinger, taks. 81 Rdl., et lille Hus til Folkekammer, Faaresti m. v., 7 Bindinger, taks. 37 Rdl., Raalingshuset nord i Gaarden, 20 Bindinger, hvoraf 11 Fag tækkede med Straa og Resten med Tagsten, havde 2 Skorstene, 1 Bagerovn og 14 Vinduer og blev taks. til 594 Rdl.

Præstegaardens samlede Taksationssum blev da 927 Rdl., en Sum, der jo paa hin Tid repræsenterede en Formue, og det var intet Under, at Pastor Jylbye vilde ansøge Kongen om Hjælp af de efterfølgende Præster, „uden forsaavidt det er en Købstads Præstebolig, eller en Del af Bygningen i Betragtning af Tienderne af St. Hans og St. Olai kunde nævnes for Landsby-Præstebygning.“ (Tgb. 24. og 30. April 1737).

25. Oktober 1763 havde Pastor Pantlitz retslig Tiltale mod 6 Personer, der havde begaaet ulovlig Skovhugst i Lundergaards Krat, som tilhørte Præsteembedet. De havde hugget unge Egetræer baade i „Lundens Krat“ og i „Kapelhøjs Krat“, og de afbad Forseelsen og erlagde en Bøde. (Tgb.).

Hjøring Præstegaard var i Tidens Løb blevet meget forfalden, og ved kgl. Resol. af 14. Oktbr. 1818 blev det bevilget, at der maatte købes en ny Præstegaard, naar Købesummen ikke oversteg 7—8000 Rdl Der købtes saa samme Aar af Byfoged Brandts Enke den Gaard paa Vestergade, som nu er Præstegaard (gl. Matr. Nr. 148, nyt 237). Den havde i sin Tid tilhørt Byskriver Hjorth, der 4. Maj 1775 solgte den til Købmand Anders Christensen Sand, som 4. Novbr, 1794 skødede den til Byfoged Brandt.

Den gamle Præstegaards Bygninger og Grunde (gl. Matr. Nr. 150—152) blev saa solgt ved Auktion 20. April 1819 (Skødet 16. Juni 1821) og indbragte 12—1300 Rdl. Vaaningshuset benyttedes 1825 til Skole.

Øst for den nye Præstegaard laa den af Karen de Hemmer 1761 oprettede Kapellanbolig, og ved en Forbindelsesbygning blev den senere knyttet til Præstegaardens Vaaningshus. 1917 blev den smukt restaureret, og den er Hjørings ældste Bygning. Embedets Jord blev 1918 solgt til Kommunen.

KAPELLANRESIDENSEN.

Ved et saalydende Gavebrev af 7. April 1761 har Karen de Hemmer, Enke efter Niels (Jakobsen) Kjær til Kjærsgaard i Tornby S., oprettet en Kapellanbolig for den residerende Kapellan[1]):

Udi det velsignede Jesu Navn haver jeg underskrevne Karen de Hemmer, nu boende i Hjøring, Salig Niels Kiærs til Kiærsgaard, til et Taknemmeligheds Tegn for Guds mod mig beviste store Velgierninger samt af et godt Hiertelag og Intention for Ordets Tiener, givet, skienket og foræret, som jeg og ved dette mit Gavebrev giver skienker og forærer paa Deres kongelige Majestæts allernaadigste Approbation og ventende Confirmation og efter Deres kongelige Majestæts allernaadigste udgangne Lov 5. Bog 4. Cap. 14, 16 og 17de Art., siden jeg ingen Livsarvinger haver, min nu iboende Gaard her i Hjøring efter min Død, som i Brandt-Cassen er assureret under Nr. 52 for 480 Rdlr., med alt hvad derudi nagelfast er, samt 2de Kakkelovne og Skiænker saa og mit og min Salig Mands Skilderier i Storstuen at forblive. Endnu i Kraft af samme mit Gavebrev gives de 2de Fierdinger Jord, som jeg her paa Hjøring Mark eyer og bruger, at følge Gaarden evindelig og altid; altsammen til en bestandig Residence Boepæl og Brug for den residerende Capellan i Hjøring, som nu er eller herefter kommer. Samme Gaard med dens Tilbehør, Huse, Haver, Gaardsrum, Fortog m. v. samt de 2de Fr. Jord, alt efter de Skøder, som mig paa Grunden af Sr.

[1]) Top. Saml. Pap. Hjøring. Gavebrevet blev kgl. konfirm. 5. Juni 1761, og Madam Kjær døde i Hjøring 20. Novbr. 1777, 84 Aar gl., bisat her 24. Novbr., hvorefter Liget førtes til hendes Mands Begravelse i Tornby Kirke. Hun var Datter af Raadmand Christoffer de Hemmer i Aalborg og var født Aalb. 24. August 1695. Før hun 1734 blev gift med Peder Kjær havde hun været gift med Pastor Jens Olufsen Vang i Flade-Gærum, der døde 1731. Niels Kjær havde nogle Halvsøskende i Himmerland, Aaby og Dronninglund, se Jydske Efterretn. 7/1778. Han var født i Hersum 1691 og døde i Kjærsgaard 1758.

Poul Dahl her i Byen, og paa Jorden af Sr. Lars Thoersøn til Hestrup-Gaard meddelt er, bliver, følger og imodtager den residerende Capellan i Hjøring efter min Død til en bestandig Residens, Bopæl og Brug ubehindret af alle, og det paa følgende Conditioner: 1. Gaarden bliver under Ansvar og Opsigt af min næste Paarørende efter min Død, indtil saalænge mine Effekter og Efterladenskab efter Loven bliver administreret og behandlet. 2. De 10 Rd., som den residerende Capellan hidtil af Cathrine Kirke i Hjøring til Huusleje Penge har nydt, herefter, ved Deres kongelige Majestæts allernaadigste Confirmation at blive hannem testeret til Gaardens bestandige og forsvarlige Vedligeholdelse; saasom jeg særdeles i den Henseende har givet de 2 Fjerdinger Jord at følge Gaarden; paa det den residerende Capellan altid kan være istand med Tag og andet Tilbehør at holde Gaarden vedlige. 3. Naar saa den residerende Capellan bestandig nyder de forhen (!) 10 Rdlr. og de 2 fierdinger Jord til lovlig Brug, som her brugeligt er, forpligtes han herved at holde Gaarden i forsvarlig Stand, saaledes han som en ærekiær Mand det for Øvrigheden og den honnette Verden vil være gestændig og ansvarlig og 4. Desaarsag og til ydermere Sikkerhed tilholdes den residerende Capellan eengang hvert Aar ved 2de af Byens beste og kyndigste Mænd at lade Gaarden syne og besigtige, hvilket Syn og Besigtelse i en dertil af Capellanen ved Gaardens Tiltrædelse og Gaarden stændig følgende Bog af disse 2de gode og kyndige Borgere indføres med Dag og Datum og Hænders Underskrivt, som ærbødigst ombedes, at hans Høyærværdighed Biskoppen i Aalborg Stift og hans Velærværdighed Provsten i Wenneberg Herred ved deres Visitation aarlig ligesom over andre Publiqve Bygninger behageligst ville eftersee. Og som jeg denne Gave og Stiftelse i en god Intention for Gud, hans Ord og Tienere, som hidindtil ingen Bolig eller Hielp af Avling, til sin Huusholdning har havt, haver giort i Raadføring ogsaa med min kiere Svoger og Laugværge, velædle Hr. Hans Wissing til Odden, som dette med mig underskriver og forsegler: Saa ombedes de 2de gode Mænd Sr. Lohman, Forvalter ved Asdal, og Sr. Hans Eifler, Forpagter ved Odden, dette med mig i lige Maade til Vitterlighed at underskrive og forsegle.

Og naar da herpaa Deres kongelige Majestæts allernaadigste Confirmation er forhvervet, da Original-Gavebrevet af mig til Biskoppen leveres i Stifts Kisten at indlægges og 3de vidimerede Copier at udstædes, hvoraf den ene bliver hos mig selv og efter min Død hos min Næst-Paarørende, den anden hos Herreds Provsten til Efterretning og den 3die som i den ovenbemeldte Bog indføres hos den residerende Capellan til Efterlevelse.

Hjøring d. 7de April A^o 1761.

Karen de Hemer, Salig Niels Kiærs (L S). Som Laugværge underskriver og forpligter Hans Wissing (L S). Paa Forlangende underskrives og forsegles dette af Hans Eifler (L S) Mads Sørensen Lohman (L S).

P. S. Ved de 2de Kakkelovne forstaas den ene i Daglig Stuen og den anden i Giestekamret (L S).

Ved Kancelliskrivelse af 23. Decbr. 1819 til Biskoppen bestemtes, at der aarlig skulde tages Syn over Kapellanboligen ligesom over Præstegaarde i H. t. Reskript af 21. Maj 1817.

Bygningen er den østlige Del af Præstegaardens Stuehus, med hvilket

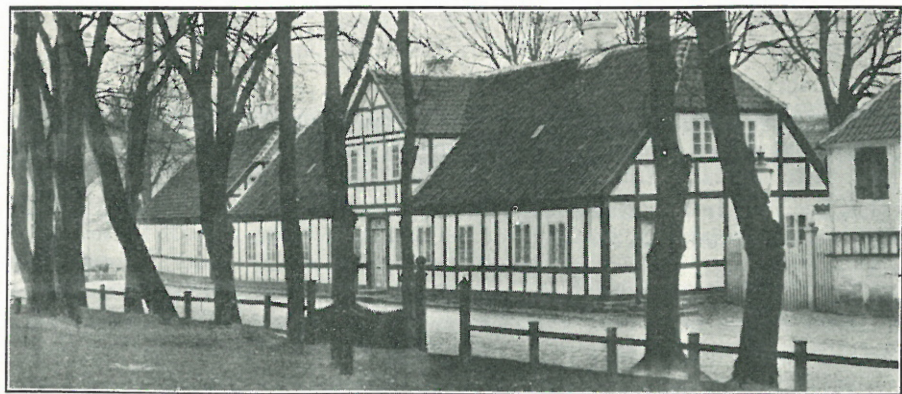
den efter 1842 er blevet forbundet ved en lille Mellembygning; dens Værdi er vist indgaaet i Madam Kjærs Legat, stort 2062 Kr., for hvilket Byen har udstedt Obligation $^{10}/_{1}$ 1851. Renten erlægges med 82 Kr. 50 Øre aarlig, hvoraf Sognepræsten oppebærer 50 Kr. 50 Øre og Byen 32 Kr.

Karen de Hemmer stiftede ved Gavebrev af 9. Febr. 1763 et Legat paa 600 Rdl.; af hvis Renter Halvdelen tilfaldt en residerende Kapellans Enke, subsidiært en Retsbetjents Enke eller Enken efter en Kordegn, som tillige var Skoleholder, eller de Fattige, $^{1}/_{6}$ af Renten skulde tilfalde en Præsteenke fra Tornby, $^{1}/_{6}$ en Præsteenke fra Flade, og om saadanne ej findes andre Præste- eller Kapellanenker fra Horns eller Vennebjerg Herreder, og endelig skulde $^{1}/_{6}$ tilfalde en Købmands- eller Haandværkerenke fra Hjøring (Hofm. Fund. X. 7.).

EN PAATÆNKT ENKESTIFTELSE.

Ved Gavebrev af 18. August 1784, kgl. konfirm. 19. Novbr. s. A., har Pastor Pantlitz' Enke, Nelle Marie Gram, i Betragtning af den Møje og Besvær, en Præsteenke har med at faa Hus og Bolig, naar hendes Mand dør, skænket sin Gaard „liggende lige for Strømmen paa vestre Side“ til en Enkebolig for Præster- og Kapellaners Enker i Hjøring saaledes, at naar hun døde, skulde Gaarden overleveres til Hjøring Kirke og blive under dens Bestyrelse. Til Vedligeholdelsen henlagde hun en Kapital af 300 Rdl., som skulde være prioriteret i Hjøring Præstegaard, og endvidere skulde Gaarden lejes ud for Betaling, naar der ingen Enker var i Byen; dog maatte den ikke benyttes til „Værtshushold, hvormed gerne følger Legestuer, Støjen og andre Liderligheder“.

Giverinden døde 12. Juli 1799, men Gaven blev tilbagetaget; Giverinden solgte 6. Decbr. 1796 selv Ejendommen ved Auktion til Købmand Alloysius Hücke for 300 Rdl.; den laa i Strømgade og ejedes 1842 af Madam Hücke (Skøde og Pantepr. Nr. 2. Side 52).

Præstegaarden i Hjøring

Skolevæsen.

Se ogsaa Kapellaner og Kordegne.

LATINSKOLEN OG DEN DANSKE SKOLE.

Hjøring Latinskole oprettedes vistnok paa Initiativ af Biskop Oluf Chrysostomus 1549[1]), og ved Gavebrev af 24 Maj s. A. skænkede Kong Christian III „det Stenhus i Hjøring, i Sognekirkegaards Mur ved St. Karina Kirke staaendes“ til en bestandig Byskole i Hjøring, og endvidere gav han den Rente (ↄ: Indkomst), som tilforn havde været til Præstegildet der, til samme Skoles Opretholdelse, forsaavidt Renten endnu var tilstede[2]).

Dette Stenhus, der endnu ses paa Resens Billede af Byen[3]), laa ved østre Side af Kirkegaardsmuren og var vistnok en St. Annæ Stiftelse, et Hospital for Fattige, og Latinskolen i Hjøring bar i de følgende Aarhundreder Navnet „St. Annæ Gaard“, hvilket bl. a. fremgaar af Kirkens Regnskabsbøger.

Med Hensyn til Indkomsten af det ved Reformationen ophævede Præstegilde kan anføres, at der til dette Gilde laa en Toft mellem Adelgade og St. Hans Kirkegaard, paa hvilken der 1548 opførtes en Bisperesidens[4]). Ved Brev af 10. Decbr. 1558 henlagde Christian III endvidere Kongekorntiende af Jelstrup Sogn — 20 Tdr. Korn — til Underhold for Rektoren i Hjøring[5]), og 1566 forbedrede Frederik II hans Indtægt med noget Vikariegods, der hørte til St. Katrine Kirke, nemlig St. Annæ Stiftelse[6]). Af dette Gods havde Bispesønnen Daniel Olufsen Crysostomus faaet Indtægten ved kgl. Bevilling af 31. Januar 1551 for deraf at have Hjælp til sit Studium[7]). Hr. Daniel havde endnu ikke afsluttet sine Studeringer, da han 1559 blev kaldet til Præst i Hjøring, hvorfor han fik Tilladelse til endnu i 3 Aar at lade Embedet besørge af en Kapellan, men efter at han havde overtaget Sognekaldet, beholdt han dog Vikariet, indtil Frederik III 1566 henlagde det til Latinskolen ved følgende Brev:

Vi Frederik etc. giøre alle vitterligt, at efterdi Vi eré komne udi Forfaring, at Skolemesteren og Kapellanen udi Vor Kiøbstad Hjøring have en

[1]) Kirkeordinansen af $^{14}/_{3}$ 1539 havde paabudt Oprettelse af Latinskoler i alle Købstæder.
[2]) Rørdam: Kirkelove I 294. [3]) Se Side 57. [4]) Se Side 38.
[5]) Rørdam: Kirkelove I 549. [6]) Se Side 22.
[7]) Kirkeh. Saml. 3. III. 394. Jvf. under Kirken.

føje Underholdning, da haver Vi af Vor synderlig Gunst og Naade, saa og paa det, Skolemesteren og Kapellanen des bedre kunde blive forsørget, undt og tilladt og nu med dette Vort aabne Brev unde og tillade, at det Vikarie udi Sanct Karine Kirke i forskrevne Hjøring, som Hr. Daniel Olufsen nu haver, maa og skal herefter ligge og være til forskrevne Skolemesters og Kapellanens Underholdning. Og skal Superintendenten forordinere en god, duelig, lærd og skikkelig Mand, som kan være baade Skolemester og Kapellan, og samme Befalinger forestaa, og efter foreskrevne Superintendentens Befaling og Undervisning skal samme Person sig altingest rette, hvor vidt han sig udi forskrevne Kapellans Embede skal lade bruge, paa det han og kan vare Skolen, og Skolebørnene ikke skulle blive forsømmet.

Datum Viborg, d. 5. Decembris, Aar 1566[1]).

Hr. Daniel synes dog ikke at have givet Slip paa alt Vikariegodset, med Hensyn til hvilket der ogsaa herskede nogen Uvished, og Bjørn Andersen, Lænsmand paa Aalborghus, fik 14. December 1582 kongeligt Brev, hvori det hedder:

Vider, eftersom et Vikarie, som haver været stiftet til Sancte Karine Kirke udi Hjøring, skal for nogen Tid siden forleden være forordnet og funderet til Skolemesteren, som og er Kapellan udi Vor Kiøbstad Hjøring, hans Underholdning (ɔ: 5. Decbr. 1566), og der udi Vor Kiøbsted Aalborg skal være nogle Gaarde og Ejendom, af hvilke ganger og gives Jordskyld til forskrevne Vikarie, og samme Jordskyld undertiden mere, undertiden ringere udkommer, og ikke kan vides, hvad samme Jordskyld er, og hvad Skolemesteren udi forskrevne Hjøring deraf skal fordre: Da bede Vi Eder og ville, at I lader fremfordre hvilke af Borgerne, som have nogen Gaarde eller Ejendom, af hvilke bør Jordskyld at gives til forskrevne Vikarie, med deres Jordebreve, og deraf forfarer, hvad samme Jordskyld bør at være med Rette, og hjælpe Skolemesteren udi forskrevne Hjøring det uden Hinder og til gode Rede at bekomme. Sammeledes eftersom hæderlig og højlærd Mand, Mester Jørgen Boringholm, Superintendent udi Vendelbo Stift, haver underdanigst givet Os tilkjende, at den Præst, som til des haver været udi forskrevne Hjøring og nu er dømt fra samme Kald[2]), skal med Underfundighed have bekommet en Gaard fra forskrevne Vikarie, som til Skolemesteren er forordnet, endog Sognepræsten sammesteds der foruden skal være vel forsørget: da bede Vi Eder og ville, at I derom forfarer og hvorledes dermed er forhandlet, og hvad derudinden begge Parter, Sognepræst og Skolemester, hver efter sin Lejlighed, til tilbørlig Ophold er billigt og ret, Os tilbyder, at Vi derefter kunne vide derudi at forordne.

Ved Kirkeordinancen 1539 blev det forordnet, at Landsogne, som laa nogenlunde nær Købstæderne, skulde tage Sognedegne af Skolerne og lade dem faa den vanlige Indtægt til Studiehjælp, men Forandringen skulde dog først ske, efterhaanden som Degneembederne blev ledige[3]). Dette blev saa ved Forordning af 1568 forandret derhen, at Landsogne indenfor 2 Miles

[1]) Reg. o. a. Lande. Nr. 9, Fol 20.
[2]) ɔ: Hr. Daniel Olufsen Chrysostomus, jvf. Kirkehist. Saml. 3. III. 376.
[3]) Rørdam: Kirkelove I. 101.

Afstand blev betjent af de saakaldte Løbedegne, ɔ: Disciple i Latinskolens øverste Klasse, og Latinskolen tog Degneembedets Indtægter til Hjælp for de Studerende. Senere fik Landsognene dog Substituter, der betjente Degneembederne, men erlagde en Del af Embedsindtægten til Latinskolen[1]). Ved Forordn. af 25. Decbr. 1670 ansattes Sædedegne overalt, og Latinskolerne fik i Stedet en aarlig Ydelse (Pension).

1637 laa følgende Gods til Latinskolen i Hjøring, og Størstedelen af det var antageligt middelalderligt Vikariegods: 1 Gaard i Vidstrup, 1 Gaard i Faurholt i Aasted S., 1 Bol i Rubjerg, 1 lille Bol i Ulstrup Mark i Rubjerg, 1 Gadehus i Rubjerg, 1 Gadehus i Skødelund i Raabjerg Sogn, hvilket aarlig svarede 200 Flynder, og 1 Gaard i Krustrup i St. Hans Sogn[2]).

Endvidere havde Skolen Degnepensioner (Afgifter) af følgende Sogne:

St. Hans og St. Olai	6 Rdl.	3 Mk.	„ Sk.
Skallerup-Vennebjerg	2 —	5 —	„ —
Rubjerg-Maarup	1 —	1 —	8 —
Jelstrup-Lyngby	2 —	5 —	„ —
Ugilt-Taars	4 —	„ —	„ —
Harreslev-Rakkeby-Sejlstrup . .	2 —	5 —	„ —
Sindal-Astrup	2 —	5 —	„ —
Horne-Asdal	1 —	1 —	8 —
Tornby-Vidstrup	2 —	5 —	„ —
Bjergby-Mygdal	4 —	„ —	„ —
Tversted	2 —	5 —	„ —
Bindslev-Uggerby	2 —	5 —	„ —
Raabjerg	„ —	5 —	„ —
Ialt	37 Rdl.	4 Mk.	„ Sk.[3]).

Disse Indkomster blev ved Reskript af 27. Novbr. 1739 ved Skolens Nedlæggelse henlagt dels til Aalborg Skole og dels til Kapellanembedet i Hjøring.

1637 nød Høreren ved Hjøring Skole Degnerenten af Skallerup-Vennebjerg Sogn, 3 Tdr. i Kornafgift af Degneembedet i Bjergby og 3 Tdr. Korn af Degneembedet i Ugilt, hvortil yderligere kom 11 Rigsort af Skolens Penge[4]).

Latinskolebygningens Vedligeholdelse skete af St. Katrine, St. Hans og St. Olai Kirker med $^1/_3$ hver[5]). 1636 foretoges en ret omfattende Restaurering af Skolen, til hvilken der hentedes 12 Tdr. Kalk i Sæby og 1500 Mursten i Aalborg. Endvidere lavedes der 14 nye Vinduer, Døre og Bænke

[1]) Jvf. Aalborg Bispearkiv Capsa B. Loc. 8 Fasc. 2.
[2]) a. St. Skødelund var allerede i Begyndelsen af 1600erne ødelagt af Sandflugt.
[3]) Hofmand Fund. IV. 147.
[4]) Aalborg Bispearkiv Capsa B. Loc. 8 Fasc. 2.
[5]) Kirkens Regnskabsbøger.

af Christen Snedker, Tækkerne lagde nyt Straatag, og der lagdes Gulv af Kampesten. 1 Tylvt Brædder købtes ved Vesterstrand[1]). Forud for Istandsættelsen blev der 29. Marts 1636 taget Syn, idet 2 Synsmænd fra hvert af de 3 Sogne besigtede Skolen[2]). 1638 toges der Synsvidne angaaende „St. Annæ Gaards“ Tilstand, ɔ: Latinskolen, men der haves ingen Tingbog for nævnte Aar.

1639 blev der givet Kapellan og Rektor Albret Kjeldsen Penge til Husleje, fordi Skolegaarden var øde, saa han havde maattet leje Hus fra Mikkelsdag 1638 af, og dette Forhold vedblev at bestaa indtil 1642, hvorfor det vel er sandsynligt, at det ikke kan være den Bygning, der blev istandsat 1636, men en ældre, idet Udtrykket „St. Annæ Gaard“ jo ogsaa tyder paa, at der var flere Huse[3]).

1641 blev der givet en Karl Betaling for i 2 Dage at nedbryde „det gamle Skolehus'“ Tømmer, og 1642 byggedes et helt nyt Skolehus, til hvilket bl. a. hentedes 12 Læs Tømmer ved Stranden; det var med klinede Vægge, Fodtræer af Eg, straatækt, havde Ovn, Kølle og Skorsten. Der købtes 4400 Mursten dertil, dels brændte, dels ubrændte[4]).

1643 anføres blandt Udgifterne ved Bygning af det nye Hus i Skolegaarden: 10 Skelvægge at kline, 4 Stuegulve at lægge med Ler, Loft at lægge over Stegers og Spisekammer, Panel for Sengen, 4 Bænke i Stuen, Skillerum paa Loftet og Plankeværk om Skolehuset[5]).

1647 forsynedes Skolegaarden med en 17 Alen dyb Brønd[6]).

1649-1650 gjordes atter en stor Bekostning paa Skolen, idet den opmuredes fra Grunden af i østre Side og paa begge Ender[7]).

1655 kaldes den endnu St. Annæ Skolegaard[8]).

1664-65 fik Skolen nye Vinduer, ny Skorsten m. v. efter Øvrighedens Befaling[9]), og 1665 siges om Latinskolen, at den paany er opsat, „eftersom den i nogle Aaringer haver staaet ganske forfalden og snart øde“. De to udenbys Kirker havde ikke straks kunnet levere Materialer hertil, hvorfor St. Katrine efter Regnskabprovstens Fuldmægtigs Begæring og med hans Kaution havde gjort Udlæget. Den opførtes nu af Bindingsværk, dels Eg, dels Fyr, og den tækkedes med Straa. Endvidere forsynedes den med Kakkelovn og Loft og et Kammer til Høreren. Der medgik 52 Tdr. Kalk til den[10]).

Den nye Skolebygning stod saa en Snes Aar, men 1686 maatte den atter underkastes Istandsættelse, Loftet blev omlagt og fornyet, der kom nye Døre, Vinduer og Bænke samt en ny Kakkelovn af Kakkelpotter[11]), den maa imidlertid have været lidet holdbar, thi den fornyedes atter 1690, ligeledes

[1]) St. Katrine Kirkes Regnskab, Tgb. $^{29}/_{3}$ 1636. [2]) Kirken Regnsk. [3]) a. St. [4]) a. St. [5]) a. St [6]) a. St. 1647 og St. Olai Kirkes Regnskab 1647. [7]) a. St.
[8]) St. Katrine Kirkes Regnskab.
[9]) Rektor Oluf Jensen lod $^{12}/_{9}$ 1664 afhjemle Syn over Skolegaarden, der var meget forfalden. Tgb. [10]) a St. [11]) a. St.

af Kakkelpotter, skønt norske Jærnovne jo paa hin Tid var ret almindelige i Vendsyssel. Rektorerne boede iøvrigt paa hin Tid i en lejet Gaard, idet Skolen formentlig ikke afgav en standsmæssig Bolig, thi ellers vilde Kirkerne vel næppe have afholdt Udgifterne til anden Lejlighed.

1690 afgav Kapellan og Rektor Jørgen Finckenhoff følgende Indberetning om

Kapellaniet og Latinskolen[1]).

Kapellanen har altid for Sangen at vedligeholde udi St. Karens Kirke bekommet 12 Tdr. Byg, og nu i disse Tider endda næppe formedelst Borgernes Armods Skyld kan bekommes. Offer til de 3 store Højtider bekommer Kapellanen aldeles intet, endog han alle 3 Kirker, St. Karens, St. Olufs og St. Hans, med lige saa mange Tjenester opvarter som Sognepræsten; han faar alene en Mikkelsdagsoffer, som Sognefolkene ham for hans føje Underholdnings Skyld har bevilget, kan beløbe sig i St. Karens Kirke henved 7 Sldlr., udi de 2 udenbys Kirker, St. Olufs og St. Hans 3 Dlr. For Sangen, han vedligeholder i Hjøring Kirke, naar Jorden allesammen bliver dyrket, som til Byen ligger, skulde han have til Paaske- og St. Hansrente 6 Rdlr., men ikke nu formedelst Byens Aftagelses Skyld kan bekommes; af de udenbys Folk faar han ingen St. Hans eller Paaskerente.

Kapellanen er brøstholden paa hans Vaaning, eftersom den Gaard, der var opbygget til Skolemesterens Vaaning[2]), er i Grunden ødelagt formedelst Øvrighedens Forsømmelses Skyld, som dog burde at forskaffe Medtjeneren og Skolebetjenteren en forsvarlig Bolig. Af bemeldte Skolegaard staar ikke andet tilbage end den øde Plads, saa Tømmeret og andet, som dertil er behørig, er borte.

Frederik II.s Benaadningsbrev af $^{5}/_{12}$ 1566 paa det Vikariegods, som før Reformationens Tid var givet til St. Karens Kirke for en Gudstjeneste hver Vor Frue Aften at holde vedlige. Afgiften deraf i Hk. beregnet har været, førend Bønderne blev forarmede, $21^{1}/_{2}$ Td. Korn, nu er en Del af forbemeldte Gods af Sandfog fordærvet. Christian III.s Benaadningsbrev af $^{10}/_{12}$ 1558 paa Kongetienden af Jelstrup Sogn, som er 20 Tdr. Hk. Ellers ligger paa Hjøring Mark til Skolen 5 Stykker Jord, takserede for 0—3—0—2, men ikke for deres Ufrugtbarheds Skyld er dyrket. Andre Beneficia til de fattige Skolebørn: Salig Borgmester Svend Pedersens Kapital 100 Rdl., nok en Kapital 50 Rdl., en paa 40 Rdl., en paa 16 Rdl., Summa 200 Rdl. 4 Mk., hvoraf Renterne 10 Rdl. 1 Mk., af hvilke Kirkeprioren[3]) faar efter Sognepræstens og Øvrighedens Anordning 4 Sldlr. til hans Løn. Pensionerne foruden til Skolebørnene $14^{1}/_{2}$ Tdr. Rug, $29^{1}/_{2}$ Tdr. Byg.

Jørgen Finckenhoff.

I Ildebranden 22. Juli 1693 nedbrændte Skolen fuldstændig — da var der altsaa en Skolebygning — og blev med stor Bekostning opbygget 1694—95, men et Par Aar efter foretoges atter en større Ombygning, hvorved den bl. a. fik ny Skorsten og Kakkelovn af Potter. Saa kom den store Ildebrand 5. April 1702 og lagde paany hele Skolegaarden i Aske; der nævnes i Byfogdens Indberetning 1. Maj 1703 baade „den gamle Skolegaard“

[1]) Wulff: Stat. Bidrag til Aalborg Stifts Hist. S. 101.
[2]) St. Annæ Skolegaard. [3]) Klokkeren.

og „Latinskolen" som øde; den „Danske Skole", der antagelig var i „den gamle Skolegaard", genopbyggedes 1703 paa en Grund, som Kirken havde overtaget fra en Debitor Axel Olufsen, og fik en Raaling paa 7 Fag med Bindingsværk og klinede Mure[1]), men derimod synes det tvivlsomt, om Latinskolen er blevet opført paa ny[2]); Elevantallet var paa hin Tid meget ringe, og man kunde vel nøjes med et lejet Lokale. Den 1703 opførte „Danske Skole" brændte iøvrigt igen 1793, Bygningen laa øst for St. Hans Kirkegaardsdige ved Siden af Vægterhuset[3]).

Latinskolen blev som nævnt nedlagt ved Reskript af 27. Novbr. 1739, og i Reskriptets Punkt 2 hedder det, at Rektorerne i Hjøring og Skagen, som tillige er Præster, skal i Stedet for det dem forhen paaliggende Rektorat, hvis Indkomster de fremdeles pro officio skulle nyde, være forbunden at holde en duelig Dansk Skoleholder, hvilken tillige, saa snart det kan ske, skal beholde Degnekaldet paa Stedet til Hjælp[4]). I Punkt 4 bestemtes dernæst, at alle Degnepensioner af de reducerede Skoler, saavel som Rentepenge af Kapitaler og Legater og ellers hvad, som har ligget til Disciplene i de reducerede Skoler — — skal herefter ligge til Disciplene i Aalborg Skole, dog saa, at de Disciple i Aalborg Skole fra de Byer og Egne, hvor de reducerede Skoler haver været — — (har fortrinsvis Adgang til Understøttelser).

Efter at Latinskolen var nedlagt, vedblev Kirken ogsaa at vedligeholde den „danske Skoles" Bygning, men i Antegnelser til St. Katrines Regnskab for 1762 skriver Stiftsøvrigheden:

„Det er et Eksempel uden Mage, at Købstæd Kirker siden de latinske Skolers Reduktion holder de danske Skoler vedlige, men den Omsorg og Omkostning sker overalt af Købstæderne selv. Derfor skal Hjørings By og efterdags selv bekoste Skolens fornødne Reparationer, og Kirken være aldeles fri fra disse Udgifter"[5]).

Med Hensyn til Latinskolens Formueforhold har det ikke været mig muligt paa Grundlag af de bevarede Arkivalia at komme til Klarhed, men 1694 nævnes i St. Katrine Kirkes Regnskabsbog følgende Breve som tilhørende Skolen:

1 Hr. Peder Pedersens Arvingers Stadfæstelse, paa det, han haver givet til St. Annæ Kapel, dat. Midfaste Søndag 1527[6]).

1 Pergamentsbrev paa det Stenhus til den latinske Skole, dat. 1549, Dom. cantate.

---

1) Danske Atlas V. 208.
2) 1722 var Kirkegaardsdiget meget forfaldent i østre Side, hvor Latinskolen tilforn havde staaet og hvor der kun var lukket med Græstørv.
3) Opmaalinger 1791 og Tgb. $^{30}/_{6}$ 1705.
4) Hofm. Fund. IV. 99, 138 f., 145, 147.
5) St. Katrine Kirkes Regnskabsbog 1762 fol. 133.
6) Jvf. under Kirken.

1 Svend Pedersens Gavebrev paa 100 Rdl., dat. Paaskedag 1617, se nedenfor.

1 Axel Olufsens Pantebrev paa 40 Rdl., dat. 28. Marts 1662 for Kapital skyldig til Kirken.

(1660 skyldte Raadmand Thomas Laursen 40 Rdl. til Kirken, af hvilke Renten skulde tilfalde „fattige nødtørftige Skolebørns Underhold". Hans Mormoder, Inger Pedersdatter, forrentede de 20 Rdl. og Raadmand Mads Christensen de andre 20, og for Beløbet var pantsat 1 Fjerding Jord, som Thomas Larsen solgte til Axel Olufsen. Sidstnævnte døde 1687, og da Boet ikke kunde indfri Gældsbrevet, lod Kirken sig hans Jord udlægge, og fik bl. a. den Grund ved St. Hans Kirkegaard, hvor den danske Skole 1703 blev bygget paa Kirkens Bekostning.

1 Laurids Nielsens Pantebrev paa 100 Rdl., dat. Hjøring 16. Maj 1672.

Med Hensyn til det ovennævnte Svend Pedersens Gavebrev paa 100 Rdl. skal anføres, at Borgmester Svend Pedersen og Hustru, Inger Pedersdatter, 1617 oprettede følgende Fundats:

Kjender jeg Svend Pedersen, Borgmester her i Hiøring, at jeg med min og min kiære Hustrues, Inger Pedersdatter, saavelsom med begge vores Arvingers fri Villier og Samtykke og velberaad Hue, haver givet fra os og fornævnte vores Arvinger til Hiørings fattige og nødtørftige Skole-Børn 100 enkelte Rdlr., saa og et lidet Hus, som er solgt for 20 Rdlr., hvilken fornævnte 120 Rdlr. skal sættes paa Rente Aar efter Aar mens Verden staar, og fornævnte Rente, som gives af forbemeldte 120 Rdlr. skal hver Christi Fødsels Høytids-Dag uddeles til fornævnte fattige Skolebørn, som vedtørftig er, eftersom Sogne-Præsten, Skolemesteren, Borgemester og Raad, som nu er eller herefter kommendes vorder, best synes, og som de ville forsvare for den ævige Gud, og Renten nu at angaae til Juel førstkommende 1617, og skal samme 120 Rdlr. ingen anden antvordes paa Rente efter vores Død og Afgang end den eller dennem, som Sognepræsten udi Hiøring med Borgemester og Raad sammesteds, som nu er eller herefter kommendes vorder, ville samtykke, paa det samme Penge ikke skulle henvendes, men god Forvaring derpaa udi Byens Kiste og Giemme at indlegges. Men dette Hovedbrev skal antvordes H. og H. Mand, Mester Christen Hansen, Superintendent over Windelboe Stift, at indlægges udi Stiftets Gemme og en Vidisse deraf at forvares udi Hiøring Byes Kiste, og skal fornævnte Biskop, som nu er eller herefter kommer, have Indseende, naar de visitere Hiøring Skole Aar efter Aar, at samme Rente bliver rigtig uddeelt til fattige Skole-Børn.

Derfor forbyde vi nogen af vore Arvinger dette i nogen Maade at rygge eller imodsige.

Datum Hiøring, Paaske-Dag 1617.

Svend Pedersen, egen Haand.

(10 underhængende Segl).

(Hofm. Fund. IV 138).

Af Pengene var de 100 Rdl. udlaant til Raadmand Laurids Nielsen Bech efter Gældsbrev af $^{16}/_{5}$ 1672, og hos ham stod Beløbet endnu 1694, da han

var Forpagter paa Nørtorp i Thy[1]), men før synes Beløbet at være blevet prioriteret i Vestervig Præstegaard under Navn „Stipendium Svenorianum“[2]). Af det under Axel Olufsens Pantebrev[3]) anførte Udtryk „fattige og nødtørftige Skolebørn“ synes at fremgaa, at de 40 Rdl., som Axel Olufsen havde laant, ogsaa hørte til dette Stipendium. I Hofmann Fund. IV 138 f siges ca. Aar 1760, at under Borgmester Svend Pedersens Legat er efter Skolebogen ogsaa Stipendium Laurentii, ialt 129 Rdl. Stipendium Svenonianum er efter Fundatsen ikkun 120 Rdlr., men er med Skolens Oplag forbedret 9 Rdlr. — Dette Stipendium, som efter Fundatsen burde være 120 Rdlr., er opført i Begyndelsen af Hjøring Skolebog ikkuns for 164 Slettedaler, som er udi Rigsmønt 109 Rdl. 2 Mk., men naar observeres, at Stipendium Laurentii 20 Rdlr. skal ej være andet end en Del af Stipendio Svenoniano, som hos en Mand, navnlig Lauritz har været bestaaende og deraf har sit Navn, saa ses, at Stipendium Svenonianum er ganske fuldkommen, da de overskydende 9 Rdlr. 2 Mk. bliver vel et Oplæg af andre Skolens aarlige Indkomster.

I Følge Tingbogen 18. Januar 1642 gav en salig Niels Pedersen nogle Penge til Hjøring Skole, men nærmere Underretning derom savnes[4]); maaske er det det i Hofmans Fund. IV 344 nævnte „En ubekendts Legat“ paa 67 Rdlr. 1 Mk. og 4 Skill., „hvorom intet skriftligt, uden det er antegnet i Hjøring Kirke- og Skole-Bog. Capitalen er udsat paa Rente, som Capellanen aarlig nyder“.

Ved Gavebrev af 29. Marts 1662 gav Byfoged Jesper Christensen 2 Agre i Ny Vang til fattige Skolebørn og 2 til Kirken, hvilke blev tillagt Kapellanen til Underhold[5]). Om de sidste oplyser Kirkeregnskabsbogen, at Kapellan Oluf Jensen Aarhus (1653—1675) svarede 3 Mk. 6 Skill. i aarlig Afgift af dem, men i Begyndelsen af det 18. Aarhundrede laa de „lyngfulde og udyrkede i Bjergene“, de 2 andre, som laa i Tøtmosen eller sydligt i Nyvang, var uden Afgift henlagt til Kapellanens Underhold, „efterdi de var overgivet til Skolen“.

Da Biskop Bircherod kom til Aalborg 1694, foreslog han sin Formand, Henrik Bornemann, at anvende 50 Rdl., som denne havde bestemt til Aalborg Stifts Kirkekasse, til Hjøring latinske Skole, nu da der intet blev af Forslaget om Kirkekassen; men Biskop Bornemann vilde dog ikke gaa ind herpaa og siger i et Brev af 6. Juli 1694 til Bircherod, at han havde gjort sig megen Umage med denne Skole (Hjøring), „men jeg mærkede nok paa 10 Aars Tid fast, det vil ikke lykkes der, fordi der er et barbarisk groft Folk, som hverken kender eller æstimerer literas“[6]).

---

[1]) Aalborg Bispearkiv Capsa B., Loc. 8, Fasc. 2. [2]) Kirkens Regnskabsbog. [3]) se foran.
[4]) $^{12}/_{1}$ 1647 lod den danske Skoleholder, Mikkel Thomsen, paa Magistratens og Skolens Vegne læse et Pantebrev, hvori Skomager Chr. Pedersen pantsatte et Hus for 10 Rdlr., som salig Niels Pedersen havde givet til Skolen.
[5]) Hofm. Fund. IV 344 Tgb. $^{8}/_{4}$ 1662. [6]) Bircherods Dagbøger ved Molbech S. 294.

Den samme Klage over „Forældrenes Nachlässighed der paa Steden i at holde deres Børn til boglige Konster“ lyder fra Rektor Mavors til Biskop Bircherod, da han 21. Juli 1698 eksaminerede Disciplene[1]), og først 1711 kom Skolen saa vidt, at den kunde dimittere til Universitetet, medens den tidligere sendte Disciplene til Aalborg Skole til en sidste Undervisning; Antallet af Studenter fra Hjøring er ca. 25; deraf 2 før Aaret 1611 og 1 for 1618, de øvrige fra Tiden 1711—35. 1681 var der kun 10 Disciple i Latinskolen „for denne ringe Menigheds utrolige Armods Skyld, og næsten ingen var over 13 Aar gammel[2])“.

1690 var Antallet gaaet ned til 2 (!), Christen Hansen og Morten Nielsen, af hvilke den første straks blev udtaget, da han var en før Karl, som Faderen ikke havde Raad til at have gaaende der længer[3]), og som vist senere blev en af Byens større Købmænd.

1693 skriver Præsten, at Skolen er saa godt som udgaaet, og Borgerne siger, at de ikke har Raad til at holde Børnene i Skole, da de, saavel som de voksne, maa tjene deres Brød med Slæb og Arbejde[4]), saa det var intet Under, at Biskop Bornemann kom til saa daarligt et Resultat med sine Anstrængelser for at puste Liv i Skolen.

1694 synes den dog at være kommet i bedre Gænge; der anføres 6 Beneficianter (Chr. Nielsen, Chr. Munck, Chr. Hansen, Frederik Jørgensen Rød og Christoffer Thomsen) samt 2 Disciple, der ikke behøvede Understøttelse (Peder Christoffersen Bistrup og Ernst Jørgensen Weidemann[5]). 16. Juli d. A. visiterede Bfskop Bircherod her i Byen og eftersaa den afbrændte Skoles slette Tilstand og hvad Flid den nye Rektor privat havde anvendt paa Undervisningen. Foruden den Understøttelse, Disciplene nød af Skolens Midler, havde de og Høreren ogsaa nogen Indtægt ved at „synge for Lig“ (ved Begravelser) og ved at gaa ud og synge for Folks Døre om Helligaftener; de Penge, der indkom herfor, kaldtes „Diskantpenge“[7]).

17. Oktbr. 1712 udkom en kgl. Forordning, at ingen Bondesøn over 17—18 Aar maatte antages i Latinskole, og de Bondesønner, som var over den Alder, og som var indtagen i Skolen i de sidste 3 Aars Tid, skulde udleveres til Vedkommende (Husbonden); Bestemmelsen maa antages at have militær Hensigt — at Bønderkarlene ikke skulde fri sig for Militærtjenesten ved at give sig til at studere.

I Bispearkivet[8]) findes en Klage, som den daværende Vicerektor og Degn, til St. Hans og St. Olai, Mads Christensen Brovst, har sendt Biskop Foss, og hvori han besværer sig stærkt over Præsten Gert Nielsen Bech og hans Forhold til Skolen. Klagen er saalydende:

Klagemaal offuer sognepræsten udj Hiøring.

1. Andragis i dette mit klagemaall for min gunstig øfrighed, voris elskelig

---

[1]) a. St. 352. [2]) Bispearkiv Capsa B. Loc, 8 Fasc. 2. [3]) a. St. [4]) a, St.
[5]) a. St. [6]) a. St. [7]) a. St. [8]) Capsa B. Loc. 8.

och welærwerdige hr. biskop ofuer Wendelboe stifft, huorledis hederlig och wellærde hr. Giertt Nielsen Bech Torsdagen dend 22. Maij sidst forleden hafuer med w-formodelige ord angribet mig saaulsom her Olluf Jensen schole rectorem, och tilspørgis da hermed forskrefne her Giert, om hand for Gud och voris bys erverdig øfrighed kand necte, at han ey tilspurde mig først, der hand kom ind i scholen, huad vj hafde for hende, och jeg derpaa suarede, at de smaa børen sang paa taflen; „jeg ved", sagde hand, „at de ere gode sangere, see dette bref fra her Peder i Ruberig, huorudj hand forundrer sig, huorledis docentes informerer børnene udj Musica, thi hans Dein kunde inted siunge"; der till suarede jeg, at dend person kunde ey læhre at siunge, fordj hans brøst er gandsche falsch, som her Giert sielf weed, om her Giert da iche suarede; „jeg schall drifue I gamble af scholen; see huor hand sidder Mads Gab", och mange flere uquembs ordt.

2. Derefter tallede hand om den øfuerste i scolen, Olle Krafft, at jeg tractede effter at udstøde hannem; til giensuar sagde jeg, at jeg huerchen saate effter hannem heller nogen, men jeg setter det indtill her Olluf[1]), hand maatte suare dertil, om der blef i fremtiden klage derpaa.
3. Frembdeelis om hand iche sagde till mig, att jeg ey kunde siunge „Alleniste Gudt etc.", huilchett hand vilde j min egen paahør sige for bispen? dertill suarede jeg, att jeg hafuer siunget mange hundrede discandtt forter och andre hymnos baade i den dansche Salmeboeg och Gradudlen, huorledis jeg ey da schulle siunge „Alleniste Gudt".
4. Iblandt andet falt nu tale om Chor-sangen afften och morgen, att jeg ey om Morgenen tog wahre derpaa; dertil suarede jeg, at efftersom her Giert ey self vilde læse, som hans salig fader pleyede tillige med her Olle huer sin wisse tider, da hafuer jeg och her Olluf laufuet det, at hand schulle tage vahre paa om morgenen, och jeg om afftenen; derfor kom jeg iche j Chor om morgenen førend strax effter sex slett.
5. Endelig der her Giert vilde tage afscheden, om hand da iche ragte mig haanden? sigendis: „See der min haandt. Jeg schall saa læse for Eder, at I schall tache mig lit gaat" och suer derfor och andere flere wnyttige ordt, som iche kand erindre mig, huilchet ey alleniste er scheed én gang, men nogle gange tilforen, der hand kom ind j scholen engang med sin amme oc barnet och orgemesteren fulde med, en anden gang med sin barnepige oc barnet, da hand sagde saa till mig: „Jeg schall giøre det, saa I schall suie", heraf kiendis obenbaarlig, att her Giert vil strebe effter at føre mig wschyldig med hustru och smaa w-myndige faderløse børen[2]) i allerstørste waade och w-lyche, derfor maa jeg daglig med mine wmyndige raabe till Gud, at hand vil retferdelig kiende saadan affection.

Ombedendis derfor gandsche ydmygelig min høye æhrwerdige och kiereste fader, hæderlig och høylærde Mester Matth. Foess, voris welerwerdige hr. biskop, at hand udj saadan forfølgelse vilde undsette mig med en hielperigs haandt, at jeg iche med mine schall geraade i armod och fattigdomb och ofuer saadan w-rett suche till Gud etc.; hans høyerwerdighed maa forwente sig løn derfor igien af naadsens Gud och

1) Rektor Oluf Jensen Aarhus. Se Rektorer.

2) Mads Brovst var gift med Borgmester Jørgen Muus' Enke Tove Jespersdatter.

ald barmhiertigheds fader i himmelen. Alburg Anno 1673, dies 6. May Humillimus et addictissimus claritatis vestræ servus.

Matthias Christiani Broudstadius
mpp.

Om den Danske Skole hedder det i en Indberetning 1784[1]):

„Hjøring har en Skole, hvis Bygning paa 8 Fag med Straatag vedligeholdes af Byen. Læreren er tillige Kordegn og hedder Steen Dyrschyth[2]); han har tidligere været Underskoleholder sammesteds og holder tillige en Medhjælper, der forhen har været Borger og Haandværksmand der udi Byen. Han har ingen vis Løn uden 4 Tdr. Rug samt 2 Tdr. 6 Skp. Byg af noget til Kapellanerne henlagt Jord efter Jesper Christensens Donation (se foran) samt med Tiden noget i Vente efter Madame Kiærs Gavebrev[3]) paa 400 Rdl.; dernæst har han til Ildebrand dels af Byens Jord og dels af 2 Bøndergaarde aarlig 3 Rdl. 2 Mk., endelig i Skoleløn 2 à 4 Skill. ugentlig, men Ikkun faa søge Skolen, og mange af disse betale end ikke, ja nogle komme i Skolen de 3 første Dage og blive borte de sidste for at slippe for Betaling; de fattigste have fri Undervisning. Lønnen som Skoleholder og Degn kan i det Hele ikke anslaas højere end noget over 60 Rdl. Han beskikkes af Biskoppen, men han foreslaar selv Medhjælperen, som da prøves af Præsten, der har Opsigt med Skolen og Skolegangen."

Efter Branden 1793 fik Skolen vist Lokale i det 2 Etages Hus Nørregade 15, der senere blev benyttet til Sygehus, men i 1820erne siges, at Skolen, der havde 2 Skolestuer, laa paa Byens Fællesjord paa et ubekvemt Sted, hvortil Adgangen var vanskelig, da Byens Gader ofte om Vinteren var ufremkommelige[4]). 1825 holdtes den i den tidligere Præstegaards Forhus, og først ved Midten af det 19. Aarh. blev Skolen i Skolegyde opført.

Efter Latinskolens Nedlæggelse ophørte naturligvis efterhaanden Betegnelsen „Den danske Skole" for den almindelige Borgerskole, som blev forestaaet af Kordegnen. 1808 ses der at have været en Andenlærer — Jacob Bech — og senere øgedes Lærerstanden jo efterhaanden, som Byen voksede, men endnu i Tiden henimod 1840 var her kun to Lærere. Skolen var da delt i to Klasser, en ældre og en yngre, og i ældste Klasse, som nu undervistes af Kordegnen, indførtes i Willum Jacobsens Tid den saakaldte indbyrdes Undervisning, der da gik sin Sejersgang over Landet. Den nederste Klasse var atter delt i to Afdelinger.

Ved Skolen var der i 1830erne ansat en Andenlærer, Andreas Krogh, der synes at have været en noget urolig Person, som blandt andet var misfornøjet med, at han ikke i Stilling og Lønningsvilkaar var sidestillet med Førstelæreren eller Kordegnen.

1) Danske Saml. 2. III. 177. 2) Se Kordegne.

3) Karen de Hemmer = Madam Kjær stiftede ved Fundats af 16. April 1772 et Legat paa 400 Rdl., af hvilket Renten efter hendes Død skulde tilfalde den danske Skoleholder i Hjøring. (Hofm. Fund XI 579).

4) Præsteembedets Arkiv i Landsarkivet.

Han udsendte 1836 en lille utrykt Piece „Et Ord om Skolevæsenet i Hjøring“ til „Byens rettænkende Mænd og Skolevæsenets største Contribuenter, til de af dem, som heraf enten ville tage Afskrivt eller læse det — — —. Men det sendes ikke til de Herrer, som vil binde det i Knippet til mine andre Skrivelser, som Møl og Rust skal fortære“.

I dette Skrift, der findes i „Vendsyssels historiske Museum“ klager han over daarlig Orden og bl. a. over, at han ikke officielt fik Børnenes Navne at vide. „En Person spurgte mig en Gang, hvorledes det gik med Skolen, naar jeg ikke vidste Børnenes Navne, hvortil jeg svarede, at det gik ret godt efter den indbyrdes Undervisning, hvor man bruger Nummer til hvert Barn i Stedet for Navne, kun at Skolegangen kunde blive nogenlunde anordningsmæssig, og leverede samme Person efter hans Forlangende tre Skoleforsømmelseslister.“

Videre hedder det: „Om man endelig er saa heldig at kunne faa nogle Børn indskrevne, saa maa man tage sig vel i Agt for ikke at fornærme dem med et Ord, thi strax sætter de Næven i Bordet for Lærerens Næse og truer at ville klage over ham til Skolekommissionen[1]). Om de i Øjeblikket ikke tør løbe ud, saa naar de om Middagen eller om Aftenen kommer til Døren, bander de paa ikke at ville komme til Skolen igen saa hastig at faa Prygl af den Karl — — — — —. Een af Kommissionens Medlemmer har yttret, at jeg skulde gaae ud med Riset for at pidske Børnene ind i Skolen. Denne Spas har jeg ogsaa engang proberet, men fik jeg eet jaget ind, saa løb der 10 ud, og jeg mærkede strax, at man ved denne Klapjagt ikke vandt stort.“ Derefter fortæller han, at nogle af Forældrene tog Børnene ud af Skolen og satte dem i andre Skoler uden at melde det for Skolelæreren (der maa altsaa have været nogle private Skoler). „Skolens nederste Klasse er nu deelt i to Afdelinger; Anledningen dertil og Tiden naar, er for enhver Mand i Byen formodentlig ret vel bekjendt“, siger Forfatteren videre, men Udtalelsen er jo ikke meget oplysende for vor Tid. Han opkaster derefter Spørgsmaalet:

„Hvilken Vei skulle man gaa?

Henvender man sig til de Fattige, saa svarer disse, at vor Skolekommission den er saa god, den mulcterer os ikke, hvor ofte vore Børn forsømmer Skolen, og dens første Medlem (Pastor S. Kabell) er saa inderlig god, ja! ret en vakker Mand, der ville confirmere vore Børn, naar de dertil have Alderen.

Kommer man til de Rige, saa svarer disse: Ja, vi Karle holde vore Børn i private Skoler, og naar vi tillige paa Minutten betaler Alt, hvad os paalægges til Byens offentlige Skolevæsen, saa haver vi Fred og Venskab med Stedets Øvrighed for denne Sag; men spurgte man disse Herrer om Byens fattige Børn voxer op og bliver til en Hedningeflok, som maaske

[1]) Denne bestod paa hin Tid af Pastor Søren Kabell, Byfoged, Justitsraad Koefod, Købmand Carl Ifversen og Farver P. Swendsen.

kunne slaa baade dem, deres Børn og Lærerne ihjel, hvad monne de saa ville svare for saadant Venskab, som de saa dyre have kjøbt. Om en Enkelt knurrer lidt mod Byens Skolevæsen, ham ville vi nok vide at lægge en Klemme paa Næsen af eller føre ind i en Labyrinth, saa at han ikke skal sprælle alt for høit derom med mere.

En meget god Ven talte med mig en Gang om vort Skolevæsen, han lagde sine Hænder sammen og sagde: „Ja, vi maa lade os klippe“ og trøstede sig ved, at de og de af de store Hanser gjorde det samme.

Ja, Aander hugne ud af Steen,
Køer og Faar paa fire Been,
Mennesker paa tvende,
i Alderdommen paa trende.

Paa vor Vandring ville vi for ikke at fornærme Kassemesteren ei heller gaae hans Dør forbi, endskjøndt han ingen rar Gjest er at komme til, om han er hjemme. Nøden tvinger mig derind med et Bededagsansigt; men paa første Ord, Herren mærker af Kassen at skulle med en Skilling ud, smækker Døren i; her er ikke godt at være, jeg staaer ene og forladt, Tanken svimler, Taaren rinder, Øiet flux til Døren vendes, ud igjen jeg vandre maa, forbi Klippemesterens Huus, har han sin List og Sax i god Stand, saa løber jeg rask hjem til Skolens Lærer, hvor der er saa godt at være, thi taler man med ham om vort Skolevæsen, saa siger han: „Ja, ja, saamæn ja, naar vi passer vel paa, at vi faae vor Lønning og sidder i Skolestuerne de Timer, vi skulle, saa bliver alt det, Du der snakker om, Byens og Skolekommissionens Sag. Nei, hør Broder! hvil Dig! æd og drik og vær munter og glad. Hu! Hei! Kling! Klang! ryg en lang Pibe Tobak, saa kan enhver baade høre og see, føle og forstaae, at ogsaa vi ere af Karlene.“

Vi skal ikke trætte Læseren med at gengive hele Piecens Indhold, af det ovenfor anførte vil skønnes, at Krogh var meget misfornøjet og at han maa have været en ret ejendommelig Person.

Han klager over, at Skolekommissionens Medlemmer afviser hans Lønningskrav med Bemærkning om, at hans Embede er bestemt for en ugift Person, som egentlig skulde aflønnes af Førstelæreren, og naar han i Henhold til Skoleinstruksens § 30 fremkommer med Forslag til Skolevæsenets Fremme, svarer man ham, at de smager af Forvirring, Opblæsthed, næsvis Beblanding etc., etc., og at de ikke kan komme i Betragtning. Og „om mig selv erklærer de, at jeg er forrykt“. Er det sidste Tilfældet, saa er Skolekommissionen og særlig Byfoged Koefod Skyld deri, thi naar Krogh opponerer, kommer han ind i Skolen med sin Stok, „og om hans Arm ikke skulde være stærk nok, tager han Nr. 3 (ɔ: Kbmd. Carl Ifversen) med sig, saa skal jeg tro nu at ville blive en brav Karl“.

I Henhold til Skoleordningen af 29. Juli 1814 kan enhver Købstad oprette det fornødne Antal almindelige Borgerskoler under Hensyn til Folkemængden, „og da Hjøring Købstad holder to Skolelærere og to Skolestuer for Borgerskolens Elever, saa har der vel og en Gang været tænkt paa, at Byen behøvede lidt mere end to halve Skoler — — — — —, Byen burde inddeles i to Skoledistrikter og begge Skolelærerne enten blive tilladt

eller paalagt at dele hver sine Elever i to Klasser i Overensstemmelse med Skoleanordningen — — — —." Han finder det meningsløst, at Andenlæreren eller Læreren for den nederste Klasse skal give Undervisning i den Tid, som Anordningen paabyder for begge Klasser, men dog kun nyde halvt saa meget Ildebrændsel og halv saa stor Løn som Førstelæreren, der tillige fik hele Godtgørelsen for Kirkesangertjenesten, som dog blev udført af Andenlæreren.

Byen leverede aarlig 80 Læs Tørv (40 Læs Knuptørv og 40 Læs Sandtørv) til Skolen, og heraf fik i Følge Skolekommissionens Afgørelse af 17. Maj 1836 Førstelæreren de 53 Læs, og Byfogden havde yderligere tillagt ham 1 Læs. Tilbage til Andenlæreren blev saaledes kun 26 Læs, og kunde han ikke nøjes hermed til Skolens og eget Brug, havde et Skolekommissionsmedlem sagt, at han saa maatte købe flere af sin Lønning, men Krogh havde tænkt sig en ganske anden Ordning til Vinter: enten vilde han lade den ene Afdeling af Børnene blive hjemme eller ogsaa undlade at fyre i Skolestuen.

Byen og St. Hans og St. Olai Sogne havde fælles Skolevæsen indtil 1876—77, da Bistrup Distriktet indlemmedes i Byen.

REKTORER.

I Skolens tidligste Tid var der særlige Rektorer, der paa Grund af Embedets ringe Beskaffenhed skiftede hyppigt, men fra 1567 eller muligt 1559 til Skolens Nedlæggelse 1739 var Kapellanerne tillige Rektorer[1]).

1550—51 Niels Mortensen.

1552 Jokum Christensen.

1555 Niels Skolemester.

1555—58 Erik Kertsen Vosborg.

1559—61 Hr. Peder Knudsen, der muligt ogsaa var Kapellan.

1561 Hr. Peder Poulsen, der vist ogsaa var Kapellan.

Om de senere Rektorer se Kapellaner.

HØRERE (ɔ: Adjunkter).

Christen Svendsen var vist Hører her 1642, kaldes 1649 „forrige Hører" og stævnedes da for Gæld[2]), var gift med Margrete Andersdatter, der formentlig er den Christen Hørers Hustru, som 1651 for Betaling syede nye Tavlepunge til St. Katrine Kirke og udstyrede dem med Sølvgalloner og Bjælder[3]).

Niels Thomsen, Hører, blev 1653 begravet i St. Katrine Kirke[4]).

Peder Hansen Varde nævnes som Hører her 16. Juli 1659, da han

---

1) Se Wibergs Præstehistorie. Hundrup: Lærest. ved Hjøring Latinskole (Program Aalborg 1871) samt Aalborg Bispearkiv Capsa B. Loc. 8. Fasc. 1 og 2.
2) Tgb. 1649 fol. 15 b. 3) Kirkens Regnsk. 4) a. St.

maatte udstede en Forpligt til Biskoppen om at være mindre forsømmelig og raade Bod paa sin overdrevne Strenghed. 1668 oprettedes Kontrakt mellem ham og Rektoren om Arbejdets og Lønnens Deling. Forpligtede sig 1663 til at holde Kirken skadesløs for 12 Slettedaler, som den forrige Kirkeværge Christen Nielsen Væver skyldte, og betalte Beløbet med 6 Tdr. Byg, som han havde i Pensionskorn fra Ugilt og Bjergby Degnekald. Var her endnu 1671.

Mads Christensen Brovst kom antagelig hertil 1671[1]), i hvilket Aar vi finder ham her som adjungeret Kapellan og adj. Rektor, hvorfor han ogsaa førte Titel Vicerektor.

Han var født 1624, blev 1654 Student fra Aalborg og blev immatrikuleret ved Kbh. Universitet, men da dette samme Aar blev lukket paa Grund af Pesten og først blev genaabnet det følgende Aar, kom Mads Brovst ikke tilbage til Studierne, men kom til Skolevæsenet og sagde 1690, at han havde undervist i 36 Aar. 1673 kom han, da han gik rundt med Disciplene og sang for Folks Døre, i Klammeri med Borgmester Søren Bering[2]). 1688 blev han „formedelst Skolens Aftagelse og egen Alderdom og Armod" Degn til St. Hans og St. Olai Sogn, men da der ingen Degnebolig var, boede han i Byen i et brøstfældigt Lejehus og maatte svare Byens Tynge, skønt han ikke havde Avlsbrug eller anden Næring. Han klagede sig 1690 jammerligt over, at han, der efter at have forladt Universitetet havde undervist Ungdommen i 36 Aar, nu skulde have det saa elendigt i Henseende til Udkommet[3]). Han døde 1698 og blev begravet (St. Katrine) 30. Juli, 73 Aar, 8 Mdr. Var gift med Tove Jespersdatter, Datter af Byfoged Jesper Christensen og gift I med Købmand Niels Jensen Riber i Hjøring, død 1657, II med Borgmester Jørgen Muus her, død 1668. Hun overlevede Degnen.

Niels Jørgensen Muus, der 1687 blev adj. Rektor her, havde antagelig tidligere hjulpet Mads Brovst i Skolen, idet han var Søn af dennes Hustru i Ægteskab med Borgmester Jørgen Muus. Han var født i Hjøring 1662, blev 1681 Student fra Aalborg og blev som nævnt adj. Rektor her 1687, i hvilken Anledning der 20. Septbr. oprettedes Kontrakt mellem ham og Rektor. 1690 blev han Hører i Aalborg og 1694 Rektor i Sæby, hvor han døde 1716, begr. 9. Januar.

1704 tog han Magistergraden, og han var en dygtig Mand, men han pryglede Børnene saa ubarmhjærtigt, at Biskop Bircherod maatte give ham en Advarsel, fordi Børnene af den Grund blev taget ud af Skolen. Han var gift I Aalborg 10. Maj 1694 med Sidsel Thomasdatter, f. o. 1662, død Sæby 23. Jan. 1706, II med Kirstine Olufsdatter Meyer. Hans eneste Barn døde før ham, hvorfor han arvedes af sine Søskende.

---

1) Bispeark. Capsa B. Loc. 8 Fasc. 2. 2) Se den alm. Historie S. 99.
3) Præsteindberetn. 1690, jvf. Wulff: Stat. Bidrag, Aalborg Stift, S. 102.

Peder Bierring var 1698 Hører[1]) og Organist i Hjøring og var 1699 misfornøjet med den ham som Organist tillagte Løn af 10 Slettedaler aarlig[2]); videre om ham er ikke fundet.

Jokum Madsen Buch blev 1696 Student fra Aalborg Skole og var antagelig Broder til Kapellan og Rektor Didrik Madsen Buch i Hjøring, i Skiftet efter hvem han nævnes som Hører her 1716.

Albert Esbach, f. i Hjøring 1699, døbt 22. Septbr., Søn af Smed Johan Nielsen Esbach og Katrine Stamme, blev 1715 Student fra Hjøring og var Hører her 1723[3]).

DANSKE SKOLEHOLDERE.

Niels Jensen, Skolemester, begr. 1649 paa St. Katrine Kirkegaard[4]).

Mikkel Thomsen, Skolemester, nævnes 1635—1674. Havde tillige den Bestilling at passe Kirkens Ur og lukke Stenterne op og i om Søndagen, saavel ved St. Katrine som ved St. Olai Kirke[5]). Han var dog nok afgaaet fra Skolen før 1674, eller der var maaske snarere 2 danske Skolemestre i Byen den Gang, thi

Knud Christensen var Skolemester 1653 og omtales 1669 som død, medens hans Hustru levede[6]).

Christen Jensen nævnes som Skolemester 1671[7]) og er antagelig identisk med den Christen Skolemester, f. o. 1631, der døde i Hjøring 17. Juli 1707, 76 Aar gl., gift med Anne Pedersdatter, f. o. 1630, død Hjøring 10. Jan. 1708, 78 Aar gl.

Laurids Christensen Gram, f. 16.., død Hjøring 11. April 1734. Blev ca. 1694 Skoleholder i Fredericia og kom ca. 1698 til Hjøring som Skoleholder[8]). Underviste Børnene efter Pastor Jørgen Finckenhoffs Metode tilligemed Rostocks Metode[9]). Solgte 1724 med sin Hustrus Samtykke sin ubebyggede Grund i Hjøring[10]).

Gift I med Maren Jensdatter Mosbjerg, død Hjøring 1698, Skifte 4. Maj. Ingen Børn, arvedes bl. a. af sin Broder Erik Jensen Mosbjerg paa Lille Fosen i Norge. Gift II Hjøring 11. Aug. 1699 med Johanne Axelsdatter Klim, f...., død Hjøring Skolehus Natten mellem 29.—30. Januar 1750, Søster til Degnen Oluf Axelsen Klim i Mosbjerg. I dette Ægteskab var der 2 Sønner: Axel Lauridsen Gram, døbt Hjøring 2. Juni 1700, død før Moderen, Student Sæby 1718. Christen Lauridsen Gram, døbt Hjøring 14. Novbr. 1703, død Kbh. som Student, begravet Hjøring 10. April 1726.

1) Kirkens Regnsk. 2) Bispearkivet Capsa B. Loc. 8. 3) Tgb. 364 b.
4) Kirkens Regnskabsbog. 5) Kirkernes Regnskaber.
6) Kirkens Regnskab 1669. Tgb. 1653 fol. 7 og 11. Januar 1670.
7) Tgb. 1685, fol. 102. 8) Bispearkiv Capsa B. Loc. 8.
9) Vennebjerg H. gejstl. Justitspr. 1725 fol. 37. 10) Tgb. 1724 fol. 398 b.

Samtidig med Laurids Gram nævnes Aage Johansen som dansk Skoleholder i Hjøring, og 1734 siges der om ham, at han har holdt Skole her i mange Aar, men han har dog næppe været beskikket som Skoleholder. Aage Johansen var tillige Knapmager; han døde før 29. April 1738, og hans Enke skødede 23. Decbr. 1740 sit Hus bort[1]). Ægteparret havde en Søn, Johan Aagesen, der 13. April 1746 blev antaget som Hjøring Bys Svinehyrde[2]).

Erik Mikkelsen Hagen blev 1734 beskikket til Dansk Skoleholder her; han blev dog ikke indsat som saadan, da han blev beskyldt for Tyveri fra Kirkeblokken i Fladstrand. Byfoged Børglum mente ogsaa, at da Klokker Rommedahl ligeledes holdt dansk Skole her, hvad ogsaa de efterfølgende Klokkere gjorde, var der ikke Brug for flere Skoleholdere, og det var Synd at sætte Aage Johansen fra Brødet[3]).

Christen Nielsen tog 5. August 1738 Borgerskab som Dansk Skoleholder her, men han var vist heller ikke beskikket Skoleholder, og han har vel fortsat Aage Johansens Privatskole.

Peder Conradsen Dyrskjøt var Skoleholder her 1741 og klagede 30. Juni 1745 til Stiftsøvrigheden over, at Skolehusets Ejendom ikke var indhegnet, og Borgerskabet fik 23. August s. A. Ordre til at indhegne den med Digetørv og ikke bebyrde Kirken med den Bekostning[4]). Om Dyrskjøt se nærmere under Kordegne.

I Henhold til Reskriptet af 27. Novbr. 1739 blev Skoleholderembedet 1751 forenet med Embedet som Kordegn.

---

1) Bispearkivet Capsa B. Loc. 8. Tgb. $^{10}/_{1}$ 1741. 2) Tgb.
3) Bispeark. Capsa B. Loc. 8. 4) Tgb. $^{7}/_{9}$ og $^{20}/_{9}$ 1745.

Gejstligheden i Hjøring.

PRÆSTER.

Før Reformationen.

Hr. Didrik, var Præst her 1374, da han var Vidne paa Vendelbo Sysselting[1]).

Magnus Pedersen, Præst i Hjøring, nævnes $^{15}/_{12}$ 1395 som Vidne paa Sysseltinget[2]).

Mourits Frost nævnes 1461 som Vidne[3]).

Peder Bang var nærværende paa Sysseltinget 1467 og 1468[4]). Onsdag efter Paaske 1469 skødede hæderlige og velbyrdige Jomfru Ingeborg Bergsdatter paa Vendelbo Bygdeting med sine Venners Raad og fri Vilje til Hr. Peder Bang paa Guds Legems Alters Vegne i St. Katrine Kirke al hendes Arv og Rettighed i Krustruplund og i alt andet Gods, mod at Kirken skulde forsørge hende i hendes Livstid, og naar hun døde, skulde der bedes for hendes Sjæl i alle Messer og gudelige Tjenester, som var stiftede ved nævnte Alter, samt for hendes Faders Sjæl[5]). I Peder Bangs Segl fra 1468 ses en Agnus dei (Lam med Korsfane) omskrevet af et nu ulæseligt Navn. 1470 solgte og gav Hr. Peder en Gaard i Krustrup til St. Katrine Kirke for en syngende Messe af Vor Frue at holde hver Aften[6]).

Han er muligvis identisk med den Peder Pedersen, Pleban[7]), der førte 3 Hjerter i sit Vaaben, og som stiftede St. Annæ Kapel her. Hans nu forsvundne Gravsten i Kapellet ved Siden af Døbefonten bar i Følge Afskift af Søren Abildgaard (Nationalmuseet) denne Indskrift — i Oversættelse fra Latin:

„I det Herrens Aar 1489. Jeg ønsker efter min Død at hvile under denne haarde Sten, og ligesom jeg nedlægges her, saaledes dør Verdens Ære. Peder Pedersen, Præst, Stifter af dette Kapel.

1) Suhms Danmarkshist. XIII 875. 2) Erslevs Repert. Nr. 4019.
3) Ny kgl. Saml. in fol. 558, Bl. 5.
4) Personal. Saml. Pap. Mourids Nielsen Gyldenstjærne (Rigsark.).
5) Top. Saml. Perg.: Vennebjerg H. Nr 11 (Rigsarkivet). Jvf. Danske Atlas V. 206.
6) Thura: Aalborg Stifts Kirker. Jvf. Vends. Aarbøger 1921, S. 108.
7) Plebaner var Præster ved Sognekirker, der ikke stod under noget Stift, her antagelig ved St. Knuds Hellig Kors' Kapel og St. Annæ Kapel.

Hr. Peder Pedersen gav sit Jordegods til St. Annæ Kapel, og Midfaste Søndag 1527 stadfæstede hans Arvinger Gaven, som efter Reformationen blev tillagt Kapellanen og Latinskolen.

Hr. Anders Poulsen nævnes som Præst her 1484[1]), og

Hr. Peder nævnes 1524[2]).

Hr. Hans Skriver fik 20. Marts 1524 Følgebrev paa St. Katrine Kirke med Annexer og St. Olai Kirke efter Hr. Peder N.s Død, „sidste og nuværende Indehaver"[3]).

Efter Reformationen.

1. Lars Larsen nævnes i Følge Wisbergs Præstehist. 1537.

2. Hans Brodersen var Præst her 1543[4]) og ligeledes 1553 og 1555, sidstnævnte Aar var han tillige Provst i Vennebjerg Herred. Død 1559.

8. Jan. 1543 indværgede han paa Vennebjerg Herreds Ting med Lovhævd sin Præstegaards Tilliggende. Hans Navn er hos flere Forfattere fejllæst — hos Paludan (Kallske Saml. 4° Nr. 495) kaldes han Henriksen, og Wiberg har 1556 hans Navn som Hans Pedersen.

3. Daniel Olufsen Chrysostomus blev 25. Septbr. 1559 af Lænsmanden Erik Krabbe paa Aastrup og Menigheden i Hjøring kaldet til Sognepræst her, og Valget blev samtykt af Biskoppen og Kongen, men da han endnu ikke havde fuldført sine Studier, fik han Tilladelse til at lade Embedet besørge ved Kapellan i 3 Aar. Naar den Tid var forløbet, skulde han fremlægge Bevis for, at han havde studeret flittigt, i modsat Fald var Kaldsbrevet ugyldigt[5]).

Hr. Daniel, der var Søn af Dr. Oluf Chrysostomus og Mette Christensdatter, var født i København, hvor Faderen var Præst ved Frue Kirke og Universitetsprofessor, inden han 1547 kom til sin Fødeby Hjøring som Biskop over Vendelbo Stift. Biskoppen, der døde 8. Septbr. 1553, fik udvirket, at der ved kgl. Brev af 31. Januar 1551 blev tilstaaet Sønnen Indtægten af det Vikariegods, som før Reformationen (ca. 1470) var givet til St. Annæ Alter i St. Katrine Kirke for en Messe hver Vor Frue Dags Aften (se ovenfor under Præsten Peder Bang), for at den unge Daniel deraf kunde have Støtte til sine Studeringer. Benaadningen skulde altsaa ophøre, naar Studierne var endt, hvilket altsaa vilde sige 1562, men Hr. Daniel beholdt Indtægten, efter at han var blevet Sognepræst her, og først ved kgl. Brev af 5. Decbr. 1566 blev det henlagt til Underhold for Kapellanen og Rektoren her. Selv efter at denne Henlægning var sket, synes Hr. Daniel at have beholdt noget deraf med Underfundighed, og 14. Decbr. 1582 fik Lænsmanden paa Aalborghus Ordre til at undersøge Sagen. Medens Hr. Daniel studerede i København,

1) Ny kgl. Saml. in fol. 558 S. 19. 2) Fr. I. d. Regist. S. 42.
3) a St. 4) Top. Saml. Perg. Vennebjerg H. 4; Wulff: Vendelbo Stift S. 113 og 118.
5) Kirkehist. Saml. 3. III. 394 ff.

kom han i Forbindelse med Biskop Jesper Brockmann og udgav efter dennes Død et Mindedigt over ham.

Hjøring Præstekald var godt aflagt, bedre end de fleste, men Hr. Daniel synes at have været usædvanlig bjergsom og nærig, og det blev hans Skade.

28. Juli 1568 udgik kgl. aabent Brev, hvori det forbødes ham og alle andre at hugge i den til St. Olai Kirke hørende Skov Tolskov. Hr. Daniel havde nemlig hugget her uden Tilladelse og ladet andre hugge i den, men Forbudet synes at være kommet for sent, thi Skoven, der er omtalt under Byens almindelige Historie, gik til Grunde i det 16. Aarhundrede.

Præsten gav sig ogsaa af med at drive borgerlig Næring i Hjøring; ikke alene fik han som ogsaa omtalt under Byens Historie ved Overenskomst med Magistraten overladt et Stykke Jord ved Korshøj nord for Byen for der at opsætte en Mølle, som Hjøring trængte meget til, da Byen hidtil kun havde benyttet Omegnens Vandmøller[1]); men han drev ogsaa Værtshushold, endda under Gudstjenesten. Der blev i den Anledning rejst Tiltale mod ham, og Biskop Jørgen Bornholm var en myndig Mand, som slog haardt. Anklagen mod Hr. Daniel lød paa, at han havde opført sig utilbørligt mod Byens Magistrat, havde bandsat en Mand uden først fra Prædikestolen at lyse for Band, havde bandsat alle de Sognemænd, der ikke havde svaret tilbørlig Tiende eller som ikke havde ofret til de 3 store Højtider. Yderligere havde han været ulydig mod Biskoppen, havde nægtet at lade en død Kvinde komme i Kirkens Jord, fordi hun i sine unge Dage havde været Byen forvist paa Grund af Løsagtighed, men hun var dog senere kommet i Ægteskab og havde levet i Hjøring i lang Tid. Da hendes Paarørende ikke kunde have Liget staaende længer, blev det sat udenfor Huset, og Hunde og Svin slæbte saa af med det. Og endelig havde Hr. Daniel, der var Provst i Herredet, ansat Præstekalente til en Søndag, saa alle Herredets Præster den Dag maatte forsømme Kirketjenesten[2]). 1582 blev Hr. Daniel dømt fra sit Kald, og en anden Præst, Hr. Oluf Andersen Krag[3]), senere Præst i Vraa, blev indsat i Hjøring Kald; men Hr. Daniel lod sig dog ikke nøje hermed; han klagede til Kongen over at være forurettet, og Lænsmanden paa Aalborghus, Bjørn Andersen, samt Admiral Peder Munk til Estvadgaard fik da Ordre til at undersøge Sagen. De afgav senere en skriftlig Beretning til Kongen, og heraf fremgik det, at Hr. Daniel havde forstaaet at rense sig i nogen Maade for de fleste af Anklagepunkterne, og med Hensyn til Hovedpunkterne — Bandsættelsen og Kroholderiet — for hvilke han var dømt fra Kaldet, indstilledes der, at Kongen lod sig nøje med Hr. Daniels Afbigt. Kongen fandt dog, at da Præsten var dømt fra Kaldet for en utilbørlig Sag, og en anden Præst var kaldet paa

[1]) Tgb. 1/8 1636. [2]) Kancelliets Brb. 14/12 1582.
[3]) Raadmandssøn fra Aalborg.

lovlig Maade, vilde det være ubilligt at fortrænge den sidste til Fordel for en Mand, der var saa brødefuld og forargelig, som Hr. Daniel, og det vilde jo ogsaa føre til yderligere Kiv mellem den forhenværende Præst og det Parti i Hjøring, der var imod ham. Da Hr. Daniel imidlertid ikke var skyldig i alle de Punkter, Biskoppen havde tillagt ham, bevilgede Kongen, at han maatte faa et andet Kald i Stiftet, naar der blev et ledigt, og indtil den Tid skulde hans Efterfølger i Hjøring yde ham en aarlig Understøttelse[1]). Heller ikke denne Ordning tilfredsstillede Hr. Daniel; han indstævnede sin Sag for Herredagen 1584, og her fik Kongen en vidtløftig Underretning om den. For at forebygge yderligere Vidtløftigheder tog Kongen da Sagen overtværs og bevilgede, at Hr. Daniel atter maatte indsættes i Hjøring Kald, men for at Hr. Oluf Krag ikke skulde lide nogen Mangel paa Underhold, naar han saaledes uden egen Skyld kom fra Embedet, skulde Hr. Daniel give ham samme aarlige Beløb, som Hr. Oluf havde ydet ham, medens han var afsat. Og da Hr. Oluf ansaas for en Person, der var et godt Kald værdigt, skulde Biskoppen befordre ham til det første ledige Kald i Stiftet, som han kunde være tjent med, saa Kongen kunde blive fri for yderligere ubilligt Overløb[2]). Samtidigt fik Lænsmanden paa Aastrup, Predbjørn Gyldenstjerne, Befaling til aarlig af Lænets Indtægt at betale Hr. Oluf 50 Rdl., indtil han kunde faa Kald, og i Slutningen af Aaret 1584 kom han saa til det gode Kald i Vraa, hvor Menigheden iøvrigt havde kaldet den hidtilværende Kapellan, Søren Nielsen, til Præst[3]).

Hr. Daniel levede endnu Aar 1600, men var død 1603; sandsynligvis døde han i den Pest, der 1602 rasede her i Byen saavel som overalt paa Land og i By i Jylland („den hvide Pest"). Af Præsteindberetning 1599 ses, at han skrev en smuk Haandskrift. Han var antagelig gift med Mette Pedersdatter, hvis Husleje Kirken endnu betalte 1615[4]).

Af hans Børn kendes:

1. Oluf Danielsen Chrysostomus; se Kapellaner her.
2. Susanne? Danielsdatter Chrysostomus, gift med Borgmester Søren Jensen her; se Borgmestre.
3. Lisbet Danielsdatter Chrysostomus, død 1629—30, gift I med Hans Mørk, med hvem hun havde Sønnen Peder Hansen Mørk[5]), der 1614 var Præst i Understed, gift II (1614) med Jens Jørgensen v. Bergen, Købmand i Hjøring[6]), med hvem hun havde Sønnen Daniel Jensen Berg, Kapellan i Vraa, gift Anna Olufsdatter Krag[7]), og Datteren Kirsten Jensdtr. Berg, gift i Københ. med Niels Ebbesen, „fornemme og rige Folk"[8]).

[1]) a St. 19/4 1583. [2]) a Sf. 7/7 1584. [3]) a St. 6/12 1584.
[4]) Kirkens Regnskab. [5]) Hj. Tgb. 18/8 og 1/9 1629, 30/8 1636.
[6]) Søn af Jørgen v. Bergen fra Hamburg, der 1551 var Købmand i Hjøring og Broder til Bastian v. Bergen, Borgmester i Hamburg.
[7]) De havde følgende Børn, der levede 1668: Jens, Jørgen, Anders, Peder, Lisbet, Anne, Oluf (Hj. Tgb. 2/8 1712). [8]) Dyrskjøt i Ny kgl. Saml. 4o 746.

4. Gert Petersen v. Achen blev 1602 Præst i Hjøring[1]), hvor han døde 11. Septbr. 1635[2]). Han var Søn af en rostocksk Købmand Peter v. Achen, der bosatte sig i Aalborg († 1597) og Anna Gertsdatter (Datter af Guldsmed G. Hermansen i Aalborg[3]).

Hr. Gert, der blev begravet i St. Katrine Kirkes Altergulv, hvor der tidligere var Gravsten med latinsk Indskrift, var gift med Mette Melkiorsdatter, der endnu levede 1672[4]), og som var Datter af Præsten Melkior Evertsen i Aggersborg († 1612).

Om Hr. Gerts Børn siger Peder Dyrskjøt: „Ingen kom synderlig videre uden en Søn Hr. Melchior Gertsen v. Achen, Præst i Haverslev“[5]).

Hr. Gert boede tæt ved Stokbroen i en Gaard, som hans Enke solgte til sin Svigersøn, den følgende Præst; ligeledes solgte hun 1662 en Gaard til Peder Mogensen[6]). Selve Præstegaarden var maaske i mindre god Stand, og det siges, at Hr. Gert lod den forfalde; den var vist bortlejet.

Hr. Gerts Børn var følgende[7]):

1. Melkior Gertsen v. Achen, f. o. 1614, Præst til Haverslev-Bejstrup, død 1667. (En Søn Peter blev Student fra Aalborg 1663).
2. Morten Gertsen v. Achen, levede 1636, død uden Livsarvinger før 1646[8]).
3. Iver Gertsen v. Achen, der i 1670erne var Prokurator i Skagen efter at have været Regimentskvartermester paa Fyn. Død Skagen 1695[9]).
4. Niels Gertsen v. Achen, stævnes 17. Decbr. 1650 sammen med sin Moder for Tiendekorn til St. Kathrine Kirke af 6 Fjerdinger Jord[10]) og har vel saaledes været Avlsbruger i Hjøring.
5. Evert Gertsen v. Achen var 1663 Borger i Hjøring, boede ved Stokbroen, nævnes ligeledes 1666[11]).

   En Søn var Anders Evertsen v. Achen, der før 1697 boede i Skien og ejede 1 Fdg. Jord i Hjøring Mark, som han solgte til Hans Winther fra Borup ved Randers, der atter 1697 solgte den til Kbmd. Jørgen Ernstsen Weidemann i Hjøring[12]). Anders Evertsen var gift med Johanne Samuelsdatter Zachariasen, døbt Christiania 2. Marts 1673, Præstedatter. Deres Datter Cecilie, født 28. Juli 1696 i Skien, † 1749, blev gift med Præsten Anders Pedersen Baar til Solum. Evert Gertsen havde ogsaa en Søn Christian, som 1697 var Studiosus og i Tjeneste hos Raadmand Thomas Sommer i Skien[13]).
6. Anna Gertsdatter v. Achen, levede 1636.

---

1) I hans Gravskrift siges fejlagtigt, at han var Præst i 29 Aar i Stedet for 33.
2) Jydske Saml. 1. V. 86 og Vends. Aarbøger 1921, S. 110.
3) Hun ægtede II Morten Papcke af Rostock. der tillige med hende døde i Aalborg i Pesten 1602. Se Jydske Saml. 1. X. 57.
4) Hj. Tgb. 1672 fol. 114. 5) Jydske Saml. 1. III. 257.
6) Tgb. 3/2 1644 og 1662 fol 76. 7) Hj. Tgb. 5/4 1636. 8) Tgb. 1646 fol. 57.
9) Skagens Tgb 28/10 1678. 10) Tgb. 11) Tgb. 1663 fol. 42, 3/2 1664, 1671 fol. 68.
12) Tgb. 10/8 1697.
13) Medd. af Arkivar Finne Grønn; jvf. Norsk personalh. Tidsskr. II 290 og 388.

7. Helvig Gertsdatter v. Achen, gift med Faderens Eftermand.
8. Maren Gertsdtr. v. Achen, var gift med Niels Lauridsen, Sorenskriver og Dommer over Vaale Skibsrede i Tønsberg Læn; gav 30. Juni 1646 Arveafkald for Arv efter Hr. Gert og Morten Gertsen[1]).
9. Margrete Gertsdtr. v. Achen, levede 1636

5. Niels Lauridsen Bech blev 1635 Præst her. Han var født i Aalborg 1611 som Søn af Raadmand Laurids Jensen Suur og blev Student fra Aalborg 1628. 1637 blev han Magister, blev 1637 Provst i Vennebjerg Herred og døde 1667, begr. 9. Decbr. i St. Katrine Kirke[2]). Gift 27. Juni 1637[3]) med Helvig Gertsdatter v. Achen, f. 1620, død Hjøring 1670, Datter af Formanden. Hun blev ligeledes begravet i St. Katrine Kirkes Altergulv, og hendes Søn, Pastor Gert Bech, gav et Par Vokslys til Kirken „for Jorden at bryde“ til hendes Lejersted[4]). Niels Lauridsen Bech solgte 1664 sin Gaard ved Stokbroen til Raadmand Johan Fred. Wiltmann, og hans Enke boede senere i en Gaard, som hendes Søn Raadmand Niels Bech 1672 solgte til Raadstueskriver Chr. Brun[5]).

Ægteparret havde følgende Børn:

1. Gert Nielsen Bech, Præst i Hjøring.
2. Hans Nielsen Bech, Præst i Tversted.
3. Laurids Nielsen Bech, Raadmand i Hjøring (se Raadmænd).
4. Margrete Nielsdtr. Bech, gift I Raadmand Peder Nielsen Baggi i Hjøring, II med Kapellan her Knud Schyth.

6. Gert Nielsen Bech, f. Hjøring o. 1638, død Hjøring April 1678[6]), Søn af Formanden, blev 29. Juli 1667 kaldet til dennes Medhjælper og Efterfølger. I Følge Wiberg skal han have ført et uskikkeligt Levned, men herom henvises til S. 104 f. Hans Bo var fallit.

Han og Hustruer ligger begravet under Altergulvet i St. Katrine Kirke. Gift I med Anna Hansdatter, Datter af Pastor Hans Eriksen Horne i Mosbjerg. Gift II med Elisabet Axelsdatter Bjørn, f. o. 1648, død Hjøring 19. Maj 1704, Datter af Pastor Axel Jensen Bjørn i Børglum. Hun var en Tid som Enke borte fra Byen, men kom 1698 atter tilbage, og Kirken lejede da Hus til hende[7]).

Det vides ikke, om Hr. Gert havde Børn i første Ægteskab, men i sidste var der 2 Sønner: Niels Gertsen Bech og Henrik Gertsen Bech[8]), om hvem jeg intet ved udover, at Pastor A. H. Nielsen siger, at de begge blev Købmænd[9]), dog ikke i Hjøring.

7. Laurids Pedersen blev Præst her 1678. Han var født i Ugilt

---

1) Tgb. fol. 57. 2) Jydske Saml. 1. V. 90, jvf. Gravskriften i Vends, Aarb. 1921 S. 111.
3) Chr. Steffensens Aarbog i kgl. Bibl. 4) Kirkens Regnskab.
5) Tgb. 3/2 1664 og 1672 fol. 146 b. 6) Bispearkivets Skifter, Pk. I. 15.
7) Kirkens Regnskab. 8) Bispearkivets Skifter Pk. VI. 17. 9) Jydske Saml. 1. X. 58.

5. Febr. 1634 som Søn af Peder Nielsen og Dorte Lauridsdatter. Blev 1654 Student fra Aalborg og 1657 Kandidat. Var Huslærer paa Fuglsig og blev af Fru Hypolita Hahn ham uafvidende hjulpet til Præsteembedet, men da han fik denne Meddelelse, udbrød han: „I maatte ligesaa gærne have skaffet mig til at vogte Hjøring Fæ". 1693 tog han sin Afsked, maaske paa Grund af Præstegaardens Brand, og 28. April 1696 afgik han ved Døden, begr. 6. Maj i aaben Begravelse under Altergulvet i S. Olai Kirke. Ugift. 1764 gik Laaget paa hans Kiste i Stykker, og man saa da, at hans Lig laa „hel og holden uden ringeste Forraadnelse, Ligtøjet ligeledes samt de Prydelser, Liget med Blomster og Baand var lagt ned med ganske ubeskadiget" [1]).

21. April 1696 gjorde Hr. Laurids Testamente; han efterlod sig 2644 Rdl., der arvedes af hans mange Slægtninge [2]).

Blandt hans Efterladenskaber var et Hus nord i Byen samt $^1/_2$ Fjerding Jord paa Byens Mark. Endvidere efterlod han sig en ret stor Bogsamling, nemlig 46 Bind i Folio, 82 Bind i Oktav og 52 Bind i Dusdecimo, og i Følge hans Testamente skulde disse Bøger, saavel de theologiske som filosofiske og filologiske — danske som latinske og andre Slags — tilfalde St. Katrine Kirke, og der skulde til dem laves et Skab, som skulde males og beslaas, og Bøgerne anbringes deri efter at være nummererede. Skabet skulde efter Øvrighedens Anordning anbringes i Kirken, og Sognepræsten skulde have Nøglen til det samt føre Tilsyn med, at Bøgerne ikke blev borte.

Om dette Byens første Bibliotek er intet yderligere fundet udover, at Skabet ses at være anskaffet og at Bøgerne først i det 18. Aarh. blev solgt for 20 Rdl., som Skolen fik.

Hr. Laurids' Præsteklæder arvedes af Efterfølgeren og Kapellanen.

8. Jørgen Jørgensen Finckenhoff blev kaldet til Sognepræst 15. Aug. 1693 efter tidligere at have været Kapellan og Rektor her.

Da Præstegaarden var brændt 22. Juli 1693, maatte Hr. Jørgen det første Aars Tid bo ude paa Lundergaard.

Han var født i København 1663 som Søn af en Jørgen Finckenhoff og Elisabet Bøffke, blev 1686 Student fra Frue Skole, 1688 Kandidat og 1690 Kapellan i Hjøring. 1696 tog han Magistergraden, og 11. Marts 1721 døde han efter i nogle Aar at have været lam i Benene, saa han maatte bæres fra den ene Kirke til den anden [3]) og ligeledes op paa Prædikestolen.

I Biskop Bircherods Dagbøger [4]) omtales 1693, at en af Biskoppens første Embedsforretninger var at skrive en skarp Advarsel til Pastor Finckenhoff, som havde taget den forhenværende Præst Jens Pedersen Bering til personel Kapellan, skønt Bering ved Roskilde Landemodes Dom var dømt fra gejstlig Bestilling, bl. a. fordi han havde viet Pastor Vilh. Schmidt i Harring

1) Kbh. Adresseavis 118/1764 d. $^{19}/_{10}$.
2) Bispearkivets Skifter, Pk. V. 17, jvf. Tingsvidne af Vennebj. H. $^{18}/_5$ og $^8/_6$ 1696.
3) Vennebjerg H. gejst. Justitspr. 1721, fol. 4. 4) Ved Molbech S. 281 f.

i Thy til sit Søskendebarn uden kgl. Bevilling. Samme Jens Pedersen Bering fra Kobberup i Thy, der var Præst i Udby paa Fyn ca. 1671—1689 blev 23. Maj 1689 dømt fra Embede, Ære og Boeslod for falsk Angivelse mod Assessor Hans Knudsen. Han dømtes endvidere til at gaa i Jern paa Bremerholm eller ogsaa rømme Landet Ogsaa havde han besovet en jysk Præsteenke, Ellen Jensdatter fra Herslev, med hvem han flakkede rundt fra en Provins til en anden og forsømte sit Kald i længere Tid ad Gangen, ligesom han ofte blev truffet liggende fuld i Kroen og tillod sig at skrive forseglede Breve direkte til Kongen. Ellen Jensdatter erklærede dog, at Jens Bering ikke havde Børn med hende, og senere fik han kgl. Oprejsningsbrev, hvorefter han 1705 blev res. Kapellan i Vigerslev paa Fyn, hvor han døde 1718 [1]).

I Pastor Finckenhoffs Tid indtraf den Episode i St. Katrine Kirke Paaskedag 1706, at Skomager Jens Jakobsen forhindrede Tjenestekarl Andreas Christensen i at komme ud af Kirkestolen og ofre med de andre Karle, hvorfor Anders maatte lide den Tort at gaa Offergang sammen med Tjenestepigerne — naturligvis til Moro for Menigheden. Og da Anders kom ned i Kirken fra Ofringen, holdt en anden Mand Kirkestolen lukket for ham, saa han maatte tage Plads i en anden Stol [2]).

Pastor Finckenhoff nærede stor Interesse for Ungdommens Undervisning og udarbejdede en Metodik til Brug for Degnene. Om denne og andre Metoders Anvendelse var der 1725 stor Strid mellem en Del Præster og Degne i Vennebjerg Herred og Provsten [3]).

I Kommissionsforretningen 1715 over Hjøring Bys Indvaaneres Tilstand siges om Pastor Finckenhoff, at han har taget stor Skade i begge Ildebrande (1693 og 1702), men „nu velbygget". „Indvaanernes slette Tilstand har ej kunnet kontribuere til synderlig Forbedring, ellers er dog Tilstanden (ɔ: Præstens) temmelig god". Gav tilligemed sin Hustru en Sølvflaske med Skrueprop til Kirken. Gift o. 1690 med Apolone Christensdatter Farum, der tidligere havde været gift med res. Kapellan Johan Lauridsen Hven her. Børn:

1. Morten Henrik Finckenhoff, f. Hjøring 10. Juli 1692, Student Hjøring 1711, Kapellan i Mariager og Sognepræst i Vindblæs 1721, død 1727.
2. Elisabeth Finckenhoff, f. Hjøring o. 1693, gift med Diderik Buch og Sten Røg, begge res. Kapellaner her.
3. Laurids Finckenhoff, døbt Hj. April 1696.
4. Anne Kirstine Finckenhoff, døbt Hj. 13. Oktober 1697.
5. Mette Finckenhoff, døbt Hj. 22. Juli 1701, død af Brystsyge i Hjøring 7. Febr. 1722, ugift.

En Søster til Pastor Finckenholf, Else F. [4]), blev 8. Decbr. 1700 gift i Hjøring med Kbmd. Jens Christensen Karlby her.

1) Wiberg. 2) Tgb. $^{27}/_4$ 1706.
2) Udførlige Akter i Vennebj. H. gejstl. Justitspr. 1725.
3) f. Kbh. $^7/_6$ 1668, d. Hj. $^{10}/_8$ 1706, begr. i St. Katrine Kirke.

9. Niels Jensen Jylbye blev kaldet til Præst her 31. Marts 1721. Var født i Viborg 1. Oktober 1683, Faderen var Rektor, og Moderen Mette var Datter af Biskop Peder Villadsen. 1702 blev han Student fra Viborg, 1705 Kandidat, 1716 Magister og samme Aar Feltpræst, 1718 Skibspræst. Han døde i Hjøring, begr. 18. Marts 1754 i Præsternes Begravelse under Kirkegulvet, hvor ogsaa hans Hustru er begravet.

Gift i Hjøring 10. Juni 1722[1]) med Anne Samuelsdatter Kjærsgaard, f. Hjøring o. 1699[2]), død Hjøring 25. Septbr. 1758, Datter af Farver Samuel Christensen Kjærsgaard og Maren Hansdatter.

Jylbye var vist allerede svagelig, da han kom til Hjøring, og Biskop Brorson skriver, at han havde været svag i Hovedet, siden han var Skibspræst. Ved Bispevisitatsen 1753 var han „meget syg i Sind og Legeme, dog taalmodig og gelassen". Han havde ellers været en opbyggelig Prædikant og havde levet skikkeligt[3]). Som Følge af denne Svagelighed holdt Jylbye private Medhjælpere; saaledes havde han 1738 antaget Student Laurits Thura, der senere blev Præst i Jelstrup, til Kateket[4]), og fra ca. 1748 til sin Død havde han sin Svigersøn, Niels Schafte, til personel Kapellan. Med den residerende Kapellan Jacob Winther havde Pastor Jylbye nogen Strid angaaende en Persons Skriftemaal og Altergang[5]). Børn:

1. Niels Jylbye, f. 1723, Student 1738, nærmere ubekendt.
2. Mette Slange Jylbye, døbt Hj. 24. Juli 1726, død paa Fuglsig 22. Juli, begr. Hj. 30. Juli 1765, gift Hj. o. 1750 med Kapellan Niels Schafte, f. o. 1711, d. 1758 som Skibspræst paa „Neptunus", pers. Kapellan i Hjøring ca. 1748—1756. Han blev Student 1736 fra Nakskov. Dette Ægtepar havde følgende Børn[6]):

   1. Hans Nielsen Schafte, f. o. 1750, konf. Hjøring 1765, 2. Niels Nielsen Schafte, f. o. 1751, levede 1765. 3. Anne Marie Schafte, f. 1752, begr. Hj. 3. Jan. 1753 i Præsternes Begravelse foran Alteret. 4. Jens Nielsen Schafte, døbt Hj. 11. Novbr. 1753, begr. Hj 28. Juni 1756. 5. Marie Lupine Schafte, døbt Hj. 31. Jan. 1755, begr. Hj 20. Novbr. 1756.
3. Helene Margrete Jylbye, f. Hj. 1728, begr. St. Olai 5. Novbr. 1770, gift med Jens Andersen Sand, f. o. 1698, begr. St. Olai 15. Oktbr. 1770, Købmand i Hjøring og senere Ejer af Fuglsig i St. Olai Sogn.
4. Katrine Jylbye, f. Hj. 17.., var 1759 i Skallerup Præstegaard.
5. Maren Jylbye, f. Hj. o. 1736, begr. 8. Decbr. 1762, 26 Aar.
6. Samuel Peter Jylbye, f. Hj. o. 1736, Student Aalborg 1755, nærmere ubekendt.

---

[1]) Tgb. 1722 fol. 265.
[2]) Ikke fundet døbt i Hjøring St. Katrine, Forældrene viet der $^{12}/_{1}$ 1698.
[3]) Vends. Aarbøger 1922, S. 188. [4]) a. St. [5]) Bispearkivet Capsa C. Loc. 8, Fasc. 8.
[6]) Vennebj. H. gejst. Skiftepr. og Kbg. Schaftes Enke fik 12. Novbr. 1758 kgl. Bevill. til at hensidde i uskiftet Bo med sine 2 Børn.

10. Johan Christian Pantlitz blev Præst her 17. Maj 1754. Var født 29. Septbr. 1720 i Kbh., hvor Faderen var Møntmester. Blev Skibspræst paa Kinafarere 1747. Var Provst i Vennebjerg Herred og døde i Hjøring 1780, begr. 5. Juni.

Gift med Nille Marie Hansdatter Gram, f. Randers 29. Septbr. 1728, død Hj. 12. Juli 1799, Datter af Hans Jensen Gram og Ane Marie... ...[1]) Ægteparret havde haft en Søn, der døde før Forældrene, og Madame Pantlitz arvedes af Justitsraad, Borgmester Wildes Børn i Helsingør.

Pastor Pantlitz ejede Stedet „Børsen" umiddelbart vest for Præstegaarden (ikke den nuværende), hvilket hans Enke solgte 1782 til Pastor Lessow.

11. Hans Christoffer Johansen Lessow blev 9. Aug. 1780 kaldet til Præst her. Han var født 24. Marts 1734 i Skæve, hvor Faderen var Præst; blev 1755 privat dimitteret som Student og blev Kandidat 1764 samt 1776 Sognepræst i Flade-Fladstrand-Gærum, hvorfra han forflyttedes til Hjøring, hvor han døde 23. Aug. 1799, begr. 29. Aug. „vesten Opgangen til Kirken". Gift Torslev 23. Juli 1783 med Elisabet Magdalene Lorentsdatter Mumme, f. o. 1751, død i Barselseng i Hjøring, begr. der 20. Aug. 1787, Datter af Pastor Mumme i Aasted-Skærum. Børn:

1. Johan Lorents Lessow, døbt Hj. 10. Aug. 1784, begravet 1. Novbr. 1784. 2. Johan Gerhardt Lessow, døbt Hj. 14. Novbr. 1785, gik 1799 i Skole i Skæve Degnebolig. 3. Ove Guldberg Lessow, døbt Hj. 2. Aug. 1787, død som Barn.

I Huset hos Pastor Lessow var hans Søster, Katrine Johanne Lessow, der 17. Aug. 1781 blev begr. i Hjøring, 45 Aar gl., og ligeledes hans Svigermoder Adelus Marie Naschou, begr. Hjøring 30. Novbr. 1784, 75 Aar gl.

12. Johannes Hauch Clausen blev 6. Decbr. 1799 Præst i Hjøring. Var født 23. Juli 1739 som Søn af Pastor Clausen, Kapellan ved Aalborg Budolfi Kirke; blev Student Aalborg 1754, Kandidat 1758, var derefter Hører ved Aalborg Latinskole indtil 1768, da han blev kaldet til Kapellan og Efterfølger i Sundby-Hvorup, hvor han blev Sognepræst 1770. Derefter var han 1779—1799 Præst i Klim-Thorup. Fra Embedet i Hjøring tog han Afsked 7. Juli 1809 og døde her 18. Novbr. 1811. Han blev 7. Juni 1769 gift med Anne Sofie Brorson, f. 1744, død Hjøring 28. Maj 1829, Datter af Biskop B. Brorson i Aalborg. Børn:

1. Nikolaj Clausen, f. 1771, se Toldkasserere her. 2. Anne Elisabet Clausen, f. 1774, gift 13. Novbr. 1807 i Hjøring med Amtsforvalter her Frederik Hintze Larsen, der afgik paa Grund af Svagelighed 31. Decbr. 1815 og senere boede i Aalborg. Død i Hundslev 28. Decbr. 1841, 77 Aar gl.

---

[1]) Hun blev $^{13}/_{12}$ 1770 begravet i Kapellet i St. Katrine Kirke $81^{1}/_{2}$ Aar gl. 19. April 1758 fik hun Skøde paa et Hus i Hjøring.

12. Palle Valdemar Wulff[1]) blev Sognepræst her 30. Marts 1810 efter tidligere at have været residerende Kapellan her. Var født i Middelfart 1763 som Søn af Konsumtionsforvalter Peder Pallesen Wulf; blev 1781 Student fra Ribe og 1790 Kandidat, hvorefter han 1793 blev Kapellan i Hjøring. Død her 26. December 1816.

Gift Balslev 5. Juni 1787 med Sofie Agnete Bruun, f. Assens o. 1754, død Nykøbing F. 18. Febr. 1835, Datter af Amtsforvalter Chr. Bruun. Børn:

1. Anne Christine Wulff, født Hjøring 19. Aug. 1794, død . . . ., gift Hjøring 1813 med Kapellan Chr. Nees, se denne. 2. Sofie Petrine Louise Wulff, døbt Hj. 30. April 1796. 3. Peder Christian Wulff, døbt Hj. 19. Novbr. 1797. 4. Chr. Iversen Wulff, døbt Hj. 4. Septbr. 1799, begr. der 19. Marts 1800.

13. Gyntelberg Abel blev Præst her 19. Febr. 1817. Var født i Hillerød 3. April 1763 som Søn af kgl. Fiskemester Albert Abel og Antonette Ebbesen, blev 1780 Student fra Frederiksborg, 1783 Kandidat, 1788 Kapellan i Dronninglund, 1789 Sognepræst i Understed-Karup, 1811 i Volstrup-Hørby og 1817 her. Amtsprovst 1812, R* af Dbg. 1817. Blev 8. Maj 1822 forflyttet til Kirke-Stillinge paa Sjæll., hvor han døde 7. Septbr. 1825. Gift 15. Oktbr. 1790 med Agate Johanne Wanting, f. 1769, død 11. Juli 1832, Datter af Pastor Wanting i Understed. Børn:

1. Albertine Abel, f. Understed 1791, død Stillinge 28. Decbr. 1823, ugift. 2. Laurentse Marie Abel, f. Understed 1792, gift 10. Aug. 1810 med Kbmd. P. Larsen i Sæby. 3. Leonard Abel, f. Understed 12. Decbr. 1793, død 4. Decbr. 1868, sidst Præst i Dalum paa Fyn. 4. Immanuel Abel, f. Understed 1796. 5. Amalie Abel, f. Understed 1798.

14. Søren Kabell blev kaldet til Præst her 1. Septbr. 1824, efter at Embedet i over 2 Aar var bleven betjent af den residerende Kapellan Søren Bjerregaard, ved hvis Forflyttelse 1824 Kapellaniet blev nedlagt.

Kabell var født i Aarhus 12. Maj 1771 som Søn af Skomager og Stadstambour Christoffer Kabell og Marta Müller. 1790 blev han Student fra Aarhus, 1795 Kandidat, 1799 res. Kapellan i Thisted og 1810 Sognepræst i Skyum, hvorfra han kom til Hjøring. Samtidig blev han Provst i Vennebjerg Herred. Blev 1842 Medlem af Hjøring Amtsraad og 1849 R* af Dbg. 20. Novbr. 1850 tog han sin Afsked og flyttede til Aalborg, hvor han døde 30. Maj 1854, begr. i Hjøring. Wibergs Præstehistorie oplyser om ham, at han var højst „original og kraftig, men brav og almindeligt agtet og yndet".

Gift 4. Juli 1800 med Nicolette Andriette Toft, f. Ullerupgaard i Thy 2. Marts 1778, død Hjøring 5. Okt. 1850, Datter af Kancelliraad Lars Toft og Barbara Agnete Brorson. Børn:

[1]) En Student, Erhardt Christoffer Wulff, begr. Hj. 23. Marts 1798, 35 Aar, var antagelig Præstens Broder.

1. Nikolaj Toft Kabell, f. 1801, d. 1849, Ejer af Hæstrupgaard, gift I med Helmiche Wilsbech fra Sejlstrupgaard, død 1830, II med Agate Marie Toft, f. 1809, død 1839.
2. Christoffer Kabell, f. 1803, død Hjøring 9. Febr. 1835, cand. theol., ugift.
3. Martin Kabell, f. 1805, Købm. i Lønstrup, gift med Amalie Høyer.
4. Agathe Marie Kabell, f. 1807, gift Hjøring 26. April 1833 med Amtsfuldmægtig Jakob Lund Hestbech.
5. Birgitte Laura Andrea Kabell, f. 1809, gift med Peter Lassen til Rønnovsholm.
6. Petrus Kabell, født 1810, Præst i Vejlby, gift Christiane de Brinck-Seidelin.
7. Severine Kabell, f. 1815, d. 27. Maj 1854, gift med Kammerraad Schou til Høstemark.
8. Lauritze Kabell, f. 1818, gift Hjøring 28. Oktbr. 1849 med P. L. Benthin til Bjørnkjær.

15. Christian Djørup blev kaldet til Hjøring 11. Februar 1851. Var født 20. Juli 1804 i Kaarup Mølle som Søn af Proprietær Laurs Christensen Djørup og Anne Sofie Stilling. Blev 1824 Student fra Viborg, 1828 Kandidat, 1830 Adjunkt i Viborg, 1832 Sognepræst i Hassing-Villerslev, 1841 i Klim-Thorup-Vust og 1842 Provst. Efter at være kommet til Hjøring blev han 11. Marts 1851 Provst i Horns og Vennebjerg Herreder, 1859 R* af Dbg. og 29. April 1863 Sognepræst i Karlebo, hvor han døde 8. Januar 1879. Udgav 1842 en Beskrivelse af Thisted Amt. Gift 23. Juli 1830 i Thisted med Frantsine Kirstine Holst, f. Thisted 18. April 1808, død Kbh. 20. April 1890. Børn:

1. Helene Cathrine Djørup, f. 1832. 2. Laura Sofie Henriette Djørup, f. 1835. 3. Kirstine Magnella Djørup, f. 1837. 4. Michael Djørup, f. 1841. 5. Johanne Emilie Djørup, f. 1843. 5. Frants Jacob Christian Djørup, f. 1845. 7. Gerhard Faye Djørup, f. 1848[1]).

KAPELLANER OG KATEKETER.

Fra 1567 eller maaske fra 1559 var Kapellanen tillige Rektor; 5. Decbr. 1566 bestemte Kongen, at Embederne fremtidig skulde være forenet. Ved Reskript af 11. Aug. 1824 blev det resid. Kapellani nedlagt, men var atter oprettet 1865—1873, da St. Hans og St. Olai blev oprettet som selvstændigt Embede. I Mellemtiden bistodes Sognepræsten af ordinerede Kateketer, der tillige var Førstelærere ved Borgeskolen.

[1]) Om disse Personer henvises til S. O. Fasting: Frans Casper Djørups Slægt (1913).

Kapellaner indtil 1824:

1484 nævnes Jep Pedersen som Kapellan[1].

1511 nævnes Maurids Nielsen[2].

1555 anføres Hr. Peder, muligt Hr. Peder Knudsen, der var Rektor 1559—61[3], eller Hr. Peder Poulsen, der var Rektor 1561.

1567 udstedte Hr. Kjeld Andersen, Skolemester og Kapellan, Revers for en Obligation[4], og 1571 underskrev han Indberetningen om Embedet[5].

1591 fik Hr. Christen Andersen Betaling for „hvis Vin og Aufflett (ɔ: Oblat), som han haver holdt til denne Dag“[6]. Sandsynligvis har han ved denne Tid faaet andet Embede.

1592 var Peder Jensen Skive Indehaver af Embedet, som han endnu beklædte Aar 1600, da han paahørte Kirkens Regnskab sammen med Sognepræsten. Han havde 1590—91 været Hører ved Aalborg Latinskole[7].

16.. Thomas Jensen, om hvem der iøvrigt intet vides[8].

O. 1615 Oluf Danielsen Chrysostomus, var Søn af Præsten Daniel Olufsen Chrysostomus her og var ca. 1620 Kapellan i Vraa og „fattig og husarm“[9], var ligeledes Kapellan i Vraa 1626, da han havde Proces med Præsteenken der[10]. 1614 pantsatte han en Gaard i Hjøring til Raadmand Henrik Thomsen, der ved Landstingsdom 17. Juni 1615 fik den udlagt som ufyldestgjort Panthaver[11]; ca. 1629 blev Hr. Oluf Præst i Rubjerg-Maarup, hvor han døde o. 1637. Han var gift med Anne Frandsdatter, med hvem han havde flere Børn, blandt hvilke vistnok var Daniel Olufsen, der 1646 og 1653 var Borger i Hjøring, samt Datteren Maren Olufsdatter, f. April 1617, død 29. April, begr. Hjøring 6. Maj 1707, 89 Aar ÷ 3 Uger, „nede i Kirken, alle Klokker“[12]. Hun skal have været gift med 5 Præster, som hun overlevede; de 4 kendes, nemlig Hr. Jakob Christensen Vordingborg, Jakob Nielsen Børglum, Mourits Christensen Sæby og Peder Christensen Olsdorph, alle Præster i Rubjerg-Maarup. Hun døde i Bistrup hos sin Datter Karen Jakobsdatter Børglum, da gift med Ulrik Evertsen Røring.

1620 Peder Andersen, afgik ca. 1627, men boede endnu i Hjøring 1642 og drev Avlsbrug[13]. Var død før 1648. Gift med Maren Frandsdatter, der 1648 solgte sin Gaard i Hjøring.

En Datter var gift med Peder Jensen Guldsmed, der var Prokurator i Hjøring og vistnok ogsaa førte Navnet Frost; en anden Datter — Ingeborg

1) Ny kgl. Saml. in fol. 558 S. 19. 2) a St. S. 23.
3) Program Aalborg 1871. Bispearkivet Cap. B. Loc. 8. Fasc. 1. 4) a. St. Fasc. 2.
5) D. H. Wulff: Vendelbo Stift S. 118. 6) St. Katrine Kirkes Regnskab.
7) Bispearkivet Capsa B. Loc. 8. Fasc. 1 og Capsa A. Loc. 22 Fasc. 4.
8) Program Aalborg 1871. 9) Kirkehist. Saml. 3. III. 742.
10) Landstingets Dombog A. 1626 fol. 125 og 185. 11) Tgb. 27/9 1636.
12) Kirkens Regnsk. og Kirkebogen. 13) Tgb. 1642 fol. 15.

— var gift med Christen Jensen Kræmer paa Skagen, og de fik 29. Febr. 1648 Skudsmaal af Hjøring Byting angaaende deres Fødsel og Opførsel i den Tid, de boede i Hjøring.

Ca. 1630 Natanael Pedersen Frost eller Hjøring var antagelig født i Hjøring og døde som Præst i Tversted 1687. Han var gift I med N. . . . N. . . . Jensdatter, Søster til Prokurator Peder Jensen Guldsmed (eller Frost) her[1]; gift II med Ellen Pallesdatter, f. o. 1611, d. . . ., Datter af Præsten Palle Andersen i Tversted og Ingeborg Christensdatter Bistrup af Hjøring og Enke efter Hr. Nathanaels Formand i Tversted, Hr. Mads Mogensen, hvem Natanael Frost efterfulgte 1637.

Han efterlod sig ingen Børn, men arvedes af sine 2 Søstersønner Christen Pedersen Frost, født i Hjøring, og Peder Pedersen Frost, som 1689 var „udi fremmed Land“[2].

1637 Albret Kjeldsen. Maatte 1638—1642 bo i lejet Hus, fordi Latinskolen var øde og først blev opbygget 1642[3]. Han døde 1. Maj 1651 og efterlod sig Enke Birgitte Pedersdatter, der var Datter af Præsten Peder Laursen i Tornby og Inge Thomasdatter[4]. Hun ægtede Eftermanden og døde 1667. Med Hr. Albret havde hun 5 Børn, nemlig: Frands Albretsen, der var Borger i Kongälf 1669—70, Kjeld Albretsen, Anders Albretsen i Kongälf 1669, Inge Albretsen og Peder Albretsen, hvilke sidste boede i Hjøring 1670 og var sindssyg[5].

Medens Hr. Albret var Kapellan og Rektor forefaldt det Tilfælde, at Anders Eriksen, Degn i Tornby-Vidstrup og Discipel i Hjøring Skole, blev udlagt som Barnefader, hvorfor Hr. Albret lod ham indkalde for Retten[6].

I St. Katrine Kirke ud for Bistrup Stol var der Gravsten over ham — latinsk Indskrift Alberti Killiani Werbi og Dødsdatum 1. Maj 1651.

Oluf Jensen Aarhus var her 29. Septbr. 1675. I sin sidste Tid var han svagelig og havde forskellige Medhjælpere. Saaledes var den senere Præst til Hirsholmene, Frands Andersen Storup, en Tid Medhjælper ved Kapellaniet og Rektoratet, og 1671 var den senere Degn til St. Hans og St. Olai, Mads Christensen Brovst, adjungeret Kapellan og Rektor[7]. 24. Maj 1673 fik Hr. Oluf tilligemed Sognepræsten en skarp Advarsel fra Biskop Mathias Foss[8].

1674 søgte han atter en Medhjælper, antagelig fordi Mads Brovst ikke levede skikkeligt nok, men var indblandet i Borgmester Søren Berings Forhold, og han fik da 13. August Eftermanden til adj. og sukc. Medhjælper, men Hr. Oluf synes kort efter at være død. Han var gift med sin Formands Enke, Birgitte Pedersdatter, efter hvem der holdtes Skifte 1667[9].

1) Tgb. 1646 fol. 5. 2) Hj. Tgb. 5/11 og 10/12 1689. 3) Kirkens Regnskabsbog.
4) Hj. Tgb. 28/4 1646. 5) Tgb. 6/9 1670 og 26/3 1689. 6) Tgb. 23/3 1648.
7) Bispearkivet Capsa B. Loc. 8. Fasc. 2. 8) Se Side 104 f. 9) Tgb. 26/3 1689.

Af Kirkeregnskabet 1670 ses, at han godvilligt gav 1 Stud til Kirken for hendes Begravelse der. Han blev ligeledes begravet i Kirken, og Gravstedet repareredes 1688. Af deres Børn kendes Morten Olufsen Tvilling, som 1689 var Degn i Horne-Asdal, og som da solgte $^1/_2$ Fjerding Jord i Hjøring til St. Katrine Kirke[1]). 1670 havde han og hans Søskende solgt et Hus i Hjøring til Borgmester Mikkel Madsen Vendelbo[2]).

Knud Christensen Schyth blev 13. Aug. 1674 kaldet til adj. og sukc. Kapellan og Rektor her og blev 7. April 1675 ordineret.

Han var født o. 1650 paa Stubbergaard som Søn af Forvalter Chr. Schyth og Johanne Rasmusdatter, blev 1669 Student fra Viborg og 1673 theologisk Kandidat. 14. Jan. 1688 blev han kaldet til Præst i Horne-Asdal, hvor han døde 1. Febr. 1713.

Var gift I med Margrete Nielsdatter Bech, f. Hjøring 16.., død her 1681, Datter af Præsten Niels Lauridsen Bech i Hjøring og Enke efter Raadmand her Peder Nielsen Baggi[3]). 2. Gang blev han gift i Borup 25. Septbr. 1689 med Anne Lauridsdatter. I første Ægteskab var der Børnene Niels, Maren og Helvig. En Hr. Laurids, der nævnes som Kapellan her 1685[4]), har maaske været personel Kapellan, thi Knud Schyth kunde antagelig ikke overkomme baade Kapellaniet og Rektoratet, og det sidste afstod han da ogsaa 1687 til Høreren Niels Jørgensen Muus i Følge Kontrakt mellem dem[5]).

26. Juli 1698 skødede Hr. Knud paany en Del af Palleskær Enge til Niels Poulsen Baggi i Hjøring, fordi det tidligere Skøde var gaaet til Grunde i Byens Ildebrand[6]).

Johan Lauritsen Venø (ɔ: Hven) var født 1658 paa Hven, hvor Faderen Laurids Nielsen var Præst, Moderen hed Kristine Jensdatter. Han blev Student Kbh. 1678 og Kandidat 1682 samt Kapellan i Hjøring 14. Jan. 1688, men døde allerede i Marts 1689, hvorefter Kaldet stod ledigt, indtil Biskoppen 14. Septbr. s. A. fik Ordre til at kalde en ny Kapellan og Skolemester[7]).

Hr. Johan havde sin Bolig i en lejet Gaard (Gildegaarden), som Farver Bertel Rudolf var fraflyttet, og her boede den efterfølgende Kapellan ligeledes[8]).

I Sommeren 1688 opholdt Hr. Johan sig en Tid i Aalborg, uden at det oplyses, hvad han gjorde der, men efter at han var død, stævnedes hans Enke af Postmester Gødert Schmidts Enke, Sidsel Didriksdatter, for 28 Rdl. for Fortæring m. v. i Dagene 16.—23. Juli, da Hr. Johan med Hustru, en ung Person, en Tjener, en Bonde og en Fremmed fortærede Mad, Franskvin, Rhinskvin, Bittervin og Brændevin, og to af Folkene var der i 18 Dage.

1) Tgb. $^{28}/_4$ 1691, jvf. Hofm. Fund. IV. 344. 2) Tgb. $^{16}/_8$ 1670.
3) Bispearkivets Skiftebr. II. 5. Jydske Saml. I. III. 257. 4) Kirkens Regnsk.
5) Bispearkivet Capsa B. Loc. 8, Fasc. 2. 6) Skøde og Pantepr.
7) Capsa B. Loc. 8. Fasc. 1. 8) Tgb. $^{22}/_9$ 1705.

12. Oktober 1688 fortærede Hr. Johan og en ung Person samt Børnene 3 Maaltider sammesteds[1]). Hvad det er for Børn, her er Tale om, vides ikke, thi Hr. Johan havde ingen Børn[2]); maaske har Skolebørnene været derude til Overhøring.

Han var gift med Apolonia Christensdatter Farum, der ægtede Eftermanden, og som var Søster til Herredsskriver Morten Farum i Hanherrederne.

Jørgen Jørgensen Finckenhoff blev 4. Januar 1690 kaldet til Kapellan og Rektor her og fik 4. Oktober 1690 kgl. Konfirm. som Rektor. Blev 15. August Sognepræst her. Han boede ligesom sin Formand i „Gildegaarden“, se iøvrigt under Sognepræster.

Efter Finckenhoffs Kaldelse til Sognepræst stod Kapellan- og Rektorembedet ledigt en Tid, men 14. Marts 1694 anmodede Biskop Bircherod Oversekretær Mathias Moth om at faa det besat, og Moth svarede da, at Biskoppen skulde lade en af Stiftets Skolebetjente ansøge om det, saa skulde han uden Bekostning faa Kaldsbrev[3]).

Laurits Mouritsen Wistoft (Vilstoft?) blev kaldet til Embedet her 21. April 1694. Han var født o. 1642 og var antagelig dimitteret til Universitetet fra Thisted Latinskole 1662 og blev 1680 Hører ved denne Skole. 8. Maj 1694 fik han Beskikkelse paa Rektoratet i Hjøring af Biskop Bircherod. Han døde allerede 29. April 1696 under et Ophold i Thisted og blev begravet i denne Bys Kirke, hvor der 1753 fandtes en Trætavle paa en Stolpe under Orgelet med hans Livsdata[4]).

Under Visitats i Hjøring 16. Juli 1694 undersøgte Biskop Bircherod bl. a., hvad Flid den nye Rektor havde anvendt paa Skolepersonernes Undervisning.

Corfits Ernst Mavors blev 2. Maj 1696 kaldet til Rektor her og 2. Juni s A. til residerende Kapellan efter vistnok et Par Aar at have været personel Kapellan hos Pastor Finckenhoff her. Han havde antagelig allerede 1690 haft Ophold her i Byen, thi hans ældste Søn angives født her dette Aar.

Corfits Mavors var født paa Kølhede i Bøvling Sogn 21. Juni 1664, Faderen var Johan Ernst Mavors, der senere blev Hofkøkkeninspektør, men da var Ridefoged og Skriver ved Bøvling Amt[5]). 1683 blev han Student fra Herlufsholm, 1689 theolog. Kandidat, og derefter er han formodentlig kommet til Hjøring enten som Medhjælper ved Latinskolen eller hos Præsten. Imidlertid begik han Lejermaalsforseelse, men fik 1694 kgl. Oprejsningsbrev og blev 19. Oktober s. A. præsteviet af Biskop Bircherod, hvorefter han atter fik Ansættelse i Hjøring, indtil han 1696 blev kaldet til Rektor og Kapellan.

1) Tgb. $^8/_7$ 1689. 2) Bispearkivets Skifter III. 26. 3) Bircherods Dagbøger.
4) Ny kgl. Saml. in fol. Nr. 728. Bircherods Dagbøger ved Molbech S. 290 og 294. Program Aalborg 1871. Lengnicks Kirkebogsuddrag.
5) 1665 Ridefoged under Skanderborg Amt.

21. Juli 1698 katekiserede Biskop Bircherod i St. Olai Kirke her Kl. 6 Morgen og eksaminerede derefter i Latinskolen fra Kl. 10½—12, ved hvilken Lejlighed Mavors klagede over, at Forældrene var efterladende med at lade Børnene gaa i Skole. Biskoppen rejste saa videre paa Visitats, men et Par Dage efter døde Degnen til St. Hans og St. Olai, Mads Christensen Brovst, og 25. Juli rejste Mavors efter Biskoppen, der da var i Ingstrup, for at søge om tillige at faa Degnekaldet mod at holde en Medhjælper, der kunde forestaa Kirkesangen og Embedsforretningerne, hvilket Bircherod lovede at tage under Overvejelse, og denne Ordning synes at være blevet gennemført[1]). I Mavors Tid brændte Latinskolen paany 5. April 1702, og 8. August 1704 eksaminerede Bircherod atter her.

Mavors døde 9. August 1707 og blev 16. s. M. begravet i St. Katrine Kirke. Han var gift med Diana Thomasdatter Holst, Datter af en Skræder. Hun blev 6. Februar 1709 i Hjøring gift II med Købmand Jens Christensen Karlby, f. 1656, d 1721, med hvem hun ikke havde Børn, og hvem hun overlevede. Efter Jens Karlbys Død beskyldtes hun for at have fjernet noget af Boet, hvorover der opkom en vidtløftig Proces[2]).

Med Mavors havde hun 4 Sønner og 1 Datter, af hvilke kun 2 Sønner blev voksne, nemlig: 1. Johan Ernst Mavors, f. Hjøring 8. Juli 1690, Student Aalborg 1711, Kandidat 1716, var 1721 Kapellan i Nibe og blev 1726 resid. Kapellan ved St. Mortens Kirke i Randers, død 1734; 2. Thomas Mavors, døbt Hj. 28. Oktober 1698, blev Discipel i Hjøring Latinskole og var 1721 i Udlandet; en Mand af dette Navn var 1737—1744 Byfoged i Horsens, død 1744.

Didrik Madsen Buch blev 7. Oktbr. 1707 ordineret til Kapellan og fik 7. Novbr. s. A. kgl. Konfirm. som Rektor.

Var født Aalborg 24. Marts 1676 som Søn af Skræder Mads Christensen og Margrete Jørgensd. Niemann[3]). 1698 blev han Student fra Aalborg og 1701 Kandidat, opholdt sig 25. Aug. 1707 i Kbh. og kom altsaa samme Aar til Hjøring, hvor han døde 11. April 1716 efter 1712 at have søgt Præsteembedet i Hem[4]). Han var den første Rektor i Hjøring siden det 17. Aarhundredes Begyndelse, som dimitterede direkte til Universitetet.

3. Juli 1709 blev han i Hjøring gift med Lisbet Magdalene Jørgensdatter Finckenhoff, som ægtede Eftermanden. Hun var Datter af Pastor F. her. Ægteparret havde 6 Børn, nemlig:

1. Else Margrete Buch, døbt Hj. 2. Novbr. 1710.
2. Johan Buch, døbt Hj. 19. 1711, død 22. August 1711.

1) Bircherods Dagbøger ved Molbech S. 352. 2) Tgb. 28/11 1721.
3) Skifte efter hende Aalborg 9. Juli 1685. Ægteparret havde 6 Sønner og 2 Døtre, der alle blev gifte og kom i Velstand, men som alle døde før 1722 paa nær en Søn, »som sad i Bestilling«. Faderen kom derimod i Armod og flyttede til Hals. (Aalborg Kommissionsakter, Ms. 242. Stiftsbibl.).
4) Indlæg til J. Reg. 106/1712.

3. Christian Jørgen Finckenhoff Buch, døbt Hj. 25. Septbr. 1712, Student fra Hjøring 1730, havde forskellige Præsteembeder i Norge, sidst i Drammen, død 1775.
4. Henrik Niemann Buch, døbt Hj. 10. Septbr. 1713, Student fra Hjøring 1730, antog Navnet Finckenhoff og var sidst Præst i Sengeløse, død 1756.
5. Peiter Buch, døbt Hj. 15. Oktb. 1714, død der 8. Jan. 1715.
6. Maren Buch, døbt Hj. 25. Novbr. 1715.

Sten Sørensen Røg blev kaldet 7. August 1716 og ordineret 11. Septbr. efter tidligere at have været Kateket ved Fattighuset i Aalborg.

Han var født i Lekvigen i Trondhjems Stift 1. Juli 1690 som Søn af Sognepræst Søren Christoffersen Røg og Anne Stensdatter Meldahl. 1706 blev han Student fra Trondhjem og 1714 Kandidat. Han døde i Hjøring Tirsdag før Pinse 1720 og blev 3. Pinsedag begravet i St. Katrine Kirke under Kapellanens Skriftestol.

Gift Hjøring 1. April 1717 med Formandens Enke Lisbet Magdalene Finckenhoff, der overlevede ham. Børn:

1. Anna Røg, døbt Hj. 2. Okt. 1717. 2. Apolone Røg, døbt Hj. 10. Oktbr. 1718, død 14. April 1720, begr. i Kirken. 3. Didricus Røg, døbt Hj. 28. Novbr. 1719.

Christen Nielsen Aall, der blev kaldet 21. Oktbr. 1720, men først aflagde Embedseden 7. Aug. 1721, var ligeledes Nordmand, idet han var født 1687 i Ø. Hallingdal som Søn af Feltpræst ved trondhj. nationale Dragonr. Niels Aall. 1708 blev han Student fra Christiania, 1717 Kandidat efter vistnok at have været Huslærer hos Biskop Deichmann i Christiania. Derefter var han Feltpræst ved samme Regiment som Faderen, til han blev Kapellan og Rektor i Hjøring. Han var den sidste Rektor her, idet Skolen blev nedlagt ved Udgangen af 1739. I mange Aar var han svagelig, hvorfor han fik den efterfølgende Kapellan adjungeret som personel Kapellan; dertil var han meget forarmet og forgældet, og 1748 var han saa skrøbelig, at han „intet kunde udrette til Menighedens Nytte“, siger Biskop Brorson i sin Visitatsindberetning[1]). 6. Juni 1748 tog han Afsked og døde derefter i Hjøring i Juni 1751, begr. „imod det norderste af Kirkegulvet“ 1. Juli 1751[2]).

Gift I med Christiana Christiansdatter, f. o. 1697, død i Hjøring 16. Febr. 1723 i sit 26. Aar. Gift II Hjøring 16. Maj 1725 med Anne Sofie Henriksdatter Kjærulf, f. o. 1706, død ....., Datter af Henrik Kjærulf til Linderumgaard og Ida Bugge. Børn:

1. Gertrud Marie Aall, døbt Hj. 30. Marts 1722, begr. 2. Juni 1725 (af 1. Ægteskab).
2. Christiane Aall, døbt Hj. 20. Marts 1726, død 1792, gift med Niels Iversen, Degn i Hellevad.

1) Vendsysselske Aarbøger 1922 S. 188. 2) Kirkens Regnsk.

3. Anne Katrine Aall, født Hjøring 1728, begr. i Kirken her 6. Marts 1789, gift med Andreas Brychmann, Byfoged i Hjøring.

Jacob Arent Nielsen Winther blev kaldet 7. Juni 1748 efter fra 1737 af at have været personel Kapellan i Børglum og adj. Kapellan her. Han var født i Vrensted 1709 som Søn af Degnen Niels Winther og blev 1728 Student fra Sæby. I Hjøring virkede han, til han 25. Febr. 1763 blev kaldet til Præst i Bjergby-Mygdal[1]; 1777 blev han Provst i Vennebjerg Herred. Død Bjergby 25. Febr. 1788. Var gift med Bente Sofie Amalie Munchart, f. o. 1714, død 13. Septbr. 1802.

Ægteparret havde mindst 8 Børn, af hvilke 5 døde af Kopper 1756, om det ene af disse bemærker Kirkebogen 23. Juni 1756: „og blev samme Dag begravet hans forrige dødfødte Søn, som siden 16. Oktbr. 1754 havde staaet i Hr. Winthers Skriftestol“.

Af overlevende Børn havde han vist kun Sønnen Niels Jacobsen Winther, døbt Hjøring 21. Marts 1753, Student 1776 fra Aalborg, død ugift i Bjergby Præstegaard 5. April 1786.

Frants Mathias Thestrup Hopp blev kaldet 25. Febr. 1763. Var født i Aalborg 22. Jan. 1734 som Søn af Rektor Thomas Knudsen Hopp[2]) og Mette Munchardt; blev 1757 Student og 1759 Kandidat. 1777 blev han Præst i Raabjerg, 1784 i Rær-Hansted-Vigsø og 1794 i Sennels, hvorfra han tog Afsked 1803, begravet 3. Juli 1806.

Gift I i Skyum 14. Febr. 1764 med Marie Katrine Falch, f. 1738, død i Barselseng i Hjøring 17. Januar 1765, begr. 23. Januar i Altergulvet udenfor Kapellanens Skriftestol. Gift II Aalborg Birgitte Katrine Trap, døbt Aalborg 18. Decbr. 1734, død 28. Febr. 1804, Datter af Raadmand i Aalborg Laurids Trap. Børn:

1. Mette Munchardt Hopp, døbt Hjøring 25. Januar 1765. 2. Thomas Laurids Hopp, døbt Hj. 21. Septbr. 1766. 3. Knud Clementin Hopp, døbt Hj. 5. Februar 1768, begr. 2. Marts 1768. 4. Katrine Hopp, døbt Hj. 23. Febr. 1770. 5. Karen Hemmer Hopp, døbt. Hj. 20. Decbr. 1771. 6. Jens Jørgen Hopp, døbt Hj. 8. Jan. 1773, begr. Hj. 9. Juli 1777. 7. Bente Katrine Hopp, døbt Hj. 4. Marts 1774. 8. Niels Aars Hopp, døbt Hj. 7. April 1775. 9. Casta Hopp, døbt Hj. 9. Maj 1776, begravet Hj. 18. Juli 1776.

Søren Møller blev kaldet hertil 28. Maj 1777. Var født i Vilsted Mølle 24. Maj 1742 som Søn af Prokurator Johan Møller og Anna Brøndlund Iversen. Blev Student fra Aalborg 1759, Kandidat 1768 og var derefter Kateket i Kragerø, før han kom hertil. 1782 forflyttedes han til Nørholm-Restrup og 1792 til Ørting-Falling, fra hvilket Kald han tog Afsked 1820. Han døde 21. Juli 1824.

[1]) 6. Juni 1761 brændte hans Vaaningshus paa østre Side af Nørregade (Nr. 12). Hj. Tgb. 14/7 1761. [2]) Af gammel Skagen Familie.

Han var en ret produktiv Digter, der bl. a. en Tid paa Anders Bordings Maade udgav et Blad eller en Art Avis „Nye Maanedlig Skjaldtidende“, hvori han paa Vers fortalte om uden- og indenlandske Tildragelser, se saaledes Visen i „Vendsysselske Aarbøger“ I. S. 98 og endvidere det her i Bogen meddelte Digt „Tanker om Hjørings ældgamle og nuværende Tilstand“; hans Afskedstale til Ørting-Falling Menigheder (trykt 1821) blev „i bunden Stil fra Prædike-Stolen offentlig deklameret“.

Han blev 1774 i Kragerø gift med Præstedatteren der Maren Marie Martha Jakobsdatter Lund, med hvem han havde 2 Sønner og 2 Døtre, nemlig 1. Jakob Lund Møller, f. Kristiania 1774, død 1823, Sognepræst til Kragelund-Funder; 2. Anna Margrete Møller, døbt Hj. 28. April 1778, 3. Jens Møller, døbt Hj. 10. Novbr. 1779 og 4. Inger Kirstine Møller, døbt Hj. 24. Okt. 1781.

Laurids Meyer blev kaldet 20. Novbr. 1782. Var født 1747, Søn af Pastor Peder Caspersen Meyer i Gjelsted-Rorup; blev 1767 Student fra Odense, 1773 Kapellan og 1776 Hører i Kolding. Fra Hjøring forflyttedes han 17. Maj 1793 til Vinding-Bryrup-Vrads, hvor han døde 1822.

Gift 4. Oktbr. 1786 Marta Margrete Bechmann, Præstedatter fra Læsø. Børn: 1. Peder Morten Meyer, døbt Hj. 27. Maj 1788, begr. der 8. Juli 1788, 2. Charlotte Lovise Meyer, f. 1789?, begr. Hj. 27. Marts 1789, 3. Christiane Charlotte Meyer, døbt Hj. 8. April 1790, 4. Marta Charlotte Meyer, døbt Hj. 9. April 1791, 5. Lovise Lucie Meyer, døbt Hj. 13. Marts 1793.

Palle Valdemar Wulff blev kaldet hertil 23. Aug. 1793 og blev 1810 Sognepræst her (se Sognepræster).

Christian Nees blev kaldet hertil 20 Aug. 1810. Var født paa Rugaard 2. Marts 1774 som Søn af Købmd. i Odense og Ejer af Rugaard Henning Ulrik Nees og Cecilie Brandt. Blev 1794 Student fra Odense og Kandidat 1804. Fra Hjøring forflyttedes han 1814 til res. Kapellan i Asminderød, og derefter blev han 1817 Sognepræst i Slaglille, i Nykjøb. Sjæll. 1832 og i Strøby-Varpelev 1835, hvorfra han søgte Afsked 1860, død 1861.

Gift I Kbh. Frelsers 3. Maj 1811 med Ane Kirstine Thostrup, f. Kbh. 1791, død Hjøring 1812, Datter af Grosserer T. i Kbh., gift II Hjøring 8. Marts 1813 med Anna Kirstine Wulff, f. 18. Aug. 1794, d. . . ., Datter af Pastor Wulff, Hjøring. 3 Sønner.

Søren Bjerregaard blev kaldet hertil 24. Novbr. 1815. Var født i Kbh. 16. Marts 1771 som Søn af Skibskok Andreas Bjerregaard og Mette Helene Pind. Blev 1791 Student fra Kbh., 1799 Kandidat og 1802 Skolelærer i Vorning, 1804 res. Kapellan i Bjerregrav, hvorfra han kom hertil.

Fra Hjøring forflyttedes han 26. Maj 1824 til Tjæreby-A. som Sognepræst og derfra 1829 til Ø. Maria paa Bornholm. Afsked 1842, død i Rønne 18. Marts 1845. Gift o. 1800 med Marie Kirstine Holm, f. o. 1768, død Hjøring 12. Marts 1823. 1 Datter.

Ved hans Forflyttelse fra Hjøring blev det residerende Kapellani i H. t. Reskript 11. August 1824 nedlagt og Kapellanen erstattet med en Kateket, der tillige skulde være Førstelærer ved Borgerskolen.

Ordinerede Kateketer 1825—1865 har været:

Michael Frederik Blichfeld 20. April 1825 til 30. Novbr. 1827, senere Præst i Visby-Heltborg. Var meget elsket af Menigheden i Hjøring.

Mathias Anchersen Kirkeby 13. Febr. 1828 til 11. April 1828, senere Præst i Mørke-H. Han modtog ikke Embedet i Hjøring.

Jens Michael Hertz 30. April 1828. Død Hjøring 12. August 1828 efter 7 Ugers Ophold der og 4 Ugers Sygdom, blev ikke ordineret.

Niels Müller 12. Novbr. 1828 til 20. Oktbr. 1835, senere Præst i Ø. Brønderslev-H.

Peter Aug. Raaschou 12. April 1836 til 17. Maj 1848, senere Præst i Højslev-D.-L.

Aleth Sophus Hansen 5. Aug. 1848 til 14. Novbr. 1850, senere Præst i Husby i Slesvig.

Vilh. Johan Jacob Boethe 19. Januar 1851 til 27. Decbr. 1855, senere resid. Kapellan Aalborg Budolfi.

Jørgen Møller Hansen, konstitueret 10. Novbr. 1856 til 29. Febr. 1860, senere Præst i Tisted-Binderup-Durup.

Sophus Skeel Brummer, konstitueret 1860 til 31. Marts 1864, senere Præst i Marie Magdalene — K.

KORDEGNE (Klokkere).

Kordegnene i Hjøring kaldtes undertiden Kirkepriorer, hvilket var en tidligere Tids Benævnelse for Klokkere[1]); da adskillige af Degne til de udenbys Sogne i St. Hans og St. Olai har boet i Hjøring, er det ikke muligt i den ældste Tid at skelne mellem Byens Degn og den udenbys Degn.

En Peder Degn nævnes i Hjøring ca. 1570, da 2 Hekse fra Skærum red til ham paa deres „Drenge", ɔ: tjenende Djævle, for at lære noget mere af den sorte Kunst hos ham[2]).

Ca. 1640 begravedes en Anne Degnekone paa Kirkegaarden ved St. Katrine Kirke, og 1669 og 1672 nævnes i Kirkens Regnskab en Søren Degn, der maaske dog er identisk med den Søren Christensen, Degn til Hæstrup, der døde i Hjøring 5. Juni 1699, 82 Aar, og blev begr. her 8.

1) Jvf. Molbech: Bircherods Dagbøger S. 299.
2) Vends. Aarbøger I. 19.

Juni s. A. Anne Andersdatter, Søren Degns Hustru i Hjøring, nævnes i Tgb. 4. Febr. 1673 og døde i Hjøring 17. Juni 1699, 72 Aar.

Niels Lauridsen Tecker blev „Kirkeprior" her ca. 1676 og beklædte Embedet til 1707, da han blev Degn i Jelstrup-Lyngby[1]). Han boede i Nalborg i Jelstrup og døde i Aug. 1725. Var gift med Anne Christensdatter, død i Jelstrup 1725. Hun blev 1684 udskældt af Maren Helmersdätter i Hjøring for en „Hore og en Tæve", fordi Maren Fæstemand sad og drak i Niels Teckers Hus, men Klokkerkonen havde ogsaa en bred Mund og sagde, at Maren var en „Lortso" og hendes Moder var en Hore og døde som en Hore, og hun kaldte ogsaa Moderen „Helmers det graa Øg"[2]). Dette som Prøve paa en Degnekones Konversation.

Ægteparret havde en Søn, Christen Nielsen Tecker, der døde 1720 som Købmand i Hjøring, og som var gift med Anne Lauridsdatter af Hundelev. Endvidere var der Datteren Kirsten Nielsdtr. Tecker, død 1725, gift med Jens Christensen, Degn i Harreslev[3]), og Maren Nielsdatter Tecker, gift med Ole Thomsen i Gunderup.

Christen Nielsen Bollesen blev Klokker her 1707 og døde 1729. I fast Løn af Kirken havde han 20 Rdl. aarlig.

Han var gift med Karen Lauridsdatter, der døde her 22. Septbr. 1740, og som 19. Septbr. 1740 legerede 20 Rdl. til St. Katrine Kirke for at vedligeholde hendes og hendes Mands samt deres 3 Børns Gravsted[4]). Af Kirkens Regnskaber ses det, at Gravtræet 1750 blev tjæret.

Johan Rommedal blev 6. Maj 1729 beskikket af Biskoppen til at være Klokker og Graver i Hjøring. Udnævnelsen blev samtykt af Sognepræsten og Byfogden, og Rommedal skulde tillige være dansk Skoleholder her.

Det er ikke lykkedes mig at oplyse hans Personalia, men han var Student og havde før sin Ansættelse i Hjøring været Kateket ved Hospitalet i Aalborg[5]), antagelig var han Nordmand.

1730 blev han af Pigen Maren Pedersdatter Bistrup i Hjøring beskyldt for at være Fader til hendes Søn, og hun sagde, at Klokkeren havde forført hende under Ægteskabsløfte, men han friede sig ved Benægtelsesed, og Barnet kvaltes i Sengen hos Moderen[6]). 1733 stævnedes han af Byens Kæmner sammen med Urmager Jokum Heide, fordi St. Katrine Kirkes Ur i lang Tid ikke havde været i Gang, skønt de fik Betaling for at passe det[7]).

Rommedal døde her 9. Oktober 1750 og blev begravet sønden for Kirken. Hans Bo var fallit.

Han var gift I med Anne Marie Adamsdatter Galwitz, f. 16.., d. her 7. Febr. 1749 uden Børn, Datter af Bartskær Adam G. her (se Bartskærere); gift II med Else Katrine Jørgensdatter Lund, der endnu

1) Bispearkivet Capsa B. Loc. 8. 2) Tgb. 1684 1/7, 12/8.
3) Hjøring Tgb. 28/5 1720 fol. 37. 4) Jvf. Hofm. Fund IV. 344.
5) Hj. Tgb. 15/9 1733. 6) Tgb. 2/5 1730 ff, 17/10 1730. 7) a St. 15/9 1733.

levede 1794. Han havde i 2. Ægteskab Sønnen Jørgen Peter Rommedal, f. Hjøring i Septbr. 1750, der blev Byfoged i Hobro.

Knud Ramme blev 1750 Klokker efter Rommedal. Han var ugift, men trolovet, da han 20. April 1751 klagede til Stiftamtmanden over ikke at have Stolestade i Kirken til sin tilkommende Hustru[1]). Af Kirkens Regnskab ses, at han blev viet 12. Maj 1751, men da maa han allerede være blevet forflyttet til andet Embede.

Peder Conradsen Dyrskjøt blev 4. Maj 1751 kaldet til „Klokker, Kordegn og Skoleholder“ efter at have været Skoleholder her før 1741, vistnok som Rommedals Medhjælper. Han var født i Ravnshøj i Aasted Sogn og døbt der 21. Juni 1711 som Søn af Conrad Pedersen Dyrskjøt, der atter var Søn af den bekendte Skribent Peder Dyrskjøt[2]).

Peder Conradsen Dyrskjøt, der af Biskop Brorson omtales som „en god og ærlig Mand“, „en opbyggelig og kristelig Skoleholder og et Eksemplar paa Gudsfrygt“, tog Afsked fra Embedet 1766, men døde først 1771, begr Hjøring 24. Maj. Hans Hustru, hvis Navn ikke kendes, var f. o. 1713 og blev begravet i Hjøring 15. Maj 1776.

En Søn blev antagelig Dyrskjøts Efterfølger som Kordegn.

Sten Pedersen Dyrskjøt, der sandsynligvis var Formandens Søn, og som havde været hans Medhjælper i Skolen, blev 1766 kaldet til Klokker, Kordegn og Skoleholder her. Hans faste Løn bestod af 4 Tdr. Rug og 2 Tdr. og 6 Skp. Byg af nogen til Kapellanerne henlagt Jord efter Byfoged Jesper Christensens Gavebrev, „samt med Tiden i Vente noget efter Madam Kiærs Gavebrev paa 400 Rdl.“. Dernæst havde han til Ildebrændsel dels af Byens Jorder og dels af 2 Bøndergaarde (det er vel Bistrup og Hvidegaard) aarlig 3 Rdl. 2. Mark[3]) og endelig i Skoleløn 2 à 4 Skilling om Ugen af hvert Barn, „men ikkun faa søge Skolen, og mange af disse betale end ikke, ja, nogle komme i Skolen de 3 første Dage og blive borte de sidste for at slippe for Betaling.“ De fattigste havde fri Undervisning. „Lønnen som Skoleholder og Degn kan i det hele ikke anslaas højere end noget over 60 Rdl.“ Skoleholderen beskikkedes af Biskoppen; men han foreslog selv sin Medhjælper, som da prøvedes af Præsten, der havde Opsigt med Skolen og Skolegangen. Til Medhjælper havde Sten Dyrskjøt 1784 en Mand, der forhen havde været Borger og Haandværker i Hjøring[4]) og som vist blev hans Efterfølger. 1771 købte Dyrskjøt en Gaard i Hjøring af Jakob Christensen i Nørum[5]). Sten Dyrskjøt døde 4. Okt. 1784 og blev 11. Okt. begr. i Hjøring, 39 Aar gl.

Han ægtede 16. Oktober 1766 i Hjøring efter kgl. Bevilling til Vielse uden Trolovelse og Lysning Mariane Helmich. 18. Febr. 1780 fik de

1) Aalborghus, indk. Breve. 2) Jvf. Vendsysselske Aarb. IV. 189.
3) Brugeren af hver Fjerding Jord skulde betale 4 Skill. dansk til Brændsel til Skolen. Tgb. 4/7 1775. 4) Danske Saml. 2. III. 177. 5) Tgb. 2/4 1771.

Bevill. til, at den længstlevende maatte hensidde i uskiftet Bo; de havde ingen Børn, idet et spædt Barn var død 1767.

Mariane Helmich døde i Hjøring 5. Febr. 1810 (Skiftereg. 3. Febr., Skiftet sluttet 1813[1]).

Af Skiftet efter hende ses, at Dyrskjøts Arvinger var følgende, der antagelig var hans Faders og Moders Søskendes Børn: Jørgen Laursen i V. Mellerup, der var død, men havde efterladt sig Børn; Christen Laursen i Storgaard i Kvissel i Aasted Sogn, død, men havde efterladt Børn; Maren Laursdatter i Skaftved i Aasted Sogn, død, men havde i Ægteskab med Palle...... efterladt sig Børn, blandt hvilke Sønnen Thøger Pallesen i Skaftved blev gift i Hjøring 3. Febr. 1791 med Katrine Marie Christoffersdatter Wiltmann; Ane Christine Mogensdatter i Vestergaard i Aasted, død 1811—1813.

Thomas Olufsen Helmich blev Kordegn og Skoleholder her 1784 og havde vistnok tidligere været Dyrskjøts Medhjælper. Hans Slægtskab med den foran omtalte Familie Helmich er ikke oplyst.

Han var født o. 1728 og døde 1812, begr. 16. Oktober.

Han benævnes Enkemand 28. Marts 1776, da han i Hjøring ægtede Pigen Maren Christensdatter, med hvem han havde følgende Børn: 1. Peder Conrad Helmich, døbt Hj. 12. Januar 1777, begr. 17. Jan. s. A., 2. dødfødt Søn, begr. 7. Febr. 1778, 3. Karen Marie, døbt 28. Marts 1782, 4. Helene, døbt 25. Maj 1785, 5. dødfødt Søn, begr. 19. Maj 1787, 6. Christiane, døbt 24. Decbr. 1788, 7. Ulrica Kirstine, døbt 6. Juli 1792, begr. 26 Juli 1794.

1793 brændte Skolen med en Del af hans Indbo.

10. Oktober 1813 blev Willum Jacobsen Kordegn, Klokker og Skoleholder her i Byen. Han var født 13. Maj 1781 som Søn af Jakob Willumsen i Ulstedbo i Sindal Sogn og blev 17 Aar gammel Hjælpelærer hos Lærer Thrane i Sindal, hvorpaa han en Vinter var Huslærer hos Pastor Vadum

1) Vennebj. Herreds gejstl. Skiftepr. Mariane Helmich var Datter af Degnen Jens Thomsen Helmich i Børglum, senere i Vrensted. Foruden 1. Mariane Helmich, var der følgende Børn: 2. Frederik Kjær Helmich, der 1765 var paa Viborg Stiftsamtskontor[2]). 1769 sukcederende Landfoged paa Læsø og Forvalter ved »Ribergaards Godser paa Lolland« (vist død som Byfoged i Skive 30. Septbr. 1774, 31 Aar). Han havde 1 Søn. 3. Ulrik Jensen Helmich tog 1776 Borgerskab som Bogbinder og Boghandler i Hjøring, hvor han var gift med Maren Nielsdatter, med hvem han havde 2 Døtre, Elisabet Sofie og Kirsten, døbt henholdsvis 1775 og 1776, men vist begge døde som smaa. 1778 købte han en Gaard »paa Baaren« i Ingstrup og døde her 1807 efterladende sig en Søn Jens Helmich, 4. Anders Kjær Helmich, død i Aalborg før 1810 uden Børn, 5. Dorte Margrete Helmich, gift med Jens Lund i Hjøring, der begge døde før 1810 og havde flere Børn, blandt hvilke Svend Lund, Selvejer i Købsted i Tornby, 6. Kirstine Helmich, gift med en Christensen i Vordingborg, 7. Johanne Helmich, død Hjøring 1808, gift med Christen Mørch, Degn i Flade, hun var 1780 Enke og købte da et Hus i Hjøring[3]), flere Børn.
2) Landemodepr. 1765. 3) Tgb. 348 b.

i Mosbjerg for derefter at blive Vinterskolelærer i Hørmested. 1802 kom han paa Blaagaards Seminarium, hvorfra han 1805 dimitteredes med Karakter „meget duelig". Derefter blev han Huslærer hos kgl. Agent Qvist i Aalborg og 1808 Degn og Skolelærer i Sæby, men da denne Stilling var saa usselt aflønnet, tog han 1810 Plads paany som Huslærer hos Købmand Mads Galten i Aalborg. Medens han var her, søgte han flere Degneembeder, bl. a. i Bjergby og Jerslev; det første fik en Forvalter, det andet en Forpagter, og herover blev Jakobsen, der af Biskoppen havde faaet Løfte paa Bjergby Degnekald, saa forbitret, at han skrev et Brev til denne, hvori han beklagede sig over at være forbigaaet. Nogen Tid derefter tilbød Biskoppen ham saa Kaldet i Hjøring og ligeledes Torslev Degnekald, og efter at have beset Forholdene i Hjøring, hvor der nylig var købt et nyt Skolehus, tog han imod dette Kald, der foruden Højtidsoffer og Akcidenser var lønnet med 8 Tdr. Rug og 8 Tdr. Byg. Han skulde dog give Andenlæreren Middagsmad, men dette blev han fritaget for, og ligeledes fik han Lønnen forhøjet til 10 Tdr. Rug og 10 Tdr. Byg samt 200 Rdlr. i Penge, hvilken Pengesum paa hin Tid dog kun repræsenterede ca. 2 Tdr. Byg (!)[1].

Willum Jacobsen døde i Hjøring 7. November 1839.

18. Juli 1817 ægtede han i Sindal Præstegaard Mette Cecilia Gjertner, f. i Vestrupgaard i Saltum 4. Maj 1794, død Hj. 17. Juli 1821, Datter af Prokurator og Proprietær Peder Gjertner til Egebjerg (tidligere Godsforvalter ved Birkelse og Forpagter af Vestrupgaard i Saltum Sogn) og Mariane Østergaard[2]. Med hende havde Jacobsen en Søn, Jacob Peter Jacobsen, f. Hjøring 28. Septbr. 1818.

Gift II med Johanne Brøndlund Gjertner, f. Saltum 1792; død Hjøring 17. Novbr. 1852, Søster til I Hustru. Med hende havde Jacobsen Datteren Mette Cecilie Jacobsen, f. Hjøring 12. Novbr. 1824, død Hj. 11. Febr. 1880.

Et Hefte med Lejlighedsdigte af Willum Jacobsen findes i Museet i Hjøring. Flere af dem har været trykt i Aalborg Aviser.

Johan Edvard Sophus Gesner blev 1840 kaldet som Degn, Klokker og Organist i Hjøring. Han var født i Kbh. 4. Marts 1807, Faderen Præst ved Vartov, blev 1827 Student og tog 1838 Lærereksamen fra Snedsted med bedste Karakter, men findes ikke i den trykte Fortegnelse over dimitterede derfra. Død Hjøring 2. Aug. 1862.

Carl Vilhelm Theodor Emil Müller 1863—66, senere Overlærer i Nørresundby, død 1918.

Lars Nielsen Dahl kaldet til Kordegn 28. Jan. 1867.

[1]) Jacobsens udførlige Selvbiografi; jvf. Lønborg Friis: Vendsysselske Nationaldragter S. 26 ff. [2]) C. Klitgaard: Hvetbo Herred II 201.

TOLDERE.

Tolderembedet i en saa lille By som Hjøring var ikke af synderlig Betydning, men Tolderen her havde tillige Opsyn med Stranden (Ind- og Udskibning, Strandinger) fra Vesterkanten af Slette Strand til Tversted Skiver eller Skellet mellem Raabjerg og Tversted Sogne. (Tgb. $^{13}/_{5}$ 1673). I Midten af det 18. Aarhundrede var Distriktets vestlige Grænse dog Tranum Bæk (Danske Atlas V. 208).

Peder Olufsen var Tolder 1629 og 1631, død ca. 1637. Var tillige Raadmand i Hjøring og Skriver i Vennebjerg Herred; se Raadmænd.

Hans Thomsen var Tolder 1642 og var tillige Byfoged i Hjøring, se Byfogeder.

Christen Thomsen var Tolder 1652 og 1653. (Tgb. $^{27}/_{9}$ 1653).

Mikkel Madsen Vendelbo blev Tolder her 1. Januar 1661 (Bestall. 16. Febr. 1661) se Borgmestre. Da han jo ikke kunde overkomme at passe det store Distrikt med de mange Udskibningssteder alene, var der ogsaa ansat en Visiterer, og 1662 var Erik Madsen Visiterer her. 21. Juni 1664 havde han Proces med Tolderen.

Jens Nielsen (Rosenlund?) blev Tolder her 10. Juni 1675 og var fra 1672 af Byfoged her, se derunder. Død 1697. Rasmus Andersen blev 1. Maj 1670 Visiterer over Hjøring Tolderi og var her endnu 1684 (Tgb. $^{8}/_{7}$ 1684) og 1687—1690 nævnes en Toldbetjent eller Visiterer Peder Jakobsen Brun, gift (1687) med Johanne Pedersdatter (Tgb. $^{21}/_{12}$ og $^{4}/_{9}$ 1688).

Christian Hesselberg blev 20. Juni 1696 udnævnt til Tolder i Hjøring[1]. Han er antagelig identisk med Christen Jørgensen Hesselberg, som 16. April 1689 fik Udnævnelse til Tolder og Landfoged paa Læsø fra 1. Januar 1689.

18. Marts 1701 ægtede han i Huset i Hjøring Fru Ide Marie Rantzau, der ved Aalborg Tamperretsdom af 16. Febr. 1701 var blevet skilt fra sin tidligere Ægtefælle Løjtnant Jesper Dannoton eller Donaton. Løjtnanten, der havde staaet ved Bergens Dragoner 1689 til 1. Febr. 1691 var bortrømt og blev efterlyst, og i Skilsmisseakterne siges, at han for 8 Aar siden (ca. 1692) som fredløs var draget bort fra hende. Han er dog vist den samme Jesper Dannoton, som den, der 31. Maj 1701 ansattes som Fændrik ved holstenske Dragoner, men blev reduceret 1702[2]. Fru Ide Marie boede

[1]) Rentek. Bestall. [2]) Hirschs Saml.

fra ca. 1693 i Hjøring og fik 26. Novbr. 1700 et godt Skudsmaal herfra af Sognepræsten. I H. Grüner Nielsens Bog „Læsøfolk" berettes S. 10, at Christian Hesselberg var gift med „en Pige, som havde tjent paa Slottet", saa han har muligt været Enkemand, da han ægtede Fru Ide. Hans Virksomhed som Tolder i Hjøring varede kun ca. 1 Aar, og det er mig ubekendt, hvad han derefter har foretaget sig indtil 3. Januar 1702, da han blev udnævnt til Inspektør over Aalborg og Viborg Distrikters Toldsteder.

At hans Ægteskab med Fru Ide har været paakrævet ses af, at de 20. Maj 1701, altsaa 3 Mdr. efter Brylluppet, fik en Søn, Poul Jørgen, døbt i Hjøring.

Niels Poulsen Kjærulf blev Tolder her 1697. Var født i Sønderholm Præstegaard ca. 1677 og døde i Hjøring 13. Januar 1724. Var tillige Ridefoged over Sejlstrup Len og blev 1708 Skriver i Børglum og Jerslev Herreder. Gift II St. Olai Kirke 9. Jan. 1712 med Hippolyte Jakobsdatter Holm af Kajholm, der efter hans Død boede paa Kjettrupgaard i Ingstrup Sogn (1728—40). Se „Kjærulfske Studier" S. 132.

30. Juni 1696 blev Mogens Olsen beskikket til Visitør og Toldbetjent i Hjøring, men fik ingen Løn. Han havde tjent Kongen i sidste skaanske Krig og mistede derfor sine Midler, Gaarde og Gods og kom i største Armod, og 21. August 1684 var han blevet Strandrider fra Hjøring til Skagen efter Ole Troelsen Ulf. Da Toldstedet i Hjøring var „meget ringe, men brydsomt, da der var idelig Opvartning ved Sandskuderne paa Vestkysten", ansøgte han 5. August 1699 om at blive Visitør i Skagen eller et andet Sted (Rentekammerets danske Sekretariat. Indk. Sager 1699).

I Aaret 1700 blev Toldforretningerne i Hjøring, Skagen og Fladstrand forenet til ét Embede, som gaves til Opfinderen af denne Ordning, Tolderen i Skagen Anders Poulsen, der efter alt at dømme har været en ret mærkelig, men „geskæftig" Person (se Jydske Saml. 3. VI. 97 ff), hvis forgæves Frierhistorier der hentydes til i flere samtlige jydske Viser (Jakob Knudsen Skandrups Digte 7 og 9 og J. Knudsens utrykte Digt i Thottske Saml. 4° 1524 S. 22) saavel som ogsaa af den paa Skagen strandede svenske „Kommandør" Jonas Palmquist (Jydske Saml. 3. VI. 120).

Fra 1701 blev Toldintraderne af Skagen, Fladstrand og Hjøring bortforpagtet til nævnte Anders Poulsen for 928 Rdlr. specie, og Konsumtionsafgiften af Vin, Brændevin, Salt og Tobak (de 4 Species) paa disse Steder blev samtidig bortforpagtet til ham for 50 Rdl. aarlig.

For Hjørings Vedkommende var disse Indtægter utvivlsomt meget smaa, og der var da heller ikke noget særligt Toldkammer her, men Købmand Jørgen Ernstsen Weidemann og hans Søn Ernst Jørgensen Weidemann passede Toldforretningerne i de Aar, denne Ordning stod paa, nemlig indtil 1706, og leverede de fornødne Maal og Vægte. De tog ogsaa Vejer-, Maale- og Skriverpengene mod at svare Anders Poulsen en Afgift af 30—40 Rdl. om Aaret[1]).

1702 lod Anders Poulsen, Tolder i Hjøring, stævne to norske Skippere, hvis Skuder var afsejlet fra Fureby Strand til Norge uden Toldseddel. Det bevistes, at Skuderne havde maattet flygte fra Reden „formedelst Guds Vejrlig, saasom her er ingen Havn for Landet", og begge Skipperne var blevne efterladt paa Land, hvorfor de da ogsaa frifandtes for Tolderens Tiltale[2]).

1705 blev Anders Poulsen anklaget for Underslæb af Strandinspektør Peder Bertelsen og Toldforpagter Daniel Glasmeyer, der var hans Medinteressenter i Toldforpagtningen, og de klagede til Regeringen over ham[3]). Da Anders Poulsens Forpagtning udløb 1705, forpagtede den tidligere Tolder i Hjøring, Niels Poulsen Kjærulf, Tolden af denne By 1706 for en Afgift af $67^1/_2$ Daler og Konsumtionsskatten af de 4 Species for 5 Rdl., Skagens Told, der blev forpagtet til Albrecht Nielsen Birch, kostede henhv. 570 og 25 Rdl., og Fladstrand Told, som Anders Poulsen fik tilslaaet, kostede henhv. 600 og 20 Rdlr.[4]).

I Hjøring skulde Byfoged Anders Paulin have Opsyn med Toldforretningerne, men 1706 blev Otto Pedersen af Sæby antaget som Toldinspektørens Fuldmægtig ved Hjøring Toldsted. Niels Poulsen Kjærulf var ogsaa Toldforpagter i Hjøring i Aarene 1707—09, men Toldintraderne ved Stranden vedrørte ikke denne Forpagtning, idet de paa hin Tid ogsaa var bortforpagtede til de saakaldte Strandforpagtere. 1710 ophørte Forpagtningen, og Niels Poulsen Kjærulf var atter Tolder.

Hans Buchholtz, der i 6 Aar havde været Volontær i Krigskancelliet, blev Tolder her 13. Marts 1724 efter Niels Poulsen Kjærulf og blev 18. Febr. 1724 endvidere Skriver i Børglum og Jerslev Herreder. 1728 suspenderet for Kassemangel. Afsked 9. Marts 1729. Gift Hjøring 1726 med Ide Katrine Kjærulf, f. o. 1707, begr. Hjøring 5. Marts 1790, Datter af Henrik Kjærulf til Linderumgaard og Ide Henriksdatter Bugge.

Poul Nielsen Børglum blev Tolder her 23. Marts 1729, Bestalling 14. April, og blev 1731 tillige Byfoged, se derunder. Som Tolder havde han kun 30 Rdlr. aarlig i Løn. Han kaldes ogsaa Toldkontrolør, og efter hans Død 4. Febr. 1756 søgtes Kontrolørembedet bl. a. af Poul Enevoldsen Dahl i Hjøring ved Skrivelse til Stiftamtmanden[5]).

Oluf Pedersen blev Tolder her 1756 og døde her 16. Aug. 1763. Han var gift med Anna Margrete Nygaard, f. o. 1702, begr. Hjøring 26. Juni 1784; ingen Børn.

Peder Nielsen Kjær blev Tolder her 22. Januar 1761 og var ogsaa

1) Hjøring Tgb. $^4/_7$ 1702 og $^3/_2$ 1705. 2) a. St. $^8/_8$ 1702. 3) a St. $^3/_2$ 1705.
4) Rentekammerets Arkivalier vedr. Toldforpagtninger. Jvf. Hj. Tgb $^{20}/_4$ 1706.
5) Aalborghus indk. Breve 1756.

Vejer og Maaler. Var 1756 blevet Toldkontrolør her og var tillige Fuldmægtig hos By- og Herredsskriver Fibiger og dennes Eftermand; men havde 15 Aar været Lakaj hos Baron Dehn og Materialskriver ved dennes paa Amalienborg opførte nye Bygning. (Rentek. Udn.). 1. Febr. 1779 Toldinsp. i Hjøring. Han var født o. 1714, og hans Fader var formodentlig den Niels Kjær, der 12. Juni 1772 blev begr. i St. Katrine Kirke udenfor Byfoged Børglums Begravelse, 78 Aar gl.; Moderen blev begr. i Hjøring 7. Novbr. 1767, men hendes Navn anføres ikke. Peder Kjær, der blev begravet i Hjøring 1801, tog 1. Juli 1793 sin Afsked fra Embedet.

Pinselørdag Nat 1793 brændte hans Gaard og hans Løsøre m. v. og selv var den gamle svagelige Mand nær indebrændt. Toldregnskaberne brændte ligeledes[1]).

9. Decbr. 1756 blev han i Hjøring gift med Anna Fibiger, f. o. 1740, død . . ., Datter af Byskriver Gotfred Fibiger her. Med hende havde han følgende Børn:[2])

1. Else Kirstine Børglum Kjær, døbt Hjøring 18. Decbr. 1757.
2. Kirsten Karup Kjær, døbt Hjøring 27. Febr. 1760.
3. Anne Sofie Kjær, døbt Hjøring 28. Juni 1761.
4. Gotfred Fibiger Kjær, døbt Hjøring 12. Febr. 1764, se Eftermanden.

1. Juli 1793 blev Toldforretningerne i Hjøring omlagt, idet Told- og Konsumtionsvæsenet forenedes, og der ansattes baade en Told- og Konsumtionsinspektør og en Told- og Konsumtionskasserer for Hjøring og underliggende Distrikt.

TOLD- OG KONSUMTIONSINSPEKTØRER.

Johan Georg Lybecker blev ansat 12. Juni 1793 efter tidligere at have været Konsumtionskontrolør i Skagen. Var Søn af Amtmand Lybecker i Hjøring og født o. 1768. Tillige Lotterikollektør. 1798 udnævnt til Toldinspektør i Hjerting, død 15. Juli 1831 som Toldinspektør i Varde; Overkrigskommissær. Gift Skagen 19. Septbr. 1792 med Regine Ferslew, døbt Skagen 12. Marts 1766, død Hjerting 25. Juni 1818, Datter af Byfoged H. C. Ferslew og Katrine Marie Holm. 11 Børn, blandt hvilke kan nævnes Hans Ferslew Lybecker, f. 1806, død 1866, Postmester i Skern.

Caspar Josva Thaarup kom 1798 hertil fra Sakskøbing, hvor han 3. Juli 1793 var blevet Konsumtionskontrollør. 1814 Kammerraad, død her 1. Oktbr. 1823, 71 Aar.

Heinrich Petersen, udnævnt 16. December 1823. Var Dannebrogsmand, da han 1819 blev Toldkasserer i Rødby, 1820 karakt. Sekretær. 1845 Kammerraad. 20. Maj 1851 Afsked, død Kbh. 11. Juni 1853, 71 Aar.

1) Tgb. $^{3}/_{12}$ 1793. 2) En af Døtrene var gift med Niels Pedersen Hauerslev i Løkken.

Nyegaard Øllgaard var Assistent hos Toldinsp. i Aalborg, da han 20. Maj 1851 blev udnævnt til Toldinspektør i Hjøring, død her 27. Oktb. 1866, 69 Aar.

TOLD- OG KONSUMTIONSKASSERERE.

Gotfred Fibiger Kjær udnævnt 12. Juni 1793, tillige Vejer og Maaler. Var døbt i Hjøring 12. Febr. 1764 som Søn af Tolder Peder Kjær, se foran. Død 3. Jan. 1806. Ugift?

Nikolaj Christian Clausen, udnævnt 4. Juli 1806. Var Søn af Pastor Joh. Hauch Clausen her og var født i Nørresundby 1771, Student Aalborg 1792, cand. phil. og derefter Lærer i Kbh. Død Hjøring 9 Septbr. 1824. Gift med Anna Nissen, f. 1776, død 22. Juni 1834.

Michael Treschow blev 5. Januar 1825 Told- og Konsumtionskasserer her, 1825 Krigsraad, 2. Febr. 1848 Afsked, 1856 Justitsraad, død paa Fuglsig, som han var Medejer af, 27. Juli 1869. Ugift?

Otto Bernhard Hedemann udnævnt 23. Septbr. 1848. Var født 3. Juni 1811, cand. jur. Kancellist i Statssekreteriatet for Naadessager, Kammerjunker. 1. April 1853 blev han Toldkontrolør i Kbh., senere Toldforvalter i Fredericia og 1871 Toldinspektør i Aarhus, Afsked 1880; død 17. Marts 1883 i Kbh. Gift med Ludovica Schmidt, f. . . . ., d. 5. Okt. 1855.

KONSUMTIONSVÆSENET.

Konsumtionen af Hjøring efter Forordningen af 8. Septbr. 1672 samt Folkeskat, Græspenge, Kopulationsafgift, Vognmandstold, Konfiskationer og Bøder var som oftest bortforpagtet.

Fra 1. Jan. 1673 til 1. Jan. 1674 var den forpagtet af Borgmester Mikkel Madsen Vendelbo og Raadmændene Laurids Nielsen Bech og Johan Frederiksen Wiltmann for 500 Rdl.[1]).

1674 og 1675 havde Borgmestrene Mikkel Vendelbo og Henrik Josefsen den for 550 Rdl. aarlig.

1678—1680 havde Raadmand Johan Wiltmann den for 590 Rdl. aarlig.

1681—1683 havde Byskriver Frederik Olsen den for 590 Rdl. aarlig.

1684—1686 havde Byfoged Jens Nielsen m. fl. den for 400 Rdl. aarlig.

1687—1689 havde Jakob Jakobsen den for 455 Rdl. aarlig. Han var vist en udenbys Mand, og 18. Januar 1687 klagede han til Rentekammeret over, at Byen var ganske aaben og uden Grøfter og Bomme, saa enhver kunde indføre, hvad han lystede uden at betale Konsumtionsafgift. I den Anledning fik Byfogden 28. Januar 1687 Ordre til straks at paalægge Borgerskabet at indhegne Byen og forsyne den med Grøfter og Bomme, saa der ikke fremtidig skulde klages herover. Byen havde vel ogsaa tidligere

1) Tgb. $^{16}/_{9}$ 1673.

været indhegnet, men Indhegningen var forfalden i den Tid Byens Borgere havde haft Forpagtningen[1]). Jakobsen var 1706 Forvalter paa Albæk, og han var gift med en Datter af Raadmand Johan Wiltmann i Hjøring.

1690—1692 havde Jakob Jakobsen ligeledes Forpagtningen, men for 710 Rdlr.

Som Følge af Byens Brand 1693 og 1702 blev den fritaget for Konsumtionsafgift indtil 1. Juli 1715.

1. Januar 1716 til 31. Decbr. 1718 var Afgiften bortforpagtet til 8 af Byens Indvaanere for 560 Rdl. aarlig[2]).

1. Januar 1719 til 31. Decbr. 1736 ligeledes til flere af Borgerne ved Christen Hansen, Rasmus Christensen, Peder Bering og flere. Afgiften var svingende mellem 735 (1722—24) og 460 Rdlr. aarlig (1734—36). I Tingbogen 26. August 1721 findes en Beregning over den Afgift, hver Beboer skulde svare 1719 for at være fri for at erlægge Betaling, hver Gang noget forbrugtes, blandt de 105 Beboere nævnes 3 „Potpiger". Den faste Konsumtion opkrævedes med 600 Rdl. Lignende Repartitioner findes samme Sted for Aarene 1720 og 1721. Til den faste Konsumtion kom saa den uvisse, der erlagdes ved Byens 3 Bomme, Østre, Vestre og Nørre Bom; af Fortegnelserne herover ses, at der var nogle Kvinder, som jævnligt betalte 12 Skill., det har formodentlig været Kvinder, der løb om paa Landet og solgte Hvedebrød eller andet, — en af dem hed „Nøgen Mette".

1722 blev der taget Syn over Byens „Lukker", der var forfaldne. Af Byens offentlige Lukker nævnes der 3 Bomme, der var borte, et Lukke over „Strømmen", et Led ved St Olai Kirke, et Led ved Folden m. fl.[3]).

1737—1739 forpagtede Regimentskvartermester Emanuel Thygesen Konsumtionen af Byen for 530 Rdl. aarlig, men da Borgerskabet søgte Kongen om selv at maatte faa den, fik de den ogsaa og beholdt den vist til 1742. 1738 blev de tiltalt af Stiftamtmanden, fordi de 1737 havde foretaget Husundersøgelse efter Brændevinsredskaber paa forskellige Godser, og de maatte vedtage Bøder. Blandt de 11 tiltalte var Byfoged Børglum[4]).

1742 forpagtede Mads Jensen Skjøt af Fladstrand Konsumtionen, og alle ulovlige Indkørsler til Byen lukkedes atter med Diger og Grøfter, og „Hans Majestæts øde Pladser" i Byen indhegnedes[5]). Rasmus Hansen i Skagen var Medforpagter, og hans Broder Mathias Hansen opholdt sig i Hjøring[6]).

1746—48 var Afgiften atter bortforpagtet til Borgerne Peder Bering og Christen Samuelsen for 725 Rdl. aarlig.

1749—1763 havde Henrik Vincent Lybecker den i Forpagtning. Han var tillige Prokurator her, se derunder.

1764—1766 var Konsumtionen bortforpagtet for 860 Rdl. aarlig til Købmand Anders Riis, der havde overtaget Amtsforvalter i Kbh. Malthe Bruuns Bud paa den.

1) Rigsarkivet, Aalborg og Viborg Stifters Kopibog 1045, Fol. 52 f.
2) a St. S. 160. 3) Tgb. 1772 fol. 140 b. 4) Tgb. 6/5, 20/5, 17/6 1738.
5) Tgb. 6/11 1742. 6) Mandtal til Kopskatten.

1767 nævnes Konsumtionsforpagter Erik Jakobsen Høg, der indtil 1784 var Købmand i Hjøring, men da flyttede til Hesselholt. Var gift med Anne, Datter af Lars Thorsen til Hæstrupgaard.

1774 var Erik Sødring Forpagter af Konsumtionen, begr. i Hjøring 14. Decbr. 1792, 61 Aar.

KONTROLØRER OG VISITERER VED TOLD- OG KONSUMTIONSVÆSENET.

Peder Nielsen var Visiter 1687 og vedblev vist dermed saalænge Jakob Jakobsen havde Forpagtningen indtil 1693. Samtidig nævnes 2 Betjente.

Peder Nielsen Kjær blev 8. Marts 1756 Kontrolør her, se Toldere.

Niels Lassen blev Toldkontrolør og Konsumtionsbetjent her 1. Jan. 1779. Var født ca. 1720 og døde her 14. Maj 1785, 65 Aar gl. Var gift I med Anna Elisabet Hansen, II med Engel Dortea Erhardt, der blev begravet her 22. April 1789, 50 Aar gl. Af Skiftet efter ham — Boet var fallit — ses, at der var følgende Børn:

Af 1. Ægteskab: Hans Christian Lassen, Præstegaardsforpagter paa Sjælland, Christiane Dortea Lassen, gift med Skibskaptajn Zwergius i København.

Af 2. Ægteskab: Lars Lassen, f. o. 1763, Frederik Lassen, f. o. 1764, Johan Lassen, f. o. 1776, Anne Elisabeth Lassen, f. ? Caroline Mathilde Lassen, f. ?

Ludvig Christian Geisler blev Konsumtionskontrolør og Toldbetjent her 29. Juni 1785 og blev begravet her 15. December 1789, 36 Aar gl.

Jørgen Lemvig blev Konsumtionskontrolør her 10. Juli 1789, men blev ved Toldforandringen 1793 Toldkasserer i Skagen. Død 1831, 71 Aar. Var gift med Else Kirstine Lund, med hvem han havde 2 Børn døbt i Hjøring (Jakob Peter og Anne Margrete), Søn Nikolaj Wivet, døbt 1795, begravet Skagen 7. Aug. 1796.

Hans Aaby var Overkontrolør eller Overvisitør ved Konsumtionen og døde her 1799, begr. 9. Januar, 68 Aar gl.

Johan Michael Mändtlein var Overbetjent her 1802.

Carl Sehested Svarre blev Toldkontrolør her 27. Maj 1845. Var født 30. Decbr. 1805 og blev 20. Maj 1851 Toldkontrolør i Thisted, Afsked 1881, død 15. Januar 1889.

Peder Top Vandal Bang blev Toldkontrolør her 1. April 1853 efter tidligere at have været Toldbetjent og Portkontrolør i Kbh. Afsked 31. Jan. 1861, død Kbh. 6. Febr. 1866. Gift Frederikke Leerager.

POSTMESTRE.

Hjøring Postkontor er oprettet 1. Maj 1802 i H. t. kgl. Resol. af 29. Januar og Plakat af 13. April s. A. af Hensyn til, at Amtmanden havde Bopæl der, og samtidig afløstes den gaaende Post til Aalborg af en ridende Brevpost 2 Gange ugentlig og en kørende Pakkepost 1 Gang maanedlig, vist fra 1834 af 2 G. maanedlig og fra 1841 hver Uge.

Den første Postmester var Johan Ludvig Hartmann, der fra 1794 af havde været Apoteker her i Byen[1]). Han var født i Roskilde 26. Decbr. 1749 og døde i Hjøring 24. Novbr. 1809, 60 Aar gammel; gift 26. Septbr. 1788 med Else Marie Holst, døbt 25. Juli 1755, død 3. Maj 1821. 1808 solgte han sit Apotek, og samme Aar tog han sin Afsked som Postmester.

Hans Efterfølger blev Johan Mangelsen von Orning, der tillige var Branddirektør her. Han havde tidligere været Chef for Jydske Regiments 3. Bataillons 2. Komp., men afgik som Major 1808 ved den store Reduktion. Allerede 1810 tog han Afsked som Postmester og flyttede til Sæby som Branddirektør, og her døde han 10. Oktober 1811, 57 Aar gl. Han var 1805 blevet gift med Kristiane Margrete Tydell, der 1800 var blevet Enke efter Godsejer Laurs Svendsen Hviid til Lundergaard i Hvetbo Herred og Jægerum i Ø. Han Herred. Hun døde i Sæby 5. Februar 1816.

Den følgende Postmester i Hjøring var Henrik Hartmann, Søn af ovennævnte Hartmann og født Aalborg 23. Juni 1790. Han fik 29. Maj 1810 Bestalling som Postmester her, skønt han kun var ca. 20 Aar gammel, og 1816 tog han endvidere Borgerskab som Købmand i Hjøring. Afsked 17. Septbr. 1864; Kancelliraad 1845, Justitsraad 1860, R* 1864, død 12. Novbr. 1869.

Gift 6. Juli 1828 med Engel Bolette Hartmann, f. 10. August 1798, død 14. Septbr. 1861, Datter af Fabriksbestyrer ved Gudumlund David Hartmann og Martha Holm.

APOTEK — APOTEKERE.

4. Februar 1794 indgav cand. pharm. Johan Ludvig Hartmann Ansøgning om Bevilling til at oprette et Apotek i Hjøring „og derhos at handle med de Varer, hans Anlæg og øvrige Næringsvej gør nødvendig“, og efter at Ansøgningen 12. Septbr. s. A. allernaadigst var bevilget, oprettedes det nuværende Løveapotek[2]).

Den nye Apoteker, der var født i Roskilde 26. Decbr. 1749 som Søn af Raadmand Morten Hartmann og Johanne Lange, havde tjent paa Aalborg Svane-

[1]) Se Apoteket. [2]) Niels Hedin i »Vends. Tidende« 214/1919, der for en stor Del er Kilden til det følgende.

apotek som Lærling i 7 Aar og derefter som „Svend“ fra 1771 til 1782. Senere blev han Købmand i Aalborg, og 24. Maj 1794 tog han pharm. Eksamen. Han var velanbefalet af sin tidligere Principal saavel som af Stiftamtmanden i Aarhus, Physikus, det medicinske Fakultet og de pharmaceutiske Assessorer, saa han var utvivlsomt en dygtig Mand.

Apoteket indrettede han paa Nørregade mellem Amtmandsgaarden (nu Theaterbygningen) og Strædet „Tinpotten“, det vil sige, at det var i Ejendommen nærmest nord for Theaterbygningen, og her blev det til 1816, da det flyttedes til sin nuværende Plads i Østergade. Hartmann, der fra 1802 af ogsaa var Postmester (se nærmere derunder), døde 24. Novbr. 1809, men ved Kontrakt af 30 Septbr. 1807, Skøde læst 25. Juli 1809, solgte han Apoteket og Ejendom for 4500 Rdl. til Carl Gustav Sundius, en Svensker, der skal være født i Malmø 1784, og som 1808 var blevet cand. pharm. Sundius, der drev Apoteket paa Hartmanns Privilegium, solgte det (men ikke Bygningen) igen 1810 for 8760 Rdlr. til Ancher Christian Hansen, f. 1787, som 3. Aug. s. A. fik Bevilling til at anlægge et Filialapotek i Fladstrand (Frederikshavn), og da dette Apotek vist i Krigsaarene blev temmelig betydeligt, blev det selvstændigt 1813, og Hansen flyttede hertil, hvor han saa sad som Apoteker til 1833, død som Teglværksejer i Frederikshavn 1857. I Krigsaarene udstedte hans Apoteker private Pengesedler, de saakaldte „Billetter“.

Ved Kontrakt af 3. August 1813 solgte Hansen atter Apoteket i Hjøring til den tidligere Ejer, C. G. Sundius, for 10,050 Rdl., men denne Gang fulgte Bygningen heller ikke med, idet Ejendommen nu ejedes af Prokurator Rod. 1816 købte Sundius saa Madam Lembergs Gaard paa Østergade og flyttede Apoteket hertil, men samtidig lejede han Gaarden ud til Jacob Christian Hygum, til hvem han havde solgt Apoteket. Hygum, der var født 1788 og blev cand. pharm. 1814, døde i Iller ved Sundeved 1882, men i Hjøring var han kun i 2 Aar. De tidligere Apotekere havde drevet Virksomheden paa den forlængst afdøde Hartmanns Privilegium, men Hygum søgte og fik selv Privilegium. Han synes ikke at have kunnet klare sine overfor Sundius indgaaede Forpligtelser, og 1818 tog Sundius Apoteket tilbage og var nu for tredje Gang Apoteker her, men 1820 forsvandt han for bestandig fra Byen, efter at han 29. Decbr. 1819 havde solgt Apotek og Ejendom for 11,565 Rbdl. til Apoteker Lange. Grunden til, at Sundius forsvandt fra Byen — han rejste hjem til Sverige — staar vist i Forbindelse med en Justitssag mod Distriktskirurg C. F. Simonsen (se Læger), i hvilken Sag det i Overretsdom af 22. Marts 1819 hedder, at Justitsen forbeholder sig sin Ret mod Apoteker Sundius[1]).

Christian Ludvig Lange var født 1789 paa Juellund paa Sjælland og blev cand. pharm. 1830. Han var en ivrig Botaniker, der dyrkede

[1]) Ugeskr. for Læger 1905, S. 801.

Lægeplanter paa Toften nord for St. Olai Kirke (Apoteker Langes Medicinhave) og i Brinck Seidelin: „Hjøring Amt“ S. 183 nævnes en Del af de Planter, han dyrkede, ligesom ogsaa Rester af hans Samling af tørrede Planter endnu findes paa Apoteket. Han tog 1838 Borgerskab i Hjøring, men opsagde det igen 1840, og 1844 solgte han Apoteket for 20,000 Rbd. Han døde i Aalborg 1876.

Langes Efterfølger var Hans Andreas Colding, f. 1809, cand. pharm. 1833, derefter Købmand i Frederikshavn, og saa 1844 til 1846 Apoteker i Hjøring. Sidstnævnte Aar solgte han Apoteket for 40,000 Rbd. til Henning Christens, f. Vejle 1821, død 1896, der ejede det indtil 1878.

PROKURATORER.

Før 1657 er der ikke truffet Prokuratorer nævnt i Hjøring, og heller ikke i de følgende Tider har der til Stadighed været saadanne i Byen, men Prokuratorer fra Aalborg, Nibe og Sæby førte Sager for Byens Folk, ligesom ogsaa Omegnens Ridefogeder, Degne og andre „skriftkloge“ Folk ofte fungerede som Sagførere her, vel almindeligvis med Stiftamtmandens Autorisation i den enkelte foreliggende Sag.

I Tingbogen 8. Septbr. 1705 siges der udtrykkeligt, at der da ikke fandtes nogen beskikket Prokurator i Byen.

1. Peder Jensen Guldsmed boede i Hjøring 1646[1]), og den „velagtede Mand“ optraadte 14. Marts 1657 første Gang som Prokurator paa Tinget her, men forekommer i de følgende Aar meget ofte. Tingbøgerne for Slutningen af 1660erne er makuleret, og i Tingbogen 1670 forekommer han ikke. Hans Søster var gift med Natanael Pedersen Frost, der 1633—1637 var Kapellan her og senere Præst i Tversted, og Peder Guldsmed var selv gift med en Datter af Kapellan Peder Andersen i Hjøring. Han maa formodes at være identisk med den Peder Jensen Frost, der 1664 nævnes som Prokurator her[2]), og som 10. Jan. 1661 medunderskrev Suverænitetsakten. Da Byfoged Jørgen Muus en Gang optraadte noget hovent paa Tinget overfor Peder Frost, sagde denne: „Kyrieleis, fui huor her luchter; jeg kunde søge Retten, førend I kunde skide paa Jorden“, hvorefter Byfogeden truede med at sætte ham i Halsjærnet[3]).

Da Jørgen Muus maa være født ca. 1635, kan Peder Frost antagelig ikke være født senere end ca. 1610.

2. Christen Christensen Brun var Sagfører her efter 1682, se Raadstueskrivere.

3. Poul Eskildsen var i Aarene efter 1701 Sagfører her og døde

1) Tgb. 1646 fol 5 og 54 b. 2) Tgb. 3/2 1664. 3) Tgb. 19/7 og 6/9 1664.

her 1707, Skifte 26. August. Han var Broder til Anders Eriksen i Svedkær i Skærum Sogn og boede 1694 i Hundelev. Var gift med Byfoged Poul Børglums Søster, Kirsten Nielsdatter Børglum, der 2. Gang ægtede Degnen Søren Madsen Nykjøbing her, se Bedemænd, med hvem hun levede ulykkeligt[1]).

4. Erik Eriksen Bistrup var Sagfører her omkring 1710 og var o. 1705 Toldfuldmægtig her. Var Søn af Raadmand Nr. 58.

5. Thomas Thomsen var Prokurator her i 1720erne, død før 1732. Var vist Søn af Thomas Thomsen i Kærsgaard i Tornby († 1700) og Anne Pedersdatter og boede formodentlig tidligere paa Kringelhede. Var gift med Inger Nielsdatter, med hvem han havde flere Børn (Vennebj. H. gejstl. Justitspr. 1723 fol. 13, Hj. Tgb. 1732 fol. 80—83).

6. Jokum Frederik Børglum var Prokurator her i 1730erne. Var f. o. 1687 og døde i Hjøring 1740, Broder til Byfoged Poul Nielsen Børglum her. Boede 1716 i Ugilt By og var gift med Usle Johannesdatter Sellenslev[2]).

7. Henrik Severin Andersen Brønsdorph (Søn af Anders Pedersen Brønsdorph til Linderumgaard og Beate Sofie Holst) var Student og 1731 Sagfører i Hjøring, hvor han døde ugift 1733 „ganske uformodentlig hastig“ [3]).

8. Bertel Poulsen Børglum (Søn af Byfoged Nr. 27, se derunder) var i Aarene o. 1735—45 Prokurator her, død 24. Maj 1745.

9. Johan Frederiksen Wiltmann (Søn af Byskriver Nr. 10 Frederik Olsen) var i 1740erne Prokurator her. Var 1709—12 ofte i Faderens Sted som Byskriver og var i 1720erne Fuldmægtig ved Konsumtionen og Stempelpapirsforhandler. Død . . . . Gift Hjøring 9. Febr. 1717 med Else Christoffersdatter Bistrup, med hvem han havde flere Børn.

10. Jørgen Nielsen Birch var Sagfører her 1745 og 1748, død her 8. Juni 1756 „af Dagens Hede“, 80 Aar (eller 82 Aar). Var Søn af Forpagter paa Odden Niels Jensen Birch og Magdalene Albrechtsdatter Fog og var 1720 Forvalter paa Knudseje i Skæve Sogn, o. 1723 Forpagter paa Hjermeslevgaard. Blev begravet i Tolstrup Kirke.

Gift o. 1723 med Magdalene Henriksdatter Hemmer (Enke efter Peder Thomsen Kjærulf) død Hjøring og bisat der 23. Febr. 1756, begr. i Tolstrup Kirke, 84 Aar gl.

Ægteparret havde ingen Børn; som hans Arvinger angives Poul Landts Hustru i Skagen og Jens Skjeltveds Hustru i Sindal, men Boet var fallit.

11. Frederik Laulund nævnes som Sagfører her 1746—1751. Om hans grove Opførsel i Madam Børglums Hus se Begyndelsen af Tingbogen 1751.

1) C. Klitgaard: Hvetbo H. I. 229. Hj. Tgb. 15/1 1704, 2/11 1707 og sidste Tingdag 1712.
2) C. Klitgaard: Hvetbo H. I. 230. 3) Tgb. 1735, fol. 332 b.

12. Hans Ottesen Wilsbech nævnes som Sagfører her 1745—1756. Gift med Inger Katrine Kruse fra Arendal, begravet Hjøring 30. Septbr. 1756, Datter af Kjøbmand Kaj Amundsen Kruse og Kirstine Elisabeth Jakobsdatter af Ingstrup Præstegaard.

Søn: Justitsraad Erik Wilsbech til Sejlstrup.

13. Hans Raa var Sagfører her 1751 til 1764. Var 1742 Forvalter paa Dronninglund, 1746 paa Villerup og 1747—50 Forpagter af denne Gaard, 1751 Strandforpagter i Hjøring Tolddistrikt, død Hjøring 1764, begr. 14. Maj, 63 Aar. Gift med Elisabeth Rasmusdatter Holst, f. o. 1700, begr. Hjøring 16. Maj 1761, Datter af Købmand Rasmus Jensen Holst i Hjøring. Ægteparret havde 2 Sønner og 4 Døtre (i Følge Skifte efter Elisabeth Holst).

14. Henrik Vincens Lybecker, f. o. 1703, død Hjøring 6. Januar 1768, 65 Aar; Søn af Herredsfoged i Fjends Nørlyng Herreder (Mønsted) Borchart Lybecker og Broder til Landfiskal, Byfoged i Thisted Peder Lybecker[1].

Var 1732 Købmand i Nibe, blev 1739 exam. juris og 30. Decbr. 1739 Prokurator for alle Over- og Underretter i Danmark. Boede endnu 1746 i Nibe, men optraadte allerede 29. Aug. 1741 paa Tinget i Hjøring som Fuldmægtig for ovennævnte Broder. Blev 1. Jan. 1749 Konsumtionsforpagter i Hjøring og flyttede samme Aar hertil. Gift 30. Maj 1738 med Ide Anne Dalhoff, f. o. 1704, begr. Hjøring 31. Aug. 1786, 81 Aar 8 Mdr., formentlig Datter af Dansk Skolemester i Horsens Hans Pedersen Dalhoff og Elisabeth Lauridsdatter[2]. Han efterlod sig Datteren Ida Sofie Lybecker, begr. Hjøring 20. Novbr. 1797, 58 Aar, ugift. I hans Hus opholdt sig vist Katrine Dalhoff, begr. i St. Katrine Kirke 12. Febr. 1770, 63 Aar.

15. Frands Randlef var Prokurator her 1756, boede 1759 i Hunetorp i Hvetbo Herred, hvor han døde 1760[3].

16. Jens Thodberg Brønnum var 1774 Sagfører her og tillige Fuldmægtig hos Byskriveren.

17. Peder Johan Esbach var Prokurator her 1779, se Byskriver Nr. 17.

18. Claus Holmer Green var Prokurator her 1780—1782. Født N. Sundby 19. Maj 1754 som Søn af Degnen Enoch Green, 1779 Fuldmægtig hos Byfogden i Hjøring, 1780 exam. juris, 1782 Ridefoged til Vrejlev Kloster med Bopæl der, 1793—1805 Ejer af Vestrupgaard i Saltum Sogn og 1801—05 Opsynsmand ved Kystmilitsen. Flyttede 1805 til Hjøring og døde der 27. Marts 1825, Kancelliraad, Landvæsens- og Tiendekommissær. Gift Aasted 30. Maj 1792 med Regitze Sofie Charlotte Amalie Thomsen, f. Hammelmose 1769, død Hjøring 1849[4].

---

[1]) Hj. Tgb. 29/8 1741 og Hald Amts Skiftepr. 328. [2]) Meddelt af Postkontrolør Hjorth-Nielsen.
[3]) Hj. Tgb. 12/6 1759. Aalborghus m. fl. Amters Skiftebr. Nr. 285.
[4]) Medd. fra Postkontrolør H. Hjorth-Nielsen. C. Klitgaard: Hvetbo H. II 202.

19. Johan Christian Bøgh var Prokurator her 1790. Var Præstesøn fra Kerteminde og født der 31. Juli 1756, exam. juris 1780, 1787 Ridefoged til Engelsholm ved Vejle, men bortjaget af Tjenesten før Fardag. Bestalling som Over- og Underretsprokurator 1791; meget fattig, boede 1796 i Aalborg, men flyttede kort efter til Svendborg, hvor han 1798 skal have druknet sig af Sorg over sin ryggesløse Hustru. Blev 1787 gift i Nørup med Karen Petrine Møller, der da var Husholderske paa Engelsholm. Med hende havde han 2 Børn døbt i Hjøring. En Søn skal i Følge Familietradition være blevet henrettet som Sørøver[1]).

20. Ole Tidemand Calundan blev 1784 Godsforvalter ved Sejlstrup og virkede i Aarene 1784—88 som Prokurator i Hjøring. Var født i Sønderhaa Præstegaard 8. Maj 1758, 1781 exam. juris, og 1784 Ridefoged til Sejlstrup og s. A. Bestall. som Over- og Underretsprokurator, 1788—89 Foged paa Hjermeslevgaard, derefter paa Kornumgaard og 1793 Ejer af Kærsgaard i Hellevad, som han solgte 1806. Derefter var han Møller i Nibe til sin Død 14. Marts 1807. Gift Brønderslev 1793 med Charlotte Sofie Bircherod, f. o. 1756, d. Nibe 1809[2]).

21. Michael Aagaard fra Fuglsig mødte ofte som Prokurator i Hjøring o. 1796. Var født paa Fuglsig 1775, døbt St. Olai 17. Novbr., Søn af tidligere Købmand i Hjøring, Ejer af Fuglsig, Christen Mikkelsen Aagaard og Oline Jakobsdatter Tryde. Han var exam. juris og døde 21. Januar 1821 som Ejer af Baggesvogn. Gift med Marie Møller.

22. Poul Uttermøhlen var Prokurator her 1795 og 1799 efter tidligere at have været Forpagter paa Rønnovsholm, var Landeværnskaptajn og Landvæsenskommissær. Boede 1801 paa Bratskov og døde 1811 som Ejer af Ellinggaard. Gift med Elisabet Sofie Broerholt.

23. Anders Kjølbye blev exam. juris 1782 og 1788 Over- og Underretsprokurator. Han var sidstnævnte Aar Fuldmægtig hos Kammerherre Skeel paa Mullerup, men kom s. A til Asdal. 1790 var han Prokurator i Hjøring og tillige Godsforvalter ved Aastrup. Han var født o. 1761 og døde 22. April 1797 paa en Rejse til Skagen. Gift Hjøring 1793 med Witte Helene Sveistrup, f. 1777, død 1834, Datter af Byfoged i Ringsted, senere Ejer af Aastrup, Kancelliraad Chr. Sveistrup[3]).

23. Jens Lausen Østrup var 1777 Godsforvalter ved Fuglsig og tillige Prokurator. Købte 1778 Hjøring Vind- og Hestemølle af Chr. Aagaard til Fuglsig og boede derefter i Møllegaarden, som paa hin Tid var en betydelig Bedrift med Landbrug, Bryggeri, Brænderi, Maltgøreri og Bageri, hvilket alt brændte 21. Septbr. 1791. Tog 21. Novbr. 1786 Borgerskab som Købmand i Hjøring. 1807 solgte han Møllegaarden med Møllen til Rasmus Høeberg.

---

[1]) Medd. af Hjorth-Nielsen. [2]) Hjorth-Nielsen.
[3]) Jydske Efterretn. 34/1797 samt Medd. fra Hjorth-Nielsen

Østrup var født omved 1750 og døde i Hjøring 13. Decbr. 1812 efter i de senere Aar at have været blind. 4. August 1786 ægtede han i Hjøring Johanne Jørgensdatter Baare, f. o. 1750, begr. Hjøring 9. November 1802, Enke efter Købmand Jens Thomsen Høgsted her. Med hende havde han Sønnen Jens Jørgen Østrup, der blev Købmand i Hjøring, og Datteren Mette Dortea Østrup, der blev gift med Peder Steffensen i Smidstrup[1]).

25. Niels Archtander Holm blev exam. juris 1811 efter at have tjent paa Ølands Birks Kontor i 4 Aar og derefter paa Krastrup. Samme Aar blev han Prøveprokurator i Hjøring og 1814 Prokurator, 1826 Strandingskommissionær. 1831 flyttede han til Svendborg. Han var født i Allested Præstegaard 16. Marts 1789 og døde i Odense 1. Maj 1854, ugift[2]).

26. Mads Christensen Rod blev exam. juris 1800 og 1804 Prøveprokurator samt Strandingskommissionær her; 1806 Overretsprokurator, Landvæsenskommissær. 1825 blev han Herredsfoged og Skriver i Middelsom og Sønderlyng Herreder (Viborg) samt 1841 Raadmand i Viborg, Afsked 1847, Justitsraad. Han var døbt i Tversted 6. Maj 1781 som Søn af Gaardmand Chr. Madsen, og han døde i Viborg 29. Oktbr. 1863. Gift I 1804 paa Mølgaard i Ugilt med Inger Katrine Thiirup, f. der 1787, død Aalborg 1850. Ægteskabet opløst. Gift II 1823 i Viborg med Margrete Borch Hagerup Volqvartz, f. Rimsø 1799, død Viborg 1886[3]).

27. Otto Himmelstrup Munk, født Vrejlevkloster 1775, Søn af Forp. Søren M., blev 1798 exam. juris og var 1799 Opsynsmand ved Sandflugten i Han Herred samt Kaptajn i Landeværnet, fra hvilket han afgik 1812. 1798—1800 boede han i Thisted, senere (1803) i Kærup, derefter paa Kærsgaard Mølle i Tornby og fra 1814 i Hjøring, hvor han døde 13. Marts 1817. Gift Thisted 1798 med Else Kirstine Rosborg, Steddatter af Amtmand Ferslev i Thisted[3]).

28. Rasmus Bang Høgsted, døbt Hjøring 18. Januar 1790, Søn af Købmand Chr. Thomsen Høgsted og Øllegaard Vilhelmine Thestrup Bang, blev 1814 exam. juris, 1815 Prøveprokurator i Thisted Amt, 1817 Prokurator i Aalborg Stift, boede 1820—26 i Nykøbing Mors, 1827 i Nørresundby, 1828—29 i Nibe og fra 1830 i Hjøring, hvor han døde 27. Juni 1833. Gift 1820 i Nykøbing med Katrine Marie Schioldan, f. Vorsaakrog 1796, død Hjøring 20. Juli 1852[3]).

29. Niels Juel, f. 1795 i Terndrup som Søn af Gaardmand Peder Nielsen, blev 1818 exam. juris, 1819 Godsforvalter paa Voergaard og Rugaard, 1821 Prøveprokurator, 1824 Prokurator, 1834 Stænderdeputeret, 1842 Tiendekommissær. Var endvidere Landvæsenskommissær. Boede paa Vanggaard ved Hjøring, som han ejede, og hvor han døde 1. April 1843. Gift

[1]) Hj. Tgb. 1777 fol. 242. [2]) Hjorth-Nielsen [3]) Hjorth-Nielsen.

Tornby 1830 med Ida Sofie Achton, f. 1799, død Hjøring 26. Nvbr. 1878, Datter af Forpagter A. paa Tustrup i Fræer Sogn. Hun solgte 1844 Vanggaard for 8500 Rbd. til P. Degner.

30. Niels Westerby, f. Rindom 17. Januar 1788, Søn af Gaardmand Jens Nielsen Toft og Barbara Madsdatter, var først Skriver og Fuldmægtig paa Amtstuen i Ringkøbing, exam. juris 1814, Fuldmægtig paa Hjøring Amtsstue 1816—19, 1820 Prøveprokurator, 1822 Prokurator i Aalborg Stift, 1826 Strandingskommissionær, 1836 Medlem af Stænderforsamlingen, død Hjøring 3. Januar 1849. Ejer af Søholm i Jelstrup.

Gift Nibe 29. Juni 1824 med Gertrud Maria Jacobsen, f. 1804, d. 1893, Datter af Fiskeudreder Christen Jacobsen i Nibe[1]).

---

[1]) Se K. Westerby: Niels Westerby 1788—1849.

Bartskærere, Kirurger, Feltskærere og Læger
indtil 1850.

Før 1773 var her ikke fastansatte Læger eller Kirurger, men nævnte Aar blev det bestemt, at der skulde ansættes en Stadskirurg i Hjøring og en i Skagen, hvilket dog 1774 blev ændret til Sæby[1]). De fik Tilladelse til at sælge de mest fornødne Lægemidler, hvilke de var forpligtede til at tage fra Apoteket i Aalborg, og deres aarlige Løn var 90 Rdlr. kurant. Den tilvejebragtes i Følge kgl. Resol. af 30. Decbr. 1773 paa den Maade, at den Afgift af 1 Skilling pr. Td. Hartkorn, som forhen havde været erlagt til Vejmesteren i Vendsyssel og Hanherrederne, skulde bruges til Kirurglønning, idet Opsynet med Vejene herefter skulde paahvile Herredsfogderne.

Helt blottet for Læger havde Vendsyssel dog ikke været i Tiden forud for 1773, thi dels blev der 1718 ansat en Garnisonsfeltskærer ved Hals og Fladstrand Skanser med Bopæl i Fladstrand, og dels boede der til forskellige Tider og paa forskellige Steder andre militære Feltskærere heroppe, hvilke utvivlsomt ogsaa drev privat Praksis[2]), og endelig havde Hjøring By som Regel fra Middelalderen af en derboende Bartskær. Der var ogsaa i Aarene 1780—1806 ansat en Godslæge paa Dronninglund (Martin Georg Zachoun), som drev Praksis i Midtvendsyssel[3]).

---

1) Ved kgl. Resol. af 2. April 1762 blev der i Aalborg ansat en Landfysikus for Aalborghus m. fl. Amter, hans Løn var 250 Rdl. og paalignedes Beboerne saavel paa Landet som i Byerne, og han skulde gratis betjene de Fattige, som kom til ham.

2) Helias Jørgensen, »Balber und Feltskær«, boede 1647 i Nørre Vraa (Hjøring Tgb. fol. 91), Jens Ibsen, Bartskær i Mosbjerg, nævnes 1670 (Hjøring Tgb. fol. 87 b).

3) Martin Georg Zachoun var født i Tyskland ca. 1730 og døde i Dronninglund 12. Novbr. 1806. Blev 1750 indskrevet i kirurg. Lære i Stockholm, var 1763 afskediget Sergent og søgte da om Tilladelse til at udøve Kirurgi i Wilster, var senere Eskadronskirurg i Kolding, og var 1772 af Amtet udsendt for at behandle en Tyfusepidemi paa Lemvigegnen. 1775 klagede Distriktskirurg Zeitz i Lemvig over 2 Barbersvende, Zachoun og Rudolph, der gjorde ham Indpas i Næringen, men Byfogden tog Zachoun i Forsvar*). Ca. 1780 blev han af Brigader W. Halling ansat som Godslæge paa Dronninglund, vistnok under Hensyn til den da mange Steder i Jylland grasserende Folkesyphilis. Som Læge virkede han dog ogsaa udenfor Godset, det ses saaledes, at han i 5 Aar blev brugt af Søren Thorup paa Kornumgaard i V. Brønderslev Sogn personlig, og i 1788 behandlede han Beboerne af »Gaarden« i Ø.

*) Medd. af Dr. K. Carøe.

Den første offentligt ansatte Jordemoder i Hjøring var Drejermester Chr. Mørchs Hustru Maren Find, der blev beskikket 10. August 1802, efter at hun havde faaet Undervisning hos Landfysikus Carstensen i Aalborg og af ham var eksamineret, Attest 12. Oktbr. 1799.

— — —

1. Jochum Bartskær, Borger i Hjøring 1537, var gift med Kirsten Matisdatter Viffert af Torstedlund, som døde 1577 og blev begravet i Viborg Domkirke[1]).

2. Torkild Bartskær nævnes i St. Katrine Kirkes Regnskabsbog 1607 og var vist den Terkil Christensen, der 1608 var Raadmand og deltog i Prins Christians Hylding i Viborg, se Raadmænd.

3. Thomis Bartskær var Raadmand 1575[2]) og levede endnu 1614[3]), se Raadmænd.

4. Melkior Kli, Bartskær, var 1600 Værge for St. Katrine Kirke, 1608 og 1612 Raadmand, levede 1623, men død før 23. Marts 1630[4]), se Raadmænd og Bartskærer Nr. 7.

5. Andreas Petersen, Bartskær, nævnes 1629[5]) og i Kirkens Regnskab 1636, var endnu 1653 Borger i Hjøring[6]). Gift med Ane Tomesdatter, der 1636 blev begravet paa Hjøring Kirkegaard.

7. Daniel Hansen Schleff (Schleiff) var Bartskær her 1641 og blev i første Svenskekrig 1644 ofte hentet til en svensk Løjtnant, som laa syg paa Boller, for at han skulde kurere ham, og Svenskerne havde dog selv en Feltskærer med, som var stationeret i Hjøring. Da Løjtnanten ikke havde Penge at honorere med, gav han Mester Daniel en af Gaardens Stude, men efter Freden stævnede Bollers Ejer, Malte Sehested, Mester Daniel for Betaling for Studen[7]). Han døde først i Aaret 1661 og blev begravet i St. Katrine Kirke, hvor der betaltes den store Sum af 15 Slettedaler for Gravstedet[8]). Schleff var gift med Margrete Bertelsdatter, men havde ingen Børn, hvorfor han arvedes af sine to Søstre, Ane og Elisabeth, for hvem nedenanførte Daniel Bartskær var Fuldmægtig[9]).

7. Ide Melkiorsdatter nævnes som Bartskær i Hjøring 1662, da

---

ster Brønderslev, hvor Mand, Hustru, 3 Børn og Svigermoder var »anstukne af venerisk Svaghed«, og det lykkedes ham at kurere dem i Løbet af 9 Uger, men ved Uforsigtighed og Mangel paa Renlighed blev de endnu samme Aar smittede paany og kom atter under hans Behandling*).

Gift I med N. N., gift II Hjøring 2. Februar 1780 med Maren Jakobsdatter Høyer, f. Skagen o. 1757, gift I Skagen 1. Maj 1776 med Byskriver Hans Jensen Læsøe i Hjøring, f. o. 1736, død 28. Oktbr. 1778. Hun var Jordemoder i Dronninglund og døde der 7. Marts 1813.

*) Jerslev H. gejstl. Justitspr. 1792, fol. 193 ff.

1) Danm. Adels Aarbog (Viffert). 2) Tgb. 1/8 1636.
3) Bispearkiv. Capsa B. Loc. 8. 4) Tgb. 23/3 1630, 12/3 1639. 5) Tgb. 8/9.
6) Tgb. 20/9. 7) Tgb. 1646, fol. 39. 8) Kirkens Regnskab. 9) Tgb. 19/11 1661.

hun tog en Mand fra Ugilt under Kur for hugne Saar og Skade[1]); hun var formentlig Datter af Bartskær Nr. 4.

8. Daniel Didriksen Schleff, ogsaa kaldet „unge Daniel Bartskær" til Adskillelse fra Nr. 6, var Bartskær her 1661, da han fæstede Stolestade i St. Katrine Kirke til sig og Hustru. Han var formodentlig en Slægtning af Bartskær Nr. 6. Baade han og Hustru, hvis Navn ikke kendes, døde 1668 og blev begravet paa St. Katrine Kirkegaard.

9. Albrect Johan Stamme var født i Krempe i Holsten og havde under den anden Svenskekrig tjent under den kongelige Milits. Først i Aaret 1661 bosatte han sig i Hjøring, der altsaa paa hin Tid havde 2 mandlige og 1 kvindelig Bartskær, og 1662 tiltaltes han for Ulydighed mod Byfoged Muus[2]). 1669 og 1671 nævnes han blandt St. Katrine Kirkes Skyldnere, og 1672 blev han begravet paa dennes Kirkegaard. Han var gift med . . . . Christensdatter, Søster til Glarmester Mads Christensen her, og havde med hende en Datter Katrine, se Nr. 11.

10. Mester Hans Rutenberg (Rottenberg) nævnes 1672 som „Chirurgus og Bartskær" her[3]), men iøvrigt kendes intet til ham. Hans Navn leder Tanken hen paa en kejserlig Kornet, Hans Jacob Ruthenberg, der 1628 laa indkvarteret paa Kærsgaard i Tornby Sogn[4]), og utænkeligt er det vel ikke, at det er samme Person.

11. Katrine Albrechtsdatter Stamme, Datter af Nr. 9, praktiserede selv som Bartskær 1685, idet hun gav sig af med at læge Benbrud[5]). Hun blev — vist ved denne Tid — gift med Nr. 12.

12. Adam Casper Galwitz var Bartskær her 1687[6]), men døde det følgende Aar og blev begravet paa St. Katrine Kirkegaard[7]). Han var gift med Katrine Stamme, se Nr. 11, med hvem hvem han havde 2 Børn: Anne Marie Galwitz, f. 168., død 7. Febr. 1749, gift med Klokker her Johan Rommedal, og Adam Casper Adamsen Galwitz, f. 168., død efter 18. Maj 1734, da han var Tinghører. Han var Grovsmed i Hjøring og var gift med Mette Nielsdatter, f. o. 1697, begr. Hjøring 21. Novbr. 1769, med hvem han havde Sønnen Jan Adamsen Galwitz, f. 1728, tjente 1749 paa Bøgsted[8]), samt Døtrene Katrine G., f. ca. 1731, begr. Hj. 12. Marts 1776, ugift (Fattigjord) og Maren G., f. o. 1732, begr. Hj. 22. Maj 1777 (Fattigjord).

22. Januar 1697 ægtede Bartskær Galwitz Enke, Katrine Stamme, Smed Johan Nielsen Esbach i Hjøring, med hvem hun blev trolovet 6. Oktbr. 1696, efter at han ved Konsistorialretsdom var blevet skilt fra sin første Hustru for Horeris Skyld og tilladt nyt Ægteskab. Ved ham blev Katrine Stamme Moder til 4 Sønner, der alle blev Studenter fra Hjøring, nemlig:

1) Tgb. 1662 fol. 121. 2) Tgb. 1662 fol. 109 b ff. 3) Tgb. 1672 fol. 121 o. fl. St.
4) Skagens Tgb. 1630 fol. 123 b. 5) Tgb. 23/7 1685. 6) Tgb. 18/1 1687,
7) Kirkens Regnskab. 8) Vennebj. H. gejstl. Skiftepr. 1750 fol. 181 b.

Nikolaj Esbach, f. 30. Aug. 1697, døbt 28. Septbr. 1697, Student 1715, Præst i Flade-Gærum.

Maren Esbach, f. 30. Aug. 1697, døbt 28. Septbr. 1697, begravet Novbr. 1697.

Albrecht Esbach, døbt 22. Septbr. 1699, Student 1715, Hører ved Hjøring Latinskole 1723.

Peter Esbach, døbt 6. Januar 1702, Student 1717, Præst i Ulsted.

Henrik Esbach, døbt 8. Juli 1704, Student 1723, Kapellan i Nykøbing, Mors.

Efter Galwitz Død 1687 synes der ikke at have været Bartskærere i Byen i en lang Aarrække, og den var da ogsaa i saa stærk Nedgang, at en Bartskærer næppe kunde leve der, men en medvirkende Grund var vel ogsaa, at der var stationeret en militær Feltskærer der. Den første, der nævnes, var:

13. Hans Casper Hach, en Tysker, som allerede 1685 var Borger i Byen, hvor han tillige drev Købmandsforretning og ligesom de andre Købmænd selv sejlede til Norge med sine Varer og indførte Trælast derfra, ligesom han ses at have indført Tobak og andet fra Lybeck. Han boede endnu i Hjøring 1691[1]). Hans Hustru nævnes, men hendes Navn kendes ikke.

14. Johan Poul Hafner eller „Johan Bartskær", „Johan Balber", var ogsaa militær Feltskærer og boede her 1705, men 1707 opholdt han sig i Arendal, og hans Hus i Hjøring var da udlejet til Skole[2]).

12. Novbr. 1709 skulde der gøres Fogedudlæg hos ham i Hjøring, og han gjorde da væbnet Modstand mod Kongens Foged, hvorfor han ydmygeligen maatte bede om Forladelse og betale 10 Slettedaler i Bøde[3]).

Han var gift I med Eline Pedersdatter, f. 1684, død i Barselseng i Hjøring 17. August 1705, med hvem han havde Datteren Elsabe Katrine Hafner, døbt Hjøring 9. August 1705.

Aaret efter ægtede han . . . ., med hvem han havde Børnene Eline Maline Hafner, døbt Hj. 17. Jan. 1707, Johanne Sofie Hafner, døbt Hj. 11. Jan. 1708, og Anna Hafner, døbt Hj. 5. Febr. 1710. 1710 blev han udlagt som Fader til en Piges Barn, Anders, døbt Hj. 9. Maj 1710, og han stævnedes for Lejermaalsbøder, men da han var Ægtemand med 4 smaa Børn og meget forarmet, saa han ikke kunde betale, henstillede Øvrigheden til Rentekammeret at benaade ham for Fængselsstraf[4]). 1712 var han Regimentsfeltskær i Norge[5]). Forøvrigt fremgaar det af Kirkebogen, at „Johan Balber" hørte til Byens Noblesse.

1713 synes der at have været en Feltskærer i Hjøring, thi 12. Septbr. begravedes der Jokum Clausens Hustru af Sæby, Maren Madsdatter, som døde 7. Septbr. her i Hjøring „under Kuren", men 1719 omtales 13. Oktbr.

1) Tgb. 1685 fol. 105 b, 3/4 1688, 25/6 1690 og 25/8 1691.
2) Aalborg Bispearkiv Capsa B. Loc. 8. 3) Tgb. 4) Tgb. 26/3 1710.
5) a. St. 26/1 1712.

i Stiftsamtets Kopibog i Anledning af Tilfælde af Blodgang i Vrensted Sogn, at der var ingen Barber i Hjøring; det var jo ogsaa under den store nordiske Krig, da Hæren og Flaaden havde Brug for alle de Kirurger, der kunde skaffes, og Hjøring maatte vistnok nøjes med Kvaksalvere, af saadanne nævnes ca. 1730 Peder Thomsen Glarmester i Hjøring.

15. Johan Bauer var forhenværende Feltskærer og var Korporal 1731, da han boede i Hjøring, hvor han var Borger[1]).

Han var født i Achen, havde lært kirurgisk Profession og faaet Lærebrev 21. Oktbr. 1711 af Peter Finchen, Mesterkirurg. Han havde derefter været Regimentsfeltskærer under Oberst Slauffenberg og havde tjent Stadskirurg Georg Ludvig Thim i Aalborg[2]), søgte saa sin Afsked fra Regimentet og nedsatte sig i Hjøring, hvor vi træffer ham 1731, og hvor han 28. Febr. 1733 fik Privilegium af Stiftamtmanden paa at være Bartskær efter dertil at være varmt anbefalet af Byfogden. 1733 havde han Proces med den under Nr. 14 nævnte Kvaksalver Peder Thomsen Glarmester, der gik ham i Næringen[3]). Døde 1743, Skifte 26. Marts[4]). Hans Hus bortskødedes 8. Juni 1743 af Auktionsretten[5]).

Var gift og havde 1733 mange smaa Børn.

16. Johannes Henckel var døbt i Ribe 16. Febr. 1694 som Søn af Stadskirurg Johan Frederik H. og Anne Katrine Bahus. Havde lært Kirurgien og været Feltskærsvend i Hæren i flere Aar, da han 21. Marts 1713 af Magistraten blev antaget som Barber i Bogense, approberet af Stiftamtet 31. Maj 1713. I Bogense gik det ham næppe godt, thi i Sommeren 1715 nedsatte han sig i Nordby paa Fanø, hvor Beboerne havde sikret ham ca. 40 Rdl. aarlig; men da han ikke kunde eksistere her, androg han 1718 eller 1720 Kongen om et aarligt Tilskud paa 40 Rdlr., som han dog ikke fik, skønt Præsterne attesterede, at han udførte gode Kure. 1728—39 var han Kirurg og Bedemand i Nykøbing, Mors, efter 1725 af Magistraten i Holstebro at være blevet antaget til Kirurg der, men om han kom til Holstebro er tvivlsomt, han søgte vel om Konfirmation paa Antagelsen og blev indstillet til Bevilling, men den synes ikke at være udfærdiget 1725[6]). 1740 var han Bartskærer i Hjøring, og 12. Maj 1741 fik han Skøde paa den afgangne Sagfører Jokum Børglums Hus, men heller ikke her kunde han begaa sig, og 10. April 1742 stilledes hans Indbo og Løsøre til Auktion, hvorefter han 19. April s. A. skødede sit Hus til Kapellan Chr. Aall og forlod Byen[7]). Tilsidst havnede han i sin Fødeby Ribe, hvor han blev begravet 8. Marts 1776. Han var gift med Dorthe Kirstine . . . . . ., f. ca. 1720, begravet Ribe 31. Marts 1778[8]).

1) Tgb. fol. 53, jvf. Vennebjerg H. gejstl. Justitspr. 1733, fol. 137 b.
2) A. H. Nielsen: Embeds- og Bestillingsmænd S. 316. 3) Tgb. $^{24}/_{3}$ og $^{19}/_{5}$ 1733.
4) Tgb. $^{19}/_{2}$ 1743. 5) Tgb. $^{11}/_{6}$ 1743. 6) Meddelt af Dr. K. Carøe.
7) Tgb. $^{25}/_{7}$ og $^{5}/_{8}$ 1741, $^{10}/_{4}$ og $^{8}/_{5}$ 1742. Hjøring Pantepr. 1741.
8) Meddelt af Dr. K. Carøe.

17. Christian Dahlman var født o. 1688 og blev begr. i Hjøring 7. Maj 1755, maaske var han Søn af Bartskærer Christian Dahlman, der 1696 var Bartskærer i Fredericia. Han boede i Hjøring 1747, men det vides ikke, om han er fulgt umiddelbart efter Henckel (1742). 1752 var han saa fattig, at han fik Fattighjælp af Byen til sit Barn. Han var gift I med . . . . . ., begr. 1747 vesten for St. Katrine Kirke. Gift II med . . . . . ., f. o. 1711, begr. Hjøring 30. Septbr. 1755.

Af første Ægteskab var der vist følgende Børn: Bodil Sofie Dahlman, f. o. 1743, konfirm. Hj. 1761, Anne Marie Dahlman, f. o. 1746, begr. Hj. 27. Jan. 1774, og N. N. Dahlman, f. 1747, begr. 10. Maj 1752. I andet Ægteskab var der 1753 og 1755 dødfødte Børn.

18. Ferdinand Antoni Thomsen var „Feltskærer" her ca. 1760 og blev ca. 1764 Kirurg i Skive[1]). Han var født o. 1726 og blev begravet i Skive 18. Marts 1782. I Skive oplærte han en Jordemoder[2]).

Gift I med Johanne Christiane Engelsdatter, f. 1735, død i Barselseng i Hjøring 5. Septbr. 1762, Skifte 5. Septbr. 1762 Af et første Ægteskab havde hun Sønnen Anker Block, f. o. 1758, og med Thomsen havde hun Sønnen Engel Salomon Thomsen, døbt Hj. 29. Aug. 1762.

Gift II Skive 20. Decbr. 1764 med Elisabeth Augusta Schæffer, f. o. 1742, begr. Skive 8. Novbr. 1770, Broderdatter af Dr. Schæffer i Horsens. (Supplikpr. 1791 II. 2421).

19. Johan Melchior Nicolaisen kom vist til Hjøring 1756 eller muligt allerede efter Dahlmans Død 1755. Han var født i . . . . . o. 1722 og døde i Hjøring ca. 5. Oktbr., begr. 12. Oktbr. 1774. Belært af sin Forgængers usle Forhold var Nikolajsen virksom for at konsolidere sin Stilling heroppe, og efter at have indhentet Stiftamtets Samtykke til at praktisere i Hjøring og Omegn, lod han Beboerne saavel i Byen som paa de større Gaarde i Omegnen tegne sig for faste aarlige Bidrag til hans Underhold, og dernæst lod han 22. Maj 1759 Tegningslisten tinglæse tilligemed en saalydende Indledning[3]):

„Højædle og velbaarne, velædle og velbyrdige, velærværdige og høylærde, velædle og velvise, velædle og velfornemme samt de respektive Borgere og Indvaanere i Hjøring!

Copia af Memorial af 23. Decbr. 1756 fra Hiøring tilligemed (Svar?) fra Deres Excellence, Hr. Baron Holch paa Memorial af mig underskrevne.

Da jeg Chirurgius practicus medicinæ er anmodet om af mange fornemme Folk paa Memorial, som meldt til Deres Excellence, titule Hr. Baron Holch, dateret in December sidst, fra adskillige saavel gejstlige som verdslige Indbyggere i Hjøring af Deres Excellence indstændig er begæret, at jeg maatte nedsætte mig sammesteds som en Person, der skulle have en ønskelig Kyndighed baade i Medicinen og Chirurgien, og da samme Godtfolk i

1) Ingerslev: Danm. Læger II. 634. 2) Ingerslev: Math. Saxtorph S. 108.
3) Aktstykket er flere Steder beskadiget af Fugt, saa Ordene er ulæselige.

Hjøring og der om grænsende haver fattet Fortrolighed til mig, tillige ønskede at have mig der udi Egnen for i paakommende Svaghedes Nød og Tilfælde at komme dennem til Hjælp, og er Deres Excellences Svar paa Memorialen saalydende:

„Saa haver jeg ikke noget imod, at Sr. Johan Melchior Nicolaisen han tager sin Bopæl i bemeldte Hjøring for saavel der som paa Landet der i Egnen at øve sin Metie, saalænge han sig derudi vedbørligen og upaaklageligen forholder, som en Chirurgius i alle Maader bør og tilkommer."

Efter forbemeldte Omstændigheder er jeg da kommen her til Hjøring for at erfare Lejligheden baade i Henseende til mine egne og vedkommendes Nytte udi min Metie at være enhver især til Tjeneste, som min Hjælp i paakommende Svagheder maatte behøve Men som mit Forskud bør være tilstrækkelig udi de Ting, jeg apliderer, og til at have alle behørige Medikamenter parat i Forhaanden, at ej noget hos mig skulde mangle, naar forlanges eller udfordres i en Hast, saa maa jeg derimod, førend jeg kan nedsætte mig her i Byen, have nogen Slags Vished at støtte mig paa til Forblivelse, og — — — — — Forbindtlighed, jeg herudinden obligerer mig til, da de velædle og velbaarne (o. s. v.) — — indestaar hver for sig en aarlig Contingent — — — — — — at tillægge mig for at være dem til Tjeneste, (naar min?) Hjælp maatte udkræves, men da Byen ikkuns er — — — — — — — — (Indbygger) tallet ringe, saa er jeg endvidere aarsaget at gøre — — — — — omliggende høje og respektive Herrer Proprietairer saavelsom Provster og Sognepræster, om de for sig og Familier paa deres Gaardes Adjunction med Hjøring vil ogsaa entrere udi en hvis (ɔ: vis) Contingent at give mig aarlig for paa Anfordring og Afhentelse at være dem parat, naar min Tjeneste kunde behøve, og om det saa maatte behage dennem, bad jeg allerydmygst ganske ærbødigst og pligtskyldigst, at de herpaa tegnet vilde udsætte, hvad Sallario enhver efter sine Omstændigheder aarlig vil tilstaa mig, og naar jeg da finder nogenledes at kan subsistere, forbinder jeg mig derimod at være følgagtig og til Tjeneste, naar paakræves enten Nat eller Dag og tillige at medbringe de Medicamenter, som i alle Slags Sygdom, Nød og Tilfælde kunde udkræve at bruges for billig Betaling, og forlanger jeg ikke noget for min Rejse til dennem, ej heller pro labora, undtagen Cuuren er af desto større Conseqvence eller Svagheden langvarig eller smitsom Sygdom, som Gud i Naade forbyde og afvende, som maatte udkræve en lang Tids Opvartning og Curation.

I saadan Forventning om de respective Herrers og Venners gunstige og billige Assistence henlever jeg med Respect højædle og velbaarne (o. s. v.) — — samtlige respective Deres tjenstskyldigste og forbundne Tjener.

Hjøring d. 9. Maj 1757. J. M. Nicolaisen."

„Denne forestaaende Proposition findes saa rimelig som billig og højst fornøden, at enhver heromkring og udi Egnen ventelig oppebærer og anser den store Nytte, sligt medfører, naar fornødne og tjenlige Midler kunde være i Nærværelsen og for Haanden i skæbnefulde Tilfælde, og da den proponerede medbringer Attester og Beviser om sin Habilitet, til den Ende og for at faa dette saa ønskelige Middel fastsat, erbyder jeg mig at svare til førstkommende Paaske 1658 Penge 6 Rdl. og saaledes hver Paaske min Levetid og saa længe Ms. Nicolaisen lever. Hvorover og i denne Følge hermed recommenderes dette proponerede. — — — — — — — — —

Christian Worm (ɔ: Byfogden i Hjøring)."

Derefter følger en Række Tegninger med kortere eller længere Motiveringer; alle synes at have været interesserede i at faa en Læge til Byen.

Niels Jensen Rafn (ɔ: Byskriveren) aarlig 4 Rdl. Hans Laursen, Sadelmager 4 Mark. J. Høegh (ɔ: Byfogedfuldm. Jens Klog Høeg, † 1792) 2 Rdl. Peder Jensen, Hanskemager, 4 Mark J. C. Pantlitz (ɔ: Sognepræsten) 6 Rdl. Laurs Felbereder 4 Mark. J. Winther (ɔ: Kapellanen) 2 Rdl. Henrik Lübecker (Konsumtionsforp.) 1 Rdl. M. Kjærulf (ɔ: Vejmesteren) 2 Rdl. J. Brøndlund, N. Elkjær ? Rdl. (Havde for sin egen Person Akkord med Dr. Anchersen i Aalborg, men tegner for Godsets Skyld.) Chr. Aagaard (Købmand) 1 Rdl. C. H. Kjærulf, Præst i Sindal, 2 Rdl. Hans Dahl (Købmand) 1 Rdl. Hans Wissing til Odden 6 Rdl. H. Bugge til Bøgsted 5 Rdl. Ide Marie salig Samuelsens (Farver) 1 Rdl. Christen True til Baggesvogn 4 Rdl. Hans Eifler, Forpagter paa Odden 3 Rdl. A. P. Holm (Købmand) 1 Rdl. Peder Bering, Præst i Tversted, 2 Rdl. J. P. Kjærulf paa Stensbæk 2 Rdl. Poul Dahl (Købmand) 1 Rdl. J. Sand til Fuglsig 3 Rdl. J. A. Wogelius, Præst i Bjergby, 2 Rdl. Ole Pedersen (Tolder) 1 Rdl. Peder Bering (til Tidemandsholm) 4 Rdl. Niels Olsen (Forpagter paa Sejlstrup) 1 Rdl. C. Elling, Præst i Skallerup, 2 Rdl. Frants Ilum til Villerup 2 Rdl. Meyer i Kalum Nørgaard 1 Rdl. 4 Mk. Oberst Johan Wilh. v. Hobe 8 Rdl. for hele Vrejlev Kloster og Gods.

15. Maj 1759 tog Nikolaisen dernæst Borgerskab som Kirurg og Købmand i Hjøring, men han drev dog næppe almindelig Købmandshandel, vel snarest Handel med Apoteker- og Materialvarer.

1764, paa et Tidspunkt, da han stod i Begreb med at gifte sig 2. Gang, blev han udlagt af en Pige som Barnefader, men fralagde sig ved Ed Beskyldningen[1]).

Om Aftenen 31. Marts 1767 brændte hans Gaard i Nygade, idet Ilden opstod i Vaaningshuset, hvor der om Dagen var blevet brygget. Der blev kun reddet 2 Køer og lidt Løsøre, medens det meste brændte, og Skaden takseredes til 270 Rdl. kur. Af Forhørsakterne fremgaar, at Nikolajsen holdt 2 Tjenestepiger[2]).

I Børglum Birks Tingbog 1765, fol. 281 b, betegnes han af en Kontrapart som „den bekendte polidske Feltskær", hvilket ikke skal opfattes som en smigrende Udtalelse.

Han var gift I med Helene Sørensdatter Høeg, f. o. 1729, død 8. Januar, begr. i St. Katrine Kirke 15. Januar 1764, Datter af Herredsfoged i Kjær og Hvetbo Herreder Søren Madsen Høeg og Kirstine Pedersdatter Hintzholm. Gift II Hjøring 9. Aug. 1764 med Katrine Sofie Reimann. Af første Ægteskab var der ingen Børn, hvorimod han i andet Ægteskab havde 3 Sønner, der døde som spæde, og 1 Datter, der døde i en ung Alder.

Inden Nicolaisen døde var altsaa (1773) den Nyordning af Lægevæsenet traadt i Kraft, ved hvilken der af det Offentlige ansattes en Kirurg i Hjøring til Betjening af saavel By som Land og med fast Lønning. Be-

[1]) Tgb. 1764. fol. 57. [2]) Tgb 7. April 1767.

gyndelsen til det senere Distriktslægevæsen. Den første saaledes ansatte Læge her var:

20. Hans Jørgen Markus Beseler, der var født i Rendsborg ca. 1749 som Søn af Klokkestøber Barthold Jonas B.[1])

1770 aflagde han kirurgisk Prøve efter at have tjent Kongen og Landet i 8 Aar, sidst som Overmester ved Flaaden i 3 Aar, 1773 blev han Medlem af kirurgisk Disputerselskab og 30. Decbr. 1773 udnævntes han til Stadskirurg i Hjøring, hvor han allerede 9. Juli 1774 afgik ved Døden, begravet St. Katrine 12. Juli. Gift i Kbh. 17. Novbr. 1773 med Anne Marie Büsing, f. Als ca. 1731, død Mariager 19. Decbr. 1811. Ingen Børn.

21. Johan Ernst Wiedemann var født i Holsten 1709 og kom i Lære hos Amtskirurg Schnell i Kiel, tjente derefter hos forskellige Amts- og Regimentskirurger og blev Overskibskirurg[2]). Aflagde kirurgisk Prøve 1747 og tog det følgende Aar kirurg. Eksamen, hvorefter han 1749 fik Borgerskab som Barber i København og samme Aar blev Amtskirurg der. Aflagde 1774 medicinsk Prøve med det Resultat, at han havde „vist saa tilstrækkelig en Kundskab in praxi medica, at han med Føje til den af ham søgte Tjeneste i Jylland af Examinatoribus kan recommanderes“. Udnævnt til Stadskirurg i Hjøring 3. Novbr. 1774 og lod 14. Marts 1775 tinglæse sin Bestalling. Død i Hjøring 11. August 1775. Gift I Kbh. 20. Jan. 1749 med Margrete Kirstine Rasmusd., død Kbh. Marts 1760, gift II Kbh. 12. Septbr. 1764 med Edel Katrine Bech, der overlevede ham. Ingen Børn. Efterlod sig kun et meget fattigt Bo, der indeholdt en Del medicinsk Litteratur og af hvilket en Del endnu var i København. Hans Arving angaves at være en gift Søster i Holsten[3]).

I Aarene 1775—1777 synes Embedet i Hjøring at have været ubesat.

22. Vilhelm Næsted var født i Kbh. 1746, kom i Lære hos forannævnte Wiedemann og var Kompagnikirurg ca. 1765—1771, Skibskirurg 1771—1773, Kirurg hos Grevinde Danneskjold Samsøe 1773—1777, kirurg. Eksamen 1777, medicinsk Prøve 1778, Provincialkirurg i Hjøring 22. April 1778, død der 29. Decbr. 1812[4]). Hans Gaard laa „paa Stokbroen“. Gift I Hjøring 28. Jan. 1780 med Vilhelmine Beate Hegelund, f. o. 1749, død Hjøring 22. Decbr. 1784, Søster til Pastor Thams Hustru i Vrejlev, gift II Hjøring 5. Maj 1786 (kgl. Bevill) med Margrete Falck, f. 17 . ., begravet Hjøring 6. Oktober 1797. Børn (af 2. Ægteskab): Frederik Wilh. Næsted, døbt Hj. 28. Novbr. 1786, Niels Mikael N., døbt Hj. 28. Okt. 1787, begr. der 11. April 1788, Kirstine Wilhelmine N., døbt Hj. 22. April 1789, Niels Jørgen N., døbt Hj. 28. Marts 1792, Carl N., døbt Hj. 16. Marts 1794 og Lovise Katrine N., døbt Hj. 21. Okt. 1795.

[1]) K. Carøe: Kirurger 1738—85, S. 6. Ingerslev: Danmarks Læger II. 633. Hjøring Skiftepr.

[2]) K. Carøe: Kirurger S. 75. [3]) Hjøring Skifteprotokol. [4]) K. Carøe: Kirurger S. 50.

I Næsteds sidste Levetid boede en Militærkirurg i Hjøring, nemlig:

23. Johan Andreas Christopher Wilcke, der 1808 var Eskadronskirurg ved jydske Regiments lette Dragoner, og som i hvert Fald havde Bopæl i Hjøring 1812—20. Han forlod derefter Hustru og Ejendom og drog til Tyskland. Han var eksamineret og blev 1814 konstitueret Distriktskirurg i Hjøring under Processen mod Kirurg Simonsen (se Nr. 24), hvorfor der meddeltes ham Licentia practicandi paa 3 Aar. Hans forladte Hustru, Marie Magdalene Lunge, døde i Hjøring i Decbr. 1829[1]).

24. Christian Ferdinand Simonsen, Søn af Portner ved Rundetaarn, senere Fjerhandler, Christian S. og Katrine Marie Næsted, blev døbt Kbh. 24. Septbr. 1786 og døde der 30. Marts 1857. Blev Student 1802, Kompagnikirurg 1803, kirurg. Eksamen 1809 med 2. Karakt., Underkirurg i Hæren 1810, og 17. Marts 1812 den første Distriktskirurg i det ved kgl. Resol. af 1. Okt. 1811 oprettede Distriktskirurgikat i Skagen med 300 Rdl. i aarlig Gage. 1813 sendte Simonsen Sundhedskollegiet en Ansøgning om at blive forflyttet til Hjøring, hvor hans Morbroder, Distriktskirurg Vilh. Næsted, nylig var død. Om Embedet i Skagen skriver han bl. a.:

„Som Læge finder jeg det absolut umuligt at leve her paa dette, fremfor noget andet, kostbare Sted, hvor der kun er lidet eller intet at fortjene, da den største Del af Byens Indvaanere ere fattige Fiskere, som ej haver Evne til at betale Praktiken, og de faa, som dertil have Evne og kunde betale, vægre sig og vise Uvilje. Hertil kommer og, at her aldrig tilforn har været nogen ordentlig Læge[2]), og Patienterne se derfor at behjælpe sig som hidtil med de saakaldte kloge Koners Raad. Desuden hører der til Skagen kun et eneste Sogn, hvis Bønder aldrig haver været vante til at fordre Lægens Hjælp og som de heller ikke gøre endnu“.

8. Juni 1813 blev Simonsen saa Distriktskirurg i Hjøring, men allerede samme Aar blev der klaget til Kancelliet over, at Simonsen havde taget en ublu Betaling for at udstede en Sessionsattest for en Husmands Søn. Kancelliet beordrede anlagt Sag mod ham, og det var Meningen, at han skulde have været suspenderet, men det slap han dog for, antagelig fordi man under Krigen ikke havde nogen at konstituere i Stedet. 1814 blev han ved Overretten fradømt sit Embede for mislig Embedsførelse, og Kompagnikirurg Joh. Andreas Christopher Wilcke blev saa konstitueret, medens Sagen gik til Højesteret. Ved Højesteret nedsattes Simonsens Straf til en betydelig Bøde; men allerede 1815 blev der paany rejst Sag mod ham til Embeds Fortabelse. Han havde til veneriske Syges Kur i Aaret 1814 ordineret Medicin paa offentlig Bekostning for ca. 3000 Rdl. Folkesyphilis var paa hin Tid ret almindelig i Vendsyssel saavel som i flere Egne af Landet[3]), men Sund-

[1]) Aalborg Stiftstid. 27/1830.

[2]) 1773—74 var Henrik Gustav Leopold Nicolas dog ansat i Skagen, senere i Sæby, hvortil Kirurgikatet flyttedes, men det er maaske tvivlsomt, om Nicolas virkelig kom til Skagen, skønt Ansættelsen lød paa dette Sted.

[3]) Se Prof. Ehlers: Om Folkesyphilis i Danmark.

hedsmyndighederne mente af Recepterne saa vel som af Simonsens Sygejournal at kunne skønne, at han var uduelig i at kende de Sygdomme, som han skulde helbrede, samt at han havde udvist høj Grad af Ukyndighed, Skødesløshed, ja Dumdristighed i Lægemidlernes Brug og endelig, at han havde overtraadt Anordningerne om Syges Behandling paa offentlig Bekostning. Amtmand Sporon fik saa Ordre til at suspendere Simonsen og beordre Tiltale mod ham, men Simonsen søgte at komme Tiltalen i Forkøbet ved at søge sin Afsked i Naade. Denne blev ham nægtet, og medens Sagen stod paa, kom der flere Anklagepunkter frem. Imidlertid trak Sagen i Langdrag, og endnu i Marts 1818 var der ikke faldet Dom ved Underretten[1]). Saa skete der fra Regeringens Side Henstilling om at paaskynde Sagens Afslutning, og 12. April 1818 blev Simonsen paany dømt fra Embedet, hvilken Dom 1819 stadfæstedes af Overretten og 1820 af Højesteret, der tillige fratog ham Retten til at praktisere. (Se K. Carøe og Gordon Norrie i Ugeskr. for Læger 1905, S. 793 ff). Da Simonsen i Januar 1816 blev nægtet Afsked i Naade, søgte han Tilladelse til at rejse til København — han var jo suspenderet — og Amtmand Sporon gav ham Permission i Maanederne Maj og Juni, men da han endnu midt i Juli ikke var kommet tilbage, anmodede Amtmanden Kancelliet om at beordre ham til at være tilbage inden 20. August. Simonsen havde dog selv søgt om Permissionens Forlængelse i 2—3 Maaneder paa Grund af sit daarlige Helbred, men Ansøgningen blev afslaaet. Senere fik han dog efter fornyet Anmodning Lov til at blive i København imod, at han efter nærmere Ordre ufortøvet skulde indfinde sig i Hjøring. En saadan Ordre fik han i Foraaret 1817, uden at han efterkom den, og Amtmand Sporon anmodede derfor i Maj 1817 Politidirektøren i København om straks at tage Simonsen under Bevogtning og med første Skibslejlighed sende ham til Hjøring paa samme Maade som ved Arrestanters Transport; men Politidirektøren, der vel har ventet paa Skibslejlighed, fandt ikke Anledning til at arrestere Lægen, da han ikke mistænktes for at ville forlade København. Saa kom Simonsen imidlertid 2. Juni paa Politikamret for at faa Pas til Sverige, hvor han vilde bruge Brøndkur i Ramløsa, og Politidirektør Hvidberg lod ham da arrestere og hensætte i en ret haard Arrest mellem alle Slags Forbrydere. Simonsens Broder, cand. theol. Simonsen ansøgte gentagne Gange Kancelliet om hans Befrielse fra denne Arrest uden dog at opnaa hans Løsladelse, og endelig 10. August ankom Simonsen som Fange til Hjøring, hvor han dog 2 Dage efter blev løsladt mod Kaution paa den Betingelse, at han ikke maatte forlade Byen. Først 2 Aar efter fik han, uagtet gentagne Anmodninger, Amtets Tilladelse til at forlade Jylland, og han drog saa til København, hvor han boede til sin Død 1857. Han ejede flere Ejendomme her og var en ret velstaaende

[1]) Om Sagens Behandling her henvises til Hjøring Ekstraretsprotokol, der er ført i Horns Herreds gejstl. Justitsprotokol fol. 208 ff.

Mand, som efterlod sig ca. 17,000 Rbd. Allerede medens han var i Hjøring udgav han et Skrift: „Hvad er Mennesket i Sammenligning med Dyrene?“ (Aalborg 1815), hvilket ikke findes i vore store Biblioteker, og senere udgav han flere Skrifter af lægevidenskabelig Art og befattede sig ogsaa med nyere Literatur. Han søgte flere Gange om at faa Ret til at praktisere igen, men det blev afslaaet. Han er den eneste Læge, som ved Dom er frataget denne Ret, og Straffeloven af 10. Febr. 1866 giver ingen Hjemmel for en saadan Dom. Simonsen var ugift og arvedes af en 1845 legitimeret Søn, efter at han dog af en Del af Formuen havde stiftet „Det Simonske Legat“ for trængende Lægeenker og deres Børn. Legatkapitalen var 1725 Rdlr., og den sorterer under Lægernes Enkekasse.

Var Simonsen en ret uheldig Læge, gjaldt det ikke mindre om eftornævnte, der boede som praktiserende Læge i Hjøring henimod 1820.

25. Peder Wodskov var født i Hjøring 1787 og døbt i St. Olai Kirke 10. Septbr. Han var Søn af Degnen til St. Hans og St. Olai, Mads Olufsen Wodskov og Hustru Katrine Pedersdatter Lerche. Moderen synes at have været sindssyg og mishandlede sin Mand, hvorfor hun 29. Maj 1786 dømtes ved Provsteret til at hensættes 2 Maaneder i Viborg Tugthus „til fortjent Revselse og forventende Forbedring i Fremtiden“[1]), og hendes Sindstilstand maa aabenbart tages i Betragtning ved Bedømmelsen af Peder Wodskov. Han blev immatr. ved kirurg. Akademi 1813 og var vistnok da Kompagnikirurg, i alt Fald 1814, da han blev udslettet efter Dom paa Vand og Brød for at have udgivet falske Banknoter. Han indstillede sig dog til Eksamen 2 Gange, den ene Gang i September 1815, men blev rejiceret ved skriftlig Eksamen; søgte 1816 om at gaa op $^1/_2$ Aar efter, men fik Afslag. Forinden havde han udgivet „Nye-Aars Gave 1816 eller Besvarelse af de Spørgsmaal: hvorvidt bør Naturens Indflydelse i Henseende til Kiønsdriften følges?“ Senere paa Aaret søgte han om at maatte fremvise paa Søen: „Krigslisten eller den snilde Ekspres“ ledsaget af en forvirret Beskrivelse, i et gentaget

[1]) Vennebjerg H. gejstlige Justitspr. fol. 1200.

29. Maj 1786 afholdtes Provsteret i Hjøring Skole i Anledning af Mads Wodskovs og Hustrus uforligelige og forargelige Levned De boede ved Højene i St. Olai Sogn og havde været gifte i 11 Aar, haft 6 Børn, hvoraf 3 levede (Ole 8 Aar, Anna Kirstine 5 Aar, Niels Egeschou 1 Aar). Degnen anklagede Hustruen for Ødselhed, hun havde lavet en Gæld paa nogle Hundrede Rigsdaler og afhændet deres Fællesbos Løsøre, hvorfor han i Aviserne havde bekendtgjort, at ingen maatte betro hende noget. Hun mishandlede ham ogsaa ilde med Hug og Slag, Banden og Spytten, men hun sagde, at Manden irriterede hende og ogsaa nogle Gange havde slaaet hende. Vidnerne udtalte sig alle til Degnens Fordel, og Hustruen dømtes saa til at hensættes i Viborg Tugthus i 2 Maaneder til fortjent Revselse og forventende Forbedring i Fremtiden. Men da Degnen ikke var helt uden Skyld i Forholdet, skulde han bøde 1 Rdl. til Sognets Fattige og betale Sagens Omkostninger med 12 Rdl. samt betale Hustruens Rejse til og fra Tugthuset. Til hans Paastand om Skilsmisse tog Retten intet Hensyn.

Andragende kaldte han det „den Kunst at kunne gaa i et Fartøj under Vandet“, saa han syslede aabenbart med Tanken om Undervandsbaade. I 1817 søgte han Fladstrands Kirurgdistrikt og var rimeligvis da i Hjøring, hvor han ogsaa var i 1818, da han derfra til Sundhedskollegiet indsendte et Forslag til Forebyggelse og Helbredelse af Forraadnelsesfeber. Samme Aar søgte han at faa Titel af Bataillonskirurg, men Kollegiet udtalte, at han formentlig er halv afsindig og opfordrede Myndighederne i Hjøring til at holde vaagent Øje med ham. 1821 praktiserede han i Hjøring og var da under Anklage for at have foretaget en Operation. 1827 søgte han om Rang med Bataillonskirurger og Ret til at bære Uniform samt Titel af Krigsraad, men fik Afslag. I Medicinalberetning 1828 siger Distriktslæge Sünckenberg om ham, at han i sin Sindsforvirring ikke alene mener sig berettiget men ogsaa forpligtet til at praktisere og skiftligt og mundtligt har underrettet Sundhedskollegiet derom. Samme Aar indsendte han nogle Orme til Sundhedskollegiet. Han døde ugift i Hjøring 29. April 1829[1].

26. Peter Vilhelm Sünckenberg var født i Kbh. 19. Marts 1790 som Søn af Bogholder Johan Georg Ludolph S. og Hustru Frederikke Lovise Fick. Blev opdraget hos sine Morbrødre, Apotekerne Fick i Roskilde og Køge og var 1810—13 Kompagnikirurg i Helsingør og tillige Underkirurg ved Øresunds Hospital, kirurg. Eksamen 1818 og samme Aar konstitueret Distriktskirurg i Hjøring, medens Processen mod Simonsen stod paa; fast ansat her 9. Juni 1820, Kancelliraad 1. August 1832, Justitsraad 18. Septbr. 1846, Afsked 8. Novbr. 1848, død i Helsingør 21. Febr. 1859. Gift 30. Oktbr. 1818 med Anna Margrete Sofie Ulstrup, f. 18. August 1792 i Hillerød, død 30. Juni 1857 i Helsingør, Datter af Nicolai U. og Karen Schive[2]. Han boede i Byens vestlige Del mellem Børsen og Løkkensvejen, og til Ejendommen (hvor Amtstuen var o. 1900) hørte en stor Have, der vist oprindeligt er anlagt o. 1700 af Byfoged Paulin.

I Sünckenbergs Tid (1822) fik Hjøring sit første Sygehus, der oprettedes som Amtssygehus i et gammelt fugtigt 2-Etagers Pakhus paa Nørregade[3], og først 1832 fik Byen et nyt grundmuret Sygehus (Amtssygehus) med 22 Senge og beliggende i Skolegade, men endnu 1870 brugtes der Tællelys til Belysning, og der fandtes ikke Eneværelser, Celler for Sindssyge, Desinfektionsovn eller Epidemiafdeling[4]. Det var iøvrigt de omkring 1820 stærkt grasserende Kønssygdomme, som gav Stødet til Oprettelsen af det første Sygehus her.

27. Jens Peter Hansen var født i Kbh 1. April 1812 som Søn af Brændevinsbrænder Jens Peter H. og Eline Christiane Jørgensen. Blev Student 1830, kirurg. Eksamen 1836, Skibskirurg 1837, karakt. Reservekirurg

---

[1]) Meddelt at Dr. K. Carøe. [2]) K. Carøe: Den danske Lægestand 1786—1838 S. 202.
[3]) Tidligere dansk Skole. [4]) Smidt og Bladt: Den d. Lægestand 4. Udg. 272.

i Søetaten 1841, Distriktskirurg i Grindsted 1842, i Hjøring 12. Febr. 1849 og tillige Læge ved Amtssygehuset. R* af Dbg. 27. Decbr. 1873, Afsked 28. April 1883 og udnævnt til Etatsraad; praktiserede i Hjøring til 1890, privatiserede derefter paa Frederiksberg, hvor han døde 14. Maj 1894. Gift 5. April 1843 med Sara Caroline Hultmann, født Kbh. 29. Jan. 1811, død der 27. Juni 1899, Datter af Malermester Andreas Alexander H. og Anne Elisabet Møller[1]).

PRAKTISERENDE LÆGER.

28. Hans Gorgius, født Aalborg 28. Septbr. 1800, kirurg. Eksam. 1830, prakt. Læge i Hjøring 1849, Distriktslæge i Hvetbo Herred (Saltum) 1849—56, derefter prakt. Læge i Løkken, død i Vennelyst ved Faaborg 26. Januar 1867.

29. Emil Julius Claudius Hennings, f. Kbh. 18. April 1814, kirurg. Eksam. 1838, prakt. Læge i Hjøring 1838, Kand. ved Fødselsstiftelsen 1842, konst. Distriktslæge paa Læsø 1843, konst. Underlæge i Fredericia 1850, senere prakt. Læge i Nykøb. Jyll. 1851, i Kbh. 1861, Thisted 1862 og Kbh. 1871, Kommunelæge i Søllerød 1874—81, privat. Kbh. fra 1881. Død Kbh. 14. Januar 1901.

30. Frants Johannes Michelsen, f. Kbh. 22. Febr. 1816, Lægeeksamen 1843, prakt. Læge i Blokhus i 1843, i Hjøring 1845, Distriktslæge i Hvetbo Herred (Saltum) 1856, død Saltum 25. August 1862.

31. Frees Jacob Hornemann, f. Ebeltoft 6. Novbr. 1814, Lægeeksamen 1842, prakt. Læge ved Baggesvogn 1844, konst. Distriktslæge i Hjøring 1848—49, i Frederikshavn 1849, konst. Overlæge 1850, prakt. Læge i Hjøring 1851, død der 18. Maj 1877.

---

[1]) K. Carøe: Den danske Lægestand 1786—1838 S. 75.

Bedemænd.

Den første Bedemand, der blev beskikket i Hjøring, var antagelig Hans Knudsen Møller, der 2. Juli 1723 fik Beskikkelsesbrev af Stiftamtmanden efter Byfogdens Indstilling[1]).

Han var født i Volk Mølle ved Randers og stod 1700—1705 i Lære hos Stadsmusikus Rasmus Holst i Aarhus og var derefter i 3 Aar Musikantsvend hos Lyderst Lind i Sæby, der senere blev Stadsmusikus i Aalborg[2]). 1720 kaldte han sig Hans Knudsen Lund og var da Musikant i Hjøring med Tilladelse af Lydert Lind i Aalborg, til hvis Opland Hjøring hørte[3]). Videre om ham er ikke fundet, men han er antagelig død eller bortflyttet før 1733; han nævnes ikke 12. Juli 1731 i Taksationen til Brandstyr i Anledning af Københavns Brand 1728, og i Aarene omkring 1730 var her vist ingen Bedemand.

Den følgende Bedemand virkede kun kort; det var Søren Madsen Nykjøbing. Han var antagelig fra Mors og havde gaaet i Viborg Domskole, men det omtales dog ikke, at han var Student. 1707 blev han Degn til St. Hans og St. Olai Menigheder i Hjøring, og her ægtede han ca. 1711 Kirsten Nielsdatter Børglum, f. 16 . ., død i Hjøring i Septbr. 1728[4]), Datter af Niels Poulsen Børglum til Overklit og Søster til Byfoged Poul Nielsen Børglum i Hjøring. Hun havde tidligere været gift med Poul Eskildsen i Hundelev, der døde 1707 som Sagfører i Hjøring og med hvem hun havde Sønnen Eskild Poulsen, der senere var Skomager og Bedemand i Hjøring.

1721 var der Ild i Søren Madsens Hus, og efter Rygtet skulde Jens Smed have sat Ild paa det Natten mellem 17.—18. August, hvorfor han tiltaltes paa Byens og Kongens Vegne. Poul Christensen fra Bjergby vidnede 9. Septbr., at han nævnte Nat ved 12-Tiden kom kørende gennem Byen, og da saa han, at der var Ild i Degnens Udhus ved det nederste af Taget. Han gik saa til Døren for at vække Beboerne og bankede paa, men han kunde ikke faa Degnens vækkede „formedels Nattens store Søvne", og han vækkede saa Naboerne, hvorefter en Pige fik Ilden slukket med en Spand

[1]) Tgb. 1724 fol. 398 b. [2]) a. St. 418 b. [3]) a. St. 1720 26/11.
[4]) Se C. Klitgaard: Hvetbo H. I 229.

Vand, og omsider kom Degnens Kone af sin Søvn[1]). 10. August 1723 stævnedes Søren Nykjøbing af Degnen Oluf Axelsen Klim i Mosbjerg, fordi Søren havde beskyldt Oluf Axelsens Søn, Axel Olsen, der gik i Skole i Hjøring, for at have taget Haandgreb af Ligkister i St. Katrine Kirke. Søren Nykjøbing bad ynkeligt om Forladelse, han havde talt i „Hastighed"[2]). Søren Nykjøbing var i det hele noget hastig og dertil forfalden til Drik. 19. Juni 1725 blev han tiltalt af sin Svoger, Poul Nielsen Børglum fra Taars[3]) (den senere Byfoged i Hjøring), til hvem Degnens Hustru havde klaget over den ukristelige Behandling med Hug og Slag, hun var Genstand for fra Mandens Side. Matronerne Anne Axelsdatter Bjørn (Præstedatter fra Børglum) og Anne Kirstine Røring (Præstedatter fra Sindal) med flere vidnede, at Søren Madsen pryglede sin Hustru ubarmhjertigt, og en Gang havde han om Natten slaaet hende med en Stol, saa Folk, der ilede til, maatte bære hende bevidstløs bort. Ligeledes havde han villet myrde hende med en Kniv. Præsten Niels Jylbye saavel som flere andre erklærede, at Degnen levede et liderligt og uskikkeligt Levned, der var alle bekendt. Søndag 10. Juni om Aftenen kom han ind og spurgte sin Hustru, om „Poul, som bor hos Rakkeren i Taars"[4]) ikke havde været der. Hun svarede, at der boede flere Folk hos Rakkeren end han, og Degnen spurgte saa, om „de Flaafolk og Kattekrængere og Kæltringpak" ikke heller havde været der. Hans Hustru spurgte saa om, hvem han mente, hvortil han svarede, at det var dem, som hun havde mest Omgang med, hvortil hun bemærkede, at hun skulde sige til Lauritzes Jens, at han altid havde dem paa sin blamerske Tunge. Saa blev han aldeles rasende og mishandlede hende, saa der maatte tilkaldes Folk for at redde hende af hans Vold.

Hendes Broder Poul antog sig saa hendes Sag og tog sig af hendes Underhold. Søren Madsen lovede imidlertid Bod og Bedring og haabede, „at han havde en fornuftig Kone, som vilde lade Tiltalen falde", og han lovede endvidere fremtidig at forsørge hende. Antagelig er Sagen gaaet til gejstlig Ret efter at Vidneførslen fandt Sted, og hun lod ogsaa Sagen falde uden at begære Skilsmisse, men hun flyttede ikke sammen med ham mere, og i September 1728 døde hun.

Søren Nykjøbing blev adskillige Gange tiltalt ved gejstlig Ret for sin Uskikkelighed og udstedte flere Gange Reverser, hvori han lovede Bod og Bedring, men skønt han havde forpligtet sig til ganske at „abandonnere sig fra Brændevin" og at gaa sømmeligt klædt, blev der dog 1732 rejst Tiltale mod ham af Biskop Thestrup, og Anklagen lød paa Forsømmelse af sit Embede og forargeligt Levned. 29. Juli holdtes der i den Anledning Provsteret i Aasted Kirke, og Degnen i Aasted, Rasmus Jensen Galskyt, mødte som Aktor paa Biskoppens Vegne.

[1]) Tgb. 26/8 og 9/9 1721. [2]) Tgb. [3]) Da Forpagter paa Tidemandsholm.
[4]) Antagelig mente han Svogeren, Poul Børglum, der boede i samme Sogn som Taars Rakker.

Af de vidtløftige Aktstykker synes at fremgaa, at Pigen Ane Marie Dahlin, Skoleholderske i Aasted, der den foregaaende Vinter havde været ansat af Provst Mumme som Skoleholderske i Skibsby i St. Olai Sogn, havde klaget til Sognepræsten i Hjøring, Mag. Jylbye, over Degnen, med hvem hun havde haft et Sammenstød vedrørende Undervisningen, og Forsøg paa at faa Sagen bilagt i Mindelighed mislykkedes.

Af Præsten i Hjøring, Mag. Niels Jylbye, saavel som af Kapellanen Chr. Aals Erklæringer om Degnen lader det til, at han nærmest havde forbedret sig noget i de senere Aar, selv om han ikke — som han havde lovet — helt afholdt sig fra at drikke; (han siger selv, at han afholdt sig fra Brændevin i 2—3 Aar, indtil han „derover" geraadede i en stor Sygdom); fra mange Sognefolk fik han ogsaa et godt Skudsmaal, men han var nu gammel og vel noget affældig. Til hans Ros siges, at han prædikede godt, naar han forrettede Tjeneste for Præsten, og at han trods sin Fattigdom havde holdt mange fattige Børn i Skole for sine egne Penge. Hans Hustru var død i September 1728, men han levede skikkeligt med hende, efter at han 1725 havde faaet hendes Tilgivelse, og han tog en kristelig Afsked med hende, ved hvilken hun atter tilgav ham hans forhen begangne Forseelse mod hende; dog boede de ikke sammen efter 1725.

Nu trevledes hele hans brødefulde Fortid op, og der var desværre mange mørke Pletter.

Efter Opsættelser til 21. August, 18. Septbr., 21. Oktober, 26. Novbr. og 17. Decbr. blev Sagen optaget til Doms 8. Januar 1733.

Han var overbevist om daarligt at have undervist Ungdommen, og han holdt ikke den fornødne Orden med Hensyn til Undervisningen, ligesom han ikke fulgte den foreskrevne Metode. Han havde beholdt en Del af Tavlepengene, efter eget Sigende havde han anvendt dem, da han var syg af en hidsig Feber og da han havde brækket sin ene Arm, og det havde været hans Agt at betale dem tilbage, hvad han havde lovet, men ikke holdt; han havde truet sin afdøde Hustru med at myrde hende med en Kniv og havde oftere trakteret hende med „Hug, Slag og Blameren"; han havde besøgt Værtshuse om Søndagen og under Prædiken og havde ofte været beruset i Kirken, saa han ikke kunde læse Bønnen ret, ligesom han ofte var udeblevet fra Kirkerne indtil Prædiken var til Ende, og endelig havde han engang pantsat Kirkens Sølvoblatæske for 4 Rdl., men Panthaveren leverede den straks til Præsten. Mod Biskoppen havde han i sine Skrivelser vist stor Uærbødighed.

Dom: Bør fra sit Embede at være afsat[1]).

Derefter blev Søren Nykjøbing Bedemand her i Byen, men allerede et Par Maaneder efter afgik han ved Døden, og 18. Marts holdtes der Skifte i hans fattige Bo, men hans Slægtninge nævnes ikke.

1) Vennebj. H. gejstlige Justitspr. 1732, fol. 126 ff.—143.

Han efterfulgtes som Bedemand af sin Hustrus Søn af første Ægteskab Eskild Poulsen, beskikket af Byfogden 24. Marts 1733, appr. af Stiftamtet 2. Maj s. A. Han var tillige Borger og Skomager. Beskikkelsen som Bedemand skete af Erkendtlighed for, at han havde paataget sig at være Værge for St. Katrine Kirke i en Aarrække og mod billig Betaling af Borgerskabet[1]), men 1747 maatte han afgaa som Kirkeværge, da hans Regnskaber var i stor Uorden, og Biskoppen udtalte sin Forundring over, at Byfogden (Bedemandens Morbroder) som Kirkeinspektør havde ladet sligt passere. Han vedblev at være Kirkens Skyldner til sin Død, og da hans Bo var fallit, maatte Gælden slettes som uerholdelig[2]). Anledningen til, at han kom fra Kirkeværgeriet, var en Strid, som han havde med Kordegn Rommedal, hvem han havde tiltalt for Indgreb i Bedemandsnæringen[3]).

1760 kunde han paa Grund af Alder og Svagelighed ikke forestaa Bestillingen længer, men da han paa Grund af Fattigdom ikke kunde leve uden Bestillingen, fik han Efternanden til Medhjælper og skulde have $^1/_3$ af Indkomsterne[4]).

Eskild Poulsen var født o. 1684 og døde i Hjøring 1760, begr. 19. Novbr., 76 Aar. Han var gift I med Anne Axelsdatter Klim, død 1751, begr. sønden Kirken, Søster til Degnen Oluf Klim i Mosbjerg, og II med Regine Jørgensdatter Weidemann, døbt Hjøring 2. Juni 1711, begr. Hjøring 29. August 1776, Datter af Købmand Jørgen Erntsen Weidemann og Mette Katrine Ropers. Ingen Børn.

Jens Svend Nielsen Kapper (Capper) fik 20. Juni 1760 Bevilling til at være adjungeret og sukcederende Bedemand mod at afgive $^1/_3$ af Indtægterne til Formanden. Han var født o. 1732 og blev begr. i Hjøring 2. Febr. 1803, 71 Aar gl. Tituleres Monsr. eller Sr.

Gift I Hjøring 4. Jan. 1759 med Cecilie Frederiksdatter Baun, f. o. 1716, begr. Hj. 4. Maj 1761, Datter af Frederik Baun og Ide Kirstine Andersdatter. Ægteskabet barnløst.

Gift II Hjøring 10. Septbr. 1761 med Margrete Madsdatter Lund, f. o. 1727, begr. Hj. 24. Oktbr. 1795.

4 Børn, der døde som smaa, og hvoraf en Søn var opkaldt efter Claus Edv. Ermandinger til Vrejlevkloster.

---

1) Tgb. 12. Maj 1733. 2) Skifte $^{13}/_{11}$ 1760. 3) Tgb, 1747 fol. 640, 652. 4) a. St. $^{25}/_{6}$ 1760.